

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

**Jaargang LXIX
januari 1976**

Aflevering

1

Staatsuitgeverij's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr. G. L. Coolen.</i> Rechter en administratie	1
<i>Mr. Th. J. Clarenbeek.</i> Het huishoudelijk onderzoek	8

Strafrechtspraak

Diefstal van wapen en munitie uit het fort Amsterdam op het eiland Curaçao (W.M.Sr. art. 152; W.Sr. art. 310)	18
Na een aanrijding in Duitsland doorgereden; ten laste gelegd als overtreding van § 142 Strafgesetzbuch (W.M.Sr. art. 168; WvW art. 30)	26
Heling door het als geschenk aannemen van een door diefstal verkregen geldsbedrag (W.Sr. art. 416)	32
Dpl. soldaat heeft onbevoegd vuurwapenen, munitie en een windroer voorhanden (Vuurwapenwet art. 3; Wet verbod dragen van wapenen art. 1)	35
Verdachte verzet zich gewelddadig tegen fysieke dwang van de politie gericht op toepassing van de ademtest. Vrijspraak omdat die dwang niet op de wet berust; diefstal van auto's; niet voldoen aan stopteken; rijden zonder kentekenbewijs (W.Sr. art. 310, 311, 180, 184; WvW art. 9)	38

Administratieve rechtspraak

De c.r. vergelijkt in het kader van een niet-bevorderingsprocedure de beoordeling van betrokkene met die van een aantal van diens collega's en komt aldus tot de conclusie dat het bestreden besluit niet door zijn motivering kan worden gedragen. De raad bespreekt de procedurele problemen bij het gebruik maken van zeer vertrouwelijk stukken. (Ambt.wet 1929, art. 73, lid 2; Wet bevordering en ontslag beroepsfunctionarissen, art. 48)	47
Samenloop van een militair invaliditeitspensioen en uitkering ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (Alg. militaire pensioenwet artt. F6, V4 en Y17)	53
Beoordeling terzake van „leiding geven" uitsluitend gebaseerd op het optreden als officier van de week ontbeert — aldus de c.r. — voldoende feitelijke grondslag (Beoordelingsvoorschrift kader landmacht artt. 8 en 10)	60

Boekaankondigingen

<i>Dr. J. C. H. Blom:</i> De Mouterij op de Zeven Provinciën	63
--	----

BIJDRAGEN

Rechter en administratie

door

MR. G. L. COOLEN, kapitein-luitenant ter zee van administratie

1. *Inleiding*

Deze korte beschouwing is geschreven als een reactie op het artikel van LTZE 2 OC J. W. RAMEIJER, onder de titel „Rechter en administratie, „rechtvaardigheid en automatisme” verschenen in het Militair Rechtelijk Tijdschrift 1975 blz. 425 e.v. Dat slechts op een deel van de inhoud van het artikel wordt ingegaan, betekent niet dat ik voor het overige de zienswijze van luitenant ter zee RAMEIJER deel of zijn voorstellen aanvaardbaar acht.

De beschouwing vangt aan – in paragraaf 2 – met een uiteenzetting betreffende de bevoegdheid van de administratie tot het verbinden van gevolgen aan veroordelingen. Eén van de gevolgen van een veroordeling kan voor de militair zijn, dat hij wordt voorbijgegaan voor bevordering. Het beleid dat de administratie in dit opzicht voert wordt, althans bij de Koninklijke marine, aangeduid als het crimineel beleid.

Beslissingen van de administratie welke uitvoering geven aan het crimineel beleid kunnen door de ambtenarenrechter, indien een beroep op hem wordt gedaan, niet alleen worden getoetst aan de bestaande voorschriften (het geschreven recht), maar ook aan de (ongeschreven) algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Aan dit gegeven zal in paragraaf 3 aandacht worden besteed.

Tenslotte komt – in paragraaf 4 – de vraag aan de orde of de strafrechter bij de bepaling van de straf (bij de straftoemeting) rekening behoort te houden met het door de administratie gevoerde crimineel beleid. Naar mijn mening moet deze vraag ontkennend worden beantwoord.

2. *De bevoegdheid van de administratie tot het verbinden van gevolgen aan veroordelingen*

Uit het beginsel van de wetmatigheid van het bestuur vloeit voort dat de administratie zonder wettelijke grondslag geen bijzondere bevoegdheden bezit ten opzichte van de burger.¹⁾

Ook de bevoegdheid van de Minister van Defensie om aan veroordelingen door de strafrechter voor de veroordeelde militair gevolgen te verbinden, eist derhalve een wettelijke grondslag. Anders gezegd: de Minister van Defensie is slechts bevoegd die maatregelen te nemen ten aanzien van een veroordeelde militair, die hun steun vinden in een wette-

¹⁾ Zie Prof. Mr. A. D. Belinfante „Kort begrip van het administratief recht”, 1968, blz. 5.

lijke regeling.

Wat voor de minister geldt, geldt in gelijke mate voor de Kroon en voor de verschillende militaire autoriteiten, de (hogere en lagere) bevelhebbers. Ook zij bezitten ten opzichte van de veroordeelde militair slechts de bevoegdheden, welke hun uitdrukkelijk – in een wettelijke regeling – zijn toegekend.

De opmerking van luitenant ter zee RAMEIJER in zijn artikel dat „de „administratieve (militaire) overheid naast het hanteren van voorschriften „in deze ook nog een beleid, en wel het crimibeleid, voert” is dan ook niet juist. De administratie hanteert niet de voorschriften en voert *daarnaast* het crimibeleid; de administratie past uitsluitend de voorschriften toe, doch doet dat op een bepaalde (gekozen) wijze; volgens een bepaald beleid, dat gemeenlijk wordt aangeduid als het crimibeleid.

Evenmin is de stelling van luitenant ter zee RAMEIJER juist, dat het crimibeleid „vooralnog alleen van toepassing is op onderofficieren”. Ook ten aanzien van officieren wordt een bepaald crimibeleid gevolgd, zij het dat dat niet, zoals het beleid voor schepelingen, op schrift is gesteld.²⁾ De regelingen, die op het gebied waarover dit artikel handelt aan de administratie bevoegdheden verlenen, vallen te verdelen in twee categorieën. In de eerste plaats zijn er regelingen (voorschriften), die *expliciet* de bevoegdheid verlenen (of de plicht opleggen) in geval van een veroordeling bepaalde maatregelen te nemen. Zo verleent artikel 10 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht de Minister van Defensie de bevoegdheid een schepeling uit de dienst te ontslaan „wegens een *rechterlijk* gewijsde, in verband met zijn algemeen gedrag in de militaire „dienst”. Met andere woorden: de minister is bevoegd een veroordeelde schepeling uit de dienst te ontslaan, indien hij zulks wegens het feit, waarvoor de schepeling is veroordeeld, en in verband met diens algemene gedrag in de militaire dienst noodzakelijk acht.

Een ander voorbeeld bevat artikel 34 van de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947, waarin wordt bepaald dat de militair geen inkomsten geniet over de tijd, gedurende welke hij ingevolge een rechterlijke uitspraak een vrijheidsstraf ondergaat.³⁾

²⁾ Persoonlijk deel ik de zienswijze van KTZA Mr. G. L. Lindner, die in zijn beschouwing over het crimibeleid in het Marineblad nr. 5/1975 tot de conclusie komt, dat een algemene zgn. objectieve regeling van het crimibeleid moet leiden tot een zekere willekeur en dat alleen en aan de dienstbelangen en aan de individuele belangen recht kan worden gedaan wanneer een beleid wordt gevoerd, waarbij de administratie per individueel geval weegt, alvorens te beslissen.

³⁾ Op grond van het achtste lid van artikel 34 kan evenwel door of vanwege de Minister van Defensie worden bepaald — en wordt in de regel ook bepaald — dat een militair, die een vrijheidsstraf ondergaat, in het genot zal worden gesteld van ten hoogste 2/3 gedeelte van zijn bezoldiging alsmede van de gehele kindertoelage, waarop hij aanspraak heeft en dat die inkomsten aan anderen dan aan de militair zelf worden uitbetaald. LTZ Rameijer laat dit helaas onvermeld.

Daarnaast zijn er voorschriften die niet expliciet, doch **impliciet** de bevoegdheid verlenen aan veroordelingen bepaalde gevolgen te verbinden. Zo wordt in het Voorschrift aanneming en reëngagement zeemacht bepaald dat de militair, om tot een reëngagement te kunnen worden toegelaten, o.a. aan de voorwaarde moet voldoen dat zijn gedrag, naar het oordeel van de autoriteit die bevoegd is machtiging tot het aangaan van het reëngagement te verlenen, tenminste als „goed" is aan te merken. Bedoelde autoriteit (de regionale bevelhebber c.q. de commandant van het korps mariniers) zal bij het beoordelen van het gedrag vanzelfsprekend mede acht slaan op eventuele veroordelingen van de militair door de strafrechter.

Een ander voorbeeld bevatten de bevorderingsvoorschriften, t.w. de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, de Wet voor het reservepersoneel der krijgsmacht en de Regeling organisatie en bevordering schepeelingen. Elk van deze voorschriften stelt voor bevordering o.a. de eis van goed gedrag. Het kan dat een militair niet wordt geacht aan die eis te voldoen op grond van het feit, dat hij door de strafrechter is veroordeeld.

Met name rond de voorschriften die de eis van goed gedrag stellen is het misverstand ontstaan, dat aan die eis in elk geval is voldaan (dus ook al is de militair veroordeeld), indien de laatste beoordeling, althans de beoordelingen over het laatste jaar, in de rubriek gedrag het cijfer 6 of hoger vermelden. Ook bij luitenant ter zee RAMEIJER bestaat kennelijk dit misverstand. Hij doet het voorkomen alsof een veroordeling van een militair, als het gaat om beslissingen omtrent toelating tot een reëngagement of plaatsing bij een opleiding, uitsluitend langs de weg van verwerking in het conduiterapport haar invloed kan uitoefenen. Deze zienswijze is evenwel niet juist. Immers niet de beoordelaar, maar de autoriteit die (omtrent het reëngagement; omtrent de plaatsing bij de opleiding) heeft te beslissen, bepaalt of aan de eis van goed gedrag is voldaan. Hij doet dat niet alleen aan de hand van de ingediende beoordelingen, maar ook aan de hand van de overige hem ter beschikking staande gegevens.⁴⁾ Het staat hem daarbij vrij bijv. aan een veroordeling door de

⁴⁾ Vgl. in dit verband de opmerking van de Centrale Raad van Beroep in zijn uitspraak van 10 april 1973, nr. M.A.W. 1972/B17 (MRT 1974, blz. 47 e.v.), luidende:

„Ook de Raad acht niet doorslaggevend, dat in de over eiser opgemaakte beoordeling (→) punt 29 (houding en gedragingen als officier) met „goed" is beoordeeld (→). „Wel is juist dat de beoordeling ingevolge het Beoordelingsbesluit officieren landmacht (→) voor een officier als eiser in beginsel bij uitstek het middel moet worden „geacht, waardoor tekortkomingen welke belemmerend kunnen zijn voor bevordering „dienen te wordenesignaleerd; ook meent de Raad, dat grote terughoudendheid moet „worden betracht met het in een besluit om niet tot bevordering over te gaan, betrekken van tekortkomingen die — hoewel zij in beginsel daarvoor in aanmerking komen — niet in bedoelde beoordeling zijn vermeld; het zou echter naar 's Raads „oordeel te ver gaan op grond van dit uitgangspunt het bestreden besluit nietig te „verklaren”.

strafrechter een andere waarde toe te kennen dan de beoordelaar heeft gedaan.

De strekking van MARALG dtgr **121101Z JUL 72** is dan ook niet de beoordelaars te verplichten strafrechtelijke veroordelingen steeds in de conducerapporten te verwerken, doch hun mede te delen dat – als verwerking plaats vindt – dit behoort te geschieden in het conducerapport over de periode waarin de desbetreffende misdraging (het strafbare feit) heeft plaatsgevonden.

3. De bevoegdheid van de *ambtenarenrechter* tot toetsing van het *crimibeleid* aan het (geschreven en ongeschreven) recht

Het crimibeleid – waar in dit verband onder wordt verstaan het beleid dat de gevolgen bepaalt welke een veroordeling door de strafrechter voor de carrière van de veroordeelde militair zal (kan) hebben – mondt uit in concrete beslissingen van de administratie.

De militair(e ambtenaar), die door een dergelijke beslissing rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen, kan in beroep komen bij de ambtenarenrechter.

Volgens artikel 58 van de Ambtenarenwet **1929** jo. artikel **2** van de Militaire Ambtenarenwet **1931** kan het beroep worden ingesteld ter zake dat de beslissing strijdt met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften of dat het administratief orgaan bij het nemen van het besluit van zijn bevoegdheid een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden waartoe de bevoegdheid is gegeven.

Aanvankelijk stelde de ambtenarenrechter zich op het standpunt dat de wetgever door de gekozen bewoordingen de rechterlijke controle had willen beperken tot toetsing van de besluiten van de administratie aan de bestaande wettelijke voorschriften en aan het doel, waartoe de verschillende bevoegdheden waren toegekend.⁵⁾

Later nam de Centrale Raad van Beroep evenwel een ruimer standpunt in en begreep onder „algemeen verbindende voorschriften” ook ongeschreven rechtsregels, m.n. die welke plegen te worden aangeduid als de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Dit betekende dat de aanvankelijk tot wetmatigheidscontrole beperkte taak van de ambtenarenrechter werd uitgebreid tot een volledige rechtmatigheidscontrole.

Ook op het crimibeleid gegronde beslissingen kunnen derhalve door de ambtenarenrechter, indien een beroep op hem wordt gedaan, niet alleen aan het geschreven recht, maar ook aan de (ongeschreven) algemene beginselen van behoorlijk bestuur worden getoetst.

Eén van die beginselen is het beginsel dat willekeur verbiedt. Willekeur doet zich voor, indien moet worden aangenomen dat de administratie bij

5) Zie **Algemene Bepalingen van Administratief Recht**, rapport van de commissie inzake algemene bepalingen van administratief recht, hoofdstuk 5.

afweging van de in aanmerking komende belangen in redelijkheid niet tot de beslissing had kunnen komen, zodat moet worden aangenomen dat die afweging niet heeft plaatsgevonden.

De opmerking aan het slot van de beschouwingen van luitenant ter zee RAMEIJER is mij daarom niet duidelijk. Hij schrijft: „Ik vraag me af of „het niet mogelijk en wenselijk is dit marginale toetsingsgebied (van de „ambtenarenrechter) zover uit te breiden dat bepaalde, apert onrecht- „vaardige beschikkingen van de militaire overheid op grond van willekeur „vernietigd kunnen worden. Hierbij denk ik b.v. aan beschikkingen waar- „bij iemand een aantal jaren niet voor bevordering in aanmerking ge- „nomen zal worden. Wanneer deze beschikkingen een uitvloeisel zijn van „het gevoerde crimineel beleid, bestaat de kans dat ze in bepaalde gevallen „zeer onrechtvaardig uitvallen, zo onrechtvaardig zelfs dat er in die ge- „vallen van enige objectief redelijke belangenafweging kennelijk geen „sprake geweest kan zijn.”

Een voorbeeld van toetsing van een op het (bij de Koninklijke land- macht gevoerde) crimineel beleid gebaseerde beslissing bevat de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 10 april 1973 nr. M.A.W. 1972/B17 (MRT 1974 blz. 47 e.v.).

4. De taak van de strafrechter

„Indien wordt aangenomen dat het feit bewezen en strafbaar is, dan „beaadt de rechtbank over de strafbaarheid van de verdachte en „over de oplegging van de straf of maatregel, bij de wet bepaald”, aldus artikel 350 van het Wetboek van Strafvordering.

Het is de taak van de rechter de straf toe te meten „naar de ernst van „het feit en de schuld van de dader, een en ander gelet op de concrete „omstandigheden”.⁶⁾

De straf en de misdrijving dienen, zo kan men stellen, in een verhouding tot elkaar te staan, die als redelijk (het rechtsgevoel bevredigend) wordt ervaren. Daarbij geldt dat de zwaarte van de opgelegde straf niet alleen wordt bepaald door de straf als zodanig, maar ook door datgene wat on- verbrekkelijk (tot op zekere hoogte) met de straf is verbonden; zoals de ernst van het gepleegde feit niet alleen wordt bepaald door het feit als zodanig, maar eveneens door de omstandigheden waaronder het is begaan.

Aldus wordt de zwaarte van een vrijheidsstraf voor een militair mede bepaald door de gevolgen, welke door luitenant ter zee RAMEIJER in zijn artikel worden aangeduid als „automatisch intredende sancties”.

De rechter behoort ook naar mijn mening bij de straftoemeting met deze „automatische” gevolgen rekening te houden. Vindt hij in een

⁶⁾ Zie Prof. Mr. Ch. J. Enschedé en Prof. Mr. A. Mulder, De wettelijke regelen be- treffende de straftoemeting in Nederland, hoofdstuk I.

bepaald geval een vrijheidsstraf, vooral of mede vanwege bedoelde gevolgen, in relatieve zin te zwaar, dan dient hij een andere (lichtere) straf op te leggen.

Anders ligt het evenwel met de maatregelen, welke de administratie, gebruik makend van de vrijheid welke de wetgever het bestuur heeft gegeven, *kan* nemen. Met deze maatregelen behoort de rechter bij de bepaling van de straf m.i. *geen* rekening te houden. Doet hij dit wel, dan begeeft hij zich op een terrein dat het zijne niet is. Het behoort immers tot de bevoegdheid van de administratie in elk afzonderlijk geval te bepalen of de maatregelen die *kunnen* worden genomen, ook daadwerkelijk *zullen* worden genomen.

Hoe zeer de strafrechter zich op een terrein begeeft dat het zijne niet is, blijkt uit de overwegingen welke de Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht ten grondslag legde aan zijn besluit *wel* met de te verwachten administratieve maatregelen rekening te houden. De krijgsraad overwoog ten aanzien van de op te leggen straf:

„dat voor wat betreft de algemene aspecten van de straftoename, het „gepleegde feit zeker zou rechtvaardigen aan beklagde een vrijheidsstraf „op te leggen, overeenkomstig hetgeen in de rechtspleging min of meer „gebruikelijk is;

„dat echter, ten aanzien van beklagde in het bijzonder, tevens rekening „moet worden gehouden met de administratieve gevolgen van een der- „gelijke straf, die voor hem volgens het administratieve beleid in deze „met zich mede zouden brengen, dat hij voor de duur van zijn verdere „diensttijd vrijwel zeker van bevordering zou zijn uitgesloten, waardoor „beklaagde – die blijkens de ten processe overgelegde conductestaten „kan bogen op een langdurige zeer goede staat van dienst – naar het „oordeel van de krijgsraad als bijkomend gevolg van de straf, nog in „zeer ernstige mate zou worden getroffen boven hetgeen gemeenlijk als „gevolg van de straf kan worden aangemerkt;

„dat de krijgsraad derhalve bij de afweging van alle betrokken belangen „ten deze en mede in aanmerking nemende dat het geval van de onder- „officier nog tot de uitzonderingen behoort, tot het oordeel komt dat aan „hem geen vrijheidsstraf behoort te worden opgelegd, doch dat met de „oplegging van een – weliswaar gevoelige – geldboete en de na te mel- „den bijkomende straf kan worden volstaan;”⁷⁾

Uit deze overwegingen valt te lezen dat *wel* een vrijheidsstraf zou zijn opgelegd, indien de beklagde jonger zou zijn geueest of niet zou hebben kunnen bogen op een langdurige zeer goede staat van dienst. Anders gezegd: in de gevallen waarin, gelet op de ernst van het gepleegde feit, het opleggen van een vrijheidsstraf gerechtvaardigd is en bovendien min of meer gebruikelijk, beslist de krijgsraad eerst *intern*, aan de hand van de

7) Vonnis van 25 september 1974, MRT 1975, blz. 218 e.v.

verkregen inlichtingen, of de beklagde zijns inziens wel of niet voor bevordering mag worden voorbijgegaan. Vindt de krijgsraad dat de beklagde, bijv. vanwege zijn zeer goede staat van dienst, niet voor bevordering behoort te worden voorbijgegaan, dan wordt, omdat de krijgsraad het administratieve beleid kent, een geldboete opgelegd. Mag de beklagde evenwel, wat de krijgsraad betreft, wel worden gepasseerd, dan volgt oplegging van een vrijheidsstraf.

Duidelijk is dat de krijgsraad op deze wijze in feite beslissingen neemt, zij het niet rechtstreeks, welke de wetgever in handen heeft gelegd van het bestuur.

Ik deel dan ook niet de opvatting van luitenant ter zee RAMEIJER, voor wie de aangehaalde uitspraak van de Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht „niet alleen een belangrijke stap voorwaarts betekent „naar een rechtvaardiger strafrechtspleging voor militairen, maar ook „een duidelijke erkenning van de ongewenstheid van de vele na de straf „volgende administratieve sancties". Bovendien betekent de uitspraak, zo schrijft hij, „dat deze militaire rechter, indien de omstandigheden zich „daartoe lenen, bij de strafoplegging het intreden van een groot deel van „de administratieve gevolgen wil trachten te voorkomen".

Niet de krijgsraad evenwel, doch de ambtenarenrechter is (binnen zekere grenzen) belast met het toezicht op het bestuur. Volstrekt juist is daarom naar mijn mening de zienswijze van het Hoog Militair Gerechtshof, dat – toen door een beklagde in hoger beroep bij monde van diens raadsman werd aangedrongen op vermindering van de opgelegde straf, daarbij aanvoerende dat in geval van een vrijheidsstraf een aantal administratieve maatregelen konden worden verwacht – overwoog:

„dat – zo er al in de toekomst administratieve maatregelen van allerlei „aard naar aanleiding van de door de militaire rechter opgelegde straf „zouden worden toegepast – redressering van die maatregelen en de „gevolgen daarvan, dient te worden gezocht bij de administratieve over- „heid en de administratieve rechter in stede van bij de strafrechter, zodat „het Hof hierin geen termen aanwezig acht hiermede op de voorhand bij „de bepaling van de straf rekening te houden;”.⁸⁾

Luitenant ter zee Rameijer, door de redactie uitgenodigd te repliceren, schrijft ons:

Mijn commentaar op de reactie van KLTZA Mr. G. L. Coolen op mijn artikel kan kort zijn. Onze benadering en behandeling van de besproken problematiek is zo duidelijk vanuit een verschillende kant gezien, dat er weinig ruimte voor discussie tussen ons lijkt: bij KLTZA Mr. G. L. Coolen overweegt de benadering van de formele zijde, – ge-

⁸⁾ Sententie van 18 december 1974, MRT, blz. 152 e.v.

richt op het bestaande systeem van regels, voorschriften, waarborgen en instanties – bij mij overweegt de benadering van de materiële kant, nl. vanuit degenen op wie het systeem van toepassing is, vanuit hun beleven en ervaren, en hun beoordeling van de gevolgen.

KLTZA Mr. G. L. Coolen gaat vooral na, als ik goed lees, hoe een en ander juridisch geregeld is, of de regels en procedures juist worden toegepast en ten uitvoer gebracht, en door de juiste instanties. Voor mij overweegt of dit systeem in zijn administratiefrechtelijke sancties en in zijn „automatisme^m in de toepassing, nog wel strookt met onze huidige rechtsopvatting en nog wel voldoende aanvaardbaar is.

Die vraag stond en staat bij mij centraal en van daaruit heb ik gezocht naar wegen in het systeem, die het geheel aanvaardbaarder kunnen maken, en meer op de hoogte van de tijd – die niet stil staat.

Het Huishoudelijk Onderzoek

door

MR. TH. J. CLARENBEK, *Kapitein van de Verbindingsdienst*

De Commanderende Officier wordt in de RLLu belast met het instellen van een onderzoek naar de hem gerapporteerde feiten. Gelet op de tekst van de artikelen 7, 1e lid, 4 en 6 zal dit een onderzoek zijn naar een strafbaar feit. Lezen we echter de artikelen 8 en 10 dan blijkt – hetgeen geenszins verwonderlijk is – dat het hem gerapporteerde feit ook een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp kan zijn, het gehouden onderzoek heeft dan als resultaat opgeleverd dat geen strafbaar feit voorhanden was.

Een rapport kan dus zowel een strafbaar feit als een krijgstuchtelijk vergrijp inhouden. De rapporteur hoeft niet te kiezen, de keuze is aan de Commanderende Officier.¹⁾

Is het gerapporteerde feit niet onmiddellijk te herkennen als een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp, dan zal de Commanderende Officier de zaak onverwijld onderzoeken. Dat hij dit niet zelf doet is duidelijk, alhoewel de wetstekst een andere opvatting niet uitsluit. VS 27-1 geeft in punt 32 aan dat de Commanderende Officier het onderzoek op tweeërlei wijze kan

¹⁾ Een groot deel van de rapporten bereikt de Commanderende Officier in het geheel niet, hetgeen maar goed is ook, hij zou nergens anders meer toe komen. De praktijk dat een rapport bij de laagste tot straffen bevoegde meerdere (de CC) aankomt is niet verwerpelijk, doch levert de CC nogal wat problemen op. De keuze strafbaar feit/krijgstuchtelijk vergrijp komt nu bij hem te liggen. Kiest hij verkeerd en bestraft hij een strafbaar feit, dan levert hem dit een reprimande op, terwijl toch niemand hem een catalogus van strafbare feiten heeft verstrekt. De gemiddelde CC leert het kiezen met vallen en opstaan. Er zijn efficiëntere methoden!

houden: Door het op te dragen aan de Koninklijke Marechaussee en door het doen instellen van een huishoudelijk onderzoek. Dit laatste mag hij alleen als het feit niet is van ernstige of gecompliceerde aard en als bij het feit naast militairen geen burgers zijn betrokken. Doordat de brigades van de Koninklijke Marechaussee tegenwoordig nogal eens last hebben van onderbezetting is soms ook de snelheid waarmee een onderzoek kan worden afgerond reden een huishoudelijk onderzoek te verkiezen boven een onderzoek door de Koninklijke Marechaussee, ook als dat volgens de bovengenoemde summierere regels eigenlijk had dienen te geschieden. In de rest van dit artikel beperken we ons tot het huishoudelijk onderzoek.

Dit onderzoek, vroeger ook wel korpsonderzoek genaamd, dient de Commanderende Officier op te dragen aan een commissie van twee of meer officieren, waarvan één eventueel door een onderofficier kan worden vervangen. Als doel van het huishoudelijk onderzoek wordt in VS 27-1 gesteld: „een zo volledig mogelijk beeld krijgen van het gebeurde”. Gehoord dienen te worden de verdachte, getuigen en – indien het feit in een rapport is gemeld – de rapporteur. Tenslotte wordt nog vermeld dat de plaats waar en het tijdstip waarop het feit werd gepleegd noodzakelijk dienen te worden vermeld en dat het geheel – zoveel mogelijk – moet worden opgemaakt volgens het model van bijlage D van VS 27-1. En daarmee zijn de aanwijzingen voor de Commanderende Officier zowel als de aanwijzingen voor de leden van de commissie voltooid.

Is dit echter voldoende?

In MRT LXVIII (1975) 6 blz. 357 heb ik al mogen aangeven dat de Commanderende Officier naar mijn mening te weinig is gebonden bij de keuze van de commissieleden. Zijn de aanwijzingen altijd zo summier geweest? Gaan we te rade in het verleden:

Bij KB van 29 juni 1907 Stb 154 zijn vastgesteld de Justitieele Voorschriften voor de Landmacht²⁾. (Vervallen in 1913) In deze Justitieele Voorschriften werd het huishoudelijk onderzoek als volgt geregeld:

J. V. artikel 7(ad art. 8 R. L.)

(1). In elk garnizoen wordt door den garnizoensconimandant³⁾ voor elk kalenderjaar eene commissie van twee officieren benoemd, *bestaande uit* een kapitein of ritmeester en een luitenant (*in kleine garnizoenen zoo noodig uit twee luitenant~*) welke commissie het bij art. 8 R.L. aan elk der *commandeerende-officieren* ter plaatse opgedragen onderzoek voor en namens hem behoort te verrichten in alle gedurende dat jaar voorvallende zaken, waarbij hem niet

²⁾ Opgenomen in: Dr. L. M. Rollin Couquerque, Militair Strafprocesrecht, uitgave van de Regtspleging bij de Landmagt gecombineerd met de Justitieele voorschriften voor de Landmacht, 's-Gravenhage 1908.

³⁾ De Garnizoenscommandant was toen te vergelijken met de huidige Commanderende Generaal.

⁴⁾ De cursief gedrukte woorden zijn ingevoegd bij art 1 van het KB van 30 september 1907 (Stb 262).

dadelijk blijkt, hetzij dat een verdachte zich werkelijk aan eene krijgstuchtelijke overtreding heeft schuldig gemaakt, hetzij dat eene zaak krijgstuchtelijk kan worden afgedaan, of wel wanneer hij van oordeel is, dat een zaak voor den rechter moet worden gebracht. Deze commissie stelt alsdan telkens een voorloopig onderzoek naar het **gebeurde** in en verzamelt zoodanige informatiën, welke kunnen strekken tot een juiste beoordeeling en afdoening der zaken door de betrokken commandeerende-officieren.

(2). In **den** regel vervult de in deze commissie benoemde luitenant tevens de functiën van secretaris. Bij uitzondering kan echter aan deze commissie door den garnizoenscommandant een daartoe geschikt onderofficier als secretaris worden toegevoegd.

(3). Betreft het onderzoek een officier, dan zullen in die commissie en zoo noodig als secretaris slechts mogen zitting hebben officieren van gelijken rang doch van **hoogere** ancienneteit of van **hoogeren** rang dan de verdachte.

(4). Wanneer de betrokken commandeerende-officier van oordeel is, dat een **bij** hem ingekomen rapport of proces-verbaal der politie voldoende gegevens bevat tot het nemen der beslissing in een der artt. 9, 10 of 11 R.L. bedoeld, kan de aanhangigmaking der zaak bij de commissie van voorloopig onderzoek achterwege blijven.

(5). Het onderzoek der commissie moet altijd zijn summier en behoort nimmer zoodanige uitgebreidheid te erlangen dat het de gerechtelijke informatiën buiten of in de residentie van den krijgsraad overbodig maakt. Volledigheid worde echter **zooveel** doenlijk **betracht**.⁵⁾

(6). De commissie maakt van hare verrichtingen proces-verbaal op, hetwelk moet zijn gedagteekend en de verklaringen moet inhouden van den verdachte, zoo die gehoord is kunnen worden, en van de getuigen, die tot het geven van voorloopige inlichtingen voor de commissie zijn verschenen.

(7). Elke verklaring, in het proces-verbaal gerelateerd, wordt aan hem, die ze heeft afgelegd, duidelijk voorgelezen en daarna door hem onderteekend, ten blijke dat hij daarbij volhardt.

(8). De verklaringen der getuigen mogen niet worden beëdigd.

(9). Uit het proces-verbaal moet zoo nauwkeurig mogelijk blijken de tijd waarop en de plaats waar het feit is gepleegd; waar dit van belang kan zijn, wordt ook de toestand van de plaats waar het feit is begaan, voor **zooverre** de commissie aldaar toegang heeft gehad, zoo nauwkeurig mogelijk omschreven.

(10). In het proces-verbaal wordt voorts melding gemaakt van alles wat aan de commissie uit eigen waarneming aangaande het gepleegde feit is gebleken, **zoomede** van buitengewone verschijnselen in den gemoedstoestand van den verdachte of van getuigen, welke de aandacht der commissie hebben getrokken.

(11). Van in beslag genomen of aan de commissie overgegeven voorwerpen, welke op het gepleegde feit betrekking hebben, wordt in het proces-verbaal een korte beschrijving gegeven. Deze voorwerpen worden voorzien van eene door de commissie geteekende verklaring waaruit blijkt, op welke zaak zij betrekking hebben en van wien zij zijn ontvangen.

(12). De commissie onthoude er zich van, in het proces-verbaal de feiten te beoordeelen of te **qualificeeren**.

(13). Het proces-verbaal wordt door de commissie en c.q. door den haar toegevoegden secretaris onderteekend en daarna met de eventueel door de commissie ontvangen en door haar gewaarmerkte overtuigingsstukken aan den betrokken commandeerende-officier overgegeven. Bij het opmaken wordt **zooveel** mogelijk gevolgd model no. 4.⁶⁾

⁵⁾ Nu kennen wij uitsluitend nog de „informatiën“.

(14). Aan de commissie wordt, ter beoordeling van den garnizoenscommandant, **zooveel** mogelijk en noodig ontheffing verleend van het vervullen van andere diensten.

J. V. artikel 8 (ad art. 8 R. L.).

(1). Aangezien het voorloopig onderzoek der in het vorige artikel bedoelde commissie deel uitmaakt van het onderzoek van den commandeerende-officier ingevolge art. 8 R. L. en de commissie dus **geene** rechterlijke bevoegdheden bezit, is zij onbevoegd tot het requireeren van personen, die niet staan onder de rechtstreeksche bevelen van een der ter plaatse garnizoen houdende commandanten.

(2). Acht de commissie het noodig bij het in behandeling zijnde onderzoek militairen te **hooren**, die niet onder de rechtstreeksche bevelen staan van die commandeerende-officieren. dan zal zij den commandant **bij** wiens **korps** of korpsgedeelte de zaak voorgevallen is, daarvan mededeeling doen. Die **commandeerende-officier** wendt zich rechtstreeks tot de autoriteit van de land- of zeemacht, waaronder de betrokken militairen ressorteeren, met verzoek de noodige bevelen tot de verschijning der getuigen te geven. Aan dit verzoek wordt zoo spoedig de dienst zulks toelaat voldaan.

(3). Burgergetuigen kunnen niet worden gedwongen om voor de commissie te verschijnen.

(4). Tot het requireeren van zoodanige getuigen of tot het inwinnen van hunne verklaring wendt de betrokken commandeerende-officier zich tot de commissarissen van politie der gemeenten, waar de getuigen wonen of verblijven. Deze ambtenaren worden in den regel bereid gevonden voor **zooveel** mogelijk hunne tusschenkomst te verleen.

(5). Wanneer burgergetuigen worden uitgenoodigd om tot het afleggen van hunne verklaring voor de commissie te verschijnen, dan behoort hun bij die uitnoodiging te worden medegedeeld, dat hun **geene** schadeloosstelling voor tijdverzuim of voor reis- en verblijfkosten kan worden toegekend.

Uitgebreider voorschrift betreffende het **huishoudelijk** onderzoek is er voor zover mij bekend niet geweest. We vinden verhandelingen over het huishoudelijk onderzoek bij **VOORWINDEN** in zijn „Beknopte **Handlei-**„ding⁷⁾ en bij **BOOMSLUITER** in **MRT XLI**⁸⁾, terwijl nog enige incidentele aantekeningen te vinden zijn in andere **boekwerken**⁹⁾ en in de afleveringen van het **MRT**.¹⁰⁾

⁶⁾ Niet opgenomen in dit artikel.

⁷⁾ Ed. L. Voorwinden; „Beknopte Handleiding voor het formeel-militaire strafrecht“; Thorn 1934.

⁸⁾ 1e Lt J. C. Boomsluiter; „Het huishoudelijk onderzoek' **MRT XLI (1948)** blz. 295 e.v.

⁹⁾ Dr. A. Spruijt; „Militaire Procedures“, Alphen aan de Rijn 1940 blz. 67.

VS 3102 (vervallen)

VS 3106 (vervallen)

¹⁰⁾ onder anderen:

- J. C. Panthaleon Baron van Eck; „Hervorming van de rechtspleging in militaire strafzaken“. **MRT XXXIX (1946)** blz. 135.
- Redactie **MRT**, „Officieren raadslieden“; **MRT XLI (1948)** blz. 230 e.v.
- J. M. J. Baak; „Afscheidsrede als Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde West“, **MRT XLI (1948)** blz. 344 e.v.
- J. van den **Berkhof**; „De verplichting van de CO tot kennisgeving aan de **verwijzings**„zingsautoriteit volgens artikel 10 RL bij gebleken onschuld van verdachte“, **MRT XLV (1952)** blz. 669 e.v.

Willen we nu iets naders zeggen over het huishoudelijk onderzoek zoals het heden dagelijks wordt gehouden, dan moeten we mijns inziens er van uitgaan dat – waar geen voorschriften zijn gegeven – behoort te worden gewerkt zoveel mogelijk naar analogie van hetgeen in de strafvordering gebruikelijk is. De RLLu zwijgt vrijwel, het WvSv geeft ons echter de richtlijnen van wat in de maatschappij aanvaard wordt.¹¹⁾ Rekening houdend met extra eisen die de Krijgsmacht stelt waardoor afwijking van het algemeen aanvaarde wenselijk of nodig kan zijn, kunnen we filosoferen over het huishoudelijk onderzoek. Indien we in staat zijn een antwoord te geven op de 3 ondervolgende vragen hebben we het huishoudelijk onderzoek in vrijwel alle facetten gezien:

1. Welke officieren kan de Commanderende Officier aanwijzen?
2. Wat zijn de bevoegdheden van de commissie?
3. Wat is de rechtspositie van de verdachte?

De Commanderende Officier moet twee of meer officieren aanwijzen. Bij uitzondering mag hij er één vervangen door een onderofficier. Waar in de Justitieel Voorschriften de garnizoenscommandant de commissie diende te doen bestaan uit een kapitein of ritmeester en een luitenant en alleen in kleine garnizoenen een commissie bestaande uit twee luitenants was toegestaan, is nu niets voorgeschreven. Welke officieren de Commanderende Officier aanwijst wordt aan zijn prudentie overgelaten. Slechts SPRUIJT¹²⁾ spreekt over „buiten de zaak staande officieren“. Het is een gebiedende voorwaarde dat degenen, die het huishoudelijk onderzoek instellen niet op enigerlei wijze bij de zaak betrokken zijn. De RLLu sluit na de verwijzing allen, die op enigerlei wijze in de zaak betrokken zijn van de behandeling uit¹³⁾, redelijke uitleg brengt mede dat dit ook vóór de verwijzing behoort te gelden. Net is bovendien uit een oogpunt van rechtszekerheid voor de verdachte onwenselijk dat bij de zaak betrokkenen in de commissie zitting nemen. Zo zouden zij hun eigen fouten (bijvoorbeeld de uitlokking) of eigen onredelijk gedrag of foutief optreden kunnen verdoezelen, waardoor de Commanderende Officier zeker niet een „zo volledig mogelijk beeld van het gebeurde“ krijgt, hetgeen hem in de keuze van de wijze van afdoen zeker beïnvloedt, waarschijnlijk meestens ten nadele van de verdachte.

Voorzover mij bekend wordt door de Commanderende Officier zelden vastgesteld wie in de commissie voor huishoudelijk onderzoek dienen zitting te nemen en is het gebruik de commissie te doen vormen uit de officieren van de compagnie, die ook de verdachte heeft geleverd. Gezien

¹¹⁾ De militair kan echter op een op grond van analogie tot stand gebrachte „regel“ in de militaire rechtspleging nimmer een beroep doen indien deze regel ten aanzien van hem om welke reden dan ook niet zou worden toegepast.

¹²⁾ Spruijt; „Militaire procedures“ blz. 67.

¹³⁾ Artikel 36.

de encadrering van de normale compagnie zal men voor een huishoudelijk onderzoek veelal zijn aangewezen op een Luitenant en een Vaandrig. Omdat bijna nooit vrijstelling van andere diensten wordt gegeven – en meestal ook niet gemakkelijk kan worden gegeven – krijgt een huishoudelijk onderzoek – dat toch vaak al als een corvee voor officieren wordt beschouwd – niet die aandacht die wenselijk is.

De Commanderende Officier gelast het onderzoek teneinde een zo volledig mogelijk beeld van het gebeurde te krijgen. Nog steeds staat niet vast of het gepleegde feit een strafbaar feit is. Doel van het onderzoek is ook het vaststellen of er een strafbaar feit of een krijgstuuchtelijk vergrijp voorhanden is en of het strafbare feit zich leent voor eventuele krijgstuuchtelijke afdoening. Weliswaar is het huishoudelijk onderzoek een vooronderzoek en is het niet noodzakelijk dat het zodanig wordt gehouden dat de informatiën na verwijzing overbodig worden, toch is het wenselijk dat reeds in het vooronderzoek zoveel mogelijk duidelijkheid wordt geschapen. Er wordt gewerkt met „verse” gegevens en dan bestaat de meeste kans dat de juiste toedracht wordt gevonden.

Degenen, die het onderzoek instellen dienen zich bewust te zijn van het belang van hun opdracht en dienen bovendien in staat te zijn deze opdracht uit te voeren rekening houdend zowel met het belang van de gemeenschap als het belang van het individu.

Over deze eisen zal menige commissie struikelen. Een strafbaar feit zal er alleen uitkomen als de beide officieren erin slagen door het stellen van vele vragen de elementen van het strafbare feit te treffen. Vaak is het huishoudelijk onderzoek niet meer dan een feitelijk relaas, waarin voor de hand liggende vragen niet zijn gesteld en derhalve ook niet beantwoord. Voor een goed verhoor mag enige wetskennis en enige routine noodzakelijk worden geacht; daar dit de gemiddelde officier ontbreekt is hij voor dit werk gediskwalificeerd.

Omtrent de bevoegdheden van de commissie kan worden opgemerkt dat waar de commissie niet het recht heeft gekregen getuigen onder ede te horen dit niet is toegestaan. De verklaringen van getuigen, zowel als van verdachte zijn buiten-gerechtelijke, afgelegd voor twee personen, die daardoor als getuigen van het afleggen van die verklaringen kunnen optreden.¹⁴⁾¹⁵⁾

Of onder de in VS 27-1 bedoelde betrokkenheid van burgers ook de betrokkenheid als getuige is begrepen staat niet vast. Wel staat vast dat de commissie geen burgers kan dwingen voor hen te verschijnen teneinde een verklaring af te leggen. Opnemen van de verklaring van een vrijwillig

¹⁴⁾ De auditu-arrest; HR 20 december 1926, NJ 1927 blz. 85.

¹⁵⁾ Vonnis Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, 15 januari 1951; MRT XLIV (1951) blz. 624 neemt verklaring in huishoudelijk onderzoek afgelegd aan, terwijl beklagde ter zitting anders verklaarde.

verschijnende burger is zeker toegestaan. Vaak zal echter een huishoudelijk onderzoek betrekking hebben op een feit dat zich heeft afgespeeld in militaire omgeving. Burgers zijn daarbij meestal niet betrokken en zo ze het zijn, zijn ze bijna altijd in dienst van het Ministerie van Defensie en achten zij het vanzelfsprekend dat zij voor de commissie verschijnen en verklaringen afleggen, maar ook zij zijn mijns inziens niet tot het afleggen van verklaringen te dwingen.

Militairen kunnen worden gedwongen voor de commissie te verschijnen. Het dienstbevel is daarvoor voldoende legitimatie. Ook militaire getuigen kunnen zo worden „genood” tot het afleggen van verklaringen. Volgens SPRUIJT kunnen militaire getuigen, die onwaarheid spreken krijgstuuchtelijk worden gestraft. Mijns inziens is dit een onjuiste opvatting. Onwaarheid sprekende militaire getuigen zullen moeten worden geconfronteerd met de redenen waarom de commissie van hun **onwaarheidspreken** overtuigd is en zo worden gebracht tot het weergeven van de juiste feiten. Zodra echter blijkt dat getuigen liegen en niet op de dwalingen huns weegs wensen terug te keren, voldoet de zaak niet meer aan de vereisten gesteld in VS 27-1 en nopen de complicaties tot een alsnog overdragen van het onderzoek aan de Koninklijke Marechaussee.

Bij **BOOMSLUITER**¹⁶⁾ worden onder andere aanwijzingen gegeven voor het afnemen van schrijfproeven. Over de bevoegdheid van de commissie daartoe lijkt discussie overbodig daar een onderzoek, waar dat nodig zou blijken wegens het gebrek aan opleiding van de commissie en wegens het gecompliceerde karakter dat de zaak hierdoor krijgt onmiddellijk aan de Koninklijke Marechaussee behoort te worden overgedragen.

Naar de mening van twee **scribenten**¹⁷⁾ is de commissie bevoegd kasten en kisten van de verdachte alsmede zijn verblijf in de kazerne te onderzoeken. Zij achten het dienstbevel voldoende legitimatie – een andere is er dan ook niet te vinden. Tot het onderzoek in de woning van de verdachte acht men de commissie onbevoegd en wel omdat daarvoor geen aanwijzingen zijn gegeven, waardoor het onmogelijk is een acceptabele grond te vinden. Gezien de voorwaarden, waaraan moet worden voldaan wil men in de commune strafvordering tijdens het vooronderzoek kunnen overgaan tot huiszoeking is het zonder veel overweging duidelijk dat de commissie van huishoudelijk onderzoek geen bevoegdheid tot onderzoek in enige woning kan hebben. Mij ontgaat dan ook waarom de commissie **wél** bevoegd zou zijn de in de kazerne gelegen verblijven te doorzoeken, het dienstbevel is daarvoor allicht toereikend, doch volgens mij wordt een bevel het doorzoeken te tolereren onbevoegd gegeven. Kan men nog discussiëren of een onderzoek in een gemeenschappelijk gebruikte ruimte

¹⁶⁾ **Boomsluiter; MRT XLI (1948) bh. 295 e.v.**

¹⁷⁾ **Boomsluiter; blz. 298.**
Steffen; VS 3102 blz. 39.

(legeringskamer of -zaal) als huiszoeking moet worden gekwalificeerd, in de moderne legering zoals momenteel voorhanden in bv. de Legerplaats de Wittenberg begint de wijze van huisvesting van de militair toch erg veel te lijken op „wonen”⁷. Een en ander zal nog duidelijker spreken als – wat we toch kunnen verwachten – de commandant niet langer verantwoordelijk voor het verblijf van de in de kazerne gehuisveste militair zal worden gehouden. Nemen we de alleenstaande militair, die gedurende zijn diensttijd geen andere verblijfplaats kent dan zijn legeringskamer dan is het onderzoek in dit kazerneverblijf zeker ontoelaatbaar. Ook hier geldt weer, dat mocht een dergelijk onderzoek in het kazerneverblijf nodig zijn en verdachte niet bereid zijn tot vrijwillige medewerking, het huishoudelijk onderzoek niet meer de juiste vorm van onderzoek is.

Slechts één scribent¹⁸⁾ meent dat de commissie de bevoegdheid heeft de verdachte in arrest te stellen. Onder de vigerende bepalingen van de RLLu is dit nu zeker niet meer het geval, daar een dergelijk bevel volgens artikel 7 als het onderzoek reeds is aangevangen alleen door de Commanderende Officier kan worden gegeven.

De commissie wordt door mij bevoegd geacht tot inbeslagneming van stukken van overtuiging, voorzover die bij de militaire overheid in gebruik zijn (b.v. wachtrappen, nachtpermissielijsten). Aangezien in de RLLu de inbeslagneming niet is geregeld kunnen we zoeken naar een parallel met de commune strafvordering.¹⁹⁾ De commissie van huishoudelijk onderzoek mist dan in mijn ogen alle bevoegdheden tot inbeslagneming onder de verdachte of onder derden (met de bovengenoemde uitzondering).

De bevoegdheid in ontvangst te nemen wat verdachte of **derden** vrijwillig wensen af te staan, lijkt me duidelijk.

Praktisch zal men met behulp van het dienstbevel van militairen **allelei** zaken eenvoudig in beslag kunnen nemen, de rechtvaardiging van een dergelijk bevel is naar mijn mening onmogelijk.

De rechtspositie van de verdachte is zeer onzeker, hetgeen reeds moge blijken uit bovenstaande omtrent de bevoegdheden van de commissie. Hij kan zich op niets beroepen en kan alleen pogen de hem gegeven bevelen op juistheid te toetsen, doch voor hij zich kan beklagen zal hij ze moeten uitvoeren, waarmee de commissie het beoogde resultaat heeft behaald. Dergelijke ten onrechte verkregen informatie behoort bij de beoordeling van de zaak buiten beschouwing te blijven. Daartoe is het nodig dat de commissie in het proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek vermeldt op welke wijze ze haar gegevens en de stukken van overtuiging binnen haar macht heeft gebracht.

Het ontbreken van de verplichting om bij verhoor op gestelde vragen

¹⁸⁾ Boomsluiters, blz. 299.

¹⁹⁾ art. 95 lid 1, art. 96 en 97 WvSv.

te antwoorden is voor de Krijgsraad en bij onderzoek door de Koninklijke Marechaussee aanvaard. Voor het verhoor wordt de verdachte/beklaagde gewezen op zijn recht van zwijgen.²⁰⁾ Voor de commissie van huishoudelijk onderzoek bestaat dit recht tot zwijgen niet. Theoretisch niet omdat dat nergens is geregeld en praktisch niet omdat geen commissie erover denkt. De verdachte behoort echter het recht te hebben te weigeren aan het onderzoek actief mede te werken. Dit beginsel is toch zeker aan te nemen als ten grondslag liggend aan de gehele Nederlandse strafverordening. Een wijziging in de RLLu (en in de daarvan afgeleide voorschriften) lijkt me urgent, dan kan meteen het zwijgrecht bij Krijgsraad en Koninklijke Marechaussee in de wet worden gefundeerd.

Het Hoog Militair Gerechtshof accepteert wél dat de militair, die verdacht wordt van een strafbaar feit niet aan zijn veroordeling meewerkt door te zwijgen bij verhoor, doch niet dat hij dan verklaringen aflegt, die in strijd zijn met de waarheid.²¹⁾ Het HMG was overigens in 1928 vooruitstrevender²²⁾.

De verdachte kan geen rechten doen gelden op de bijstand van een raadsman, evenmin kan hij zich bedienen van een vertrouwensman,²³⁾ indien hij bij een huishoudelijk onderzoek wordt gehoord. Hier is geen verschil met een onderzoek uitgevoerd door de Koninklijke Marechaussee.

De op vrije voeten zijnde verdachte kan natuurlijk wel ergens om raad gaan, doch de inbreng van die raadgeving in het onderzoek is altijd indirect en derhalve veelal ontoereikend.

De opdracht die de Commanderende Officier aan de commissie geeft is vrijwel het enige wat in de voorschriften is geregeld: „De Commanderen-„de Officier een zo volledig mogelijk beeld van het gebeurde geven“. In MRT XLI (1948) blz. 231 wordt als doel van het huishoudelijk onderzoek gegeven: „Het boven water halen van de materiële waarheid zonder het „nadelige te sparen en zonder het voordelige te verwaarlozen“. De commissie zal niet altijd geneigd zijn ook de verdachte ontlastende zaken in ruime mate te belichten. Soms zal het belangrijkste doel zijn het „rond“ krijgen van het strafbare feit, waarbij de omstandigheden, waaronder het feit zich afspeelde buiten beschouwing blijven. Een commissie, die zich hieraan schuldig maakt benadeelt de verdachte en draait de Commanderende Officier een rad voor ogen, reden temeer om tenminste twee buiten de zaak staande officieren aan te wijzen als lid van de commissie van huishoudelijk onderzoek.

²⁰⁾ zie noot 11.

²¹⁾ HMG 23 februari 1965; MRT LVIII (1966) blz. 87.

²²⁾ HMG 22 mei 1928; MRT XXIV (1929) blz. 254: „Beschuldigde is vrij al dan niet tot een bekentenis te komen en om al dan niet overeenkomstig de waarheid te verklaren“.

²³⁾ Bijlage I bij brief 73.6557/I van 7 november 1973 van BLS laat daartoe geen ruimte.

In de literatuur is men niet optimistisch over de waarde, die het huishoudelijk onderzoek heeft²⁴⁾ en ieder, die er heden nog mee wordt geconfronteerd zal moeten beamen dat een te groot deel van deze onderzoeken niet aan redelijk te stellen eisen voldoet.

Conclusies en aanbevelingen combinerend is mijn mening:

1. Het huishoudelijk onderzoek is als methode van onderzoek alleen bruikbaar in zeer eenvoudige zaken, waarbij geen burgers zijn betrokken en de werkzaamheden van de commissie zich vrijwel kunnen beperken tot het notuleren van de door betrokkenen afgelegde verklaringen.
2. Officieren zijn onvoldoende opgeleid voor het houden van huishoudelijke onderzoeken.
3. Het is wenselijk dat de Commanderende Officier zelf bepaalt welke officieren deel dienen uit te maken van de commissie van huishoudelijk onderzoek. Hij dient deze officieren te kiezen uit de niet bij de zaak betrokkenen en ervoor zorg te dragen dat tenminste één der officieren kan bogen op voldoende ervaring.
4. De rechtspositie van de verdachte is onzeker door het ontbreken van een omschrijving van de bevoegdheden van de commissie en door de werking van het dienstbevel.
5. De bevoegdheden van de commissie dienen te worden omschreven.
6. Het zwijgrecht dat de verdachte bij onderzoek door de Koninklijke Marechaussee wordt verleend, dient hij bij een verhoor door een commissie van huishoudelijk onderzoek op gelijke wijze te verkrijgen.
7. Het is wenselijk officieren, die deel uit maken van een commissie van huishoudelijk onderzoek vrij te stellen van andere diensten voor de duur van het onderzoek.
8. De militair wiens Commanderende Officier het huishoudelijk onderzoek kiest als methode van onderzoek heeft een mindere rechtspositie dan één wiens zaak door de Koninklijke Marechaussee wordt onderzocht.²⁵⁾

Het is mij onbekend in hoeverre in de nu in voorbereiding zijnde wetten betreffende het militaire strafprocesrecht nog ruimte wordt gelaten voor het fenomeen huishoudelijk onderzoek. Op grond van vorenstaande zal het duidelijk zijn dat schrijver **dezes** een afschaffen zal verwelkomen tenzij in de wet de bevoegdheden van de commissie worden vastgelegd en de officieren beter worden voorbereid op deze taak.

²⁴⁾ J. C. van Panthaleon Baron van Eck; MRT (XXXIX (1946) blz. 143.

J. M. J. Baak; MRT XLI (1948) blz. 415.

J. v.d. Berkhof; MRT XLV (1952) blz. 671.

²⁵⁾ zie echter nogmaals noot 11.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente krijgsraad in de Nederlandse Antillen

Vonnis van 7 december 1974

President: Mr. C. H. Govaerts; *Leden:* M. H. Japin, kapitein-luitenant ter zee van administratie, D. Groot, majoor der mariniers;
Raadsman: luitenant ter zee van speciale diensten der 2e klasse J. L. Swarte.

Als zee-milicien marinier te Curaçao een UZI-pistool-mitrailleur en 87 patronen en 4 patroonhouders weggenomen uit het fort „Amsterdam“ aldaar.

Diefstal van de mitrailleur en diefstal door een militair op een onder zijn bijzondere bewaking of bescherming gestelde plaats van de munitie.

6 Maanden gevangenisstraf waarvan 1 maand voorwaardelijk met de bijzondere voorwaarde dat beklaagde zich vrijwillig zal onderwerpen aan een onderzoek naar zijn geestvermogens en zich onder de behandeling van de psychiater zal stellen.

In hoger beroep bevestigd (zie sententie achter het vonnis) behalve voor wat betreft de straf, welke wordt 6 maanden gevangenisstraf met aftrek en 2 maanden voorwaardelijk, terwijl de bijzondere voorwaarde vervalt.

(W.M.Sr. art. 152, W.Sr. art. 310)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD IN DE NEDERLANDSE ANTILLEN
in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen J. L. Y., geboren te Zevenbergen, oud 21 jaar, zeemiliciën-marinier, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding, d.d. 27 november 1974 door de Fiscaal uitgebracht, waarin aan beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1. dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao, „op of omstreeks 16 juni 1974, althans in of omstreeks de maand juni „1974, althans in het jaar 1974, met het oogmerk van wederrechtelijke „toeëigening bij de „Afdeling Marinepatrouilles in de Nederlandse „„Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, heeft weggenomen „een vuurwapen, pistoolmitrailleur van het merk UZI, kaliber 9 mm, „geheel of ten dele toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans „aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde;

„2. dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao, „op verschillende tijdstippen, althans éénmaal, in of omstreeks de maanden juni en juli 1974, althans in het jaar 1974, in de functie van opvolgend wachtcommandant bij de „Afdeling Marinepatrouilles in de

„„Nederlandse Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, in die
„functie uit de wacht van voormeld fort en alzo op een onder zijn bij-
„zondere bewaking of bescherming gestelde plaats, (telkens) met het
„oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoe-
„veelheid patronen van het kaliber 9 mm tot een totaal aantal van 87
„stuks, of daaromtrent en/of vier UZI-patroonhouders, althans een of
„meer van voormelde goederen – behorende tot de bewapening van het
„wachtsvolk van voormeld fort – alle geheel of ten dele toebehorende
„aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen
„dan aan hem, beklaagde;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao,
„op verschillende tijdstippen, althans éénmaal, in of omstreeks de maan-
„den juni en juli 1974, althans in het jaar 1974, in de functie van opvol-
„gend wachtcommandant bij de „Afdeling Marinepatrouilles in de
„„Nederlandse Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, op-
„zettelijk een hoeveelheid patronen van het kaliber 9 mm, tot een totaal
„aantal van 87 stuks of daaromtrent, en/of vier UZI-patroonhouders,
„althans een of meer van voormelde goederen, alle geheel of ten dele toe-
„behorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander of aan
„anderen dan aan hem, beklaagde, en welke goederen, behorende tot de
„bewapening van het wachtsvolk van voormeld fort, hij, beklaagde, in
„voormelde functie, in elk geval anders dan door misdrijf, alstoen aldaar
„onder zich had (telkens) wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, hebben-
„de hij, beklaagde, bij het begaan van dit strafbare feit (telkens) gebruik
„gemaakt van de gelegenheid hem door zijn ambt geschonken;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao,
„op verschillende tijdstippen, althans éénmaal, in of omstreeks de maan-
„den juni en juli 1974, althans in het jaar 1974, in de functie van op-
„volgend wachtcommandant bij de „Afdeling marinepatrouilles in de
„„Nederlandse Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, in die
„functie uit de wacht van voormeld fort (telkens) met het oogmerk van
„wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoeveelheid patro-
„nen van het kaliber 9 mm tot een totaal aantal van 87 stuks, of daarom-
„trent en/of vier UZI-patroonhouders, althans een of meer van voor-
„melde goederen – behorende tot de bewapening van het wachtsvolk
„van voormeld fort – alle geheel of ten dele toebehorende aan de Staat
„der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem,
„beklaagde, hebbende hij, beklaagde, bij het begaan van dit strafbare
„feit (telkens) gebruik gemaakt van de gelegenheid hem door zijn ambt
„geschonken“;

Gezien: . . . enz.;

overwegende, ten aanzien van het beklaagde onder 1 en 2 primair ten

laste gelegde;

Overwegende, dat een door de officier-commissaris bij de Permanente krijgsraad in de Nederlandse Antillen opgemaakt proces-verbaal ddo. 26 november 1974, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, als aan deze officier-commissaris op genoemde datum afgelegde verklaring, gerecolleerd op 27 november 1974, van:

J.L. Y., oud 21 jaar, *als beklagde*:

Ik dien sedert 14 november 1973 als zeemiliciën-marinier der tweede klasse bij de afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen. De afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen is gelegerd in het fort Amsterdam op het eiland Curaçao. Eind april 1974 werd ik op de zweminrichting Jan Thiel benaderd door Richard X., met het verzoek om hem een vuurwapen met munitie te leveren. Hij bood mij hiervoor een bedrag van NAfl. 350,-. Ik zou de heer X. op een zondag een vuurwapen, te weten een UZI-machinepistool, leveren. De UZI die ik voor de heer X. wegnam stond bij de afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen op het fort Amsterdam in de UZI-rekken. Het was en is mij bekend dat deze wapens het eigendom zijn van de Koninklijke marine en derhalve van de Staat der Nederlanden. Op een dag medio juni 1974 heb ik toen een pistool-mitrailleur van het merk UZI, kaliber 9 mm weggenomen en mij toegeëigend. Ik nam de UZI mee naar mijn bed en daar heb ik de UZI gedemonteerd. De onderdelen van de UZI deed ik in een handdoek, waarna ik het geheel in mijn tas deed. Toen de baaigangers op het punt stonden om te vertrekken, heb ik de tas opgehaald en heb de tas meegenomen naar de baai van Jan Thiel. Ik heb van niemand recht of toestemming verkregen om deze pistoolmitrailleur van het merk UZI, kaliber 9 mm, weg te nemen en mij toe te eigenen of te verhandelen. Toen X. op de baai van Jan Thiel arriveerde, ben ik naar hem toegegaan. Toen ik naar de heer X. was toegegaan heb ik hem gezegd: „Ik heb wat „bij mij“. De heer X. begreep meteen wat ik bedoelde en wij liepen naar zijn auto. In zijn auto heb ik de UZI weer gemonteerd en de werking van het wapen aan hem uitgelegd. Daarna heeft de heer X. het wapen in een papier verpakt en achter in zijn kofferbak gelegd. Als aanbetaling voor de UZI gaf X. mij een bedrag van NAfl. 100,-. Nadat ik de UZI aan de heer X. had afgeleverd, heb ik hem op drie achtereenvolgende zondagen voorzien van munitie. Na de munitieleveringen heb ik van de heer X. nog geld ontvangen, tot een totaalbedrag van, met inbegrip van de aanbetaling van N Afl.100,-, NAfl. 275,-. Het was mijn bedoeling om met de levering van munitie door te gaan totdat ik het bedrag van NAfl. 350,- zou hebben ontvangen. Het wegnemen van de munitie deed ik steeds op dagen dat ik de wacht had. Ik had steeds de wacht als opvolgend wachtcommandant, bij de afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen. De aantallen patronen die ik wegnam waren gemiddeld twee patronen per keer. Ik nam deze patronen weg uit de pa-

troonhouders die behoorden tot de bewapening van het wachtvolk van het fort Amsterdam en die zich bevonden in de wacht in zgn. UZI-tassen. Ik schat het aantal door mij weggenomen en aan de heer X. afgeleverde patronen op ongeveer 80 stuks. Ook heb ik uit het wachtgebouw vier losliggende patroonhouders weggenomen en aan de heer X. afgeleverd. Ik begrijp dat ik de 9 mm patronen en de vier UZI-patroonhouders niet had mogen wegnemen, aangezien dit alles toebehoort aan de Staat der Nederlanden, in ieder geval niet aan mij. De patronen en de patroonhouders behoorden tot de bewapening van het wachtvolk van het fort Amsterdam. Gebruikmakend van de mogelijkheden mij door de functie van opvolgend wachtcommandant geboden, heb ik in de maanden juni en juli 1974 een aantal 9 mm patronen en vier UZI-patroonhouders weggenomen en mij toegeëigend. Ik had van niemand recht of toestemming verkregen mij de 9 mm patronen en de UZI patroonhouders toe te **eigenen** en deze weg te nemen. Als opvolgend wachtcommandant bestond mijn taak uit het waarnemen voor de wachtcommandant, een korporaal, wanneer deze afwezig was, en uit het op post brengen van de schildwachten. Wanneer ik de munitie en patroonhouders wegnam was de korporaal niet aanwezig.

Overwegende, dat een door de officier-commissaris bij de Permanente krijgsraad in de Nederlandse Antillen opgemaakt proces-verbaal, ddo. 26 november 1974, onder meer inhoudt, zakelijk gerelateerd, als aan deze officier-commissaris op genoemde datum onder ede afgelegde verklaring van:

Richard Paul X., als getuige:

In de tijd dat ik op de baai van Jan Thiel kwam, gebeurde het wel eens dat ik met de daar komende mariniers in gesprek kwam. In die tijd kwam ook Y. op de proppen. Met Y. bedoel ik de marinier, waarvan ik nu weet dat hij J.L.Y. heet. We spraken toen weer over wapens en meer speicaal over de mogelijkheden van de UZI-pistoolmitrailleur. Ik liet mij tijdens dit gesprek ontvallen dat zo'n wapen mij wel leek. Bij dit gesprek zei Y., dat hij al zo'n wapen had weggezet. Ik begreep dat hij hiermee wel een UZI moest bedoelen. Enige tijd later, het kan toen wel medio juni 1974 geweest zijn, kwam ik Y. weer tegen op Jan Thiel. Ik zag dat hij een tas bij zich had en Y. beduidde mij dat ik met hem naar mijn auto moest komen. Ik ben toen met hem in mijn auto gaan zitten. Y. maakte toen zijn tas open en ik zag dat hij in die tas een gedemonteerd vuurwapen had, waarvan Y. zei dat dat een UZI pistoolmitrailleur was. Y. zei toen dat ik hem een bedrag van NAfl. 350,- voor zo'n wapen geboden had. Ik heb hem toen gezegd dat ik mij dat niet kon herinneren, maar dat, als hij dat zei, dat wel zo zou zijn. Ik begreep toen heel goed dat Y. dit wapen gestolen moest hebben. Ik accepteerde het door Y. aangeboden wapen en ik kwam met hem overeen dat ik het zou kopen van hem voor het genoemde bedrag van NAfl. 350,-. Als aanbetalng betaalde ik hem meteen

een bedrag van NAfl. 100, –. Ik heb van Y. in totaal in twee afleveringen ontvangen vier stuks patroonhouders voor de UZI en een totaal van 87 patronen bestemd voor de UZI. In de periode na de aflevering van de UZI heb ik Y. bij verschillende keren nog een totaal van NAfl. 200, – betaald, zodat ik in totaal voor de UZI en de patroonhouders en munitie NAfl. 300, – heb betaald. Ik begreep dat Y. ook de patronen en de patroonhouders gestolen moest hebben. Gezien het feit dat Y. militair was, begrijp ik dat het wapen met de bijbehorende munitie eigendom waren van de Koninklijke marine, althans van de krijgsmacht, en dat dit alles niet toebehoorde aan Y.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 2L/NA/1974 van de recherche bij het commandement der zeemacht in de Nederlandse Antillen, gesloten op 7 augustus 1974, opgemaakt door H. Lassche, sergeant-majoor van speciale diensten rechercheur der Koninklijke marine, onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie, zakelijk o.m. inhoudt:

1. als *relaas van verbalisant*:

Op verzoek van de commandant der zeemacht in de Nederlandse Antillen, heb ik aanvangende maandag 29 juli 1974 een onderzoek ingesteld naar de vermissing van een UZI pistoolmitrailleur genummerd 02432. Dit wapen was in gebruik bij de afdeling marinepatrouilles gelegerd in het fort Amsterdam te Willemstad, Curaçao, Nederlandse Antillen. Alle pistoolmitrailleurs Uzi in gebruik bij de MP zijn door mij aan de hand van een lijst voor ontvangst en overname gecontroleerd. Het wapen nummer 02432 was daarbij niet aanwezig. Er had geen verwisseling via de wapenkamer plaats gevonden, zodat er in plaats van 27 Uzi's, 26 aanwezig waren.

2. als op 29 juli 1974 aan hem afgelegde verklaring van *Maarten Alle Hofstra*:

Ik ben sedert 12 juli 1973 geplaatst bij de marinierskazerne Suffisant op Curaçao. Op zaterdag 29 juni werd ik aangesteld als groepscommandant van de afdeling marinepatrouilles, hierna te noemen „MP”, in de Nederlandse Antillen. Deze groep is gestationeerd in het fort Amsterdam te Willemstad. Omstreeks 2 juli 1974 begon ik het detail na te lopen en over te nemen. Onder andere controleerde ik de aanwezigheid van de pistoolmitrailleurs UZI 9 mm. Er dienden 27 pistoolmitrailleurs aanwezig te zijn. Ik controleerde de wapens op nummer. Net uiteindelijke resultaat was, dat ik UZI nummer 02432 miste. Op maandag 15 juli 1974 heb ik de commandant van de afdeling MP, luitenant ter zee van vakdiensten der tweede klasse K. de Visser, van de vermoede vermissing in kennis gesteld. Het vermiste wapen, genummerd 02432 behoort toe aan de Staat der Nederlanden en loopt te boek in de wapenkamer van de marinierskazerne Suffisant. Niemand was bevoegd dit wapen weg te nemen en/of zich toe te **eigenen** en daar op enige andere wijze over te beschikken dan het doel

waarvoor het bestemd was.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 54/74 van de afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen, gesloten op 6 november 1974, opgemaakt door M. A. Hofstra, sergeant der mariniers, eerste verbalisant en S. A. J. Meurs, korporaal der mariniers, tweede verbalisant, beiden buitengewoon agent van politie voor de Nederlandse Antillen, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Wij, verbalisanten, hebben in onze functie van waarnemend groepscommandant/groepscommandant nimmer toestemming gegeven om munitie te verhandelen, dan wel zich toe te eigenen.

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen beklaagde onder 1 en onder 2 primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„1. dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao, in de maand juni 1974 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening bij de „Afdeling Marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, heeft weggenomen een vuurwapen, pistoolmitrailleur van het merk UZI, kaliber 9 mm, geheel of ten dele toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde;

„2. dat hij, dienende als militair bij de zeemacht, op het eiland Curaçao, op verschillende tijdstippen, in of omstreeks de maanden juni en juli 1974, in de functie van opvolgend wachtcommandant bij de „Afdeling Marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen“, gelegerd in het fort Amsterdam aldaar, in die functie uit de wacht van voormeld fort en also op een onder zijn bijzondere bewaking of bescherming gestelde plaats, (telkens) met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoeveelheid patronen van het kaliber 9 mm tot een totaal aantal van 87 stuks, of daaromtrent en vier UZI-patroonhouders – behorende tot de bewapening van het wachtsvolk van voormeld fort – alle geheel of ten dele toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde“;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan boven bewezen verklaard, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Oveiwegende, dat het bewezenverklaarde respectievelijk dient te worden gekwalificeerd als:

1. „Diefstal“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

2. „*Diefstal* door een militair gepleegd op een onder zijn bijzondere *be-*„waking of bescherming gestelde plaats”, meermalen gepleegd, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 152 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, in aanmerking genomen de persoon van de beklagde en het feit dat niet gebleken is dat beklagde eerder *terzake* van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen een gedeelte van de militaire detentie van 6 maanden groot 1 maand voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militaire belang zich daartegen niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 6 maanden, waarvan 1 maand voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar en met de bijzondere voorwaarde dat beklagde zich bij terugkeer in Nederland vrijwillig zal onderwerpen aan een onderzoek naar zijn geestvermogens door een door zijn behandelend geneesheer der Koninklijke marine aan te wijzen psychiater en zich vervolgens onder diens behandeling zal stellen indien, voorzover en zo vaak deze zulks nodig oordeelt – Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 25 september 1975

President: Mr. Prins; Leden: Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr. de Groot, generaal-majoor b.d. Van Nass (plv.);

Raadsman: luitenant ter zee van administratie 2e klasse OC Mr. J. M. Schouwenaar.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht, waarvan twee maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens:

a. dat het Hof in de overweging met betrekking tot de aan de **bewezen**-verklaarde feiten te geven kwalificatie achter de woorden „voorzien en „strafbaar gesteld bij artikel 152 Wetboek van Militair Strafrecht" in-voegt de woorden „juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht";

b. ten aanzien der aan beklaagde opgelegde straf en voorwaarde alsmede de daarop betrekking hebbende overwegingen, welke het Hof onjuist zijn voorgelaten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze werden begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht een gedeelte van na te melden gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende, dat beklaagde **terzake** van de ten laste gelegde feiten voorlopig arrest heeft ondergaan, te weten van 22 oktober 1974 tot 29 oktober 1974 in de vorm van streng arrest en van 29 oktober 1974 tot 5 november 1974 in de vorm van licht arrest;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen – behoudens de artikelen 11, 12 en 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 14c van het Wetboek van Strafrecht – alsmede de artikelen 10 en 27 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's Hof's Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd doch alleen voor zover de aan beklaagde opgelegde straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft en te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht bij de uitvoer van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, te weten van 22 oktober 1974 tot 5 november 1974;

Beveelt, dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot twee maanden niet zal worden ten uitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaren bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of zich op andere wijze heeft misdragen;

Bevestigt het vonnis voor al het overige met overneming der gronden en verbetering als hoger aangegeven.

Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht

Zitting houdende te Seedorf
Vonnis van 29 april 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; **Leden:** majoors C. de Ruiter en J. A. M. von Scheven;
Raadsman: Kapitein Jansen.

Als bestuurder van een personenauto daarmede in Duitsland rijdende over een voor het verkeer openstaande weg, daarmede een aanrijding veroorzaakt met een vrachtauto en vervolgens weggereden en zich daardoor onttrokken aan de vaststelling van zijn identiteit.

Het strafbare feit ten laste gelegd als overtreding van paragraaf 142 van het Duitse Strafgesetzbuch.

Geldboete van f 250.

In hoger beroep (zie sententie achter het vonnis): vrijspraak.

(W.M.Sr. art. 168; W.V.W. art. 30)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LANDMAGT

ZITTING HOUDENDE TE SEEDORF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.J.B., geboren 18 maart 1924, adjudant-onderofficier, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als adjudant-onderofficier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks „13 januari 1975 te of nabij Zeven in de Bondsrepubliek Duitsland, als „bestuurder van een personenauto, nadat hij daarmede op de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Langestrasse zo onvoorzichtig „en/of zo ondeskundig had gereden, dat hij daarmede in aanrijding of „botsing was gekomen met een op die weg rijdende vrachtauto, welke „daardoor werd beschadigd, opzettelijk door terstond of nagenoeg ter- „stond door te rijden of weg te rijden zich heeft onttrokken aan de vast- „stelling van zijn identiteit en/of die van zijn motorvoertuig en/of aan het „vaststellen van de aard van zijn aandeel in het ongeval, hoewel in ver- „band met de omstandigheden men kon menen, dat ter sprake komt dat „(men zich kon afvragen of) zijn gedraging aan het veroorzaken van het „ongeval heeft bijgedragen, zijnde het hierboven omschreven feit niet met „straf bedreigd door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht „toepasselijke strafbepaling, doch zijnde hij, beklaagde, daarvoor straf- „baar ingevolge de op hem toepasselijke bepaling van paragraaf 142 van „het Strafgesetzbuch van de Bondsrepubliek Duitsland”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Als adjudant-onderofficier in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht ben ik op 13 januari 1975 te Zeven in de Bondsrepubliek Duitsland als bestuurder van een personenauto, merk **Opel**, en voorzien van het kenteken BA-103-N, zijnde een BFG-kenteken, nadat ik daarmee op de Langestrasse te Zeven in aanrijding was gekomen met een op die weg rijdende vrachtauto en welke auto daardoor beschadigd werd, na eerst op de plaats van de aanrijding te hebben gestopt en waarbij mijn vrouw het voertuig even heeft verlaten en een beschadiging aan de rechterkoplamp heeft vastgesteld, vervolgens over een afstand van ongeveer 80 meter doorgereden en daarna wederom gestopt. Ik ben toen zelf ook uit mijn auto gestapt en heb toen zelf ook geconstateerd, dat mijn auto aan de rechtervoorzijde bij de koplamp als gevolg van bovengenoemde aanrijding was beschadigd. Ik was inmiddels ongeveer 80 meter van de plaats van de aanrijding verwijderd. Ik heb toen nog gekeken in de richting van de plaats van de aanrijding, maar mede door de bocht in de weg en de duisternis op dat moment, het was des morgens omstreeks 07.30 uur, kon ik niets bespeuren van iets of iemand die bij de aanrijding betrokken was geweest. Ik ben toen verder gereden naar de kazerne. Ik heb nagelaten de politie of de marechaussee in te lichten over de door mij veroorzaakte aanrijding. Ik weet heel goed, dat de marechaussee en/of de politie door mij ingelicht hadden moeten worden over deze aanrijding terstond na de aanrijding;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, nummer PD 88/75, opgemaakt en op 11 februari 1975 gedagtekend en ondertekend door Piso, Gerrit, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade Seedorf, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 13 januari 1975 vervoegden zich bij mij twee Duitse politieagenten, waarvan de ene, polizeiobermeister Heinemann, behorende tot de Duitse politieeenheid in Zeven, Kreis Bremervörde, Duitse Bondsrepubliek, mij een klad-Unfallanzeige toonde en daarbij mededeling deed van het feit, dat die dag, dus 13 januari 1975, te 07.40 uur een bestuurder van een personenauto, voorzien van een BFG (NL) kenteken te Zeven, Kreis Bremervörde, Duitse Bondsrepubliek „Fahrerflucht” had gepleegd. Uit de kladaantekening en de mondelinge toelichting bleek mij, dat het hier ging om een personenauto, merk **Opel**, voorzien van een Nato-kenteken. Bij een die dag, dus 13 januari 1975, te 07.45 uur gehouden verkeerscontrole was het mij opgevallen, dat de rechterkoplamp van de geelkleurige Opel-personenauto van de adjudant-onderofficier W.J.B. niet brandde. Genoemde B., hier telefonisch door mij op gewezen, verklaarde worde-

lijk: „Ja dat klopt, mijn rechterkoplamp brandt op het moment niet. Ik „heb vanmorgen een aanrijdinkje gehad en daarbij een deukje opgelopen^H. De adjudant-onderofficier B. heeft in dat telefoongesprek de datum, plaats en verdere bijzonderheden van het aanrijdinkje niet genoemd. Ik heb op 13 januari 1975 genoemde adjudant-onderofficier telefonisch ontboden, waarbij hij zijn geelkleurige Opel-personenauto diende mee te brengen. Aan deze auto, een vierwielige Opel-personenauto, voorzien van het kenteken BFG (NL) BA-103-N, was lichte carosserieschade waar te nemen, en wel ter hoogte van de rechterkoplamp, en even daarboven ingedeukt en ten dele opgerold plaatwerk van het rechterscherm;

als verklaring van E. Hergeröde, na afgelegd te zijn in de Duitse taal en vervolgens door verbalisant te zijn vertaald in de Nederlandse taal:

„Op 13 januari 1975, omstreeks 07.40 uur, reed ik als bestuurder van een vrachtauto over de Langestrasse te Zeven, Bondsrepubliek Duitsland; komende uit de richting Seedorf en gaande in de richting Rotenburg. Ik werd op de wegkruising van Langestrasse met Kirchofallee te Zeven, Duitse Bondsrepubliek aangereiden door een bestuurder van een Nederlandse personenauto, welke auto was voorzien van een Nato-kenteken. Deze personenauto raakte mijn auto ongeveer 40 centimeter voor de achterklep van mijn kleine vrachtauto en kwam daarbij in aanraking met de tankdop van de benzinetank van mijn auto, die daardoor verhoogde. Doordat de andere auto zich in de tankdop boorde werd bovendien de hals van de benzinetank omgebogen. Ik ben onmiddellijk gestopt op deze plaats en wel een dertig meter van de plek verwijderd. De chauffeur van de Nederlandse auto, welke mij aanreed, zag ik met grote snelheid zich verwijderen. Hij reed in de richting van de Nederlandse kazerne te Seedorf, Duitse Bondsrepubliek. Ik ben wel gestopt. Ik heb me daarna gevoegd bij de Duitse politie te Zeven;

Overwegende, dat het een feit van algemene bekendheid is, dat de Langestrasse te Zeven (Kreis Bremervörde) in de Bondsrepubliek Duitsland een voor het openbaar verkeer openstaande weg is;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten,

„dat hij als adjudant-onderofficier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 13 januari 1975 te Zeven in de Bondsrepubliek „Duitsland, als bestuurder van een personenauto, nadat hij daarmee op „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Langestrasse zo onvoorzichtig had gereden, dat hij daarmee in botsing was gekomen met „een op die weg rijdende vrachtauto, welke daardoor werd beschadigd, „opzettelijk door nagenoeg terstond weg te rijden zich heeft onttrokken „aan de vaststelling van zijn identiteit en die van zijn motorvoertuig en „aan het vaststellen van de aard van zijn aandeel in het ongeval, zijnde

„het hierboven omschreven feit niet met straf bedreigd door enige ingevol-
„ge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling, doch
„zijnde hij, beklagde, daarvoor strafbaar ingevolge de op hem toepasse-
„lijke bepaling van paragraaf 142 van het Strafgesetzbuch van de Bonds-
„republiek Duitsland”;

Overwegende, dat het aldus bewezene niet met straf wordt bedreigd
door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke
strafbepaling;

Overwegende, echter, dat het feit begaan is in West-Duitsland:

Overwegende, dat het bewezene volgens de Westduitse strafwet op-
levert het strafbare feit van paragraaf 142 van het Strafgesetzbuch, in-
houdende: „het zich na een verkeersongeval opzettelijk aan de vast-
„stelling van de identiteit van zijn persoon, van zijn motorvoertuig of
„van de wijze waarop hij bij het ongeval betrokken was door te vluchten
„onttrekken, hoewel naar de gegeven omstandigheden aannemelijk is dat
„zijn gedrag tot het ontstaan van het ongeval heeft bijgedragen”, straf-
baar gesteld bij dezelfde paragraaf;

Overwegende, dat voornoemde Westduitse strafwet op beklagde
van toepassing is, immers is het genoemde feit door beklagde in West-
Duitsland gepleegd;

Overwegende, dat mitsdien, zijnde van geen feiten of omstandigheden
gebleken die ingevolge voornoemde Westduitse wet de strafbaarheid
van beklagde zouden opheffen of uitsluiten, het aldus bewezen verklaar-
de moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon buiten het *Ko-
„ninkrijk* een feit begaan, dat niet met straf wordt bedreigd door enige *in-
„gevolge* het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling,
„doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet van het land
„waar hetfeit begaan wordt, strafbaar is”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 168 van het Wetboek van Militair
Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op-
heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waar-
onder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot f 250, – boete, subs. 10 dagen hechtenis –
Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 27 augustus 1975

President: Mr. Prins; *Leden:* Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr. De Groot, luitenant-generaal b.d. van der Veen (plv.) en generaal-majoor b.d. Kuipers (plv.).

Raadsman: Mr. H. H. Barendrecht, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklaagde zal vrijspreken van het hem ten laste gelegde;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: . . . (*enz., zie vonnis – Red.*);

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof met name niet bewezen acht dat beklaagde terstond of nagenoeg terstond is door- of weggereden en daardoor opzettelijk zich heeft onttrokken aan de vaststelling van zijn identiteit en/of die van zijn motorvoertuig en/of aan het vaststellen van de aard van zijn aandeel in het ongeval;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER ~~BEROEP~~ IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

Bovenstaand vonnis is een voorbeeld van wat de tyrannie van een dagvaarding vermag! De steller ervan beschrijft een voorval dat, naar ik aanneem, geheel voldoet aan de delictsomschrijving van artikel 30 W.V.W., doch giet het in de vorm van overtreding van paragraaf 142 van het Duitse Strafgesetzbuch en vervolgt dan het (feitelijke?) betoog in de tenlastelegging met de bewering dat „het hierboven omschreven feit niet met straf (is) bedreigd door enige ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling”, teneinde het gepleegde misdrijf vervolgens te degra-

deren en te denatureren tot de overtreding, vermeld in artikel 168 *W.M.Sr.*

Ik kan (tenzij in het feitelijk gebeuren inderdaad de in de tenlastelegging weggelaten elementen van artikel 30 W.V.W. niet hebben bestaan, wat ik niet aanneem) deze wijze van vervolgen niet waarderen.

*Artikel 168 is een laatste redmiddel om te voorkomen dat typisch lokale (buitenlandse) strafbare feiten, door Nederlandse militairen begaan, door de Nederlandse Krijgsraden niet zouden kunnen worden berecht bij gebreke van een op die feiten passende Nederlandse strafbepaling. Dat zullen in de meeste gevallen overtredingen zijn: er zullen weinig in het buitenland als misdrijf bestempelde gedragingen bestaan, die, in Nederland gepleegd, strafeloos zouden zijn¹⁾. Daarom is het „kapstokartikel“ 168 *W.M.Sr.* als overtreding opgenomen, zodat typisch lokale buitenlandse overtredingen daaronder gevangen zouden kunnen worden.*

De strekking van artikel 168 W.M.Sr. is dan ook naar mijn stellige overtuiging, dat naar dat artikel pas gegrepen mag worden, wanneer de gedraging van de militair niet onder een bepaling van de Nederlandse strafwet kan worden gebracht.

Beklaagde pleegde een overtreding van artikel 30 W.V.W. Er is geen beletsel, dat artikel toe te passen op een gedraging in het buitenland: artikel 30 bevat niet het element „weg“, dat – naar mijn oordeel in ieder geval voor het militaire recht te krampachtig – geldt ten bewijze dat de Wegenverkeerswetgeving op gedragingen in het buitenland niet-toepasselijk is.

Tot voor kort werd zelfs veelvuldig geoordeeld dat ook de bepalingen van de W.V.W., waarin het woord „weg“ niet voorkomt, tot binnenlands gebruik beperkt moest blijven. Die opvatting is door de Hoge Raad (arrest van 15 april 1975, N.J. 19751290) uitdrukkelijk verworpen. De Hoge Raad overweegt:

„dat dit voorschrift“ [artikel 5(2) W.Sr.] „weliswaar niet kan worden toegepast, wanneer het gaat om Nederlandse wetbepalingen welke „slechts zien op gedragingen in Nederland – hetgeen o.m. het geval is met „een aantal bepalingen van de Wegenverkeerswet – maar art. 36 van die „wet, dat niet gewaagt van wegen, niet tot die bepalingen behoort;“.

De Auditeur-Militair heeft de krijgsraad (en het Hoog Militair Gerechtshof), al was het maar door een alternatieve tenlastelegging, niet tot deze problematiek toegelaten. Het is te hopen dat in een volgendsoortgelijk geval de dagvaarding minder tyranniek zal zijn en dat aan de Rechter de keuze wordt gelaten of een misdrijf misdrijf zal blijven, dan wel tot overtreding moet worden gedegrageerd.

W.H.V.

¹⁾ Zie, naar analogie, mijn naschrift onder vonnis Zeekrijgsraad 25 september 1974, hiervóór blz. 230 e.v.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* kolonel J. B. Spiegelenbergen kolonel C. C. Wilhelm;

Raadsman: Kapitein H. L. van den Broek.

Heling door het ten geschenke aannemen van een geldsbedrag waarvan hij wist dat het door diefstal verkregen was.

4 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 300,- boete.

(W.Sr. art. 416)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen B.A., geboren 22 juni 1953, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 september 1974 te Oldenzaal of te Enschede, „althans in Nederland opzettelijk een geldsbedrag van 200 DM, althans „een geldsbedrag in DM, hetwelk, zoals hij wist, althans begreep, door „diefstal, althans enig ander misdrijf was verkregen, als geschenk heeft „aangenomen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris**, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 8 september 1974 heb ik in het café „Moby Dick”, een kennis van mij ontmoet, die ik met zijn voornaam kende, namelijk Hans. Dit is een jongeman waarvan ik heb vernomen dat zijn achternaam N. is. Na korte tijd vroeg Hans N. mij of hij mee kon rijden in mijn auto naar Oldenzaal. Hij wilde daar geld van zijn baas gaan halen. Ik zei toen tegen Hans dat ik dat wel wilde doen, maar dat ik niet voor niets met mijn auto naar Oldenzaal zou rijden, hij moest er wel wat voor betalen. Ik bedoelde benzinegeld en een pilsje of zo. Hans zei mij dat dat wel in orde zou komen. Ik ben toen met mijn auto met Hans als passagier naar Oldenzaal gereden en op de Borsedijk aldaar, ter hoogte van de cartingbaan en van het café van Bult is Hans uit de auto gestapt. Hij vroeg mij toen een eindje verder te rijden, de auto te keren en dan terug te komen. Ik ben toen inderdaad doorgereden ongeveer 400 meter en weer teruggekeerd en heb mijn auto toen geparkeerd op de plaats waar ik Hans had laten uitstappen. Toen ik daar een paar minuten had gewacht zag ik Hans komen aanlopen uit de richting van dat café, waarbij hij langs auto's liep die op de parkeerplaats vóór dat café stonden en naar mijn auto toe

liep en bij mij in de auto stapte. Hij zei tegen mij „weg wezen“. Ik ben dan ook maar meteen weggereden in de richting Enschede. Toen wij op de Schipleidelaan te Oldenzaal reden zag ik dat Hans een portefeuille uit zijn binnenzak haalde en ik zag dat daar veel bankbiljetten in zaten en ook een kentekenbewijs. Er zat ook Duits geld bij. Ik vroeg aan Hans hoe hij aan die portefeuille kwam. Hans zei mij toen dat hij die net gestolen had uit de vrachtwagen van zijn baas. Ik vroeg toen aan Hans verder wat hij met dat geld wou gaan doen. Hij zei toen tegen mij dat ik mijn mond daarover moest houden en dat ik een deel van dat geld zou krijgen. Toen reden wij nog in Oldenzaal. Onderweg van Oldenzaal naar Enschede, nadat hij mij verteld had dat hij dat geld gestolen had, had hij mij gezegd dat ik een gedeelte van dat gestolen geld kreeg. Hij heeft mij toen 200 DM in kleingeld gegeven en ik heb dit van hem aangenomen als een geschenk, terwijl ik toen dus wist dat dat geld door diefstal was verkregen. Ik had dit immers begrepen uit de woorden van Hans N. Die DM 200, – waren natuurlijk geen vervoerskosten;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van het ambtsedig proces-verbaal nr. 11132 Gem. Pol. Oldenzaal opgemaakt op 15 oktober 1974 gedagtekend en ondertekend door Hermannus Johannes Bernardus Smidt, hoofdagent-rechercheur van Gemeentepolitie te Oldenzaal en Jansienus Hilligienus Hendriks, wachmeester der 1e klas der Koninklijke Marechaussee behorende tot de Brigade Oldenzaal zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Hans Jurgen Heinrich N.:

Op zondag 8 september 1974 bevond ik mij in het café/bar Moby-Dick te Enschede. In dat café ontmoette ik de mij bekende B.A. Samen hebben wij in dat café enkele pilsjes gedronken. Tijdens het gesprek dat wij voerden heb ik B. gevraagd of hij met zijn auto met mij mee wilde rijden naar Oldenzaal. Ik heb B. verteld dat ik geld moest halen van mijn baas, die vermoedelijk vertoefde in café van Bult aan de Bornsedijk te Oldenzaal. Ik heb tevens tegen B. gezegd, dat ik hem voor de rit met zijn auto naar Oldenzaal zou betalen. B. stemde hiermee in en samen zijn we naar Oldenzaal gereden in de auto van B. Volgens mij heb ik niet tegen B. gezegd, dat ik geld wilde stelen. B. is op mijn verzoek met zijn auto naar de Bornsedijk te Oldenzaal gereden. Op de Bornsedijk te Oldenzaal, nabij het café van Bult ben ik uit de auto van B. gestapt. Ik heb tegen B. gezegd dat hij een eind verder zijn auto moest keren en daarna terug moest komen. Ik liep naar de vrachtauto van mijn baas, Lammerink die aan de Bornsedijk stond geparkeerd. Ik opende via het raam van die auto het rechterportier en nam vervolgens de portefeuille die achter de zitting lag weg. Even later zag ik B. met zijn auto aan komen rijden. De door mij weggenomen portefeuille had ik in mijn zak gestopt. Ik ben daarna in de auto van B. gestapt en we zijn samen in de richting Enschede gereden. Tijdens de rit naar Enschede heb ik de portefeuille van Lammerink geopend. Het geld heb ik uit de portefeuille genomen en in mijn zak gestopt.

Ik heb tegen B. gezegd, dat ik die portefeuille uit de auto van Lammerink had gestolen. Ook B. heeft goed kunnen zien, dat zich veel geld in die portefeuille bevond. In totaal bevond zich in die portefeuille een geldbedrag van ongeveer f 1640,— aan Nederlands en Duits geld. Halverwege Enschede zijn B. en ik overeen gekomen, dat we de portefeuille in het viswater zouden gooien. Bij het viswater heb ik B. 200 Duitse marken gegeven, welk geld tevens uit de portefeuille van Lammerink afkomstig was. Volgens B. kon hij beter Duits geld gebruiken dan Nederlands. B. wist dat de 200 Duitse marken die ik hem had gegeven afkomstig waren uit de portefeuille die ik uit de auto van Lammerink had weggenomen. Vervolgens zijn we naar Enschede gereden. Ik heb tegen B. gezegd, dat hij over dit voorval met niemand mocht spreken;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 8 september 1974 in Nederland opzettelijk een geldsbedrag „van 200 DM hetwelk, zoals hij wist door diefstal was verkregen, als „geschenk heeft aangenomen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*heling*”, voorzien en strafbaar gesteld bij: art. 416, lid 1 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar, en een geldboete van f 300,—, subs. 12 dagen hechtenis, onvoorwaardelijk — *Red.*].

NASCHRIFT

De tenlastelegging is wel zeer summier door slechts te vermelden „als „geschenk heeft aangenomen”, zonder ook maar iets van de verdere omstandigheden te vermelden.

Daar komt bij dat het in ieder geval niet zonder meer en zeker niet voor het volle in de tenlastelegging vermelde bedrag een geschenk was. Volgens de, niet bestreden, opgave van de beklagde heeft deze vóór de rit bedongen

dat zijn passagier hem voor die rit zou betalen.

Ik ben van mening dat de krijgsraad toch tenminste had behoren te overwegen of en in hoeverre het bedrag van DM 200, — een redelijke vergoeding voor de autokosten te boven ging, voordat hij kon beslissen dat er van een „geschenk” sprake was. Daarbij laat ik in het midden of betaling met gestolen geld heling is, omdat dit buiten de grenzen van de tenlastelegging valt.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: kolonel L. Breure en luitenant-kolonel C. Verhulsdonk;

Raadsmansman: Mr. W. Aerts.

Overtreding van artikel 3 Vuurwapenwet: in het bezit gevonden van vuurwapens en munitie en overtreding van de Wet houdende verbod tegen het dragen van wapenen: op de openbare weg een windroer bij zich gehad.

3 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk en geldboeten alsmede onttrokken verklaring aan het verkeer van de wapenen en de munitie.

(Vuurwapenwet art. 3; Wet verbod dragen van wapenen art. 1)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen G.J., geboren 13 april 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 14 februari 1975 te Hengelo (O),

„1. een vuurbuks, voorzien van een telescoopvizier en een alarm-„pistool, zijnde vuurwapenen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, als-„mede 164 stuks, althans een hoeveelheid munitie voorhanden heeft „gehad;

„2. op de openbare weg, de Oldenzaalsestraat, een windroer bij zich „heeft gehad”;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zake-lijk heeft verklaard:

Op 14 februari 1975 had ik in mijn auto op de Oldenzaalsestraat te Hengelo voorhanden een vuurbuks, voorzien van een telescoopvizier en

een alarmpistool, alsmede een hoeveelheid munitie. Tevens had ik op genoemde plaats een windroer bij mij. Deze wapens en munitie behoren mij in eigendom toe. Ik ben niet in het bezit van een machtiging tot het voorhanden hebben van een vuurbuks of een alarmpistool. Ik weet, dat het verboden is om een windbuks over de openbare weg te vervoeren, terwijl deze niet zodanig is verpakt, dat hij niet voor dadelijk gebruik kan worden aangewend;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, nummer 709/1975, opgemaakt en op 14 februari 1975 gedagtekend en ondertekend door Nijhuis, Wilhelmus Gerhardus Johannes, en Overkamp, Robertus Johannes Maria, beiden agent van gemeentepolitie te Hengelo, Overijssel, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 14 februari 1975, te omstreeks 12.55 uur zagen wij, dat een persoon als bestuurder van een personenauto, merk Opel, voorzien van het kenteken 83-BH-61, daarmede voortreed over de rijbaan van de Oldenzaalsestraat te Hengelo (O). Wij gaven deze bestuurder een stopteken, waaraan hij terstond voldeed. Bij een ter plaatse ingestelde controle aan en in het voertuig troffen wij op de achterzitting van dit voertuig een vuurbuks aan. De vuurbuks was voorzien van een demper en een telescoopvizier. De bestuurder van bedoeld voertuig naar zijn naam gevraagd, gaf ons op te zijn: G.J., geboren te Hengelo (O). Bij een nader onderzoek in bedoelde auto, troffen wij een gaspistool aan van het merk S.M., kaliber 8 mm, automatisch, voorzien van het nummer 242938. De in dit gaspistool aanwezige houder was voorzien van 6 gaspatronen van het merk „Wadi”. Onder de rechter voorzitting van de auto troffen wij een plastic doosje aan waarin zich eveneens 6 gaspatronen bevonden. Verder troffen wij onder bedoelde voorzitting aan:

1 blikken doosje gevuld met 50 stuks vuurbukspatronen, van het merk „Dynamit Nobel”,

1 kartonnen doosje gevuld met 100 stuks flobert-patronen, van het merk „Dynamit Nobel”,

1 blikken doosje gevuld met luchtbukskogeltjes,
4 stuks vuurwerk van het type „Thunder”.

In de kofferruimte van bedoelde auto troffen wij een luchtbuks aan, welke in het geheel niet verpakt was en daarom voor dadelijk gebruik aanwendbaar was. Deze luchtbuks was van het kaliber 4.5 mm. De vuurbuks, voorzien van demper en telescoopvizier, het gaspistool, de luchtbuks, de 12 gaspatronen, de 50 vuurbukspatronen, de 100 stuks flobert-patronen, het blikken doosje met luchtbukskogeltjes en de 4 stuks vuurwerk van het type „Thunder” zijn inbeslaggenomen;

overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, nummer P. 107/75, opgemaakt en op 25 februari 1975 gedagtekend en ondertekend door Brugman, Leonardus Robertus Marie, marechaussee

der eerste klasse, opsporingsambtenaar, behorende tot de brigade Oldenzaal, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

Ik vermeld, dat de Oldenzaalsestraat te Hengelo (0) een openbare weg is. De uitzonderingsbepalingen, genoemd in de Vuurwapenwet en de Wapenwet, waren op verdachte niet van toepassing;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten, waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 14 februari 1975 te Hengelo (O),

„1. een vuurbuks, voorzien van een telescoopvizier en een alarmpistool, „zijnde vuurwapenen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, alsmede een „hoeveelheid munitie voorhanden heeft gehad;

„2. op de openbare weg, de Oldenzaalsestraat, een windroer bij zich „heeft gehad”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „overtreding van het voorschrift vastgesteld bij artikel 3, eerste lid, „van de Vuurwapenwet 1919”;

strafbaar gesteld bij artikel 12, eerste lid, van de Vuurwapenwet 1919,

2. „overtreding van het verbod in artikel I, lid I, van de Wet van 9 mei „1890, Staatsblad 81, houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van „wapenen”;

strafbaar gesteld bij artikel 2 van de Wet van 9 mei 1890, Staatsblad 81, houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen goederen aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat deze goederen, met betrekking tot welke de feiten zijn begaan van zodanige aard zijn dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling(1): een gevangenisstraf voor de tijd van 3 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 200,—, bij gebreke van betaling en verhaal te ver-

vangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen; (2) :tot betaling van een geldboete van f 50,-, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 2 dagen; (1) en (2): onttrokkenverklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen goederen, te weten:

1 vuurbuks, merk Voere, kaliber 22, nummer 673732, voorzien van een telescoopvizier,

1 zelfgemaakte geluiddemper, bestemd voor vuurbuks,

1 windroer, kaliber 4,5 mm, 1 katoenen foedraal voor vuurbuks,

1 gas/alarmpistool, merk SM, kaliber 8 mm, nummer 242939,

1 doosje inhoudende 50 patronen, kaliber 22,

1 doosje inhoudende 102 flobertpatronen, kaliber 6 mm,

1 doosje inhoudende 12 gaspatronen, kaliber 8 mm,

1 doosje inhoudende 277 windroerpatronen — Red.]

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 14 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Majoors Th. Krijvenaar en Mr. Van Dijk.

Blaaspijpe en fysieke dwang

Door een wachtmeester der Rijkspolitie aangehouden, niet voldaan aan de vordering om mede te werken aan de „blaaspijpproef” en, toen die wachtmeester beklaagde daarvoor trachtte over te brengen naar de *surveillance*-auto, gerukt en getrokken in een richting, tegenovergesteld aan die waarin die wachtmeester hem wilde voeren.

KRIJGSRAAD : wederspanningheid.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): de bewuste ambtenaar was niet in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening werkzaam, toen hij beklaagde had aangegrepen om te trachten hem naar de *surveillance*-auto over te brengen, omdat bij de tot standkoming van de wet van 23 mei 1973 tot wijziging van de W.V.W. in de memorie van antwoord is opgemerkt dat, indien de wet daartoe geen uitdrukkelijke voorziening bevat, het uitoefenen van fysieke dwang in het kader van de strafvordering niet is toegelaten. Het 4e lid van artikel 33 W.V.W. bevat geen voorziening tot het fysiek afdwingen van de daar vermelde verplichting.

Beklaagde voorts schuldig bevonden aan diefstal van een auto, diefstal van een auto door 2 of meer verenigde personen, opzettelijk niet voldoen aan een vordering (stopteken) krachtens wettelijk voorschrift gedaan en rijden zonder kentekenbewijs.

4 Maanden gevangenisstraf met aftrek voorarrest en 2 weken hechtenis.

(W.Sr. art. 310, 311, 180, 184 en W.V.W. art. 9)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen M.W., geboren 3 juli 1954, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 6 november 1974 te 's-Hertogenbosch met „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een „personenauto, toebehorende aan Stanislaz Blazië, althans aan een of „meer anderen dan aan hem, beklagde,

„2. dat hij op of omstreeks 10 november 1974 te Bunschoten als be- „stuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmee rijdende op de voor „het openbaar en ander verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat, „opzettelijk niet heeft voldaan aan de door de in uniform geklede wacht- „meester der Rijkspolitie H, Windhouwer krachtens artikel 33 van de „Wegenverkeerswet en op de in artikel 106, lid 1 sub b van het Reglement „verkeersregels en verkeerstekens omschreven wijze gedane vordering „om zijn, beklagdes motorrijtuig te doen stilhouden, doch daarentegen „is doorgereden,

3. dat hij op of omstreeks 10 november 1974 te Bunschoten opzettelijk, „toen de in uniform geklede in politiedienst zijnde wachtmeester der „Rijkspolitie H. Windhouwer, teneinde controle uit te voeren op de na- „leving van artikel 26 van de Wegenverkeerswet van hem, beklagde, „vorderde zijn voertuig te verlaten en mee te gaan naar de surveillance- „auto, teneinde medewerking te verlenen aan een onderzoek van uit- „geademde lucht en daartoe ademlucht te blazen in een door boven- „genoemde opsporingsambtenaar aangewezen apparaat en hij, beklag- „de, zulks weigerde en toen daarna genoemde ambtenaar hem, beklagde, „trachtte over te brengen naar de surveillance auto met het bovengenoem- „de doel en hem daartoe had aangegrepen, zich met geweld tegen die „ambtenaar heeft verzet door te rukken en te trekken in een richting „tegenovergesteld aan die waarin die ambtenaar, werkzaam in de recht- „matige uitoefening van zijn bediening, hem, beklagde, wilde brengen.

„4. dat hij op of omstreeks 10 november 1974 te Bunschoten als be- „stuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmee heeft gereden over „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat,

„a. zonder dat aan hem, beklagde, als eigenaar of houder daarvoor „een kentekenbewijs als bedoeld in artikel 9, lid 1, sub 2e van de Wegen- „verkeerswet was afgegeven,

„b. zonder dat aan hem, beklagde was afgegeven een daarvoor geldig „rijbewijs als bedoeld in artikel 9, lid 1 sub 3e van de Wegenverkeerswet,

„5. dat hij op of omstreeks 10 november 1974 te Bunschoten tezamen „en in vereniging met Gerard Peter V., althans alleen, met het oogmerk

„van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto, „toebehorende aan Encypharm C.V., althans aan een of meer anderen „dan aan hem, beklaagde en/of zijn mededader“;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een typfout staat vermeld: „Blazië”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „Blazic”, door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt benadeeld;

overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem onder 4.a. ten laste gelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb in de vroege ochtend van 6 november 1974 te 's-Mertogenbosch een personenauto weggenomen met de bedoeling om deze voor mijzelf te gebruiken zonder daartoe van iemand recht of toestemming te hebben gekregen. Later heb ik vernomen, dat deze personenauto, een **Simca 1000** met het kenteken 89-14-NJ, toebehoorde aan Stanislaz Blazic.

In de vroege ochtend van 10 november 1974 heb ik te Bunschoten als bestuurder van die **Simca** daarmee gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat en ik heb, toen ik een in uniform geklede ambtenaar der Rijkspolitie mij met een rood licht een stopteken zag geven, aan dat stopteken niet voldaan, maar ben daarentegen doorgereden. Ik wist dat ik verplicht was gevolg te geven aan dat stopteken. Toen daar even verder, nadat ik mijzelf klem gereden had, die wachtmeester van mij vorderde uit de auto te komen en mee te gaan naar de politieursurveillanceauto, heb ik dat geweigerd.

Toen die ambtenaar mij probeerde over te brengen naar die auto en mij bij mijn jas had vastgegrepen, heb ik mij met geweld tegen die ambtenaar verzet door te rukken en te trekken in een andere richting, dan waarin hij mij wilde brengen. Ik begreep, dat die ambtenaar daartoe het recht had en dat ik hem moest gehoorzamen.

Ik was geen eigenaar van die auto en ik had geen recht of toestemming om daarmee te rijden. Bovendien is aan mij nooit een rijbewijs afgegeven. In de morgen van 10 november 1974 heb ik samen met V. zonder van wie ook recht of toestemming daartoe te hebben aan de Bachlaan in **Bunschoten** een daar geparkeerd staande **Simca 1100** met het kenteken 83-99-SM weggenomen;

overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr. M 297, opgemaakt en op 20 november 1974 gedagtekend en ondertekend door **Willem Peter van Kuijk** en **Hendrik Windhouwer**, beiden wachtmeester der rijkspolitie, behorende tot de groep en het rayon Bunschoten en **Bernard Dunsbergen**, tijdelijk opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en **Gerard Blaauwendraat**, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, beiden ingedeeld bij de brigade der

Koninklijke Marechaussee te Amersfoort, zakelijk onder meer inhoudt:
als relaas van verbalisanten:

Op 10 november 1974 zagen wij dat een personenauto, merk Simca, type 1000, voorzien van het kenteken 89-14-NJ, reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat, ter plaatse gelegen buiten de bebouwde kom van de gemeente Bunschoten. Wij, verbalisanten van Kuijk en Windhouwer, beiden in uniform gekleed, wilden dit voertuig laten stoppen, teneinde een controle uit te voeren op de naleving van het gestelde in artikel 9, eerste lid onder 2e en 3e van de Wegenverkeerswet, alsmede een controle op de naleving van artikel 26 van die wet. Daartoe gaf ik, Windhouwer, aan de bestuurder van dat voertuig een duidelijk stopteken. Ik bewoog een rood licht snel verticaal op en neer, welk licht straalde in de richting van het voertuig. Wij zagen dat de bestuurder van het voertuig niet stopte voor het door mij, Windhouwer, gegeven stopteken. Wij zagen dat de bestuurder zijn weg met hoge snelheid vervolgde. Onmiddellijk reden wij het voertuig achterna. Nadat de bestuurder zijn voertuig tot stilstand had gebracht begaven wij ons naar het voertuig en openden het linkervoorportier. Wij roken dat de adem van de bestuurder riekte naar het gebruik van alcoholhoudende drank. Ik, Windhouwer, vorderde van de bestuurder zijn voertuig te verlaten en mede te gaan naar de surveillance-auto, teneinde medewerking te verlenen aan een onderzoek van uitgeademde lucht en daartoe ademlucht te blazen in een door mij aangewezen apparaat (blaaspijpje). Aan deze vordering werd geen gevolg gegeven. De bestuurder weigerde het voertuig te verlaten. Hierop pakte ik de bestuurder bij zijn schouder en trachtte hem mee te trekken naar de surveillance-auto. De bestuurder verliet hierop de auto en trok en rukte in een richting tegenovergesteld aan die waarin ik hem trachtte te bewegen.

Ik, Van Kuijk, vorderde van de verdachte mij ter inzage af te geven een geldig rijbewijs. De verdachte toonde mij geen rijbewijs. Blijkens bekomen inlichtingen is aan verdachte M. geen geldig rijbewijs afgegeven.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van het ambtsedig proces-verbaal no. 2773/74, opgemaakt en op 6 november 1974 gedagtekend en ondertekend door Joannes Cornelis Donders, brigadier-rechercheur van gemeentepolitie te 's-Hertogenbosch, zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Stanislaz Blazic:

Op 5 november 1974 plaatste ik mijn auto, merk Simca, voor mijn woning te 's-Hertogenbosch op straat. Ik sloot mijn auto rondom af. Toen ik op 6 november 1974 builen kwam was mijn auto verdwenen. Ik ben eigenaar van die auto. Ik heb aan niemand het recht of de toestemming gegeven die auto weg te nemen en zich toe te eigenen;

overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr. M 297, opgemaakt en op 20 november 1974 gedagtekend en onder-

tekend door Willem Peter van Kuijk en Hendrik Windhouwer, beiden wachtmeester der rijkspolitie, behorende tot de groep en het rayon Bunschoten en Bernard Dunsbergen, tijdelijk opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Gerard Blaauwendraat, marechaussee der eerste klasse, opsporingsambtenaar, beiden ingedeeld bij de brigade der Koninklijke Marechaussee te Amersfoort, zakelijk onder meer inhoudt:
als verklaring van Gerrit de Rooy:

Op 9 november 1974 had ik mijn Simca 1100 geparkeerd aan de Bachlaan te Bunschoten. Toen ik de volgende morgen met mijn gezin uit rijden wilde gaan, zag ik dat mijn Simca verdwenen was. Deze Simca is eigendom van Enzypharm C.V., gevestigd te Soesterberg (gemeente Soest). Ik ben aan dit bedrijf verbonden als bedrijfsleider en als zodanig ben ik ook bevoegd om aangifte te doen van diefstal. Ik heb niemand toestemming gegeven om deze Simca weg te nemen en zich deze toe te eigenen;

als verklaring van Gerard Peter V.:

Op 10 november 1974 ben ik samen met M.W. op zoek gegaan naar een auto waarmee wij naar Amersfoort konden gaan. In de nieuwe buurt in Bunschoten zagen wij een groene Simca staan waarvan de portieren niet waren afgesloten. Nadat W. de bedrading van die Simca had doorverbonden zijn wij met die Simca naar Amersfoort gereden. W. bestuurde deze Simca. Ik wist dat wij die auto niet weg mochten nemen want hij behoorde ons niet toe;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemde fotocopie van het proces-verbaal slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub 1, 2, 3, 4b en 5 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„1. dat hij op 6 november 1974 te 's-Hertogenbosch met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een personenauto, toebehorende aan Stanislaz Blazic,

„2. dat hij op 10 november 1974 te Bunschoten als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, daarmede rijdende op de voor het openbaar en ander verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat, opzettelijk niet heeft voldaan aan de door de in uniform geklede wachtmeester der Rijkspolitie H. Windhouwer krachtens artikel 33 van de Wegenverkeerswet en op de in artikel 106, lid 1 sub b van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens omschreven wijze gedane vordering om zijn, beklagdes motorrijtuig te doen stilstaan, doch daarentegen is doorgereden.

„3. dat hij op 10 november 1974 te Bunschoten opzettelijk, toen de in uniform geklede in politiedienst zijnde wachtmeester der Rijkspolitie H. Windhouwer, teneinde controle uit te voeren op de naleving van

„artikel 26 van de Wegenverkeerswet van hem, beklaagde, vorderde zijn „voertuig te verlaten en mee te gaan naar de surveillance-auto, teneinde „medewerking te verlenen aan een onderzoek van uitgedemde lucht en „daartoe ademlucht te blazen in een door bovengenoemde opsporings- „ambtenaar aangewezen apparaat en hij, beklaagde, zulks weigerde en „toen daarna genoemde ambtenaar hem, beklaagde trachtte over te „brengen naar de surveillance-auto met het bovengenoemde doel en hem „daartoe had aangegrepen, zich met geweld tegen die ambtenaar heeft „verzet door te rukken en te trekken in een richting tegenovergesteld „aan die waarin die ambtenaar, werkzaam in de rechtmatige uitoefening „van zijn bediening, hem, beklaagde, wilde brengen,

„4. dat hij op 10 november 1974 te Bunschoten als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, daarin heeft gereden over de voor het open- „baar verkeer openstaande weg, de Zevenhuizerstraat, zonder dat aan hem, „beklaagde was afgegeven een daarvoor geldig rijbewijs als bedoeld in „artikel 9, lid 1 sub 3e van de Wegenverkeerswet,

„5. dat hij op 10 november 1974 te Bunschoten tezamen en in vereni- „ging met Gerard Peter V. met het oogmerk van wederrechtelijke toe- „eigening heeft weggenomen een personenauto, toebehorende aan „Encypharm C.V.”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*diefstal*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht,

2. „opzettelijk niet voldoen aan een vordering, krachtens wettelijk voor- „schrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht „belast”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht,

3. „*wederspanningheid*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 180 van het Wetboek van Strafrecht,

4b. „overtreding van artikel 9, eerste lid, aanhef en onder ten derde van „de Wegenverkeerswet”,
strafbaar gesteld bij artikel 35, vijfde lid, van de Wegenverkeerswet,

5. „*diefstal* door twee of meer verenigde personen”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, eerste lid, aanhef en onder ten vierde juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde bij vonnis van de Rechtbank te Utrecht d.d. 3 januari 1975 ter zake van artikel 310 en artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht is veroordeeld tot **3 maanden** gevangenisstraf met aftrek van voorlopig arrest van 1 maand en waarvan 2 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar en f 150, – boete subsidiair 6 dagen hechtenis, welke straf de krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 10 november 1974 tot 12 november 1974;

[Volgt: veroordeling ten aanzien van sub 1, 2, 3, en 5 tot gevangenisstraf voor de duur van 6 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest **doorgebracht**, en ten aanzien van sub 4 tot hechtenis voor de duur van 2 weken. – *Red.*]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 25 september 1975

President: Mr. Prins: *Leden:* -Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht Mr. de Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.).

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht, en – **terzake** van het sub 4b ten laste gelegde – tot een hechtenis voor de tijd van twee weken;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd: . . . enz. (zie *vonnis* – *Red.*);

Overwegende, dat in de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een typefout staat vermeld „Blazië” en „Encypharm”, welke fouten het Hof ambtshalve verbetert zodat in plaats daarvan worde gelezen „Blazic”

respectievelijk „Enzypharm”, wordende beklaagde hierdoor niet in zijn verdediging geschaad;

Overwegende: . . . enz.;

Post *alia*:

Overwegende, omtrent het sub 3 bewezenverklaarde: dat bij de totstandkoming van de wet van 23 mei 1973 Staatsblad 282, houdende wijziging van de Wegenverkeerswet, door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Justitie in de Memorie van Antwoord is opgemerkt, dat indien de wet daartoe geen uitdrukkelijke voorziening bevat, het uitoefenen van fysieke dwang in het kader van de strafvordering niet is toegelaten;

dat met betrekking tot de medewerking, welke een bestuurder van een voertuig en degene, die aanstalten maakt een voertuig te gaan besturen, ingevolge de bij voormelde wet als het vierde lid van artikel 33 in de Wegenverkeerswet ingevoegde bepaling verplicht zijn te verlenen, een voorziening tot het fysiek afdwingen niet is getroffen;

dat op grond van een en ander moet worden aangenomen, dat ingeval medewerking aan de in het kader van de strafvordering – immers als voorproef tot de bloedproef – ingevoerde ademtest niet wordt verleend het fysieke afdwingen van die medewerking niet is toegelaten en daartegen slechts met de in artikel 35, lid 6, van de Wegenverkeerswet vervatte sanctie kan worden opgetreden;

dat derhalve de wachtmeester der Rijkspolitie H. Windhouwer niet in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening werkzaam was, toen hij de beklaagde had aangegrepen om te trachten deze over te brengen naar de surveillance-auto tot het verlenen van medewerking aan een onderzoek van uitgedemde lucht en daartoe ademlucht te blazen in een door die wachtmeester aangewezen apparaat, en mitsdien het bewezenverklaarde niet oplevert het bij artikel 180 van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijf van wederspanning, zodat beklaagde van het evenmin elders strafbaar gestelde bewezenverklaarde moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het overigens bewezene moet worden gekwalificeerd als:

ad. 1. „*diefstal*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht,

ad. 2. „opzettelijk niet voldoen *aan* een vordering, krachtens wettelijk „voorschrift, gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig *toe*„zicht belast”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht,

ad. 4b. „overtreding van artikel 9, eerste lid, aanhef en onder ten derde „van de Wegenverkeerswet”,

strafbaar gesteld bij artikel 35, vijfde lid, van de Wegenverkeerswet,

ad. 5. „diefstal, door twee of meer verenigde personen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, eerste lid, aanhef en onder ten vierde juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde bij vonnis van de Rechtbank te Utrecht dd. 3 januari 1975 ter zake van artikel 310 en artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht is veroordeeld tot 3 maanden gevangenisstraf met aftrek van voorlopige hechtenis van 1 maand en waarvan 2 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar en f 150 boete, subsidiair 6 dagen hechtenis, welke straf het Hof in rekening brengt;

Overwegende, dat beklagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 10 november 1974 tot 12 november 1974;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart het sub. 3 tenlastegelegde en bewezen verklaarde feit niet op te leveren een strafbaar feit en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklagde sub 4 onder a is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven sub 1, 2, 4 onder b en 5 tenlastegelegde en als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde ten aanzien van de sub 1, 2, en 5 tenlastegelegde feiten tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden;

Bepaalt, dat de tijd door hem voor de tenuitvoerlegging in voorlopig arrest doorgebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Veroordeelt beklagde ten aanzien van het sub 4 onder b is ten laste gelegde feit tot een hechtenis voor de tijd van twee weken;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

16 mei 1975

(M.A.W. 1974/B 5)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mr. J. H. van der Meide en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude.

In het kader van een beroep tegen een niet-bevordering vraagt de c.r. een aantal beoordelingen op van de officieren met wie de klager is vergeleken. Deze worden ingezonden en verweerder doet een beroep op het zeer vertrouwelijke karakter dier stukken.

De voorzitter van de c.r. neemt daarop een beschikking als bedoeld in art. 73, lid 2 der Ambtenarenwet 1929 ter waarborging van de geheimhouding. De betrokken stukken liggen echter wel ter inzage van partijen.

Waar althans één dier beoordelingen zeker niet gunstiger is dan die de klager betreffende, oordeelt de c.r., dat het bestreden besluit niet door zijn motief kan worden gedragen.

(Ambtenarenwet 1929, art. 73 lid 2; Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 48)

UITSPRAAK

in het geding tussen de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, eiser en B. wonende te L., gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Onder dagtekening 20 juni 1973 berichtte eiser gedaagde het volgende:

„Naar aanleiding van uw aan Hare Majesteit de Koningin gericht rekest „d.d. 14 november 1972, inhoudende verzoek het daarheen te willen „leiden, dat u alsnog met terugwerkende kracht, op 1 november 1972 „wordt benoemd en aangesteld tot luitenant-kolonel bij het dienstvak „van de technische dienst, danwel, indien zulks niet mogelijk is, dat u op „een voor beroep vatbare wijze ter kennis wordt gebracht, waarom u niet „met ingang van 1 november 1972 werd bevorderd, deel ik u, daartoe bij „kabinetsrescript d.d. 24 mei 1973, nr. 97, door Hare Majesteit de Konin- „gin gemachtigd, het volgende mede.

„Allereerst deel ik u mede, dat de aanbieding van uw rekest aan Hare „Majesteit de Koningin vertraging heeft ondervonden aangezien ik het „nodig oordeelde met betrekking tot een onder dagtekening van 14 no- „vember 1972 omtrent u uitgebrachte beoordeling nadere aanvullende „ambtsberichten op te vragen.

„Vervolgens deel ik u mede, dat ingevolge het bepaalde in artikel 48

„der Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren de bevordering tot „een hoofdofficiersrang geschiedt bij keuze uit de meest geschikte officieren.

„Bij de vaststelling van het advies aan Hare Majesteit de Koningin, met „betrekking tot de vraag welke officieren voor een keuzebevordering tot „luitenant-kolonel in aanmerking komen, wordt uitgegaan van alle over „deze officieren aanwezige beoordelingsgegevens en de terzake ontvangen „ambtsberichten.

„U bent – gelet op uw ouderdom in uw rang i.c. 1 mei 1967 – voor „een bevordering per 1 november 1972 in beschouwing genomen.

„Voor een zodanige bevordering moest een officier niet slechts voldoen „aan de bij genoemde Wet gestelde algemene bevorderingseisen, maar ook „moest hij, wilde hij geacht worden te behoren tot de meest geschikte „officieren als vorenbedoeld, op grond van de in zijn rang over hem „uitgebrachte beoordelingen en eventuele verdere ambtelijke gegevens „als een goed officier kunnen worden aangemerkt.

„Bovendien wordt als keuzenorm aangehouden, dat een majoor met „een ouderdom in rang als zodanig, welke zich uitstreckte tot en met 1 mei „1967, slechts dan voor een bevordering tot luitenant-kolonel per 1 „november 1972 in aanmerking zou worden gebracht, indien hij als een „uitzonderlijk bekwaam en geschikt officier kon worden aangemerkt.

„Hierbij zij aangetekend, dat een majoor als vorenbedoeld werd geacht „te behoren tot de uitzonderlijk bekwame en geschikte officieren, indien hij

„1. in zijn rang, op grond van de – in die rang – over hem uitgebrach- „te beoordelingen en eventuele verdere ambtelijke gegevens, als een „tenminste zeer goed officier kon worden aangemerkt en

„2. zowel in medisch opzicht als op grond van zijn capaciteiten in staat „werd geacht de in de organisatie van het wapen of dienstvak waartoe „hij behoort voorkomende commando-, staf- en administratieve functies „in de naasthogere rang – in eerste instantie bij de parate eenheden – „op goede wijze te kunnen vervullen.

„U kon per 1 november 1972 niet bij Hare Majesteit de Koningin voor „een keuzebevordering tot de rang van luitenant-kolonel worden voor- „gedragen aangezien u – gelet op de te uwen aanzien in uw rang uitge- „brachte beoordelingen en de terzake ontvangen ambtsberichten – niet „aan de hiervoren onder punt 1 omschreven eis voldeed.

„De door u in uw bovenaangehaald rekest aangevoerde argumenten „vermogen – bij beschouwing – geen wijziging te brengen in het dezer- „zijds ingenomen standpunt u niet bij Hare Majesteit de Koningin voor „een bevordering tot luitenant-kolonel per 1 november 1972 in aanmer- „king te brengen.

„Bij eerdergenoemd kabinetsrescript van 24 mei 1973, nr. 97, heeft „Hare Majesteit de Koningin mij gemachtigd u, namens Haar, in ant- „woord op uw vorenbedoeld rekest met het vorenstaande in kennis te

„stellen“.

Tegen het in dit schrijven weergegeven besluit heeft gedaagde beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht bij uitspraak van 4 februari 1974 dat besluit nietig verklaarde, met bepaling dat een nader besluit zal worden genomen met inachtneming van die uitspraak.

Eiser heeft hoger beroep ingesteld bij de Raad en verzocht genoemde uitspraak te vernietigen.

Met geding is behandeld ter terechtzitting van 18 december 1974, waar voor eiser is opgetreden Mr. R. M. K. van der Heide, luitenant-kolonel van de militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage, en waar gedaagde in persoon is verschenen, bijgestaan door Mr. A. W. M. van der Horn van den Bos, wonende te Voorburg. Als getuige-deskundige, van gedaagdes zijde medegebracht, werd gehoord Ir. T., kolonel bij de technische staf van de Koninklijke landmacht, wonende te G.

Na deze terechtzitting heeft de Raad het inwinnen van inlichtingen bij eiser gelast. Diensvolgens heeft 's Raads fungerend-voorzitter eiser verzocht de Raad te doen toekomen alle beoordelingen van andere officieren, welke ter vergelijking in beschouwing zijn genomen ter zake van het onderhavige passeren voor bevordering per 1 november 1972 van gedaagde. Eiser heeft aan dat verzoek voldaan. Aan het slot van de toezendingsbrief heeft hij gesteld:

„Ondergetekende is de mening toegedaan dat het zeer vertrouwelijke „karakter van deze persoonsgegevens zich ertegen verzet dat zij aan „gedaagde — of in het algemeen aan derden — bekend worden gesteld. „Hij verzoekt dringend met dit standpunt rekening te willen houden bij „het naar Uw inzicht hanteren van deze gegevens door Uw Raad, zodat „het personeelsvertrouwelijk karakter binnen door U te stellen grenzen „zoveel niogelijk gegarandeerd blijft.“

Te dien aanzien heeft 's Raads fungerend-voorzitter op 4 maart 1975 een beschikking gegeven van in hoofdzaak de volgende inhoud:

„Deze bescheiden dienen, mede in verband met het verzoek in voormeld „schrijven gedaan, als geheim te worden beschouwd.

„Ter inzage-legging van deze stukken voor gedaagde en zijn gemachtig- „de kan daarom alleen geschieden onder voorbehoud dat het vertrouwe- „lijke karakter van deze stukken strikt wordt gehandhaafd en dat daar- „omtrent geen enkele mededeling aan anderen wordt gedaan. Ook is het „niet gewenst dat van deze bescheiden afschriften worden verstrekt.

„Van toepassing zijn de artikelen 52 lid 2, 73 lid 2 en 75 lid 3 der „Ambtenarenwet 1929, juncto artikel 2 der Militaire Ambtenarenwet „1931. Deswege wordt bepaald dat voorinlede bescheiden slechts onder „genoemd voorbehoud ter inzage liggen en dat van deze stukken geen „afschriften worden verstrekt.“

Het geding is verder behandeld ter terechtzitting van 25 april 1975,

waar dezelfde personen als ter terechtzitting van 18 december 1974 zijn verschenen, respectievelijk gehoord. Gedaagde was ambtshalve opgeroepen en heeft desgevraagd verklaard dat hij één van degenen, van wie beoordelingen als voormeld waren ingezonden, heeft medegedeeld dat diens beoordelingen ter inzage hadden gelegen en dat hij, gedaagde, die beoordelingen had gezien; gedaagde heeft ten overstaan van de Raad echter ontkend dat hij aan de betrokkene mededelingen omtrent de inhoud van die beoordelingen had gedaan.

II. Motivering

A. *Het ter inzage leggen van de nader ingekomen beoordelingen*

De Raad acht het niet opportuun uitvoerig in te gaan op de vraag of en zo ja in hoeverre het ongewenst moet worden geacht dat gedaagde in de gelegenheid is geweest kennis te nemen van beoordelingen van andere officieren, welke zij zelf (althans volgens de tekst van het toepasselijke voorschrift) niet geacht werden te kennen. De Raad volstaat te dezen met op te merken dat hij begrip heeft voor gevoelens van onbehagen welke, naar de Raad is gebleken, bij althans een van die andere officieren zijn gewekt, en dit wel blijkbaar door toedoen van gedaagde, die zich te dezen, ook als zijn vorenvermelde verklaring ter terechtzitting van 25 april 1975 juist is, niet ten volle naar het bij de vorenvermelde beschikking van 's Raads fungerend-voorzitter bepaalde heeft gedragen.

De Raad moet evenwel doen opmerken dat hij, gegeven de stringente en voor geen tweeërlei uitleg vatbare tekst van het te dezen toepasselijke eerste lid van artikel 98 der Ambtenarenwet 1939, de meergenoemde aan de Raad toegezonden beoordelingen van anderen niet – mede – aan zijn oordeel ten grondslag had kunnen leggen indien niet voldaan zou zijn geweest aan de voorschriften van artikel 87 dier wet, welke in een geval als het onderhavige geen inbreuk op of beperking van de rechten der „belanghebbenden” tot inzage van de gedingstukken toelaten.

Hierbij zij in het midden gelaten het antwoord op de vraag of eiser in een geval als het onderhavige met reden zou kunnen stellen dat het openbaar belang zich tegen de inzending van beoordelingen als hier aan de orde bepaaldelijk verzet als bedoeld in artikel 73 lid 1 der Ambtenarenwet 1929; opgemerkt zij slechts dat de tekst van de Rondzendbrief van de Minister van Binnenlandse Zaken van 13 januari 1937, no. 31177, Afdeling Ambtenarenzaken, aan de colleges van Gedeputeerde Staten der onderscheidene provinciën, betreffende dat artikel, aan een zodanige opvatting althans geen duidelijke steun geeft.

De vraag of, mede gelet op het voorgaande, middelen zullen kunnen worden gevonden om maatregelen, als bedoeld in artikel 73 lid 2 der Ambtenarenwet 1929 (zoals de meergenoemde beschikking van 's Raads fungerend-voorzitter) een goed feitelijk effect te doen sorteren, zal thans door de Raad evenmin worden beantwoord.

B. Toetsing van het bestreden besluit

De Raad onderschrijft hetgeen de eerste rechter heeft overwogen ten aanzien van het karakter der onderhavige, uit artikel 48 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren voortvloeiende, bevoegdheid van de Kroon en ten aanzien van de te dezen geldende beperktheid van de door de ambtenarenrechter te hanteren toetsing.

De eerste rechter is tot de conclusie gekomen dat het bestreden besluit deze toetsing niet kan doorstaan omdat het onvoldoende gemotiveerd is.

Eiser heeft in zijn aanvullend beroepschrift betoogd dat het Ambtenarengerecht, grote aandacht bestedende aan adviezen van de adviescommissie bij de Koninklijke landmacht (als bedoeld in artikel 2 eerste lid onder a van de ministeriële beschikking d.d. 5 augustus 1970 nr. KL 500,425 B), is voorbijgegaan aan eisers opvatting, dat gedaagde per 1 november 1972 wel voldeed aan het tweede, doch niet aan het eerste deel van de in vorenweergegeven brief d.d. 20 juni 1973 vermelde keuzevorm. Ook naar 's Raads oordeel is dit standpunt in die brief met duidelijkheid neergelegd; het is ook in hoger beroep steeds als doorslaggevend motief voor het bestreden besluit gehandhaafd. De Raad moet mitsdien de vraag beantwoorden of dat motief deugdelijk is.

Te dezen is van groot belang de omstandigheid dat per 1 november 1972, voor zover te dezen van belang, acht majoors, waaronder eiser, voor een zogenaamde u.b.g.-bevordering in beschouwing zijn genomen en dat zes van hen per die datum zijn bevorderd, nadat een evaluatie op grond van de in aanmerking komende beoordelingen en verdere ambtsberichten van deze acht officieren had plaatsgevonden. De nadruk moet hierbij vallen op de beoordelingen, waar de Raad niet gebleken is (integendeel mede op grond van eisers aanvullend beroepschrift niet aannemelijk moet worden geacht) dat de overige ambtsberichten (resultaten cursus stafdienst, adviezen adviescommissie) van grote, althans beslissende betekenis zijn geweest. Van de zijde van eiser is gesteld dat de beoordelingen der wel-bevorderden, zulks in tegenstelling tot die van gedaagde, alle of vrijwel alle als „zeer goed" kunnen worden bestempeld.

De Raad kan echter, kennis genomen hebbende van deze beoordelingen, tot geen andere slotsom komen dan deze, dat het beeld dat de over gedaagde opgemaakte beoordelingen oproepen zeker niet minder gunstig is dan dat, hetwelk naar voren komt uit de beoordelingen van in elk geval één van degenen die wel bevorderd (en mitsdien tenminste „zeer „goed" geacht) zijn. Ter terechtzitting van 25 april 1975 is van eisers zijde – en toen voor het eerst – betoogd dat de over eiser opgemaakte beoordelingen, in tegenstelling tot die opgemaakt over zijn collega's' slechts betrekking hebben op functies waaraan uitsluitend de rang van majoor was verbonden. De Raad kan echter aan dit argument geen beslissende betekenis toekennen. Hem is bij verschillende gelegenheden gebleken dat de verbinding van rangen aan functies niet steeds uitsluitend tot

stand koint op grond van overwegingen betreffende het kwalitatieve gewicht van die functies op zich zelf bezien; in dit geding is, ook gelet op de verklaringen van de getuige-deskundige T., geenszins aannemelijk geworden dat dit niet zou gelden voor met name de functie waarin gedaagde, voor zover te dezen van belang, laatstelijk is beoordeeld (deze is inmiddels „opgetrokken“). Van de zijde van eiser is op dit punt kennelijk ook geen onderzoek ingesteld, evenmin trouwens als naar de vraag hoe het te dezen gesteld is met de functies welke door gedaagdes collega's werden vervuld.

De Raad moet in dit geding buiten beschouwing laten wat er is van de „beoordelingsinflatie” welke in het geval van gedaagde — maar dan ook in de gevallen van met hem vergelijkbare officieren — zou zijn opgetreden.

Het voorgaande leidt tot de conclusie dat het bestreden besluit niet door zijn motivering kan worden gedragen, een conclusie waartoe, zij het langs een andere weg, ook de eerste rechter is gekomen. Diens uitspraak zal mitsdien moeten worden gehandhaafd, echter in voege als hierna is aangegeven.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak met dien verstande dat de Kroon een nieuw besluit zal dienen te nemen met inachtneming van deze uitspraak.

NASCHRIFT

Toepassing van artikel 73 lid 2 der Ambtenarenwet 1929 is bepaald een zeldzaam voorkomend verschijnsel. Wij kunnen de c.r. daarom dankbaar zijn, dat hij in de hier gepubliceerde uitspraak daaromtrent zo uitvoerige voorlichting heeft gegeven.

*Daaruit blijkt tevens de onvolkomenheid van de wet op dit stuk. Immers, ingevolge artikel 98 lid 1 der wet mag de rechter zijn uitspraak alleen gronden op die stukken, welke ter inzage van partijen hebben gelegen. Stukken, welke ter kennis van het gerecht worden gebracht kunnen derhalve **niet** aan **partijen** worden onthouden. Stukken, welke de administratie wel ter kennis van de rechter zou willen brengen, doch welke zij niet onder de ogen van de klager meent te kunnen brengen, moeten derhalve achtergehouden worden met een beroep op het openbaar belang.*

Een onbevredigende situatie, zowel voor de rechter, als voor de administratie en de klager, welke slechts door wetswijziging kan worden verholpen. De maatregelen ter verzekering van de geheimhouding kunnen, dat leert de onderhavige uitspraak, onvoldoende hulp bieden.

Een bepaling, als vervat in artikel 111 lid 4 der Beroepswet, inhoudende dat het inzien van bepaalde geneeskundige rapporten in het belang van de

geestelijke of lichamelijke gezondheid aan de partij onthouden kan worden, kan in die gevallen uitkomst bieden, maar biedt geen oplossing voor situaties, als hier aan de orde.

Wetswijziging zal uitkomst moeten brengen. Helaas moet worden betwijfeld, of er voldoende bereidheid bestaat hiertoe over te gaan. Zeven jaar geleden rapporteerde een commissie uitgebreid over de noodzakelijk geachte wijzigingen in de Beroepswet en de Ambtenarenwet 1929. Daarin waren ook voorstellen met betrekking tot de onderwerpelijke materie opgenomen. Vandaag moet worden geconstateerd, dat van de vele nuttige en noodzakelijke verbeteringen, door de commissie voorgesteld, praktisch niets is gerealiseerd!

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

24 juni 1975

(A.M.P. 1974/23)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar (fgd); **Leden:** Mrs. A. G. van Galen en J. P. Bulte.

Samenloop militair invaliditeitspensioen en uitkering ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

*In het bijzonder gelet op de plaatsing van de samenloopbepalingen in hoofdstuk V der AMP, op de structuur van de pensioenopbouw onder de Pensioenwet voor de landmacht 1922 en artikel F 6 lid 4 der AMP, is bij de bestreden beslissing terecht bepaald, dat de betaling van het militair invaliditeitspensioen achterwege dient te blijven, nu aan belanghebbende een uitkering krachtens de WAO is verleend vrijwel geheel op grond van de aandoening, waarvoor verband met de uitoefening van de **militaire** dienst is aangenomen en waarvoor militair invaliditeitspensioen is toegekend.*

(Algemene Militaire Pensioenwet, artt. V4 en Y17)

UITSPRAAK

in het geding tussen *de Minister van Defensie*, eiser, tevens gedaagde, en *B.*, wonende te *H.*, gedaagde, tevens eiser.

I. Ontstaan en loop van het geding

De Minister van Defensie – hierna te noemen: de Minister – heeft bij schrijven van 22 januari 1973 het volgende aan *B.* – medegedeeld:
„Artikel V 4 van de Algemene militaire pensioenwet stelt regelen met „betrekking tot de betaling van een invaliditeitsverhoging.

„Het vierde lid van bovengenoemd artikel bepaalt onder meer het
„volgende.

„De uit hoofde van ziekten of gebreken gepensioneerde militair

„a. die na de laatste dag van het tijdvak dat voor de vaststelling van
„de pensioengrondslag, waarnaar een invaliditeitsverhoging is berekend,
„verzekerde in de zin van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzeke-
„ring is geworden, en

„b. aan wie uit hoofde van die verzekering ter zake van arbeidsonge-
„schiktheid een uitkering is toegekend, heeft, indien tegevolge van die
„arbeidsongeschiktheid een invaliditeitsverhoging, als bedoeld onder a
„wordt toegekend, slechts recht op betaling van die invaliditeitsverhoging
„voor zoveel deze meer bedraagt dan de onder b bedoelde uitkering.

„Het bepaalde in artikel V 4 van de Algemene militaire pensioenwet is
„ingevolge artikel Y 17 van die wet van overeenkomstige toepassing ten
„aanzien van pensioenen toegekend krachtens een vroege militaire pen-
„sioenwet.

„Uit van het Gemeenschappelijk administratiekantoor (districtskan-
„toor Leeuwarden) verkregen inlichtingen blijkt mij, dat U een uitkering
„geniet krachtens de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, welke
„uitkering meer bedraagt dan het U toegekende militair invaliditeitspen-
„sioen.

„Gelet op het bepaalde in artikel V 4, vierde lid, blijft de betaling van
„het U bij Koninklijk besluit van 20 oktober 1972, nr. 84 verleend
„militair invaliditeitspensioen achterwege.

„Indien Uw uitkering krachtens de Wet op de arbeidsongeschiktheids-
„verzekering wijzigt, en U vermeent aanspraak te kunnen maken op
„betaling van invaliditeitspensioen, dan gelieve U mij hiervan zo spoedig
„mogelijk in kennis te stellen.".

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 1 juli
1974 – waarnaar hierbij wordt verwezen – de beslissing, vervat in het
evenweergegeven schrijven van de Minister, nietig verklaard, met bepaling
dat een nader besluit zal worden genomen met inachtneming van die
uitspraak.

Tegen deze uitspraak is de Minister in hoger beroep gekomen. Ook
namens B. is daartegen hoger beroep ingesteld. In het aanvullend beroep-
schrift heeft de Minister op de daarin aangevoerde gronden de Raad
verzocht de aangevallen uitspraak nietig en het beroep van B. in eerste
aanleg ongegrond te verklaren; in een aanvullend beroepschrift heeft B.
zijn bezwaren tegen de aangevallen uitspraak uiteengezet.

Daartoe uitgenodigd door 's Raads fungerend voorzitter heeft de
Minister bij brief van 26 maart 1975 een toelichting op de door B. bestre-
den beslissing gegeven.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 3 juni 1975, waar B. niet
is verschenen en de Minister zich door T. J. Geerling, werkzaam bij het

Ministerie van Defensie, en O. A. Bijl, 1e Hoofdgeneeskundige bij de Inspectie van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht, heeft doen vertegenwoordigen.

II. *Motivering*

In dit geding heeft de Raad de vraag te beantwoorden of de Minister in de door B. bestreden beslissing terecht heeft bepaald dat gelet op het bepaalde in artikel V 4 lid 4 der Algemene militaire pensioenwet de betaling van het aan B. bij Koninklijk besluit van 20 oktober 1972 verleende militair irvaliditeitspensioen achterwege moet blijven.

Uit de gedingstukken blijkt het volgende:

- Aan B., die is geboren in april 1922 en een gewezen vrijwillig dienstplichtig tijdelijk soldaat der eerste klasse van de Koninklijke landmacht is, werd met ingang van 10 november 1947 ontslag uit de militaire dienst verleend wegens gebreken;

- Aan B. is op zijn verzoek bij Koninklijk besluit van 20 oktober 1972, gerekend te zijn ingegaan 10 december 1969, een levenslang militair invaliditeitspensioen toegekend, bij de berekening waarvan is uitgegaan van een mate van invaliditeit van 70 %;

- Aangezien B. reeds vóór de datum van in werking treden van de Algemene militaire pensioenwet uit de militaire dienst was ontslagen, werd ingevolge het bepaalde in artikel Y 9 van die wet zijn recht op pensioen, behouders de in dat artikel gemaakte uitzonderingen – onder meer op artikel Y 17 van meergenoemde wet betrekking hebbend – uitsluitend beheerst door de bepalingen van de voor B. ten tijde van zijn ontslag uit de militaire dienst geldende Pensioenwet voor de landmacht 1922;

- Op en sedert 10 december 1969 was B. in het genot van een uitkering ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, berekend naar een mate van arbeidsongeschiktheid van 80 % of meer.

Blijkens het bepaalde in artikel Y 17 der Algemene militaire pensioenwet is ten aanzien van de pensioenen krachtens een vroegere militaire pensioenwet verleend onder meer van toepassing of van overeenkomstige toepassing artikel V 4 van eerstgenoemde wet.

De Minister heeft de in de eerste alinea van deze rubriek gestelde vraag in bevestigende zin beantwoord, waarbij hij zijn standpunt op verzoek van de eerste rechter heeft toegelicht, door in zijn brief van 16 mei 1974 onder meer het volgende aan die rechter mede te delen:

„Uit de gedingstukken is U bekend, dat van klager op 10 december 1969 een verzoek om pensioen werd ontvangen, ruim 22 jaren na dienstverlating.

„Voor de beoordeling van de pensioenaanspraken van klager moest derhalve worden uitgegaan van de medische situatie, waarin klager zich op 10 december 1969 bevond.

„De geneeskundige commissie Utrecht kwam in zijn rapport van 24 februari 1972 tot de conclusie, dat klagers invaliditeit met dienstverband op 10 december 1969 en voor de toekomst moet worden vastgesteld op 70 %.

„Aangezien blijkens van de inspecteur van de geneeskundige dienst van de Koninklijke landmacht verkregen inlichtingen de uitkering van de heer B. krachtens de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering hem is verleend, grotendeels als gevolg van de aandoening, waarvoor verband met de uitoefening van de militaire dienst is aanvaard, moest ten aanzien van klagers recht op betaling van het hem toegekende invaliditeitspensioen artikel V 4 toepassing vinden.

„Het gehele bedrag van het invaliditeitspensioen wordt voor de toepassing van artikel V 4 geacht een gevolg te zijn van toegenomen invaliditeit, omdat klager voor 10 december 1969 geen pensioen genoot.

„De door Uw Gerecht opgeworpen mogelijkheid dat klagers pensioenpositie anders zou zijn geweest, indien hij eerder een aanvraag om militair invaliditeitspensioen zou hebben ingediend, is naar mijn mening ten deze irrelevant.

„Een beschouwing daarover zou niet alleen volkomen speculatief zijn, maar heeft naar mijn oordeel bovendien geen enkele reële waarde, nu de Pensioenwet voor de landmacht 1922 slechts één beoordelingstijdstip kent voor het vaststellen van de mate van invaliditeit, namelijk de datum, waarop de pensioenaanvraag is ontvangen en daarmede andere constructies ter zake uitsluit.

„Ik wil nogmaals benadrukken, dat artikel V 4 zich richt op de feitelijke situatie en die situatie is voor klager, dat hij als gevolg van zijn aandoening twee aanspraken heeft verkregen op uitkering, namelijk een invaliditeitspensioen naar 70 % invaliditeit en een uitkering wegens arbeidsongeschiktheid op basis van 80 %, welke niet onbeperkt mogen worden genoten. Daartegenover wordt een feitelijke situatie van genoten invaliditeitspensioen naast arbeidsinkomen bij intreden van arbeidsongeschiktheid gehandhaafd teneinde belanghebbenden een achteruitgang in aanspraken te voorkomen, alhoewel zou kunnen worden gesteld, dat sprake is van samenloop van aanspraken.".

De eerste rechter heeft in de aangevallen uitspraak, daarentegen, te kennen gegeven het evenweergegeven oordeel van de Minister niet te kunnen onderschrijven. Daarbij heeft die rechter overwogen dat het juist moge zijn dat ter bepaling van het bedrag van het in beginsel toe te kennen pensioen slechts van belang is de mate van invaliditeit van de betrokkene op het tijdstip, waarop het pensioen kan ingaan, doch dat dit de Minister, gelet op tekst en strekking van artikel V 4, vierde en vijfde lid der Algemene militaire pensioenwet, in gevallen als het onderhavige niet ontslaat van de plicht na te gaan of en zo ja tot welk bedrag voor de belanghebbende reeds recht op pensioen bestond, of en zo ja in welke mate hij derhalve

reeds invalide was op het tijdstip, onmiddellijk aan het intreden van zijn arbeidsongeschiktheid voorafgaande.

In zijn aanvullend beroepschrift heeft de Minister voor wat betreft het beroep, hetwelk de eerste rechter in de aangevallen uitspraak heeft gedaan op de tekst van artikel V 4 der Algemene militaire pensioenwet het volgende opgemerkt:

„De tekst van artikel V 4 geeft naar mijn mening geen enkele aanwijzing, dat de minister van defensie, welke belast is met de uitvoering van Hoofdstuk V van de Algemene militaire pensioenwet, bij toepassing van artikel V 4 de plicht zou hebben om, los van de invaliditeitsschattingen welke in het kader van de beoordeling van aanspraken op invaliditeitspensioen hebben plaats gevonden, zelfstandig te beoordelen, welke de mate van invaliditeit van de betrokkene zou zijn geweest op een tijdstip, voorafgaande aan het wettelijk voorgeschreven beoordelingsmoment.

„Indien op de minister van defensie inderdaad een zodanige plicht zou rusten, zou zulks zeker met zoveel woorden in het wettelijk voorschrift zijn vastgelegd, als zijnde een afwijking van de normale beoordelingsprocedure van invaliditeit met dienstverband.

„Nu een uitdrukkelijke opdracht daartoe ontbreekt, mist het beroep, dat het Ambtenarengerecht doet op de tekst van het vierde en vijfde lid van artikel V 4, mijns inziens elke grond.”

En voor wat betreft het door de eerste rechter in de aangevallen uitspraak gedane beroep op de strekking van evengenoemd artikel V 4 heeft de Minister in het aanvullend beroepschrift onder meer het volgende aangevoerd:

„Zoals ik reeds in mijn brief van 16 mei 1974 heb gesteld, is de strekking van artikel V 4 te voorkomen, dat uit hoofde van de gevolgen van een ziekte of gebrek op grond van verschillende, maar in hun aard overeenkomende wettelijke maatregelen, meerdere uitkeringen onbeperkt worden genoten.

„De mate, waarin zal moeten worden beperkt hangt af van de mate, waarin sprake is van toeneming van invaliditeit met dienstverband.

„Het is duidelijk, dat de wetgever een anti-cumulatie bij samenloop van een invaliditeitspensioen op grond van de militaire pensioenwetgeving met uitkeringen krachtens de sociale verzekeringswetgeving niet heeft willen zoeken in een beperking van de aanspraken op invaliditeitspensioen.

„Immers, de plaatsing van het samenloopbeperkende voorschrift in Hoofdstuk V van de Algemene militaire pensioenwet – handelende over de betaling van de pensioenen – geeft aan, dat het doel is in de betalings sfeer te komen tot een vermindering van een onevenredig hoog geldsbedrag uit hoofd van dezelfde oorzaak.

„Wet impliceert tevens, dat in deze sfeer de beoordelingsfase van pen-

„sioenaanspraken en van de hoogte van het percentage van de invaliditeit met dienstverband is afgesloten en dat bij de uitvoering van Hoofdstuk V slechts kan worden uitgegaan van formele pensioensituaties.

„En het is op grond van de daaruit voortvloeiende feitelijke situatie, dat bij mijn beschikking van 22 januari 1973 nr. P. 22.04.03.019 is vastgesteld, dat in verband met de aan de heer B. toegekende uitkering krachtens de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering de betaling van het hem formeel toegekende invaliditeitspensioen achterwege moet blijven op grond van artikel V 4 van de Algemene militaire pensioenwet.”

Tenslotte heeft de Minister, ter toelichting van zijn standpunt, naar aanleiding van een hem door de fungerend voorzitter voorgelegde vraag, in zijn brief van 26 maart 1975 onder meer nog het volgende gesteld:

„In het kader van de toepassing van artikel V 4 moet ten aanzien van de „oude” pensioenen worden gesproken van overeenkomstige toepassing, met andere woorden:

„overeenkomende met de strekking van dit artikel.

„De opbouw van het pensioen uit hoofde van z.g. verbandsgebreken krachtens de vroegere militaire pensioenwetgeving kende een aantal variaties:

„1°. een pensioen, uitsluitend berekend naar diensttijd (bij ten minste vijf jaren werkelijke dienst); geen invaliditeitspensioen omdat de invaliditeit of minder dan 10 % beliep of het dienstpensioen groter was dan het bedrag, dat de gewezen militair als gevolg van zijn invaliditeit zou toekomen,

„2°. een pensioen berekend naar diensttijd (ten minste vijf jaren werkelijke dienst) en een invaliditeitspensioen berekend naar de mate van invaliditeit, verminderd met het dienstpensioen,

„3°. een pensioen, uitsluitend berekend naar invaliditeit (geen vijf jaren werkelijke dienst).

„In deze pensioenopbouw vormde het dienstpensioen het constante element; het variabele element werd gevormd door het invaliditeitspensioen.

„Overeenkomstige toepassing van artikel V 4 van de Algemene pensioenwet ten aanzien van de hier aan de orde zijnde „oude” pensioenen vereist nu, dat het variabele deel van het pensioen wordt betrokken in een eventuele verrekening met een uitkering krachtens de sociale verzekeringswetgeving, dat wil zeggen:

„a. in de onder 1° bedoelde variant: geen verrekening,

„b. in de onder 2° bedoelde variant: verrekening tot maximaal het bedrag, waarop als invaliditeitspensioen recht bestaat (dus na aftrek van het dienstpensioen),

„c. in de onder 3° bedoelde variant: verrekening tot het bedrag, waarop als invaliditeitspensioenrecht bestaat,

„Ik ben van oordeel dat de wetgever – gezien de structuur van de „vroegere pensioenopbouw – met betrekking tot de toepassing van „artikel V 4 het „oude“ invaliditeitspensioen heeft willen gelijkstellen met „de in dat artikel bedoelde invaliditeitsverhoging, als zijnde het bedrag „van dat pensioen rechtstreeks verkregen als gevolg van de toegeschatte „mate van invaliditeit met dienstverband.

„Ook in ander verband wordt in de Algemene militaire pensioenwet „een invaliditeitspensioen krachtens de vroegere militaire pensioenwet- „geving gelijkgesteld met een invaliditeitsverhoging.

„Ik moge U ter adstructie verwijzen naar artikel F 6, vierde lid, tweede „volzin, van de Algemene militaire pensioenwet.

„Uit de aard der zaak kon déze gelijkstelling niet via artikel Y 17, „eerste lid, worden verwezenlijkt, omdat de toepassing van artikel F 6, „vierde lid, zich geheel richt op een vermindering van een aanvulling „wegens arbeidsongeschiktheid en in dit verband het invaliditeitspensioen „slechts als verminderingsfactor een rol kan spelen.”

De Raad kan het door de eerste rechter, met een beroep op de tekst en strekking van artikel V 4 der Algemene militaire pensioenwet ingenomen standpunt niet onderschrijven.

Met daartegen door de Minister aangevoerde, zoals hiervoor is weer- gegeven, en daarbij in het bijzonder het beroep van de Minister van (lees: op) de plaatsing van de samenloopbepalingen in hoofdstuk V van de Algemene militaire pensioenwet, op de structuur van de pensioenop- bouw onder de Pensioenwet voor de landmacht 1922, alsmede de ver- wijzing van de Minister naar artikel F 6 lid 4 van die wet*, en nog gelet op de door O. A. Bijl, 1e Hoofdgeneeskundige bij de Inspectie van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht, ter zitting afgelegde verklaring dat de uitkering krachtens de Wet op de arbeidsongeschik- heidsverzekering welke aan B. is toegekend, hem is verleend vrijwel geheel op grond van de aandoening, waarvoor verband is aangenomen met de uitoefening van de militaire dienst en waarvoor hem een militair invaliditeitspensioen is toegekend, hebben de Raad tot het oordeel ge- bracht dat in de door B. bestreden beslissing terecht is bepaald dat de betaling van het hem bij Koninklijk besluit van 20 oktober 1972 verleende militair invaliditeitspensioen in de gegeven omstandigheden achterwege dient te blijven.

De Raad beantwoordt mitsdien, anders dan de eerste rechter, de in de eerste alinea van deze rubriek gestelde vraag bevestigend, waaruit voort- vloeit dat de aangevallen uitspraak moet worden vernietigd en het door B. in eerste aanleg ingestelde beroep alsnog ongegrond moet worden ver- klaard.

1) de Algemene militaire pensioenwet.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
 RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
 Vernietigt de aangevallen uitspraak;
 Verklaart het in eerste aanleg ingestelde beroep alsnog ongegrond. —

Centrale Raad van Beroep

6 juni 1975

(M.A.W. 1974/B 25)

Voorzitter: Mr. W. W. Schipper; *Leden:* Mrs. W. G. Kloos en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude.

Beoordeling en kennisgeving sergeant K.L. voor wat betreft het punt „leiding geven” nietig verklaard. Leiding geven aan pl. min. 12 dienstplichtigen kwmm slechts om de 6 à 7 weken voor, als eiser de functie van officier van de week vervulde. De c.r. acht daaronz onvoldoende feitelijke grondslag aanwezig om eiser op punt 12 te kunnen beoordelen.

De omstandigheid, dat eiser op het punt „denken en doen” door een andere beoordelaar met CD is beoordeeld levert onvoldoende grond op om de huidige beoordeling met C als onvoldoende gefundeerd aan te merken.

(Beoordelingsvoorschrift Kader Landmacht artt. 8 en 10)

UITSpraak

in het geding tussen L. wonende te S., eiser, en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Over eiser, sergeant der eerste klasse van de Koninklijke Landmacht, is op 23 mei 1973 een beoordelingslijst opgemaakt ingevolge het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht (verder te noemen: het Beoordelingsvoorschrift), het tijdvak van 25 mei 1972 tot 22 mei 1973 betreffende. Op deze lijst zijn de gezichtspunten 12 (leiding geven), 14 I (overdracht kennis; uitdrukkingsvermogen) en 15 (denken en doen) gewaardeerd met onderscheidenlijk BC, BC en C.

Op 23 mei 1975 is aan eiser een kennisgeving, als bedoeld in artikel 8 lid 3 van het beoordelingsvoorschrift uitgereikt, onder meer de zojuist genoemde gezichtspunten betreffende.

Eiser heeft op grond van het bepaalde in artikel 10 van het beoordelingsvoorschrift tegen die punten van waardering beroep ingesteld bij gedaagde. Gedaagde heeft vervolgens, na het gevoelen van de commissie,

als bedoeld in artikel 11 van het Beoordelingsvoorschriftte hebben ingewonnen, bij beschikking van 30-11-73 het bezwaarschrift ongegrond verklaard en (onder meer) de genoemde waarderingen gehandhaafd.

Tegen dit besluit heeft eiser beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht dit beroep bij uitspraak van 4-11-74 ongegrond heeft verklaard.

Tegen die uitspraak heeft eiser hoger beroep ingesteld bij de Raad. Op de bij beroepschrift aangegeven gronden heeft hij de Raad verzocht de beslissing van het Ambtenarengerecht nietig te verklaren en tevens te bepalen dat de gewraakte beoordeling zodanig wordt herzien dat aan hem ten aanzien van de aangegeven gezichtspunten tenminste de waarderingen „CD" worden toegekend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 16 mei 1975, waar eiser in persoon is verschenen, bijgestaan door Mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam, als zijn raadsman, en waar voor gedaagde is opgetreden Mr. P. A. Huidekoper, vaandrig van de intendance, werkzaam bij gedaagdes ministerie, wonende te 's-Gravenhage.

Als getuigen, namens eiser voorgebracht, zijn op die zitting gehoord F. en H., beiden sergeant-majoor van de Koninklijke landmacht en wonende te S.

II. *Motivering*

Gedurende het hier aan de orde zijnde beoordelingstijdvak vervulde eiser de organieke functie van sergeant aanvullingspeloton, een functie, waaraan in vredetijd slechts een zeer beperkte hoeveelheid werk is verbonden. Daarnaast was eiser werkzaam in de niet-organieke functie van beheerder boekwerken.

Bij het vervullen van laatstgenoemde taak werd eiser bijgestaan door één soldaat, die onder meer typewerkzaamheden verrichtte.

De eerste beoordelaar, kapitein P., heeft blijkens de „uiteenzetting" d.d. 24-8-73 van de commissie als bedoeld in artikel 11 van het Beoordelingsvoorschrift ten overstaan van deze commissie verklaard, dat eiser dagelijks aan \pm 12 dienstplichtige soldaten leiding moest geven bij allerlei werkzaamheden, waarbij voortdurend problemen zouden zijn gerezen tussen eiser en deze dienstplichtigen, omdat eiser zich onredelijk en stug opstelde.

De Raad is van oordeel, dat de commissie – en daardoor tevens gedaagde – aldus een onjuist inzicht heeft verkregen in de omvang van het leiding geven door eiser.

De Raad grondt dit oordeel op de op dit punt eensluidende verklaringen, door de getuigen F. en H. ter 's Raads terechtzitting afgelegd.

Blijkens deze verklaringen had eiser slechts met bedoelde dienstplichtigen – behoudens met de ene hem toegevoegde soldaat – te maken, wanneer hij de functie van officier van de week vervulde, hetgeen om de

6 à 7 weken voorkwam.

Als officier van de week behoefde eiser slechts de kamers te inspecteren en er op toe te zien, dat bedoelde soldaten zich tijdig naar hun arbeidsplaats begaven.

Met het werk van deze soldaten (chauffeurs, schrijvers) had eiser geen bemoeienis.

Op grond van het vorenstaande acht de Raad onvoldoende feitelijke grondslag aanwezig om eiser op punt 12 (leiding geven) te kunnen beoordelen.

Hierbij verdient opmerking, dat punt 12 ook niet was ingevuld op de beide aan de thans aan de orde zijnde beoordeling voorafgaande omtrent eiser in dezelfde functie uitgebrachte beoordelingslijsten.

De aangevallen uitspraak, de bestreden beoordeling en de kennisgeving, kunnen dan ook in zoverre deze betrekking hebben op gezichtspunt 12 (leiding geven) niet in stand blijven.

De Raad heeft niet de overtuiging verkregen, dat de aan eiser toegekende waardering voor het gezichtspunt 14 I (overdracht kennis; uitdrukkingsvermogen) op onvoldoende gronden berust.

Bij de vier eerdere omtrent eiser in de rang van sergeant der eerste klasse uitgebrachte beoordelingen heeft eiser voor het gezichtspunt 14 I onveranderlijk de waardering BC verworven, naar aanleiding waarvan hem telkenmale een kennisgeving, dit punt betreffende, is uitgereikt, waartegen hij overigens geen bezwaren op de voet van het Beoordelingsvoorschrift heeft ingebracht. Naar eisers eigen verklaring staat zijn uitdrukkingsvaardigheid sedert jaar en dag op hetzelfde peil en zal deze ook wel niet verbeteren.

Naar aanleiding van hetgeen door eisers raadsman te dezen is aangevoerd, merkt de Raad nog op, dat het geven van instructie, gelet op de omschrijving van gezichtspunt 14 II (overdracht van kennis; behandeling van de stof bij kennisoverdracht of bij praktijkopleiding), onder laatstgenoemd punt beoordeeld dient te worden, zodat ter betwisting van de juistheid van de waardering voor punt 14 I niet met vrucht een beroep kan worden gedaan op de door eiser — zij het incidenteel — tijdens het beoordelingstijdvak gegeven instructie.

De Raad heeft evenmin de overtuiging verkregen, dat de aan eiser toegekende waardering „C” voor het gezichtspunt 15 (denken en doen) op onvoldoende gronden berust.

Weliswaar is eiser in de eerdere omtrent hem in de onderhavige functie uitgebrachte beoordelingen gewaardeerd met „CD” terwijl het weinig aannemelijk is, dat eisers „denken en doen” zich tijdens het thans aan de orde zijnde beoordelingstijdvak in ongunstige zin onderscheidde van zijn „denken en doen” gedurende eerdere beoordelingstijdvakken, maar hierbij mag niet uit het oog worden verloren, dat de persoon van de eerste beoordelaar die de thans aan de orde zijnde beoordelingslijst heeft opge-

maakt, een andere was dan de beoordelaar die eiser voordien had beoordeeld.

Het is nu eenmaal geenszins uitgesloten, dat verschillende beoordelaars *terzake* van dezelfde beoordeelde tot (geringe) onderling afwijkende waarderungen zullen komen, zonder dat – gezien de omschrijvingen boven de gezichtspunten op het beoordelingsformulier – gezegd kan worden dat een van deze waarderungen op onvoldoende gronden berust.

Nu eiser bij deze uitspraak (gedeeltelijk) in het gelijk wordt gesteld, zal de Raad bevelen, dat hem de kosten, gemaakt tot dagvaarding van de getuigen F. en H., uit 's Rijks kas worden vergoed.

Het vorenstaande leidt tot de volgende beslissing.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak, behoudens voor zover deze betrekking heeft op het gezichtspunt 12 (leiding geven);

Vernietigt de aangevallen uitspraak in zoverre;

Verklaart in zoverre de bestreden beoordeling en de kennisgeving nietig;

Beveelt dat aan eiser de door hem gemaakte kosten tot dagvaarding van de getuigen F. en H. uit 's Rijks kas zullen worden vergoed;

stelt het bedrag van deze kosten vast op f 40,20. –

BOEKAANKONDIGING

„*De Mouterij op de Zeven Provinciën*” door DR. J. C. H. BLOM, Uitg. Fibula-Van Dishoeck, Bussum, 367 blz.

Met dit boek behaalde de Schrijver, na voltooiing van zijn studie Geschiedenis te Leiden, de graad van doctor in de letteren aan de Rijksuniversiteit aldaar.

Ofschoon dit boek is ontstaan uit zijn reeds lang bestaande belangstelling voor de mouterij aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” in februari 1933, beslaan de resultaten van zijn onderzoek naar dit gebeuren slechts één van de vier hoofdstukken van zijn boek; de andere hoofdstukken behandelen de „burgerlijk verzuilde” inaatschappij in Nederland in de dertiger jaren, de gezagsversterking van de Nederlandse overheid en een discussie over de mouterij en de gezagsversterking.

In het tweede hoofdstuk behandelt de Schrijver gedetailleerd de achtergronden van de ontevredenheid en hoe aan boord van Hr. Ms. „De „Zeven Provinciën”, voornamelijk onder de Inlandse schepelingen, de

onrust en de samenzwering begon. Hij beschrijft de verschillende coïncidenties, waardoor de zaak het verloop kreeg dat leidde tot de climax op 10 februari 1933 toen — wederom als gevolg van een aantal coïncidenties — een als waarschuwing vóór de boeg van het schip bedoelde bom het schip achter de brug trof en een aantal slachtoffers maakte, doch waardoor tevens een onmiddellijke overgave van de oproerige bemanning volgde.

Vervolgens beschrijft hij in het kort de tegen de oproerige bemanningsleden en tegen de in gebreke gebleven superieuren aan boord ingestelde strafvervolgingen. De sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië tegen de belangrijkste groep „muiters” is afgedrukt in M.R.T. XXX, blz. 75 v.

De vervolging vond plaats op grond van het misdrijf „muitelij” (art. 117 j° 119 W.M.Sr.) vermoedelijk daarbij geleid door het feit dat de publieke opinie en de pers zich, op grond van het spraakgebruik, van die qualificatie hadden meester gemaakt. Hoewel het inderdaad mogelijk was liet gepleegde onder de qualificatie „muitelij” (het door twee of meer verenigde militairen plegen van feitelijke insubordinatie, i.c. in de vorm van het van hun vrijheid van handelen beroven van hun meerderen) te brengen, is het duidelijk dat het gepleegde feit naar zijn aard thuisbehoorde onder de qualificatie „militair oproer” (artikel 124 W.M.Sr.: het samenrotten van vijf of meer militairen om in vereniging hun plicht te verzaken, als het daarbij tot enige feitelijke of bedreiging daarmee gekomen is). De delictsomschrijving van militair oproer zou bovendien beter gelegenheid hebben gegeven om de qualificatie aan te passen aan de, aan de verschillende groepen van daders opgelegde, onderling zeer uiteenlopende straffen, omdat het artikel ruimte laat voor „ieders ver-„antwoordelijkheid voor de bijzondere door hem begane feiten” en voor zwaardere bestraffing van de belhamels onder de deelnemers aan het oproer. Lang voordat de zaken de Zeekrijgsraad bereikten, had het voorval echter reeds geschiedenis gemaakt onder de naam „De Muiteij op „de Zeven Provinciën”.

W.H.V.

MEDEDELING VAN DE UITGEVER

Als gevolg van de prijsstijging van het papier en de stijging van de zet- en drukkosten is het noodzakelijk de abonnementsprijs van het Militair Rechtelijk Tijdschrift met ingang van 1 januari 1976 te verhogen tot f 20,50.

De prijs van losse afleveringen zal dan *f* 3,75 bedragen.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, Brigade-Generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter Zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Mr. H. J. F. *Bijvoet*, Gerhard Voethstraat 11 te **Arnhem**; Telefoon 085-426170.

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep; .

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-Kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, Gewoon Lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellitiga*, Staatsraad i.b.d.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari **1976 f 20,50**. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari **1976** verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
februari 1976

Aflevering

2

Staatsuitgeverij's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Prof. Mr. J. M. van Bemmelen</i> . Uitoefening van het grondrecht van betoging door militairen	65
<i>W. Gonggrijp</i> . Tuchtrecht aan boord	70

Strafrechtspraak

Diefstal van pistolen uit de Oranje Nassaukazerne te Amsterdam. Het informeel horen van een reclasseringsambtenaar leidt tot vernietiging van het vonnis in eerste aanleg. (R.L. art. 88, 94, 164; W.Sr. art. 311)	81
Verduisteringen van ontvangen omzetzpremies door militairen werkzaam in personeelwinkel in Duitsland. Eendaadse samenloop. (W.Sr. art. 55, 321, 322, 359)	85
Zich door overmatig drankgebruik opzettelijk ongeschikt gemaakt voor een bepaald soort dienstverplichtingen (chauffeursdienst). (W.M.Sr. art. 131) . .	98
Zaakbeschadiging; in een woning een aantal goederen stukgeslagen; bewezen — doch niet strafbaar verklaard omdat in de telastelegging niets was gesteld omtrent de eigendom dier goederen. (W.Sr. art. 350; W.K. art. 58)	100
Geweigerd het bevel om zijn uitrusting om te hangen op te volgen; vervolgens de opdrachtgever beledigd. (W.M.Sr. art. 108, 114)	104
Na wederrechtelijk een woning te zijn binnengedrongen, aldaar vernieling aangericht en de bewoners met een Samuraizwaard bedreigd. (W.Sr. art. 138,285)	106

Administratieve rechtspraak

Majoor verzoekt tevergeefs een hogere vergoeding voor de kosten van zijn verhuizing in Duitsland. (Verplaatsingskostenbesluitart. 14; Verplaatsingskostenbeschikking art. 8)	111
Als datum van ingang van een militair invaliditeitspensioen geldt de datum van ontvangst der aanvraag; dat is in casu de dag van ontvangst op de Ned. Ambassade in Nieuw Zeeland. (Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, art. 28) . .	113
Eisers claimden vergoeding van het Rijk i.v.m. schade aan hun woningen welke door het Rijk van de eigenaar waren gehuurd. Eisers niet-ontvankelijk verklaard; hun overeenkomst met het Rijk was niet van publiekrechtelijke aard. (Ambtenarenwet 1929, art. 24, lid 1 en art. 58, lid 1)	117
Vermindering van voor weddeverhoging tellende dienstdtijd door overgang van het dienstvak van speciale diensten naar het dienstvak der geneeskundige troepen. (Regeling inkomsten militairen artt. 30 en 36)	121

BIJDRAGEN

Uitoefening van het grondrecht van betoging door militairen

door

PROF. MR. J. M. VAN BEMMELEN

Wie, zoals de schrijver van dit artikel, twee wereldoorlogen, beide ook als militair, heeft meegemaakt, houdt zijn hart vast over de toekomst van West-Europa en dus ook van Nederland. Die ongerustheid wordt zeker niet weggelaten bij het lezen van de Defensienota 1974 onder de titel „Om de veiligheid van het bestaan”. Het is namelijk volkomen duidelijk, dat de Nederlandse regering – evenals trouwens de Amerikaanse – heen en weer geslingerd wordt tussen twee doeleinden: enerzijds het bereiken van een ontspanning in de verhouding tussen Oost en West – in de hoop dat ook Rusland zal willen meewerken aan een vermindering van de wapening – en anderzijds het in stand houden van althans een zodanig goed uitgeruste krijgsmacht, dat ze met behulp van de Navo-bondgenoten tenminste defensief opweegt tegen de voortdurend zich uitbreidende wapening van Rusland. Trouwens niet alleen de wapenwedloop geeft aanleiding tot tweeslachtigheid in het defensiebeleid, maar ook het feit, dat constant in heel West-Europa en ook in Nederland infiltratie plaats vindt vanuit bepaalde landen in groepen ontevreden in West-Europa, die proberen onrust te wekken.

Dat de toekomst van West-Europa daardoor zeer precair zou worden, werd reeds in het begin van de tachtiger jaren van de vorige eeuw voorspeld door P. van Bemmelen, die, nadat hij vier jaren **juge** mixte in Egypte was geweest, na zijn terugkeer in Nederland, een boek in twee delen schreef onder de titel „L’Egypte et l’Europe”, uitgave Brill, Leiden. Daarin voorspelde hij, dat in Rusland het tsarenrégime omver zou worden geworpen, maar de buitenlandse politiek van het daaropvolgende régime van het volk precies dezelfde zou blijven, d.w.z. gericht op het innemen van een overmachtige positie in heel Europa en dus ook in West-Europa. Rusland – zo schreef hij in een hoofdstuk in dit boek aan dit land gewijd – zal niet zelf direct oorlog gaan voeren, maar wachten tot een grote oorlog uitbreekt en dan oprukken naar Berlijn. Achterin het boek staat een kaartje over de toekomstige grenzen van Rusland en de westgrens loopt daarop van Mecklenburg naar Triëst, dwars door Berlijn. Volgens zijn voorspellingen uit de tachtiger jaren zouden de overige landen van West-Europa niet onmiddellijk met oorlog bedreigd worden, zolang deze maar zouden doen wat Rusland wilde. Tot dusver zijn deze voorspellingen wel uitgekomen en ze houden voor de toekomst een waarschuwing in. Die maakt de tweeslachtigheid van de Defensienota 1974 begrijpelijk. Deze ambigüiteit werkt niet alleen door in de beschouwingen over de

organisatie en bewapening van de krijgsmacht van de Navo en van Nederland, maar ook in de mededelingen in de nota over de „grondrechten^w van de militairen.

De Defensienota wijdt aan de koers, die ten aanzien van die grondrechten gevolgd moet worden, voorschriften in hoofdstuk V, blzn. 68v. over het personeelsbeleid. Die voorschriften zijn nu uitgewerkt in de Ministeriële kennisgeving van 29 augustus 1975, directie juridische zaken, afdeling wetgeving en publiekrecht nr. 389.269/7 D.

Hoezeer de regering daarbij op twee gedachten hinkt blijkt het beste uit het volgende citaat uit de Defensienota:

„In het verleden is met betrekking tot het te voeren personeelsbeleid, „met name ten aanzien van het militaire personeel, de aandacht in het „bijzonder gericht geweest op de specifieke kanten van de militaire dienst. „Het onderscheid tussen krijgsmacht en burgermaatschappij kwam daar- „bij sterk naar voren. Mede onder invloed van voortgaande verande- „ringen in de maatschappelijke opvattingen en verhoudingen werden „allengs de accenten enigszins verschoven en vond in de jaren zestig de „term vermaatschappelijkingingang.”

De opstellers van de nota gaven de voorkeur aan het woord gelijkstelling boven vermaatschappelijking. Dat wil zeggen, een zo volledig mogelijke maatschappelijke integratie; vervlechting van de militaire dienst met maatschappelijke ontwikkelingen hetgeen dan weer met zich mee zou moeten brengen, dat aan militairen de zelfde grondrechten, ook dat van betoging, zouden worden toegekend als aan andere burgers.

Anderzijds moet volgens de opstellers van de nota „de kostbare krijgs- „macht snel en zonder haperen kunnen optreden als het nodig is. Dat „vergt van de militairen niet alleen een technische militaire vaardigheid, „maar ook een grote persoonlijke bereidheid, zelfverzekerdheid en dis- „cipline. Als het daaraan schort, ontstaat er twijfel aan de doeltreffend- „heid van de krijgsmacht in een crisissituatie.

„Gerechtvaardigde verlangens op het gebied van de democratisering „moeten steeds worden afgewogen tegen noodzakelijke militaire eisen. „Voor de één betekent dit een omschakeling op nieuwe ontwikkelingen, „de ander ontkomt er niet aan de pas in te houden.”

De richtlijnen van de regering, zoals deze blijken uit de nota zouden misschien aanvaardbaar zijn in een toestand, waarin ook in Oost-Europa deze zelfde richtlijnen zouden worden vervolgd. Maar daarvan is geen sprake. Daar mag men als militair en als ambtenaar en zelfs als gewoon burger zeker niet zeggen of schrijven wat men wil, laat staan dat militairen betogingen zouden mogen houden. Het is dus zeer de vraag of in West-Europa en dus ook in ons land die „grondrechten^D aan militairen kunnen worden toegekend in de mate, waarin dit nu wordt voorgeschreven in de Ministeriële kennisgeving. Dat geldt heel in het bijzonder voor het recht van het houden van betogingen in en buiten de kazerne.

In dit artikel wil ik vooral aan het zogenaamde „grondrecht“⁹¹ van betogingen aandacht besteden. Het is nl. een recht, dat reeds, wanneer het door burgers wordt gehanteerd, gevaren voor orde en rust en zelfs voor de gehele rechtsorde in een democratische staat met zich meebrengt. Veel meer dan andere vormen van meningsuiting kan het leiden tot rellen, mishandelingen, beledigingen, vernielingen, verkeersopstoppingen en daardoor tot conflicten met politie en justitie en tot het afdwingen van concessies aan op democratische wijze tot stand gekomen regeringen. Betogingen, op grote schaal ondernomen, kunnen ook hoogst ongewenste economische consequenties hebben (men denke aan de betogingen van vrachtrijders en schippers, waarbij land- en waterwegen worden versperd). Maar wanneer het ook aan militairen zou worden toegestaan om te betogen – zij het dan dat daarvoor toestemming van commandanten vereist zou zijn – dan wordt niet alleen de taak van die commandanten heel moeilijk, maar kunnen de gevolgen nog veel ernstiger zijn en is bijvoorbeeld het gevaar groot, dat binnen de krijgsmacht zelf conflicten ontstaan tussen verschillende groepen van betogers, waardoor van een „snel en zonder haperen optreden, als het nodig is“ van die krijgsmacht geen sprake meer zou zijn.

Van één ding kan men in ieder geval zeker zijn: zodra aan militairen en politie wordt toegestaan om betogingen te houden, zelfs als deze alleen ten doel zouden hebben om hun eigen positie te verbeteren in financieel opzicht of met betrekking tot hun rechtspositie, zal het hek van de dam zijn. Dit zal direct in de kaart spelen van die landen, die hun bewapening voortdurend uitbreiden en die zelf voor alle grondrechten van burgers en militairen niet de minste égarde hebben.

Zelf zou ik er het meest voor gevoelen om te bepalen dat militairen en politie nimmer deel mogen nemen aan demonstraties. Zij vormen de organen van de staat, die wanneer de demonstraties van anderen uit de hand lopen en leiden tot strafbare feiten en tot verstoringen van de openbare orde en rust daaraan een eind moeten kunnen maken.

Men kan zich twee dingen afvragen:

1. Is een dergelijk absoluut verbod voor militairen en politie om deel te nemen aan betogingen in strijd met artikel 10 van het Verdrag van Rome?

2. Haalt een dergelijk verbod iets uit?

Als men artikel 10 van het Verdrag leest dan ziet men, dat het handelt over het recht van vrijheid van meningsuiting. Of dit per se in zich sluit het recht om collectief zijn mening te uiten in de vorm van een massale betoging is mijns inziens minst genomen twijfelachtig. Vooral wanneer men artikel 10 vergelijkt met het daaraan voorafgaande artikel 9, betreffende het recht van vrijheid van gedachten, gewetensovertuiging en religie, dan valt het op, dat te dien aanzien daaraan wordt toegevoegd dat dit recht in zich sluit de vrijheid voor ieder om hetzij alleen of in gemeen-

schap met anderen zowel in het openbaar als in gesloten kring blijk te geven van zijn godsdienst of geloof.

In artikel 10 wordt gesproken over de vrijheid „of expression“. Hierbij wordt niet gezegd dat dit recht inderdaad in zich sluit om die „expression“ massaal te laten plaatsvinden.¹⁾

Belangrijker echter dan de vraag, of artikel 10 een recht van betoging omvat, is, dat het tweede lid van dit artikel een groot aantal gevallen vermeldt, waarin een democratische staat uitzonderingen mag maken op de hoofdregel van het eerste lid. Eén van die uitzonderingen mag mijns inziens zeker gemaakt worden voor degenen, die tot taak hebben om te zorgen, dat de demonstraties van anderen niet tot misbruik van het grondrecht van betoging leiden.

Wat het antwoord op de tweede vraag betreft kan het volgende gezegd worden: Niemand kan bereiken dat een dergelijk verbod van betogingen voor militairen integraal gehandhaafd wordt. Maar het is beter om in principe een regeling te maken waarbij deelneming door militairen en politie verboden is, dan om die deelneming wel toe te laten als een commandant daartoe verlof verleent.

Dat legt naar mijn mening – en zoals hieronder nog zal blijken ook naar de mening van anderen – een veel te zware beoordelingslast op die commandanten. Deze kunnen namelijk nooit voorzien, waartoe een betoging zal leiden. Bovendien is er juist voor degenen, die deel uitmaken

¹⁾ Voor hen, die niet beschikken over de tekst van het Verdrag van Rome, wordt deze hier met betrekking tot de artikelen 9 en 10 afgedrukt:

Artikel 9:

1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

2. Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or the protection of the rights and freedoms of others.

Artikel 10:

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

van een machtsapparaat, een veel grotere mogelijkheid dan voor afzonderlijke burgers om hun wensen en verlangens kenbaar te maken door het laten ondertekenen van petities, al of niet na het houden van vergaderingen. Betogingen zijn voor militairen en politie niet nodig.

Wij moeten nooit vergeten, dat massale betogingen heel licht leiden tot een soort van massale hysterie van meelopers, daartoe opgezweept door enkele leiders. In de tijd, waarin Hitler aan de macht wist te komen heeft men duidelijk kunnen zien dat het betrekkelijk gemakkelijk is om een dergelijke massa-hysterie te ontketenen. Juist om deze reden zou het niet alleen voor militairen en politie maar ook voor gezagsdragers, die boven de partijen moeten staan, verboden moeten zijn om aan demonstraties deel te nemen. Hoe onwenselijk het is dat zij zelf deelnemen aan demonstraties, werd wel overduidelijk aangetoond ter gelegenheid van de betoging tegen de executies in Spanje. Voor leden van de regering geldt, dat zij hun bezorgdheid over daden van andere regeringen veel beter tot uitdrukking kunnen brengen bij de beschouwingen over de begroting van het Departement van Buitenlandse Zaken, of via de diplomatieke kanalen die daarvoor bestemd zijn. Anders is het mogelijk, dat zij individueel het buitenlandse beleid van de regering doorkruisen en dat zij het hun verleende gezag misbruiken voor andere doeleinden, dan waarvoor het hun gegeven is.

De Defensienota en de aanwijzingen gaan beiden uit van de gedachte, dat het betogingsrecht reeds thans via het Verdrag van Rome tot de ook door Nederland erkende grondrechten behoort. Het is echter nog dubieus of dit inderdaad het geval is. Het gezaghebbende handboek van C. W. van der Pot, bewerkt door A. M. Donner, 9e druk, 1972, wijdt daaraan op blz. 492 vier regels, waar gezegd wordt: „Het ontwerp inzake grondrechten stelt voor om, naast het recht van vereniging en vergadering „ook dat van betoging in de Grondwet op te nemen (art. 9c). Het zou „dan bij de wet aan beperkingen in het belang van de openbare orde „kunnen worden onderworpen“. Voorlopig is dit recht in ieder geval nog niet in de Grondwet opgenomen en is het dus zeker formeel nog geen grondrecht.

Zeer kritisch tegenover het verlenen van grondrechten aan militairen – en dat geldt in het bijzonder het recht om aan betogingen deel te nemen – staat ook J. A. A. van Doorn, hoogleraar aan de Erasmus-universiteit in zijn artikel „Defensiebeleid en het streven naar politisering – „een geschiedenis van slecht begrepen dilemma's“, in het juli/augustusnummer van 1975 van het tijdschrift „Beleid en Maatschappij“, blz. 191v., waar hij schrijft: „Het kennelijk grote probleem is bij dit alles de grens te „vinden tussen „politieke“ en „niet-politieke“ uitingen. Hier wordt van „de verantwoordelijke commandanten niet alleen een Salomonsoordeel „verwacht – want hij zal altijd tegen één partij moeten ingaan – maar „bovendien een soort helderziendheid ten aanzien van het verloop van

„de betoging of vergadering, omdat — zoals thans vaak te doen gebruikelijk — vrijwel ieder onderwerp in een politiek of ideologisch kader „kan worden geplaatst. Hoe men het wendt of keert: in *de praktijk* vindt „hier een vorm van politisering plaats, in zoverre militairen binnen en „buiten hun organisatie, ook in uniform, het recht of in ieder geval de „volle kans krijgen, zich massaal politiek te uiten zonder dat adequate „controle op die uitingen nog mogelijk is”.

Van Doorn betoogt dus in zijn artikel hetzelfde waarop hierboven is geweest. Zijn artikel kwam mij eerst ter kennis nadat ik het bovenstaande reeds had geschreven. De taak van de Navo, en dus ook van ons kleine land is om de dreiging dat West-Europa het lot van Tsjecho-Slowakije zal delen, dan wel zal worden gefinlandiseerd, af te wenden door de krijgsmacht op peil en paraat te houden. Zolang wij dat gevaar willen afwenden zal het noodzakelijk zijn om daarvoor offers te brengen. Offers zowel op financieel gebied als op het terrein van de rechtspositie van bepaalde groepen functionarissen die tot taak hebben om juist de democratie en de grondrechten van de burgers te handhaven.

Ook de opstellers van de Defensienota 1974 hebben dit wel gevoeld. Waarom zouden zij anders als motto voorop hebben gesteld een uitspraak van Alexander Solzjenitsyn: „De vrije mens kent de waarde der dingen „niet”?

Tuchtrecht aan boord

door

W. GONGGRIJP, *Kapitein ter Zee*

Het militair straf- en tuchtrecht staat op de helling.

Het aantal artikelen en beschouwingen aan de herziening van het militair straf- en tuchtrecht gewijd is, zowel in de vakliteratuur als in andere periodieken, zeer groot. Opvallend is, dat hierin nagenoeg altijd juristen aan het woord zijn. De enkele keren, dat dit niet het geval is, is de schrijver meestal dan wel een politicus dan wel iemand die een maatschappij hervorming voorstaat.

Zelden of nooit vindt men een artikel van een commanderend officier.

Wanneer men bedenkt, dat hij in eerste instantie tuchtrechter is en dus een der eerste belanghebbenden, dan is dit een merkwaardig verschijnsel.

Redenen hiervoor zijn natuurlijk wel naar voren te brengen en worden in dit artikel ook genoemd, maar zij veranderen dit feit niet.

Schrijver dezes beoogt een bijdrage te leveren aan de discussie over het militair tuchtrecht, gezien uit het standpunt van de commanderend officier, hoewel hij dit, sinds de uitdienststelling van Hr. Ms. de Zeven

Provinciën, niet meer is. Hij zal zich hierbij beperken tot de situatie aan boord van Harer Majesteits schepen.

WAAROM MILITAIR TUCHTRECHT

Elke vorm van tuchtrecht vindt zijn rechtvaardiging in het bestaan van een bepaalde samenleving, organisatie, speciale groepering of iets dergelijks. De nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht van de ministers van Defensie en Justitie stelt dan ook:

„Erkenning van de noodzaak van een krijgsmacht zal erkenning moeten betekenen van de noodzaak van een aantal gedragsregels, die voor het functioneren van die organisatie onontbeerlijk is.”¹⁾

Hiervan uitgaand zal niemand bezwaar maken, dat deze *onontbeerlijke* gedragsregels zonedig op een of andere manier kunnen worden afgedwongen. In de militaire samenleving is hiervoor het militair tuchtrecht en het militair strafrecht,

Voor men over tuchtrecht iets wil zeggen, dient men eerst na te gaan voor welke organisatie dit tuchtrecht moet gelden. In dit artikel is dat de Koninklijke marine en speciaal het oorlogsschip.²⁾

HET OORLOGSSCHIP

De militaire samenleving aan boord van een oorlogsschip is een bijzondere. Een aantal kenmerken zijn:

a. Er is maar één kapitein op een schip. Dit oud vaderlandse gezegde geldt aan boord letterlijk. Voor iedereen aan boord is het een duidelijke noodzaak dat één man uiteindelijk bepaalt welke koers en vaart het schip zal lopen en de direkt merkbare invloed hiervan voor elke opvarende; slingering, trilling, plus het altijd aanwezige lijfelijke gevaar, aanvaring, overkomende zeeën, maken de positie van de kapitein – op een oorlogsschip is dat de commandant – een bijzondere.

b. De zee kent geen onderscheid tussen rangen en standen. Storm, mist en kou treft iedereen. Zeeziekte komt voor bij commandanten en matrozen en ze hangen samen over de reling, hopelijk aan lizijde.

Op het schip is er ook geen verschil tussen de man die vrijwillig aan boord is en degene die moet (de dienstplichtige). Allen zitten, wederom letterlijk, in hetzelfde schuitje.

c. Het schip is voor de opvarenden niet alleen hun werkgebied, het is tevens hun woon- en leefterrein. Dat terrein is zeer beperkt. Slaapplaatsen twee of drie boven elkaar. Verblijven voor 12 tot 135 man. Een dagverblijf

¹⁾ Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht, blz. 7, 3° alinea.

²⁾ Nagenoeg al het militair Marine-personeel, m.u.v. de Marva's brengt een groot **deel** van zijn dienst aan boord door. De regels en voorschriften der KM zijn dan ook speciaal op de scheepdienst gericht. Hierdoor wordt een flexibel plaatsingsbeleid mogelijk.

waar de gehele bemanning niet in kan staan, laat staan zitten. In het algemeen een zeer geringe mogelijkheid voor afzondering.

d. Het oorlogsschip is een mannengemeenschap. Die zijn er in onze wereld wel meer met de voor- en nadelen van dien. Het bemanningslid kan zich er niet aan onttrekken zolang het schip vaart. Ook in buitenlandse havens zal hij, al was het alleen maar uit financiële overwegingen, aan boord slapen en eten, terwijl het werk uiteraard gewoon doorgaat.

e. Het schip is lang c.q. langere tijd weg van zijn basis. Voor de opvarenden wil dit zeggen, gescheiden van gezin en familiekring. Ze zijn aangewezen op elkaar. Moeten binnen de, min of meer willekeurig, aan boord geplaatste groep hun contacten vinden en zijn voor hun ontspanning aangewezen op de beperkte mogelijkheden die het schip biedt.

Deze opsomming van kenmerken is niet volledig. Maar het zal duidelijk zijn dat de vele beperkingen en de bijzondere omstandigheden gemakkelijk spanningen veroorzaken en de kans op conflicten groot is.

Mijn doel is alleen duidelijk te maken, dat de samenleving aan boord een bijzondere is en er dus speciale gedragsregels voor moeten gelden.

In deze samenleving en bij de taak de gedragsregels te doen nakomen heeft de commandant een bijzondere functie.

DE COMMANDANT

Reeds werd opgemerkt, dat hij als „de stuurman” een speciale positie inneemt. De noodzakelijke wapensystemen, voortstuwingsinstallatie, verzorgings- en bevoorradingsdienst, enz. enz. zijn in de enge begrenzing van het schip samengevoegd. Al deze onderafdelingen beïnvloeden elkaar. De invloed van één deeltaak, zelfs soms het werk van één man, kan zo groot zijn, dat de gevechtswaarde en veiligheid van schip en bemanning er van af kunnen hangen. Dit feit maakt dat in de organisatie aan boord een sterk centraal gezag nodig is, dat de vaak verschillende belangen bundelt, de prioriteiten stelt en de verantwoording voor het geheel draagt. Dat centrale gezag is gegeven aan de commandant. Vroeger was hij de „schipper naast God”. Veranderingen in onze samenleving en vooral de moderne communicatiemiddelen hebben deze positie gewijzigd. De verbindingdienst maakt het de opperbevelhebber aan de wal en de politieke leiding mogelijk zich steeds met het doen en laten van de commandant te bemoeien. Ze staan aan de andere kant naast „de schipper”. Gelukkig nog niet lijfelijk.

De gewaardeerde commandant kreeg vroeger wel eens de bijnaam „Bestevaer”. In de huidige tijd heet hij bij de Engelse Marine „Father” en bij de KM „de ouwe”. Deze bijnaam schildert zijn positie aardig.

DE DIENSTVOORSCHRIFTEN

De gedragsregels voor de Koninklijke Marine zijn vastgelegd in een groot aantal voorschriften. Zij zijn gebaseerd op de werk- en leefomstan-

digheden die in de Marine bestaan en voor een zeer groot deel zijn dat de fysieke omstandigheden aan boord.

Naast de geschreven regels zijn er, zoals in elke samenleving, nog gewoonteregels. Ook de door de Marine gekozen organisatievorm en de taakverdeling is afgestemd op de behoefte van die Marinesamenleving en speciaal het oorlogsschip.

Zo kent de Marine de divisiechef. Dat is de officier die aan het hoofd staat van een groep opvarenden, die werkzaam zijn in dezelfde dienst. Meestal is de divisiechef tevens diensthoofd.³⁾

Hij is verantwoordelijk voor het werk van die divisie, maar tevens voor een groot aantal andere zaken zoals: de opleiding van zijn personeel, het tijdig voordragen voor bevordering, het behandelen van hun verzoeken, het opmaken van beoordelingen en hen adviseren wanneer gewenst dan wel indien dit nodig is.

De eerste officier. Deze vervangt de commandant indien die afwezig is. Hij is hoofd van de inwendige dienst, coördineert de werkzaamheden en is op kleinere schepen de personeelsofficier. Hij is hoofd van de longroom (het officiersverblijf).

De chef d'Equipage. Het hoofd van al het personeel beneden de rang van officier. Verantwoordelijk voor het opstellen van de wachtlijsten, hoofd van het onderofficiersverblijf, de man die het personeel beschikbaar voor algemene werkzaamheden indeelt. Alle verzoeken, behalve die van de officieren, gaan eerst naar hem toe. Hij kan er een advies bij geven, b.v. of een wacht kan worden geruild, en hij houdt een inzicht in hetgeen onder de bemanning leeft.

De onderofficier van Politie. Zijn taak is een controle uit te oefenen op de algemeen geldende voorschriften. Hij beheert de gevonden voorwerpen, ontvangt de rapporten⁴⁾ en beklagen van de officier van de wacht en zorgt dat deze verder worden behandeld cf. de voorschriften. Hij meldt de commandant, de eerste officier en de chef d'Equipage dagelijks hoeveel rapporten en beklagen er zijn. Hij draagt zorg, dat opgelegde straffen op de juiste wijze worden uitgevoerd.

Natuurlijk zijn er nog vele andere functionarissen, maar de bovengenoemde spelen een belangrijke rol bij de behandeling van krijgstuuchtelijke vergrijpen.

³⁾ Indien een dienst slechts een zeer klein aantal mensen omvat (b.v. een detachement mariniers), kunnen zij in de divisie worden geplaatst waar zij het meest mee te maken hebben, b.v. artilleriepersoneel. Hierdoor wordt het aantal divisies en dus divisiechefs tot een redelijk aantal beperkt. Het diensthoofd (officier of onderofficier) vervult dan de functie van groepschef.

⁴⁾ Een rapport is een op schrift gesteld vermeend krijgstuuchtelijk vergrijp. Hierop staat de naam van de dader, wat het vergrijp is, met een toelichting en de naam en handtekening van de rapporteur.

DE TUCHTHANDHAVING

Dat de tucht, het nakomen van de noodzakelijke gedragsregels en normen, primair door een goede motivatie van het personeel en door een goed leiderschap in stand moet worden gehouden is altijd onderkend.

In het Reglement betreffende de Krijgstucht⁵⁾ wordt dan ook eerst aanmoediging en beloning en daarna terechtwijzing en bestraffing als de middelen ter handhaving van de krijgstucht genoemd.

Dat er echter ook een sanctiestelsel nodig is wordt door iedereen die met beide benen op dek staat onderkend.

De huidige bewindslieden onderschrijven dit uitgangspunt in hun reeds eerder genoemde nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht. Wellicht is dit een reden waarom nog weinig commandanten hier commentaar op hebben gegeven. De meeste commandanten interesseert het weinig hoe het sanctiestelsel heet en hoe het is geregeld, *mits* het hun de mogelijkheden geeft, wanneer nodig, corrigerend op te treden op een eenvoudige manier.

Laten wij toch eens kijken welke wijzigingen er al zijn ingevoerd en wat ons mogelijk nog te wachten staat. Daar wij geïnteresseerd zijn in de praktijk, kunnen wij daarvoor de gang van zaken bij de Koninklijke marine volgen, die na de constatering van een krijgstuchtelijk vergrijp plaatsvindt.

HET RAPPORT

Het rapport wordt schriftelijk in tweevoud ingediend n.a.v. een geconstateerde, vermeende overtreding bij de officier van de wacht.

De onderofficier van Politie schrijft het rapport in het rapportenboek van de divisie waartoe de gerapporteerde behoort en brengt dit met de rapporten bij de betrokken divisiechef.

De divisiechef behandelt het rapport, d.w.z. hij geeft de gerapporteerde één exemplaar van het rapport. Deze weet dus nu precies waarom het gaat. Wat hij meestal al wist. Vervolgens hoort hij de gerapporteerde en gaat verder alle zaken na, die van belang zijn om een duidelijk beeld te krijgen van het „hoe en waarom“. Dit houdt tevens in, het horen van de rapporteur, van getuigen en het controleren van verklaringen. Wanneer hij meent dat alles is onderzocht, gaat hij naar de tot straffen bevoegde meerdere en licht deze in over alle relevante zaken (het toelichten voor parade). Hij doet daarbij tevens een voorstel voor de eventueel op te leggen straf. Zijn functie en taak als divisiechef, zoals in een vorige paragraaf beschreven, maken het hem mogelijk een gefundeerd advies te geven. Hij immers kent de dienst van de gerapporteerde en is op de hoogte van diens persoonlijke gegevens.

⁵⁾ Reglement betreffende de Krijgstucht, Art. 28 (2).

De tot straffen bevoegde meerdere bepaalt nu of de hem verstrekte gegevens en inlichtingen voldoende lijken om parade te houden, d.w.z. de gerapporteerde persoonlijk bij zich te krijgen.

PARADE COMMANDANT

De parade commandant is een door een zeker decorum omgeven gebeuren. De gerapporteerden staan aangetreden en komen één voor één bij de commandant (bij gezamenlijke overtredingen eventueel tegelijk). De commandant staat tezamen met de andere aanwezigen, de eerste officier, de chef d'Equipage, de onderofficier van Politie en de divisiechef van de gerapporteerde. Deze laatste vermeldt in het bijzijn van de gerapporteerde het rapport en geeft een toelichting over het gebeurde, dezelfde die hij reeds vooraf aan de commandant gaf. Hij vermeldt daarbij eventuele bijzonderheden t.a.v. de gerapporteerde. (Vaak gestraft, beoordelingsbeeld, enz.). De commandant kan hieraan toevoegen wat hem dienstig lijkt en daarna is het laatste woord aan de gerapporteerde.

Brengt dit „laatste woord" nieuwe gezichtspunten naar voren, dan kan de commandant deze verder laten onderzoeken en vindt er opnieuw een parade plaats, totdat de commandant meent dat alles wat noodzakelijk is, is onderzocht.

In de tot zover geschetste gang van zaken zijn twee punten, die nader moeten worden gezien.

a. Er is geen vertrouwensman genoemd. Deze, sinds enige jaren in het tuchtrecht ingevoerde persoon, moet zowel bij de behandeling van het rapport door de divisiechef als bij de paradedcommandant aanwezig zijn. Het komt echter nagenoeg nooit voor dat een gerapporteerde een vertrouwensman wenst. Begrijpelijk want deze is bij de Koninklijke marine overbodig. De divisiechef is de vertrouwensman en mocht de divisiechef zijn taak niet naar behoren uitvoeren, dan zijn de functies van de eerste officier, de chef d'Equipage, de onderofficier van Politie en niet te vergeten de commandant en hun aller aanwezigheid op parade voldoende waarborg voor een eerlijke behandeling. Ook de gerapporteerde weet dit terwijl de verhoudingen en de omstandigheden waaronder in de Marine wordt geleefd en gewerkt zò zijn dat er vertrouwen is.

Het optreden van een vertrouwensman is bij de Koninklijke marine dan ook een exceptie.

b. Eventuele getuigen. Deze worden door de divisiechef gehoord, evenals de rapporteur, op de voorparade. Hun verklaringen worden aangetekend. Bij het „toelichten voor parade" wordt de commandant ervan in kennis gesteld terwijl op parade, in het bijzijn van de gerapporteerde, hun verklaringen nogmaals worden vermeld. Deze gang van zaken geeft mijns inziens voldoende waarborgen voor de gerapporteerde. De in de nota herziening militair tuchtrecht ontvouwde ideeën, dat de strafoplegger het onderzoek moet houden en getuigen in bijzijn van de gerapporteerde

moeten worden gehoord (blz. 29) zijn overbodig. Zij vergen extra tijd van de commandant en van de op de parade aanwezige personen. Zij zouden het noodzakelijk maken, dat ook deze getuigen zich omkleeden in daags blauw, (op „parade commandant" is iedereen in een net daags uniform en niet in werktenu), en aanwezig zijn op „parade commandant". Dit verstoort de werkzaamheden meer dan de huidige gang van zaken, waarbij de divisiechef hen hoort op een geschikt tijdstip, in werktenue.

DE STRAPOPLEGGER

Dit is de commandant. Zijn functie en positie maken hem *de* aangewezen persoon. De in sommige kringen geopperde ideeën over een onafhankelijke tuchtrechter worden gelukkig ook door de huidige bewindslieden niet onderschreven. De samenleving aan boord eist een tuchtrecht, dat simpel en snel werkt. De strafoplegger dient iemand te zijn die die specifieke samenleving op dat schip kent. Daarnaast is liet goed, terwille van de gelijkheid in strafmaat, dat er in die samenleving slechts één man straft, de commandant.

Na afloop van de parade heeft hij de tijd om te beslissen of en hoe hij zal straffen, want de uitslag wordt eerst de volgende dag aan de gerapporteerde aangezegd. Dit maakt het de commandant mogelijk alle feiten en omstandigheden nog eens te overdenken en het aantekenboekje van de gerapporteerde met diens beoordelingen en eerder opgelegde straffen te bekijken. Ook een overleg met b.v. de eerste officier of chef d'Equipage staat hem vrij. Ten aanzien van het bewijs worden in het rapport-lagerwerff, als bijlage bij de nota van de ministers gevoegd, de gronden genoemd, die de commandant dient te hanteren om tot overtuiging te komen, dat een krijgstuchtelijk vergrijp is gepleegd.

Deze opsomming betekent geen verschil met wat thans in de praktijk bij de Koninklijke marine gebeurt. Men kan het hooguit als een motie van wantrouwen tegen de huidige strafopleggers zien.

De straf en de strafreden schrijft de commandant persoonlijk in het rapportenboek. De volgende morgen worden deze straf en de strafreden letterlijk door de officier van de wacht aan de gerapporteerde medegedeeld in aanwezigheid van de onderofficier van Poliite.

DE KRIJGSTUCHELIJKE STRAFFEN

Sinds een jaar zijn vervallen: de plaatsing in de tuchtklasse, de verlaging en het streng arrest.

De twee eerstgenoemde straffen werden nagenoeg nooit meer toegepast en zijn overbodig in het huidige tuchtrecht. Streng arrest wordt door ondergetekende niet als een noodzakelijke strafmogelijkheid gezien. Afgezien van het al dan niet passen van deze straf in onze tijd, zijn er aan de ten uitvoerlegging aan boord vele bezwaren verbonden. De schepeling die zonder toepassing van streng arrest niet in het gareel is te krijgen hoort

aan boord eigenlijk niet thuis. Nu de commandant streng arrest niet meer tot zijn beschikking heeft, zal hij misschien eerder geneigd zijn de gerapporteerde naar de militaire rechter te sturen (99% van dit soort gevallen betreft oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen). Een bezwaar lijkt mij dit niet.

Nieuw is de ingevoerde geldboete. M.i. een goede straf. Het past in onze tijd. Het „werkt snel en eenvoudig". Zodra de boete is opgelegd hoeft de gestrafte slechts te betalen bij de kasofficier en het geheel is afgehandeld terwijl de controle op zeer eenvoudige manier door deze zelfde kasofficier wordt uitgevoerd.

De vraag is of de maximum hoogte van f 50, – per keer (en f 100, – per maand) voldoende is. Schrijver dezes betwijfelt dit. De salarissen van sommige militairen zijn van dien aard, dat f 50, – boete hen niet zoveel zegt en de geldontwaarding schrijdt zo snel voort, dat over een paar jaar die f 50, – van nu slechts f 25, – betekent. Gepleit wordt voor een verdubbeling van de huidige maxima.

De krijgstuchtelijke straffen van berisping, strafdienst en de verplichting ten 22.00 uur in schip of inrichting terug te keren zijn nuttig en hebben hun waarde reeds lang bewezen. De laatstgenoemde straf is gewijzigd en daardoor nu ook bij de Koninklijke marine toepasbaar.

Rest nog het licht arrest en het verzuwaard arrest. Dit zijn vrijheidsstraffen. Er is een tendens deze af te schaffen. In de nota „herziening militair tuchtrecht" spreken de ministers de verwachting uit, dat de geldboete het opleggen van licht of verzuwaard arrest tot een uitzondering zal maken. Ik meen dit te moeten betwijfelen. Reeds trachtte ik een beeld te schetsen van de samenleving aan boord, de werk- woon- en leefomstandigheden en de spanningen die in deze gemeenschap kunnen optreden. Het zijn vaak deze spanningen die oorzaak of achtergrond zijn voor de wat ernstiger voorvallen, die een commandant als tuchtrechter moet behandelen. Misdragingen tegen onontbeerlijke gedragsregels.

Veelal zijn het oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen zoals het niet opvolgen van een dienstbevel, belediging van een meerdere en ook wel eens het uitdelen van een klap aan die meerdere. Daarnaast kan een ernstig plichtsverzuim soms de veiligheid van schip en bemanning in gevaar brengen.

Een straf als geldboete, al zou die meer dan f 100, – zijn, is dan niet toereikend. De commandant zal dan strenger moeten kunnen optreden en middelen moeten hebben die de „zondaar" meer voelt. Hij moet dan kunnen straffen zonder ingewikkelde procedures en snel, waarbij vaak niet alleen het effect t.o.v. de gerapporteerde, maar ook en soms zelfs speciaal, het effect tegenover de gehele bemanning een belangrijke overweging voor de toe te passen straf zal zijn. Hiervoor zijn licht arrest en verzuwaard arrest passende straffen, die door de huidige marineman ook als zeer reëel worden aanvaard.

Sommige collega's zullen aanvoeren dat ook streng arrest een noodzakelijke mogelijkheid moet zijn omdat hiermee de gestrafte kan worden afgezonderd van de bemanning, iets wat voor het „leefklimaat" wenselijk kan zijn. Ik meen dat in een dergelijk geval het voorlopig justitieel arrest uitkomst moet geven. Het is toch nagenoeg ondenkbaar dat het voorval een eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp is. Het justitieel voorlopig arrest biedt dan de gewenste mogelijkheid waarna de strafrechter het eindoordeel zal moeten vellen.

Het is beslist niet zo, dat de commandant dagelijks arrest-straffen uitdeelt. Er gaan weken, soms maanden of nog langer, voorbij zonder dat hij ze gebruikt. Maar het militair tuchtrecht dient hem de middelen te geven om aan boord, soms maanden van huis, een goede dagelijkse dienst, een gezonde samenleving en een behoorlijke discipline te handhaven.

De thans geldende straffen zijn gelijk voor alle militairen, ongeacht rang of stand. In de praktijk betekent dit geen wijziging t.o.v. het oude systeem. De commandant moet rekening houden met de persoon en de omstandigheden, dat houdt mede in rang en leeftijd. De ingevoerde wijziging is waarschijnlijk ingegeven door de alom geldende nivellerings-idee.

TUCHT- EN STRAFRECHT

De nota herziening militair tuchtrecht geeft over dit onderwerp een vrij uitgebreide uiteenzetting (blz. 8 e.v.). De bewindslieden wensen in de toekomst een duidelijk onderscheid tussen normen waarvan de handhaving aan het tuchtrecht en normen waarvan de handhaving aan het strafrecht wordt opgedragen (blz. 11). Zij stellen tevens dat de wetgever zal moeten gaan aangeven welke omstandigheden en gevolgen bij het niet naleven van een eenvoudige norm maken, dat inbreuk op de algemene rechtsorde plaatsvindt en derhalve het strafrecht moet ingrijpen (blz. 12).

Afgezien van het feit dat het niet eenvoudig zal zijn dit vast te leggen, meen ik dat, ò de samenleving aan boord, ò de gerapporteerde meer gebaat zijn bij een systeem waarin straf- en tuchtrecht in elkaar overvloeien. (Zoals thans middels art. 2 Wet op krijgstuucht).

In zo'n systeem is het de commandant die, op de hoogte van alle bijzonderheden en omstandigheden, in eerste instantie beslist of het voorval voor krijgstuuchtelijke afdoening in aanmerking komt. In het bevestigende geval straft hij, snel en zonder een ingewikkelde procedure. Daarnaast rapporteert hij alles aan de vlootvoogd (Rapport ingevolge Art. 8 Rechtspleging Zeemacht). Deze kan, alsnog, een verwijzing naar de militaire rechter gelasten. Die strafrechter moet dan rekening houden met de reeds opgelegde krijgstuuchtelijlste straf.

Gezien de maximum straf die de tuchtrechter kan opleggen is het duidelijk, dat het alleen lichte overtredingen en misdrijven zijn die de commandant zal afdoen. Dat er verschillen zijn in de afdoening van gelijk-

soortige vergrijpen lijkt mij geen bezwaar. De omstandigheden en de persoon van de dader zijn ook nooit gelijk. Het beklagrecht van de gestrafte geeft daarnaast genoeg waarborgen voor zijn belangen.

Het zal duidelijk zijn dat de schrijver dezes het van belang acht, dat de commandant de vele lichte gevallen van overtredingen en van strafbare feiten krijgstuuchtelijk kan afdoen. Voor het goed functioneren van de krijgsmacht, met name het schip, is dit noodzakelijk. Indien dit kan worden bereikt door decriminalisering, akkoord, mits het goed functioneren van die krijgsmacht in al zijn, soms merkwaardige, samenlevensvormen maar het duidelijke doel blijft.

HET BEKLAG

De beklagmogelijkheid heeft altijd bestaan. Zij is een waarborg tegen willekeur en machtsmisbruik. Terecht stellen de bewindslieden dat geen opschortende werking aan het beroep tegen een krijgstuuchtelijke straf moet worden toegekend. Wel menen zij dat het beroep door de onafhankelijke militaire rechter moet worden behandeld en niet, zoals thans, door de meerdere van de strafoplegger. In de Koninklijke marine is deze meerdere de Commandant Zeemacht, een vlagofficier die door zijn functie n.l. commandant van alle schepen en inrichtingen in Nederland cq. de Nederlandse Antillen de aangewezen functionaris is om in zijn bevelsgebied een norm te stellen en dus beklagen te behandelen. De voorgestelde wijziging lijkt voor de marine dan ook totaal overbodig. Het zal de commandant aan boord echter weinig uitmaken. Hij heeft het volste vertrouwen, zowel in de Commandant Zeemacht, als in de Zeekrijgsraad, beiden kennen immers de zee en de Marine. Zoals bij elk onderwerp uit de krijgstuuch is *dat* voor de marinecommandant het kardinale punt.

Het is duidelijk dat er dus een Zeekrijgsraad moet zijn die bestaat uit leden die weten waarover zij moeten oordelen n.l. marinepersoneel dat de regels van de marinegemeenschap heeft overtreden. Die gemeenschap en dat personeel moeten zij volledig kennen.

OORLOGS- EN VREDESTIJD

Het doel van het tuchtrecht: de handhaving van de gedragsregels en normen in de samenleving aan boord, blijft in oorlogstijd hetzelfde als in vreedestijd. Alleen in oorlogstijd is het lijfelijk gevaar en zijn de spanningen waaronder men leeft vele malen groter dan in vreedestijd.

Hoewel verwacht mag worden dat ook de motivering groter zal zijn, zal in sommige gevallen een straffe tuchthandhaving en een streng tuchtrecht noodzakelijk zijn om de scheepsgemeenschap te beschermen. Het lijkt daarvoor wellicht gewent de maxima der arreststraffen, 14 dagen, in oorlogstijd te verhogen.

SAMENVATTING

Een nieuw te formuleren militair tuchtrecht dient voor de volgende

punten zorg te dragen:

1. de commandant blijft tuchtrechter;
2. arreststraffen in de vorm van licht arrest en verzaamd worden gehandhaafd en de maxima in oorlogstijd verhoogd.
3. verschillende vormen van overtredingen en strafbare feiten, zoals thans o.a. vermeld in het Wetboek van Militair Strafrecht, moeten in eerste instantie door de commandant kunnen worden bestraft;
4. het maxima van de geldboete dient te worden verhoogd tot *f* 100, – per gebeurtenis;
5. de regels van het tuchtrechtproces moeten eenvoudig blijven, waarbij de reeds tientallen jaren geldende gang van zaken bij de Koninklijke marine als voorbeeld kan dienen. Speciaal moet worden gewaakt tegen een onnodige extra beslaglegging op de tijd van de commandant. Een onderzoek door hem persoonlijk en het door hem horen van getuigen is, als opgelegde verplichting, ongewenst.

SLOTOPMERKING

Het herzien van het militair straf- en tuchtrecht is een zeer omvangrijke en ingewikkelde taak. Men dient hierbij steeds voor ogen te houden, dat dit straf- en tuchtrecht er alleen is teneinde een goede krijgsmacht in stand te houden. Het eerste doel van een militair straf- en tuchtrecht is dan ook het optimaal functioneren van alle organisatieverbanden van die krijgsmacht mogelijk te maken.

Zij die deze rechtsregels moeten verwoorden dienen een zeer grondig inzicht te hebben in de bijzondere omstandigheden waarin verschillende organisatieverbanden optreden.

Het verbreiden en verdiepen van dit inzicht t.a.v. de speciale omstandigheden waaronder de bemanningen van Harer Majesteits schepen van oorlog varen en vechten is het doel van dit artikel.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 25 september 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* kolonel J. P. G. Huijgens en luitenant-kolonel Mr. W. van den Berg;
Raadsman: kapitein H. L. van den Broek.

Diefstal van twee pistolen uit de wapenkamer van een kazerne door twee verenigde personen.

4 Maanden gevangenisstraf waarvan 2 maanden voorwaardelijk (in hoger beroep 6 maanden waarvan 2 voorwaardelijk).

Het vonnis wordt vernietigd omdat blijkens de notulen van de terechtzitting van de Krijgsraad „informeel” toelichting is verkregen van een reclasseringsambtenaar. Nu deze ambtenaar kennelijk niet als getuige en/of deskundige onder ede is gehoord, dient het vonnis te worden vernietigd.

(R.L. art. 88, 94, 164; W.Sr. art. 311)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen F.J., geboren 6 juni 1951, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 25 juli 1975 te Amsterdam, in elk geval in „Nederland, tezamen en in vereniging met D.B., althans tezamen en in „vereniging met anderen of een ander, althans alleen, met het oogmerk „van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen twee pistolen, toe„behorende aan het Rijk, in elk geval aan anderen of een ander dan aan „hem, beklaagde en zijn eventuele mededader(s)”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 25 juli 1975 heb ik te Amsterdam weggenomen twee pistolen, waarvan ik wist dat ze toebehoorden aan het Rijk. Deze twee pistolen bevonden zich op de wapenkamer van de Oranje Nassaukazerne te Amsterdam. Het wegnemen van deze twee pistolen deed ik tezamen met D.B. Deze is door mij verstopt in de kofferruimte van de auto, de kazerne binnengebracht en is ook daadwerkelijk met mij de wapenkamer van 646 Werktroepencompagnie binnengegaan en heeft van mij, toen ik zelf het kistje met de twee pistolen van het rek had gehaald, dit kistje overgenomen en naai de auto gedragen. Ik had van niemand het recht of de toestemming gekregen om de twee pistolen weg te nemen en mij toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Jan George Farber:

Op 25 juli 1975 te Amsterdam gaf ik de tot mijn Compagnie behorende Vaandrig Verhagen opdracht om de wapens te controleren en te tellen in de wapenkamer van de Oranje Nassaukazerne. Vrij kort daarop kwam genoemde vaandrig bij mij en deelde mede dat een kistje met daarin twee pistolen met toebehoren zoek was. De twee pistolen zijn eigendom van de Staat der Nederlanden. Als vertegenwoordiger daarvan heb ik aan niemand toestemming gegeven deze goederen weg te nemen om daar als heer en meester over te beschikken;

overwegende, dat een ten processe aanwezig afschrift van het ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk gerelateerd onder meer inhoudt als verklaring van:

D.B.:

dat hij in de nacht van 24 op 25 juli 1975 samen met F.J. op een kazerne in Amsterdam, vanuit een kamer, waarin hij wapens zag liggen, een kistje met twee pistolen heeft weggenomen;

dat hij na het verlaten van de kazerne uit dit kistje één pistool mee naar huis heeft genomen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 25 juli 1975 te Amsterdam, tezamen en in vereniging met „D.B., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen twee pistolen, toebehorende aan het Rijk”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal door twee of meer verenigde personen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, aanhef en sub 4, jo artikel 310, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden ophffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad bij het bepalen van de straf in het bijzonder rekening houdt met het feit dat beklagde tot zijn daad gekomen is terwijl hij zich vernederd voelde, nadat hem door zijn commandant was medegedeeld dat hij, beklagde, op grond van zijn verleden, niet langer op de wapenkamer, waar hij tot dan tewerk gesteld was, te hand-

haven was en hij vervolgens werd tewerkgesteld in een lager gekwalificeerde functie bij hetzelfde onderdeel;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 4 augustus 1975 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a, van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, vanaf 4 augustus 1975, waarvan 2 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar – *Red.J.*

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 6 november 1975

President: Mr. Prins; **Leden:** Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht mr. de Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.);

Raadsman: kapitein H. L. van den Broek.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van acht maanden, met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht, waarvan een gedeelte groot twee maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende daarbij:

dat de notulen van de openbare terechtzitting van de krijgsraad dd. 25 september 1975 onder meer vermelden:

„Informeel, met toestemming van de Auditeur-Militair, wordt de „aanwezige reclasseringsambtenaar in de gelegenheid gesteld tot enige „toelichting betreffende de beklaagde. Pleit voor de persoon van de be- „klaagde, betogende dat beklaagde zich zéér vernederd voelde”;

dat derhalve bedoelde – niet met name genoemde – reclasserings-

ambtenaar, nu hij is gehoord omtrent de persoon van beklaagde en de omstandigheden die deze hebben gebracht tot het begaan van het telastegelegde feit, als getuige en/of deskundige is te beschouwen zodat hij ingevolge de artikelen 88 en/of 94, juncto artikel 164 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht, onder ede of belofte had behoren te worden gehoord;

dat uit de notulen van de terechtzitting van de krijgsraad niet blijkt dat deze reclasseringsambtenaar de vereiste eed of belofte heeft afgelegd, zodat – mede gelet op het blijkens de notulen informele karakter van het verhoor – moet worden aangenomen, dat zulks achterwege is gebleven;

dat dit verzuim, hoewel niet uitdrukkelijk met nietigheid bedreigd, toch nietigheid tengevolge moet hebben, daar het behoort tot het wezen van het strafproces, dat ter terechtzitting getuigen en deskundigen onder ede of belofte worden gehoord;

dat mitsdien, nu het vonnis mede is gevestigd op een onderzoek dat nietig is, het vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 25 juli 1975 te Amsterdam, in elk geval in „Nederland, tezamen en in vereniging met D.B., althans tezamen en in „vereniging met anderen of een ander, althans alleen, met het oogmerk „van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen twee pistolen, toe„behorende aan het Rijk, in elk geval aan anderen of een ander dan aan „hem, beklaagde en zijn eventuele mededader(s)“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis, waarvan hoger beroep, overneemt de overwegingen inhoudende de bewijsmiddelen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van de genoemde bewijsmiddelen – het afschrift van het proces-verbaal nr. PV. 323/J. 118/'75 (zijnde een niet gewaarmerkte fotocopie) slechts gebezigd in verband met de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 25 juli 1975 te Amsterdam, tezamen en in vereniging met „D.B., met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft wegge„nomen twee pistolen, toebehorende aan het Rijk“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal door twee of meer verenigde personen“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, aanhef en sub 4, jo artikel 310, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde zich sedert 4 augustus 1975 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht een gedeelte van na te melden gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien: . . . enz.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *zes maanden*;

Bepaalt dat de tijd door beklaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze straf in voorlopig arrest doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 4 augustus 1975;

Beveelt dat van deze gevangenisstraf een gedeelte groot *twee maanden* niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op *twee jaar* bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of zich op andere wijze heeft misdragen;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard, en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Mobiele Krijgsraad Buitenland Luchtmacht

Vonnis van 27 augustus 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels M. A. W. Weers en Mr. P. Kersten;

Raadsman: Mr. J. G. W. Vreijling.

Als beroeps adjudant onderofficier der KLu en tewerk gesteld bij een Special Service Shop der KLu in Duitsland, tezamen met een kapitein en een 1e luitenant, die eveneens bij die shop tewerkgesteld waren, in de loop van circa 4 jaren een bedrag van ongeveer DM 22.700 wegens door leveranciers betaalde omzetpremies zich wederrechtelijk toegeëigend.

KRIJGSRAAD: *mede-plegen van verduistering door een ambtenaar (artikel 359 W.Sr.).*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *een-daadse samenloop van mede-plegen van verduistering in dienstbetrekking of beroep en mede-plegen van verduistering door een ambtenaar (artikel 322 en 359 W.Sr.) zodat alleen laatstgenoemde strafbepaling toepasselijk is.*

Het Gerechtshof verwerpt de door de raadsman opgeworpen wera dat de gelden niet toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, dat beklaagde het reglement van de special service shop nooit onder ogen heeft gehad en dat hij met betrekking tot de omzetpremies heeft gehandeld overeenkomstig de mondelinge instructies van zijn directe chefs, de kapitein en de luitenant hogerbedoeld.

In beide instanties: 1 week gevangenisstraf voorwaardelijk en f 500,— boete onvoorwaardelijk.

(W.Sr. art. 55, 321, 322, 359)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND **LUCHTMACHT**

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen R.S.S., adj.o.o., geb. 30 januari 1928, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op verschillende tijdstippen, althans éénmaal, in de jaren 1969 „tot en met januari 1972 te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland), althans „in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als beroepsonderofficier in „werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en **derhal-** „ve als ambtenaar in de zin der wet, tezamen en in vereniging met de „beroepsofficier der Koninklijke Luchtmacht G.L.P. en de beroepsofficier „der Koninklijke Luchtmacht **A.H.B.**, eveneens ambtenaren in de zin „der wet, althans met één van hen, althans alleen, telkens opzettelijk een „of meer bedragen in geld, in totaal ongeveer 22.700 DM, althans een „aanzienlijk bedrag in Duitse Marken, geheel of gedeeltelijk toebehorende „aan de Staat der Nederlanden, althans aan de personeelwinkel of „zogenaamde Special Service Shop van de Eerste Groep Geleide Wapens „der Koninklijke Luchtmacht, althans aan een of meer anderen dan aan „hem, beklaagde, of één of meer zijner **mededader(s)**, en welke bedragen „in geld, zijnde deels door leveranciers van genoemde personeelwinkel „verstrekte bonusgelden of omzetpremies, welke zij (S., P. en B.) of één „of meer van hen, die met het beheer **en/of** de dagelijkse leiding van die „winkel waren belast, ten behoeve van die winkel **en/of** ter storting in de „kas van die winkel **had(den)** ontvangen, deels de tegenwaarde in geld „van een of meer door leveranciers van die winkel verstrekte bonussen „of omzetpremies in goederen **en/of** verreken-cheques, welk geld behoort „de tot de kasgelden van die winkel, in elk geval al welke gelden zij, of

„een of meer van hen, anders dan door misdrijf en in hun bediening onder
„zich hadden, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend,

„althans, indien **terzake** van het vorenstaande geen veroordeling mocht
„of zou kunnen volgen:

„dat **hij** op verschillende tijdstippen, althans éénmaal, in de jaren **1969**
„tot en met januari **1972** te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland), althans
„in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als beroepsonderofficier in
„werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en der-
„halve als ambtenaar in de zin der wet, tezamen en in vereniging met de
„beroepsofficier der Koninklijke Luchtmacht G.L.P. en de beroeps-
„officier der Koninklijke Luchtmacht A.H.B., eveneens ambtenaren in
„de zin der wet, althans met één of meer van hen, althans alleen, terwijl
„zij/hij belast waren/was met het beheer en/of de dagelijkse leiding van
„de personeelswinkel of zogenaamde Special Service Shop van de Eerste
„Groep Geleide Wapens der Koninklijke Luchtmacht, van een of meer
„leveranciers van genoemde winkel een of meer giften heeft aangenomen,
„wetende dat deze **hun/hem** werden gedaan teneinde **hen/hem** te bewegen,
„zonder daardoor in strijd met **hun/zijn** plicht te handelen, in **hun/zijn**
„bediening iets te doen of na te laten, te weten het kopen en afnemen van
„zoveel mogelijk goederen van genoemde **leverancier(s)** met voorbijgaan
„van andere";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ten processe onder
meer **zakelijk** heeft verklaard:

Op **16 mei 1967** ben ik, terwijl ik als beroepsonderofficier in werkelijke
militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, overgeplaatst naar
de **Ie** Groep Geleide Wapens te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland),
vanwaar ik per **1 mei 1973** ben geplaatst naar het Korps Luchtmachtstaf
te Ypenburg. Al spoedig na mijn plaatsing bij de **Ie** Groep Geleide Wa-
pens verrichtte ik in opdracht van mijn directe chef, als dagtaak, voor-
komende werkzaamheden bij een toen op het kazerneterrein te Handorf
bestaande en onder leiding van het Hoofd Kantoor Personeel staande
handel ten aanzien van omzet- en later BTW-vrije verwerving van goede-
ren en doorverkoop hiervan aan militairen en gezinsleden. Deze werk-
zaamheden bestonden uit het mede-uitvoeren van voorkomende admini-
stratieve taken, verband houdende met inkoop, verkoop enz., kortom
aspecten van werkzaamheden die men normaliter ook bij een zaakvoering
aantreft. De handel breidde zich in de loop der jaren zodanig uit, dat het
wel duidelijk was dat hier geen sprake kon zijn van een zogenaamde
„niet-officiële kas". Die handel werd genaamd de Special Service Shop.

Ik heb eenmaal een **lijst** gezien waarop artikelen door de Special Service
Shop te voeren, waren vermeld. Ik volgde steeds de aanwijzingen van
mijn militaire superieuren. Ik heb mijn directe superieuren altijd alle
gelden en goederen, die ik in handen kreeg, afgedragen. Deze superieuren

waren het Hoofd Kantoor Personeel en diens tweede man, aanvankelijk de Majoor D. en sedert juli 1969 de huidige majoor P. en de huidige kapitein B. Met hen had ik regelmatig contact. Daarnaast had ik af en toe contact omtrent de zaken de Special Service Shop betreffende, met de Commandant van de 1e Groep Geleide Wapens.

Ten aanzien van de ontvangen bonusgelden was de situatie als volgt. Deze waren gebonden aan de omzet. Zij kwamen contant of in de vorm van een cheque binnen. Naast de firma Möhle waren er ook andere firma's die bonussen gaven. Van de cheques die ik als bonus ontving, heb ik een deel in de kas verzilverd. Deels in contanten, deels in cheques gaf ik de ontvangen bonussen aan P. De in contanten ontvangen bonussen gingen ook naar P. Ik verwerkte deze ontvangen bonusgelden niet in mijn boekhouding, maar droeg ze af aan P. Door het niet-boeken van deze gelden, behoorden deze bonussen dus niet tot de boekhoudkundige winst van de Special Service Shop. In feite behoorden deze gelden tot de winst van de Special Service Shop. De winstbestedingen zijn ook deels wel, deels niet in de boeken verwerkt. Als uitkeringen uit bonusgelden heb ik van P. in de periode juli 1969 tot en met januari 1972 in totaal ongeveer DM 3000,- ontvangen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr. . . . enz., zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van R.S.S.:

Vanaf het jaar 1969 werd door de firma Möhle te Munster, de firma Eckmann te Bielefeld en de firma Walkenhorst te Borgholzhausen een omzetspremie verstrekt aan de Special Service Shop. Vanaf 1970 verstrekte ook de firma Warren te Buchschlag een omzetbonus. Deze bonussen waren een percentage van de omzet van de door hen geleverde goederen. Deze omzetbonussen werden verdeeld onder het personeel van de shop, waartoe onder meer de Kapitein P., de Luitenant B. en ik zelf behoorden. Deze verdeling vond plaats vanaf 1969. In 1970 ontvingen P, B. en ik ieder ongeveer DM 700,- à 800,-; in 1971 ongeveer DM 1200,- elk. Ik ontving telkens bonussen in die jaren; deze droeg ik dan telkens af aan de Kapitein P. Deze borg dit geld allemaal op in een geldkistje op zijn bureau. P. maakte dan uit wanneer dit geld verdeeld werd. Deze bonussen zijn in overleg met P. en ik meen in het bijzijn van B., niet in de boeken en balansen van de shop verwerkt en deze gelden werden, zoals afgesproken met hen, aan P. afgedragen, die ze bewaarde ter verdeling. In 1970 kreeg ik van Möhle twee keer een bonus uitbetaald, samen meer dan DM 1000,-. Van de firma Eckmann ontving ik in 1970 een bonusbedrag van ± DM 500,-. Over het jaar 1969 verleende de firma Warren een bonus in de vorm van een creditnota, die ik terugboekte. De inkoopwaarde nam ik dan uit de shopkas en ik gaf dit geld dan aan P. In 1970 gaf de firma Warren een bonus van ± DM 1800,- aan de shop. In 1971 heb ik eveneens alle bonusgelden, die ik van de diverse firma's ontving,

afgedragen aan P. Van de firma Möhle was dat in 1971 zeker drie keer een bonusuitkering, totaal ongeveer DM 1200,—. Van de firma Eckmann ontving ik de bonusuitkeringen ook in de vorm van een cheque. Ik heb van deze firma zo in 1971 ongeveer DM 1000,— ontvangen. In de loop van 1971 verleende de firma Walkenhorst te Borgholzhausen een bonusbedrag van DM 600,— à 700,—. Eind december 1971 ontving ik een cheque betreffende een bonusuitkering van de firma Warren ten bedrage van DM 5701,84. Deze cheque heb ik toen in de shopkas omgeruild voor contant geld en dit aan P. gegeven. Een verdeling van bonusgeld van 1971 vond ook plaats in januari 1972. P. en ik hebben toen de verdeling daarvan vastgesteld. P., B. en ik kregen toen ieder DM 1200,—. P, B. en ik namen bij de verdeling van bonusgeld altijd gelijke bedragen;

als verklaring van Johan van Loggem:

Ik was als Commandant van de 1e Groep Geleide Wapens der Koninklijke Luchtmacht geplaatst te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland) op 4 januari 1967. De Special Service Shop bestond toen al. Deze shop is uitgegroeid van een klein winkeltje tot een grotere shop. Begin 1968 heb ik orders betreffende deze shop en afkomstig van het Commando Luchtverdediging doorgegeven aan het Hoofd Kantoor Personeel, met de opdracht deze toe te passen.

In augustus 1969 is deze shop overgedragen aan de Kapitein P., die in de functie van Hoofd Kantoor Personeel geplaatst werd bij de 1e Groep Geleide Wapens te Handorf. Het Hoofd Kantoor Personeel was belast met de dagelijkse leiding en het beheer van de Special Service Shop, nu Personeelswinkelgenoemd. Kort na de komst van P. heeft deze een formulier ontworpen aangaande de winstuitkeringen van die shop. Belanghebbenden dienden een aanvraag bij mij in voor een financiële tegemoetkoming. Deze aanvraag werd dan, na advies van het Hoofd Kantoor Personeel, al dan niet, door mij goedgekeurd. Ik ben van mening dat, met uitzondering van een bepaalde reserve, alle winsten van de shop ten goede moesten komen en kwamen aan het personeel behorende tot de 1e Groep Geleide Wapens. Ik heb dan ook niemand opdracht of toestemming gegeven om een deel van de winsten, waarvan naar mijn mening omzetpremies of bonussen deel uitmaken, achter te houden of onder het personeel te verdelen;

als verklaring van A.H.B., Eerste Luitenant der Koninklijke Luchtmacht:

Op 23 september 1968 werd ik geplaatst bij de Eerste Groep Geleide Wapens te Handorf in de Bondsrepubliek Duitsland in de functie van Officier-toegevoegd aan het Hoofd Kantoor Personeel. Ik werd tevens belast met werkzaamheden die lagen op het terrein van de Special Service Shop. Het Hoofd Kantoor Personeel was toen de Majoor D. Omstreeks juli 1969 werd deze opgevolgd door de Kapitein, thans Majoor P.

In die tijd hoorde ik dat door diverse firma's omzetbonussen werden

verstrekkt aan de shop. Deze bonussen werden verstrekt in de vorm van geld en goederen. Omstreeks juli 1970 heb ik gezien dat door de adjudant-onderofficier S. ongeveer 100 grammfoonplaten, ontvangen als bonus van de firma Warren, werden binnen gebracht op het kantoor van P. Deze grammfoonplaten werden later via de winkel, de shop, verkocht waarna het geld, dat daarvoor werd betaald, als ontvangen bonus door ons werd besteed. De adjudant-onderofficier S. was onder meer belast met de boekhouding van de Special Service Shop. De verdeling van bonussen werd besproken en beslist door P., S. en mij zelf. Wij drieën besloten de bonusbedragen buiten de boekhouding te laten, omdat anders geen verdeling onder het shop-personeel kon plaats vinden en omdat anders de uitgaven van deze gelden verantwoord moesten worden.

Ik ben nu van mening dat deze omzetbonussen c.q. premies wel geboekt hadden moeten worden. P. had een geldkistje op zijn bureau, waarin hij de ontvangen bonussen bewaarde. Ik heb gezien dat S. ongeveer 5 à 6 keer geld, ontvangen bonussen, aan P. overhandigde, waarna deze dat geld in bedoeld kistje opborg. Eind 1970 heb ik van die bonussen een bedrag van ongeveer DM 1000,- ontvangen. De verdeling van deze bonusgelden vond als volgt plaats: P., S. en ik kregen ieder hetzelfde deel. In het jaar 1971 ontving ik twee keer een uitkering van deze bonusgelden. Eind 1971 ontving ik nog een uitkering van ongeveer DM 1200,-. Dit was de laatste verdeling;

als verklaring van G.L.P., Majoor der Koninklijke Luchtmacht:

Op 14 juli 1969 werd ik geplaatst bij de 1e Groep Geleide Wapens te Handorf in de Bondsrepubliek Duitsland, in de functie van Hoofd Kantoor Personeel. Onder deze functie ressorteerde eveneens de dagelijkse leiding van de aldaar gevestigde Special Service Shop. Deze functie stond omschreven in een aan mij uitgereikte taakomschrijving. In de loop van 1969 bracht de adjudant-onderofficier S. mij enkele keren geld, dat van bonusuitkeringen van leveranciers van de Special Service Shop afkomstig was. Van S. ontving ik ook eind 1971 enkele keren een **gelds**-bedrag hetwelk een bonusuitkering betrof van de firma Möhle te Munster, ongeveer DM 800,-. Ik verdeelde dit geld onder het shop-personeel, waarbij de eerste luitenant B., de adjudant S. en ik zelf ieder DM 200,- kregen. Ik bewaarde dit geld in een geldkistje in een lade van mijn bureau. Ik gebruikte dit geldkistje alleen om er de van S. ontvangen bonusgelden in te bewaren. In het jaar 1971 heb ik van S. twee keer een bedrag aan geld ontvangen van DM 600,-. Eind december 1971 heb ik dat geld verdeeld en kregen B., S. en ik ieder DM 230,-. Het vaststellen van de grootte van de uit te keren bedragen en het vaststellen van het tijdstip waarop die gelden zouden worden verdeeld, is door mij met B. en S. besproken en gezamenlijk overeengekomen. Ik heb geen toestemming gevraagd aan de Groepscommandant om deze geldsbedragen te verdelen. Ik wist dat de bonusbedragen niet voorkwamen in de boeken en balansen

van de shop. Van het bedrag dat ik aan bonusuitkeringen opspaarde, heb ik eind 1971 DM 1200,- per persoon uitgekeerd aan B. en S. en mij zelf. Deze gelden waren niet alleen afkomstig van de Firma Möhle, maar ook van de Firma Eckmann te Bielefeld en de Firma Warren te Buchschlag. Ik heb dus vrijelijk over die gelden beschikt. Gezien de grootte van de bedragen van de uitkering die ik eind 1971 deed, ± DM 6000,-, had dit twijfels bij mij doen ontstaan omtrent de eerder genomen beslissingen omtrent de uitkering van die bonusgeldten aan het shoppersoneel, waartoe B., S. en ik onder meer behoorden. Ik vroeg mij toen af, of ik mijn bevoegdheid in deze niet overtrad;

Overwegende, dat G.L.P., oud 41 jaar, Majoor der Koninklijke Luchtmacht, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord onder meer zakelijk heeft verklaard en met belofte bevestigd:

Voor zover uit de bonusgeldten bedragen zijn uitgekeerd aan het personeel van de shop, was het zo dat B., S. en ik dezelfde bedragen ontvingen. Eén keer is dit geweest een vrij klein bedrag van niet meer dan enkele honderden Duitse Marken per persoon. Alleen de laatste uitkering bedroeg een groter bedrag, namelijk DM 1200,-. Waar enige tijd na mijn komst bij de 1e Groep Geleide Wapens de gewoonte was ontstaan dat B., S. en ik gezamenlijk over zaken die wij als beleid beschouwden, waaronder grotere financiële uitgaven in de shop, spraken, is door ons drieën ook over de bonusgeldten en de verdeling daarvan gesproken. Hieromtrent beslissend, was het ieder van ons bekend dat de ontvangst van deze gelden niet in de boeken was verantwoord, hetgeen de mogelijkheid verschaft diverse bestemmingen voor deze gelden te bepalen. Bij deze gezamenlijke beslissingen was het zo, dat wij drieën, in een sfeer van onderling vertrouwen, gelijkwaardige stemmen hadden;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige foto-kopie van het Reglement Special Service Shops en een daarbij gevoegde brief d.d. 26 augustus 1968, als bijlage 1 nr. 8/361. Ac/10.917 gevoegd bij het rapport van de Accountantsdienst van het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage, d.d. 4 april 1973 blijkt:

„dat het door de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten goedgekeurde „Reglement Special Service Shop bij brief van de Commandant Com- „mando Luchtverdediging Nr. CLV/680664/3 Q d.d. 26 augustus 1968 onder meer bekend is gesteld aan de Commandant van de 1e Groep „Geleide Wapens;

„dat dit Reglement bepaalde:

„*in punt 1:*

„op grond van het Nato Status Verdrag en het aanvullend verdrag „daarop kunnen bepaalde goederen vrij van invoerrechten en accijnzen „en/of omzetbelasting betrokken worden.

„*in punt 2*

„Teneinde deze mogelijkheid te verwezenlijken worden bij iedere in de

„Bondsrepubliek Duitsland gestationeerde Groep van de Koninklijke „Luchtmacht Special Service Shops (verder te noemen SSS) opgericht, „waarvan de werkzaamheden betreffen het inkopen van goederen en het „verkopen daarvan aan rechthebbenden.

„in punt 5:

„De Commandant van de betreffende groep – verder te noemen de „commandant – heeft de algehele leiding van en verantwoordelijkheid „over de SSS. Hij geeft nadere regels ter uitvoering van dit reglement. „Hij wijst de officier aan, die met de dagelijkse leiding wordt belast. Hij „wijst voorts een functionaris aan die met de administratie wordt belast.

„in punt 6 onder meer:

„De C-CLV stelt vast welke groepen van artikelen door de SSS worden „gevoerd.

„in punt 15 onder meer:

„De SSS berekent een winst van 5 % van de inkoop prijs tot een maxi- „mum van DM 50, – met dien verstande dat de commandant bepaalt op „welk bedrag de verkoopprijs wordt afgerond. Uit deze winst worden „alle onkosten van de SSS betaald. Indien aan het eind van een boekjaar „het actief van de SSS na aftrek van alle kosten een door de commandant „te bepalen bedrag van tenminste DM 15.000, – overschrijdt, wordt het „meerdere ter beschikking gesteld van de commandant voor het verzorgen „van de ontspanning t.b.v. de rechthebbenden van deze groep.

„in punt 16:

„Na afloop van ieder kwartaal wordt een resultatenrekening gemaakt, „welke door tussenkomst van de korpsadministratie aan de betrokken „commandant ter goedkeuring wordt voorgelegd. Deze rekening dient „ten minste te bestaan uit een balans, een verlies- en winstrekening en „de nodige specificaties en toelichtingen. De administratie dient hiertoe „zodanig te worden ingericht, dat beoordeling van de resultatenrekening „aan de hand van de administratie mogelijk is. In ieder geval dienen „specificaties te worden overgelegd van de posten debiteuren, crediteuren „en goederen van de balans en van de winstbestedingen en uitgaven „wegens onkosten over het afgelopen kwartaal".

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezige foto-copie van de Instructie voor het Hoofd Kantoor Personeel 1e Groep Geleide Wapens, als bijlage 2 nr. 8/361 – Ac/10.917 gevoegd bij het rapport van de Accountantsdienst van het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage d.d. 4 april 1973 blijkt:

dat door de Eerste Officier te Handorf d.d. 1-2-1968 een Instructie voor het Hoofd Kantoor Personeel 1e Groep Geleide Wapens is uitgegeven, waarin onder meer het volgende is bepaald:

„in punt I:

„Het Hoofd Kantoor Personeel (HKP) is voor de uitvoering van zijn „taak verantwoording verschuldigd aan de Eerste Officier (EO).

„in punt 6

„Hij heeft het toezicht op en de leiding van de „Special Service Shop”.

„in punt 13:

„Deze instructie kan worden aangehaald als „Instructie voor het Hoofd
„„Kantoor Personeel 1e Groep Geleide Wapens” en wordt van kracht
„op de datum van uitgifte.”

Overwegende, dat uit het vorengenoemd Reglement en de vermelde Instructie, mede gelet op de verklaringen van beklaagde en getuigen B. en Van Loggem, naar het oordeel van de krijgsraad blijkt dat de Special Service Shop een orgaan was, waardoor de Commandant van de 1e Groep Geleide Wapens een van zijn bevoegdheden uitoefende;

Overwegende, dat de Special Service Shop derhalve een orgaan was van de 1e Groep Geleide Wapens, die als onderdeel van de Koninklijke Luchtmacht, een orgaan was van de Staat der Nederlanden, weshalve alle gelden van die Special Service Shop toebehoorden aan de Staat der Nederlanden;

Overwegende, dat de bonussen of omzetpremies aan de Special Service Shop verleend derhalve uiteraard eveneens toebehoorden aan de Staat der Nederlanden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – wordende genoemde foto-kopieën slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wetig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op verschillende tijdstippen, in de jaren 1969 tot en met „januari 1972 te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als „beroepszonderofficier in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke „Luchtmacht en derhalve als ambtenaar in de zin der wet, tezamen en in „vereniging met de beroepsofficier der Koninklijke Luchtmacht G.L.P. „en de beroepsofficier der Koninklijke Luchtmacht A.H.B., eveneens „ambtenaren in de zin der wet, telkens opzettelijk een bedrag in geld in „Duitse Marken, geheel toebehorende aan de Staat der Nederlanden, „welke bedragen in geld, zijnde deels door leveranciers van de personeels- „winkel van de 1e Groep Geleide Wapens verstrekte omzetpremies „welke een van hen, die met het beheer en de dagelijkse leiding van die „winkel en ter storting in de kassa van die winkel had ontvangen, deels „de tegenwaarde in geld van meer door leveranciers van die winkel ver- „strekke omzetpremies in goederen en cheques, welk geld behoorde tot „de kasgelden van die winkel, al welke gelden een van hen, anders dan „door misdrijf en in zijn bediening onder zich had, zich wederrechtelijk „heeft toegeëigend”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„medeplegen van het misdrijf van als ambtenaar opzettelijk geld, dat *hij* „in zijne bediening onder zich heeft, verduisteren, meermalen gepleegd,”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 359 van het Wetboek van Strafrecht.

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair telastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair **telaste**gelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling van beklagde tot een gevangenisstraf voor de duur van 1 week, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en (onvoorwaardelijk) tot betaling van een geldboete van f 500,— bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen – **Red.**].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 20 november 1975

President: Mr. Prins; **Leden:** Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht Mr. de Groot, luitenant-generaal b.d. Thijssen (plv.);

Raadsman: Mr. J. G. W. Vreijling.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: . . .enz.; **zie vonnis (Red.)**;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis waarvan hoger beroep over-

neemt de overwegingen inhoudende de als bewijsmiddelen gebezigde:

a. zakelijk weergegeven verklaring van beklaagde, ten processe afgelegd;

b. zakelijk weergegeven inhoud van het proces-verbaal nr. P. 1/73, voor zover inhoudende de verklaringen van R.S.S., A.H.B. en G.L.P.;

c. zakelijk weergegeven verklaring van G.L.P., als getuige ten processe afgelegd;

d. zakelijk weergegeven inhoud van de foto-copie van het Reglement Special Service Shop en daarbij gevoegde brief dd. 26 augustus 1968, als bijlage 1 nr. 8/361-Ac/10.917 gevoegd bij het rapport van de accountantsdienst van het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage dd. 4 april 1973;

e. zakelijk weergegeven inhoud van de foto-copie van de Instructie voor het Hoofd Kantoor Personeel 1e Groep Geleide Wapens, als bijlage 2 nr. 8/361-Ac/10.917 gevoegd bij het rapport van de Accountantsdienst van het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage, dd. 4 april 1973;

Overwegende, dat voormeld proces-verbaal nr. P. 1/73, voorts onder meer inhoudt als zakelijk weergegeven verklaring van Johan van Loggem:

Ik was als commandant van de 1e Groep Geleide Wapens van de Koninklijke Luchtmacht geplaatst te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland) op 4 januari 1967. De Special Service Shop bestond toen al. Deze shop is uitgegroeid van een klein winkeltje tot een grotere shop. Begin 1968 heb ik orders betreffende deze shop en afkomstig van het Commando Luchtverdediging doorgegeven aan het Hoofd Kantoor Personeel, met de opdracht deze toe te passen. In augustus 1969 is deze shop overgedragen aan de kapitein P., die in de functie van Hoofd Kantoor Personeel geplaatst werd bij de 1e Groep Geleide Wapens te Handorf. Het Hoofd Kantoor Personeel was belast met de dagelijkse leiding en het beheer van de Special Service Shop, nu Personeelwinkel genoemd. Kort na de komst van P. heeft deze een formulier ontworpen aangaande de winstuitkeringen van die shop. Belanghebbenden dienden een aanvraag bij mij in voor een financiële tegemoetkoming. Deze aanvraag werd dan, na advies van het Hoofd Kantoor Personeel, al dan niet door mij goedgekeurd. Met uitzondering van een bepaalde reserve, moesten alle winsten van de shop ten goede komen aan het personeel behorende tot de 1e Groep Geleide Wapens. Ik heb aan niemand opdracht of toestemming gegeven om een deel van de winsten, waarvan ook omzetpremies of bonussen deel uitmaken, achter te houden of onder het personeel te verdelen;

Overwegende, dat naar 's-Hofs oordeel op grond van de overgenomen inhoud van het vorengenoemde Reglement en de vermelde Instructie, mede gelet op de verklaringen van beklaagde en de getuigen B., P. en Van Loggem, moet worden aangenomen dat de Special Service Shop een orgaan was, waardoor en ten aanzien waarvan de commandant van de 1e Groep Geleide Wapens een van zijn bevoegdheden uitoefende, alsmede dat de Special Service Shop een orgaan was van de 1e Groep Geleide

Wapens, die als onderdeel van de Koninklijke Luchtmacht een orgaan was van de Staat der Nederlanden;

Overwegende, dat door beklagdes raadsman is betwist dat de in de tenlastelegging vermelde gelden toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, doch naar 's-Hofs oordeel hieraan kan worden voorbijgegaan, omdat toch – gesteld al dat zulks terecht zou zijn betwist – uit het vorenstaande en de in de bewijsmiddelen gerelateerde feiten en omstandigheden – waaronder met name dat beklagde in zijn functie van beroeps-**o**fficier in opdracht van zijn militaire chefs als dagtaak was belast met de boekhouding van de, op het kazerneterrein onder leiding van het Hoofd Kantoor Personeel van de 1e Groep Geleide Wapens ten behoeve van de militairen en gezinsleden van dat onderdeel werkzame, Special Service Shop of Personeelwinkel – voortvloeit dat die gelden in ieder geval niet toebehoorden aan beklagde of één of meer van zijn mededaders, alsmede dat beklagde en zijn mededaders bedoelde gelden als ambtenaar in hun bediening onder zich hadden en daarover niet vrijelijk naar eigen goeddunken dan wel te eigen bate konden beschikken, buiten voorkennis, medeweten of goedkeuring van de commandant 1e Groep Geleide Wapens;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenvermelde bewijsmiddelen – genoemde foto-copieën slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

dat hij op verschillende tijdstippen in de jaren 1969 tot en met januari 1972 te Handorf (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als beroeps-**o**nderofficier in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, derhalve als ambtenaar in de zin der wet, tezamen en in vereniging met de beroeps**o**fficier der Koninklijke Luchtmacht P. en de beroeps-**o**fficier der Koninklijke Luchtmacht B., eveneens ambtenaren in de zin der wet, telkens opzettelijk een bedrag in geld, in Duitse Marken, geheel toebehorende aan een of meer anderen dan aan hem, beklagde, of één of meer zijner mededader(s), zijnde deels door leveranciers van de personeelwinkel van de 1e Groep Geleide Wapens verstrekte omzetpremies welke een van hen die met het beheer en de dagelijkse leiding van die winkel waren belast ter storting in de kas van die winkel had ontvangen, deels de tegenwaarde in geld van door leveranciers van die winkel verstrekte omzetpremies in goederen en cheques, welk geld behoorde tot de kasgelden van die winkel, al welke gelden een van hen anders dan door misdrijf in zijn bediening onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend;

Overwegende, dat namens beklagde door diens raadsman als verweer is aangevoerd dat beklagde het Reglement Special Service Shop nooit onder ogen heeft gehad of door iemand is gewezen op de consequenties

van dit reglement, doch zulks irrelevant is, aangezien ook wanneer dergelijke regelingen niet zouden hebben bestaan, beklaagde en zijn mededaders aan niets het recht zouden hebben kunnen ontlennen zich de in de bewezenverklaring bedoelde gelden toe te eigenen;

Overwegende, dat beklaagde zich, zowel persoonlijk als bij monde van diens raadsman, er op heeft beroepen met betrekking tot de bonusgeld en omzetpremies, te hebben gehandeld overeenkomstig de mondelinge instructies, mitsdien op bevel van zijn directe militaire chefs, de kapitein P. en luitenant B.;

Overwegende, dat dit beroep afstuit op het feit dat, blijkens de verklaringen van de getuigen P. en B., te dien aanzien door hen en beklaagde steeds is gehandeld en beslist in onderling overleg in een sfeer van onderling vertrouwen en met gelijkwaardige stemmen, derhalve buiten de hiërarchische verhoudingen;

Overwegende, dat eveneens faalt het verweer van beklaagdes raadsman, dat nu beklaagde na de afdracht aan de kapitein P. deze gelden niet meer onder zich had en hij deze niet meer in zijn feitelijke heerschappij had, beklaagde zich niet meer kan hebben schuldig gemaakt aan de primair ten laste gelegde strafbare feiten, doch zich slechts aan niet-tenlastegelegde heling zou kunnen hebben schuldig gemaakt;

- dat toch het daaraan ten grondslag liggende betoog, dat het zich tezamen met een of meer anderen wederrechtelijk toeëigenen van wat een dier anderen onder zich heeft niet het medeplegen van het misdrijf omschreven in artikel **321** of 359 van het Wetboek van Strafrecht zou opleveren, onjuist is;

- dat nu blijkens de door beklaagde met de kapitein P. en luitenant B. gemaakte afspraak de ontvangen omzetpremies en bonusgeld en buiten de boekhouding te houden en blijkens de door beklaagde met P. en B. voornoemd gehouden besprekingen en genomen beslissingen omtrent de verdeling van die aan de kapitein P. afgedragen en door deze afzonderlijk onder zich gehouden gelden, de samenwerking tussen beklaagde en de kapitein P. en luitenant B. zo volledig en nauw is geweest, dat zijn in de bewijsmiddelen omschreven handelen het karakter draagt van een tezamen en in vereniging plegen van na te melden misdrijf;

Overwegende, dat in het bewezen verklaarde, dat beklaagde tezamen en in vereniging „zich wederrechtelijk heeft toegeëigend" ligt opgesloten dat hij tezamen en in vereniging met de genoemde anderen die gelden aan hun bestemming heeft onttrokken en aldus die gelden heeft verduisterd in de zin van artikel 359 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde oplevert gedragingen strafbaar gesteld bij de artikelen **321** jo **322** en bij artikel **359** van het Wetboek van Strafrecht zodat, met toepassing van artikel 55, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht het bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„medeplegen van het misdrijf van als ambtenaar opzettelijk geld, dat hij „in zijne bediening onder zich heeft, verduisteren, meermalen gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 359 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat nu ten aanzien van het primair tenlastegelegde veroordeling zal volgen, een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht na te melden gevangenisstraf geheel voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot dezelfde straf als bij vonnis, waarvan beroep – Red.]

Arrondissementskrijgsraade **Arnhem**

Vonnis van 26 juni 1875

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* majoors A. M. L. Maas en T. Vrijdag;

Raadsman: kapitein W. G. H. Matser.

Zich opzettelijk voor een bepaald soort dienstverplichtingen ongeschikt maken door, wetende dat hij als chauffeur zou deelnemen aan een oefening en als zodanig met zijn voertuig in kolonneverband moest rijden, daags tevoren een grote hoeveelheid alcoholhoudende drank te drinken.

Geldboete f 150, —.

(W.M.Sr. art. 131)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.M.,
geboren 24 augustus 1954, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 30 januari 1975 te Klarenbeek (gemeente Voorst), terwijl hij „als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke „Landmacht, en als chauffeur deelnam aan de oefening „Inter Kom”, en

„terwijl hem bekend was dat hij als zodanig zijn voertuig in kolonneverband zou moeten verplaatsen op 31 januari 1975, zich opzettelijk voor de vervulling van de uit die dienst voortvloeiende bepaalde soort van dienstverplichtingen ongeschikt heeft gemaakt door het drinken van een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

In de week van 27 tot en met 31 januari 1975 nam ik deel aan de oefening Inter-Kom als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht. Die oefening werd gehouden door 118 Legerkorps-Verbindingsbedieningscompagnie in Dalfsen en te Klarenbeek. Zoals gebruikelijk was mijn functie tijdens de oefening chauffeur van een 1-tons radioauto. Ik wist dat de oefening op vrijdag 31 januari zou zijn afgelopen en dat ik op die dag zou moeten rijden van Klarenbeek naar Garderen. Op de avond van 30 januari 1975 ben ik omstreeks 21.00 uur naar de kantinetent van onze compagnie gegaan in Klarenbeek en heb daar in gezelschap van andere soldaten een hoeveelheid bier, afgewisseld met glaasjes vieux, Jagermeister en jenever gedronken. Omstreeks 00.15 uur ben ik uit de kantinetent weggegaan. Ik geef toe dat ik de volgende ochtend, ook wanneer men mij gevraagd had te rijden, niet gereden zou hebben omdat ik toen nog „knap vrolijk” was. Mijn auto is teruggereden naar Garderen door de sergeant van der Wall;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt te Garderen, gedagtekend op 4 februari 1975 en ondertekend door Nicolaas Joseph Johannes Baptist Wijnandts, eerste luitenant en Gijsbert Philippus van Kranenburg, ingedeeld bij 118 Legerkorps-Verbindingsbedieningscompagnie van de 101 Verbindingsgroep zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Dirk Jan Blaas:

Op 31 januari 1975 om ongeveer 08.15 uur zag ik de dpl. sld. M. met onvaste gang op het mobilisatie-complex Klarenbeek rondlopen, daarbij onsamenhangend gezang uitend. Mijn indruk was dat hij in zodanige staat was dat hij niet bekwaam was zijn voertuig te besturen bij de colonnerit van Klarenbeek naar de Wittenberg;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van de beklaagde – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 30 januari 1975 te Klarenbeek (gemeente Voorst) terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, en als chauffeur deelnam aan de oefening „Inter Kom”, en terwijl hem bekend was dat hij als zodanig zijn voertuig in kolonneverband zou moeten verplaatsen, op 31 januari 1975, zich opzettelijk

„voor de vervulling van de uit die dienst voortvloeiende bepaalde soort „van dienstverplichtingen ongeschikt heeft gemaakt door het drinken van „een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*Als militair zich opzettelijk voor een bepaald soort van dienstverplichtingen ongeschikt maken*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 131, 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van ,ƒ150,—, subs. 6 dagen hechtenis — *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 4 juni 1975

President: Mr. J. D. van den Berg; *Leden:* majoor P. Rueck en kapitein M. Wensveen.

Zaakbeschadiging:
opzettelijk en wederrechtelijk een aantal ruiten, schakelaars en een keukenaanrecht stukgeslagen.

KRIJGSRAAD: veroordeling tot 1 week gevangenisstraf voorwaardelijk.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): vrij-spraak, nu niet ten laste is gelegd dat de vernielde goederen geheel of ten dele aan een ander dan aan de beklagde toebehoorden.

Overweging voorts dat het bewezene evenmin een krijgstuuchtelijk vergrijp opleverde.

(W.Sr. art. 350; W.K. art. 58)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen V.A., geboren 12 mei 1949, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd: na wijziging van het telastegelegde ter terechtzitting:

„dat hij op of omstreeks 25 februari 1975 te Ureterp, opzettelijk en „wederrechtelijk meerdere ruiten, een of meer schakelaars van de elektrische leidingen en een keukenaanrecht van het pand gelegen aan de „Beakendijk 10, heeft stukgeslagen en/of ingeslagen en/of stukgegooid „en aldus heeft vernield of beschadigd“;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 25 februari 1975 heb ik te Ureterp opzettelijk meerdere ruiten en een viertal lichtschakelaars stuk geslagen met een hamer in een woning aan de Beakendijk 10 gelegen. In diezelfde woning heb ik ook nog een gat geslagen in de gootsteen van het aanrecht. Ik deed dit opzettelijk in mijn boosheid;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr. 269 opgemaakt en op 6 maart 1975 gedagtekend en ondertekend door Jacob de Vries, hoofdagent van gemeentepolitie te Opsterland, ter standplaats Ureterp, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Klaas Twijnstra:

Ik ben als bouwkundig opzichter in dienst van de gemeente Opsterland. De woning nr. 10 aan de Beakendijk te Ureterp, is het eigendom van de gemeente Opsterland. Toen ik hedenmorgen vernam, dat er schade aan de woning nr. 10 aan de Beakendijk te Ureterp, zou zijn aangericht en dat de vernielingen vermoedelijk door V.A. waren aangebracht, ging ik hedenmiddag bedoelde woning op schade inspecteren. Ik constateerde aan de woning vernieling van de volgende ruiten: 2 stuks van 92 x 100 cm; één van 87 x 100 cm; twee van 67 x 86 cm; één van 50 x 37 cm; één van 70 x 52 cm; één van 65 x 85 cm; twee van 55 x 65 cm; twee van 80 x 95 cm; één van 35 x 70 cm; twee van 80 x 75 cm; twee van 56 x 75 cm. Tevens zag ik dat in de woning vier schakelaars van de elektrische leiding waren vernield en dat er een gat in de stenen gootsteen van het **keukenaanrecht** was geslagen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 25 februari 1975 te Ureterp, opzettelijk en wederrechtelijk „meerdere ruiten, een of meer schakelaars van de elektrische leidingen en „een keukenaanrecht van het pand gelegen aan de Beakendijk 10, heeft „stukgeslagen en ingeslagen en aldus heeft vernield“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een „ander toebehoort vernielen“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-

klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegdefeit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot 1 week gevangenisstraf, voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 11 september 1975

President: Mr. Prins; *Leden:* Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr. de Groot, luitenant-generaal b.d. Thijssen, brigade-generaal b.d. Mr. Dr. Kasten (plv. leden).

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: . . . enz., zie het vonnis *hiervóór* – *Red.*;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 25 februari 1975 heb ik te Ureterp opzettelijk meerdere ruiten en een viertal lichtschakelaars stukgeslagen met een hamer in een woning aan de Beakendijk 10 gelegen. In diezelfde woning heb ik ook nog een gat geslagen in de gootsteen van het aanrecht. Ik deed dit opzettelijk in mijn boosheid. Ik had geen recht en van niemand toestemming die goederen te vernielen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 269 dd. 6 maart 1975 opgemaakt en ondertekend door Jacob de Vries, hoofdagent van gemeentepolitie te Opsterland, ter standplaats Ureterp, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Klaas Twijnstra:

Ik ben als bouwkundig opzichter in dienst van de gemeente Opsterland.

De woning nr. 10 aan de Beakendijk te Ureterp, is het eigendom van de gemeente Opsterland. Toen ik op 25 februari 1975 vernam, dat er schade aan deze woning zou zijn aangericht en dat de vernielingen vermoedelijk door A. V. waren aangebracht, ging ik in de middag van die dag bedoelde woning op schade inspecteren. Ik constateerde aan de woning vernieling van 17 ruiten. Tevens zag ik dat in de woning vier schakelaars van de elektrische leiding waren vernield en dat er een gat in de stenen gootsteen van het keukenaanrecht was geslagen;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 25 februari 1975 te Ureterp, opzettelijk en wederrechtelijk „meerdere ruiten, meerdere schakelaars van de elektrische leidingen en „een keukenaanrecht van het pand gelegen aan de Beakendijk 10 heeft „stukgeslagen en ingeslagen en aldus heeft vernield“;

Overwegende, dat het ten laste gelegde en aldus bewezene niet oplevert een feit strafbaar gesteld bij enige wettelijke strafbepaling, nu daarin niet is gesteld dat de vernielde goederen geheel of ten dele toebehoorden aan een ander dan beklaagde;

Overwegende, dat het aldus bewezene evenmin oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende: Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen feit, doch dit niet te zijn een strafbaar feit.

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

(1) Tegenover het gevoel van onvrede dat de beklaagde, die in een woning een 17-tal ruiten insloeg, schakelaars vernielde en een gat in een stenen keukenaanrecht sloeg, straffeloos blijft wegens een verzuim in de dagvaarding, kan men stellen dat het in een rechtsstaat passend is dat de dagvaarding met de grootste zorg wordt opgesteld op straffe van vrijspraak.

Ter beveiliging van het recht van de beklaagde mag geëist worden dat de vervolging aan de grondslag van de procedure de grootste zorg besteedt. Door op verzuim de „straf“ van vrijspraak te stellen, bereikt men dat die grondslag aan de eisen, die in een rechtsstaat daaraan gesteld worden, voldoet.

(2) Tot op zekere hoogte ten overvloede heeft het HMG overwogen dat het aldus bewezene evenmin een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. Juist omdat hier tot op zekere hoogte van een overweging ten overvloede sprake is, zou het prettig zijn te weten waarom het Hof in het wangedrag van beklaagde geen krijgstuchtelijk vergrijp zag. De visie van de hoogste militaire

rechter, ook in krijgstuuchtelijke zaken, is van belang voor de eenheid van rechtspraak.

Als ik zou mogen speculeren, dan zou ik kunnen denken dat het Hof de gedragingen van beklaagde zózeer buiten de militaire sfeer plaatst, dat het niet geacht kan worden onbestaanbaar te zijn met de militaire tuchtorde.
W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juni 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Kolonels J. van den Eijkel en M. F. F. Heestermans,
Raadsman: Kapitein M. van Galen.

Opzettelijke ongehoorzaamheid door opzettelijk na te laten de opdracht hem door zijn meerdere (2e luitenant) gegeven om zijn uitrusting om te hangen; opzettelijke belediging van zijn meerdere door die luitenant o.a. toe te voegen: „klootzak, lamlu, leeghoofd, fascist“.

Geldboete f 300,—.

(W.M.Sr. art. 108, 114)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.H.M., geboren 15 april 1954, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 8 april 1975 te Roosendaal, althans in „Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst verbleef, nadat zijn militaire meerdere, de tweede luitenant „P. L. W. J. Baaten hem, beklaagde, de opdracht had gegeven om een „door hem, Baaten, aangewezen uitrusting om te hangen heeft geweigerd, „althans opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen,
„2. dat hij op of omstreeks 8 april 1975 te Roosendaal, althans in „Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire „dienst verbleef, opzettelijk zijn meerdere, de tweede luitenant P. L. W. J. „Baaten, heeft uitgescholden, beschimpt of in zijn tegenwoordigheid „bespot door genoemde meerdere toen aldaar toe te voegen de woorden: „„Klootzak, lamlu, leeghoofd, fascist“, of woorden van gelijke strekking „en betekenis“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Op 8 april 1975 heb ik te Roosendaal de opdracht van mijn militaire meerdere, de tweede luitenant P. L. W. J. Baaten namelijk een door hem aangewezen uitrusting om te hangen, nagelaten te gehoorzamen. Na mijn aanvankelijk schelden heb ik toch omgehangen. Ik gehoorzaamde niet, daar ik mij fysiek niet in staat achtte. Ik had namelijk last van mijn hand. Het is best mogelijk dat ik deze opdracht heb gekregen, maar ik was in een overspannen toestand en ik heb niet bewust dit bevel geweigerd. Ten tijde van het voorval was ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst. Ik heb een aantal scheldwoorden geroepen maar ik weet niet welke. Ik had volgens mij wel iets aan mijn rug; de mutatie van de luitenant-arts van de Commando's was volgens mij niet juist. Volgens mij had de dienstplichtig arts ook een andere mening;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt te Oirschot op 8 april 1975 gedagtekend en ondertekend door Steens, C. B., eerste luitenant der infanterie en Jegerings, P. J. M. T., dienstplichtig vaandrig der infanterie, beiden ingedeeld bij de 13e Pantserinfanterie Brigade zakelijk onder meer inhoudt, als verklaring van Peter L. W. J. Baaten, 2e luitenant:

Op 8 april te Roosendaal gaf ik de soldaat M. de opdracht zijn uitrusting om te hangen. Toen bleek echter dat de soldaat M. zijn uitrusting niet compleet had. Ik heb hem toen opgedragen een andere uitrusting om te hangen en zijn eigen spullen in een goederenzak te doen. Tijdens het inpakken begon bij binnensmonds te mompelen. Zeer nadrukkelijk gaf ik toen wederom de opdracht de aangewezen uitrusting om te hangen en mij te volgen. Dat weigerde hij. Vervolgens heb ik hem erop gewezen dat hij daarmee een dienstbevel weigerde. Toen begon hij tegen mij beledigingen en bedreigingen te roepen, waarvan ik mij de volgende duidelijk kan herinneren: „Klootzak, lam lul, leeghoofd, lam zak, schoft, ploert, „masochist en fascist“;

als verklaring van Simon F. Boons:

Op 5 april hoorde ik dat de tweede luitenant Baaten in een woordenwisseling gewikkeld was met de soldaat M. Ik hoorde dat de tweede luitenant Baaten de soldaat M. een opdracht gaf zijn uitrusting om te hangen, wat de soldaat M. weigerde. Verder hoorde ik dat de soldaat M. allerlei beledigingen en bedreigingen naar het hoofd van de tweede luitenant Baaten slingerde. Ik hoorde onder anderen de volgende aantijgingen die ik mij zeer goed kan herinneren: „Klootzak, fascist, „leeghoofd, lul“;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld

daaraan, te weten:

„1. dat hij op 8 april 1975 te Roosendaal terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, nadat zijn militaire „meerdere, de tweede luitenant P. L. W. J. Baaten hem, beklaagde, de „opdracht had gegeven om een door hem, Baaten, aangewezen uitrusting „om te hangen, heeft geweigerd,

„2. dat hij op 8 april 1975 te Roosendaal terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef opzettelijk zijn meerdere, „de tweede luitenant P. L. W. J. Baaten, heeft uitgescholden, beschimpt „of in zijn tegenwoordigheid bespot door genoemde meerdere toen aldaar „toe te voegen de woorden: „Klootzak, lamlul, leeghoofd, fascist," of „woorden van gelijke strekking en betekenis";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „opzettelijke ongehoorzaamheid",
2. „als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid *monde- „ling* beledigen",

voorzien en strafbaar gesteld bij:

1. art. 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht,
2. art. 108, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waar- onder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot *f* 300,— geldboete, subs. 12 dagen hechte- nis — Red.]

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 23 juli 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; Leden: Luitenant-Kolonel J. C. van Woerden en majoor A. P. Wouters;
Raadsman: Kapitein M. van Galen van het Bureau Militaire Strafzaken te Den Haag.

Wederrechtelijk een woning, bij een ander in gebruik, binnen gedrongen en vervolgens, na aldaar een deur vernield te hebben, de bewoners met een Samurai-zwaard bedreigd.

*Huisvredebreuk en bedreiging met een misdrijf tegen het leven gericht.
1 Maand gevangenisstraf voorwaardelijk en f 500,- boete.*

(W.Sr. art. 138 en 285)

DE ARRONDISSEMENTSKRIGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen E.W., geboren 10 september 1939, kapitein, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 februari 1975 te Voorburg, in elk geval in „Nederland,

„1. opzettelijk wederrechtelijk in de woning in gebruik bij M.A.-L. is „binnengedrongen;

„2. opzettelijk S.J.T.M. en/of M.A.-L. heeft bedreigd met enig misdrijf „tegen het leven gericht of met zware mishandeling, hebbende hij toen „aldaar opzettelijk dreigend na een ruit in een deur te hebben stukgesla- „gen, met een opgeheven getrokken Samurai-zwaard voor of in de aldus „ontstane opening gestaan, duidelijk zichtbaar voor voornoemde per- „sonen, die zich vlak bij hem bevonden in het vertrek waartoe voormelde „deur toegang gaf en vervolgens opzettelijk dreigend met voormeld „getrokken zwaard slaande bewegingen gemaakt naar (in de richting van) „voornoemde M., die zich vlak voor hem bevond en daarbij de stoel die „M. voor zich hield om beklagde daarmee af te weren enige malen „geraakt en beschadigd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik kan van de feiten die mij ten laste worden gelegd niets herinneren. Ik kan mij slechts herinneren, dat ik kort na middernacht op 2 februari 1975 in de woning van mevrouw A.-L. te Voorburg ben geweest;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtseidig proces-verbaal, nummer P 15/75, opgemaakt en op 20 februari 1975 gedagtekend en ondertekend door Albert Opdam, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot de brigade 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 2 februari 1975 omstreeks 00.35 uur, werd dezerzijds een bericht ontvangen van de gemeentepolitie Voorburg, inhoudende de mededeling dat er in perceel . . . straat 185 te Voorburg, een vechtpartij had plaats gevonden, waarbij een militair zou zijn betrokken. In verband hiermee werd op 2 februari 1975 omstreeks 00.45 uur de marechaussee der eerste klasse J. Groen naar genoemd perceel gedirigeerd. Eveneens op 2 februari 1975, omstreeks 01.00 uur, heb ik mij begeven naar genoemd adres te Voorburg. Aldaar werd mij door de marechaussee Groen medegedeeld,

dat er in deze woning door een zekere kapitein W. personen met een klewang waren bedreigd en dat er schade was aangericht. Groen overhandigde mij tegelijkertijd een soort inheems zwaard, een handvat met ingezet mesje van het merk Stanley, alsmede een hamer met een ijzeren kop. Het zwaard was in een schede gestoken. Op 2 februari 1975 omstreeks 01.30 uur, heb ik mij in perceel . . . straat 185 te Voorburg begeven, waar ik het volgende heb gezien en waargenomen:

Perceel . . . straat 185 te Voorburg werd bewoond door de familie A.; ik zag dat de ruit van de voordeur van deze woning volkoinen was vernield: de houten deur die in de gang toegang geeft tot de huiskamer, vertoonde elf houwsporen. Een ruit in de tussendeur van de huiskamer en de slaapkamer was eveneens volkoinen vernield. In de onderkant van de houten voorregel van één der huiskamerstoelen zaten twee houwsporen van ongeveer een halve centimeter diep. Ook was de poot van deze stoel beschadigd.

Op 2 februari 1975, omstreeks 11.00 uur, toonde ik W. het door de marechaussee Groen aan mij overhandigde zwaard, het Stanley-mes en de hamer. Hij verklaarde mij: „Het zwaard, het Stanley-mes en de hamer „die u mij toont herken ik als mijn eigendommen die uit mijn woning te „Voorburg komen“. Vervolgens heb ik uit handen van verdachte W. inbeslaggenomen: één zwaard met schede, één mes, merk Stanley, en één hamer met ijzeren klauw;

als verklaring van M.L.:

Op 2 februari 1975, omstreeks 00.15 uur, zat ik met mijn zoon Ainold en een kennis, de heer M., in de huiskamer van mijn woning in de . . . straat 185, te Voorburg. Op een gegeven moment hoorde ik, dat er aan de voordeur werd gebeld. De mij bekende heer W. stond in de portiek. Ik zag aan zijn manier van doen dat hij te veel sterke drank op had. Na een kwartiertje is hij weggegaan. Ongeveer vijf minuten nadat de heer W. was vertrokken, hoorde ik dat er aan de voordeur werd gebeld. Ik zag dat de heer W. in het portiek stond. Ik heb daarom niet opengedaan. Na enige tijd zag ik, dat hij weg ging. Toen er enige minuten waren verstreken, werd er aan de voordeur gebeld en geklopt. Dit kloppen werd steeds luider. Ik kon toen duidelijk aan de klappen horen dat er een voorwerp werd gebruikt. Ik hoorde, dat de ruit van de voordeur werd ingeslagen. Ik hoorde even later, dat de ruit van de deur tussen de huiskamer en de slaapkamer werd ingeslagen. Ik zag dat de heer W. met een soort sabel door het ontstane gat naar binnen in de huiskamer maaide. Ik werd toen erg bang. Ik voelde mij ernstig bedreigd. Ik zag, dat de heer van M., W. met een opgeheven huiskamerstoel trachtte tegen te houden. Ik zag toen ook, dat het de heer W. niet lukte door het gat van de deur naar de slaapkamer, heen te stappen;

als verklaring van Servatius Johannes Theodorus M.:

Op 1 februari 1975, omstreeks 23.45 uur, zat ik met mevrouw A. en

haar zoon Arnold in de huiskamer van haar woning in de . . . straat 185 te Voorburg. Op een gegeven moment hoorde ik de bel van de voordeur. Ik zag mevrouw A. naar de voordeur gaan. Even later zag ik mevrouw A. met een voor mij onbekende man de huiskamer binnen komen. Zij stelde deze man aan mij voor als de heer W. Ik zag, dat deze man moeite had om te blijven staan en ik hoorde aan zijn manier van spreken, dat hij kennelijk al een stevige borrel op had. Na een kwartier probeerde mevrouw A. hem de deur uit te werken. Toen hij uiteindelijk was vertrokken, werd er op 2 februari omstreeks 00.15 uur door hem weer aan de voordeur gebeld. Mevrouw A. die de heer W. kennelijk door de ruit in deze deur had zien staan, zei tegen haar zoon: „Niet open doen.” Nadat het ongeveer vijf minuten rustig was geweest, werd er plotseling aan de deur gebeld en gebonsd. Ik hoorde, dat de ruit van de voordeur werd vernield. De deur tussen de huiskamer en de gang was toen gesloten. Ik zag, dat Arnold deze deur gesloten probeerde te houden door er tegen te duwen en ik ben hem daarbij gaan helpen. Terwijl ik tegen deze deur duwde, hoorde en voelde ik, dat er aan de andere kant met een zwaar voorwerp op werd geslagen. Ook hoorde ik, dat de deur aan het versplinteren was. Ik zag, dat de huiskamerdeur aan de gangkant op diverse plaatsen was ingeslagen. Na enige minuten hield het slaan op de deur op. Ik hoorde vervolgens echter, dat de ruit van de deur tussen de huiskamer en de slaapkamer werd ingeslagen. Tegelijkertijd zag ik voor het ontstane gat van deze deur de heer W. met opgeheven zwaard in de slaapkamer staan. Toen ik W. zo zag staan, heb ik één van de huiskamerstoelen gepakt en voor het gat van de deur gehouden. Zodoende heb ik W. – die probeerde door het gat de huiskamer binnen te stappen – tegengehouden. Ook trachtte ik mijzelf en de andere mensen in de huiskamer tegen hem te beschermen, omdat ik mij ernstig bedreigd voelde. Toen ik de stoel omhoog hield, voelde en zag ik het door W. gehanteerde zwaard diverse keren hard op de onderkant van de stoel neerkomen. Opeens hield hij op met slaan. In zijn linkerhand zag ik toen ook nog een Stanley-mes;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 2 februari 1975 te Voorburg

„1. opzettelijk wederrechtelijk in de woning in gebruik bij M.A.-L. is „binnengedrongen;

„2. opzettelijk S.J.T.M. en M.A.-L. heeft bedreigd met enig misdrijf „tegen het leven gericht hebbende hij toen aldaar opzettelijk dreigend na „een ruit in een deur te hebben stukgeslagen, met een opgeheven getrokken Samurai-zwaard in de aldus ontstane opening gestaan, duidelijk

„zichtbaar voor voornoemde personen, die zich vlak bij hem bevonden „in het vertrek waartoe voormelde deur toegang gaf en vervolgens op „zettelijk dreigend met voormeld getrokken zwaard slaande bewegingen „gemaakt naar voornoemde M., die zich vlak voor hem bevond en daarbij „de stoel die M. voor zich hield om beklaagde daarmee af te weren enige „malen geraakt en beschadigd“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „opzettelijk wederrechtelijk een woning, bij een ander in gebruik, „binnendringen“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 138, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht,

2. „bedreigen met enig misdrijf tegen het leven gericht“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waar-
onder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening
van de bevoegdheid bedoeld in art. **14a** van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 maand,
voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk tot betaling van
een geldboete van f 500,—, bij gebreke van betaling en verhaal te ver-
vangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen – Red.]

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

6 juni 1975

(M.A.W. 1974/B 19)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mrs. W. G. Kloos en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude.

In tegenstelling tot het ambtenarengerecht is de c.r. van oordeel, dat artikel 8 lid 6 Verplaatsingskostenbeschikking niet in strijd is met het Verplaatsingskostenbesluit 1962. Op basis van artikel 6 lid 6 van genoemd Besluit kon een regeling als vervat in artikel 8 lid 6 van de Beschikking gegeven worden.

De grieven van gedaagde betreffen de inhoud van een algemeen verbindend voorschrift, waartegen geen beroep openstaat.

(Verplaatsingskostenbesluit art. 14; Verplaatsingskostenbeschikking art. 8).

UITSpraak

in het geding tussen: *De Minister van Defensie*, eiser en *O.* wonende te L. (Bondsrepubliek Duitsland), gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Onder dagtekening 29 maart 1974 is namens eiser aan de commandant x. tankbataljon het volgende schrijven verzonden:

„Naar aanleiding van het verzoek van 14 december 1973 van de majoor „*O.* mij aangeboden met uw bovengenoemd advies, alsmede zijn brief „van 27 februari 1974, deel ik u het volgende mede.

„Onverminderd de algemene voorwaarden welke voor het verkrijgen „van een verhuiskostenvergoeding zijn gesteld, bedraagt bij een verhuizing „tengevolge van een verplaatsing binnen een buiten Nederland gelegen „gebied de vergoeding voor de kosten, bedoeld in artikel 6, eerste lid, „onder e, van het besluit, 4 % van de jaarwedde bedoeld in artikel 2 van „het besluit, met dien verstande dat, indien het bedrag van die vergoeding „niet voldoende mocht zijn daaruit de bedoelde kosten – voor zover die „als noodzakelijk kunnen worden aangemerkt – te bestrijden, een hoger „bedrag kan worden toegekend.

„De vergoeding mag echter het bedrag, berekend op de voet van het „bepaalde in artikel 6, tweede c.q. derde lid, van het besluit niet over- „schrijden.

„Deze bepaling is opgenomen in de verplaatsingskostenbeschikking

„1962, artikel 8, zesde lid en kan zonder medewerking van de minister van binnenlandse zaken niet worden gewijzigd. Als uitvloeisel van deze bepaling en ter verduidelijking daarvan is mijnerzijds in de Lao 62035, codenr. 55.17/52, MB punt 3 voorgeschreven dat een militair te wiens aanzien artikel 8, zesde lid, van de gemeenschappelijke beschikking van toepassing is, die in aanmerking wenst te komen voor een hogere vergoeding dan 4 % van de jaarwedde, zich met een verzoek moet wenden tot het hoofd bureau 2.3 van de hoofdafdeling comptabiliteit van het ministerie van defensie.

„In dat verzoek behoren de gemaakte kosten te worden gespecificeerd, terwijl alle bijzondere rekeningen of kwitanties dienen te worden overgelegd.

„Gelet op het vorenstaande is het derhalve niet mogelijk de majoor O. voornoemd zonder meer een verhuiskostenvergoeding toe te kennen van 14 % van zijn jaarwedde.

„Zijn terzake gedaan verzoek is – mede om der gevolgen wille – niet voor inwilliging vatbaar, weshalve ik het, bij deze, afwijs.

„Ik verzoek u de belanghebbende van deze beslissing in kennis te stellen en ter zake, zo nodig, het vereiste te (doen) verrichten.”.

Het door gedaagde ingestelde beroep tegen het in dit schrijven te zijnen aanzien vervatte besluit is door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 26 augustus 1974 gegrond verklaard met vernietiging van dit besluit en bepaling dat eiser terzake een nieuwe beslissing diende te nemen met inachtneming van het in die uitspraak overwogene.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen en heeft op de in het beroepschrift aangevoerde gronden de Raad verzocht die uitspraak te vernietigen en het in eerste aanleg ingestelde beroep alsnog ongegrond te verklaren.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 16 mei 1975, waar voor eiser is opgetreden W. P. Klap, majoor der militaire administratie, wonende te Leiderdorp en waar gedaagde is verschenen in persoon.

II. *Motivering*

Ook voor deze Raad staan vast de door de eerste rechter in de aangevallen uitspraak als zodanig aangemerkte feiten.

De eerste rechter heeft zijn uitspraak met name doen steunen op het oordeel dat artikel 8, lid 6 van de Verplaatsingskostenbeschikking 1962 – zijnde dit de gemeenschappelijke beschikking als aangeduid in artikel 14 van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 – strijdig is met dit Besluit en mitsdien onverbindend nu dit artikellid niet slechts inhoudt een voorschrift ter uitvoering van het Besluit maar een daarvan afwijkende regeling geeft, waartoe artikel 14 van het Besluit geen mogelijkheid biedt.

Eiser bestrijdt deze opvatting van de eerste rechter en beroept zich daarbij op het zesde lid van artikel 6 van het Besluit, luidende:

„De berekening der vergoeding, bedoeld in het eerste lid, geschiedt „volgens nader te stellen regelen.

„Voor de belanghebbende, aan wie met toepassing van het eerste lid „van artikel 5 een verhuiskostenvergoeding wordt verleend, geldt de „vergoeding, berekend op de voet van de artikelen 6 en 7 en van de hier- „bedoelde nader te stellen regelen als maximumvergoeding. Voor het „overige wordt bij deze regelen tevens vastgesteld in welke andere geval- „len aan belanghebbende slechts een gedeeltelijke vergoeding wordt ver- „leend.”

De Raad is van oordeel dat niet kan worden ontkend dat op basis van evengeciteerde bepaling langs de weg van de in artikel 14 van het Besluit aangeduide beschikking – te weten de Verplaatsingskostenbeschikking 1962 – een regeling als thans vervat in artikel 8, lid 6 van die Beschikking kon worden getroffen. Van dit oordeel heeft de Raad overigens reeds laten blijken in zijn uitspraak van 24 december 1969 in het geding A.W. 1969/B 28.* Dit brengt mede dat artikel 8, lid 6 van de Beschikking niet als onverbindend kan worden aangemerkt.

Door gedaagde is in feite niet bestreden dat deze bepaling op zijn geval van toepassing is. Zijn grieven betreffen de inhoud van deze, als algemeen verbindend voorschrift aan te merken, bepaling en het daaruit voortvloeiende zijns inziens onredelijke verschil met een identieke verhuizing ten gevolge van een verplaatsing binnen Nederland.

Tegen een algemeen verbindend voorschrift staat ingevolge de *Ambtenarenwet* 1929 echter geen beroep open. Nu voorts geconstateerd moet worden dat het bestreden besluit niet met dit algemeen verbindend voorschrift strijdt dient het in eerste aanleg ingestelde beroep, met vernietiging van de aangevallen uitspraak alsnog ongegrond te worden verklaard.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart het in eerste aanleg ingestelde beroep alsnog ongegrond.

Centrale Raad van Beroep

17 juni 1975

(A.M.P. 1974/17)

Voorzitter: Mr. A. G. van Galen (fgd.); *Leden:* Mrs. J. P. Bulte en J. H. van der Veen.

* Niet gepubliceerd.

Artikel 28 lid 1 der Pensioenwet voor de Zeemacht 1922 gaat voor de datum van ingang van het pensioen uit van de datum van ontvangst van de pensioenaanvraag, ook al zou de invaliditeit op een vroegere datum zijn ingegaan.

Als datum van ontvangst i.c. aangemerkt de datum van ontvangst der aanvraag op H.M.'s Ambassade in Nieuw-Zeeland.

(Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, art. 28)

UITSpraak

in het geding tussen: B. wonende te W. (Nieuw-Zeeland), eiser en de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij Koninklijk besluit van 28 juli 1973, no. 102, is aan eiser, eervol ontslagen marinier der 1e klasse oorlogsvrijwilliger, met ingang van 26 juli 1968 een levenslang invaliditeitspensioen toegekend op basis van een pensioengrondslag van f 2.850,- en een invaliditeit van 30 %, zulks gelet op de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 en artikel Y 9 van de Algemene militaire pensioenwet,

Dit besluit berust op de volgende overwegingen:

„dat belanghebbende met ingang van 1 november 1948, op zijn daartoe „gedaan verzoek, eervol werd ontheven van zijn verbintenis als oorlogs- „vrijwilliger;

„dat belanghebbende, naar aanleiding van een door hem ingediende „pensioenaanvraag, op 11 februari 1971 door de commissie voor het „geneeskundig onderzoek Leiden, aan een geneeskundig onderzoek is „onderworpen;

„dat uit het terzake door genoemde commissie, onder dagtekening van „23 februari 1971, uitgebracht rapport, welk rapport is voorzien van het „visum van de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht dd. „22 maart 1971, onder meer blijkt:

„dat oorzakelijk verband wordt aangenomen tussen de bij belangheb- „bende geconstateerde gebreken en de uitoefening van de militaire dienst;

„dat de invaliditeit geacht wordt 30 procent te bedragen;

„dat belanghebbende, gelet op het vorenstaande, recht heeft op een „invaliditeitspensioen krachtens artikel 2, eerste lid, onder 2° der Pen- „sioenwet voor de zeemacht 1922;

„dat het pensioen, krachtens het eerste lid van artikel 28 van meer- „genoemde pensioenwet, ingaat met de datum waarop de aanvraag is „ontvangen, i.c. 26 juli 1968;

„dat het pensioen, met inachtneming van het bepaalde in artikel 6, „onder 2°, sub b van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922, levenslang

„dient te worden verleend;

„dat belanghebbende, aangezien hij bij zijn ontslag uit de militaire „dienst geen werkelijke dienst kon aanwijzen van tenminste vijf jaren, „aan artikel 2, eerste lid, onder 2° van de eerdergenoemde pensioenwet „geen recht kan ontlenen op een diensttijdpensioen.".

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 22 april 1974 — waarnaar hierbij wordt verwezen — het door eiser tegen dat besluit ingestelde beroep gegrond verklaard, het bestreden besluit nietig verklaard en bepaald dat ten aanzien van eisers aanspraak op pensioen een nieuwe beslissing wordt genomen met inachtneming van het in die uitspraak overwegene.

Van deze uitspraak is eiser in hoger beroep gekomen. Kennelijk op de reeds in eerste aanleg aangevoerde gronden heeft hij verzocht het pensioen te mogen ontvangen met terugwerkende kracht van september 1964 af.

Gedaagde heeft bij brief van 27 november 1974 nog enige informatie verstrekt en enkele stukken toegezonden.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 27 mei 1975. Aldaar is eiser noch in persoon noch bij gemachtigde verschenen en heeft gedaagde zich doen vertegenwoordigen door J. H. Dieleman, werkzaam bij het Ministerie van Defensie.

II. Motivering

In dit geschil moet worden beslist de datum van ingang van het aan eiser op grond van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922 toegekende invaliditeitspensioen.

In het bestreden besluit is de datum van ingang bepaald op 26 juli 1968, zijnde de datum van verzending van de brief van Harer Majesteits Ambassadeur te Wellington, houdende toezending aan de Minister van Buitenlandse Zaken van de namens eiser gedane aanvraag om pensioen. Eiser daarentegen is van oordeel dat het pensioen met terugwerkende kracht van september 1964 af behoort te worden toegekend, daar reeds toen de hier van belang zijnde gebreken zich zodanig deden gevoelen dat zij hem noopten tot het inroepen van geneeskundige hulp.

De eerste rechter heeft in de aangevallen uitspraak blijk gegeven van zijn oordeel dat in het bestreden besluit terecht niet een datum gelegen in de maand september 1964 als datum van ingang van het pensioen is aangemerkt, doch dat ook de in het bestreden besluit voorkomende ingangsdatum niet als juist kan worden aanvaard, daar hier de datum van ontvangst van de aanvraag om pensioen van beslissende betekenis is, als hoedanig in dit geval naar het oordeel van de eerste rechter moet worden aangemerkt de datum waarop de namens eiser gedane aanvraag bij genoemde Ambassadeur is ingekomen.

De Raad deelt het oordeel van de eerste rechter op de door deze rechter gebezigde gronden, welke hij juist acht en tot de zijne maakt.

Hetgeen eiser ten gunste van een datum van ingang in de maand september 1964 heeft aangevoerd, vermag ook naar het oordeel van de Raad niet af te doen aan het bepaalde in artikel 28, lid 1, van de Pensioenwet voor de zeemacht 1922, welke wetsbepaling in gevallen als het in geding zijnde het doen ingaan van een pensioen op een tijdstip liggende voor de datum van ontvangst der aanvraag, niet toestaat.

Nu uit de onder I vermelde brief van gedaagde met bijlagen, waaronder een brief van meerbedoelde Ambassadeur van 30 oktober 1974, is gebleken dat de namens eiser door de arts W. P. Rankin te Whakatane (Nieuw Zeeland) tot de Ambassadeur gerichte — als aanvraag om pensioen te beschouwen — brief op de Ambassade te Wellington werd ontvangen, op 24 juli 1968 is de Raad thans — anders dan de eerste rechter ten dage dienende — in de gelegenheid om, zulks in overeenstemming met het van de zijde van gedaagde ter terechtzitting gestelde, uit te spreken dat de datum 24 juli 1968 als datum van ingang van het aan eiser toegekende pensioen behoort te worden aangehouden.

Op grond van het vorenstaande moet worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak, met dien verstande dat een nadere beslissing dient te worden genomen met inachtneming van het in 's Raads uitspraak overwogene.

NASCHRIFT

Een verschil van 2 dagen is voor de betrokkene uiteraard niet van groot belang. Toch is de uitspraak interessant genoeg om te publiceren. Immers, uit de uitspraak blijkt, dat de c.r. voor een in het buitenland verblijvende belanghebbende niet als eist stelt, dat voor de bepaling van de datum van ingang van het pensioen beslissend moet worden geacht de datum van ontvangst van de aanvraag op het departement van defensie.

Waar het niet ongebruikelijk is, dat in het buitenland verblijvenden hun belangen via de betrokken consulaten of ambassades laten lopen, moet dit een gelukkige uitspraak worden geacht, waarbij rekening werd gehouden met hetgeen in de praktijk gebruik is.

I.c. heeft de ambassade met loffelijke spoed de aanvraag doorgezonden, doch als, door welke oorzaak ook, een aanvraag als de onderhavige eerst met ernstige vertraging het ministerie zou bereiken, dan mag dit niet tot gevolg hebben, dat de belanghebbende daarvan voor wat betreft de ingangsdatum van zijn pensioen het slachtoffer wordt.

De uitspraak leert overigens ook, dat de belanghebbenden wel goed doen attent te zijn op hun eventuele pensioenrechten. De wet laat bij een eerder

intreden der invaliditeit niet toe daarmede rekening te houden indien de pensioenaanvraag na die datum is ingekomen.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

19 september 1975

(M.A.W. 1975/B2, B3, B4)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mrs. W. G. Kloos en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude.

Verzoek om schadevergoeding door drie in Duitsland gelegerde militairen, terzake van schade opgelopen door hevige regenval in de door hen bewoonde huurwoningen, afgewezen.

De c.r. is van oordeel, dat het hier om een privaatrechtelijke overeenkomst gaat, zodat er geen sprake is van een besluit van gedaagde, dat ten aanzien van eisers als ambtenaar zou zijn genomen. Zij werden derhalve terecht in hun beroep niet-ontvankelijk verklaard.

(Ambtenarenwet 1929 artt. 24 lid 1 en 58 lid 1)

UITSPRAAK

in het geding tussen: **H, J en K**, allen wonende te Z. (B.R.D.), eisers en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Eisers zijn als beroepsmilitairen geplaatst bij de Nederlandse troepen te Seedorf/Hohne (B.R.D.). Als zodanig zijn zij gehuisvest in woningen, welke door het Rijk van een Duitse eigenaar zijn gehuurd. Tussen elk van hen en het Rijk is ter zake van deze woningen een huurovereenkomst gesloten.

Op 11 en 12 juli 1973 is door hevige regenval water binnengedrongen in de kelders der door eisers bewoonde huizen. Eisers hebben zich te dien aanzien om schadevergoeding gewend tot een verzekeringsmaatschappij en ook – het bleek dat deze maatschappij zich niet tot schadevergoeding verplicht achtte – tot de Dienstkring der Genie te Seedorf, daarna tot de Commandant der Nederlandse troepen in Seedorf/Hohne/Langemannshof, en vervolgens tot gedaagde; hun brief aan gedaagde luidde als volgt:

„Ondergetekenden wenden zich tot U in de navolgende kwestie. Ter

„verduidelijking zijn een aantal fotokopieën, c.q. brieven bijgevoegd de „onderhavige kwestie betreffende.

„Door de hevige regenval op 12-7-'73 zijn de kelders van de panden „nrs. ..., ..., ... aan de Kronshusenweg te Z. (BRD) ondergelopen. „Deze panden zijn door ondergetekenden bewoond. Door deze over- „stroming zijn aanzienlijke schades geleden. Wij mogen U terzake ver- „wijzen naar bijgevoegde rekeningen. Deze schades worden niet gedekt „door een normale brand- en stormschadeverzekering.

„De oorzaak van deze overstroming is gelegen in het feit, dat de be- „tonnen walletjes rondom de kelderroosters niet hoog genoeg gemaakt „waren. Dit is inmiddels wel geschied.

„Deze huizen zijn ons door de Staat der Nederlanden verhuurd, vol- „gens huurcontract. De staat wordt in deze vertegenwoordigd door het „Bureau Huisvesting te Seedorf.

„Na ons aanvankelijk gewend te hebben tot de Dienstkring der Genie „te Seedorf, hebben we ons daarna gewend tot Cdt. Ned. Tr. S,H,L, die „deze kwestie aangeboden heeft met de Geniedienst te Greven. Wij „kunnen Uwe Excellentie garanderen, dat onze verontwaardiging over „het antwoord, neergelegd in een brief van de Geniedienst te Greven „(zie fotokopie), zeer groot was en nog is, nog versterkt door het feit, „dat wij kennis droegen van feiten, waarin de Geniedienst gefaald heeft „en duidelijk in gebreke is gebleven b.v. het feit, dat één jaar na de „novemberstorm van 1972 nog geen schade-herstel aan daken van Rijks- „woningen had plaatsgevonden, veroorzaakt door deze storm.

„E.e.a. behoeft geen nader betoog v.w.b. schadevergoeding aan ons. „De enige instantie waarmee wij te maken hebben t.a.v. de door ons „geleden schade is de Geniedienst te Greven. Deze kan op zijn beurt de „eigenaar van deze huizen aanspreken, wegens een ondeugdelijke presta- „tie.

„Het gestelde onder punt drie van de brief van de Geniedienst raakt „kant noch wal, daar o.a. in deze kelders een aansluiting aanwezig is „voor een wasmachine. Wij vragen ons in gemoede af wat de Geniedienst „met deze „freche” uitlating voorheeft. Bovendien betreft deze zinsnede „de kern van deze zaak niet en is derhalve als dom, arrogant en onbenullig „te kwalificeren.

Het zal Uwe Excellentie duidelijk zijn, dat wij ons tot U wenden, ten- „einde een schadevergoeding te verkrijgen ter hoogte van de werkelijk „geleden schade. Wij hebben deze weg gekozen i.p.v. ons tot de bonden „te wenden.

„Als echter de Geniedienst te Greven in de toekomst zo duidelijk in „gebreke blijft, zullen we niet schromen dit alsnog te doen. Wij verwach- „ten echter van Uwe Excellentie, dat U maatregelen zult treffen m.b.t. „de door ons geleden schade en de Geniedienst te Greven in die zin, dat „de aldaar verantwoordelijke personen zich terdege bewust zijn, welke

„taken zij hebben t.a.v. het totale verzorgingsbeleid voor de vrijwillig „dienende militairen, woonachtig in z.g. Rijkswoningen te Z.”.

Gedaagde antwoordde bij brief d.d. 3 mei 1974, gerichtaandegenoomde commandant, aldus:

„Ter beantwoording van het ongedateerde rekest van de **Sergeant-** „Majoor H., de Korporaal der eerste klasse J., de Opperwachtmeester L. „en de sergeant der eerste klasse K., waarop betrekking heeft Uw advies „van 23 januari 1974, nummer 1056/C/73 deel ik U na een ingesteld „onderzoek het volgende mede.

„Vast staat dat tengevolge van een excessieve regenval op 11 en 12 „juli 1973 en door de omstandigheid dat de tuinaanleg nog niet was vol- „tooid en dientengevolge het terrein ten opzichte van de koekoek-om- „randing ter plaatse nog te hoog lag, water in kelders is gestroomd, waar- „door schade is ontstaan. Voor de gevolgen hiervan heeft de eigenaar „desgevraagd medegedeeld dat hij, gezien de omstandigheid dat de claims „voor hem niet meer controleerbaar waren omdat zij niet terstond aan „hem waren gemeld en voorts in de kelders artikelen waren opgeborgen „die daarin niet thuis hoorden, zich rechtens niet aansprakelijk achtte „voor de schade, terwijl ook de verzekeraar zich niet verplicht achtte een „uitkering te doen. Wel bood de eigenaar zonder erkenning van enige „rechtsaanspraak aan onverplicht aan iedere gelaedeerde een bedrag „van DM. 100,— te betalen.

„Thans is de vraag of de Staat der Nederlanden rechtens aansprakelijk „is voor de door huurder geleden schade en of de schade dezerzijds voor „vergoeding in aanmerking komt.

„Deze vraag wordt ontkennend beantwoord, omdat de Staat hoewel „verhuurder zijnde in feite slechts optreedt als intermediair tussen de „eigenaar en de bewoners en bovendien de schade het gevolg is geweest „van het feit dat toen de tuinaanleg nog niet was voltooid, — zijnde een „omstandigheid welke niet aan de Staat kan worden verweten — een „zelden voorkomende niet voorzienbare excessief hoge regenval optrad.

„Het verzoek van betrokkenen wordt derhalve afgewezen en ik ver- „zoek U hen *terzake* in te lichten.”.

Eisers hebben beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht hen bij uitspraak van 2 december 1974 niet-ontvankelijk in hun beroepen verklaarde.

Eisers hebben tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld bij de Raad. Namens gedaagde is van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 29 augustus 1975, waar H. in persoon is verschenen, bijgestaan door C. D. de Rooy, luitenant-kolonel b.d., wonende te Nieuwendam, die tevens voor J. en K. optrad. Voor gedaagde verscheen Mr. A. M. Holtrop, plaatsvervangend hoofd van de afdeling administratiefrecht van gedaagdes ministerie, wonende te 's-Gravenhage.

II. Motivering

Ook naar 's Raads oordeel kan niet worden gezegd dat gedaagdes hier-voren geciteerde brief d.d. 3 mei 1974 besluiten (handelingen en weige-ringen) bevat, door gedaagde ten aanzien van eisers als ambtenaren ge-nomen (verricht of uitgesproten), zodat te dien aanzien voor eisers geen beroep bij de ambtenarenrechter openstond.

Eisers hebben zich er op beroepen dat het hun niet zonder meer heeft vrijgestaan in Duitsland gehuisvest te zijn anders dan in een door het Rijk gehuurde woning, als vorenomschreven. Verder hebben zij zich beroepen op hun verstrekte richtlijnen, volgens welke, indien er zich met betrekking tot de door hen gehuurde woning aangelegenheden voor deden welke naar hun mening met de eigenaar moesten worden op-genomen, zij zich dienden te wenden tot de commandant der Nederlandse troepen voornoemd.

Deze argumenten kunnen echter de Raad niet tot een ander oordeel brengen. Ook al zouden eisers tot op zekere hoogte verplicht zijn ge-weest huurovereenkomsten als de onderhavige af te sluiten – zodanige verplichting zou overigens, voor zover de Raad is gebleken, alleen zijn af te leiden uit een passage, voorkomende in de „Handleiding voor het „beroepspersoneel geplaatst bij de Nederlandse troepen Seedorf/Hohne”, waarin wordt gesteld dat een woning in de vrije (zogenaamde particuliere) sector eerst mag worden betrokken nadat hiertoe van de meergenoemde commandant toestemming is verkregen – dan nog kan niet worden ge-zegd dat daardoor deze overeenkomsten een privaatrechtelijk karakter zou moeten worden ontzegd.

Verder zij er op gewezen dat in de door eisers aangehaalde richtlijnen, voornoemd, nadrukkelijk is vermeld:

„De geniedienst B.R.D. is door de Minister aangewezen als instantie, „die namens het M.v.D. de huurcontracten met de eigenaar sluit en is „derhalve de eigenlijke huurder, tevens beheerder.

„U bent de onderhuurder van deze woning. Uw rechten en plichten „t.a.v. deze onderhuur zijn in principe de zelfde, als wanneer U de recht-„streekse huurder zou zijn geweest en wijken in het algemeen niet af van „de in Nederland geldende rechten van een huurder, welke U uit ervaring „bekend zullen zijn.”.

Naar aanleiding van de door eisers geuite klacht over onzorgvuldig optreden van gedaagde merkt de Raad op dat hij in het midden wil laten of gedaagde met betrekking tot hun vorderingen (ook) een besluit in de sfeer van het publiekrecht had kunnen nemen. Dat te doen heeft in elk geval niet voor de hand gelegen, nu zowel de aard der materie als de vorm van de door eisers gedane verzoeken duidelijk pasten in het raam van de genoemde huurovereenkomsten.

Gelet op het voorgaande moet worden beslist als volgt.

III. Beslissing

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NASCHRIFT

Niet elke relatie tussen de overheid en de haar dienende ambtenaren brengt de terzake genomen beslissingen onder het bereik van de ambtenarenrechter. Het moet gaan om besluiten, welke ten aanzien van de ambtenaar als zodanig — dus als ambtenaar — zijn genomen (artikel 24 Ambtenarenwet 1929). Een besluit betreffende een privaatrechtelijke huurovereenkomst is nu niet zo'n besluit. Wel is het ten aanzien van de ambtenaar genomen, maar niet ten aanzien van hem als ambtenaar, maar ten aanzien van hem als huurder, zodat de rechtsbescherming van genoemde wet zich in dit opzicht niet tot hem uitstrekt. Het is daarbij niet van betekenis, of de overheid de betreffende woningen in eigendom heeft. Ook dan toch betreft het niet de relatie overheid-ambtenaar als zodanig, maar de relatie overheid woneigenaresse-ambtenaar huurder.

Anders is het uiteraard, indien de door de ambtenaar bewoonde huurwoning een dusgenaamde ambts- of dienst-woning is, zoals dat bij voorbeeld soms bij burgemeesters en schoolhoofden het geval is. Beslissingen betreffende een ambts- of dienst-woning betreffen de ambtenaar dan wél als zodanig en de ambtenarenrechter is daar wel de tot het beoordelen van geschillen terzake bevoegde rechterlijke instantie. Zie b.v. c.r. 19-7-1960, A.W.1960/B2, a.r.b. 1961, 59 (burgemeester) en 19-9-1959, A.W.1959/B51, a.r.b.1961, 60 (schoolhoofd).

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

31 oktober 1975

(M.A.W. 1975/B8)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mrs. J. H. van der Meide en
Jhr. C. C. van Lidth de Jeude.

Aanstelling tot kapitein van het dienstvak der geneeskundige troepen onder gelijktijdig eervol ontslag als kapitein van het dienstvak der officieren voor speciale diensten resulteert in de vaststelling van de voor hem geldende (voor weddeverhoging tellende) dienstdag voor een ongeveer 4 jaren korter tijdvak. Dit is geheel conform artikel 30 lid 2 Rim. Van de nieuwe datum zou slechts afgeweken kunnen worden, indien de Kroon toepassing zou geven aan het 13e lid van die bepaling.

De c.r. is van oordeel, dat er i.c. geen omstandigheden waren op grond waarvan de minister gehouden zou zijn een voordracht als in laatstgenoemde bepaling bedoeld aan de Kroon te doen.

De aan eiser toegekende overbruggingstoelage is in overeenstemming met artikel 32 Rim vastgesteld. Er kan geen rekening gehouden worden met het feit dat weddeverhogingen een injatiecorrectie-bestanddeel bevatten. Aan eisers bezwaar kan slechts door de wetgever worden tegemoetgekomen; artikel 32 Rim biedt geen ruimte om van het daarin bepaalde af te wijken.

(Regeling inkomsten militairen, artt. 30 en 36)

UITSPRAAK

in het geding tussen: J. wonende te R., eiser en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij schrijven van 17 mei 1974 is vanwege gedaagde aan eiser het volgende medegedeeld:

„Naar aanleiding van uw verzoek van 23 januari 1974, inzake een na-
„dere vaststelling van uw (voor wedde-verhoging tellende) diensttijd,
„deel ik u het volgende mede.

„Per 1 november 1973 bent u benoemd en aangesteld tot kapitein van
„het dienstvak van de geneeskundige troepen onder gelijktijdig eervol
„ontslag als kapitein van het dienstvak van de officieren voor speciale
„diensten der geneeskundige troepen, weshalve ingevolge het gestelde in
„artikel 30, punt 2, van de Regeling inkomsten militairen land- en lucht-
„macht 1969 voor u als diensttijd in aanmerking komt de tijd die u als
„officier in werkelijke dienst heeft doorgebracht, hetgeen voor u resul-
„teert in een aanvang diensttijd per 12 juni 1967.

„Aangezien de hiervoren voor u berekende diensttijd van kortere duur
„is dan de tijd verstreken sedert de datum waarop u 25 jaar oud bent
„geworden, wordt, met toepassing van het gestelde in artikel 30, punt
„10, van vorengenoemde regeling, uw aanvang diensttijd geacht te zijn
„aangevangen op de laatstgenoemde datum.

„Gelet op het vorenstaande is uw aanvang diensttijd terecht vastgesteld
„op 5 oktober 1959.

„Uw verzoek om uw aanvang diensttijd vast te stellen op 1 oktober
„1955, wijs ik dan ook, bij deze, af, zulks onder aantekening dat mij uit
„een ingesteld onderzoek is gebleken, dat u – tijdens het op het Ministe-
„rie van Defensie plaats gehad hebbend onderhoud – geen mededelingen
„zijn gedaan, die als een toezegging voor wat betreft de vaststelling van
„uw diensttijd kunnen worden opgevat.

„In verband echter met uw achteruitgang in inkomsten tengevolge van
„een verandering in uw aanvang diensttijd, ken ik u, bij deze, een over-

„bruggingstoelage toe als bedoeld in artikel 36 van meerbedoelderegeling, zulks te rekenen van 1 november 1973 af.

„De korpsadministrateur 's-Gravenhage, tevens hoofdofficier belast met bijzondere betalingen, is middels een afschrift van deze beschikking ter zake geïnformeerd.”.

Eiser heeft tegen het in die brief vervatte besluit beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht dit beroep bij uitspraak van 3 februari 1975 ongegrond heeft verklaard.

Van deze uitspraak is eiser bij de Raad in hoger beroep gekomen.

Bij schrijven van 2 september 1975 is vanwege gedaagde geantwoord op een tweetal door 's Raads fungerend voorzitter gestelde vragen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting, gehouden op 10 oktober 1975, waar eiser in persoon is verschenen en waar voor gedaagde is opgetreden W. P. Klap, majoor der militaire administratie, werkzaam bij gedaagdes ministerie, wonende te Leiderdorp.

II. Motivering

Eiser, die voordien reserve-officier was, werd met ingang van 1 februari 1969 benoemd en aangesteld tot kapitein bij het dienstvak van de officieren voor speciale diensten. Ingevolge het vierde lid van artikel 30 van de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969 (Rim) was de aanvangsdatum van de voor hem geldende (voor weddeverhoging tellende) diensttijd vastgesteld op 2 oktober 1955.

In verband met eisers wens om over te gaan naar een dienstvak waarbij een verdere bevorderingsgang aanwezig is dan bij de dienstvakken van de officieren voor speciale diensten, is hij bij Koninklijk besluit van 13 december 1973 no. 59 te rekenen van 1 november 1973 benoemd en aangesteld tot kapitein bij het dienstvak van de geneeskundige troepen, zulks – op het daartoe door hem gedaan verzoek – onder gelijktijdig eervol ontslag als kapitein van het dienstvak van de officieren voor speciale diensten der geneeskundige troepen.

Door deze verandering van categorie per 1 november 1973 werd eisers (voor weddeverhoging tellende) diensttijd met toepassing van het tweede lid van artikel 30 Rim en met inachtneming van het bepaalde in het tiende lid van dit artikel geacht te zijn aangevangen op 5 oktober 1959.

Eiser wenst primair dat bovenbedoelde vermindering van zijn (voor weddeverhoging tellende) diensttijd ongedaan wordt gemaakt.

Dienaangaande overweegt de Raad, dat voormelde datum 5 oktober 1959 overeenkomstig de terzake geldende algemeen verbindende voorschriften met juistheid is vastgesteld. Van deze datum kan slechts worden afgeweken op grond van het dertiende lid van artikel 30 Rim, waar wordt bepaald dat de Kroon in bijzondere gevallen op voordracht van gedaagde ten gunste van de belanghebbende kan afwijken van de voorgaande artikelen van artikel 30 Rim.

De Raad dient derhalve te onderzoeken of er reden bestaat tot toepassing van genoemd dertiende lid. Zodanige reden kan niet zijn gelegen in een aan eiser gedane toezegging nu eiser heeft erkend dat hem niet is toegezegd dat als aanvang van zijn diensttijd ongewijzigd zou blijven gelden de datum 2 oktober 1955. Evenmin is zodanige reden gelegen in de omstandigheid dat eiser bij zijn oriënterende bezoeken aan gedaagdes ministerie niet is gewaarschuwd dat zijn (voor weddeverhoging tellende) diensttijd vermindering zou ondergaan. De Raad kan namelijk aan deze omstandigheid geen grote betekenis hechten reeds om deze reden dat eiser blijkens zijn verklaringen ter zitting zijnerzijds aan de desbetreffende ambtenaren geen specifieke vragen omtrent de financiële consequenties van zijn voornemen tot verandering van categorie heeft gesteld; alstoen heeft eiser zich er zelfs onvoldoende van vergewist of hij zich wel tot de terzake van het verkrijgen van voorlichting omtrent de financiële aspecten juiste afdeling had gewend.

Naar 's Raads oordeel had van eiser mogen worden verwacht, dat hij zich van te voren nauwkeuriger op de hoogte zou hebben gesteld. Dit klemmt te meer nu in de voor een overgang als hier aan de orde gegeven ministeriële beschikking van 23 april 1964 met zoveel woorden terzake van een benoeming als de onderhavige staat vermeld:

„Bij bedoelde benoeming zal de voor weddeverhoging tellende dienst-,tijd op de gebruikelijke wijze volgens de geldende bepalingen en richt-,lijnen nader worden bezien. Hierdoor zal deze diensttijd een verminde-,ring kunnen ondergaan. In dit geval zal ter voorkoming van achter-,uitgang in inkomsten een overbruggingstoelage worden toegekend.".

De door eiser in dit verband aangevoerde omstandigheden behoeften derhalve voor gedaagde geen grond op te leveren om over te gaan tot het doen van een voordracht als bedoeld in artikel 30, lid 13, Rim. Ook overigens is de Raad van het bestaan van omstandigheden die zodanige grond zouden hebben moeten opleveren, niet gebleken.

Eiser heeft voorts ten subsidiaire betoogd dat bij de vaststelling van de hem ingevolge artikel 36 Rim toegekende overbruggingstoelage rekening behoort te worden gehouden met het feit dat weddeverhogingen een inflatiecorrectiebestanddeelomvatten. Gedaagde daarentegen meent dat de toepassing van artikel 36 voormeld dient te worden gebaseerd op nominale bedragen. Met name gelet op de in het tweede en derde lid van artikel 36 gebezigde terminologie „het bedrag van de verhoging", kan de Raad het standpunt van gedaagde te dezen niet als onjuist verwerpen.

Hierbij valt op te merken dat niet is voorzien in een bepaling waarbij de mogelijkheid wordt geopend van het bepaalde in artikel 36 af te wijken.

De Raad wil niet nalaten te vermelden dat hij zich kan indenken, dat eiser zich door de uit deze door de Raad onderschreven interpretatie van artikel 36 Rim voortvloeiende vermindering van zijn reëel besteedbaar inkomen tekort gedaan voelt. Zo er al aan eisers bezwaren tegemoet ge-

komen zou moeten worden, dan ligt zulks echter niet op de weg van de Raad, maar eventueel op die van de besluitgever.

Vorenstaande overwegingen leiden de Raad tot de volgende beslissing.

III. Beslissing

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NASCHRIFT

Ook al noemt het bestreden besluit het 13e lid van artikel 30 Rim niet uitdrukkelijk, de voorvoorlaatste alinea van de ministeriële brief wekt wel de indruk, dat daarin (mede) tot uitdrukking wordt gebracht, dat de minister van oordeel is terzake geen voordracht aan H.M. te moeten doen.

In de redengeving van de c.r. valt het op, dat gezegd wordt, dat de raad derhalve „dient te onderzoeken of er reden bestaat tot toepassing van ge-„noemd dertiende lid.“ Deze formulering doet de vraag rijzen nu er in deze geen sprake is van enige beslissing van de Kroon, of hier voor wat de ontvankelijkheid van het beroep betreft een andere redenering gevolgd wordt dan die, aangegeven in mijn naschrift bij de uitspraak van het a.g. inzake de niet-bevordering van een officier, waar evenmin een besluit van de Kroon aanwezig was. Waar in die zaak hoger beroep aanhangig is, meen ik hier te moeten volstaan met signaleren.

E.H.N.

WETGEVING

Wet Immunisatie Militairen

Wet van 12 november 1975, houdende wijziging van de Wet immunisatie militairen (*Stb.* 649)

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAL, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat thans nog niet de toestand is bereikt, dat nagenoeg alle dienstplichtigen bij opkomst onder de wapenen tegen pokken ingeënt zijn en ook niet verwacht mag worden dat een zodanige toestand in de eerstkomende jaren bereikt zal worden;

Alzo Wij voorts in overweging genomen hebben, dat wettelijke voorzieningen dienen te worden getroffen ten aanzien van personen die tegen immunisatie andere bezwaren hebben dan gewetensbezwaren ontleend aan een godsdienstige overtuiging;

Zo is het, dat Wij de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Enig artikel

De Wet immunisatie militairen (*Stb.* 1953, 432)¹ wordt als volgt gewijzigd:

a. In artikel 2 wordt „1 januari 1974” gewijzigd in „1 januari 1979”

b. In artikel 5 wordt tussen de woorden „godsdienstige” en „overtuiging” ingevoegd de woorden: „of zedelijke”.

Deze wet treedt in werking met ingang van de tweede dag na datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle ministeriële departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's-Gravenhage, 12 november 1975

JULIANA

De *Staatssecretaris* van Defensie,

C. L. J. VAN LENT

De *Staatssecretaris van Volksgezondheid* en Milieuhygiëne,

HENDRIKS

Uitgegeven de vierde december 1975

De Minister van Justitie,

VAN AGT

¹) Laatstelijk gewijzigd bij de wet van 19 februari 1969, *Stb.* 86

Zie voor de behandeling in de Staten-Generaal:
Kamerstukken 1973/74, 12 902; 1974175, 12 902
Hand. II 1974175, blz. 5799-5803
Kamerstukken I 1975/76, 12 902 (7)
Hand. I 1975176, blz. 140

TOELICHTING

Artikel 3 van de Wet immunisatie militairen) verschaft de minister van Defensie de bevoegdheid militairen te verplichten zich te onderwerpen aan REVACCINATIE tegen pokken en aan (her)inenting tegen andere ziekten, zij het slechts overeenkomstig het advies van een deskundigencommissie.*

Artikel 2 der wet behandelt uitsluitend de PRIMO-VACCINATIE tegen pokken en verschaft de Minister een soortgelijke bevoegdheid. Er zijn echter twee verschillen:

- a. de wet spreekt hier niet over een deskundigen-advies;*
- b. de ministeriële bevoegdheid is slechts tijdelijk verleend.*

Op 1 januari 1974 liep de op primo-vaccinatie betrekking hebbende bevoegdheidstermijn af. Gezien het feit dat 1 op de 5 recruten geen primo-vaccinatie onderging achtte de regering het niet verantwoordde verplichting tot een dergelijke vaccinatie af te schaffen. Door de onderhavige wetswijziging is de ministeriële bevoegdheid weer in het leven geroepen en wel tot 1 januari 1978.

Artikel 5 der wet opende reeds de mogelijkheid van vrijstelling, doch deze kon slechts worden verleend op grond van religieus gebaseerde gewetensbezwaren tegen immunisatie. Thans kunnen ook bezwaren gegrond op de zedelijke overtuiging aanleiding geven tot vrijstelling. In dit opzicht is de wet derhalve in overeenstemming gebracht met de Wet gewetensbezwaren militaire dienst.

**) De tekst dezer wet is behalve in Staatsblad 1953, nr. 432 te vinden in Landmachtmededeling nr. 062-61 codenr. 55.5/13 g.*

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Redactiecommissie

Bij diens beschikking van 8 januari jl. heeft de Minister van Defensie, onder dankzegging voor de vele als zodanig door hem bewezen diensten, MR. H. J. F. BIJVOET op diens verzoek m.i.v. 1 februari jl. ontheven van zijn lidmaatschap der redactiecommissie.

Ofschoon daaromtrent bij het ter perse gaan nog geen formele beslissing is gevallen, mag worden verwacht dat binnen korte tijd in de aldus ontstane vacature zal worden voorzien door benoeming van mevrouw MR. A. N. BRAUNIUS-KENNEMA.

In verband met het bovenstaande luidt het adres van het secretariaat der redactiecommissie vanaf 1 februari jl.:

PRINS CLAUSSTRAAT 1, WAARDER (ZH).

Personalia

DR. F. KALSHOVEN, gewoon lector in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden, sedert 1968 als vaste medewerker aan ons blad verbonden, is vanwege het Leids Universiteits Fonds m.i.v. 1 december jl. benoemd tot bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht, in het bijzonder voorzover toepasselijk op gewapend conflict.

De redactie wenst PROFESSOR KALSHOVEN met deze benoeming van harte geluk.

MR. R. D. E. DAVERSCHOT, kapitein der Koninklijke Luchtmacht, tot voor kort auditeur-militair-plaatsvervanger bij de arrondissementskrijgsraad te Arnhem, is benoemd tot substituut-auditeur-militair bij die krijgsraad.

Wetgeving

Wijziging van de Wet immunisatie militairen 126

Opmerkingen en mededelingen

Redactiecommissie. 128

Personalia 128

Te koop aangeboden voor de meest biedende de jaargangen Militair
Rechtelijk Tijdschrift 1948 tot en met 1975.

Brieven onder nr. 129 aan het secretariaat redactiecommissie, Prins
Clausstraat 1 te Waarder (ZH).

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1^e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, **Brigade-Generaal** van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter Zee van administratie der 1^e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Prins Clausstraat 1, Waarder (ZH).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. Th. W. *van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d. ;

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-Kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20.50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300. of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3.75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
maart 1976

Aflevering

3

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr. G. L. Lindner</i> , De geldboete in het militaire tuchtrecht	129
<i>Dr. C. H. F. Simons</i> , De Rechtspleging bij de Zeemacht voor 1814	142

Strafrechtspraak

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid. Bewezen verklaard, overwogen dat het feit een (oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. (W.M.Sr. art. 97, 99 ; W.K. art. 56, 58)	158
Heroïnebezit. Opzet bewezen verklaard. (Opiumwet art. 2 lid 1 sub d). Naschrift W.H.V.	160
Mishandeling en bedreiging met zware mishandeling m.b.v. een alarmpistool. (W.Sr. art. 285 en 300)	162
Verduistering door militair van gelden van anderen, bestemd voor de aankoop van treinkaartjes. (W.Sr. art. 321). Naschrift W.H.V.	165
Heling van geluidsapparatuur en overtreding van de Vuurwapenwet door het in bezit hebben van een flobergeweer met munitie. (W.Sr. art. 416; Vuurwapenwet art. 3)	168
Beledigen en bespotten van een meerdere. (W.M.Sr. art. 108).	171
Het nalaten van de door het belang van de zaak gevorderde maatregelen na getuige geweest te zijn van een door een mindere gepleegd misdrijf. (W.M.Sr. art. 143)	173
Zware mishandeling door een van echt gescheiden bootsman tegen zijn gewezen echtgenote. (W.Sr. art. 302)	175

Administratieve rechtspraak

Marginale toetsing van een besluit tot definitief voorbijgaan voor bevordering. Niet is gebleken van strijd met algemene beginselen van behoorlijk bestuur. (Wet bevordering en ontslag beroepsfunctionarissen, art. 9)	180
Nietig verklaring van twee besluiten van de minister van defensie, daar niet is kunnen blijken, dat ze open enig besluit van de Kroon berusten. (Ambtenarenwet 1929 , art. 24) Naschrift E.H.N..	185
Het begrip belang, als bedoeld in art. 24 Ambtenarenwet. Discretionaire bevoegdheid van de minister t.a.v. bet ter kennis brengen van niet-onderstreepte passages uit conduiterapporten aan betrokkenen. (Ambtenarenwet 1929 , art. 24; Voorschrift eonduiterapporten, zoals geldend tot 1-5-1973 , punten 411 en 414)	

BIJDRAGEN

De geldboete in het militaire tuchtrecht

Een enquête onder de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps van de Koninklijke Landmacht.*

I. INLEIDING

1. ALGEMEEN

Medio augustus 1975 werd door de Staatssecretaris van Defensie (materieel) Mr. A. Stemerding opdracht gegeven na te gaan of buiten de zuiver statistische gegevens met betrekking tot de geldboete als tuchtstraf nog een nader inzicht kon worden verkregen in het gebruik van deze tuchtstraf.

De bouw van een instrumentarium om te komen tot een wetenschappelijk verantwoorde beleidsvorming inzake het tuchtrecht is een vraagstuk van langere duur.

Vooruitlopende op de realisatie hiervan werd opdracht gegeven aan Mr. G. L. Lindner, kapitein ter zee van administratie, marinelid van de Werkgroep herziening militair straf- en tuchtrecht om een voorstel te doen voor een onderzoek naar het gebruik van de tuchtstraf van geldboete, welk onderzoek voor de datum van 15-10-1975 (de vermoedelijke datum waarop de begroting van defensie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal zal worden behandeld) moest zijn afgerond.

Gezien de korte tijd die beschikbaar was werd uit de mogelijkheden, mede in overleg met de directeur juridische zaken gekozen voor een opiniepeiling onder de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps van de Koninklijke Landmacht, die op compagnies niveau deze bevoegdheid uitoefenen (verder in dit rapport aan te duiden als de tot straffen bevoegde **meerdere(n)**).

2. SAMENWERKING MET DE KONINKLIJKE LANDMACHT

Het onderzoek kon alleen tot stand komen dankzij de voortreffelijke medewerking van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, de Commandant van het Eerste Legerkorps, de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps, de sectie juridische zaken staf CGS/BLS en het landmacht lid van de Werkgroep herziening militair straf- en tuchtrecht Mr. J. O. de Lange, kolonel M.J.D.

* Aldus titel en ondertitel van een in oktober 1975 uitgebracht rapport, van **redactie-**
wege voor wat betreft de vormgeving enigermate bewerkt (Red.).

3. DOELSTELLING VAN HET ONDERZOEK

Reeds geruime tijd wordt er naar gestreefd om de beleidsvorming binnen het tuchtrecht te stoelen op onderzoek. Als een schrede op de lange weg naar realisering van bovenvermeld streven werd de opdracht als onder de inleiding vermeld gegeven.

Deze opdracht is een zeer beperkte en bedoelt de mening te peilen van de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps m.b.t. de tuchtstraf van geldboete, welke tuchtstraf bij een tussentijdse wetswijziging m.i.v. 1 november 1974 in het tuchtrecht werd ingevoerd.

4. VRAAGSTELLINGEN

De mening van de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps over de invoering van de geldboete als tuchtstraf.

De mening van de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps over de effectiviteit van de geldboete als tuchtstraf.

De mening van de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps over de mate waarin de tuchtstraf van geldboete het gebruik van de andere tuchtstraffen terugdringt.

5. WERKGROEP

Het onderzoek is verricht door een werkgroep – welke reeds eerder ervaringen met het verrichten van soortgelijke onderzoeken had opgedaan – bestaande uit KTZA Mr. G. L. Lindner, drs. A. C. E. van Zelst (psycholoog), LTZA2OC R. P. van der Steur (AMBI-diploma), en LTZSD3-KMR Mr. P. H. Rombout.

6. METHODE VAN ONDERZOEK

De methode bestond uit een anonieme schriftelijke enquête die aan de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps rechtstreeks werd toegezonden. De formulieren werden vergezeld van een geadresseerde retourenveloppe.

Er werd éénmaal een algemeen rappel rondgestuurd.

Het aantal verstuurde enquête formulieren bedroeg 234; 220 formulieren werden in goede orde ingevuld bij de Werkgroep terugontvangen.

Het bijzonder gunstige response-percentages bedroeg derhalve 94%.

7. BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

1. Doordat het onderzoek om technische redenen tot het Eerste Legerkorps beperkt moest worden, mogen de uitkomsten niet naar de krijgsmacht in haar geheel gegeneraliseerd worden. De mate waarin de omstandigheden binnen het Eerste Legerkorps representatief zijn voor de gehele krijgsmacht is niet exact genoeg bekend om conclusies te trekken die verder gaan dan het Eerste Legerkorps.

2. Het gaat in deze enquête om een opiniepeiling. D.w.z. dat naar de

persoonlijke mening van de betrokkenen is gevraagd, zonder dat deze met exacte gegevens (zgn. „hard facts“) behoefde te worden gestaafd. Voorzover er wel naar feiten gevraagd werd, moesten deze uit het geheugen gereproduceerd worden aangezien er geen registratie van het gevraagde plaatsvindt.

II. DE RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

1. DE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK

De vragen omtrent de samenstelling van de populatie werden door 96% der geënquêteerden beantwoord.

De rang (in procenten)“

2e luitenant	of daarmee gelijkgesteld:	0,5%
1e luitenant	of daarmee gelijkgesteld:	20,8%
kapitein	of daarmee gelijkgesteld:	57,5%
majoor	of daarmee gelijkgesteld:	20,8%
luitenant-kolonel	of daarmee gelijkgesteld:	0,5%

De soort eenheid waartoe de tot straffen bevoegde meerderen behoorden (in procenten):

Infanterie (m.u.v. schooleenheden)	: 24,9%
Artillerie (m.u.v. schooleenheden)	: 22,1%
Cavalerie	: 9,7%
Technische Dienst	: 5,1%
Genie	: 7,4%
Intendance	: 5,1%
Aan- en Afvoertroepen	: 3,7%
Verbindingsdienst	: 6,0%
Geneeskundige dienst	: 4,6%
Schooleenheden infanterie	: 2,3%
Schooleenheden artillerie	: 1,4%
Overige eenheden	: 7,8%

* Als gevolg van afronding der deelpercentages kan het zich voordoen dat het totaal bijv. op 99,9 of 100,1 uitkomt.

Het aantal personen waarover strafbevoegdheid bestaat (in procenten):

0- 25 personen	: 3,3%
26- 50 personen	: 0,9%
51- 75 personen	: 2,3%
76-100 personen	: 13,1%
101-125 personen	: 18,3%
126-150 personen	: 31,0%
151-175 personen	: 10,8%
176-200 personen	: 10,3%
201-250 personen	: 8,0%
251 of meer personen	: 1,9%

Het aantal jaren strafervaring (in procenten):

Strafervaring van minder dan 1 jaar	: 13,3%
Strafervaring van 1 tot 2 jaar	: 25,2%
Strafervaring van 2 tot 4 jaar	: 24,3%
Strafervaring van 4 jaar of meer	: 37,2%

2. MENING T.A.V. DE GELDBOETE

Om de gevoelens van de geënquêteerden te peilen omtrent de invoering van de geldboete werd hun gevraagd hoe zij persoonlijk staan tegenover het feit, dat aan het straffenpakket de straf van geldboete werd toegevoegd, alsook of men de geldboete een effectief middel vindt om een goede discipline te handhaven.

De vragen werden door 96% der geënquêteerden beantwoord.

85,9% is het eens met de toevoeging van de geldboete aan het **straffenpakket**;

8,6% is het er gedeeltelijk mee eens;

1,4% is het er noch mee eens, noch mee oneens;

2,7% is het er gedeeltelijk mee oneens;

1,4% is het er mee oneens.

Opvallend is dat van de onderstaande eenheden alle tot straffen bevoegde meerderen het met de toevoeging van de geldboete aan het straffenpakket geheel of gedeeltelijk eens zijn: genie, intendance, A.A.T., verbindingdienst, geneeskundige dienst, schooleenheden infanterie, schooleenheden artillerie.

Met betrekking tot de opvatting t.a.v. de effectiviteit van de geldboete ter handhaving van een goede discipline, is de verdeling als volgt:

79,3% vindt het een goed middel om een goede discipline te handhaven;

15,0% vindt het daarvoor geen goed middel;

5,6% heeft geen mening.

Hoe effectief men de geldboete in vergelijking met de andere strafsoorten vindt blijkt uit tabel 4.

Opmerking

Duidelijk is dat de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps in grote meerderheid positief staan tegenover de geldboete. De personen die het geheel of gedeeltelijk eens zijn met de toevoeging van de geldboete aan het straffenpakket ($85,9\% + 8,6\% = 94,5\%$) zijn groter in aantal dan de personen die deze straf een effectief middel vinden ter handhaving van een goede discipline.

Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat men – blijkens opmerkingen gesteld op de teruggezonden formulieren – het maximum der op te leggen boete te laag vindt.

3. IN HOEVERRE DE GELDBOETE ANDERE KRIJGSTUCHTELIJKE STRAFFEN VERVANGT

Onderzocht werd welke plaats de geldboete volgens de geënquêteerden in de dagelijkse gang van zaken in het tuchtproces inneemt. Tevens werd er gekeken welke verschuivingen sedert de invoering hebben plaatsgevonden.

De vragen dienaangaande werden door 95% der geënquêteerden beantwoord.

Het resultaat is weergegeven in tabel 1.

TABEL 1

Als er geen geldboete bestond zou:

	verzwaard arrest opleggen	licht arrest opleggen	een andere straf opleggen	geen straf opleggen
Veel meer dan nu	0,9	27,9	11,5	2,4
Meer dan nu	18,9	63,3	45,0	10,9
Evenveel als nu	78,8	8,8	43,1	82,5
Minder dan nu	1,4	0,0	0,5	3,8
Veel minder dan nu	0,0	0,0	0,0	0,5

Opmerking

Het meest opvallend is dat volgens 91,2% veel meer of meer met licht arrest gestraft zou worden als er geen geldboete bestond. Volgens een geringer aantal geldt dit ook voor verzwaard arrest en de overige krijgstuchtelijke straffen.

Vermeldenswaard is nog dat, als er geen geldboete bestond $13,3\%$ ($2,4\% + 10,9\%$) veel meer of meer niet zou straffen (dus bijv. afdoen met een waarschuwing zonder dat dit de straf van berisping oplevert). Dit zou kunnen duiden op de mogelijkheid dat er sinds de invoering der geld-

boete een lichte stijging van het totaal aantal krijgstuchtelijke bestraffingen optreedt.

4. BESTRAFFING VAN EIGENLIJKE C.Q. ONEIGENLIJKE KRIJGSTUCHELIJKE VERGRIJPEN MET EEN GELDBOETE.

99,1% der geënquêteerden beantwoordde de vraag naar bestraffing van eigenlijke c.q. oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen. Bij voorkeur bestraft:

56,0% eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen met een geldboete;

0,5% oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen met een geldboete en heeft 43,5% geen voorkeur.

Door de geënquêteerden werden in totaal 394 *voorbeelden* gegeven van vergrijpen die men regelmatig met een geldboete bestraft. De verdeling in procenten van het totale aantal is weergegeven in tabel 2.

TABEL 2

	eigenlijke krijgst. vergreppen	oneigenlijke krijgst. vergreppen	Totaal
ongoorloofde afwezigheid	32,2	5,6	37,8
wachtdelicten	1,3	3,0	4,3
diefstallen, verduistering, fraude e.d.	—	0,5	0,5
delicten betreffende verhouding meerdere — mindere	1,2	4,1	5,3
zich onvergenoegd betonen, onge- paste opmerkingen maken, onbetamelijk, hinderlijk of inkorrekt gedrag	4,0	—	4,0
baldadigheid enz.	1,0	—	1,0
schending dienstvoorschriften	39,1	—	39,1
vernielingen	3,6	1,3	4,9
alkoholmisbruik	2,6	0,5	3,1
Totaal	82,2	17,8	100,0

5. NADERE INFORMATIE OVER HET GEBRUIK VAN DE GELDBOETE

Van een aantal aspecten is nagegaan in hoeverre de geënquêteerden deze relevant vinden bij het al dan niet opleggen van een geldboete.

Slechts een gering aantal personen blijkt deze aspecten inderdaad relevant te vinden (van 25,9% tot/met 42%). Om die reden worden hieronder alleen percentages vermeld, indien het aantal personen die een vraag beantwoordden, voldoende groot is.

De volgende aspecten zijn onderzocht: leeftijd, rang, vrijwillig dienend c.q. dienstplichtig, burgerlijke staat, waar het feit werd gepleegd, materiële schade en sociale problematiek. Bij degenen die deze aspecten relevant vinden, kan een neiging worden onderkend om in de volgende gevallen eerder met een geldboete te straffen:

- naarmate de gerapporteerden jonger zijn;
- naarmate de gerapporteerden lager in rang zijn (dit aspect vindt 42% der geënquêteerden relevant);
- indien de gerapporteerden tot het dienstplichtige personeel behoren;
- indien het feit wordt gepleegd tijdens een oefening.

Voorts kan de neiging worden onderkend gehuwend eerder een andere straf dan een geldboete op te leggen.

De aspecten materiële schade en sociale problematiek worden door respectievelijk 50,5% en 65,9% der geënquêteerden relevant geacht.

De verdeling in percentages is weergegeven in tabel 3.

TABEL 3

	bestrafning in het algemeen		geen voorkeur
	eerder met een geldboete	eerder met een andere krijgst. straf	
De gedraging had materiële schade tengevolge	87,5	12,5	0,0
De gedraging had geen materiële schade tengevolge	6,3	22,5	71,2
Indien er bovenmatige financiële schulden waren	0,0	93,8	6,2
Indien er andere sociale moeilijkheden dan van financiële aard waren	36,6	17,9	45,5

Opmerking

Alleen bij de aspecten materiële schade en sociale problematiek kan van een duidelijke tendens worden gesproken, daar alleen deze aspecten door een voldoende groot aantal mensen relevant werden gevonden.

Zo vertegenwoordigt bijvoorbeeld 93,8% van degenen die het aspect sociale problematiek relevant vinden: $93,8 \times 65,9\% = 61,8\%$ van alle geënquêteerden.

N.B. Door enkelen zijn zelf gekozen aspecten als voorbeelden gegeven. Rubricering hiervan was echter niet mogelijk.

6. RANGORDE DER STRAFSOORTEN NAAR DE MATE VAN EFFEKTIVITEIT TER HANDHAVING VAN EEN GOEDE DISCIPLINE.

De geënquêteerden werd gevraagd door middel van de cijfers 1 t/m 7 de effectiviteit der strafsoorten (verzwaard arrest en licht arrest al dan niet gepaard met strafdienst, geldboete, strafdienst, verplichting enz. en berisping) ter handhaving van een goede discipline bij soldaten, korporaals, onderofficieren met een rang hoger dan die van korporaal en bij officieren te rangordenen. Het cijfer 1 gaf de hoogste effectiviteit aan en het cijfer 7 de laagste.

In tabel 4 worden van elke strafsoort per groep (soldaten, korporaals, onderofficieren hoger dan korporaal en officieren) de modus en het gemiddelde van de gegeven cijfers aangegeven. Onder de modus wordt verstaan het cijfer dat door de geënquêteerden het meest voor de betreffende strafsoort werd gegeven. Een beduidend verschil tussen modus en gemiddelde kan ontstaan doordat enkelen relatief hoge of lage cijfers voor een strafsoort gaven. Indien bijvoorbeeld 170 personen een 1 gaven en 40 personen een 7, dan is de modus 1, doch het gemiddelde

$$\frac{170 \times 1 + 40 \times 7}{210} = 2,1.$$

Bovendien wordt in tabel 4 nog het response-percentage voor deze vragen opgegeven voor de betreffende groep.

TABEL 4

Strafsoort	Groep soldaten		Groep korporaals		Groep onderoff. hoger dan korporaal		Groep officieren	
	Response-perc. 80		Response-perc. 77		Response-perc. 70		Response-perc. 64	
	Mo-dus	Ge-mid-delde	Mo-dus	Ge-mid-delde	Mo-dus	Ge-mid-delde	Mo-dus	Ge-mid-delde
Verzwaard arrest	1	2,0	1	2,2	1	2,3	1	2,8
Licht arrest gepaard met strafdienst	2	2,5	2	2,6	2	3,0	2	3,5
Licht arrest	3	3,0	3	2,9	3	2,9	3	2,8
Geldboete	4	3,3	4	3,4	4	3,5	4	3,8
Strafdienst	5	4,4	5	4,4	6	4,8	6	4,7
Verplichting enz.	6	5,0	6	5,1	7	5,4	7	5,4
Berisping	7	6,1	7	5,8	7	4,2	1	3,4

Opmerking

Opvallend is de geleidelijke afname van het response-percentage naarmate het gaat om een groep met een hogere rang. Verder dat de straf van berisping alleen bij officieren hoog in de rangorde voorkomt en dat de straf van de verplichting om van 22.00 uur tot 07.00 uur de volgende dag op de eenheid te verblijven voor alle groepen laag in de rangorde voorkomt.

Tenslotte neemt volgens een ruime meerderheid der geënquêteerden de geldboete, een middenpositie in. Voor de geldboete geldt namelijk in alle gevallen een modus van 4.

7. STRAFDOEL EN EFPEKTIVITEIT

Het strafdoel

Van de geënquêteerden gaf 98,7% op of ze bij de krijgstuuchtelijke bestraffing de nadruk leggen op hetzij generale, hetzij speciale preventie, hetzij op beide, hetzij op geen van beide. Bij 7,3% ligt de nadruk op generale preventie, bij 17,5% op speciale preventie en bij 74,2% op generale én speciale preventie. Bij 0,9% ligt de nadruk noch op generale noch op speciale preventie.

De effectiviteit der strafssoorten bij de verschillende groepen personeel in het kader van generale c.q. speciale preventie.

De geënquêteerden werd gevraagd hoe zij de effectiviteit beoordelen van de verschillende strafssoorten ter handhaving van een goede discipline bij soldaten, korporaals, onderofficieren met een rang hoger dan van korporaal en bij officieren. Gevraagd werd een onderscheid te maken tussen generale en speciale preventie. De response-percentages waren ook hier aflopend.

Voor soldaten was het 92%, voor korporaals 90%, voor onderofficieren met een rang hoger dan die van korporaal 85,5% en voor officieren 75%.

In de tabellen 5 en 6 worden de percentages van de antwoorden gegeven. Deze antwoorden zijn verdeeld naar wel effectief, minder effectief of niet effectief vinden van een strafsoort in het kader van generale c.q. speciale preventie.

Opmerking

In aansluiting op wat is gebleken t.a.v. de rangorde van de effectiviteit van de verschillende strafssoorten (zie blz. 136), kan worden opgemerkt, dat de straf van berisping bij officieren zowel voor generale als voor speciale preventie door de meerderheid effectief wordt geacht. Bij onderofficieren is dit alleen bij speciale preventie het geval. Verder blijkt dat een groot aantal der geënquêteerden de straf van verplichting enz. voor officieren niet effectief vindt. De straf van berisping wordt voor korporaals en

TABEL 5. Effectiviteit der strafsoorten met het oog op generale preventie.

Strafsoort	Effectief				Minder effectief				Niet effectief			
	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren
verzwaard arrest	90,8	86,0	84,6	73,0	7,3	10,5	8,2	10,3	1,9	3,5	7,2	16,7
licht arrest gepaard met strafdienst	84,7	77,4	68,1	52,2	9,9	17,6	20,2	19,9	5,4	5,0	11,7	28,0
licht arrest	79,2	78,2	80,4	75,8	16,4	16,3	13,1	10,4	4,3	5,4	6,5	13,7
geldboete	62,8	63,5	64,5	50,6	26,1	28,6	25,9	28,9	11,1	7,9	9,6	20,6
strafdienst	48,8	45,0	43,2	37,9	40,1	39,0	34,1	18,0	11,1	16,0	22,7	44,1
verplichting enz.	27,0	25,8	27,3	31,5	46,1	44,4	35,8	17,3	27,0	29,8	36,9	51,2
berisping	2,9	7,5	44,8	67,0	16,5	32,4	39,9	21,3	80,6	60,0	15,3	11,7

TABEL 6. Effektiviteit der strafsommen met het oog op speciale preventie.

Strafsoort	Effectief				Minder effectief				Niet effectief			
	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren	soldaten	korporaals	onder-officieren hoger dan korporaal	officieren
verzwaard arrest	94,6	92,0	86,7	75,6	5,4	6,0	7,1	11,4	0,0	2,0	6,1	13,1
licht arrest gepaard met strafdienst	86,6	34,1	70,1	56,2	11,4	12,9	21,4	19,1	2,0	3,0	8,6	24,7
licht arrest	82,0	83,7	87,0	80,4	16,1	13,3	11,0	11,4	2,0	3,0	2,0	8,2
geldboete	82,1	80,4	76,1	59,6	15,5	16,2	20,3	27,3	2,4	3,4	3,6	13,1
strafdienst	67,0	61,2	55,1	48,2	29,1	27,9	24,9	12,8	3,9	10,9	20,0	39,0
verplichting enz.	45,0	41,7	37,8	38,6	43,6	39,2	28,7	15,7	11,4	19,1	33,5	45,8
berisping	22,1	26,9	75,5	93,2	45,6	48,8	22,1	5,8	32,4	24,4	2,5	1,0

soldaten niet effectief geacht wanneer deze voor generale preventie wordt gebruikt.

Tenslotte is vermeldenswaard dat men de straffen blijkbaar effectiever vindt, wanneer ze voor speciale preventie worden gebruikt.

III. SAMENVATTING

Duidelijk is gebleken dat een zeer grote meerderheid van de tot straffen bevoegde meerderen van het Eerste Legerkorps der Koninklijke Landmacht positief staan tegenover de invoering van de krijgstuchtelijke straf van geldboete.

Tevens kwam naar voren dat men die straf een effectief middel vindt ter handhaving van de discipline.

In de rangorde der strafsoorten naar de mate van effectiviteit ter handhaving van de discipline neemt de geldboete volgens de geënquêteerden een middenpositie in. In het algemeen worden de strafsoorten verzwaard arrest, licht arrest met strafdienst en licht arrest als effectiever beoordeeld, terwijl de strafsoorten strafdienst, verplichting enz. en berisping minder effectief geacht worden. Alleen bij de groep officieren worden duidelijk afwijkende resultaten gevonden.

Er kan worden geconcludeerd dat er een lichte stijging zal optreden van bestrafte feiten, die men vóór de invoering van de krijgstuchtelijke geldboete niet bestrafte. (Dus b.v. afdeed met een waarschuwing zonder dat dit de straf van berisping opleverde.) Tenslotte meent men dat de krijgstuchtelijke geldboete vooral voor de bestraffing van eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen geschikt is.

SAMENVATTING VAN DE MEEST VOORKOMENDE OPMERKINGEN

Door de geënquêteerden werden opmerkingen geplaatst op de formulieren die zij invulden.

Een samenvatting van de meest voorkomende opmerkingen volgt hieronder.

1. De geldboete is een goede, makkelijk te doseren straf voor niet al te zware vergrijpen.
2. Voorgesteld wordt de hoogte der maxima van de boete afhankelijk te doen zijn van de mate van de geldontwaarding en de hoogte der wedde.
3. De geldboete is op zich een goede straf. Het effect ervan wordt echter verminderd, doordat de militair tegenwoordig over genoeg geld beschikt en door de mogelijkheid de betaling uit te kunnen stellen.
4. Het voordeel van de krijgstuchtelijke geldboete is dat hij aansluit op wat men in de burgermaatschappij kent.
5. De Nederlander is gevoelig waar het zijn portemonnaie betreft.

6. Publikatie van straffen zonder namen te noemen zou nuttig zijn t.b.v. de generale preventie.
7. Strafdoelen kunnen ook zijn:
 1. de gestrafte doen inzien dat hij anderen dupeert;
 2. de straf opvoedend doen werken.
8. Een arreststraf die (gedeeltelijk) in het weekend valt komt veel harder aan dan wanneer dit niet het geval is.
9. De straf van licht arrest is niet effectief voor thuisslapers.
10. De oudere militairen behoren hoofdzakelijk tot het beroepspersoneel, zodat een straf bij hen meer dan bij het dienstplichtigepersoneel in de beoordelingen doorwerkt.

VERGELIJKING VAN DE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE MET DE CIJFERS VAN DE PERIODIEKE RAPPORTAGES

Naast elkaar zijn hier vermeld de bestraffingen opgelegd binnen het Eerste Legerkorps van de Koninklijke Landmacht van het eerste halfjaar 1974 en het eerste halfjaar 1975.

Net eerste halfjaar 1974 geeft aan hoe de opgelegde krijgstuchtelijke straffen waren verdeeld over de krijgstuchtelijke strafsoorten vóór de invoering van de geldboete (ontleend aan MRT 1974 aflevering 8/9 bladzij 488/489 artikel Mr. J. O. de Lange, kolonel M.J.D. „De krijgstuchtelijke „straffen“).

De gegevens eerste halfjaar 1975 werden op verzoek verstrekt door de sectie juridische zaken staf CGS/BLS.

	1e halfjaar 1974	1e halfjaar 1975
berisping	706	673
strafdienst	866	723
vervroegd binnen zijn	710	392
geldboete	—	5587
licht arrest	4523	1835
l.a./strafdienst	145	78
verzwaard arrest	1497	787
totaal	8447	10075

Aan deze cijfers zijn geen indicaties te ontleen welke strijdig zijn met de bevindingen in het rapport.

Een zuivere vergelijking van beide halfjaren is niet wel mogelijk omdat dan nadere gegevens als totale sterkte en personeelsopbouw beschikbaar dienen te zijn.

De Rechtspleging bij de Zeemacht voor 1814.*

„FORTITER IN RE, SUAVITER IN MODO”

door

DR. C. H. F. SIMONS

In de geschiedenis van de rechtspleging voor 1814 kunnen drie tijdperken worden onderscheiden, die niet alleen in tijdsduur maar ook in karakter onderling grote verschillen vertonen.

Het eerste tijdperk heeft grosso modo geduurd van het midden van de 16e eeuw – d.i. de tijd waarin voor het eerst van een permanente Nederlandse zeemacht sprake is – tot de Bataafse omwenteling in 1795. Het tweede heeft geduurd van het begin van de Bataafse omwenteling tot de inlijving van de Republiek der Verenigde Nederlanden bij Frankrijk in 1811.

Het derde tijdperk heeft geduurd van het begin der inlijving tot het herstel van onze onafhankelijkheid in 1813.

Dit laatste blijft hier geheel buiten beschouwing, omdat de Franse wetgeving in ons land hoogstens drie jaren heeft gegolden en op de latere militaire wetgeving slechts geringe invloed heeft uitgeoefend. In het tweede tijdperk valt hetgeen genoemd zou kunnen worden de „aanloop tot de „militaire wetgeving van 1814”. Aan hetgeen met betrekking daartoe heeft plaatsgevonden, zal tot besluit van het onderwerp aandacht worden geschonken.

Uit de veelheid van onderwerpen moest een keuze worden gedaan, terwijl de behandeling van sommige gekozen onderwerpen tot het strikt noodzakelijke is beperkt, teneinde waar dit gewenst voorkwam elders wat uitvoeriger te kunnen zijn.

Het eerste tijdperk wordt voornamelijk gekenmerkt door een grote mate van stabiliteit van zijn instellingen, ook op het gebied van de rechtspleging, die nog geheel werd beheerst door het gewoonterecht. Van een duidelijke regeling van de rechtspleging bij de zeemacht was geen sprake, noch ten aanzien van de rechterlijke organisatie noch van de eigenlijke procesgang of „manier van procederen”.

Tot een volledige optekening van dit gewoonterecht is het nooit gekomen. In de Admiraliteitsarchieven, aanwezig in het Algemeen Rijksarchief te Den Haag, is wel een gedeeltelijke optekening aangetroffen, in de vorm van een concept „Instructie wegens het houden van Krygs-„raaden”. Deze is blijkens de ondertekening afkomstig van Mr. W. Six,

* Voordracht gehouden voor de Militair Rechtelijke Vereniging.

die in de tweede helft van de 18e eeuw advocaat-fiscaal was bij het admiraliteitscollege van Amsterdam.

De bronnen voor de kennis van de rechtspleging bij de zeemacht hebben met elkaar gemeen dat zij schaars zijn. De admiraliteitsarchieven werden zojuist reeds genoemd. Helaas zijn in de loop der eeuwen die archieven, voornamelijk door herhaalde branden, aanzienlijk aangetast en uitgedund. De sporen daarvan zijn voor de onderzoeker hier en daar nog duidelijk waarneembaar.

Ook de op het gebied van de rechtspleging bestaande literatuur is schaars en beperkt zich voornamelijk tot enkele monografieën¹⁾. In verleden en heden blijkt de maritieme rechtsgeschiedenis slechts een klein getal beoefenaren te hebben aangetrokken, waarbij de voorkeur van de meesten van hen nog is uitgegaan naar het materiële recht sedert de codificatie van 1814. Het formele recht, zeker dat vóór 1814, is daardoor gedurende lange tijd vrijwel terra incognita gebleven. Over die voorkeur voor het materiële recht heeft Van Bemmelen het volgende opgemerkt: „Het strafproces wordt door velen beschouwd als een minder boeiend „gedeelte van de rechtswetenschap . . . Slechts wanneer wij onszelf voor „ogen houden, dat het enerzijds in het strafproces om de materiële „waarheid gaat en dat anderzijds deze regels de overheid gelegenheid „geven grondrechten aan te tasten, wordt het duidelijk hoe belangrijk dit „gedeelte van het recht is”²⁾.

Uit genoemde, weinig talrijke bronnen moeten de gegevens worden gehaald met behulp waarvan de rechterlijke organisaties de procesgang zo goed mogelijk gereconstrueerd kunnen worden.

Voor wat de rechterlijke organisatie betreft, blijkt dat de volgende organen van oudsher met de rechtspraak belast zijn geweest.

1. de admiraliteitsraden;
2. de zeekrijgsraden bij een vloot, eskader of kleinere eenheid, later wel voorkomend onder de naam „divisie^m”, nog later tot in onze tijd „smal-„deel”;
3. de scheepskrijgsraden, ook wel scheepsraden genoemd, op schepen die zich alleen buitengaats bevonden.

Dit waren de gewone of ordinaire colleges. Daarnaast blijken van omstreeks het midden van de 17e eeuw af buitengewone of extra-ordinaire **zeekrijgsraden** te hebben bestaan, die onder verschillende benamingen in de stukken voorkomen, zoals Hoge Krijgsraad, Hoge Zeekrijgsraad, Hoge Scheepskrijgsraad. Hierover aanstonds meer.

Voor de oorsprong van de colleges ter Admiraliteit – meestal Admi-

¹⁾ Ook de werken van maritieme historici bevatten belangrijke gegevens over rechtsinstellingen bij de zeemacht, met name bij de Jonge, Backer Dirks en Elias.

²⁾ J. M. van Bemmelen, *Strafvordering* (1957), Inleiding p. VII.

raliteitscolleges of kortweg „admiraliteiten” geheten – moeten we teruggaan tot de tijd dat onze lage landen bij de zee deel uitmaakten van het Bourgondische rijk en de Bourgondische en in hun voetspoor de Oostenrijkse hertogen Ordonnanties uitvaardigden ter bescherming van de zeehandel in die landen.

Als oudste ordonnantie geldt die van **Karel de Stoute van 1475**³⁾, in 1487 gevolgd door die van Maximiliaan, Rooms Koning en zijn zoon Philips, aartshertog van Oostenrijk⁴⁾ en tenslotte in 1540 de „Ordonnantie „op de Zeevaart der Nederlanden van Keizer Karel V”⁵⁾.

Zeker is, dat reeds vóór de opstand tegen Spanje te **Veere** een admiraliteitsraad of admiraliteitshof heeft bestaan. Over de vraag sedert wanneer precies bestaat geen eenstemmigheid. Sommigen menen, dat zulks kort na de afkondiging van de ordonnantie van 1487, anderen daarentegen na die van 1540 het geval is geweest.⁶⁾ Hoe dit ook zij, deels tengevolge van de opstand en deels tengevolge van de onderlinge tegenstellingen en naijver tussen de van het Spaanse juk bevrijde gewesten, volgde er nog een ware lijdensweg met veel strijd en gearrewar totdat eindelijk in 1597 een compromis kon worden bereikt in de vorm van een instructie⁷⁾ voor vijf admiraliteiten (Rotterdam, Amsterdam, Noorderkwartier, Friesland en Zeeland). Die instructie – die op de beproefde wijze der vadersen „by provisie” (wie denkt hier niet onmiddellijk aan de Provisionele Instructie voor het **H.M.G.** van 1814) – voor slechts één jaar werd ingesteld, is door stilzwijgende verlenging gedurende twee eeuwen de basis van de organisatie van ons zeezezen gebleven. Behalve op bestuurlijk gebied, hebben de admiraliteitscolleges ook op het gebied van de rechtspleging hun rol gespeeld.

De samenstelling van de vijf colleges liep nogal uiteen en wel sedert 1739 als volgt: Rotterdam en Amsterdam elk 12 leden, Noorderkwartier (afwisselend gevestigd in Hoorn en in Enkhuizen) 11, Friesland (eerst in Dokkum, later in Harlingen) 10 en Zeeland (Middelburg) 9 leden.⁸⁾

Per college werd een bepaald aantal leden aangewezen door het gewest waarin het college was gevestigd, de overigen door bepaalde andere gewesten. Hoewel de colleges generaliteitsorganen waren, bleven de gewestelijke invloeden daarin bijzonder sterk.

Alle benoemingen geschieden door de Staten-Generaal aan de hand van door de betrokken gewesten voorgedragen dubbeltallen.

De stadhouders waren als admiraal-generaal voorzitter in elk der vijf colleges. Zij konden zich als zodanig door hun luitenant-admiraal doen

³⁾ Te vinden bij **Commelin, Beschrijving van Amsterdam p. 915—916.**

⁴⁾ **GPB IV p. 1208.**

⁵⁾ **Idem p. 1215.**

⁶⁾ **de Jonge I p. 42.**

⁷⁾ **GPB II p. 1530.**

⁸⁾ **de Hullu, De archieven der Admiraliteitscolleges (1924) p. 60.**

vertegenwoordigen. Was ook die functionaris afwezig, dan werd het college voorgezeten door een „presiderende Raedt“.

Voor het uitoefenen van de rechtsprekende functie was geen voltalligheid van het college vereist. Tamelijk vaag bepaalde de instructie, dat geen zaken mochten worden afgedaan dan in tegenwoordigheid van het merendeel van de Raden uit ten minste twee gewesten. „Ende en sullen **geene** „diffinitieve Sententien mogen besluuten, dan ten overstaan van vyf „Raden^m.

Ook de samenstelling van de andere ordinaire colleges – zee- en **scheeps-**krijgsraden – liep nogal uiteen.

Als regel waren de zee-krijgsraden samengesteld uit 7 leden waaronder de president. Hierop kwamen echter verschillende uitzonderingen voor, te weten samenstellingen van 5 en 9 leden. Het hierboven reeds genoemde reglement „Wegens het houden van Krygsraden“ noemt een aantal leden van 9 of 7. Uit oudere gegevens blijkt, dat ook toen het aantal leden als regel 7 bedroeg, maar dat ook daarop uitzonderingen voorkwamen. Zo is uit 1645, gedurende de expeditie van Witte de With naar Noorwegen, de krijgsraad samengesteld geweest uit 15 personen.

Naar mate er bij een vloot of eskader meer of minder schepen bijeen waren, waren de leden van een zee-krijgsraad of allen kapitein – met eventueel een schout bij nacht als president, of een minder aantal kapiteins aangevuld met commandeurs en/of luitenants.

Wat de scheepskrijgsraden betreft, bestond de samenstelling als regel eveneens uit 7 leden, waaronder begrepen de schipper of bootsman. Afwijkingen van de regel kwamen ook hier voor. Zo was b.v. in 1764 een krijgsraad samengesteld uit de kapitein, 4 luitenants, de schipper en de le stuurman en een andere uit de kapitein, 3 luitenants, de schipper, de le stuurman en de bootsman. De praktijk – d.w.z. het op een gegeven moment beschikbare aantal officieren en onderofficieren – zal ook hier sterker zijn geweest dan de theorie. Men moest nu eenmaal roeien met de riemen die men had.

Voor ik overga op de samenstelling van de extra-ordinaire **zeekrijgs-**raad of Hoge zee-krijgsraad, moet ik eerst iets over de geschiedenis daarvan mededelen; een merkwaardig voorbeeld van vrije rechtsvorming ook in het publiekrecht en zelfs in de rechterlijke organisatie.

In tijden van grote maritieme acties moet men al spoedig ontdekt hebben, dat men met de gewone rechtsbedeling niet goed uitkwam. Na het eventueel falen van zo'n actie, placht men uiteraard onmiddellijk naar de oorzaken daarvan een onderzoek in te stellen. De admiraliteitsraden waren daartoe niet of minder geschikt, omdat de leden burgers waren, met geen of onvoldoende kennis van en inzicht in zeemanschap en tactiek bij een zeegevecht om de handelingen van bevelhebbers en andere officieren te kunnen beoordelen. Daarbij kwam nog, dat elk der vijf **admirali-**

teitscolleges rechtspraak over het onder *haar* ressorterend personeel en door het niet bestaan van hoger beroep tegen haar uitspraken, elke kans om eenheid in de rechtspraak aan te brengen ontbrak.

Wat de zee krijgsraden betreft zullen rangverhoudingen dikwijls aan een berechting in de weg hebben gestaan, terwijl gevoelens van collegialiteit de bereidheid om eigen aanvoerders of collega's te berechten en vaak min of meer onder pressie van de clameur publique tot zware straffen te moeten veroordelen, niet groot zullen hebben gemaakt.

Het laatste wordt o.m. duidelijk geïllustreerd door wat er plaats vond na de ongelukkig verlopen slag bij Lowestoft in 1665. De berechting van een aantal kapiteins, die van plichtsverzuim werden verdacht, werd opgedragen aan de krijgsraad van de te Texel binnengevallen schepen. Tromp en de meeste kapiteins van zijn schepen verzetten zich daartegen met het formeel argument, dat de krijgsraad alleen bevoegd was zo lang de vloot in zee was, en dat nu zulks niet het geval meer was, de admiraliteitscolleges de schuldigen behoorden te berechten.⁹⁾

In een ander geval wilde een zee krijgsraad de schuldigen niet tot de op hun misdrijf gestelde doodstraf veroordelen en kwamen de meeste aangeklaagden met lichte straffen vrij.¹⁰⁾

Tot oplossing van deze moeilijkheden heeft men van alles geprobeerd. Er zijn gevallen bekend waarin de Staten-Generaal een gedeputeerde uit hun midden tot president van de zee krijgsraad benoemden, of waarin de berechting werd opgedragen aan een buitengewone rechtbank van 10 gedelegeerde rechters – twee uit elke admiraliteit, of wel aan zee krijgsraden bij voorkomende gelegenheden gedelegeerde burgerrechters werden toegevoegd.

Waarschijnlijk is er aanvankelijk van de zijde van de admiraliteitscolleges verzet geweest tegen de benoeming van extra-ordinaire krijgsraden omdat zij dit als een inbreuk op hun rechtsbevoegdheid zullen hebben beschouwd.

Tenslotte moet toch wel gebleken zijn, dat het meest geëigende instituut om bevelhebbers en andere officieren, die van plichtsverzuim, lafheid e.d. werden beschuldigd, te berechten, een buitengewone zee krijgsraad was van niet rechtstreeks bij de zaak betrokken vlag- en hoofdofficieren. Dat dit ook voor de admiraliteitscollegeseen aanvaardbare oplossing is geweest, blijkt o.a. uit een missive van het Rotterdamse college „Op de Mase” van 1691 in de zaak van een aantal matrozen van het oorlogsschip „Den Briel”, die „leggende voor Hellevoetsluijs met toestemming van „eenige scheeps-Officieren, een gantsch onstigtelyke muijterijen hebben . . . „aangeregt”. Het college oordeelde daarin, dat het „van de saak wel „hadde kunnen Kennisse nemen, (maar) het exempel meer (zou) stich-

⁹⁾ de Jonge II p. 34.

¹⁰⁾ Elias IV p. 70–72.

„ten, (en) soo de autoriteyt en het respect van de officieren der vloote „meer versterken soude, in gevalle de Judicature der selve saken aan een „hooge Crijgsraedt Gedemandeert kwam te werden. . .”¹¹⁾

Ook de samenstelling van de buitengewone colleges is geweest 7 of 9 leden, inclusief de president. Van beide zijn in de archieven verschillende voorbeelden aan te treffen.

Wat langer zal worden stil gestaan bij de voornaamste bij de rechtspleging betrokken personen. Dat waren er vroeger heel wat meer dan tegenwoordig nu die betrokkenheid eerder uitzondering dan regel is.

Niet alleen waren er de admiraliteitsraden met hun uitgebreid personeel van advocaten-fiscaal, secretarissen, klerken, provoosten-geweldiger en hellebaardiers. Ook de vloten, eskaders, smaldelen en schepen alleen, die regelmatig naar vreemde oorden werden uitgezonden waren talrijker dan tegenwoordig. Daardoor waren er meer krijgsraden met hun voorzitters, leden, fiscaals, schrijvers, provoosten, enz. En dan waren er nog de bijzondere krijgsraden aan de wal en de stadhouders en hun secretarie-ambtenaren, die te maken hadden met het bijeenroepen van die bijzondere krijgsraden, het behandelen van gratierequesten en het approberen van binnenslands door krijgsraden gewezen vonnissen. Regelmatig werd zelfs het gehele scheepsvolk of een kwartier daaruit actief bij de rechtspleging betrokken wanneer b.v. een matroos veroordeeld was om te worden gekielhaald, of van de ra te vallen, of wanneer een soldaat – zoals een marinier toen veelal nog werd genoemd – veroordeeld was om enige malen door de cordons te worden geleid, waarbij hij door zijn collega's met stokken werd „afgeroffeld”.

De voornaamsten waren echter ongetwijfeld de commanderende officieren, de advocaten-fiscaal, de schrijvers en de provoosten.

Talrijk zijn de aantallen instructies voor de commanderende officieren, zowel algemene als die voor een bepaalde reis of expeditie.

Onder eerstbedoelden is van belang die van 6 mei 1755 die o.m. de bepaling inhoudt, dat de kapitein „niet zal vermogen (veel minder Zijne „Officieren) iemandt van zijn Dek- of Onder-Officieren met den dag of „rotting te slaan, maar zo iemand gepeccert heeft, zal hy, zo het een „Commandeur, Lieutenant, Chirurgijn, Schrijver, Schipper, Comman- „deur van de Soldaten, Voluntair, Adelborst of Appointee is, dezelve in „arrest doen zetten, en iemand van de verdere onder-Officieren, in de „boeien (doen sluiten); en over dezelve krijgsraad doen houden bij de „eerste occasie . . . Ingeval een van de voorsz. Officieren, binnen 24 uren „naar dat (hij) in arrest zal zyn gezet, vergiffenis kwam vragen, zo zal hy „deselven, de zaak daartoe gedisponeert zynde, sonder Krijgsraad mogen „ontslaan, maar anders niet”. Heeft de kapitein „eenige matroosen of

¹¹⁾ AA XXXI, 8 nos 212—213.

„Soldaten in de boeijen doen Setten, (dan moet hij) over deSelven, (zo)als „hier voors(chreven) is, krijgsraad. . . doen houden; En Zullen deSelve „alle gevonnist moeten werden na(ar) de articulbrief te water mitsgaders „na de Placaten en orders van het Land, albereids gemaakt of nog te maken”.¹²⁾

Hieruit blijkt o.m., dat de kapiteins en hun officieren nog wel eens klappen uitdeelden met dag (een eind touw) of rotting en dat het nodig werd geacht om daaraan paal en perk te stellen. In plaats van hem te slaan, moest iemand die „gepeccert” had in arrest worden gesteld c.q. in de boeien worden gesloten, waarna vervolgens bij de eerste gelegenheid krijgsraad gehouden moest worden, tenzij hij tijdig vergiffenis vroeg. Ook hier weer een vage bepaling, want waartegen en hoe zwaar iemand gezondigd moest hebben om dergelijke strenge maatregelen te rechtvaardigen, stond er niet in vermeld.

De moeilijkheid was dan ook, dat noch in de instructies, noch in de artikelbrieven, noch elders een bruikbare scheiding tussen wat wij nu noemen disciplinaire vergrijpen en strafbare feiten werd gemaakt, waardoor het veelal van de persoonlijkheid van de kapiteins afhing of zijzelf de bestraffing ter hand namen, dan wel de krijgsraad bijeen lieten roepen.

Veel later – n.l. in 1807 – werd dit door een commissie tot de militaire wetgeving in haar rapport aan koning Lodewijk aldus onder woorden gebracht: „De eene, en andere soort dier misdaden was onder elkander „vermengd, waardoor de Officieren, die hunne macht niet buiten de be- „hoorlijke grenzen begeerden uit te breiden, meermalen in onzekerheid „wierden gebracht, of zij het recht bezaten, om zekere misdrijven eigener „gezag te straffen of niet, terwijl anderen minder kiesch zich het recht „zouden hebben kunnen aanmatigen, om kennis te nemen, en oordeel te „vellen over misdaden, te gewichtig, om zonder rechterlijk onderzoek te „worden afgedaan”.¹³⁾

Doordat registers van opgelegde krijgstuchtelijke straffen onbekend waren, was afdoende controle op het „eigener gezag straffen van zekere „misdrijven” niet mogelijk, terwijl tevens de mogelijkheid ontbreekt om daarover thans een juist oordeel uit te spreken. Wel wordt uit de overgebleven krijgsraadvonnissen en aantekeningen in de scheepsjournalen geenszins de indruk verkregen als zouden de kapiteins zich regelmatig aan gezagsaanmatiging hebben schuldig gemaakt door alleen de zwaarste vergrijpen voor de krijgsraad te brengen en de lichtere krijgstuchtelijk af te doen. Integendeel overheerst de indruk, dat zij de krijgsraad veelvuldig, ook voor minder belangrijke vergrijpen, hebben ingeschakeld en dat zij voor het overige als regel hun gezag „op vaderlijke wijze” en met inacht-

¹²⁾ De instr. is te vinden in Rec. **Z.O.** (Bureau Maritieme Historie van de Marinestaf).

¹³⁾ de Wijs, Een en ander uit de geschiedenis van het strafrecht en de strafrechtspleging bij de Nederl. Zeemacht. Verslagen Marine Vereniging 1907—1908 p. 195—196.

neming van zekere gematigdheid hebben uitgeoefend. Daarbij moet in het oog worden gehouden, dat volgens de toenmaals geldende opvattingen de overheid als een allesomvattende pater familias werd beschouwd en de plicht tot het bewaren van orde en rust haar een in beginsel onbeperkt gezag over personen en goederen gaf.¹⁴⁾

Fiscaals waren oorspronkelijk ambtenaren belast met het beheer van publieke geldmiddelen. Sedert de instelling van de admiraliteitscolleges komen zij ook bij de zeemacht voor. Aangezien die colleges zowel met bestuur als met rechtspraak belast waren, waaronder wat de rechtspraak betreft de berechting van zaken verband houdende met buit- en prijsgelden, convooiën, licenten, sluikhandel e.d. – was het voor de hand liggend, dat de financiële ambtenaar tevens zou worden belast met het voeren van acties tegen alle overtreders van de placaten op de genoemde gebieden, m.a.w. met de functie van openbaar aanklager. Uit die combinatie van functies ontstond de naam advocaat-fiscaal, die later zijn weg ook naar de varende zeemacht heeft gevonden.

De advocaten-fiscaal, die ter betere handhaving van de bepalingen van de artikelbrief, vóór het uitlopen van een vloot, gewoonlijk ¹⁵⁾ aan boord werden geplaatst, droegen wel de naam van hun collega's bij de Admiraliteiten, maar hun functie stemde daarmee niet overeen. Met de financiële aangelegenheden van de vloot hadden zij namelijk geen bemoeienis.

Wanneer de fiscaals hun intrede op de vloot hebben gedaan, is niet met enige nauwkeurigheid aan te geven. Vermoedelijk was dit omstreeks november 1652, toen de treurige toestanden op 's lands vloot voor Hellevoetsluis Tromp noodzaakten een dringend verzoek aan de Staten van Holland te richten om een fiscaal en één van de „geweldigsten van de „Generaliteyt” met zijn helpers naar Hellevoetsluis te zenden. In dat zelfde jaar namen de Staten van Holland zelfs het besluit aan Tromp op te dragen om tijdens gevechten met de vijand de fiscaal in een welbezield schip om de vloot te laten varen teneinde te controleren of de kapiteins hun plicht wel deden.¹⁶⁾ Deze activiteiten hebben hen waarschijnlijk de naam bezorgd van „gehate verklikkers der vlootpolitie”.¹⁷⁾

Als regel voer slechts één advocaat-fiscaal op de vloot mee. Voor een bepaalde actie werden er wel één of meer bijgeplaatst, zoals in 1672 op de vloot onder De Ruyter. Zij kregen alle de opdracht met een galjoet om het eskader, waarbij zij waren ingedeeld, te zeilen, teneinde nauwkeurig op te nemen of de schepen zich wel op de hun aangewezen post en rang bevonden.¹⁸⁾

Als openbare aanklager was de advocaat-fiscaal belast met de leiding

¹⁴⁾ Fockema Andreae, *De Nederlandse Staat onder de Republiek* (1969) p. 104–105.

¹⁵⁾ de Jonge I p. 314.

¹⁶⁾ Elias IV p. 38–39.

¹⁷⁾ Elias V p. 89.

¹⁸⁾ de Jonge II p. 280 nt. 1.

van de procedures. Als zodanig was het niet alleen zijn plicht om misdaden op te sporen en misdadigers hun verdiende straffen te doen genieten, maar ook „om de onnozelheyd van Onschuldigen in een helder Daglicht te „stellen, en hun dus **die** personeele Veyligheyd, Weegens de welke ons „Vaderland Zo geroemd word, met'erdaad te doen genieten.”¹⁹

Voorts behoorden tot hun taak: het opmaken van de sententies en het aanzeggen van opgelegde straffen. Het aantal instructies voor de scheepsschrijvers in archieven en gedrukte placcaatboeken is eveneens talrijk. De oudst-bekende is van 1621 en werd aangetroffen in het Rijksarchief te Arnhem.²⁰) Uit die instructies blijkt, dat de werkzaamheden van de schrijvers o.m. bestonden uit het bijhouden van de scheepsjournalen – waarbij zij alle zeevaarkundige gegevens van de stuurlieden mochten overnemen – en het opstellen van alle aan boord nodige acten, zo als testamenten, machtigingen, inventarissen e.d. Op het gebied van de rechtspleging bevatten de instructies wonderlijk genoeg meestal alleen de verplichting om „te Scheep zijnde één keer per maand de artikel-brief „aan de Matroosen voor te lezen”, terwijl uit archiefonderzoek is gebleken, dat hun werkzaamheden op dit gebied veel uitgebreider waren, t.w.:

1. het houden van een voorlopig (preparatoir) onderzoek, zoals dit in zaken waarin een fiscaal optrad door deze geschiedde;
2. het opstellen van de vraagpunten of interrogatoriën voor de informaties, indien daarin geen fiscaal optrad;
3. de secretaris-functietijdens de informaties en ter terechtzitting van de krijgsraad;
4. het bijhouden van de notulen ter terechtzitting;
5. het opstellen van sententiën in zaken waarin geen fiscaal was opgetreden;
6. het voorlezen van de sententies aan veroordeelden vóór de tenuitvoerlegging daarvan, eveneens indien geen fiscaal in de zaak was opgetreden.

Een en ander komt overeen met het hiervoor meermalen genoemde concept-reglement Six, dat de bepaling inhoudt, dat de krijgsraden buitenslands geadsisteerd moeten worden door de fiscaal, indien er zich één bij het eskader bevindt, of anders door de schrijver van het schip of een van de kundigste schrijvers op het eskader. Ook indien binnenslands een krijgsraad is benoemd, wordt deze hetzij door een fiscaal geadsisteerd, hetzij „door een Schrijver waargenoomen”. De fiscaal leidt de procedures. Wordt de krijgsraad door een schrijver „bedient”, dan moet deze – bij het leiden van de procedures – een aantal nader in het reglement aangegeven punten in acht nemen.²¹)

¹⁹) AA XXXVII, 60 A no. 76. Memorie van Adv. fisc. Six i.z. mouterij op OIC Schip de Venus (1782).

²⁰) Latere instructies zijn van 1629 en 1636 (GPB V p. 367–370) en 1755 (Rec. Z.O.).

²¹) C. R. Six is als bijl. I opgenomen in mijn „Marine Justitie”, diss. Utrecht (1974).

Met de advocaten-fiscaal van de admiraliteiten waaronder hun schip ressorteerde stonden de schrijvers in rechtstreekse verbinding. Na afloop van een reis moesten zij de scheepsjournalen *tesamen* met alle originele „instrumenten“ of acten die gedurende de reis door hen waren gepasseerd aan de advocaten-fiscaal inzenden. Een merkwaardige bepaling uit het „Reglement en Instructie voor de Zee-Officieren van de Admiraliteit te Rotterdam van 1755“ is nog, dat daarin de schrijvers worden geordonneerd hun journalen *zelf* bij te houden en zich niet te richten naar de begeerte of voorschrift van iemand anders.²²⁾ Voorts moesten zij zich altijd aan boord bevinden, ook „indien de kapitein anders zou ordonneeren“.²³⁾ Hieruit kan m.i. niet anders worden geconcludeerd, dan dat hun Edel Mogenden aan hen de weinig benijdenswaardigerol van waakhond en controleur hadden toegedacht.

Dat juridische kwesties de bijzondere aandacht van de schrijvers hadden, blijkt uit een „modellenboek“, dat tussen 1778 en 1780 door de 1e schrijver Laurentius Beudt werd aangelegd en dat thans in het bezit is van het Bureau Maritieme Historie in Den Haag, bevattende een verzameling van afschriften in de zaak van de „Hooge Scheepskrijgsraad“ (zoals het college hier wordt genoemd) contra de kapitein van een schip.

Ondanks hun veelomvattende werkzaamheden, worden de schrijvers in de maritieme historische literatuur – behoudens een enkele uitzondering – niet of nauwelijks genoemd.²⁴⁾ Niet ten onrechte heeft de historicus Bouman gewezen op de voorliefde van historici voor gewelddadige gebeurtenissen, met veronachtzaming der geschiedenis van het alledaagse leven. Niet alleen van de historici zou men daaraan willen toevoegen, maar ook van de gemiddelde lezer van historische werken. Gewelddadige gebeurtenissen waren en zijn nog „nieuws“ en het leven van alle dag is dat niet of nauwelijks. Aan de interne geschiedenis van onze zeemacht moet nog van alles worden gedaan. De rechtsgeschiedenis vormt daarvan een belangrijk onderdeel.

Als vierde groep van belangrijke functionarissen noemde ik de provoosten. Provoost of geweldiger was de algemene benaming voor een ambtenaar, die belast was met de handhaving van de bestaande orde. Provoosten waren overal aanwezig: in elk regiment van het leger, in de z.g. „Frontiersteden“, bij de admiraliteiten en aan boord van elk zeegaand oorlogsschip.²⁵⁾ Hier en daar leeft de naam nog voort, o.a. bij de marine, maar hun functie is een zwakke afschaduwing van wat die eens is geweest.

²²⁾ Instr. 1755 art. VI.

²³⁾ Instr. 1636 art. VI.

²⁴⁾ Backer Dirks is de enige, die in het register achter dl. II de schrijver uitvoerig vermeldt, de Jonge in het register achter deel V zeer summier, Elias en Mollema in het geheel niet.

²⁵⁾ Alfabet. register op GPB onder „provoost“.

Elke provoost had een aantal helpers, die afwisselend dienaren, rakkers, „stokke-knegten” of hellebardiers werden genoemd. Dat hun aantal aanvankelijk niet bijzonder groot is geweest, kan uit de klacht van Tromp in 1653 worden afgeleid, dat hij als enige politiedienaar slechts een invalide met één arm tot zijn beschikking had.²⁶⁾ Later is hun aantal kennelijk uitgebreid, want is er sprake van een of meerdere provoosten-generaal – ook wel „Geweldige provoosten-generaal” – die meestal in de havensteden verbleven en die meer speciaal ermee belast waren te voorkomen, dat bij het vertrek van schepen naar zee bemanningsleden aan wal achterbleven en met het terugbrengen van deze lieden naar boord.²⁷⁾ Voor de provoosten aan boord van de schepen bestonden er uiteraard ook instructies. Ingevolge deze moesten de provoosten ervoor zorgen, dat tussendeks goede orde werd gehouden en alles wat daartegen inging rapporteren aan een van de officieren. Had hij op order van deze iemand in de boeien gesloten, dan mocht deze niet anders dan met toestemming van de commanderende officier worden losgemaakt. Hij moest er ook op toezien of door de schildwacht laten toezien, dat aan gevangenen geen drank werd gebracht. Zij, die op verboden plaatsen rookten, moest hij zonder aanzien des persoons „bekeuren”, evenals zij die niet „in het gebed” kwamen. 's Avonds na het opzetten van de wacht, moest hij erop letten dat de lichten werden uitgedaan en het volk niet uit kooi bleef om zich met drinken, dobbelen en spelen onledig te houden.²⁸⁾

Tenslotte was hij belast met de tenuitvoerlegging van straffen, hoewel de instructie daarover zwijgt. Het blijkt echter uit een resolutie van de Raad van State uit 1730, waarbij werd bepaald, dat „Criminele of **Infamerende** Sententien” niet door provoosten geëxecuteerd moesten worden, maar dat hij daarbij wel mocht en moest assisteren.²⁹⁾

In overeenstemming met zijn belangrijke functie werd het „Resistereen aan de scheeps-provoosten” streng gestraft.³⁰⁾

Evenals ten aanzien van de rechterlijke organisatie, ontbrak bij de zee-macht een duidelijke regeling van de procesgang. Ook op dit terrein heerste vanouds het gewoonterecht, steunende op in de burgerlijke rechtspraak bestaande processuele gebruiken, echter zonder overdadig formalisme. De advocaten-fiscaal bij de Admiraliteiten, op de vloot en bij de bijzondere Hoge Zeekrijgsraden aan de wal waren afgestudeerde juristen en het is logisch, dat zij hetgeen zij geleerd hadden ook in de zeemacht in praktijk brachten, zij het met alle beperkingen, die de bijzondere omstandigheden meebrachten. Bespreking van de manier van procederen bij de zeemacht

²⁶⁾ Elias V p. 126.

²⁷⁾ de Jonge I p. 134.

²⁸⁾ Rec. Z.O. 6-5-1755.

²⁹⁾ Res. 12-4-1730.

³⁰⁾ „Op poene van den lyve”. Artikel brief 1702 art. V. „Marine Justitie” bijl. III.

zal worden beperkt tot die bij de gewone zee- en scheepskrijgsraden. Die bij de admiraliteiten en de bijzondere krijgsraden aan de wal blijven dus onbesproken, omdat de procesgang bij alle colleges min of meer gelijk en de afwijkingen niet van principiële aard waren. De vorm waarin de rechtspleging als regel werd gevoerd, was overal de zelfde, te weten inquisitoir. De beklagde was een vrijwel rechteloos object van onderzoek in een schriftelijk gevoerd geheim proces.

Was de commanderende officier van oordeel, dat een militair voor de krijgsraad moest terechtstaan, dan benoemde hij twee van zijn officieren tot commissarissen en gaf hen de opdracht in de zaak informatiën in te winnen. Was geen fiscaal aanwezig dan werd de le schrijver in de functie van fiscaal aan hen toegevoegd. Eventueel was deze tevens secretaris bij de informatiën en ter terechtzitting.

Zonodig hoorde deze ten overstaan van commissarissen getuigen en – op tevoren door hem opgestelde vraagpunten – de beschuldigde. Na afloop van de informatiën werd de krijgsraad „vol” gemaakt door de benoeming van de overige leden. Voor de zitting begon, werd met het doen van een kanonschot „de Staaten Geus” gehesen en een gebed uitgesproken.

Vervolgens werden de getuigen om beurten binnen geroepen en op hun tijdens de informatiën afgelegde verklaring gerecoleerd, wat hierop neerkwam, dat die verklaring hen werd voorgelezen en gevraagd of zij daarin volhardden en zulks met ede konden bevestigen. In het bevestigend geval werd de verklaring door de getuige ondertekend en beëdigd, waarna de secretaris deze certificeerde met de woorden „Mij Present” en handtekening. Tijdens de informatiën werden de getuigenverklaringen noch ondertekend, noch beëdigd, maar daaronder het certificaat gesteld: „De „voorenstaande Vragen gedaan en beantwoordt in praesentie van ons „ondergetekenden^m, t.w. de twee commissarissen en de schrijver.

Bij de getuigeverhoren was de beklagde niet aanwezig. Hij werd na afloop daarvan op zijn eerder afgelegde verklaring gerecoleerd, m.d.v. dat hij niet werd beëdigd. Hield zijn verklaring een ontkenning in, dan werd hij ter zitting met een of meer getuigen geconfronteerd.

De pijnbank was bij de zeemacht onbekend. Maar onder bepaalde omstandigheden, waarvan de duidelijkheid te wensen overlaat, was pijniging van een beklagde toegelaten. Hij moest daartoe eerst in de volle krijgsraad worden veroordeeld. Methoden, waaruit blijvend letsel zou kunnen voorkomen, mochten niet worden toegepast. Had de beklagde de pijn doorstaan zonder te bekennen, dan mocht hij niet opnieuw worden gepijnigd en niet tot de doodstraf worden veroordeeld, eventueel wel tot een mindere straf.³¹⁾ Uit de archieven blijkt, dat van de bevoegdheid tot het toebrengen van pijn een zeer matig gebruik moet zijn gemaakt. Uit de

³¹⁾ C. R. Six artt. 18—21.

periode 1750-1795 zijn slechts een viertal gevallen bekend geworden. De gebruikte methoden varieerden van enige slagen met handdaggen tot het zetten, respectievelijk leggen van de patiënt op een kabeltouw, met een handspaak tussen de benen waaraan de handen waren vastgemaakt. In drie gevallen was de maatregel voldoende om het slachtoffer vlot te doen bekennen. In het vierde geval was dit niet het geval, waarna de krijgsraad unaniem besloot niet tot verdere pijniging te *kunnen of moeten* overgaan, maar de geaccuseerde wederom in de boeien te sluiten totdat hij ergens aan land kon worden gezet.³²⁾

Was naar het gevoelen van alle leden een zaak voldoende onderzocht, dan moest de president overgaan tot het opnemen van de stemmen, ook wel genoemd „de adviezen” of „het gevoelen”.

Weliswaar zegt het concept Reglement Six, dat de president met het jongste lid moet beginnen en zelf als laatste zijn stem moet uitbrengen, maar van de acht uit de archieven opgediepte gevallen, was er niet één waarin aldus was gestemd. In 4 gevallen had de president het eerst gestemd en het jongste lid het laatst en in de andere 4 gevallen had het oudste lid het eerst gestemd en de president het laatst. Ook hier dus blijkbaar weer geen vaste regels.

De conclusie uit de gehouden stemming weid door de president vastgesteld aan de hand van de meerderheid der uitgebrachte stemmen. Bij staking van stemmen – wat bij een oneven aantal leden men zich alleen kan voorstellen t.a.v. de op te leggen straf – moest altijd „het zachste „gevoelen” gevolgd worden.³³⁾

Het vonnis moest de omstandigheden van de misdaad uitdrukken, die door de delinquent waren bekend of door getuigenverklaringen waren bewezen en waarop de straf was *gebaseerd*.³⁴⁾ Van die toch al gebrekkige motiveringseis, kwam in de praktijk niet veel terecht. Als regel werd in de vonnissen een min of meer uniforme formule gebezigd, zoals de lagere rechters van nu zich veelal tevredenstellen met een formule, wanneer het erom gaat de redengevende feiten en omstandigheden aan te wijzen, dat een feit door een verdachte is begaan.

Het vonnis moest worden geslagen uit naam van Hun Hoog Mogenden de Heren Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden en van Zijn Doorluchtige Hoogheid als Admiraal-Generaal van deze landen.³⁵⁾ Tijdens de beide stadhouderloze tijdperken werd alleen recht gesproken uit naam van de Staten-Generaal.

Noch uit de aangetroffen notulen of andere processtukken, noch uit de scheepsjournalen blijkt op welke wijze de vonnissen werden uitgesproken. Ook het conceptreglement Six zwijgt hierover. Wel zijn er drie *voorbeel-*

³²⁾ AA 1162 no. 11.

³³⁾ C. R. Six art. 22.

³⁴⁾ Idem 25.

³⁵⁾ Idem 24.

den van uitspraken met open deuren, één door een admiraliteitsraad en twee door een hoge Zeekrijgsraad.³⁶⁾ Los van de uitspraak stond de voorlezing van het vonnis door de schrijver in het openbaar, vlak vóór de tenuitvoerlegging.³⁷⁾

Die tenuitvoerlegging moest plaatsvinden in het openbaar ten overstaan van commissarissen en de fiscaal c.q. eerste schrijver die als zodanig had gefungeerd. Zij moest geschieden met „alle Zodanige Solemniteiten welke „ontzag en afschrik aan de equipagien kunnen inboezemen”.³⁸⁾ Aan een ter dood veroordeelde moest een hut worden ingeruimd, terwijl predikant of ziektentrooster voor de nodige geestelijke steun moesten zorgen.³⁹⁾ Bij de executie van lijfstraffen moesten (twee) chirurgijns tegenwoordig zijn.⁴⁰⁾ Enkele malen kwam een executie in twee of meerdere gedeelten voor, soms met een tussentijd van enkele maanden.

In geen enkele sententie ontbrak de clausule „veroordelende hem voorts „in de Kosten en Misen van Justitie”. Wat „kosten” waren, is in dit verband wel duidelijk. „Misen” waren de kosten van onderhoud van getineerden, die niet meer „in de voeding” bij de kapitein waren, maar zelf hun onderhoud moesten betalen.

Van alle verrichtingen van krijgswaarden moesten door de schrijver notulen worden bijgehouden. In het bijzonder moest hij daarin het gevoelen van ieder lid over de uit te spreken vonnissen aantekenen.⁴¹⁾ Aangezien de notulen bij de processtukken moesten worden gevoegd, was van een raadkamergeheim geen sprake.

Het is meen ik van algemene bekendheid, dat in het verleden zich altijd veel vreemdelingen onder de bemanningen van de schepen bevonden. Vreemdelingen van de meest uiteenlopende nationaliteiten.⁴²⁾ Talrijke malen werden buitenlanders tot zware straffen, een enkele maal tot de doodstraf, veroordeeld. Maar er zijn nergens aanwijzingen gevonden, dat bij de procesvoering van tolken werd gebruik gemaakt. Dat er taalbarrières geweest zijn, wordt impliciet aangetoond door het besluit van een krijgsraad om een deserteur buiten de krijgsraad te houden „als „kunnende hem niet verstaan”. Ondanks dat vond de krijgsraad het toch nodig hem een scheepsstraf te doen ondergaan.⁴³⁾

Strik- en suggestieve vragen werden bij het onderzoek blijkbaar niet als ongeoorloofd beschouwd. Nergens is van een verbod daartoe gebleken.

³⁶⁾ Resp. AA 1176 journ. 2-10-1777, AA XXXI no. 8, III Zeezaken no. 165 en AA 1176 journ. 25-10-1779.

³⁷⁾ AA 1176 journ. 16-12-1777.

³⁸⁾ C. R. Six art. 28.

³⁹⁾ Idem 27.

⁴⁰⁾ Idem 30.

⁴¹⁾ Idem 15.

⁴²⁾ Simons, Met een Bataafs eskader naar de West en Noord-Amerika, Marineblad 1970, p. 1100 e.v.

⁴³⁾ AA 1235 journ. 2-9-1786.

De wijze van vragen op zichzelf was al suggestief. Er werd van uitgegaan, dat beklaagde het feit had begaan. De veelal lange, en zeker voor een eenvoudige matroos of soldaat ingewikkelde vragen werden meestal zo gesteld, dat hij daarop slechts met „ja” of „neen” of „ik weet het niet” kon antwoorden. Men ziet dan ook in een verhoor uit die tijd vaak een dicht beschreven helft van het papier waar de vragen staan geformuleerd en een spaarzaam beschreven helft aan de zijde van de antwoorden.

Overigens was deze praktijk, vergeleken b.v. met de toestanden op dit gebied aan de wal volstrekt geen uitzondering.

Van een bepaald straffenstelsel was in de 18e eeuw nog geen sprake. Straffen van allerlei soort en zwaarte kwamen door elkaar in de artikelbrieven voor, variërende van de doodstraf in allerlei vormen tot de z.g. „arbitraire” straffen, ter keuze van de oplegger. Dood- en lijfstraffen werden het meest bedreigd, vrijheidsstraffen het minst, vermogensstraffen weinig.⁴⁴⁾ Telt men van elke soort straf op het aantal keren dat oplegging volgens de artikelbrief mogelijk is en vergelijkt men daarna – aan de hand van een aantal vonnissen⁴⁵⁾ – hoeveel malen die zelfde soort straf in feite werd opgelegd, dan blijkt bij voorbeeld dat het aantal opgelegde doodstraffen veel geringer was dan men op grond van de artikelbrief kon verwachten. Bij de strafbedreiging was afschrikking doel. Men krijgt bepaald niet de indruk van welbewuste wreedheid bij de toepassing, eerder die van voortdurende gematigdheid.

Eigenlijke rechtsmiddelen waren onbekend. Wel waren vonnissen door krijgsraden binnenslands gewezen aan goedkeuring (approbatie) door de stadhouder onderworpen vóórdat zij konden worden tenuitvoergelegd.⁴⁶⁾

Een geapprobeerd vonnis wilde nog niet zeggen, dat het ongewijzigd was goedgekeurd. Soms werden vonnissen bij de approbatie ingrijpend gewijzigd, veelal met de volgende motivering: „niet te min gratie voor „rigeur van Justitie praefererend”. Gratie werd daarin dus niet gebruikt in de tegenwoordige betekenis. Die werd vroeger in het algemeen met „pardon” aangeduid. Het verlenen van gratie behoorde en behoort tot de rechten van de soeverein. Vroeger werd het door de stadhouders in naam van de soevereinewesten uitgeoefend.⁴⁷⁾

Wat wij nu amnestie noemen, was vroeger als regel bekend onder de naam „generaal pardon”, hoewel pardon zonder meer en amnestie ook voorkwamen. In 1788 werd er zelfs een „generale Amnestie en Vergiffenis” afgekondigd aan hen die . . . „hadden deelgenomen aan de ramp-„spoedige verdeeldheden welke den geheelen Staat beroerd en tot op den

⁴⁴⁾ Artikel brief 1702, „Marine Justitie” bijl. III.

⁴⁵⁾ „Marine Justitie” bijl. XXXI met overzicht vonnissen over tijdvak 1750–1795.

⁴⁶⁾ C. R. Six art. 37.

⁴⁷⁾ de Monté ver Loren en Spruit, Hoofdlijnen p. 202 met verwijzing naar literatuur.

„oever van zijn verderf gebragt hebben . . .”⁴⁸⁾

Men kan zeggen, dat het ontbreken van eigenlijke rechtsmiddelen enigmate werd gecompenseerd door een ruime toepassing van gratie en amnestie. Daartoe diende ook de intercessie of voorspraak, die veelvuldig werd aangewend. Herhaaldelijk vermelden b.v. de journalen, dat iemand, die door de kapitein in arrest of in de boeien was gezet, korte tijd daarna „*op voorspraak* en belofte van beeterschap” werd ontslagen. Er zijn voorbeelden van voorspraak gedaan door collega's, vrienden of goede bekenden, maar ook door toevallige bezoekers, zelfs door de Heer Luit. Adm. Tromp in persoon. Enige malen werd een voorgenomen executie gestaakt of uitgesteld „op het deemoedig bidden van des patients huis-„vrouwe, en 't geheele scheepsvolk”, of „op d'oetmoedige Supplicatien „en voetvallen van eenige Huysvrouwen ende naaste vrunden”.⁴⁹⁾

Slot volgt (Red.)

Afkortingen:

AA	Algemeen Rijksarchief — Admiraliteitsarchieven
MA	Algemeen Rijksarchief — Marinearchieven 1795—1813
Backer Dirks	J. J. Backer Dirks, De Nederlandse Zeemacht in hare verschillende tijdperken geschetst I—II (1891)
C. R. Six	Concept reglement Six „Weegens het houden van krijgsraden”
Elias	Johan E. Elias, Schetsen uit de geschiedenis van ons zeezezen I t/m VI (1916)
GPB	Groot Placaat Boek (1097—1795) I t/m IX met Repertorium of Generaal Register (1797).
HMV	Hoge Militaire Vierschaar
Instr.	Instructie
de Jonge	Jhr. J. C. de Jonge, Geschiedenis van het Nederlandsche Zeezezen I t/m V (1869)
Journ.	Scheepsjournaal
OIC	Oost Indische Compagnie
Rec. G.S.	Recueil van Gedrukte Stukken
Rec. Z.O.	Recueil van Zee-Orders van het Admiraliteitscollege te Rotterdam
Res.	Resolutie

⁴⁸⁾ Res. boek Staten-Gen. 1788 p. 536.

⁴⁹⁾ AA XXXI no. 167.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 21 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* kolonel Mr. J. O. de Lange en majoor N. W. G. M. Pols;
Raadsman: kapitein H. L. van den Broek.

Gestraft met 12 dagen verzwaard arrest, 2 dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest.

Bewezen verklaard, gekwalificeerd, vervolgens overwogen dat het feit een (oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp oplevert en door de Krijgsraad afgedaan met 7 dagen verzwaard arrest.

(W.M.Sr. art. 97, 99; W.K. art. 56, 58)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen K.G., geboren 4 september 1954, res.korp.-I, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als korporaal der eerste klasse in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, „op of omstreeks 26 januari 1975, terwijl hij ingaande 16 januari 1975, „krijgstuchtelijk was gestraft met 12 dagen verzwaard arrest zijn te „Steenwijk, althans in Nederland, gelegerd onderdeel heeft verlaten en „daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoor- „loofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 28 janu- „ari 1975 bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Terwijl ik als korporaal der eerste klasse in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht en ingedeeld bij de Staf-Stafverzorgingsbatterij van 43 Afdva, gelegerd te Steenwijk, heb ik op 26 januari 1975 zonder recht of toestemming genoemd onderdeel verlaten, ondanks het feit dat ik ingaande 16 januari 1975 gestraft was met een krijgstuchtelijke straf van twaalf dagen verzwaard arrest; sindsdien ben ik van dat onderdeel opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven tot ik mij op 28 januari 1975 bij mijn onderdeel heb teruggemeld;

Overwegende, dat eerder genoemde Justitiële Verklaring tevens inhoudt, dat beklagde van 26 januari 1975 tot 28 januari 1975 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel Staf-Staf-

verzorgingsbatterij 43e Afdeling Veldartillerie gelegd te Steenwijk;
dat hij zich op 28 januari 1975 persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig, voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van de straflijst van de beklaagde inhoudt, dat deze op 16 januari 1975 krijgstuuchtelijk is gestraft met 12 dagen verzwaard arrest en dat deze straf hem op 16 januari 1975 is aangezegd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als korporaal der eerste klasse in werkelijke dienst „was bij de Koninklijke Landmacht op 26 januari 1975, **terwijl hij ingaan**„de 16 januari 1975, krijgstuuchtelijk was gestraft met 12 dagen verzwaard „arrest zijn te Steenwijk gelegd onderdeel heeft verlaten en daarvan „sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat „hij op 28 januari 1975 bij zijn onderdeel is teruggekeerd;”

Overwegende, dat – nu het primair telastegelegde bewezen is verklaard – een onderzoek naar het subsidiair telastegelegde achterwegemoet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste *één* „dag en niet langer dan dertig dagen durende, waarbij de schuldige het „*misdrif pleegt* terwijl hij is dienstdoende”,

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 97, aanhef en onder ten eerste, juncto art. 99, eerste lid, aanhef en onder ten vierde van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad bevindt, dat het bewezenverklaarde en gekwalificeerdefeit een in artikel 2, sub 2e, van de Wet op de Krijgstucht omschreven vergrijp opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Overwegende, dat de krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan, alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege **strafbaar**.

Bevindt, dat het bewezenverklaarde en gekwalificeerdefeit een in artikel

2, sub 2, van de Wet op de Krijgstucht omschreven feit opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Legt de beklaagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van 7 dagen verzuwaard arrest, met omschrijving van de strafreden als volgt:

„Tijdens een hem opgelegd arrest zijn onderdeel verlaten en vervolgens „daarvan 2 dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest“.

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 21 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* kolonel Mr. J. O. de Lange en majoor N. G. W. M. Pols;

Raadsman: kapitein H. L. van den Broek.

In het bezit van een hoeveelheid heroïne bevonden. f 300,- boete.
(Opiumwet artikel 2 (1) (d))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen C.W.A., dpl. kan., geb. 25 maart 1954, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 9 januari 1975 te Amsterdam opzettelijk een „hoeveelheid diacetylmorfine (= heroïne) als genoemd in artikel 2 lid 1 „sub d van de Opiumwet 1928 in bezit en/of aanwezig heeft gehad“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 9 januari 1975 bevond ik mij in café „Het Winkeltje“ te Amsterdam. Op een goed moment zag ik een klein plastic zakje met een witte stof erin, vermoedelijk heroïne, op de grond liggen. Ik heb het pakje in mijn zak gestoken. Toen ik even later door de politie werd gefouilleerd vonden zij in mijn sleuteletui het zakje met heroïne. Ik wist dat het in bezit hebben van heroïne verboden is;

overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 9 januari 1975, stelden wij een onderzoek in het café „Het Winkeltje“ te Amsterdam in. Wij hielden een man aan die bij een onderzoek aan de kleding, in een sleuteletui een plastic zakje had, inhoudende vermoedelijk

heroïne. Deze man gaf ons op te zijn: C.W.A.;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt, als relaas van verbalisant, Willem Meijboom:

Op 9 januari 1975 heb ik te Amsterdam bij C.W.A., ten dienste der Justitie inbeslaggenomen: Eén plastic zakje, inhoudende ongeveer 1 gram op heroïne gelijkende stof;

Overwegende, dat zich bij de proces-stukken bevindt een rapport, op algemene eed als vast gerechtelijk deskundige opgemaakt en op 28 januari 1975 ondertekend door dr. H. Jansen als apotheker verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, houdende als verklaring van genoemde deskundige:

Op 13 januari 1975 ontving ik, in de zaak contra C.W.A., aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk van de Koninklijke Marechaussee te Amsterdam, 0,9 gram grijs-beige korrelig poeder. Namens de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem werd verzocht een onderzoek te willen instellen naar verdovende middelen in de zin van de **Opiumwet** 1928;

ONDERZOEK :

In het poeder kon met behulp van een kleurreactie en **plaatchromatografie** de aanwezigheid van diacetylmorfine (= heroïne) worden vastgesteld.

KONKLUSIE:

In het poeder kon de aanwezigheid van diacetylmorfine (heroïne) als bedoeld in de **Opiumwet** 1928 art. 2-1-d worden vastgesteld;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: dat hij op 9 januari 1975 te Amsterdam opzettelijk een hoeveelheid diacetylmorfine (= heroïne) als genoemd in artikel 2 lid 1 sub d van de **Opiumwet** 1928 in bezit heeft gehad;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „overtreding van art. 2, eerste lid, aanhef en sub d en onder C van de „**Opiumwet**, waarbij de schuldige het feit opzettelijk heeft gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij art. 10, eerste lid van de **Opiumwet**;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen heroïne aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat deze heroïne met betrekking tot welke het feit is begaan, van zodanige aard is dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 300, —, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 12 dagen en onttrokkenverklaring aan het verkeer van de in beslag genomen heroïne – Red.].

NASCHRIFT

Beklaagde heeft verklaard dat hij in een café een klein plastic zakje met een witte stof erin – vermoedelijk heroïne – op de grond zag liggen en dat vervolgens in zijn zak heeft gestopt, waar het korte tijd later door de politie werd aangetroffen.

De Krijgsraad verklaart bewezen dat beklagde opzettelijk heroïne in zijn bezit heeft gehad en veroordeelt beklagde dienovereenkomstig. De Krijgsraad heeft echter niet overwogen, op welke grond hij het opzet van beklagde heeft aangenomen. Zelfs als het vermoeden van beklagde als voorwaardelijk opzet zou zijn aangenomen, zou een overweging terzake n.m.-m. niet overbodig zijn geweest.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 mei 1975

President: Mr. R. W. Reindersma; *Leden:* majoors P. de Rijken G. K. H. Hes;

Raadsman: kapitein M. van Galen.

Mishandeling en bedreiging met zware mishandeling door een mede soldaat met de vuist in het gelaat en met de geschoeide voet tegen hoofd en lichaam te schoppen en hem vervolgens te bedreigen hem „kapot te schieten“.

2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 200, — geldboete.

(W.Sr. art. 285 en 300)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen P., geboren 8 maart 1954, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 14 oktober 1974 te Seedorf, in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1. opzettelijk gewelddadig P. Erades met kracht met tot vuist(en) gebalde hand(en) in het gelaat heeft geslagen en/of met kracht met geschoeide voet tegen het hoofd of tegen het lichaam heeft geschopt, door welk slaan en/of welk schoppen voornoemde Erades pijn heeft onder-vonden,

„2. opzettelijk dreigend P. Erades heeft bedreigd met enig misdrijf tegen het leven of met zware mishandeling, hebbende hij toen aldaar opzettelijk dreigend tegen voornoemde Erades gezegd: „Ik schiet je „„nog wel eens kapot 's nachts“, althans woorden van dergelijke dreigende aard of strekking, door welke d-eigende uitlating van beklagde voornoemde Erades zich bevreesd kon gevoelen dat beklagde hem van het leven zou beroven of wel zwaar lichamenlijk letsel zou toebrengen“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 14 oktober 1974 omstreeks 22.00 uur bevond ik mij in de onderdeel van de Stafcompagnie van de 41e Pantserbrigade te Seedorf in de BRD. Bij dat onderdeel was ik als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht ingedeeld. De mij bekende soldaat Erades zat aan de bar. Op een gegeven moment heb ik Erades met beide vuisten in het gezicht geslagen en heb hem eveneens geschopt tegen zijn rug en achterste. Ik wilde deze Erades, die ik altijd al niet uit kon staan, pijnlijk treffen. Nadat wij door de korporaal van de dag uit elkaar getrokken waren heb ik tegen Erades gezegd: „Jou schiet ik voor je flikker „de volgende keer“. Ik bedoelde met die woorden Erades schrik aan te jagen. Ik beschikte over een gasrevolver, die heb ik uit eigen beweging ingeleverd bij de Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nummer PD 374/74, . . ., zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Pieter Erades:

Op 14 oktober 1974, omstreeks 22.00 uur zat ik in de onderdeel van de Stafcompagnie van de 41e Pantserbrigade, gelegerd in Seedorf. De soldaat P. sleurde mij uit de bar, naar de gang, waar hij mij, terwijl ik op de grond lag, enkele schoppen en klappen toediende. Hij sloeg mij met zijn tot vuist gebalde rechterhand. Het slaan en schoppen deed mij erg pijn. Hij heeft mij ook gedreigd van het leven te beroven. Hij zei: „Ik schiet je nog wel eens kapot's nachts“.

overwegende, dat zich bij de ten processe aanwezige processtukken bevindt een kennisgeving van inbeslagneming waaruit blijkt dat op 15 oktober 1974 in de legerplaats Seedorf door de wachtmeester der eerste

klasse van de Koninklijke Marechaussee, A. van Dijk, behorende tot de Brigade Seedorf, inbeslaggenomen is één alarmpistool Schmidt Ostheim/Rhoen, kaliber 8 mm, nummer 92459 en 5 patronen 8 mm, merk Geco, welke artikelen aan P. toebehoren;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, op 14 oktober 1974 te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland,

„1. opzettelijk gewelddadig P. Erades met kracht met tot vuisten gebalde handen in het gelaat heeft geslagen en met kracht met geschoeide „voet tegen het lichaam heeft geschopt, door welk slaan en welk schoppen „voornoemde Erades pijn heeft ondervonden,

„2. opzettelijk dreigend P. Erades heeft bedreigd met zware mishandeling, hebbende hij toen aldaar opzettelijk dreigend tegen voornoemde „Erades gezegd: „Ik schiet je nog wel eens kapot 's nachts", althans „woorden van dergelijke aard of strekking, door welke dreigende uitlating van beklaagde voornoemde Erades zich bevreesd kon gevoelen „dat beklaagde hem zwaar lichamelijk letsel zou toebrengen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „mishandeling”,
2. „bedreiging met zware mishandeling”,

voorzien en strafbaar gesteld bij

1. – art. 300, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;
2. – art. 285, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht.

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslaggenomen alarmpistool en patronen aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat dit alarmpistool met patronen met betrekking tot welke het feit onder twee is begaan, van zodanige aard zijn, dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en (onvoorwaardelijk) tot betaling van een geldboete van f 200, — bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen; voorts: onttrokkenverklaring aan het verkeer van het in beslag genomen alarmpistool en de patronen — *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 28 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* luitenant-kolonel J. C. van Woerden en majoor L. W. van de Merbel;
Raadman: kapitein H. L. van den Broek.

Als toegevoegde aan de secretaris van de 2e Rij-instructiecompagnie van gelden, die hij van militairen onder zich had om treinkaartjes te kopen, zich bedragen wederrechtelijk toegeëigend.

4 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 500 geldboete.

(W.Sr. art. 321)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.C.M., geboren 12 juni 1943, korp.-I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op een of meerdere tijdstippen in of omstreeks de periode aanvangende 7 oktober 1974 en eindigende 16 oktober 1974, te Ossendrecht, „Putte, Souburg en te Bergen op Zoom, in ieder geval in Nederland, telkens opzettelijk meerdere malen, in ieder geval één maal, hoeveelheden „geld tot een totaal bedrag van ongeveer f 750 althans enige hoeveelheden „geld, geheel of ten dele toebehorende aan de soldaten van de 2e Rij-instructiecompagnie, althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklaagde en welke (hetwelk) hij uit hoofde van zijn functie als persoon „toegevoegd aan de secretaris van de 2e Rij-instructiecompagnie aldus en „in ieder geval anders dan door misdrijf onder zich had, zich (telkens) „wederrechtelijk heeft toegeëigend”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

In de week van 7 tot en met 11 oktober 1974 ontving ik uit hoofde van mijn functie als toegevoegde kracht aan de secretaris van de 2e Rij-instructiecompagnie van de Rijsschool Bergen op Zoom te Ossendrecht van

de soldaten die een bestelling voor hun treinkaartje deden een totaalbedrag van f 923,10 om daarmee de bestelde kaartjes aan de Nederlandse Spoorwegen te betalen. In de loop van genoemde week heb ik mij telkens een gedeelte van het bedrag dat toebehoorde aan de soldaten van de 2e Rij-instructiecompagnie mij toegeëigend en wel: te Ossendrecht op 7 oktober een bedrag van f 30,- ; op 8 oktober te Putte f 25,- en f 15,- ; op 9 oktober 1974 te Utrecht f 160,- en te Souburg f 300,- ; op 11 oktober 1974 nog f 94,- te Bergen op Zoom en op 11 oktober een bedrag van f 96,- . Tenslotte nog een bedrag van f 70,- . Geen der soldaten en andere militairen die mij geld hadden toevertrouwd om daarvan spoorkaartjes te kopen, noch mijn compagniescommandant of iemand anders had mij recht of toestemming gegeven om van dat geld op bovengenoemde tijdstippen mij een bedrag toe te eigenen. Desalnietemin eigende ik mij telkens willens en wetens een bedrag toe;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt, als verklaring van Cornelis Antonius Barmantlo, 1e luitenant:

Als waarnemend commandant van de 2e Rij-instructiecompagnie Rij-school Bergen op Zoom verklaar ik dat ik de korporaal M. belast heb met het verzorgen van de treinkaartjes. Het geld dat door de soldaten van de compagnie aan de korporaal M. wordt overhandigd is bestemd om de bestelde treinkaartjes te betalen. Het door de korporaal M. beheerde geld van de treinkaartjes is niet zijn eigendom. Ik heb de korporaal M. niet het recht of de toestemming gegeven om het geld dat hij rechtens onder zich heeft, in verband met zijn functie, voor andere doeleinden te gebruiken of te verduisteren;

als relaas van verbalisant:

Op 17 oktober 1974 heb ik uit handen van verdachte M, tegen afgifte van een bewijs van ontvangst, inbeslaggenomen: één bankbiljet van honderd gulden, nummer 0758575872;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op meerdere tijdstippen in de periode aanvangende 7 oktober 1974 en eindigende 16 oktober 1974, te Ossendrecht, Putte, Souburg en te Bergen op Zoom, telkens opzettelijk meerdere malen enige hoeveelheden geld, geheel of ten dele toebehorende aan de soldaten van de 2e Rij-instructiecompagnie, welke hij uit hoofde van zijn functie als persoon toegevoegd aan de secretaris van de 2e Rij-instructiecompagnie, aldus en ieder geval anders dan door misdrijf onder zich had, zich telkens wederrechtelijk heeft toegeëigend”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„verduistering meermalen gepleegd”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, voorwaardelijk, met een proeftijd van 3 jaar en met een bijzondere voorwaarde, luidende:

dat de veroordeelde zich gedurende de proeftijd zal gedragen naar de hem door of namens de Stichting Samenwerkende Reclasseringsverenigingen, Reclasseringsbureau Zeeland te geven aanwijzingen, voor zover en zolang de instelling zulks nodig en/of gewenst acht;

alsmede, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 500,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen;

met last, dat het inbeslaggenomen, nog niet teruggegeven goed, te weten één bankbiljet van honderd gulden, zal worden teruggegeven aan beklagde. — *Red.*].

NASCHRIFT

Het wil mij voorkomen dat de krijgsraad het bewijs, dat de beklagde zich aan verduistering van „enige hoeveelheden geld” heeft schuldig gemaakt (welk bewijs, naar ik aanneem, wel geleverd zal zijn) in het vonnis onvoldoende heeft verantwoord.

In het vonnis vinden wij drie elementen:

(1) de bekentenis van de beklagde (die zonder steun uit andere bewijsmiddelen geen volledig bewijs oplevert);

(2) de verklaring van beklagde's commandant dat bepaalde gelden, die hij onder zich had, niet zijn eigendom waren (welke verklaring niet kan medewerken aan het bewijs dat beklagde die gelden ook verduisterd heeft, nu niemand heeft verklaard dat hij geld tekort komt dan wel dat beklagde hem ter hand gestelde gelden niet of onvoldoende heeft verantwoord);

(3) de verklaring van een opsporingsambtenaar dat hij bij beklagde een bankbiljet van f 100 heeft gevonden en in beslag genomen (welke verklaring

en welk feit al evenmin tot het bewijs kan bijdragen, nu het biljet niet door een benadeelde geïdentificeerd is en gelet op het feit dat bankbiljetten vervangbare zaken zijn).

Wat het laatste punt betreft, valt het dan ook op dat de krijgsraad heeft gelast dat het in beslag genomen bankbiljet aan beklaagde en niet aan de gedupeerden – die in het vonnis in het geheel niet genoemd zijn – zal worden teruggegeven.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraade Arnhem

Vonnis van 28 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* luitenant-kolonel J. C. van Woerden en majoor L. W. van de Merbel;
Raadsman: kapitein H. L. van den Broek.

Heling (door diefstal verkregen geluidsapparatuur als geschenk aannemen en vervoeren, bewaren of verbergen) en overtreding van artikel 3 Vuurwapenwet (door het in het bezit hebben van een flobert-geweer met munitie). f 1.000 geldboete.

(W.Sr. art. 416; Vuurwapenwet art. 3)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.U., geboren 12 februari 1938, korp.-I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij in of omstreeks de maand september 1973, te Vlijmen, in „ieder geval in Nederland opzettelijk een hoeveelheid geluidsapparatuur, „zoals een bandrecorder, radio-cassette-recorders, een transistorradio, „een tunerversterker met daarbij behorende boxen, een stereo-radio en „een platenspeler, welke door diefstal althans heling in ieder geval door „misdrijf verkregen was heeft gekocht althans als geschenk heeft aange- „nomen, in ieder geval uit winstbejag heeft vervoerd, bewaard of ver- „borgen,

„2. dat hij op of omstreeks 21 augustus 1974 te Vught, in ieder geval in „Nederland een vuurwapen, n.l. een flobertgeweer en munitie, n.l. (on- „geveer) 439 patronen, long rifle, caliber .22, voorhanden heeft gehad”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik heb in de maand september 1973 te Vlijmen een hoeveelheid ge-

luidsapparatuur zoals een bandrecorder, radio-cassette-recorders, een transistorradio een tuner-versterker met daarbij behorende boxen, een stereo-radio en een platenspeler, uit de auto van N. in mijn huis gebracht. Ik zou al deze goederen proberen te verkopen. N. noemde daarbij een richtprijs als bedrag wat hij van mij moest ontvangen. Als ik bovengenoemde goederen voor een hoger bedrag kon verkopen, mocht ik de winst behouden. N. vertelde mij, dat dit alles gestolen goederen waren. Ik wist dus dat bovengenoemde goederen door misdrijf waren verkregen. De meeste van bovenstaande goederen heb ik verkocht. De bovengenoemde platenspeler mocht ik zelf behouden. Van de hierbovengenoemde radio-cassette-recorders heb ik een aantal teruggegeven omdat ik deze niet heb kunnen doorverkopen. Tussen de dag, waarop mij de bovengenoemde goederen werden verstrekt en de dag waarop ik ze naar de kazerne ter doorverkoop in mijn eigen auto vervoerde, heb ik ze in mijn woonhuis zolang bewaard.

Op 21 augustus 1974 heb ik te Vught een vuurwapen, een Flobertgeweer met munitie, 439 patronen, long-rifle, kaliber .22 voorhanden gehad. Dit vuurwapen met bovengenoemd toebehoren is op die datum door de Koninklijke Marechaussee bij mij in beslag genomen. Ik heb nooit toestemming of een machtiging gehad om dit vuurwapen te bezitten;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 21 augustus 1974 heb ik, Sijmons, mij begeven naar de Frederik Hendrikkazerne te Vught. Aldaar zag ik op de zolder van een kantoortje in de werkplaats M-113 een flobert-geweer liggen voorzien van een geluiddemper. Ik zag dat dit geweer verborgen was onder oude planken. Verder zag ik onder een werkbank in deze werkplaats een kartonnen doosje staan met 439 patronen, long rifle, caliber .22.

Op 21 augustus 1974 heb ik, Elbers, het flobert-geweer, alsmede de 439 patronen, long rifle caliber .22, getoond aan verdachte U. Hij verklaarde:

Het flobertgeweer en de 439 patronen welke u mij toont, zijn mijn eigendom.

Op 21 augustus 1974 heb ik, Elbers, uit handen van verdachte U., tegen afgifte van een bewijs van ontvangst, inbeslaggenomen een flobert-geweer met geluiddemper en 439 patronen, long rifle, caliber .22;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van het ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Franciscus Henricus Maria N.:

Op een nacht in september 1974 kocht ik van John X. en Albert Y. een grote partij geluidsapparatuur. Zij vertelden mij dat zij die goederen even te voren bij een inbraak te Tilburg hadden ontvreemd. Op enkele kleine stukken na heb ik die partij doorgestoten aan een beroepsmilitair die ik alleen ken bij de achternaam U. Hij woont in Vlijmen. U. heeft de

goederen – zoals hij mij later vertelde – verkocht aan militairen. U. wist dat het gestolen goed betrof. Ik heb hem dat zelf verteld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van het ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van John X.:

Op een onbekende datum in de maand september 1973, heb ik samen met Albert Y. een inbraak gepleegd in het warenhuis *Famila* aan de Gasthuisring in Tilburg. Uit dat warenhuis hebben wij een grote hoeveelheid geluidsapparatuur weggenomen en ons toegeëigend. De goederen hebben wij in de woning van Frans N. gebracht. Van Frans N. ontving ik voor deze goederen een geldsbedrag van ongeveer 1500;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – genoemde fotocopieën van de processen-verbaal nummers 3253 M en 3253 I slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij in de maand september 1973, te Vlijmen, in ieder geval in „Nederland opzettelijk een hoeveelheid geluidsapparatuur, zoals een „bandrecorder, radio-cassette-recorders, een transistorradio, een tuner-„versterker met daarbij behorende boxen, een stereo-radio en een platen-„speler, welke door misdrijf verkregen was heeft gekocht althans als geschenk heeft aangenomen, in ieder geval uit winstbejag heeft vervoerd, „bewaard of verborgen,

„2. dat hij op of omstreeks 21 augustus 1974 te Vught, in ieder geval in „Nederland een vuurwapen, n.l. een flobertgeweer en munitie, n.l. (ongeveer) 439 patronen, long rifle, caliber .22, voorhanden heeft gehad”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „heling”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 416, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht,

2. „overtreding van het voorschrift vastgesteld bij artikel 3, eerste lid, „van de *Vuurwapenwet 1919*”, strafbaar gesteld bij artikel 12, eerste lid, van de *Vuurwapenwet 1919*;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 19 tot 22 augustus 1974;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen goederen, te weten een flobertgeweer, long rifle, merk voerevohrenbach, cal. .22, nummer 566891, met geluiddemper, en 439 patronen, long rifle, caliber .22, aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende, daarbij dat deze goederen, met betrekking tot welke het feit is begaan van zodanige aard zijn, dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 1.000, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 40 dagen, met bepaling dat de tijd door hem vóór de ten uitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 19 augustus 1974 tot 22 augustus 1974, bij de uitvoering van de hem opgelegde geldboete geheel in mindering zal worden gebracht naar de maatstaf van f 25 per dag en met onttrokkenverklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen goederen, te weten: een flobertgeweer, long rifle, merk voerevohrenbach, cal. .22, nummer 566891, met geluiddemper, en 439 patronen, long rifle, caliber .22 - *Red.J.*

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juni 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Kolonels J. van den Eijkel en M. F. F. Heestermans,

Opzettelijk een meerdere beledigen en bespotten: als dpl. soldaat een dpl. sergeant toevoegen „I'll fuck you white rabbit“.

1 week militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 108)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM,
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F.E.W., geboren 6 april 1954, dpl. soldaat, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 januari 1975 te Buren (Bondsrepubliek „Duitsland) althans in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als dienst-„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke „Landmacht, opzettelijk zijn meerdere, de dienstplichtige sergeant F. M. „Smeijers, in zijn tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd en/of heeft „uitgescholden, beschimpt of in zijn tegenwoordigheid bespot, toen aldaar

„alstoen die meerdere de volgende woorden toe te voegen: „I'll fuck you
„„white rabbit”, althans woorden van gelijke strekking en betekenis”;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 7 mei 1974 ben ik opgenomen in werkelijke militaire dienst als dienstplichtig soldaat, en na twee maanden overgeplaatst naar 435 Infanterie beveiligingscompagnie, mijn huidige onderdeel. Op 28 januari 1975 werd ik in **Büren** waar de compagnie toen verbleef belast met een wachttaak. Ik werd die dag afgelost. De sergeant Smeijers was commandant aflossing. Na de aflossing zei ik tegen de sergeant Smeijers, dat ik niet de hele route mee wilde lopen maar rechtstreeks naar het wachtgebouw terug wilde gaan, omdat ik een mutatie had. De sergeant Smeijers vond het niet goed. De sergeant is daarna naar voren naar de kop van het groepje gelopen; ik zei toen tegen de soldaat van Lierop: „fock you fock „you white rabbit”. Ik zei die woorden flink hard en kennelijk heeft de sergeant ze gehoord, want hij kwam terug en vroeg of ik het tegen hem had;

Overwegende, dat Smeijers, Franciscus Maria, dpl. sergeant, 22 jaar, als getuige door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

In januari 1975 was ik commandant van een groep van het tweede peloton van 435 Infanterie Beveiligingscompagnie; in een andere groep van hetzelfde peloton was de mij bekende soldaat W. ingedeeld. Met twee collega's sgt's was ik sergeant aflossing van 27 januari 1975 te 18.00 uur tot 28 januari 1975 te 18.00 uur. In die nacht te 00.40 uur was ik belast met de aflossing. De aflossing geschiedt normaal als volgt: bij elk torentje wordt even gestopt, de nieuwe man gaat naar boven, de afgeloste soldaat komt naar beneden en zo verder. Toen ik W. had laten aflossen en hij naar beneden kwam vroeg hij of hij rechtstreeks en alleen naar het wachtgebouw mocht gaan omdat hij een mutatie had. Omdat de route die de groep zou lopen, 100 à 200 meter langer was dan de rechtstreekse route, heb ik hem gezegd dat hij normaal met de groep mee moest lopen. W. bleef achteraan lopen, tusschen hem en de groep bedroeg de afstand circa vijftig meter, misschien iets minder. Hij liep daar alleen en toen wij circa 100 meter verder waren hoorde ik dat W. riep: „I'll fuck you white rabbit”. Ik verstond duidelijk wat hij zei en volgens mij was de opmerking voor mij bestemd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 28 januari 1975 te Buren (Bondsrepubliek Duitsland) „terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij „de Koninklijke Landmacht, opzettelijk zijn meerdere, de dienstplichtig

„sergeant F. M. Smeijers, in zijn tegenwoordigheid mondeling heeft „beledigd en bespot, door aldaar alstoen die meerdere de volgende woorden toe te voegen: „I'll fuck you white rabbit"";

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling „beledigen en bespotten“;
voorzien en strafbaar gesteld bij art. 108, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot 1 week militaire detentie – *Red*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 19 juni 1975

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* luitenant-kolonels N. J. de Ruiter en F. M. Th. van der Ven;

Raadsman: Mr. F. B. Blaisse.

Als militair, getuige van een door een mindere gepleegd misdrijf (verduistering van PSU-goederen) opzettelijk nagelaten maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden.

Geldboete f 200.

(W.M.Sr. art. 143)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen A.A.J., geboren 9 februari 1952, dpl. sgt., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij in of omstreeks het tijdvak van mei 1974 tot november 1974 „te Zuidlaren opzettelijk een keer een geldsbedrag van f 7,50 en één keer „een geldsbedrag van f 20 althans telkens een geldsbedrag, waarvan hij „wist, althans begreep, dat het door verduistering, althans enig ander „misdrijf was verkregen, of dat het de opbrengst was van een of meer door

„misdrijf verkregen voorwerpen, als geschenk heeft aangenomen,

„2. dat hij in of omstreeks augustus 1974 te Zuidlaren, terwijl hij als „dienstplichtig sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, getuige zijnde van een of meer door zijn mindere, „de soldaat L., gepleegde diefstallen of verduisteringen van militaire „PSU-goederen, opzettelijk heeft nagelaten tegen de dader de door het „belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen „aan te wenden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem onder 1 telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb in augustus 1974 te Zuidlaren, terwijl ik als dienstplichtig sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht en ik getuige was geweest van het feit dat mijn mindere de soldaat L. militaire PSU-goederen had verduisterd, opzettelijk nagelaten tegen L. de nodige maatregelen naar vermogen daartoe aan te wenden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Wilhelmus L.:

Ik heb de sergeant J. een bedrag van ongeveer f 30, afkomstig van verkochte PSU-goederen gegeven. De sergeant J. was bekend met het feit dat ik militaire PSU-goederen verkocht. Hij wist ook dat deze f 30 afkomstig was van verkoop van PSU-goederen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in augustus 1974 te Zuidlaren, terwijl hij als dienstplichtig „sergeant in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, „getuige zijnde van door zijn mindere, de soldaat L., gepleegde verduisteringen van militaire PSU-goederen, opzettelijk heeft nagelaten tegen de „dader de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld „naar vermogen aan te wenden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair, getuige van een door een mindere gepleegd misdrijf, op „zettelijk nalaten tegen de dader de door het belang van de zaak gevorderde „maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 143 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde onder 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-

standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling van beklagde tot betaling van een geldboete van f 200, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen – *Red.*].

**Permanente Krijgsraad Nederland
voor de zeemacht te 's-Gravenhage**

Vonnis van 17 december 1975

President: Mr. H. Donker, *Leden:* J. H. Boerstra, kapitein ter zee en Mr. Th. C. van Gelder, kapitein-luitenant ter zee van administratie;
Raadsman: Mr. C. M. P. Nijmeijer, kapitein-luitenant ter zee van administratie.

Zware mishandeling gepleegd door een van echt gescheiden bootsman tegen zijn gewezen echtgenote, door haar met een mes meermalen in de buik en in de borst te steken.

12 maanden gevangenisstraf waarvan 3 maanden voorwaardelijk met bijzondere voorwaarde.

(W.Sr. art. 302)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen J.A., geboren 10 oktober 1935, bootsman, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 4 december 1975 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Den Helder op of omstreeks 11 september 1975, al dan niet „na kalm beraad en rustig overleg, een zich in de deuropening van per- „ceel . . . straat 15 bevindend persoon opzettelijkzwaai lichamenlijk letsel „heeft toegebracht, hebbende hij, beklagde, alstoen aldaar opzettelijk „gewelddadig met een mes waarvan het lemmet een lengte had van onge- „veer 13 cm, die persoon meerdere malen in het lichaam gestoken, ten- „gevolge waarvan die persoon, Jacoba D., genaamd, vijf, althans meer- „dere steekwonden bekam, onder andere drie steekwonden in de buik „, waarvan twee de buikwand perforeerden en een steekwond onder de

„linkerborst doorlopend tot in de linkerlong, althans tengevolge waarvan „genoemd persoon levensgevaarlijk werd gewond;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij te Den Helder op of omstreeks 11 september 1975 opzettelijk „gewelddadig een zich in de deuropening van perceel . . . straat 15 bevindend persoon met een mes waarvan het lemmet een lengte had van „ongeveer 13 cm, meerdere malen in het lichaam heeft gestoken, tengevolge waarvan die persoon, Jacoba D., genaamd, zwaar lichamelijk „letsel, te weten vijf, althans meerdere, steekwonden bekwam, onder „andere drie steekwonden in de buik waarvan er twee de buikwand perforerden en een steekwond onder de linkerborst doorlopend tot in de „linkerlong, althans tengevolge waarvan genoemd persoon pijn heeft ondervonden”;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde primair ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard :

1. J.A., oud 40 jaar, als beklagde:

Op 11 september 1975 begaf ik mij onder meer gekleed in een rok en een blonde pruik naar perceel . . . straat 15 te Den Helder. Even tevoren had ik een uitbeenmes bij me gestoken in mijn rechtermouw. Ik had mij vermomd om niet herkend te worden. Bij mijn vroegere woning . . . straat 15 te Den Helder aangekomen belde ik aan. Even later ging de voordeur open en hoorde ik een vrouwenstem. Ik haalde het mes uit mijn mouw en nam het in mijn rechterhand. Vervolgens stak ik met het mes in het lichaam van de zich in de deuropening van perceel . . . straat 15 bevindend persoon. Ik kan me niet herinneren hoe vaak ik gestoken heb. Later vernam ik dat ik mijn ex-vrouw Jacoba D. had gestoken;

2. Jacoba D., als getuige:

Ik woon in perceel . . . straat 15 te Den Helder. Sedert 12 september 1975 ben ik gescheiden van J.A., bootsman bij de KM. Op 11 september 1975 belde de mij bekende Johnny C. aan. Ik liet hem binnen en nadat ik C. een tweede kopje koffie had gegeven werd er gebeld. Ik keek door de luxaflex naar buiten en zag een vrouw met lange blonde haren gekleed in een lange rok. Vervolgens ben ik open gaan doen. Ik zag toen diezelfde vrouw voor de deur staan, ergens dacht ik dat het een van mijn zusjes zou kunnen zijn want die heeft ook lang blond haar. Vervolgens opende ik de voordeur, het zal ongeveer 20.30 uur die dag geweest zijn. De mevrouw stapte binnen en tegelijkertijd zag ik dat ik te doen had met mijn voormalige man die zich verkleed had in een lange rok en een pruik droeg met lange blonde haren. Direct daarop stak hij mij met een in zijn rechterhand bevindend mes. Hij stak mij driemaal in mijn buik, eenmaal onder de linkerbuste en eenmaal in de rug achter de linkeroksel. Ik **klapte** dubbel en was verlamd van schrik. Ik zag kans J.A. buiten de deur te werken. Tengevolge van die messteken heb ik pijn ondervonden en ben ik drie weken verpleegd geweest in het **Gemini** ziekenhuis te Den Helder;

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een „Formulier Geneeskundige Verklaringen”, met bijvoegsel van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder onder meer een op 31 oktober 1975 door de behandelend geneesheer van het ziekenhuis te Den Helder ondertekende verklaring inhoudt, zakelijk gerelateerd, dat tijdens het verlenen van geneeskundige hulp aan mevrouw J.D., geboren op 14 augustus 1944 te Groningen, die op 11 september 1975, te ongeveer 20.45 uur, in voornoemd ziekenhuis werd opgenomen, als letsel werd waargenomen: Drie messteken in buikwand:

- a. links onder
- b. rechts boven
- c. links boven navel
- a. en b. perforerden de totale buikwand ruim
- c. reikte tot aan het buikvlies.

In de buik zelf weinig schade, alleen een klein oppervlakkig wondje aan de dunne darm.

Eén messteek opzij onder de linker buste. Ernstige wond. Tussen ongeveer de 5e en 6e rib bleek de linker pleura-holte geopend te zijn. Tevens een klein sneetje in de onderrand van de linker long en was die long in elkaar geklapt.

Eén messteek achter de linker oksel.

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting nog heeft verklaard dat het hem getoonde mes, dat blijkens kennisgeving van inbeslagneming parketno. 755/I/75 onder hem inbeslag werd genomen, het mes is waarmee hij hogergenoemde steken heeft toegebracht; dat dit mes blijkens deze kennisgeving een lemmet heeft met een lengte van \pm 13 cm;

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Den Helder op 11 september 1975, een zich in de deuropening „van perceel . . . straat 15 bevindend persoon opzettelijk zwaar lichamelijk letsel heeft toegebracht, hebbende hij beklagde, alstoen aldaar „opzettelijk gewelddadig met een mes waarvan het lemmet een lengte had „van ongeveer 13 cm, die persoon meerdere malen in het lichaam gestoken, tengevolge waarvan die persoon Jacoba D. genaamd, vijf steekwonden bekam, onder andere drie steekwonden in de buik waarvan „twee de buikwand perforerden en een steekwond onder de linkerborst „doorlopend tot in de linkerlong;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„zware mishandeling",*)
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 302, eerste lid, Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan en mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te 's-Gravenhage ddo. 3 oktober 1975, reeds eerder ter zake van misdrijf werd veroordeeld en mede gelet op het op 26 november 1975 door Dr. C. J. A. Somers, zenuwarts te 's-Gravenhage, over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklaagde, van oordeel is dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen een gedeelte van de gevangenisstraf van twaalf maanden groot drie maanden voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militair belang zich hiertegen niet verzet;**)

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de blijkens de zich in het procesdossier van beklaagde bevindende „Kennisgeving van „inbeslagneming", nr. P. 456/75 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, aan beklaagde toebehorende

Rok, kleur: blauw/zwart, lengte 107 cm.

Pruik, kleur: blond, lang

Mes, totale lengte f 27 cm, lengte lemmet ± 13 cm. breedte 23 cm in punt toelopend, op lemmet staat F. Dick made in Germany.

welke van beklaagde inbeslaggenomen en niet teruggegeven werden en met behulp waarvan het ten laste gelegde feit werd begaan, verbeurd te verklaren;

Gezien: . . . enz.;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van twaalf maanden, met bepaling dat de tijd, door de veroordeelde voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van deze straf, met bevel, dat een gedeelte dezer straf, groot drie maanden, niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij later anders mocht worden gelast op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van twee jaren heeft

* De Fiscaal had geconcludeerd tot kwalificatie als „Zware mishandeling, gepleegd met voorbedachte rade". (Red.)

** De Fiscaal had daarnaast ontslag geëist uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. (Red.)

schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of gedurende die proeftijd zich op andere wijze heeft misdragen, dan wel niet heeft nageleefd de hem hierbij te stellen bijzondere voorwaarden, hierin bestaande dat hij zich gedurende die proeftijd zal stellen onder toezicht van en zal gedragen – mede ten aanzien van de keuze van de woonplaats en de werkkringen van eventuele verandering van deze of één dezer – naar de aanwijzingen hem te geven vanwege of namens de Stichting Samenwerkende Reclasseringsinstellingen – De Laet **208A** te Alkmaar –, alsmede verbeurdverklaring van het in beslaggenomen (pruik, rok en mes); en met opdracht aan genoemde Reclasseringsinstelling, om de veroordeelde terzake van de naleving der bijzondere voorwaarden hulp en steun te verlenen; met bepaling dat beëindiging van het reclasseringscontact niet plaats vindt dan na daartoe verkregen goedkeuring van de betrokken reclasseringsinstelling – Red.].

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

19 september 1975
(M.A.W. 1974/B 21)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; *Leden:* Mr. W. G. Kloos en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude.

Marginale toetsing van een besluit betrokkene definitief voor bevordering voorbij te gaan.

Het a.g. komt tot de conclusie, dat de betrokkene door zijn verblijf in de Ned. Antillen in een nadelige positie ten opzichte van zijn jaargenoten is komen te verkeren en daarom van oordeel, dat hij op zijn vroegst eerst over twee jaren nogmaals in beschouwing moet worden genomen.

De c.r.v.b. deelt deze opvatting niet. De c.r. aanvaardt voorts het, niet nader gemotiveerde, advies van de Raad van Vlagofficieren, doch merkt wel op, dat een besluit, berustende op een zodanig advies, eventueel in strijd met algemene beginselen zou kunnen zijn, namelijk indien tussen het advies en de overige gegevens omtrent de officier een in redelijkheid niet te verklaren discrepantie zou bestaan, waarvan i.c. evenwel niet was gebleken.

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 9)

UITSPRAAK

in het geding tussen: *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, eiser, en *R. wonende te H.*, gedaagde.

I. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Bij brief van 18 maart 1974 heeft eiser aan gedaagde het volgende bericht:

„Hierbij deel ik u mede, dat Hare Majesteit de Koningin bij kabinets-rescript van 28 februari 1974, no. 97, heeft bepaald, dat u met ingang van 1 april 1974 voor bevordering zult worden voorbijgegaan en daarvoor ook in de toekomst niet meer in aanmerking zult komen.

„Daarbij heeft Zij mij tevens gemachtigd U namens Haar hiervan in kennis te stellen.

„Deze beslissing van de Kroon is op de volgende wijze tot stand gekomen.

„Gezien Uw ouderdom in rang bent U in beschouwing genomen voor bevordering bij keuze tot kapitein-luitenant ter zee.

„Op grond van de over Uw diensttijd verkregen gegevens en het over U uitgebrachte advies van de Raad van Vlagofficieren, vergeleken met die gegevens over de officieren van dezelfde ranglijst, die tezamen met U voor bevordering bij keuze in beschouwing werden genomen, is de keuze

„niet op U gevallen.

„Indien U in verband met het bovenstaande alsnog prijs stelt opeen „persoonlijk onderhoud zal de vlagofficier personeel U daartoe gaarne „ontvangen.".

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 28 oktober 1974 het door gedaagde tegen de inhoud van deze brief ingestelde beroep gegrond verklaard, het bestreden besluit nietig verklaard en bepaald dat terzake een nieuwe beslissing wordt genomen met inachtneming van het in die uitspraak overwogene.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen en heeft op de in het beroepschrift (met bijlagen) aangevoerde gronden de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te vernietigen en het beroep van gedaagde alsnog ongegrond te verklaren.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 29 augustus 1975, waar voor eiser is opgetreden Mr. G. L. Coolen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Rotterdam, en waar gedaagde is verschenen in persoon, bijgestaan door zijn raadsman Mr. A. P. Vriends, wonende te Den Helder.

II. MOTIVERING

Ingevolge artikel 9 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren geschiedt de bevordering tot een hoofdofficiërsrang bij de zeemacht door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren. De Kroon is in beginsel in haar keuze uit de meest geschikte officieren vrij, ook voor wat betreft de maatstaven die daarbij worden aangelegd en de bescheiden welke daarbij in aanmerking worden genomen alvorens de keuze te maken. Hieruit volgt dat de ambtenarenrechter zich in het onderhavige geval dient te beperken tot de vraag of gezegd moet worden dat de Kroon bij afweging van alle betrokken belangen in redelijkheid niet tot het besluit om gedaagde per 1 april 1974 blijvend voor bevordering te passeren heeft kunnen geraken dan wel anderszins heeft gehandeld in strijd met een algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

De eerste rechter heeft deze vraag voor wat betreft het passeren per 1 april 1974 op zich zelf ontkennend beantwoord. De Raad verenigt zich met dit oordeel en overweegt in dit verband nog het navolgende:

Aan het besluit om gedaagde per 1 april 1974 voor bevordering voorbij te gaan ging een tweetal adviezen van de Raad van Vlagofficieren, uitgebracht met toepassing van het bepaalde in punt 3300 van de Verzameling van verordeningen voor de Koninklijke Marine (V.V.K.M.) 139 vooraf.

Zowel het op 29 mei 1969 uitgebrachte voorlopige advies als het definitieve advies van 6 maart 1973 kenmerken zich door een summier inhoud.

De in V.V.K.M. 139 onder punt 3300 voorkomende regeling kent geen bepaling, welke een uitgebreide of uitgebreidere motivering voorschrijft; dit met name niet ten aanzien van het definitieve advies waarbij het oordeel van de Raad van Vlagofficieren ingevolge punt 3334 tot uiting moet worden gebracht door toekenning van een geschiktheidscijfer.

De vraag rijst of eiser aan een dergelijk niet nader gemotiveerd advies in gedaagdes geval een – zoals namens eiser is gesteld – „grote doch geen „absolute^m waarde mocht toekennen zoals hij heeft gedaan.

Van de zijde van gedaagde is in dit verband gesteld dat eiser, door dit advies te volgen, in strijd heeft gehandeld met van hem te verlangen zorgvuldigheid en fair play.

Van dit laatste zou naar 's Raads oordeel sprake kunnen zijn indien tussen het advies van de Raad van Vlagofficieren en de overige gegevens omtrent een officier – waaronder de conduite-rapporten – een in redelijkheid niet te verklaren discrepantie zou bestaan.

Naar 's Raads oordeel kan in het onderhavige geval niet worden gezegd dat, gelet op de omtrent gedaagde uitgebrachte conduite-rapporten en sommige waarderingen daarin, eiser niet in redelijkheid acht kon slaan op het advies in de vorm waarin dit is uitgebracht. Daarbij onderschrijft de Raad het door de eerste rechter omtrent de inhoud van de conduite-rapporten overwogene en merkt hij voorts op dat dooi gedaagde geen enkele omstandigheid is aangevoerd op grond waarvan aan een objectieve beoordeling van een of meer leden van de Raad van Vlagofficieren zou moeten worden getwijfeld.

Ten aanzien van gedaagdes grief omtrent het in beschouwing nemen voor bevordering per jaarklasse, hetgeen in zijn geval een ongunstig effect heeft door de relatief grote omvang van die klasse en het beperkte aantal te vervullen plaatsen moet worden opgemerkt dat het ook hier een beleid van eiser betreft, dat de aan de Raad slechts toekomende marginale toetsing kan doorstaan.

Daarbij onderkent de Raad het voor gedaagde onbevredigende karakter van dit beleid, maar dit kan niet tot een ander oordeel leiden. Een andere beslissing in gedaagdes geval zou overigens direct tot rechtsongelijkheid ten opzichte van zijn jaargenoten kunnen leiden.

Gedaagdes beroep op de Defensienota-1964 tenslotte is door de eerste rechter eveneens op de in de aangevallen uitspraak vermelde gronden terecht verworpen.

Het overigens door en namens gedaagde aangevoerde kan de Raad voor wat betreft het besluit tot passeren voor bevordering per 1 april 1974 op zich zelf evenmin tot een ander oordeel leiden. Daarbij merkt hij nogmaals op dat hij zich kan voorstellen dat gedaagde bepaalde facetten van eisers beleid en de gevolgen van dit beleid ten aanzien van hem als onbevredigend ervaart, maar dat dit geen grond kan vormen voor een andersluidend oordeel van de Raad.

De eerste rechter doet zijn in rubriek I vermelde beslissing steunen op de volgende overwegingen:

„Tenslotte heeft klager nog naar voren gebracht, dat hij niet tijdig van „het voorlopig advies van de raad van vlagofficieren op de hoogte is ge- „bracht. Dit advies is uitgebracht in mei 1969, terwijl klager daaromtrent „is ingelicht in november 1972 en wel na zijn terugkeer uit de Nederlandse „Antillen.

„Het op de hoogte brengen van betrokkenen van hun kansen op be- „vordering, indien bevordering twijfelachtig is, is sedert jaren een ge- „woonte van de vertegenwoordiger van de Kroon.

„Ook al ligt zulks niet in een algemeen verbindend voorschrift vast, „het Gerecht acht het alleszins aannemelijk, dat deze gewoonte heeft „meegebracht, dat de officieren, die een zodanige waarschuwing niet „ontvangen, daaruit de conclusie trekken en ook mogen trekken, dat het „voorlopig advies van de raad van vlagofficieren over hun eventuele be- „vordering geen twijfel uitsprekt.

„Dit betekent evenwel niet, dat men op bevordering mag rekenen. „Ter beantwoording van de vraag of iemand voor bevordering in aan- „merking komt, wordt opnieuw advies van meerbedeelde raad ingewon- „nen, dat van het voorlopige advies zowel in gunstige als in ongunstige „zin kan afwijken.

„Er zijn dan ook door het achterwege blijven van tijdige informatie „over de bevorderingskansen van klager, niet zodanige verwachtingen „gewekt, dat klager op die grond op 1 april 1974 in redelijkheid niet kon „worden gepasseerd.

„Daarentegen is het Gerecht van oordeel, dat de late kennisgeving „klager in tegenstelling tot zijn jaargenoten in een nadelige positie heeft „geplaatst, nu die waarschuwing tevens de gelegenheid biedt, dat de ge- „waarschuwde zich verbetert in het bijzonder op punten waarop tekort- „komingen zijn geconstateerd. Voor de zo late waarschuwing van klager „acht het Gerecht geen voldoende reden aanwezig. Er bestond geen enkel „beletsel klager in de Antillen reeds mede te delen dat zijn bevordering „twijfelachtig was.

„Het nalaten hiervan en het daardoor klager plaatsen in een afwijkende „positie, schept een rechtsongelijkheid.

„De vertegenwoordiger van de Kroon heeft het belang van de waar- „schuwning, ook al is er slechts sprake van een gewoonte, kennelijk „onderschat. Op deze grond is het besluit om klager ook in de toekomst „niet meer voor bevordering in aanmerking te brengen, gelet het tijdstip „waarop dit is genomen, strijdig met het gelijkheidsbeginsel, dat in casu „vordert, dat ook klager, evenals zijn jaargenoten, voldoende gelegenheid „wordt geboden zich te verbeteren alvorens definitief in beschouwing te „worden genomen.

„Naar de opvatting van het Gerecht zal klager, gelet op het tijdstip,

„waarop hij omtrent het voorlopig advies van de raad van vlagofficieren „is ingelicht, op zijn vroegst over twee jaar nogmaals in beschouwing „moeten worden genomen, hetgeen impliceert, dat het bestreden besluit, „waarin tevens is bepaald, dat klager ook voor de toekomst voor bevoor- „dering niet meer in aanmerking zal komen, niet in stand kan blijven.”.

Het voorlopige advies van de Raad van Vlagofficieren luidde aldus:
„Vier leden van de raad achten betrokkene geschikt voor bevordering.
„Hiervan acht één lid hem aan te bevelen voor een varende functie en
„drie leden een varende functie voor betrokkene niet opportuun. „Een
„lid twijfelt aan de geschiktheid voor bevordering van betrokkene.”.

Namens eiser is terzake ondeï meer aangevoerd dat – mede op aandring van de Vereniging van Marine-officieren – in of omstreeks 1968 is besloten om met officieren, over wie niet een onverdeeld gunstig voorlopig advies is uitgebracht, een zogenaamd carrière-gesprek te voeren, waarbij noch op de inhoud van het advies noch op de inhoud van de conduiterapporten, die mede aan het advies ten grondslag hebben gelegen, wordt ingegaan. De notitie van het met gedaagde op 2 november 1972 gevoerde gesprek duidt er niet op dat met hem wel over de inhoud van het advies en de conduiterapporten en met name over punten, waarop tekortkomingen zouden zijn geconstateerd, is gesproken.

Dit is door gedaagde ook niet gesteld.

Voor de Raad is niet komen vast te staan dat het door de eerste rechter aangenomen waarschuwend karakter van dit gesprek inderdaad betrekking heeft op tekortkomingen van de officier. Hij acht dit in gedaagdes geval des te minder aannemelijk nu van duidelijke tekortkomingen bij hem niet was gebleken. Dat gedaagde door de feitelijke gang van zaken ten opzichte van zijn collega's in een nadelige positie zou zijn geplaatst en dat het bestreden besluit voor zover het er toe strekt om gedaagde ook in de toekomst niet meer voor bevordering in aanmerking te brengen, daarom zou strijden met het gelijkheidsbeginsel kan de Raad dan ook niet onderschrijven; dit ook niet indien aan het gesprek een iets minder relatieve waarde zou moeten worden toegekend dan eisers gemachtigde ter zitting heeft betoogd.

Overigens kon van een jarenlange gewoonte als door de eerste rechter gesteld hier niet worden gesproken. Eerst in 1968 werd tot het voeren van deze gesprekken besloten (zonder dat dit overigens werd vastgelegd in een algemeen verbindend voorschrift) en in 1969 was dus pas sedert kort een aanvang met die gesprekken gemaakt.

Ook hier heeft de Raad in bepaalde opzichten begrip voor gedaagdes onvrede met de gang van zaken; dit kan echter gezien het vorenoverwogene niet medebrengen dat eiser gedaagde uit dien hoofde nogmaals in beschouwing moet nemen voor bevordering.

Al het vorenoverwogene leidt er toe dat de aangevallen uitspraak moet

worden vernietigd en dat het door gedaagde ingestelde beroep alsnog ongegrond moet worden verklaard.

III. BESLISSING

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Vernietigt de aangevallen uitspraak;
Verklaart het door gedaagde ingestelde beroep alsnog ongegrond. –

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

13 oktober 1975
(M.A.W. 1974/1182)

Voorzitter: Mr. J. Haasnoot (fgd.); *Leden:* Mrs. H. O. Thunissant en
T. G. Scheer; *Militaire leden:* T. de Ruig en B. de Jong.

De minister van defensie bericht een officier, dat hij niet geacht kan worden te behoren tot die kleine groep van luitenant-kolonels, die bij H.M. de Koningin kan worden aanbevolen voor bevordering tot kolonel, dat hij daarom per 1-11-1974 niet voor bevordering in aanmerking is gebracht en ook in de toekomst niet meer voor een bevordering zal worden voorgedragen.

Het a.g. ziet hierin twee besluiten, waardoor klager rechtstreeks in zijn belang is getroffen, en verklaart ze nietig, daar niet is kunnen blijken, dat ze op enig besluit van de Kroon berusten.

(Ambtenarenwet 1929, art. 24)

AANTEKENINGEN MONDELINGE UITSpraak

inzake G. wonende te W., klager, tegen *de Minister van Defensie* te 's-Gravenhage, verweerder.

I. Feiten, welke het Gerecht als vaststaande aanneemt.

Bij schrijven d.d. 3 december 1974 is aan klager, luitenant-kolonel der infanterie, namens verweerder het volgende medegedeeld:

„Ter bevestiging van het persoonlijk onderhoud, hetwelk u op 26 november 1974 met het hoofd van de afdeling personeelsbestuur van de „Dienst opperofficier personeel Koninklijke landmacht heeft gehad, deel „ik u het volgende mede.

„Tot mijn spijt kunt u niet worden geacht te behoren tot de kleine groep „van luitenant-kolonels, die bij Hare Majesteit de Koningin kan worden „aanbevolen voor bevordering tot kolonel.

„In verband hiermede bent u per 1 november 1974 niet voor bevoorde- „ring in aanmerking gebracht.

„U moet er rekening mede houden, dat u niet meer voor een bevordering zult worden voorgedragen.

„U kunt – indien u dit wenst – verzoeken om te komen te verkeren in het geval als bedoeld in artikel 57, onder 11°, van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren.

„Daartoe dient u een aan Hare Majesteit de Koningin gericht rekest bij mij in te dienen.

„Een zodanig rekest kunt u echter ook indienen op het moment dat u van de hiervoor genoemde ontslaggrond gebruik wenst te maken.

„De financiële voorzieningen met betrekking tot dit ontslag zijn vastgelegd in de landmachtorders nr. 67034, codenr. 55.15/15 en nr. 67035, codenr. 55.15/16.

„Tenslotte deel ik u mede dat op uw behoud als hoofdofficier door mij wordt prijsgesteld.”.

II. *Bewijsmiddelen*

De gedingstukken en het verhandelde ter openbare terechtzitting van 13 oktober 1975.

III. *Gronden*

De klager namens verweerder gedane mededelingen, zoals weergegeven in het onder de feiten aangehaalde schrijven, houden naar het oordeel van het Gerecht een tweetal ten aanzien van klager genomen besluiten van verweerder in, te weten

– één, klager niet per 1 november 1974 voor bevordering tot kolonel voor te dragen, en

– één, klager ook niet meer in de toekomst voor een zodanige bevordering voor te dragen,

door welke besluiten klager, gelet op de gebruikelijke gang van zaken in dezen, rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen.

Aangezien de bevordering tot een opper- of een hoofdofficiërsrang ingevolge artikel 48 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren geschiedt door de Kroon en uit niets is kunnen blijken, dat bedoelde, thans bestreden, besluiten steunen op enig besluit van de Kroon, komt het Gerecht tot de slotsom, dat die besluiten, als zijnde onbevoegd genomen, nietig dienen te worden verklaard.

IV. *Dictum*

Nietigverklaring van de bestreden besluiten.

NASCHRIFT

Waar tegen deze uitspraak hoger beroep is ingesteld, zal commentaar daarop achterwege moeten blijven. Volstaan wordt daarom met een tweetal

kanttekeningen.

Volgens vaste jurisprudentie van de c.r. wordt een officier, aan wie mededelingen als de onderhavige gedaan worden door de minister, daardoor niet rechtstreeks in zijn belang getroffen, daar het tot bevordering bevoegde gezag de Kroon is, zodat eerst van een besluit van de Kroon terzake beroep op de ambtenarenrechter openstaat. (zie b.v. c.r. 22-11-1949, m.a.w. 1949/K3, m.r.t. 1950, 210; 10-7-1963, m. a. w. 1963/B1, m.r.t. 1964, 139) Afgewacht moet nu worden, of de c.r. in de uitspraak van het a.g. aanleiding ziet zijn vaste jurisprudentie te verlaten.

Wel valt te betreuren, dat de motivering van de onderwerpelijke uitspraak zo sober is. Meer dan „gelet op de gebruikelijke gang van zaken in deze“ is aan redengeving niet te vinden!

Als tweede opmerking zou ik willen stellen, dat de omstandigheid, dat een lagere rechter tegen een gevestigde jurisprudentie van de hoogste ambtenarenrechter ingaat, op zich zelf een verheugend verschijnsel is.

Het komt niet zelden voor, dat de jurisprudentie „omgaat“, maar het spreekt wel voor zich, dat de hoogste rechter terzake voorzichtig moet zijn, omdat uiteraard de administratieve praktijk afgestemd wordt op de opvattingen, zoals deze in de jurisprudentie zijn neergelegd. Anderzijds bestaat voor de rechter, die een vaste jurisprudentie volgt, het gevaar, dat de daarin neergelegde opvattingen als zo van zelf sprekend aanvaard worden, dat een kritische benadering daarvan meer op de achtergrond raken kan.

Die kritische benadering kan nu, behalve van de zijde van de justiciabelen, vooral komen van de lagere rechter, wiens uitspraak, in zoverre daarbij van een vaste jurisprudentie wordt afgeweken, geen directe consequenties heeft, omdat als regel de hoogste rechter terzake nog zal moeten oordelen.

Ingaan tegen een gevestigde jurisprudentie dwingt uit den aard der zaak de hoogste rechter zijn eigen tot dus verre gevolgde redenering nog eens kritisch te bezien.

E.H. N.

Centrale Raad van Beroep

31 oktober 1975
(M.A.W. 1975/B7)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mrs. J. H. van der Meide en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

Op grond van de inhoud van een z.g. carrière-gesprek, waarbij werd medegedeeld, dat het twijfelachtig was of hij t.z.t. voor bevordering in aanmerking gebracht zou kunnen worden, vraagt eiser in kennis te worden gesteld met de conduiterapporten, welke als basis voor die opvatting gediend hebben.

Dit verzoek wordt niet ingewilligd. In tegenstelling tot de minister is de c.r. van oordeel, dat een niet ter kennis gebrachte beoordeling wel valt aan te merken als een voor beroep op de ambtenarenrechter vatbaar besluit.

De c.r. aanvaardt voorts, dat het voorschrift conduiterapporten de minister wel de bevoegdheid geeft om conduiterapporten, voorzover niet-onderstreepte passages bevattende, ter kennis van de belanghebbende te brengen. Het niet-gebruik willen maken van die bevoegdheid kan door de rechter slechts marginaal worden getoetst.

Binnen het raam van een dergelijke toetsing acht de c.r. het niet onaanvaardbaar, dat de minister stelt, dat hij door het geheel onverplicht houden van carrière-gesprekken niet in de situatie moet komen te geraken, dat hij gehouden zou zijn af te wijken van de vaste beleidslijn om niet-onderstreepte passages uit conduiterapporten niet aan de betrokkenen mede te delen. Gedaagde zou ook bevoegd zijn dergelijke gesprekken niet te houden.

(Ambtenarenwet 1929, art. 24; Voorschrift conduiterapporten, zoals geldend tot 1-5-1973, punten 411 en 414)

UITSpraak

in het geding tussen A. wonende te G., eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Het Hoofd van het Bureau officieren van gedaagdes ministerie heeft met eiser, luitenant ter zee der eerste klasse, behorend tot het promotiejaar 1957, een zogenaamd carrièregesprek gevoerd, waaromtrent dat Hoofd de volgende gespreksnotitie heeft opgesteld:

- „1. Het gesprek vond plaats op mijn uitnodiging op 19 september 1973.
- „2. Doel van het gesprek was betrokkene in te lichten omtrent zijn be-
„vorderingskansen.
- „Gezien de tijdens zijn dienstdtijd als officier over hem verkregen gege-
„vens is het twijfelachtig of hij t.z.t. in aanmerking zal komen voor be-
„vordering tot kapitein-luitenant ter zee”.
- „3. Betrokkene is thans geplaatst KIM/docent. Onvoorziene omstan-
„digheden voorbehouden ligt het in het voornemen deze plaatsing te con-
„tinueren tot ca. medio 1974, waarna een varende plaatsing zal volgen.
- „4. Betrokkene gaf hierop te kennen onder deze omstandigheden er de
„voorkeur aan te geven niet meer te varen.
- „5. De voorgaande mededelingen zijn bedoeld voor betrokkene per-
„soonlijk.
- „6. Een afschrift van de gespreksnotitie heb ik betrokkene doen toe-
„komen.”.

Onder dagtekening 6 juni 1974 schreef eiser gedaagde (als bijlage bij een zogenaamd verzoekenformulier) de volgende brief:

„Medio september 1973 werd mij namens de vlagofficier personeel

„medegedeeld, dat, op grond van het over mij door de Raad van Vlag-officieren uitgebrachte voorlopig advies, bevordering te zijner tijd tot „de rang van kapitein-luitenant ter zee „zeer twijfelachtig" moet worden „geacht.

„Aangezien dit advies onder meer steunt op over mij uitgebrachte „conduite-rapporten komt het mij juist voor, dat ik van de inhoud van „die rapporten in kennis word gesteld.

„Mij zijn geen feiten en/of omstandigheden bekend welke zouden heb- „ben kunnen leiden tot de thans kenbare schade voor mijn bevorderings- „kansen.

„Zolang ik mij niet heb kunnen verweren tegen de gegeven waarde- „ringen, die kennelijk een voor mij nadelige strekking hebben, kan van „de gegevens, op grond waarvan de Raad van Vlagofficieren u heeft gead- „viseerd, niet worden gezegd dat zij een juiste basis vormen voor het – „overigens in vrijheid van keuze – te nemen besluit mij eventueel voor „bevordering voorbij te gaan.

„Eerst nadat op mijn mogelijk verweer een in rechte onaantastbare „beslissing is gevallen, kan van de alsdan vastliggende gegevens een „rechtens juist gebruik bij de bevorderingskeuze worden gemaakt.

„Ik verzoek u derhalve mij van de inhoud van de in aanmerking geko- „men bescheiden in kennis te stellen."

Op dit verzoek besliste gedaagde op 1 augustus 1974 als volgt:

„1. Gezien de toekomstige behoefte aan officieren met de rang van „kapitein-luitenant ter zee en gelet op artikel 3 van de Wet bevordering „en ontslag beroepsofficieren, is het niet mogelijk te zijner tijd alle ~~offi-~~ „cieren van verzoekers jaar te bevorderen. Uit de meest geschikt zal „een keuze (moeten) worden gedaan, dit in overeenstemming met artikel „9 van genoemde wet.

„Het omtrent verzoekers algemene geschiktheid voor de rang van ka- „pitein-luitenant ter zee door de raad van vlagofficieren uitgebrachte „voorlopige advies steunt dan ook, evenals het oordeel van de vlagofficier „personeel omtrent verzoekers kans op bevordering, niet alleen op de hem „persoonlijk betreffende gegevens, maar ook op die betreffende zijn „jaargenoten. Er heeft een onderlinge vergelijking plaatsgevonden; niet „gezegd kan worden dat verzoeker in een bepaalde periode of op een „bepaald terrein is te kort geschoten.

„2. Wat de verzoeker persoonlijk betreffende gegevens aangaat en met „name wat de over hem ingediende conducerapporten betreft, valt op „te merken dat tot 1 mei 1973 slechts de verplichting bestond uit die „rapporten die beoordelingen aan de beoordeelde mede te delen, die hetzij „van zodanige aard waren, dat de beoordeelde daardoor niet of niet meer „voldeed aan de eisen, waaraan hij moest voldoen om voor bevordering „in aanmerking te komen, hetzij in een ander opzicht minder gunstig

„waren. Daarnaast stond het de beoordelaar vrij de beoordeelde mede „te delen al hetgeen hij dienstig achtte. Getoetst aan de vóór 1 mei 1973 „geldende voorschriften zijn alle vóór die datum over verzoeker opge- „maakte conduiterapporten regelmatige beschikkingen, uitdrukkelijk „mede genomen met het oog op het doel waarvoor zij thans zijn gebruikt. „Het nieuwe Voorschrift conduiterapporten kent weliswaar de regel dat „aan de beoordeelde, indien hij daarom verzoekt, inzage wordt verleend „van het over hem opgemaakte conduiterapport, doch bij de invoering „van het nieuwe voorschrift is uitdrukkelijk bepaald dat dit niet zou gel- „den voor conduiterapporten, opgemaakt onder de werking van het oude „voorschrift. Bovendien houdt het nieuwe voorschrift in dat inzage slechts „wordt verleend indien de beoordeelde binnen zeven dagen, nadat hem „is medegedeeld dat over hem een conduiterapport is opgemaakt, daarom „verzoekt.

„3. Wat de gegevens over verzoekers jaargenoten betreft: hoewel deze „bij het uitgebrachte advies en bij het gegeven oordeel een doorslaggevende „rol hebben gespeeld – er heeft immers een onderlinge vergelijking plaats- „gevonden – verzet het zeer vertrouwelijke karakter van deze gegevens „er zich tegen dat zij aan verzoeker – of in het algemeen aan derden – „bekend worden gemaakt.

„4. Gelet op het bovenstaande is het verzoek niet voor inwilliging „vatbaar.”.

Tegen dit besluit heeft eiser beroep ingesteld bij het ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht bij uitspraak van 20 januari 1975 dat beroep ongegrond heeft verklaard.

Eiser heeft hoger beroep ingesteld bij de Raad.

Gedaagde heeft van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 10 oktober 1975, waar eiser in persoon is verschenen, bijgestaan door Mr. A. P. Vriends, kapitein ter zee van administratie buiten dienst, wonende te Den Helder, en waar voor gedaagde is opgetreden Mr. G. L. Coolen, luitenant ter zee der eerste klasse van administratie, wonende te Rotterdam.

II. Motivering

A. Ontvankelijkheid van het beroep

Gedaagde heeft in zijn contra-memorie in eerste aanleg (in de aangevallen uitspraak geciteerd) onder 6 als zijn mening te kennen gegeven, dat een beoordeling, die niet ter kennis van de beoordeelde is gebracht, niet is aan te merken als een besluit (of handeling) waardoor de beoordeelde rechtstreeks in zijn belang is getroffen, zodat tegen een zodanige beoordeling geen beroep zou openstaan. Indien deze mening juist ware, zou gesteld kunnen worden dat het onderhavige beroep van eiser niet-ontvankelijk zou moeten worden geacht, nu het gericht is tegen een weigering in-

zage van beoordelingen als evenbedoeld te verstrekken.

De Raad kan echter gedaagdes vermelde zienswijze niet delen. Het begrip „belang“ van artikel 24 van de Ambtenarenwet 1929, moet ruim worden opgevat en omvat in ieder geval meer dan besloten ligt in de criteria welke de punten 411 en 414 van het hier toepasselijke Voorschrift conduiterapporten als uitgangspunten voor mededeling van beoordelingen hanteerden, en welke trouwens ook punt 411 van het sinds 1 mei 1973 geldende Voorschrift conduiterapporten zeemacht hanteert. Ook indien dit echter anders ware, dan nog zou naar 's Raads oordeel gezegd moeten worden dat een (miltair) ambtenaar belang heeft bij het kennis kunnen nemen van over hem uitgebrachte al dan niet gunstige beoordelingen en wel dusdanig dat hij door een weigering zodanige beoordelingen ter inzage te krijgen rechtstreeks in zijn belang getroffen is, als in artikel 24 voormeld bedoeld.

B. Gegrondheid van het beroep

Partijen zijn het erover eens, en ook de Raad is van oordeel, dat aan het genoemde Voorschrift conduiterapporten het beginsel ten grondslag ligt, dat een beoordeelde geen inzage verkrijgt van over hem opgemaakte beoordelingen, voor zover niet onderstreept; zulks in tegenstelling tot het ook genoemde Voorschrift conduiterapporten zeemacht, dat blijkens punt 413 inzage van het (gehele) conduiterapport door de beoordeelde mogelijk maakt, mits deze er binnen een zekere termijn om vraagt.

Eiser heeft echter aangevoerd dat het bestreden besluit in strijd is met algemene beginselen van behoorlijk bestuur, er kennelijk van uitgaande dat gedaagde, ongeacht het evenvermelde beginsel de bevoegdheid bezit conduiterapporten ook voor zover zij nietonderstreepte passages bevatten, ter kennis van de beoordeelde te brengen. Ook de Raad aanvaardt dat zodanige bevoegdheid aanwezig is. Deze bevoegdheid moet dan geacht worden een discretionair karakter te dragen, zodat een besluit als het onderhavige door de rechter slechts nietig kan worden verklaard als gezegd moet worden dat het administratieve orgaan, in casu gedaagde, tot dat besluit in redelijkheid niet heeft kunnen geraken, dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, als bedoeld door eiser, die met name over zorgvuldigheid en „fair play“ heeft gesproken.

Te dien aanzien overweegt de Raad het volgende.

Sinds enkele jaren worden met bepaalde zeeofficieren zogenaamde carrièregesprekken gehouden, waaromtrent gedaagde in zijn **contra**-memorie in hoger beroep het volgende heeft medegedeeld:

„Wanneer de Raad van Vlagofficieren over de officieren van een be-
„paald promotiejaar een voorlopig advies heeft uitgebracht, vindt met de
„officieren, wier advies niet onverdeeld gunstig is, een zg. carrièregesprek
„plaats.

„Dit gesprek, dat geleid wordt door het hoofd van het bureau officieren „van het Ministerie van Defensie (marine), is volstrekt informeel en „wordt mede op aandrang van de tot het georganiseerd overleg bij de „zeemacht toegelaten Vereniging van Marine-officieren gehouden.

„Tijdens het gesprek wordt noch op de inhoud van het raadsadvies, „noch op de inhoud van de conduiterapporten, die (mede) aan het advies „ten grondslag hebben gelegen, ingegaan. Evenmin wordt over **tekort-** „**komingen** gesproken of over punten die verbetering behoeven.

„Slechts wordt medegedeeld dat en in hoeverre, gelet op vooral het „**raadsadvies**, bevordering in de toekomst twijfelachtig is.

„Daarna worden de verschillendeplaatsingsmogelijkheden besproken”.

Ook met eiser is, gelijk vermeld, een dergelijk gesprek gevoerd. Hij heeft daaruit de conclusie getrokken dat de over hem uitgebrachte **con-** duiterapporten gegevens moeten bevatten, welke de genoemde Raad van Vlagofficieren (mede) tot zijn voor eiser minder gunstige conclusie hebben gebracht.

Gedaagde heeft zijnerzijds gesteld dat deze conclusie niet juist behoeft te zijn, daar immers de conduiterapporten geen onderstreepte passages bevatten; dat voorts de gronden welke de Raad van Vlagofficieren tot zijn (voorlopig) oordeel hebben gebracht ook gedaagde onbekend zijn, aangezien de motivering van dat oordeel niet is, of moest worden, gegeven; en dat hij, gedaagde, niet wil aanvaarden dat hij door het geheel onverplicht doen houden van carrièregesprekken in de situatie zou geraken dat hij in voorkomende gevallen gehouden zou zijn af te wijken van de door hem gevolgde vaste beleidslijn geen (niet-onderstreepte passages uit) vóór 1 mei 1973 opgemaakte conduiterapporten aan de betrokkenen mede te delen.

De Raad kan deze argumenten binnen het raam van zijn hier aan de orde zijnde toetsing niet onaanvaardbaar achten. Hij merkt daarbij nog op dat het gedaagde vrij zou staan het houden van carrièregesprekken te staken – gelijk hij onlangs, hangende een voor de ambtenarenrechter gevoerd geding, ook tijdelijk heeft gedaan – en dat in dat geval de officieren die voor bevordering zouden worden voorbijgegaan daarvan evenals vroeger eerst kennis zouden krijgen ter gelegenheid van het **niet-bevorderen** zelve; welke situatie overigens in rechtspositioneel opzicht in zo verre gelijk zou zijn aan die welke thans bestaat, dat bij een definitief besluit om niet te bevorderen in beide gevallen op gelijke wijze beroep op de ambtenarenrechter openstaat; waarbij uiteraard over een betrokkene opgemaakte conduiterapporten tot de gedingstukken dienen te behoren.

Uit het voorgaande volgt dat de aangevallen uitspraak moet worden bevestigd.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak. -

Centrale Raad van Beroep

31 oktober 1975
(M.A.W. 1975/B9)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper (fgd.); *Leden:* Mrs. J. J. van der Meide
en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.)

Kortverband-vrijwilliger ontvangt na ommekomst van zijn 6-jarige dienst-tijd een overbruggingsuitkering. De minister continueert deze niet, omdat z.i. de betrokkene geweigerd heeft hem aangeboden passend geachte arbeid te aanvaarden.

De c.r. oordeelt de arbeid eveneens passend, ook al waren er bezwaren aan verbonden (lange reistijd en daardoor minder tijd voor studie).

Het volgen van eigen voorkeur staat de betrokkene uiteraard vrij, maar dan wel met het gevolg, dat voortduren der werkloosheid voor eigen rekening zal moeten worden genomen.

(K.B. van 18-2-1961, Stb. 47, art. 5)

UITSpraak

in het geding tussen H. wonende te T. eiser, en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Eiser heeft krachtens een daartoe door hem gesloten verbintenis bij het reserve-personeel der Koninklijke landmacht gedurende de periode van 16 januari 1968 tot en met 15 januari 1974 als kortverband-vrijwilliger onafgebroken werkelijke dienst verricht.

Bij schrijven van 25 juni 1974 is vanwege gedaagde aan eiser mededeling gedaan van het besluit hem **terzake** van zijn bij de beëindiging van voormelde verbintenis ingetreden onvrijwillige werkloosheid over de periode van 16 januari 1974 tot en met 28 februari 1974 een **overbruggingsuitkering** ingevolge artikel 5 van het Koninklijk besluit van 18 februari 1961, Stb. 47, naar reden van **f 1.742,65** bruto per maand toe te kennen.

In hetzelfde schrijven is eiser in kennis gesteld van gedaagdes besluit die overbruggingsuitkering na 28 februari 1974 niet te continueren, aangezien eiser had geweigerd de hem bij Dupont de Nemours te Dordrecht aangeboden arbeid, welke naar gedaagdes mening als passende arbeid was aan te merken, te aanvaarden.

Het door eiser tegen laatstvermeld besluit ingestelde beroep is door het

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 27 januari 1975 ongegrond verklaard.

Van deze uitspraak is eiser in hoger beroep gekomen. Op de bij beroepschrift aangevoerde gronden heeft hij de Raad kennelijk willen verzoeken de aangevallen uitspraak te vernietigen en het bestreden besluit nietig te verklaren.

Het geding is behandeld ter terechtzitting, gehouden op 10 oktober 1975, waar eiser in persoon is verschenen. Als gemachtigde van gedaagde is op die zitting opgetreden L. J. P. Smeets, plaatsvervangend hoofd van de sectie sociale en maatschappelijke zorg van de afdeling sociale zaken van gedaagdes ministerie wonende te Oegstgeest.

II. *Motivering*

Tussen partijen en voor de Raad staat vast dat eiser, sedert 16 januari 1974 werkloos en in het genot van een overbruggingsuitkering ingevolge artikel 5 van het Koninklijk besluit van 18 februari 1961, Stb. 47, de voor hem per 1 maart 1974 beschikbare functie van scheduling analyst bij Dupont de Nemours te Dordrecht van de hand heeft gegeven.

Partijen verschillen van mening omtrent de vraag of hier kon worden gesproken van passende arbeid in de zin van het vierde lid van genoemd artikel.

Uit het oogpunt van de daaraan verbonden beloning was de aangeboden arbeid stellig passend: het geboden loon was hoger dan de overbruggingsuitkering die eiser genoot; eiser heeft uiteindelijk, toen hij ingaande 1 november 1974 arbeid overeenkomstig zijn voorkeur aanvaardde, met een niet onaanzienlijk lager salaris genoegen genomen.

Ook naar zijn aard kon de aangeboden arbeid, mede gelet op eisers opleiding, als passend worden aangemerkt. De Raad is althans niet tot de overtuiging kunnen komen dat die arbeid zozeer verschilde van de arbeid die eiser tot dusverre had verricht en van de arbeid waarin hij zich verder wilde bekwamen, dat zij op grond daarvan niet als passend zou zijn te beschouwen.

Eiser heeft aangevoerd dat zijn voorkeur uitging naar arbeid op een accountantskantoor; ook zou de bij Dupont de Nemours beschikbare functie geen perspectieven geboden hebben voor de tijd, gelegen na het behalen van het doctoraal examen door eiser.

Het staat eiser vanzelfsprekend vrij voorkeur te koesteren voor werk op een accountantskantoor – blijkens de stukken heeft hij actief en uiteindelijk met succes in die richting gesolliciteerd –, indien het volgen van die voorkeur echter medebrengt, dat hij overigens passende arbeid niet aanvaardt, moeten de financiële gevolgen van het voortduren van zijn werkloosheid voor zijn eigen rekening blijven.

Al aangenomen dat het werk bij Dupont de Nemours inderdaad geen carrièreperspectieven opende, dan nog kan deswege aan die arbeid op

het in dit geding van belang zijnde tijdstip het passende karakter niet worden ontzegd, omdat aanvaarding van die arbeid een latere verandering van werkkring uiteraard niet behoefde uit te sluiten en de datum van eisers doctoraal examen geenszins op korte termijn te verwachten was; eiser had dit examen ook ten tijde van de behandeling van het geding ter 's Raads terechtzitting nog niet afgelegd.

Eisers belangrijkste bezwaar tegen het werk bij Dupont de Nemours was gelegen in de omstandigheid dat hij bij aanvaarding van die arbeid elke ochtend en avond ongeveer anderhalf uur aan reizen zou hebben moeten besteden; aldus zou er voor hem geen of onvoldoende tijd voor zijn studie overblijven.

De Raad stelt voorop dat het voortzetten van de academische studie kan worden aangemerkt als een redelijke wens van eiser.

Ongetwijfeld zou het dagelijks heen en weer reizen voor eiser ongemakken met zich brengen en tot vermindering van zijn voor studie beschikbare tijd leiden, maar de Raad heeft niet de overtuiging verkregen dat eiser het voortzetten van zijn studie redelijkerwijs niet zou hebben kunnen combineren met het werk bij Dupont de Nemours.

In dit verband zij opgemerkt, dat uit het oogpunt van de toepassing van het thans aan de orde zijnde artikel 5 een zekere vertraging in de voortgang van zijn studie van eiser mocht worden gevergd.

Nu de Raad het aan de reistijd ontleende bezwaar van eiser niet beslissend acht, kan de Raad daarlaten wat er zij van een eventuele verhuizing van eiser naar Dordrecht.

Het vorenstaande leidt tot de navolgende beslissing.

III. Beslissing

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak. –

NASCHRIFT

Een uitspraak, welke geheel past in 's Raads jurisprudentie op de Werkloosheidswet (zie b.v. c.r. 11-10-1955, a.r.b. 1956, 312, 19-12-1955, a.r.b. 1957, 81 en 5-12-1958, a.r.b. 1959, 165).

Vrijheid van beroepskeuze wordt voor een werkloze in beginsel wel aanvaard, maar niet onder alle omstandigheden. Wanneer men staat voor de keuze om hetzij minder geambieerd werk te aanvaarden of werkloos te blijven zullen de omstandigheden van het concrete geval bepalend zijn voor de vraag, of de beschikbare arbeid als al dan niet passend zal worden aangemerkt. Duur der werkloosheid, de kans op spoedige verkrijging van ander, meer welkom, werk, enz. spelen dan een rol en het is uiteindelijk de rechter die beslist of de arbeid, welke beschikbaar was, geweigerd had mogen worden.

Het is daarom goed, in voorkomende gevallen, dat de jurisprudentie op de Werkloosheidswet bestudeerd wordt, omdat aan de hand daarvan althans meer inzicht kan worden verkregen met betrekking tot het risico, dat de betrokkene loopt zijn uitkering te verspelen in geval van werkweigering.

E.H.N.

BOEKAANKONDIGINGEN'

J. W. POTASSE: *De gang van zaken rond het psychiatrisch onderzoek en rapport in de dienstweigeringsprocedure. Eensignalering.* Doctoraalscriptie in stencilform; 42 bladzijden.

Na een inleidend hoofdstuk, bevattend een korte schets van de verschillende regelingen welke hier ten lande op het punt van principiële dienstweigeringsprocedure tot stand kwamen, toetst de auteur, rechtenstudent te Utrecht, de thans geldende wettelijke regeling en de toepassing daarvan in de praktijk aan de tekst van een voorlichtingsbrief, welke iedere gewetensbezwaarde van de minister van defensie ontvangt.

In hoofdstukken II t/m V worden respectievelijk behandeld:

II. *De aard van het psychiatrisch onderzoek.* Schrijver stelt hierin, dat de ministeriële voorlichting als zou het onderzoek niet bedoeld zijn als een keuring, in strijd is met de waarheid en ziet deze onwaarheid als een poging dat onderzoek voor de gewetensbezwaarde aanvaardbaar te maken.

III. *De vrijwilligheid van het psychiatrisch onderzoek.* Hieromtrent wordt opgemerkt dat, ofschoon deze in de wet is vastgelegd, daarvan de facto geen sprake is en dat bovendien die vrijwilligheid in de voorlichting niet duidelijk en ondubbelzinnig tot uiting komt.

IV. *Het medisch beroepsgeheim.* De kritiek richt zich hier tegen het feit, dat de voorlichtingsbrief aan dit beroepsgeheim een onjuiste betekenis zou toekennen en het daardoor ten onrechte ten tonele voert.

V. *Het ander gebruik van het psychiatrisch rapport.* Hiermede wordt bedoeld – en kritiek geleverd – op de omstandigheid dat ook aan anderen dan de direct bij het onderzoek betrokken functionarissen inzage in het psychiatrisch rapport (c.q. het sociaal voorlichtingsrapport) wordt verleend.

Tot slot volgt een drietal bijlagen bevattend:

- Aanbevelingen;
- Een overzicht van de nieuwste ontwikkelingen m.b.t. het psychiatrisch onderzoek;
- De gedeeltelijke weergave van de resultaten van een onder psychiaters gehouden enquête als gepubliceerd in het orgaan van de „Vereniging „Dienstweigeraars“”.

Ten gunste van het geheel kan men vaststellen dat het blijk geeft van grondige kennis van de materie, alsook dat het betoog in de talrijk aangebrachte voetnoten rijkelijk gedocumenteerd is.

De kritiek is niet mals; dat geldt wel heel in het bijzonder de voorlichting. Het wordt wel niet met zoveel woorden gezegd, maar de suggestie is wel duidelijk aanwezig dat eerder sprake is van bewuste misleiding dan van voorlichting.

Uit een dergelijke suggestie, doch ook uit de wat agressieve toon en de gekleurde weergave van sommige feiten of omstandigheden, valt gemakkelijk af te leiden, dat de auteur emotioneel sterk betrokken is bij de door hem behandelde materie. Zoiets brengt altijd het gevaar met zich, dat de objectiviteit in het gedrang komt. Aan dit gevaar is de auteur niet ontkomen. Dat heeft de overtuigingskracht van zijn scriptie ernstig geschaad.

B.

P. GERBENZON EN N. E. ALGRA: *Voortgangh des rechttes*. Tjeenk Willink, Groningen 1975. (Vierde druk).

Auteurs willen aan de hand van de voortdurend veranderende maatschappelijke werkelijkheid de verandering van het recht, de „Voortgangh „des rechttes” tonen.

Hun poging kan in meer dan één opzicht als bijzonder geslaagd beschouwd worden. Het boek biedt niet alleen de juridische student – waarvoor het in eerste instantie geschreven is – maar ook de belangstellende leek bijzonder veel. De stof is niet beperkt tot het oud-vaderlandse burgerlijke recht, terwijl de auteurs zich niet verliezen in een voor niet-ingewijden onverteerbare brij van feiten, détails en voetnoten. Bovendien begint het boek niet alleen bij de Germanen, maar wordt ook het heden gehaald. Het is opvallend dat de behandeling van de stof in het eerste gedeelte van het boek (tot 1813) wat formeler is dan in het tweede. Vooral dit laatste deel is attractief door zijn levendige opzet. Het doet in vele opzichten denken aan het recept dat Bouman hanteerde in zijn „Revolutie der „eenzamen”¹: „schijnwerperlicht op knooppunten van het gebeuren, het „bewegend camera-oog, de dynamiek van de wisseling van scènes (met „een minimum aan commentaar) en de symbolische accentuering van het „detail”. Als voorbeeld wil ik met name de behandeling van het Landoorlogsreglement in de periode 1940–1948 (pgs. 328–362) vermelden.

Dat het recept goed is aangeslagen, bewijst wel het feit dat binnen vijf jaren nu al vier drukken zijn verschenen. In de voorliggende vierde druk is het staats- en strafrecht wat beter uit de verf gekomen en is de systematiek op sommige punten verbeterd (b.v. hoofdstukken 8 en 9).

Het boek is een aanwinst voor de Nederlandse rechtsgeschiedenis, dat is duidelijk.

Ondanks dit zeer positieve oordeel wil ik toch een enkele opmerking maken.

Het is jammer dat de auteurs het rechterlijk bevel tot handhaving van de openbare orde als een uit het Engelse recht overgenomen nieuwigheid beschouwen (p. 306). Deze maatregel kwam immers ook in het oud-vaderlandse recht voor. Zo paste b.v. de krijgsraad op 's Lands vloot deze ordemaatregel in zee wel eens toe. In de thuishaven kon de zaak dan verder uitgezocht worden. Het is jammer dat deze gelegenheid om een band

met het verleden te leggen door auteurs niet werd benut (vgl. p. 232).

Overigens: schrijvers, die juist de Nederlandse rechtsgeschiedenis als een facet van de West-Europese cultuurgeschiedenis willen beschouwen, tonen een huiver voor het constateren van overeenkomsten in het recht van verschillende volkeren (p. 11). Op zichzelf een juiste stellingname.

Het gaat mij echter te ver het zeerecht, dat eeuwenlang in West-Europa een grote uniformiteit heeft vertoond, tot „doorleesliteratuur” te bestempelen (p. V jo. 113). Maar misschien is dit mijn persoonlijke opvatting? Gelijk ik ook op p. 226 liever Verwer genoemd zou willen zien dan Legras? Of kan het zijn dat de auteurs zelf nog niet geheel ontgroeid zijn aan het door hen verworpen idee, dat andere vakgebieden als zijnde „tweederangsrecht” ondergeschikt zijn aan het „burgerlijk recht” (p. 233)?

Het blijkt n.l. dat de schrijvers voor wat betreft het Nederlandse recht als facet van de West-Europese cultuur zich voornamelijk hebben beperkt tot de import van het Romeinse recht en de Franse codificatie.

Anderzijds schenken zij, behalve voor wat betreft de grote „civilisten”, weinig of geen aandacht aan de *export* van de meer praktisch gerichte rechtsgebieden als b.v. het reeds genoemde zeerecht of het militaire zee- en landrecht (als ik dit hier gemakshalve zo mag betitelen).

Voor wat betreft het zeerecht wil ik het verder laten bij de opmerking dat de werken van b.v. Goudsmit, Pardessus en – meer recentelijk – Krieger het vermelden wel waard zijn.

Wat betreft het Nederlandse militaire recht – zowel dat voor de zee- als landmacht – kan worden gesteld, dat dit in het begin van de zeventiende eeuw aan menige wetgeving in Europa ten grondslag heeft gelegen.

Nationaal gezien ontwikkelde dit recht zich in Nederland daarna tot een heet hangijzer. Het werd tenslotte door juristen gemeden als de pest, zoals een hoogleraar in de negentiende eeuw opmerkte.

De vraag rijst dan ook of we mede hierdoor anno 1976 nog zitten met een strafrechtspeling die doortrokken is van kenmerken uit het recht van vóór 1800. Bijvoorbeeld: het recollement (herinnerend aan de pijnbank) en de indagingsprocedure. De laatste compleet met prefigatie, affixie onder tromslag of trompetgeschal, intendith en verbanning buiten het grondgebied van de Staat (artt. 180–192 RLLu)!

In ieder geval is het duidelijk dat het credo van de schrijvers hier niet opgaat: het militaire recht is bij de maatschappelijke ontwikkelingen (nog) achtergebleven. (Dat de praktijk zich veelal op gelukkige wijze aan de hiaten aanpasse is een andere zaak).

Gezien de doelstelling van het boek, de geschiedenis van het militaire recht en de principiële veranderingen welke thans op dit gebied plaats vinden, is het militaire recht als fenomeen in de (ongetwijfeld volgende) vijfde druk van „Voortgangh des rechttes” op zijn plaats.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Het onmiddellijkheidsbeginsel in het militaire strafproces

In het februari-nummer van „Delikt en Delinkwent“ komt onder bovenstaande titel een artikel van de hand van Mr. F. F. Langemeijer voor waarin hij voor het toekomstige militaire procesrecht ook in dit opzicht een grotere gelijkenis met het burgerlijke strafproces bepleit en met name het door de Officier-Commissaris onder ede horen van getuigen tot uitzondering inplaats van tot regel wil maken.

Om de waarde van dit betoog te kunnen schatten is het goed vooraf vast te stellen dat in het militaire strafproces – evenals in het burgerlijke – de beklaagde, behoudens te verwaarlozen uitzondering, in persoon dient te verschijnen en dat in de grote meerderheid van (lichtere) gevallen voor wat de getuigenverklaringen betreft gebruik wordt gemaakt van hun verklaringen, in ambtsedige processen-verbaal neergelegd. Het verschil betreft derhalve het kleinere aantal gevallen, waarin de getuigen onder ede worden gehoord. Toegegeven, dat dit meestal de zwaardere en/of meer ingewikkelde gevallen betreft. Daar staat echter tegenover dat de beklaagde het recht heeft, te vragen de getuigen ter terechtzitting in persoon te horen. Tenzij dit verzoek kennelijk onredelijk is, zal daaraan gevolg gegeven worden.

Een wijziging van het procesrecht in dit opzicht stuit echter af op de eisen van de dienst, speciaal bij de zeemacht. Bij het (onder ede) horen van de getuigen door de Officier Commissaris behoeven niet alle getuigen en de beklaagde op één en hetzelfde tijdstip bijeen te komen; hij kan de getuigen horen naar gelang de schepen binnen zijn.

Overigens laat de huidige wettelijke regeling ruimschoots toe dat men, meer dan tot dusverre de gewoonte was, in daarvoor in aanmerking komende zaken de getuigen, al dan niet nader, ter terechtzitting van de volle Krijgsraad hoort.

W.H.V.

Weigering voortzetting overbruggingsuitkering aan ex-kortverband-vrijwilliger na niet aanvaarden van de hem geboden passende arbeid. (K.B. van 18-12-1961, Stbl. 47, art. 5). Naschrift E.H.N.	193
---	------------

Boekaankondigingen

<i>J. W. Potasse</i> , De gang van zaken rond het psychologisch onderzoek en rapport in de dienstweigeringsprocedure. Een signalering.	197
<i>P. Gerbenzon en N. E. Algra</i> , Voortgangh des rechtes	198

Opmerkingen en mededelingen

Het onmiddellijkheidsbeginsel in het militaire strafproces	200
---	------------

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. A. N. *Braunius-Kennema*;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, Brigade-Generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter Zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Prins Clausstraat 1, Waarder (ZH).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. Th. W. *van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-Kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.:

Mr. Dr. F. *Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
april 1976

Aflevering

4

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Dr. C. H. F. Simons*, De Rechtspleging bij de Zeemacht vóór 1814 (slot) 201
- Mr. G. L. Coolen*, Voorwaarden voor strafbaarheid in het militaire tuchtrecht . . 218

Strafrechtspraak

- Weigering van een dienstplichtig soldaat zich te onderwerpen aan een Mantoux-reactie. Het H.M.G. oordeelt dat de desbetreffende ministeriële beschikking slechts richtlijnen geeft en geen limitatieve opsomming. Dit leidt tot vernietiging vonnis krijgsraad en veroordeling. (W.M.Sr. art. 114; W.Sr. art. 24) 225
- Principiële dienstweigering door het uitspreken van de woorden: „Ik weiger „dienst.“ (W.M.Sr. artt. 23 en 114; W.Sr. art. 63). Naschrift W.H.V. 228
- Valsheid in geschrifte door het in strijd met de waarheid invullen en ondertekenen van een reisdeclaratieformulier. (W.Sr. art. 225) 231
- Onder invloed van alcohol besturen van een bromfiets. Uitwerking begrip „onderzoek“ als bedoeld in art. 33a W.V.W. (W.V.W. artt. 26 lid 2 en 33a) 235
- Onder invloed van alcohol besturen van een voertuig. Uitwerking begrip „onderzoek“ als bedoeld in art. 33a W.V.W. Veroordeling wegens het geen voorrang verlenen aan het verkeer op een voorrangsweg. (W.V.W. artt. 26 lid 2 en 33a; R.V.V. art. 42) 236

Administratieve rechtspraak

- De administratie dient het door haar opgewekte vertrouwen niet te beschamen. Gewijzigde opvatting van het begrip „invaliditeit“ dient niet gehuldigd te worden in die gevallen, waarin reeds herhaaldelijk of voor langere duur een invaliditeitspensioen is toegekend, waarbij was uitgegaan van de toenmalige interpretatie van het begrip „invaliditeit“. (Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 16; Algemene Militaire Pensioenwet artt. E4 en E6), Naschrift E.H.N. 240
- Gedaagdes afwijzing van eisers verzoek tot nader overleg omtrent de wijze waarop zijn belangen alsnog naar rede en billijkheid zouden kunnen worden gerealiseerd moet gezien worden als een discretionaire bevoegdheid van gedaagde, die de ambtenarenrechter slechts marginaal vermag te toetsen. (I VKM. VI. H. art. 18 lid 2; Ambtenarenwet 1929, art. 58 lid 1). Naschrift E.H.N. 245
- Beslissing op bezwaarschrift inzake conduite-rapport tot tweemaal toe nietig verklaard, alsmede, bij de 2e uitspraak, de beoordeling en de kennisgeving, dit wegens onvoldoende zorgvuldigheid bij de voorbereiding en bij het nemen van de beslissing op het bezwaarschrift. Eventuele twijfel over klagers psychische toestand behoort i.c. niet te zijnen nadele te werken. Naschrift E.H.N. 250

BIJDAGEN

De Rechtspleging bij de Zeemacht vóór 1814* (slot)**

„FORTITER IN RE, SUAVITER IN MODO”

door

DR. C. H. F. SIMONS

Het tweede tijdperk, lopende van 1795 tot de inlijving bij Frankrijk, kenmerkte zich in tegenstelling tot het voorafgaande door voortdurende veranderingen, ook op het gebied van de rechtspleging. Natuurlijk kwamen die veranderingen niet zomaar ineens uit de lucht vallen, maar hadden zij zich reeds ruim tevoren aangekondigd. In de tweede helft van de 18e eeuw was als één van de verschijnselen van de „Verlichting” een hervormingsbeweging op gang gekomen gericht tegen de heersende rechtsongelijkheid en -onzekerheid, de willekeur van de gerechten tijdens het onderzoek en bij de oplegging en executie van levens- en lijfstraffen. Het spreekt vanzelf, dat die beweging ook hier te lande zijn invloed op de openbare mening heeft doen gelden.

Dat dit ook onder de leden van de leidinggevende bestuurscolleges in onze zeemacht het geval was, blijkt uit een resolutie van de Staten-Generaal van 1783⁵⁰).

In een vergadering van dat college werd een memorie van gecommitteerden uit de verschillende admiraliteiten voorgelezen, waarin o.m. werd opgemerkt, dat in de van kracht zijnde artikelbrief van 1702 verscheidene straffen waren vastgesteld, „dewelke soo door de veranderde tydsom-, standigheeden, als uit hoofde van de meerdere beschaaftheid der seeden, teegenswoordig niet meerder kunnen worden geobserveert en uitge-, voert”. Aan de vergadering werd in overweging gegeven de artikelbrief te laten herzien. Zover is het niet gekomen, maar dat er wel aan gewerkt is, blijkt uit de aanwezigheid in het Algemeen Rijksarchief van een „Concept Articul Brieu of Ordonnantie op de Discipline Militair ter Zee” van 1784⁵¹). Daarbij is het gebleven, maar de artikelbrief van 1795 blijkt zeer veel aan dit concept te hebben ontleend.

Overigens had men bij de opstelling van het concept geen geheel *nieuwe*, oorspronkelijke arbeid geleverd, want naast belangrijke verschil-

* Voordracht, gehouden voor de Militair Rechtelijke Vereniging.

** Het eerste gedeelte van dit artikel werd gepubliceerd in het MRT jaargang LXIX, aflevering 3

⁵⁰) Res. boek Staten-Gen. 1783 p. 1123—1124.

⁵¹) AA XXXVII no. 63 (1 en 2).

len met de artikelbrief van **1702**, waren daaruit ook vele artikelen min of meer woordelijk overgenomen, zij het veelal in een andere volgorde.

Vergeleken met de oude artikelbrief, maakt het concept ongetwijfeld een **humanere** indruk doordat een aantal draconische straffen – zoals het afkappen van een hand en het met een mes door de hand aan de mast vaststeken, die toch al geen toepassing meer vonden – niet waren opgenomen, kielhalen en als schelm aan de wal zetten waren geschrapt en het aantal delicten dat met de doodstraf of lijfstraffen werd bedreigd was verminderd.

Direct na de omwenteling van **1795** werden wat de zeemacht betreft veranderingen op het gebied van bestuur en rechtspleging doorgevoerd.

Reeds een maand later werden de admiraliteitscolleges opgeheven en vervangen door het z.g. *Committé tot de Zaken van de Marine*, dat ook weer zowel met het bestuur als met rechtspraak belast werd, thans dus voor het eerst over de **gehele** zeemacht. Op zichzelf beschouwd ongetwijfeld een aanzienlijke verbetering.

Vijf maanden na de omwenteling werd de nieuwe artikelbrief van kracht, uitgevaardigd door de Staten-Generaal in een van stadhoudelijke invloeden gezuiverde samenstelling. Onder de hoofden *Gelijkheid – Vrijheid – Broederschap* opent de artikelbrief – voor de eerste keer in onze geschiedenis – met inleidende beschouwingen, waarin o.a. weer de opmerking voorkomt, dat verscheidene „poenaliteiten” in de oude artikelbrief „gesteld tegen de misdaden door het Scheepsvolk begaan, kenmerken dragen van die strengheid, welke in de tegenwoordige meer verlichte „en beschaafde tyden niet meer te pas komt”. Voorts, „Dat eindelijk de „wyze, waarop de Scheeps Krygsraden waren te zamengesteld, geenzins „overeenkomt met de billykheid, en met het grondbeginsel van Gelykheid „en Broederschap.”

Die beginselen vinden dan nadere uitwerking in uitvoerige voorschriften betreffende de samenstelling van krijgsraden, welke aanstonds nader ter sprake zullen komen⁵²⁾.

Zoals reeds werd opgemerkt, heeft men bij de samenstelling van de artikelbrief **1795** zeer veel ontleend aan de concept-artikelbrief van **1784**.

Dit blijkt niet alleen uit de nagenoeg gelijke omvang – resp. **40** en **46** artikelen tegenover **63** artikelen van de oude artikelbrief – maar vooral uit de in hoofdzaak gelijklopende redactie en de volgorde van de opgenomen artikelen.

Evenmin als vóór **1795** bevatte de nieuwe artikelbrief voorschriften met betrekking tot de eigenlijke procesgang. Deze bleef op de oude voet gewoonterechtelijk geregeld. De voornaamste verschillen tussen het maritieme strafproces vóór en ná de omwenteling, hebben dan ook vrijwel

⁵²⁾ MA 429 no. 6 (Relativen uit de verbalen).

uitsluitend betrekking op de rechterlijke organisaties en op de strafsancities of poenaliteiten.

Die organisatie was de volgende:

1. het Committé tot de Zaken van de marine, als opvolger van de admiraliteiten. Niet wat het bestuur, maar wat de rechtspraak betreft, werd dit Committé in 1798 opgevolgd door een college onder de naam van „Landsadvocaten voor de Marinezaken. . . als provisioneel waarnemende de civiele en criminele justitie aan het committé van de Marine „gedemandeerd geweest”⁵³). In 1802 verdween dit college alweer en werd zijn functie overgedragen aan de inmiddels opgerichte Hoge Militaire Vierschaar;
2. de bijzondere hoge krijgsraden, die in 1802 eveneens van het toneel verdwenen en wier functie eveneens op de H.M.V. overging⁵⁴);
3. de gewone zee- en scheepskrijgsraden.

Een nadere bespreking van het Committé en van het College van Landsadvocaten lijkt hier overbodig. Beiden hebben slechts kort bestaan.

Buitengewone krijgsraden werden ook na de omwenteling in voorkomende gevallen op de gebruikelijke wijze benoemd, uiteraard niet meer door de stadhouder, maar door het Committé, behalve in enkele zeer belangrijke zaken. Zo werden in 1797 twee hoge Zeekrijgsraden benoemd bij een decreet van de Nationale Vergadering en in 1799 één bij besluit van het Uitvoerend Bewind. Die gevallen betroffen resp. het verlies van een geheel eskader aan de Engelsen in de Saldanhabaai⁵⁵), de ongelukkig verlopen zeeslag bij Kamperduin⁵⁶) en nogmaals de overgave van een eskader aan de Engelsen in de Vlieter⁵⁷).

In 1800 wilde het Vertegenwoordigend Lichaam (opvolger van de Nationale Vergadering) het gebruik bijzondere hoge zeekrijgsraden te benoemen beëindigen en t.z.t. overgaan tot de benoeming van een „vasten „zeekrijgsraad”, terwijl het Uitvoerend Bewind werd uitgenodigd in te dienen „een concept manier van procederen voor deze constitutioneel aan „te stellen Hoogen Zeekrijgsraad⁵⁸)”. De benoeming had blijkbaar haken en ogen, want in 1801 werd het Uitvoerend Bewind door het Vertegenwoordigend Lichaam gemachtigd om de krijgsraad aan boord van het eskader te Hellevoetsluis te *converteren* in een Hoge Zeekrijgsraad en deze te belasten met het onderzoek en beslissing van de nog onafgedane en

⁵³) Registers van criminele sententies van het Committe en van de Landsadvocaten in het „Archief van de Colleges belast met de Hoge Militaire Rechtspraak 1795—1813,” in het ARA te den Haag.

⁵⁴) Besluit Staatsbewind 8-7-1802 no. 57.

⁵⁵) Decreet Nat. Vergadering 19-5-1797.

⁵⁶) Idem 29-12-1797.

⁵⁷) Besl. Uitv. Bewind 8-10-1799.

⁵⁸) Decr. Vertegenw. Lichaam 9-10-1799.

hangende zaken⁵⁹⁾).

Lang heeft dit overigens ook al weer niet geduurd, want reeds in **1802** werd die enige vaste hoge Zeekrijgsraad bij besluit van het Staatsbewind (opvolger van het Uitvoerend bewind) opgeheven, in aanmerking genomen dat door de installatie van de Hoge Militaire Vierschaar der Bataafse Republiek . . . de werkzaamheden van de Hoge Zeekrijgsraad. . . geheel zullen kunnen cesseren⁶⁰⁾.

De *H.M.V.* was het eerste permanente college voor de gehele krijgsmacht en was samengesteld uit burgerrechtsgeleerden en officieren van zee- en landmacht*. Het had alleen de naam gemeen met het college dat reeds in **1799** was ingesteld, want dit was uitsluitend ten behoeve van de militie van de Staat en was dan ook geheel uit landmachtofficieren samengesteld, vijf in getal. De nieuwe *H.M.V.* bestond uit 4 burger-juristen, waaronder de president, 4 zeeofficieren en 4 landmachtofficieren. Gelijktijdig met het benoemingsbesluit werd in **1802** een **Instructie** voor de *H.M.V.* gearresteerd. Deze telde **127** artikelen⁶¹⁾. De regeling voor de manier van procederen voor de *H.M.V.* zal later nog ter sprake komen. Eerst nog iets over de organisatie van de gewone krijgsraden.

De samenstelling zowel van de zeekrijgsraden als van de scheepskrijgsraden zou voortaan 8 personen zijn, t.w. 4 officieren en 4 – wat wij nu zouden noemen „schepeelingen”. Bij de zeekrijgsraden zouden de schepeelingen bestaan uit **2** dekofficieren en **2** matrozen, bij de scheepskrijgsraden uit **3** dekofficieren en **1** matroos⁶²⁾. Misschien is het verschil te verklaren uit de mogelijkheid, dat er op een schip alleen onvoldoende „geletterde” matrozen aanwezig zouden zijn. Uit vele archiefstukken blijkt, dat een groot aantal matrozen de schrijfkunst niet machtig was en ondertekenden met een kruisje. Bovendien waren er zoals reeds werd opgemerkt, veel vreemdelingen onder.

De 4 door schepeelingen in te nemen plaatsen stonden ter keuze van de „misdadiger” „gedetineerde” of „delinquant”, met de restrictie dat de commanderende officier van de vloot, eskader of schip de keus nog moest goedkeuren.

Wat de procesgang betreft is van belang een instructie „Wegens het „houden van Krygsraden”, die zonder aanduiding van herkomst in de Recueils van gedrukte stukken uit 1795 werd aangetroffen⁶³⁾. Behalve de naam, had die instructie zeer veel gemeen met het reeds vele malen genoemde reglement Six. Twintig van de totaal 27 artikelen zijn geheel,

* Zij werden voor het leven benoemd.

⁵⁹⁾ *Idem* 27-8-1801.

⁶⁰⁾ Besl. Staatsbew. 8-7-1802 no. 57.

⁶¹⁾ MA 698. Rec. G.S. 1800-1805 IV

⁶²⁾ Art. brief 1795 art. 36.

⁶³⁾ MA 695. „Marine Justitie” bijl. II.

of nagenoeg geheel en in ieder geval op alle essentiële punten uit het reglement Six overgenomen.

Men kan dus zeggen, dat de manier van procederen vrijwel ongewijzigd is gebleven. Wel werd reeds in 1797 een wat wij zouden kunnen noemen „verkorte procedure” geïntroduceerd. Dit geschiedde in een publicatie van de Nationale Vergadering, welke o.m. bepaalde, dat bij desertie en opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van een schip of vaartuig dat tot de effectieve dienst ter zee geschikt is, ingeval de dader wordt achterhaald, terstond een krijgsraad zal worden benoemd, die zo spoedig mogelijk de behandeling van de zaak zal aanvangen „zonder aan den gewoonen form „van procedereen stiptelyk gehouden te Zijn”.

Zodra de desertie overtuigend was bewezen, moest de krijgsraad de deserteur tot de strop veroordelen. Het vonnis was niet aan approbatie door het Committé tot de Zaken voor de Marine onderworpen, maar moest terstond uitgesproken en binnen 24 uur worden geëxecuteerd. Daarna moest daarvan aan het Committé kennis worden gegeven⁶⁴).

In de publicatie van de Nationale Vergadering werd een gelijke procedure aangekondigd bij de berechting van hen „die zich niet ontzien zich „opentlyk voor Oranjezind . . . te verklaren⁶⁵). Nogal opvallende maatregelen van de zijde van een bewind, dat verkondigd had, dat de strengheid van de straffen tijdens het stadhouderlijk bewind in de heersende verlichte en beschaafde tijden niet meer te pas kwam en dat beginselen als billijkheid en gelijkheid hoog in zijn vaandel voerde. Die beginselen golden blijkbaar niet m.b.t. politieketegenstanders, de prinsgezinden. Het overgrote deel van het „gewone” volk behoorde daartoe, zo ook het lagere personeel op de vloot, dat in drommen deserteerde.

Reeds in 1795 – 9 maanden na de omwenteling – werd aan deserteurs „uit zonderlinge gratie” amnestie aangeboden. Indien deze dat zouden versmaden, zouden zij naar de uiterste gestrengheid der wetten worden gestraft. Maar dat niet alleen! Bovendien zouden hun vrouwen en kinderen uit hun woonplaatsen „geremoveerd” en aan hun man en vader „toe-„gezonden” worden, met verbod aan de Aalmoezeniers, Diakenen of andere „Armbezorgers” om hun ook maar het minste levensonderhoud te verschaffen⁶⁶). De wittebroodsweken van de revolutie waren gauw voorbij en het nieuwe bewind ging – met verloochening van zijn grondbeginselen – de harde lijn volgen, waarbij het er niet voor terugschrok tevens onschuldigen te treffen.

Wat het rechtsgeding voor de Hoge Militaire Vierschaar betreft, kon dit worden gevoerd „op confessie” d.w.z. als extra-ordinair proces, of

⁶⁴) MA 693 no. 25 en 696. Rec. G.S.

⁶⁵) MA 693 no. 20. „Marine Justitie” bijl. XXX.

⁶⁶) Placaat Staten-Gen. 9-10-1795. MA 693 no. 10.

„op convictie" d.w.z. als ordinair proces, op de wijze van een burgerlijk geding. De advocaat-fiscaal – er waren er twee, één voor de zeemacht en één voor de landmacht – kon een van beide wijzen aan de vierschaar verzoeken. Het college kon ook zelf de „Gevangenen of Gedaagden" in een ordinair proces „ontvangen" wanneer zij „mogt bevinden, dat de „zaak duister en twyfelagtig ware", echter alleen in zeldzame gevallen, wanneer zonder dat de zaak niet zou kunnen worden afgedaan⁶⁷⁾.

Werd tot een ordinaire procedure besloten, dan kon de beschuldigde één of meer advocaten kiezen of als hij die niet kon krijgen, kon de vierschaar hem die toevoegen. Bevond de beschuldigde zich in arrest, dan moest aan de „Practisyns" vrije toegang tot hem worden verleend⁶⁸⁾. Zij – de advocaten – hadden recht op afschriften van de processtukken⁶⁹⁾ en mochten voorts de getuigen van de advocaat-fiscaal „op contra-vragen" doen horen.

Tegen een op vrije voeten zijnde beschuldigde, die op de vastgestelde dag niet verscheen, moest bij verstek (by Default) worden voortgeprocedeerd⁷⁰⁾.

Tot het horen van beschuldigten of getuigen moest de president drie commissarissen benoemen, te weten een burger rechtsgeleerde, een zee-officier en een landmachtofficier⁷¹⁾. De verhoren moesten als regel plaatsvinden in tegenwoordigheid van de advocaat-fiscaal „wien de zaak aan„gaat"⁷²⁾.

De A.F. had zonder verlof geen toegang tot de vergaderingen van de vierschaar, maar zonder gewichtige redenen kon hem de toegang niet worden geweigerd⁷³⁾. Hij moest zich in de uitoefening van zijn functie onderwerpen aan de dispositien en het goedvinden van de vierschaar, het beginsel dat de staande magistratuur geen onafhankelijke positie naast de zittende magistratuur innam, maar daaraan ondergeschikt was.

Tenslotte was de A.F. naast adviseur van de vierschaar, ook adviseur van het Staatsbewind en van de Raden van Marine, alles „des gerequi„reerd wordende"⁷⁴⁾. Pleidooien moesten worden gehouden met „onge„sloten deuren"⁷⁵⁾.

Was de zaak voldongen, dan begon de president de „hoofdelyke om„vrage" met het oudste lid en zo verder tot het jongste lid, terwijl hijzelf als laatste zijn „advis" uitbrengt⁷⁶⁾. Beslissingen werden genomen met

⁶⁷⁾ Instr. HMV 1802 art. 73.

⁶⁸⁾ Idem 64.

⁶⁹⁾ Idem 65.

⁷⁰⁾ Idem 82.

⁷¹⁾ Idem 36.

⁷²⁾ Idem 37.

⁷³⁾ Idem 108.

⁷⁴⁾ Idem 110.

⁷⁵⁾ Idem 25.

⁷⁶⁾ Idem 21.

eenparigheid van stemmen, òf bij volstreckte meerderheid Òf „naar hetgeen „de aart der Zake en de voorschriften van het Recht zullen komen te „vereischen”⁷⁷⁾.

Voor het wijzen van „definitive Sententien” was een quorum vereist van 7 leden. Betrof het vonnis iemand van de zeemacht, dan moesten 3 van de 4 leden-zeeofficieren tegenwoordig zijn, bij iemand van de landmacht 3 van de vier landmachtofficieren⁷⁸⁾.

De vonnissen werden door de Provoost-Generaal – er waren 2 provoosten-generaal, 1 voor de zeemacht en 1 voor de landmacht – onder het „opzicht van den Fiscaal” ten uitvoer gelegd⁷⁹⁾. Doodvonnissen moesten tweemaal 24 uur vóór de executie door de fiscaal, geassisteerd door de secretaris of de griffier, de veroordeelde worden aangezegd⁸⁰⁾.

Evenals vóór 1795 ontbrak ook *daarna* bij de zeemacht een bepaald straffenstelsel. Ook in de artikelbrief van 1795 kwamen straffen van allerlei soort en zwaarte door elkaar voor, in de soorten doodstraffen, lijfstraffen, vrijheidsstraffen en arbitraire straffen, met uitzondering van de vermogensstraffen.

Vergeleken met de artikelbrief van 1702 was het aantal bedreigingen met dood en lijfstraffen verminderd, die met vrijheids- en arbitraire straffen sterk uitgebreid.

Om een indruk te krijgen hoe het in de praktijk toeging, werd wederom aan de hand van een groot aantal in de archieven aangetroffen vonnissen uit die periode opgeteld hoeveel keer een bepaalde soort straf in feite werd opgelegd⁸¹⁾. Vergeleken met de cijfers uit de voorafgaande periode (1750–1795) – d.w.z. de percentages van het totaal aantal opgelegde straffen – was de uitkomst nogal merkwaardig te noemen, tenminste bleken de percentages van de uitsluitend aan het personeel van 's lands zeemacht opgelegde dood- en lijfstraffen over beide tijdperken resp. precies en nagenoeg gelijk te zijn. Ook in het tijdperk 1795–1811 was afschrikking doel van de strafbedreigingen was de praktijk van de rechtspleging gematigd.

Voor wat het tweede tijdperk betreft, rest thans nog een korte behandeling van een aantal kleinere, maar daarom niet minder belangrijke onderwerpen, te weten: approbatie, de nieuwe instituten fiat-executie en *appel* en ienslotte generaal pardon.

Tijdens het voorafgaand tijdperk was approbatie alleen mogelijk van

⁷⁷⁾ Idem 24.

⁷⁸⁾ Idem 17 en 18.

⁷⁹⁾ Idem 99.

⁸⁰⁾ Idem 100.

⁸¹⁾ „Marine Justitie” bijl. XXXII met overzicht vonnissen over tijdvak 1795 – 1813.

binnenslands door krijgsraden gewezen vonnissen. Na de opheffing van de admiraliteitscolleges in 1795, ging de bevoegdheid tot het verlenen van approbatie over op het Committé tot de Zaken van de Marine en werd tevens uitgebreid tot vonnissen door zeekrijgsraden buitenslands gewezen, mits de mogelijkheid tot communicatie met het Committé aanwezig was en tevens de zaak van zodanig zware aard was, dat de doodstraf zou moeten worden opgelegd⁸²). De door het Committe zelf gewezen vonnissen waren uiteraard niet aan approbatie onderworpen. Deze situatie bleef bestaan, ook nadat in 1798 het Committé door de Commissie van Landsadvocaten was vervangen.

Geheel anders werd de situatie toen in 1802 de Commissie van Landsadvocaten verdween en de H.M.V. zijn intrede deed. De bevoegdheid ging over op de H.M.V. maar er kwam een geheel nieuwe regeling, noodzakelijk geworden door het wegvallen van de eigen rechtsmacht van de Commissie, die deze bezat in navolging van het Committé en van de admiraliteitsraden.

Die regeling kwam er grosso modo op neer, dat voortaan alle vonnissen door **zeekrijgsraden** binnenslands gewezen aan approbatie waren onderworpen, derhalve *niet* de buitenslands door zeekrijgsraden gewezen vonnissen en niet de vonnissen wáár ook door scheepskrijgsraden gewezen⁸³).

Hieruit zou kunnen blijken, dat beide laatst bedoelde vonnissen steeds zonder meer ten uitvoer konden worden gelegd. Echter houdt de Instructie „Wegens het houden van krijgsraden” het voorschrift in, dat een president van een krijgsraad voor het uitvoeren van een vonnis daartoe aan de commanderende vlagofficier verlot zal vragen⁸⁴), waarmede – voor zover bekend – de bevoegdheid tot het verlenen van wat men later is gaan noemen „fiat-executie” werd geïntroduceerd, een instituut aan approbatie verwant, immers evenals dit een voorwaarde tot de uitvoerbaarheid. In het concept-reglement Six wordt het niet genoemd, terwijl van het tevoren hebben bestaan daarvan uit andere bronnen ook niet is gebleken.

Zijn aan de H.M.V. vonnissen ter approbatie toegezonden, dan schrijft de Instructie voor de H.M.V. voor het eerst uitgebreid voor hoe daarmee moet worden gehandeld.

Zo moet de vierschaar o.m. onderzoeken of er een volledige bekentenis is en of de opgelegde straf overeenkomstig de wet is.

Is er geen volledige bekentenis, dan gaan de stukken naar de krijgsraad terug met de opdracht „om den weg van **appel** aan den Gecondemneerden „vry te laten”, m.a.w. hem in de gelegenheid te stellen hoger beroep aan te tekenen.

Is de opgelegde straf niet overeenkomstig de wet, dan gaan de stukken

⁸²) Art. brief 1795 art. 36.

⁸³) Instr. H.M.V. 1802 artt. 48—57.

⁸⁴) Instr. „Wegens het houden van Krijgsraden”. MA 695. Rec. G.S. 1795 1e dl.

eveneens terug met een opgave van aanmerkingen en hoe die zijn te herstellen⁸⁵). Is de krijgsraad daar niet toe genegen, dan zijn er twee mogelijkheden:

1. De A.F. wordt gemachtigd om van het vonnis te appeleren bij de vierschaar;
2. de veroordeelde kan van het vonnis zelf in beroep bij de vierschaar komen.

Twee gevallen dus, waarin via de weg van approbatie voor het eerst de mogelijkheid wordt geopend van een vonnis te appeleren.

In de instructie werd echter ook de mogelijkheid voor de veroordeelde geopend om rechtstreeks bij de H.M.V. in appel te komen, namelijk wanneer het vonnis van de zee-krijgsraad gedeeltelijk op confessie en gedeeltelijk op convictie dan wel *alleen* op convictie was geweest⁸⁶). De betreffende 14 artikelen munten niet in alle opzichten uit door eenvoud van constructie en duidelijkheid, maar ze komen in hoofdzaak hierop neer:

Vóór de uitspraak moeten in bovengenoemde gevallen de officieren-commissaris en degeen die de functie van openbaar aanklager bij de krijgsraad had vervuld aan de veroordeelde mededelen, dat hij binnen drie dagen daarna in appèl kan gaan. Doet hij dat, dan moeten commissarissen daarvan onmiddellijk aan de krijgsraad rapport doen, waarna het vonnis moet worden uitgesproken en de veroordeelde daartegen zijn appèl moet instellen. Hij kan ook binnen de appèltermijn verklaren in het vonnis te berusten of wel de termijn laten verlopen zonder zich uit te spreken.

De appellant krijgt een kopie van het vonnis uitgereikt, indien hij onvermogen is „voor niet” en moet voor commissarissen een volmacht op een advocaat laten maken. Kan hij geen advocaat krijgen, dan geeft bij de inzending van de stukken de krijgsraad daarvan kennis aan de Vierschaar, teneinde daarin te kunnen voorzien.

Er volgen dan nog een aantal formaliteiten door de advocaat, door de openbare aanklager en door de A.F. te vervullen, totdat eindelijk de laatste aan beide partijen een rechtsdag moet betekenen „om Eisch en „Appel te aanhooren en voord te procederen als naar style”, waarmee wordt bedoeld: op de zelfde wijze en termijnen als t.a.v. een ordinair proces.

De omwenteling van 1795 is geen volksrevolutie geweest, maar kenmerkend door intellectuelen beraamd en met behulp van de Franse wapenen doorgedrukt. De grote meerderheid van ons volk stond er buiten, zo ook de „Scheepsvolkeren”, die als zij de kans schoon zagen – zoals gezegd – in drommen deserteerden. Die voortdurende deserties stelde de marine-

⁸⁵) Instr. H.M.V. 1802 art. 50.

⁸⁶) Idem 84–98.

leiding voor de welhaast uitzichtloze taak hoe de schepen tijdig van voldoende en vooral voldoende geofefende bemanningen te voorzien. Geen wonder dan ook, dat in het tijdvak 1795–1811 in totaal 11 keren door de elkaar snel opvolgende besturen een generaal pardon werd afgekondigd, waarvan alleen reeds vijf in de eerste drie jaren na de omwenteling.

Hiermede kan ook dit tijdperk worden afgesloten en overgegaan op wat is genoemd „de aanloop tot de wetgeving van 1814”.

Die aanloop begon eigenlijk reeds in 1799 toen werd vastgesteld het „Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van „de Staat”, waarvan de ontwerper was Petrus Wierdsma, notaris en auditeur-militair te Leeuwarden, gekenschetst als „een van de uit-„stekendste rechtsgeleerden van zijn tijd”⁸⁷⁾. Weliswaar was dit wetboek bestemd voor de landmacht, maar is het van invloed geweest op de ontwerpen tot herziening van de militaire strafwetgeving in het begin van de 19e eeuw.

Het wetboek regelde in 3 afdelingen zowel het materiële als het formele recht. Het schijnt op den duur niet ten volle aan de verwachtingen te hebben beantwoord. Immers in 1806 benoemde Lodewijk Napoleon een commissie met de opdracht een nieuwe manier van procederen voor het krijgsvolk te Water en te Lande te ontwerpen en de Criminele wetten (het materiële recht) zodanig te herzien, dat er een volledig geheel zou zijn.

De commissie bracht ruim een half jaar na haar benoeming een rapport uit aan de Koning, met bijvoeging van een ontwerp-wetboek, waarin het strafrecht en de rechtspleging voor het krijgsvolk te Lande waren geregeld en de wetgeving betreffende de „militie ter zee” als tweede deel van haar werkzaamheden werd *aangekondigd*. Op dat moment was dat deel kennelijk nog niet gereed.

Drie weken daarna werd aan een commissie van gewijzigde samenstelling opgedragen het ontwerpen van:

1. de nodige reglementen voor de introductie van het ontwerp-wetboek voor de landmacht;
2. een militair wetboek voor de Marine met de reglementen daartoe betrekkelijk.

Reeds enkele maanden later – in februari 1808 – diende de commissie deze ontwerpen met een begeleidend rapport aan de koning in⁸⁸⁾.

Uit het rapport blijkt o.m. dat de commissie de door de artikelbrief vervallen straffen van kielhalen, ravallen en laarzen weer wilde invoeren met de overweging, dat „de meest ervaren Zee-Officieren verzekeren, dat

⁸⁷⁾ den Beer Poortugael, prae-advies NJV 1881 p. 204. Vermeer, „Een vergelijking „tussen het militair en burgerlijk strafrecht” *TvS* LX, afl. 2 p. 82.

⁸⁸⁾ Ontwerpen en rapport gepubliceerd door van der Hoeven in *Themis* 1868 2e ver. 15e dl. p. 449 e.v.

„de schrikbarende uiterlijke vertooning dezer straffen den hoogsten in-
„druk maakt op de gemoederen der Schepelingen, en dat zij zeer veel
„toebrenge tot het behoud van Discipline en Subordinatie aan boord,
„zonder nogtans gevaarlijk te zijn voor het leven, en de gezondheid van
„hun, die dezelve moeten ondergaan, wanneer zij met behoorlijke om-
„zigtheid geapliceerd worden”.

De commissie merkt verder op, dat door het afschaffen van die straffen er tussen het slaan met handdaggrn en de doodstraf geen andere straf meer bestond en door de wederinvoering er weer een behoorlijke gradatie in de straffen zou komen en „men alzoo dezelve aan de misdaad meer „evenredig (zou) kunnen maken”.

De commissie wil het laarzen met enden touw ter dikte van drie of vier vingers „welke door den dreun dien zij aan het Ligchaam geven, niet „zelden de Borst der Lijders bederven”, vervangen zien door laarzen met dunne touwtjes met knopen, gehecht aan een houten steel. „Alsdan is het „gevoelen van de straf niet minder sterk, doch des Lijders gezondheid „loopt nooit gevaar”.

Het concept-wetboek regelde – in navolging van het Crimineel Wetboek van 1799 – zowel het materiële als het formele straf- en tuchtrecht. Het is verdeeld in 13 kapitels, die we hier niet allemaal zullen opsommen.

III t/m VII bevatten het materieel rechtelijk deel,

VIII t/m XI handelen over de samenstelling van krijgsraden en over de manier van procederen;

XIII gaat over de Hoge Militaire Vierschaar.

De zeekrijgsraden bij een vloot, eskader of divisie van Zijne Majesteits Zeemacht zouden zijn samengesteld uit 7 officieren van geen mindere rang dan luitenant ter zee eerste klas w.o. de president; president zal als regel zijn degeen die de vlootvoogd onmiddellijk in rang volgt. Buitenslands wordt hij door de vlootvoogd benoemd, binnenslands door de minister van marine en in overeenstemming met de Hoge Militaire Vierschaar.

Een fiscaal zal bij de krijgsraden „het Recht des Konings” waarnemen en een geschikt persoon zal de functie van secretaris vervullen. Is er op de vloot geen vaste fiscaal, dan zal een der eerste schrijvers, of een ander daartoe geschikt persoon tot fiscaal en een eerste of tweede schrijver tot secretaris worden benoemd.

Bloed- en aanverwantschap tussen de functionarissen onderling of tussen hen en de beklagde is tot een bepaalde graad verboden. De beschuldigde kan „met behoorlijk respect” verzoek doen tot recusatie.

De fiscaal is – gelijk voorheen – belast met het gehele beleid en de instructie der procedures. Op verzoek moet hij alle zittingen bijwonen en de leden van advies dienen.

De schrijver-secretaris moet alle processen-verbaal, de notulen, de

vonnissen of dispositiën ontwerpen en is verder belast met de onderteke-ning en verzending van alle gerechtelijke acten.

De samenstelling van krijgsraden aan boord van een schip, dat zich buitengaats geheel alleen bevindt, wordt in een afzonderlijk kapittel geregeld (X). Die samenstelling zou bestaan uit 5 leden, officieren of onderofficieren, echter zodanig, dat niet meer dan twee onderofficieren gelijktijdig zitting zouden hebben. De commanderend officier benoemt de krijgsraad en is tevens president. De eerste schrijver vervult de functie van fiscaal en die van secretaris. Over verschoning of wraking wordt in dit kapittel niet gesproken.

Ten aanzien van de „manier van procederen" heeft de commissie in het oog gehouden „de spoedige afloop van het proces als een der voor-„voornaamsten vereischen voor de Regtspleging ter Zee . . . voor zover „de rechtsveiligheid zulks ook maar enigszins toelaat. Wat het wezen der „zaak betreft, heeft zij niet anders voorgesteld, dan juist datgene wat tot „hiertoe plaats had en waaraan de Regters over het Volk van Oorlog ter „zee gewoon zijn".

Een belangrijk verschil met de vroegere rechtspleging – ook al is dit in de latere ontwerpen niet overgenomen – is het ontbreken van informatiën en dus het plaatsvinden van het gehele proces in de „volle" krijgsraad.

Belangrijk is ook, dat in dit ontwerp voor het eerst duidelijke en uit-gewerkte waarborgen tegen justitiële willekeur zijn opgenomen.

Zo zullen de „Artikelen examinatoir" met alle mogelijke omzichtigheid en klaarheid moeten worden gesteld, zodanig dat één artikel niet meer dan één feit, of een zaak of omstandigheden zal mogen bevatten. Het stellen van strikvragen is verboden, zo ook van suggestieve vragen waarbij „men den beschuldigten in den mond geeft wat hij moet antwoorden".

De krijgsraad en de fiscaal (c.q. schrijver) moeten in de verhoren „met „alle opregtheid en naauwkeurigheid te werk gaan en zullen . . . de gege-„ven antwoorden zo veel mogelijk in de zelfde bewoordingen als door „hem gebezigd zijn op schrift doen stellen." Alles waarop de beschuldigde zich tot zijn verontschuldiging beroept, moet worden aangetekend, ook al zijn krijgsraad of fiscaal van oordeel, dat zulks niet van gewicht is of weten dat het in strijd met de waarheid is. Zij zullen zich voorts „zorg-„vuldig wachten van alle pogingen, om den beschuldigten door beloften „of bedreigingen tot confessie te brengen".

Getuigen waarop de beklagde zich beroept, moeten op de zelfde wijze als de getuigen van de fiscaal worden gehoord. Zij moeten hun verklaring onder ede bevestigen. Het gewicht van de eed en de straffen op meined gesteld moeten hun „nadrukkelijk onder het oog" worden gebracht.

Is de zaak zover, dat het vonnis kan worden gewezen, dan neemt de president, beginnende bij het jongste lid de stemmen op en brengt zelf als laatste zijn stem uit. Het stemmen geschiedt: „het zij tot absolutie (vrij-„spraak dus), of tot condemnatie, zo als ieder in *gemoede* en naar zijn

„beste kennis, overeenkomstig de wet zal oordelen te behoren”.

De conclusie wordt „bij eenparigheid”, of „bij volstreckte meerderheid”, of „naar hetgeen de aard der zaak en de voorschriften van het recht „vereisen”³ genomen. Is er geen „blijkbare meerderheid voor een bepaalde „straf”, dan moet een meerderheid worden gezocht door bepaalde stemmen samen te voegen, met toepassing van de regel: „die het meerdere wil, „die wil ook het mindere”.

Uitspraken van vonnissen moeten geschieden met open deuren door de secretaris, in tegenwoordigheid van de fiscaal (c.q. schrijver).

Moet een vonnis in het openbaar worden geëxecuteerd, dan moet het aldaar voor de tweede maal door de secretaris worden voorgelezen, behalve wanneer de veroordeelde aan de scherprechter moet worden overgegeven.

In geval van veroordeling tot de doodstraf, moet binnen 2 maal 24 uur vóór de executie de dood aan veroordeelde worden aangezegd door de fiscaal (c.q. de schrijver die zijn functie waarneemt), t.o.v. Commissarissen uit de krijgsraad, geassisteerd door de secretaris.

Het XIIIe en laatste kapittel over de H.M.V. regelt deze materie in slechts 26 artikelen tegen 127 van de Instructie van 1802, met dien verstande, dat in het VIIIe kapittel – „De Militaire Regtspleging over het „volk van oorlog ter zee in het algemeen” – nog een 14 tal artikelen betreffende de H.M.V. voorkomen, waaronder een aantal zeer uitvoerige bepalingen betreffende de z.g. „disputen”, handelend over militairen, die zich door hun meerderen verongelijkt voelen en zich in bepaalde gevallen daarover bij de Vierschaar kunnen beklagen.

De meeste artikelen uit het XIIIe kapittel zijn op min of meer gelijk-luidende wijze in de bepalingen van de instructie van 1802 terug te vinden.

De straffen van kielhalen, ravallen en laarzen zijn wel weer in het ontwerp opgenomen, *niet* echter de eveneens in 1795 afgeschafte straf van als schelm aan de wal zetten. Enige andere in het ontwerp opgenomen straffen zijn: gevangenisstraf of confinement met of zonder verbanning, verbanning, cassatie, vervallenverklaring uit 's Koningsdienst en suspensie of schorsing daarin, degradatie en arrest of detentie.

In tegenstelling tot de artikelbrieven, komen in het ontwerp voorschriften van strafrechtelijke en tuchtrechtelijke aard niet meer door elkaar voor, maar van elkaar gescheiden volgens een bepaalde maatstaf, bestaande in de meer of minder zwaar geachte aard van de overtredingen. Alle overtredingen van de wet – zegt het ontwerp – zijn misdadig en daarom strafbaar, waarop onmiddellijk volgt, dat „De straffen of Correctien „van zoodanige *ligtere* overtredingen, welke uit losbandigheid of *onachtzaamheid* zijn voortgesproten, niet tot de Militaire Justitie behoren. „maar tot de Krijgstucht.”

In het IIIe kapittel, getiteld „Van de Misdaden tegen de Discipline”, geven de eerste tien artikelen een enuntiatieve opsomming van *overtre-*

dingen tegen de discipline, waarna het volgend artikel bepaalt, dat „De „overtredingen in de vorige artikelen vermeld, en alle soortgelijke, zullen „door de commanderende Officier beoordeeld, en zonder het bijeenroepen van krijgsraden bestraft worden, met handdaggen, arrest of detentie, „of wel met het dragen van geweren, schaften aan de bak no. 0, het doen „verrigten van het vuile werk aan boord, en dergelijken“. Daarbij is als enige beperking gesteld, dat „in het statueren der straffen of correctien „reguard zal worden opgenomen op de meer, of min verzwarende om- „standigheden, alsmede op de qualiteiten der personen“.

De regeling van fiat-executie, revisie, approbatie en appèl komt in vier verschillende kapitfels voor.

Fiat-executie was beperkt tot die vonnissen, die niet aan approbatie waren onderworpen⁸⁹⁾. Vonnissen, die dat wel waren, waren gedeeltelijk ook vatbaar voor h.b. Werd h.b. ingesteld, dan was approbatie verder uitgesloten. Mogelijk was van een ter approbatie ingezonden vonnis alsnog in h.b. te gaan.

Onder „revisie“^w werd iets anders verstaan dan tegenwoordig.

Het kon worden ingesteld tegen een door een zeekrijgsraad buitengaats gewezen doodvonnis – in andere gevallen dan die wegens samenzwering, mouterij en enkele andere zware militaire misdrijven – indien althans naar het oordeel van de commandant er geen gelegenheid zou zijn om de veroordeelde binnen twee maanden naar Nederland op te zenden. Was die mogelijkheid er wel, dan was het vonnis in Nederland aan approbatie door de H.M.V. onderworpen. Bij gebrek aan die mogelijkheid moest de commandant 4 van de oudste officieren van zijn eskader, die geen lid van de krijgsraad mochten zijn geweest, bij zich ontbieden en samen met hen de processtukken onderzoeken en nagaan of het feit „Behoorlijk gecon- „fesseerd of bewezen zij“ en de straf volgens de wet was opgelegd. Dit later onder de naam van „raad van revisie“ bekend staand college, besliste vervolgens bij meerderheid van stemmen over het al dan niet verlenen van fiat-executie. Indien het werd verleend, kreeg het vonnis kracht van arrest en werd zo spoedig mogelijk ten uitvoer gelegd. Werd fiat-executie geweigerd, dan moest de veroordeelde in bewaring worden gehouden tot er gelegenheid zou zijn hem naar Nederland over te brengen. Dit moest eveneens geschieden indien geen vier „neutrale officieren“ op het eskader aanwezig waren.

De voorschriften betreffende approbatie en hoger beroep blijken voor een belangrijk deel, min of meer woordelijk uit de instructie voor de H.M.V. van 1802 te zijn overgenomen. Ik ga hierop verder niet in.

Na de indiening van het ontwerp volgde een behandeling in de Staats-

⁸⁹⁾ Over de inhoud van dit recht, b.v. de redenen waarom het zou mogen worden geweigerd en de gevolgen daarvan, is in het ontwerp vrijwel niets opgenomen, **m.u.v.** hetgeen onder „revisie“^u wordt vermeld.

raad. Daarbij hebben twee omstandigheden de verdere gang van de ontwerpen vertraagd:

1. onenigheid onder de leden van de Staatsraad over de vraag hoe de onderlinge verhouding Hoog Gerechtshof tot Hoge Militaire Vier-schaar moest worden geregeld;
2. de min of meer belangrijke punten van verschil tussen de ontwerpen van de commissie en de in 1809 gearresteerde algemene strafwetboeken, t.w. het Crimineel Wetboek voor en het Wetboek op de **Rechterlijke Instellingen en Regtspleging in het Koninkrijk Holland**⁹⁰.

Punt 1 ging over de vraag aan welk college de cassatierechtspraak zou moeten worden opgedragen: het Hooggerechtshof of de **H.M.V.** Hierover werd per brief de beslissing van de koning gevraagd, die tenslotte ten gunste van de **H.M.V.** besliste. Met betrekking tot het tweede punt werd een speciale commissie benoemd, die aan het werk ging en in korte tijd drie nieuwe wetsontwerpen opstelde en indiende:

- a. de rechterlijke instellingen en de rechtspleging voor zee- en landmacht;
- b. een Crimineel wetboek voor de landmacht;
- c. een Crimineel wetboek voor de zeemacht.

Het eerste is – in navolging van Van der Hoeven – bekend geworden als het Ontwerp 1810⁹¹). Het regelde dus het procesrecht voor zee- *en* landmacht, terwijl het materieel rechtelijk gedeelte voor de twee krijgsmachtonderdelen gescheiden was gehouden. Dit in tegenstelling tot het ontwerp 1808, waarin het formeel *en* het materieel rechtelijk gedeelte *tesamen* in voor zee- en landmacht afzonderlijke ontwerpen voorkwamen.

Aangezien in 1814 zeer veel aan het ontwerp 1810 werd ontleend, zal hier zeer globaal nog het een en ander over de inhoud van het ontwerp worden medegedeeld. Daarbij zal tevens blijken hoezeer dit ontwerp op zijn beurt weer ontleend heeft aan het ontwerp 1808.

De rechterlijke organisatie is dezelfde: er is een **H.M.V.** en er zijn zee- en scheepskrijgsraden. De samenstelling van de krijgsraden is eveneens vrijwel gelijk (resp. 7 en 5 leden).

In plaats van over een fiscaal wordt nu gesproken over een „procureur „des Konings“. Is bij de vloot of eskader geen „vaste of permanente pro-„cureur des Konings“, dan benoemt de vlootvoogd één der eerste schrijvers of een ander daartoe geschikt persoon tot die functie.

Het zwaartepunt van het proces is in tegenstelling tot het ontwerp 1808 wederom verlegd van de „volle^v krijgswaad naar de informatiën voor officieren-commissaris. Overigens verschilt de manier van procederen in wezen niet van die uit het vorig ontwerp. In plaats van de fiscaal aan de

⁹⁰) Vastgesteld resp. 1-2 en 14-7-1809.

⁹¹) Gepubliceerd door Rollin Couquerque, „Twee onuitgegeven wetsontwerpen“, MRT dl. 1 (1905).

krijgsraad, moet de procureur de door hem opgestelde vraagpunten voor elk verhoor aan de commissarissen overhandigen. De laatsten moeten erop toezien, dat aan beschuldigten geen vragen worden gedaan over andere misdaden dan die, waarvoor hij is geapprehendeerd of gedagvaard.

De voorschriften gericht tegen justitiële willekeur zijn niet zo uitvoerig als in het vorig ontwerp. Een verbod tot het stellen van suggestieve of strikvragen bijvoorbeeld ontbreekt.

Het opnemen van de stemmen door de president indien de zaak in staat van wijzen is gekomen en het resumeren van de conclusie uit de stemming zijn het zelfde gebleven.

De bepaling, dat indien er bij de stemming geen meerderheid voor een bepaalde straf blijkt te bestaan, een meerderheid moet worden gezocht door bepaalde stemmen samen te voegen, is vervallen.

Naast de „gehele vrijspraak”, kent het ontwerp de vrijspraak van instantie, waarmede toen ontslag van rechtsvervolging werd aangeduid.

Uitspraak van vonnissen door krijgsraden ter zee gewezen, dienen niet met open deuren, maar op het halfdek te geschieden.

Een voorschrift over de executie van schavotstraffen, dat in het ontwerp 1808 niet voorkwam, houdt in dat zulks zo mogelijk moet geschieden „op een marktdag. . . en met zoodanige plegtigheden, als plaatselijk „geschikt zullen zijn”.

De samenstelling van de H.M.V. is ongewijzigd gebleven, de taak uitgebreid met de rechtspraak in cassatie en die in revisie.

Wat de straffen betreft, is er weinig veranderd. Alleen prijkt het als schelm aan de wal zetten wederom op het lijstje. In het algemeen kan men zeggen, dat met betrekking tot de soort der straffen vrijwel helemaal teruggegrepen werd naar de periode van vóór 1795, met dien verstande, dat evenals in het ontwerp 1808 de straffen thans in een bepaald systeem zijn ondergebracht.

De bepalingen betreffende fiat-executie, approbatie en appèl zijn voor een groot deel dezelfde gebleven en in het algemeen zelfs woordelijk uit het ontwerp 1808 overgenomen. Het enige verschil is, dat de mogelijkheden tot instellen van hoger beroep zijn verruimd en dienovereenkomstig de aan approbatie onderhevige vonnissen zijn verminderd.

Cassatie kan worden ingesteld op verzoek van partijen of ambtshalve door de H.M.V. indien handelingen, dispositiën en vonnissen van krijgsraden openlijk strijdig zijn met de wetten. Het strekt tot „vernietiging en „buiten effectstelling, zonder zich nogtans in de beoordeling der zaken „intelaten”.

Zou daardoor de zaak opnieuw moeten worden onderzocht, aangelegd of geïnstrueerd, dan moet er een nieuwe krijgsraad worden benoemd, die opnieuw over de zaak moet oordelen.

Wat in het ontwerp „revisie” werd genoemd, lijkt in niets op het instituut zoals wij dit in het algemeen strafprocesrecht kennen. Het kon alleen

worden verzocht van vonnissen en dispositiën door de H.M.V. in eerste aanleg geweest. De executie werd er door opgeschort en er werden „adjuncten-reviseurs" benoemd, die samen met de leden van de vierschaar – en tot een gelijk aantal als deze – de zaak opnieuw moesten onderzoeken en opnieuw vonnis wijzen. De adjuncten-reviseurs werden op verzoek van de „impetrant van revisie" door de koning benoemd. De impetrant moest er tevoren voor zorgen, dat een door de vierschaar voldoende geoordeeld bedrag bij de griffier werd geconsigneerd. Tot zover het overzicht van het ontwerp.

Wat is er met dit ontwerp en met de beide ontwerpen crimineel wetboek gebeurd? Aangenomen mag worden, dat zij kort vóór de inlijving van ons land bij Frankrijk door de commissie aan de regering zijn ingediend geworden en daar verder zijn blijven steken. Twee van de drie ontwerpen – die betreffende de criminele wetboeken – zijn namelijk een hele tijd zoek geweest, totdat zij werden teruggevonden in de boedel van baron Van Hugenpoth tot Aerdt, die van mei 1809 tot het einde van het koninkrijk Holland minister van justitie is geweest.

Maar **al** hebben zij het dan ook niet tot wet gebracht, ze hebben veel invloed gehad op de wetgeving van 1814, zoals o.m. Rollin Couquerque heeft aangetoond, die een uitgebreid overzicht heeft samengesteld van artikelen uit de Regtspleging 1814 met de daaraan verwante bepalingen uit de ontwerpen 1808 en 1810⁹²⁾ en daarbij zelfs vele gevallen van ondoordacht uit de ontwerpen naschrijven heeft **gesignaleerd**⁹³⁾.

Afkortingen:

AA	Algemeen Rijksarchief — Admiraliteitsarchieven
MA	Algemeen Rijksarchief — Marinearchieven 1795—1813.
Backer Dirks	J. J. Backer Dirks , De Nederlandse Zeemacht in hare verschillende tijdperken geschetst I—II (1891)
C. R. Six	Concept reglement Six „ Weegens het houden van krijgsraden".
Elias	Johan E. Elias , Schetsen uit de geschiedenis van ons zeewezen I t/m VI (1916)
GPB	Groot Placaat Boek (1097—1795) I t/m IX met Repertorium of Generaal Register (1797)
HMV	Hoge Militaire Vierschaar
Instr.	Instructie
de Jonge	Jhr. J. C. de Jonge, Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen I t/m V (1869)
Journ.	Scheepsjournaal.
OIC	Oost Indische Compagnie
Rec. G.S.	Recueil van Gedrukte Stukken
Rec. Z.O.	Recueil van Zee-Orders van het Admiraliteitscollegete Rotterdam
Res.	Resolutie

⁹²⁾ MRT dl. I (1905) p. 369—378.

⁹⁹⁾ Idem p. 211.

Voorwaarden voor strafbaarheid in het militaire tuchtrecht

door

MR. G. L. COOLEN, kapitein-luitenant ter zee van administratie

INLEIDING

Het probleem, dat in deze bijdrage aan de orde komt, betreft de vraag naar de voorwaarden voor strafbaarheid in het militaire tuchtrecht. Het is als volgt te formuleren: Welke vragen moet de commandant zichzelf stellen en bevestigend kunnen beantwoorden, wil hij ter zake van een hem gerapporteerd (eigenlijk of oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp een disciplinaire straf kunnen opleggen? Onder commandant wordt in dit verband verstaan elke militair, die krachtens de Wet op de Krijgstucht strafbevoegdheid bezit.

Bedoelde vragen luiden, in de volgorde waarin zij gesteld moeten worden:

1. Is de gerapporteerde militair?
2. Staat de gerapporteerde onder mijn bevelen?
3. Is het tenlastegelegdefeit door de gerapporteerde begaan?
4. Is het feit wederrechtelijk?
5. Is het feit onbestaanbaar met de militaire tucht of orde?
6. Is, indien het feit tevens een strafbaar feit oplevert, voldaan aan de voorwaarden, gesteld in artikel 2, tweede lid, van de Wet op de Krijgstucht?
7. Is bij de dader schuld aanwezig?

Aan elke vraag zal in een afzonderlijke paragraaf aandacht worden besteed.

1. IS DE GERAPPORTEERDE MILITAIR?

De bepalingen van de Wet op de Krijgstucht (WK) en het Reglement betreffende de Krijgstucht (RK) gelden – op een enkele uitzondering na – slechts voor militairen. Bovendien verlenen de artikelen 39 tot en met 43 WK slechts strafbevoegdheid ten aanzien van militairen. De eerste vraag, die beantwoording behoeft, is daarom: Is de gerapporteerde militair?

Wie militair zijn, moet ingevolge artikel 72 WK worden beoordeeld naar de desbetreffende bepalingen uit het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS).

Artikel 60 WvMS onderscheidt drie categorieën militairen:

- a. zij wier vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht tot doorlopende werkelijke dienst verplicht;
- b. alle andere vrijwilligers bij de krijgsmacht;
- c. de dienstplichtigen.

Tot categorie a behoren de beroepsmilitairen; tot categorie b de vrijwillig dienende reservisten; tot categorie c de verplicht dienende reservisten en de dienstplichtigen.

Beroepsmilitairen zijn militair tijdens de gehele duur van hun dienstverband; reservisten en dienstplichtigen zijn slechts militair zo vaak en zolang zij in werkelijke dienst zijn, alsmede wanneer zij, met groot verlof, een der feiten plegen, omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 WvMS.

Naast hen, die onder militairen worden *verstaan*, kent het Wetboek van Militair Strafrecht hen, die onder militairen worden *mede begrepen* en hen, die met militairen worden *gelijkgesteld*.

Krachtens artikel 63 worden onder militairen *mede begrepen* gewezen militairen, die tot enige militaire dienst worden gebruikt.

De artikelen 64 en 65 *stellen* met militairen *gelijk*:

- a. gewezen militairen, echter uitsluitend ten aanzien van beledigingen en feitelijkheden, door hen binnen een jaar na het verlaten van de militaire dienst hun vroegere nog in dienst zijnde meerderen ter zake van vroegere dienstaangelegenheden aangedaan;
- b. krijgsgevangenen en geïnterneerde personen, die ingevolge de Verdragen van Genève als krijgsgevangenen moeten worden behandeld, echter uitsluitend ten aanzien van door hen begane strafbare feiten, waartegen is voorzien bij het commune recht en bij de artikelen 80 en 108 tot en met 158 WvMS.

Wat deze laatsten betreft: krachtens artikel 72 b WK is ook de Wet op de Krijgstucht op krijgsgevangenen en geïnterneerden van toepassing, zij het met bepaalde beperkingen.

Tenslotte wordt de aandacht gevestigd op artikel 61 WvMS, waarin wordt bepaald dat degene, die feitelijk als militair bij de krijgsmacht dient, van rechtswege als militair wordt aangemerkt, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat hij geen militair in de zin der wet is¹⁾.

2. STAAT DE GERAPPORTEERDE ONDER DE BEVELEN VAN DE COMMANDANT?

Niet voldoende is, wil in een concreet geval de bevoegdheid tot strafoplegging bestaan, dat de gerapporteerde militair *is*, daaronder wordt *mede begrepen* of daarmee wordt *gelijkgesteld*.

Vereist is tevens, zoals uit de artikelen 39 tot en met 43 valt te lezen, dat de commandant de gerapporteerde op het tijdstip van de strafoplegging onder zijn bevelen heeft.

3. IS HET TEN LASTE GELEGDE FEIT DOOR DE GERAPPORTEERDE BEGAAN?

Luidt het antwoord op beide voorgaande vragen bevestigend, bezit dus de commandant ten aanzien van de gerapporteerde strafbevoegdheid, dan zal hij zich vervolgens hebben af te vragen of hij uit de feiten en

¹⁾ Zie de sententie van het H.M.G. van 25 mei 1934, M.R.T. 1934/35, blz. 273 e.v.

omstandigheden, zoals die tijdens het onderzoek naar voren zijn gekomen, de overtuiging heeft gekregen dat de gerapporteerde het hem tenlastegelegde feit heeft begaan.

Zoals te lezen valt uit de laatste zin van artikel 37 WK is immers in het militaire tuchtrecht, evenals in het strafrecht, een eerste vereiste voor strafbaarheid dat de strafoplegger de innerlijke overtuiging heeft, dat de verdachte het vergrijp heeft begaan. Zonder die overtuiging (dus met name ook bij twijfel) is de commandant verplicht de gerapporteerde vrijuit te laten gaan.

De enkele overtuiging is echter in het militaire tuchtrecht, evenmin als in het strafrecht, voldoende. Op grond van het bepaalde in artikel 46 WK, zoals gelezen door het Hoog Militair Gerechtshof, is de commandant (tevens) verplicht een zekere bewijsvoering te betrachten.²⁾ Bij die bewijsvoering is hij evenwel niet, zoals de strafrechter, gebonden aan allerlei beperkende bepalingen, ook niet als het gaat om een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp. In het militaire tuchtrecht gelden dus met name niet de regel, „*unus testis nullus testis*” en de bepaling, dat de verklaringen van de verdachte op zichzelf voor het bewijs niet voldoende zijn.

4. IS HET FEIT WEDERRECHTELIJK?

Evenals het strafbare feit is het krijgstuchtelijke vergrijp – niet alleen het oneigenlijke, maar ook het eigenlijke – een species van het genus wederrechtelijke gedraging. Dit betekent dat een handelen of nalaten dat niet onrechtmatig is, in geen geval een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. „Strafbaarheid van wat niet wederrechtelijk is zou „zinloos zijn”³⁾. Doet dus de gerapporteerde een beroep op een rechtvaardigingsgrond, d.w.z. op een omstandigheid die zijns inziens de onrechtmatigheid van het door hem begane feit opheft, dan zal de commandant moeten beslissen of hij dit verweer al of niet aanvaardbaar acht. Beslist hij dat het verweer gegrond is, dan houdt deze beslissing in dat het feit, zoals het door gerapporteerde is begaan, naar zijn mening geen krijgstuchtelijk vergrijp oplevert.

Het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Militair Strafrecht noemen een vijftal algemene rechtvaardigingsgronden.

De algemene rechtvaardigingsgronden uit het Wetboek van Strafrecht zijn:

- a. noodtoestand (artikel 40);
- b. noodweer (artikel 41);
- c. wettelijk voorschrift (artikel 42);
- d. ambtelijk bevel (artikel 43).

²⁾ Zie het naschrift van Mr. A. F. Steffen bij de beschikking van de Territoriaal Commandant Noord-Brabant van 10 oktober 1958 (M.R.T. 1959, blz. 134) en de in dat naschrift genoemde jurisprudentie.

³⁾ Noyon-Langemeijer, „Het Wetboek van Strafrecht”, blz. 11.

De algemene rechtvaardigingsgrond, die het Wetboek van Militair Strafrecht noemt, luidt:

„Niet strafbaar is hij die in tijd van oorlog binnen de grenzen zijner „bevoegdheid een naar de regelen van het oorlogsrecht geoorloofd feit „begaat^m (artikel 38).

Deze opsomming in de wet is niet uitputtend. Meermalen is in de rechtspraak het bestaan van buitenwettelijke rechtvaardigingsgronden erkend.

Ook wanneer door of namens de gerapporteerde geen beroep is gedaan op een rechtvaardigingsgrond, zal de commandant de vraag hebben te beantwoorden of het feit, zoals het door de gerapporteerde is begaan, wel of niet wederrechtelijk is.

Bij de beantwoording van deze vraag kunnen de volgende algemene regels als richtsnoer dienen:

- a. Een gedraging is in ieder geval niet wederrechtelijk, indien door het verrichten van die gedraging een (complex van) **belang(en)** is gediend dat – bezien vanuit het standpunt van de rechtsorde – groter is dan het (complex van) **belang(en)** dat is geschaad; of, iets algemener gezegd: indien de gedraging rechtens bepaald positief is te waarderen.
- b. In elk geval wel wederrechtelijk is een feit dat – in zijn uitwerking beschouwd – rechtens bepaald negatief is te waarderen.
- c. Is een gedrag, enkel in zijn uitwerking beschouwd, rechtens noch bepaald gewenst noch bepaald ongewenst, dan is het niettemin als wederrechtelijk te beschouwen, indien het de overtreding betekent van een wettelijke gebods- of verbodsbepaling. Ook dan is immers de rechtsorde nadeel toegebracht, zij het slechts ideëel nadeel⁴⁾.

5. IS HET FEIT ONBESTAANBAAR MET DE MILITAIRE TUCHT OF ORDE?

Wil het feit, zoals het door de gerapporteerde is begaan, een (eigenlijk of oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp opleveren, dan is niet alleen vereist dat het wederrechtelijk is, maar tevens dat het – zoals artikel 2 WK het uitdrukt – onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde; het feit moet, anders gezegd, in strijd zijn met de krijgstucht. Een algemene aanwijzing van datgene, wat onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, geeft het Reglement betreffende de Krijgstucht. Het formuleert daartoe in hoofdstuk I de beginselen van de krijgstucht en geeft in de hoofdstukken **II**, **IIa** en **III** een (niet-uitputtende) opsomming van een aantal voor de militair geldende verbods- en gebodsbepalingen. Een gedrag dat noch de overtreding betekent van een van de opgesomde verbods- of gebodsbepalingen, noch de schending van een van de beginselen van de krijgstucht, levert geen krijgstuchtelijk vergrijp op.

⁴⁾ Vgl. de conclusie van de A.-G. (Prof. Langemeijer) bij het Sigaretten-arrest (H.R. 6 oktober 1949, N.J. 1950, nr. 178).

Zo kunnen, (ook) blijkens vaste jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof, beleidsfouten, voortkomende uit onervarenheid of onbekwaamheid, niet als krijgstuchtelijk vergrijp worden gestraft⁵⁾.

6. IS, INDIEN HET FEIT TEVENS EEN STRAFBAAR FEIT OPLEVERT, VOLDAAN AAN DE VOORWAARDEN, GESTELD IN ARTIKEL 2, TWEDE LID, VAN DE WET OP DE KRIJGSTUCHT?

Niet elk feit, dat onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, vormt een door de commandant te straffen krijgstuchtelijk vergrijp. Levert het feit tevens een strafbaar feit op, dan zal de commandant zich, op grond van artikel 2 WK, van bestraffing hebben te onthouden, tenzij het strafbare feit tot de kennisneming van de militaire rechter behoort en tevens van zo lichte aard is, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Tot de kennisneming van de militaire rechter behoren, zoals uit artikel 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht (IMST) valt te lezen, in beginsel alle strafbare feiten, begaan door militairen. De belangrijkste uitzondering op deze algemene regel bevat artikel 79 IMST, dat bepaalt dat belastingdelicten, dus met name ook overtredingen van douanevoorschriften, aan de jurisdictie van de militaire rechter zijn onttrokken (en dus behoren tot de kennisneming van de burger-strafrechter).

Overtredingen van douanevoorschriften, gepleegd aan boord van een oorlogsschip, zullen evenwel in vele gevallen gepaard gaan met een schending van de krijgstucht, dus met een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp. Zoals uit artikel 60 WK valt te lezen is het de commandant in die gevallen toegestaan het krijgstuchtelijk vergrijp, ondanks de bestaande samenhang met het fiscale delict, krijgstuchtelijk te bestraffen.

Wat de tweede voorwaarde betreft, die artikel 2 WK stelt: Wanneer nu is een zaak van zo lichte aard, dat deze buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan?

In het algemeen kan men stellen dat de commandant in ieder geval van krijgstuchtelijke afdoening zal moeten afzien, indien hij tot de conclusie moet komen, dat zelfs bij toepassing van de zwaarste krijgstuchtelijke straf de reactie op het gepleegde vergrijp onvoldoende krachtig is⁶⁾. Volgens vaste jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof is bovendien vereist dat de zaak van zo eenvoudige aard is, dat zonder omstandig onderzoek een beslissing door de commandant mogelijk is.

Overigens is uit de artikelen 8 van de Rechtspleging bij de Zeemacht

⁵⁾ Zie o.a. de beschikking van het H.M.G. van 21 juli 1971, M.R.T. 1971, blz. 503, m.n. A.F.S(teffen).

⁶⁾ Ontleend aan Mr. H. H. A. de Graaf, „Een grensverkenning” (rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in het militair recht aan de Universiteit van Amsterdam op 11 oktober 1971).

en 10 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht te lezen dat, indien bij de commandant twijfel bestaat of de zaak wel buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, hij zich, althans voorlopig, van bestraffing moet onthouden.

Tenslotte zij gewezen op het Voorschrift justitiële zaken (VVKM 142) en het Voorschrift toepassing militair straf- en tuchtrecht (VS 27-1/KL en 02-1150-003/KLu), welke voorschriften nadere richtlijnen bevatten met betrekking tot de in deze paragraaf behandelde vraag.

7. IS BIJ DE DADER SCHULD AANWEZIG?

Heeft de commandant de overtuiging dat de gerapporteerde het hem belastgelegde feit heeft begaan en dat het feit een krijgstuuchtelijk vergrijp oplevert, d.w.z. een wederrechtelijke gedraging vormt die valt binnen de grenzen van het bepaalde in artikel 2 WK, dan zal hij zich vervolgens hebben af te vragen of de dader van zijn gedrag rechtens een verwijt valt te maken; of bij de dader – anders gezegd – schuld aanwezig is. Het beginsel „geen straf zonder schuld” geldt immers niet alleen in het (commune en militaire) strafrecht, maar ook in het militaire **tuchtrecht**⁷⁾.

Heeft dus de gerapporteerde zich tijdens het onderzoek beroepen op een schulditsluitingsgrond, d.w.z. op een omstandigheid die zijns inziens bij hem de schuld doet wegvallen, dan zal de commandant ook ten aanzien van dit verweer moeten beslissen of hij het al of niet aanvaardt. Is hij van oordeel dat het verweer gegrond is, dat houdt deze beslissing tevens in dat hij de gerapporteerde niet strafbaar acht.

Het Wetboek van Strafrecht noemt een viertal algemene **schulditsluitingsgronden**.

Deze zijn:

- a. ontoerekeningsvatbaarheid (artikel 37);
- b. overmacht in enge zin (artikel 40);
- c. noodweer-exces (artikel 42);
- d. onbevoegd gegeven ambtelijk bevel (artikel 43).

Ook deze opsomming is, zoals algemeen wordt aangenomen, niet limitatief. Het bestaan van buitenwettelijke schulditsluitingsgronden is door de Hoge Raad meermalen erkend.

Wat de schulditsluitingsgronden betreft moet overigens een onderscheid worden gemaakt tussen de ontoerekeningsvatbaarheid enerzijds en de overige (wettelijke en buitenwettelijke) schulditsluitingsgronden anderzijds. Ingeval van ontoerekeningsvatbaarheid zal het immers in de meeste gevallen noodzakelijk zijn ten aanzien van de overtreder bijzondere maatregelen te nemen, terwijl de commandant in alle overige gevallen de

7) Vgl. Prof. Mr. W. C. van Binsbergen, die stelt dat „de tuchtstraf en de straf in enge zin twee species zijn van het genus: terechtwijzing van overheidswege terzake van „verwijtbaar onrechtmatig gedrag” („Inleiding Strafrecht”, blz. 99.

gerapporteerde zonder meer vrijuit kan laten gaan.

Ook wanneer door of namens de gerapporteerde geen beroep is gedaan op een schulditsluitingsgrond, zal de commandant de vraag hebben te beantwoorden of de overtreder rechtens een verwijt valt te maken van hetgeen hij heeft gedaan.

Als leidraad bij de beantwoording van deze vraag kan dienen, dat naar algemene opvatting het aannemen van schuld slechts gerechtvaardigd is, indien de volgende voorwaarden zijn vervuld:

- a. de dader moet de feitelijke aard van zijn gedrag en van de daarmee gepaard gaande omstandigheden, voorzover deze laatste van belang zijn, hebben gekend of hebben behoren te kennen;
- b. hij moet ook de onrechtmatigheid van zijn gedrag hebben ingezien of hebben behoren in te zien;
- c. niet moet een ongewone psychische toestand, die op het gedrag van de dader van invloed is geweest, bestraffing misplaatst doen voorkomen;
- d. de dader moet niet hebben gehandeld onder een zo sterke druk van (uitwendige) omstandigheden, dat geen ander gedrag van hem te vergen viel⁸⁾.

8. IS TOEPASSING VAN EEN KRIJGSTUCHELIJKE STRAF NODIG?

Is de commandant van oordeel dat de gerapporteerde het hem telastgelegde krijgstuchtelijke vergrijp heeft begaan en dat bij hem schuld aanwezig is, dan zal hij vervolgens de vraag hebben te beantwoorden of het opleggen van een krijgstuchtelijke straf uit een oogpunt van handhaving van de krijgstucht werkelijk nodig is. Ten eerste immers bevat het militaire tuchtrecht, anders dan het strafrecht, geen verplichting om in geval van schuldigverklaring ook een straf op te leggen; en ten tweede gaan de Wet op de Krijgstucht en het Reglement betreffende de Krijgstucht duidelijk van de gedachte uit dat de straf als sanctie in het militaire tuchtrecht *ultimum remedium* is⁹⁾.

Voor de commandant betekent dit dat hij, indien zijns inziens het opleggen van krijgstuchtelijke straf noch ter speciale noch ter generale preventie nodig is, zich van bestraffing zal moeten onthouden en het zal hebben te laten bij een schuldigverklaring, eventueel versterkt met een (mondelijke) terechtwijzing.

⁸⁾ Noyon-Langemeijer, „Het Wetboek van Strafrecht“, blz. 20.

⁹⁾ Zie o.a. artikel 28, tweede lid, RK.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 25 september 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Kolonel J. P. Huijgens en Luitenant-Kolonel Mr. W. van den Berg;
Raadsman: Kapitein M. van Calen.

Als dpl. sld. geweigerd zich te onderwerpen aan een medische behandeling te weten de Mantoux-reactie.

KRIJGSRAAD: *vrijspraak, omdat de ministeriële beschikking van 23 juli 1960, naar 's Raads oordeel, limitatief voorschrijft wanneer deze behandeling mag plaats vinden.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *veroordeling wegens overtreding van art. 114 W.M.Sr. en geldboete van f 100. Naar 's Hofs oordeel is het in de ministeriële beschikking gestelde niet limitatief, hebbende die beschikking, gezien haar benaming, slechts de strekking richtlijnen te geven.*

(W.M.Sr. art. 114; W.Sr. art. 24)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen T.N.P., geboren 28 oktober 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd, na wijziging van het telastegelegde ter terechtzitting:

„dat hij op of omstreeks 25 februari 1975 te Wezep (gemeente Olde-, broek) terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij „de Koninklijke Landmacht, nadat zijn militaire meerdere, tevens zijn „compagniescommandant, kapitein W. G. Rijkaart van Capellen, hem, „beklaagde, de opdracht had gegeven bij de Militaire Geneeskundige „Dienst aldaar aan zijn verplichtingen betreffende het ondergaan van de „zo geheten Mantoux-reactie, te voldoen, heeft geweigerd en/of opzette- „lijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, en zich opzette- „lijk niet aan het ondergaan van de medische handelingen ter uitvoering „van genoemde reactie heeft onderworpen;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, te dien aanzien,

dat zich bij de processtukken bevindt een fotokopie van een Ministeriële Beschikking van 23 juli 1960, nr. P. 108.347, opgenomen in de Landmachtorders onder nr. 60100;

dat de krijgsraad van oordeel is dat het in deze Ministeriële Beschikking onder aanhef en sub 1, a en b gestelde, limitatief moet worden uitgelegd;

dat het derhalve de commandant van beklaagde niet vrijstond aan beklaagde het bevel te geven zich bij de M.G.D. aan een z.g. Mantoux-reactie te onderwerpen, met name niet nu ten processe is komen vast te staan dat beklaagde op 25 februari 1975 reeds langer dan 2 weken in militaire dienst verbleef en niet is gesteld, noch bewezen, dat beklaagde omstreeks genoemde datum in contact is geweest met een lijder aan tuberculose;

[Volgt: niet-bewezen verklaring van hetgeen aan de beklaagde is ten laste gelegd en vrijspraak daarvan — Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

sententie van 5 februari 1976

President: Mr. Prins; Leden: Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr. de Groot; generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.).

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een militaire detentie voor de tijd van twee weken voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, alsmede tot betaling van een geldboete van eenhonderd gulden, subsidiair vier dagen hechtenis;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd, na wijziging van de tenlastelegging ter terechtzitting van de krijgsraad: . . . (enz., zie vonnis — Red.)

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Op 25 februari 1975 heb ik te Wezep in de gemeente Oldebroek, alwaar ik als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Land-

macht was geleverd, geweigerd gevolg te geven aan de opdracht van mijn compagnies-commandant, de Kapitein Rijkaart van Capellen, om mij op de Militaire Geneeskundige Dienst aldaar te onderwerpen aan de zogenaamde Mantoux-reactie;

Overwegende, dat als getuige ten processe zakelijk heeft verklaard: Willem Gerrit Rijkaart van Capellen, kapitein:

Op 25 februari 1975 heb ik te Wezep in de gemeente Oldebroek, in mijn functie van commandant B-Compagnie 11 Geniebataljon, aan de soldaat P. de opdracht gegeven om zich bij de M.G.D. te Wezep, te onderwerpen aan de handelingen die nodig zijn in het kader van de zogeheten Mantoux-reactie. Hij antwoordde: „Dat doe ik niet”. Nadat ik met hem had gepraat en uitgelegd wat de Mantoux-reactie inhoudt, heb ik hem opnieuw de opdracht gegeven zich aan de Mantoux-reactie te onderwerpen. Hij gaf als antwoord dat hij het niet zou doen. Ik heb hem toen met een vaandrig naar de M.G.D. gestuurd om de kans op gehoorzaamheid te vergroten, maar deze vaandrig meldde mij later dat P. ook op de M.G.D. onwillig was gebleven;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van de bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 25 februari 1975 te Wezep (gemeente Oldebroek) terwijl hij „als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke „Landmacht, nadat zijn militaire meerdere, tevens zijn compagniescommandant, kapitein W. G. Rijkaart van Capellen, hem, beklagde, de „opdracht had gegeven bij de Militaire Geneeskundige Dienst aldaar „aan zijn verplichtingen betreffende het ondergaan van de zogeheten „Mantoux-reactie te voldoen, heeft geweigerd en opzettelijk heeft nage„laten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, en zich opzettelijk niet aan „het ondergaan van de medische handelingen ter uitvoering van genoem„de reactie heeft onderworpen;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „Opzettelijke ongehoorzaamheid”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde bij monde van zijn raadsman als verweer heeft aangevoerd, dat het de commandant van beklagde niet vrijstond aan beklagde het bevel te geven zich bij de M.G.D. aan een zogenaamde reactie van Mantoux te onderwerpen, aangezien de in de Ministeriële Beschikking van de Minister van Defensie van 23 juli 1960, nr. P. 108.347, opgenomen in de Landmachtorders onder nr. 60100, codenr. 55.5/47, onder aanhef en sub 1 a en b vermelde gevallen waarin de militair aan deze reactie wordt onderworpen, limitatief moet worden geacht;

Overwegende echter, dat naar 's-Hofs oordeel het in voormelde beschikking gestelde niet limitatief is, doch gezien de benaming daarvan de

strekking heeft slechts *richtlijnen* voor de tuberculosebestrijding te geven en kennelijk is gegeven vooral teneinde de gehele administratieve procedure, met inbegrip van de medische, in verband met de opkomst bij alle opkomstcentra zodanig te laten verlopen dat deze binnen de eerste twee weken na de opkomst geheel is afgehandeld;

Overwegende, dat van deze richtlijnen in bijzondere gevallen kan worden afgeweken en dat zich in casu een dergelijk geval voordeed door beklagdes plaatsing bij een onderdeel van de zogenaamde Rampenbrigade, in verband waarmee het noodzakelijk werd geacht beklagde alsnog aan de reactie van Mantoux te onderwerpen, zodat het Hof voormeld verweer verwerpt;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde mitsdien strafbaar is, *zijnde* van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde *terzake* tot betaling van een geldboete ten bedrage van *eehonderd gulden* met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door een hechtenis voor de tijd van *vier dagen*.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 29 december 1975*

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel W. J. Esseveld en Majoor Th. Krijvenaar;

Raadsman: Mr. H. W. J. Drosen.

(Principiële) dienstweigering door, bevel gekregen hebbende zijn P.S.U.-goederen op te halen, te antwoorden: „Ik weiger dienst“.

* Dit vonnis is, met overneming van de gronden, bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 5 februari 1976. (Red.).

De Krijgsraad houdt rekening met een voorafgaande veroordeling wegens opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst.

Volgens geldend beginsel de straf gerelateerd aan de duur van de te vervullen dienstplicht: 1 jaar en 7 maanden gevangenisstraf (met aftrek) en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting.

(W.M.Sr. art. 23 en 114; W.Sr. art. 63)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen G.B.F., geboren 27 oktober 1953, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 9 oktober 1975 te Breda, terwijl hij als dienst-„plichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, nadat zijn meer-„dere, de kapitein J. Wagelaar, hem, beklaagde, de opdracht had gegeven „om zijn, beklaagdes zgn. P.S.U. (Persoonlijke Standaard Uitrusting)-„goederen op te halen bij de fourier, heeft geweigerd, althans opzettelijk „heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen, daarbij zeggende: „„Ik weiger dienst“;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 9 oktober 1975 heb ik te Breda, terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst verbleef, van mijn militaire meerdere, kapitein Wagelaar, de opdracht gekregen om bij de fourier mijn P.S.U. goederen te gaan halen; ik heb geweigerd aan dat bevel te gehoorzamen, onder meer door te zeggen: „Ik weiger dienst" en ik heb de goederen niet opgehaald;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal. . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Jan Wagelaar:

Op 9 oktober 1975 verscheen voor mij de mij bekende soldaat F., die op 8 oktober 1975 van de Koninklijke Marechaussee te Arnhem een schriftelijke lastgeving had ontvangen met de opdracht om direct naar zijn onderdeel terug te keren. Ik heb F. opdracht gegeven zijn P.S.U.-goederen op te halen bij de fourier. Ik hoorde dat F. hierop antwoordde: „Ik weiger dienst". Ik zag dat hij geen gevolg gaf aan mijn dienstbevel;

overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 9 oktober 1975 te Breda, terwijl hij als dienstplichtig soldaat „in werkelijke militaire dienst verbleef, nadat zijn meerdere, de kapitein „J. Wagelaar, hem, beklaagde, de opdracht had gegeven om zijn, be-„klaagdes zgn. P.S.U. (Persoonlijke Standaard Uitrusting)-goederen op

„te halen bij de fourier, heeft geweigerd aan dit dienstbevel te gehoor-
„zamen, daarbij zeggende: „Ik weiger dienst“;”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, ten aanzien van de straf, dat beklagde

1. bij vonnis van de Arrondissementskrijgsraad d.d. 8 oktober 1975
terzake van „als militair opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping
„voor de werkelijke dienst” is veroordeeld tot een militaire detentie voor
de tijd van 51 dagen, met aftrek van voorlopig arrest, en met ontslag uit
arrest, en zich vervolgens

2. op 9 oktober 1975 schuldig heeft gemaakt aan het hierboven be-
wezenverklaarde en gekwalificeerde feit;

dat de krijgsraad op grond hiervan beklagde ongeschikt acht in de
militaire stand te blijven doch niet zodanig, dat hij van de bevoegdheid
om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat nu ontslag uit de militaire dienst zal volgen, de
krijgsraad van oordeel is, dat tussen de duur van de militaire, dan wel de
vervangende dienstverplichtingen en de door de rechter op te leggen ge-
vangenisstraf een duidelijk verband dient te bestaan;

Overwegende, dat dit verband door de wetgever is gelegd in artikel 55,
derde lid van de Wet Gewetensbezwaren Militaire dienst, volgens welke
bepaling het de rechter slechts is toegestaan ontslag van de vervangende
dienst te verlenen bij oplegging van de bijkomende straf van plaatsing in
een rijkswerkinrichting, voor wat betreft de termijn tenminste gelijk aan
de duur van de gewone vervangende dienst;

Overwegende, dat de militaire rechter dit beginsel steeds heeft toege-
past door aan principiële dienstweigeraars, naast een onvoorwaardelijk
ontslag uit de militaire dienst, een aan de duur van de te vervullen dienst-
plicht gerelateerde onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen;

Overwegende tevens, dat beklagde bij vonnis van de Arrondissements-
krijgsraad d.d. 8 oktober 1975 ter zake van „als militair opzettelijk niet
„voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst” is veroor-
deeld tot een militaire detentie voor de tijd van 51 dagen, met aftrek van
voorlopig arrest en met ontslag uit arrest, met welke straf de krijgsraad
rekening houdt bij het bepalen van de omvang van de na te noemen straf;

Overwegende, dat de krijgsraad derhalve na te melden straf in overeen-

stemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 9 oktober 1975 in voorlopig arrest bevindt;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 7 maanden, aftrek van voorarrest vanaf 9 oktober 1975 en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen – *Red.J.*]

NASCHRIFT

De Krijgsraad heeft, bij het bepalen van de omvang van de straf, rekening gehouden met het feit dat beklaagde op 8 oktober 1975 is veroordeeld wegens het niet voldoen aan een wettige oproeping voor de dienstplicht. Dit is niet een „in rekening brengen” volgens de pseudo-samenloop van artikel 63 W.Sr. Daarvoor immers wordt vereist dat de schuldige, na veroordeling tot straf (in casu 8 oktober 1975) opnieuw wordt schuldig verklaard aan een strafbaar feit, vóór die veroordeling gepleegd. Het thans berechte feit is op 9 oktober 1975, dus één dag ná die vorige veroordeling, gepleegd.

De Krijgsraad was dus naar de letter niet bevoegd, artikel 63 toe te passen, maar niets belette hem, gezien de rechterlijke vrijheid bij de strafoplegging, met die vorige veroordeling rekening te houden, hetzij tot verzwaring van de straf, hetzij tot verlichting.

W.H.V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 10 december 1975

President: Mr. N. Donker; *Leden:* J. N. Boerstra, kapitein ter zee en Mr. S. W. P. C. Braunius, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse;

Raadsman: LTZSD 3e klasse KMR Mr. R. A. Felix.

Valsheid in geschrift door het in strijd met de waarheid invullen en ondertekenen van een reisdeclaratieformulier.

2 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 250 boete.

(W.Sr. art. 225)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen J.A., geboren 27 juli 1952, korporaal-telegrafist, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 30 oktober 1975 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in of omstreeks de maand januari 1975 te Den Helder, althans „in of nabij de wateren rondom Nederland, aan boord van Hr. Ms. Van „**Speijk**, een declaratieformulier voor „reizen in het persoonlijk belang „„van de militair met uitzondering van het dagelijks reizen tussen woon- „„en werkadres“, zijnde een geschrift bestemd om te dienen tot bewijs „van hetgeen er op was vermeld, valselijk heeft opgemaakt met het oog- „merk om het als echt en onvervalst te gebruiken, uit welk gebruik „nadeel kon ontstaan, **hebbende** hij toen aldaar met gemeld oogmerk „opzettelijk valselijk in strijd met de waarheid dit formulier zodanig **inge- „vuld**, dat de tekst daarvan, zakelijk gerelateerd, kwam te luiden, dat „**R.R.** op 13 en 31 december 1974 van Den Helder naar Breda en op „30 december 1974 en 2 januari 1975 van Breda naar den Helder als „medereiziger van hem, beklaagde, was opgetreden, en dit formulier „vervolgens van zijn handtekening heeft voorzien“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1. **J.A.**, oud 23 jaar, als beklaagde:

Ik diende aan boord van Hr. Ms. Van Speijk van januari 1974 tot 11 augustus 1975. De mij bekende korporaal-torpedomaker R. vertelde mij dat hij niet ieder weekend naar Oosterhout ging en dat ik dan toch zijn vrijvervoeren zou kunnen declareren. Nadat de laatste periode van de vrijvervoeren, zijnde de 13e periode, was verstreken, ging ik naar het bureau administratie en vulde daar een concept declaratieformulier in. Het betrof hier allemaal weekendreizen van Den Helder naar Breda v.v. Na enige tijd moest ik bij de kasofficier komen voor de uitbetaling, nadat ik zelf gezorgd had dat R. zijn originele declaratie, inhoudende zijn verklaring als medereiziger, bij reizen in het persoonlijk belang van de militair, met uitzondering van het dagelijks reizen tussen woon- en **werk-**adres, had getekend. Bij die kasofficier heb ik toen mijn eigen **declaratie-**formulier getekend. Dit was te Den Helder. Ik realiseerde mij wel dat ik de reizen van 13 tot 30 december 1974 en van 31 december 1974 en 2 januari 1975 ten onrechte bij die kasofficier declareerde. Ik wist dat dit formulier bestemd was om tot bewijs te dienen van hetgeen er op vermeld stond en door hier mijn handtekening onder te zetten, ik in feite een valse verklaring aflegde waaruit voor het Rijk nadeel kon ontstaan;

2. **Ronald R.***, als getuige:

* **R. is op dezelfde datum als A. terzake van „valsheid in geschrifte“ veroordeeld tot 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar. (Red.).**

Ik heb aan boord van Hr. Ms. Van Speijk gediend in de periode van februari 1974 tot 18 augustus 1975. In december vroeg ik aan A. of ik het weekend van 6 tot 9 december 1974 met hem mee mocht rijden naar Oosterhout. Na deze permissiereis zei ik tegen A. dat hij deze reis voor mij kon declareren en dat hij in het vervolg ieder weekend voor mij kon declareren waarbij het niet uitmaakte of ik nu wel of niet met hem mee zou reizen. In de maand januari 1975 heb ik een formulier „verklaring „medereizigers bij reizen in het persoonlijk belang van de militair met „uitzondering van het dagelijks reizen tussen woon- en werkadres” „ondertekend. Op dit formulier stonden o.a. vermeld 2 weekend reizen n.l. op 13 december en 30 december 1974, alsmede 31 december 1974 en 2 januari 1975, beide keren betrekking hebbend op weekendreizen van Den Helder naar Breda v.v. In werkelijkheid is het zo dat ik die 2 laatstgenoemde reizen niet medegereden ben in de auto van A. Zodoende kon A. door gebruik te maken van dit declaratieformulierde in werkelijkheid door mij niet gemaakte reizen declareren;

Overwegende, dat een ambstedig proces-verbaal van de Koninklijke Marine Recherche . . . , zakelijk onder meer inhoudt:
de aan verbalisant afgelegde verklaring en gedane aangifte van

1. *R. C. Veenendaal*

Ik ben sinds de maand augustus 1974 geplaatst aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk”. Ik vervul de functie van eerste officier. In die functie teken ik voor gezien en akkoord de declaratieformulieren voor dienstreizen en woningnoodreizigers. Ik hoorde van de officier van administratie dat korporaal A. drie reizen had gedeclareerd voor korporaal R., terwijl deze reizen niet gemaakt waren. De declaraties worden, nadat zij zijn ingediend en door mij ondertekend, als waardepapieren aangemerkt en bij valselijk opgemaakte declaraties, die worden uitbetaald, lijdt het Rijk schade. De schade bedraagt in deze f 96,27;

2. *C. B. Aalders*

Ik ben sinds de maand augustus 1974 geplaatst aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk”. Ik vervul aan boord onder meer de functie van kasofficier. Als zodanig ben ik belast met de uitbetaling van de declaraties. Op 31 januari 1975 kwam bij mij de korporaal A. Hij had bij zich een declaratie-permissie-gezinsbezoek getekend door hem, met daarbij behorend een verklaring medereiziger, omdat hij declareerde voor het laten meerijden van korporaal R. Beide formulieren waren door de eerste officier getekend voor akkoord. Door korporaal R. was de verklaring medereiziger ondertekend dat hij was medegereden met A. Op grond daarvan werd door mij aan A uitbetaald. Indien ik had geweten dat de beide declaraties en de beide verklaringen van medereiziger valselijk waren ingevuld en opgemaakt met de bedoeling om die als echt en onvervalst te gebruiken en mij zodoende te bewegen tot uitbetaling van het daarop vermelde bedrag, dan had ik natuurlijk niet uitbetaald aan A.

Overwegend, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een fotocopie van het declaratieformulier voor reizen in het persoonlijk belang van de militair met uitzondering van het dagelijks reizen tussen woon- en werkadres, voorzien van de handtekening van J.A., waaruit blijkt dat beklagde verklaart dat R.R. op 13 en 31 december 1974 van Den Helder naar Breda en op 30 december 1974 en 2 januari 1975 van Breda naar Den Helder als medereiziger van hem, beklagde, was opgetreden;

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wordende voornoemde fotocopie slechts gebruikt in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd in de maand januari 1975 te Den Helder;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Valsheid in *geschrifte*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 225, eerste lid Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf van twee weken, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, terwijl het militair belang zich hiertegen niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en geldboete van f 250, subs. 10 dagen hechtenis, onvoorwaardelijk – Red.]

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 4 februari 1976

President: Mr. H. Donker; Leden: Mr. Th. C. van Gelder, kapitein-luitenant ter zee van administratie en J. W. Voet, kapitein-luitenant ter zee;

Raadsman: LTZA 2e klasse K. Kwant.

Vrijspraak van het tenlastegelegde besturen van een bromfiets terwijl zijn bloed 1.34 ‰ alcohol bleek te bevatten omdat van een onderzoek als bedoeld in artikel 33a W.V.W. geen sprake was nu de opsporingsambtenaren de verdachte niet het recht hebben gegeven het hem afgenomen bloed te doen onderzoeken door een ander dan het gerechtelijk laboratorium, zoals bedoeld in artikel 6 in samenhang met artikel 14 van de Bloedproefbeschikking.

(W.V.W. art. 26 (2) en 33a)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
'S- GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen **W.B.**, geboren 1 juli 1956, kok der 2e klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 16 oktober 1975 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 mei 1975 te ongeveer 18.05 uur in de gemeente „Renkum als bestuurder van een voertuig (n.l. een tweewielige bromfiets) „daarmede rijdende over de kruising of splitsing van de voor het openbaar „verkeer openstaande wegen, de Utrechtseweg en de Weverstraat te „Oosterbeek, gemeente Renkum, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig „gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn „bloed bij een onderzoek 1.34 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger dan „een halve milligram alcohol per milliliter bloed“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, immers:

– dat het in de tenlastelegging voorkomende woord „onderzoek” aldaar kennelijk is gebezigd in dezelfde betekenis als aan dat woord toekomt in het tweede lid van artikel 26 van de Wegenverkeerswet – op overtreding van welk voorschrift het tenlastegelegde kennelijk het oog heeft – en in artikel 33a van die Wet;

– dat in de Memorie van Toelichting (pagina 9) bij de totstandkoming van de bij de Wet van 23 mei 1973 Stb. 282 vastgestelde en op 1 november 1974 in werking getreden wijziging van artikel 26 van de Wegenverkeerswet ten aanzien van het tweede lid van dat artikel uitdrukkelijk is gesteld dat onder het woord „onderzoek” is te verstaan een bloedproef of vervangende proef, dus een onderzoek, in de zin van artikel 33a van deze Wet, alsmede dat de aard en wijze van uitvoering van het onderzoek, waarvan de uitkomst beslissend is, nader zullen worden geregeld in een

uitvoeringsbesluit krachtens artikel 33a, zevende lid;

— dat omtrent de wijze van uitvoering van het in die wettelijke voorschriften bedoelde onderzoek nadere regels zijn gegeven bij Koninklijk Besluit van 9 oktober 1974 Stb. 596 en bij de Beschikking van de Minister van Justitie nr. 486/674 Stafafdeling Wetgeving en Publiekrecht, ddo. 21 oktober 1974 (Bloedproefbeschikking) Stcrt. van 25 oktober 1974 no. 208;

— dat door het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan, dat in het onderhavige geval door de opsporingsambtenaren niet is nageleefd de in het tweede lid van artikel 6 van hogergenoemd Koninklijk Besluit neergelegde regel, welke regel, in het bijzonder gelet op het derde lid van genoemd artikel 6 in samenhang met artikel 14, eerste lid, van genoemde Bloedproefbeschikking — hetwelke de verdachte het recht geeft het van hem afgenomen bloed te doen onderzoeken door een ander dan het Gerechtelijk Laboratorium voor zover tenminste genoemd in dit artikel — van zo wezenlijke betekenis is, dat bij gebreke van naleving daarvan niet van een „onderzoek” als bedoeld in artikel 26 tweede lid van de Wegenverkeerswet kan worden gesproken;

Gezien de artikelen 185, 188, 189, 204 en 207 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem terzake vrij.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 4 februari 1976

President: Mr. H. Donker; **Leden:** Mr. Th. C. van Gelder, kapitein-luitenant ter zee van administratie en J. W. Voet, kapitein-luitenant ter zee;

Raadsman: luitenant ter zee SD 2 OC P. J. de Koning Gans.

Vrijspraak van het tenlastegelegde besturen van een voertuig terwijl zijn bloed 1.33 ‰ alcohol bleek te bevatten omdat van een onderzoek als bedoeld in artikel 33a W.V.W. geen sprake was nu de opsporingsambtenaar de verdachte niet het recht heeft gegeven het hem afgenomen bloed te doen onderzoeken door een ander dan het gerechtelijk laboratorium, zoals bedoeld in artikel 6 in samenhang met artikel 14 van de Bloedproefbeschikking.

Veroordeling wegens het geen voorrang geven aan het verkeer op een voorrangsweg.

,f50 boete.

(W.V.W. art. 26 (2), 33a; R.V.V. art. 42)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE
'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen M.S., geboren 9 januari 1952, luitenant ter zee der 3e klasse KMR., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 22 december 1975 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1e. dat hij op of omstreeks 2 september 1975 in de gemeente Soest, als „bestuurder van een voertuig (n.l. een vierwielig motorrijtuig) daarmede „rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Noor- „derweg, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcohol- „houdende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek „1.33 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve milligram alcohol „per milliliter bloed;

„2e. dat hij op of omstreeks 2 september 1975 te Soest, als bestuurder „van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, daarmede over de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, de Noorderweg, rijdende bij het „naderen van de kruising of splitsing van die weg en de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Stadhouderslaan, de doorgang niet heeft „vrijgelaten aan de bestuurder van een ander vierwielig motorrijtuig, „personenauto, die aldaar voorrang had, aangezien laatstgenoemde be- „stuurder naderde op die Stadhouderslaan, welke weg ter plaatse een „voorrangsweg was”;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde onder 1e ten laste gelegde;

Overwegende, dat de krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde onder 1e is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, immers:

– dat het in de tenlastelegging voorkomende woord „onderzoek” aldaar kennelijk is gebezigd in dezelfde betekenis als aan dat woord toekomt in het tweede lid van artikel 26 van de Wegenverkeerswet – op overtreding van welk voorschrift het tenlastegelegde kennelijk het oog heeft – en in artikel 33a van die Wet;

– dat in de Memorie van Toelichting (pagina 9) bij de totstandkoming van de bij de Wet van 23 mei 1973 Stb. 282 vastgestelde en op 1 november 1974 in werking getreden wijziging van artikel 26 van de Wegenverkeerswet ten aanzien van het tweede lid van dat artikel uitdrukkelijk is gesteld dat onder het woord „onderzoek” is te verstaan een bloedproef of vervangende proef, dus een onderzoek, in de zin van artikel 33a van deze Wet, alsmede dat de aard en wijze van uitvoering van het onderzoek, waarvan de uitkomst beslissend is, nader zullen worden geregeld in een uitvoeringsbesluit krachtens artikel 33a, zevende lid;

– dat omtrent de wijze van uitvoering van het in die wettelijke voorschriften bedoelde onderzoek nadere regels zijn gegeven bij Koninklijk Besluit van 9 oktober 1974 Stb. 596 en bij de Beschikking van de Minister van Justitie nr. 4861674 Stafafdeling Wetgeving en Publiekrecht, ddo. 21 oktober 1974 (Bloedproefbeschikking), Stcrt. van 25 oktober 1974 nr. 208;

– dat door het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan, dat in het onderhavigegeval door de opsporingsambtenaar niet is nageleefd de in het tweede lid van artikel 6 van hogergenoemd Koninklijk Besluit neergelegde regel, welke regel, in het bijzonder gelet op het derde lid van genoemd artikel 6 in samenhang met artikel 14, eerste lid, van genoemde Bloedproefbeschikking – hetwelke de verdachte het recht geeft het van hem afgenomen bloed te doen onderzoeken door een ander dan het Gerechtelijk Laboratorium voor zover tenminste genoemd in dit artikel – van zo wezenlijke betekenis is, dat bij gebreke van naleving daarvan niet van een „onderzoek” als bedoeld in artikel 26 tweede lid van de Wegenverkeerswet kan worden gesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde onder 2e ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1. M.S., oud 24 jaar, als *beklaagde*:

Op 2 september 1975, omstreeks 23.20 uur, reed ik als bestuurder van mijn vierwielig motorvoertuig, een personenauto, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Noorderweg te Soest, in de richting van de Stadhouderslaan. Mijn voornemen was linksaf deze laan op te rijden. Plotseling zag ik dat mij, vanuit mijn rijrichting gezien links, een auto, die reed over de Stadhouderslaan, zeer dicht was genaderd. Ik trachtte een aanrijding met deze auto te voorkomen, hetgeen mij niet gelukte;

2. *Albertus Jansen*, als *getuige*:

Op 2 september 1975 reed ik als bestuurder van mijn auto, een Ford Escort, op de Stadhouderslaan in de gemeente Soest. De Stadhouderslaan is een voorrangsweg. Ik naderde de kruising van deze laan met de Noorderweg/Maatweg. Vlak voor die kruising gekomen zag ik, gezien mijn rijrichting, van rechts plotseling autolichten de Stadhouderslaan opkomen. Direct daarop hoorde ik een klap en werd de door mij bestuurde auto naar links weggezet, waarna ik op het midden van de kruising tot stilstand kwam. Ik stapte uit en zag de auto, waar ik tegenaan was gereden, stilstaan tegen een hek van een hoekhuis op de Stadhouderslaan. Ik heb later vernomen dat die auto bestuurd werd door S.;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:

als *relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisanten*:

– dat zij een onderzoek instelden naar een ongeval, dat op 2 september 1975, te 23.20 uur, plaats vond in de gemeente Soest op de kruising Stad-

houderslaan/Noorderweg;

- dat deze wegen voor het openbaar verkeer openstaande wegen zijn;
- dat de Stadhouderslaan een voorrangsweg is ter plaatse;

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 2e is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op 2 september 1975 te Soest, als bestuurder van een vierwielig „motorrijtuig, personenauto, daarmede over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Noorderweg, rijdende bij het naderen van de „kruising van die weg en de voor het openbaar verkeer openstaande weg, „de Stadhouderslaan, de doorgang niet heeft vrijgelaten aan de bestuurder van een ander vierwielig motorrijtuig, personenauto, die aldaar „voorrang had, aangezien laatstgenoemde bestuurder naderde op die „Stadhouderslaan, welke weg ter plaatse een voorrangsweg was”;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Overtreding van de gedragsregel vastgesteld *bij* artikel 42 reglement „verkeersregels en verkeerstekens”, strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid, Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is gepleegd en de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van *f* 50, subs. 2 dagen hechtenis – *Red.*].

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

24 juni 1975

(A.M.P. 1973/27)

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar (fgd); *Leden:* Mr. A. G. van Galen en Mr. J. P. Bulte.

De Kroon wijzigde haar beleidsinterpretatie terzake van het begrip „invaliditeit”, door daaraan, vroeger op grond van beleidsoverwegingen ruimer uitgelegd tot het begrip „beroepsinvaliditeit”, wederom in alle gevallen dezelfde betekenis toe te kennen als vóór de wet van 4 augustus 1947, stb. H 292.

De c.r. acht een dergelijke wijziging in beginsel voor de toekomst niet onaanvaardbaar, doch het algemeen rechtsbeginsel, dat de administratie het door haar opgewekte vertrouwen niet dient te beschamen, verzet zich ertegen deze gewijzigde opvatting ook te huldigen in die gevallen, waarin reeds herhaaldelijk of voor langere duur een invaliditeitspensioen is toegekend, waarbij was uitgegaan van voormelde beroepsinvaliditeit.

(Pensioenwet voor de landmacht 1922, art. 16; Algemene Militaire

Pensioenwet artt. E 4 en E 6).

UITSPRAAK

in het geding tussen: *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, eiser, en *W. wonende te IJ.*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

„Bij Koninklijk besluit van 19 december 1972 is aan gedaagde, een gewezen dienstplichtig soldaat der Koninklijke landmacht, met ingang van 1 juli 1970 levenslang een invaliditeitspensioen toegekend, met toepassing van de bepalingen van de Pensioenwet voor de landmacht 1922 naar een invaliditeit van 10%. Bij de regeling van dit pensioen is het navolgende overwogen:

„dat belanghebbende met ingang van 1 juli 1965 uit de militaire dienst „is ontslagen en in het genot is gesteld van een voorlopig pensioen;

„dat in het uittreksel uit het door de commissie voor het geneeskundig „onderzoek te Utrecht uitgebracht rapport onder meer wordt vermeld „dat de invaliditeit van belanghebbende te rekenen van 1 juli 1970 wordt „geschat op 10%;

„dat voorlopig pensioen ingevolge artikel 7, vijfde lid der bovenaan- „gehaalde pensioenwet in totaal niet langer kan worden genoten dan

„gedurende een termijn van vijfjaren, te rekenen van de datum van ingang
„van het ontslag;

„dat het pensioen, met inachtneming van het bepaalde in artikel 6,
„onder 20, sub b, der meergenoemde pensioenwet, levenslang dient te
„worden verleend.”

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 20 augustus 1973 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het door gedaagde tegen dit besluit ingestelde beroep gegrond verklaard, het besluit nietig verklaard en bepaald dat eiser met betrekking tot de pensioenaanspraken van gedaagde nader zal beslissen met inachtneming van die uitspraak.

Van deze uitspraak is eiser bij de Raad in hoger beroep gekomen. Op de gronden aangevoerd in het aanvullend beroepschrift is aan de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te vernietigen en het beroep van gedaagde in eerste aanleg alsnog ongegrond te verklaren.

Drs. T. G. van den Hof te 's-Gravenhage heeft als gemachtigde van gedaagde van contra-memorie gediend en hierin verzocht de aangevallen uitspraak te bevestigen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 5 november 1974. Voor eiser is aldaar opgetreden T. J. Geerling, werkzaam bij het Ministerie van Defensie, terwijl gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door A. B. Kooyman, werkzaam bij de Stichting Rechtsbijstand Dienstplichtigen.

Ingevolge een daartoe strekkend bevel van de Raad heeft 's Raads fungerend voorzitter bij schrijven van 6 december 1974 nadere inlichtingen verzocht aan de Minister van Defensie. Deze inlichtingen zijn verstrekt bij brief van 6 februari 1975.

De behandeling van het geding is hierna voortgezet ter terechtzitting van 3 juni 1975. Voor eiser is aldaar wederom verschenen T. J. Geerling, terwijl gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Drs. T. G. van den Hof, voornoemd.

II. Motivering

In het onderhavige geding heeft de Raad te beslissen in welke mate gedaagde op 1 juli 1970 en voor de toekomst invalide is in de zin van de Pensioenwet voor de landmacht 1922.

Gedaagde is als gevolg van een opgelopen knieletsel ingaande 1 juli 1965 uit de militaire dienst ontslagen en in het genot gesteld van een voorlopig invaliditeitspensioen krachtens de Pensioenwet voor de landmacht 1922 naar een invaliditeit van 30% over de perioden 1 juli 1965 tot 1 juli 1966 en 1 juli 1966 tot 1 juli 1967.

Aangezien gedaagde door zijn knieletsel ongeschikt was geworden voor zijn vroegere beroep van machinemonteur heeft hij op advies van een gewestelijk arbeidsbureau een omscholingscursus gevolgd tot fijnbankwerker en is hij aansluitend als zodanig op 1 september 1966 in dienst getreden van de N.V. Machinefabriek D., gevestigd te IJ.

Bij Koninklijk besluit van 1 november 1967 is aan gedaagde met ingang van 1 juli 1967 opnieuw voorlopig voor de tijd van een jaar een militair invaliditeitspensioen toegekend, doch nu berekend naar een invaliditeit van 10%.

Bij uitspraak van 10 maart 1969 heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage dit besluit nietig verklaard, waarbij dit gerecht in hoofdzaak op loonkundige gronden tot het oordeel kwam dat de invaliditeit van gedaagde op 1 juli 1967 met 15% (afgerond 20) juist was gewaardeerd.

Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep ingesteld.

Bij Koninklijk besluit van 14 mei 1970 is aan gedaagde met ingang van 1 juli 1968 opnieuw voorlopig voor de tijd van 2 jaren een invaliditeitspensioen toegekend en wel naar een invaliditeitspercentage van 10.

Het evengenoemde ambtenarengerecht heeft ook dit besluit nietig verklaard daarbij overwegende dat gedaagdes toestand op 1 juli 1968 niet alleen medisch maar ook loonkundig gezien dezelfde was als een jaar tevoren, zodat naar het oordeel van die rechter gedaagdes invaliditeit ook op 1 juli 1968 op 15% (afgerond 20) moest worden gesteld.

Deze uitspraak is bevestigd bij uitspraak van de Raad van 2 december 1971, gewezen onder nr. A.M.P. 1971/4.*

In deze uitspraak heeft de Raad onder meer overwogen dat hij geen doorslaggevende reden aanwezig acht om het afwijken van de algemene invaliditeit ten voordele van de beroepsinvaliditeit niet toelaatbaar te achten in die gevallen, waarin de lichamelijke of geestelijke beperkingen van de belanghebbende, ook na omscholing, in zijn nieuwe beroep zodanig belemmerend werken, dat de invaliditeit ook in het nieuwe beroep hoger is dan de algemene invaliditeit.

Bij het thans bestreden besluit is aan gedaagde te rekenen van 1 juli 1970 een levenslang invaliditeitspensioen toegekend naar een mate van invaliditeit van 10%.

De eerste rechter heeft dit besluit nietig verklaard. Op de in de aantekening van de aangevallen uitspraak ontvouwde gronden heeft hij geconcludeerd dat bij het bepalen van de invaliditeit van gedaagde ten onrechte is afgeweken van het percentage dat bij de hiervoor vermelde uitspraak van de Raad van 2 december 1971 als een juiste waardering werd aangegeven.

In het aanvullend beroepschrift, zoals dit nader is toegelicht, zijn tegen deze uitspraak twee grieven aangevoerd, welke, kort samengevat, als volgt kunnen worden geformuleerd.

a. De omstandigheden van gedaagde rechtvaardigen niet diens handicap blijvend met een hoger invaliditeitspercentage te vergelden dan als (algemeen) invaliditeitspercentage voor de berekening van het hem toekomende levenslange invaliditeitspensioen in aanmerking is genomen;

* M.R.T. 1972, 223.

b. Het aannemen van dit (algemeen) invaliditeitspercentage is in overeenstemming met de beleidswijziging, neergelegd in de zich onder de gedingstukken bevindende brief van de Minister van Defensie aan de Raad d.d. 21 juni 1972.

Aangezien deze laatste grief de meest verstrekkende is zal de Raad deze eerst aan een beschouwing onderwerpen.

In de Pensioenwet voor de landmacht 1922 is, evenmin als in de Algemene militaire pensioenwet, het begrip „invaliditeit“ nader gedefinieerd.

Zoals de Raad meermalen te kennen heeft gegeven dient onder dit begrip in beginsel te worden verstaan de in een percentage uit te drukken mate van lichamelijke en geestelijke tekortkomingen en beperkingen, welke de belanghebbende in verhouding tot een geheel valide persoon van gelijke leeftijd in het dagelijks leven in het algemeen ondervindt.

Toen het op grond van de Wet van 4 augustus 1947 (Stb. H 292) mogelijk werd om voor de bepaling van de hoogte van een invaliditeitspensioen voor verlofspersoneel, dat wegens gebreken uit de militaire dienst was ontslagen, als pensioengrondslag in aanmerking te brengen het bedrag van de inkomsten hetwelk de belanghebbende uit hoofde van zijn burgerberoep vóór indiensttreding als militair bij volledige validiteit zou hebben kunnen verwerven, zulks met het oogmerk de hoogte van het invaliditeitspensioen zoveel mogelijk af te stemmen op het laatstelijk voor de indiensttreding bereikte maatschappelijk niveau, heeft de Kroon aanleiding gevonden in bepaalde categorieën van gevallen aan het begrip „invaliditeit“ een ruimere uitleg te geven. In die gevallen werd de grotere handicap, welke de belanghebbende in zijn oorspronkelijke beroepsuitoefening ondervond, uitgedrukt in een hoger percentage. Daarmede was het begrip „beroepsinvaliditeit“ geïntroduceerd.

Deze tot op zekere hoogte als wijziging van interpretatie aan te merken gedragslijn heeft de Raad in zijn jurisprudentie aanvaard en tot de zijne gemaakt.

Blijkens de meergenoemde brief van 21 juni 1972 heeft de Kroon evenwel het voornemen opgevat om, uit beleidsoverwegingen, aan het begrip „invaliditeit“ wederom in alle gevallen dezelfde betekenis toe te kennen als vóór de totstandkoming van de Wet van 4 augustus 1947 (Stb. H 292) gebruikelijk was.

Hiertoe is een beroep gedaan op de verbeteringen, welke de laatste jaren in de militaire pensioenwetgeving en ook overigens op sociaal en medisch gebied tot stand zijn gekomen, waarbij overigens niet van belang werd geacht of deze verbeteringen ook in het voorliggende geval doorwerken.

De Raad acht deze wijziging van opvatting in beginsel voor de toekomst niet onaanvaardbaar, ook al is in het kader van bedoelde verbeteringen stellig geen voorziening getroffen, welke op gelijkwaardige wijze tegemoet komt aan het oogmerk dat bij de introductie van het begrip „beroeps-

„invaliditeit“ heeft voorgezeten.

Evenwel is de Raad van oordeel dat het algemeen rechtsbeginsel dat de administratie het door haar opgewekte vertrouwen niet dient te beschamen zich ertegen verzet deze gewijzigde opvatting ook te huldigen in die gevallen, waarin reeds herhaaldelijk of voor langere duur een invaliditeitspensioen is toegekend, waarbij was uitgegaan van de evenvermelde beroepsinvaliditeit, terwijl – afgezien van de gezondheidstoestand van de belanghebbende – in zijn overige omstandigheden geen wijziging is opgetreden.

Voor wat het onderhavige geval betreft moet geconstateerd worden dat bij de vaststelling van de mate van de invaliditeit van gedaagde bij herhaling is uitgegaan van zijn beroepsinvaliditeit en dat zijn omstandigheden sedertdien niet zijn gewijzigd.

De Raad is dan ook van oordeel dat de tweede grief van eiser geen doel treft, waarbij de Raad in het midden kan laten of, en zo ja, welke consequenties verbonden moeten worden aan de omstandigheid dat de evengenoemde wijziging van opvatting met betrekking tot het begrip „invaliditeit“ eerst geruime tijd na de expiratiedatum van het aan gedaagde toegekende voorlopige pensioen haar beslag heeft gekregen.

Zoals reeds vermeld heeft eiser voorts als grief tegen de aangevallen uitspraak aangevoerd dat de omstandigheden van gedaagde het aannemen van een hoger invaliditeitspercentage dan uitgaande van zijn algemene invaliditeit vastgesteld zou moeten worden niet rechtvaardigen.

Hetgeen op dit punt namens eiser is aangevoerd heeft de Raad echter niet tot de overtuiging kunnen brengen dat de aangevallen uitspraak niet in stand zou kunnen blijven.

De omstandigheid dat aan gedaagde bij het bestreden besluit thans een levenslang pensioen wordt toegekend acht de Raad op zich zelf onvoldoende grond om een afwijken van de algemene invaliditeit ten gunste van de beroepsinvaliditeit niet toelaatbaar te achten.

Ook de Kroon heeft in het verleden aan deze omstandigheid niet immer de hier getrokken consequenties verbonden.

De Raad overweegt voorts nog dat voor het uitgaan van de beroepsinvaliditeit van gedaagde niet alleen pleit dat hij buiten staat is het in zijn werkring gebruikelijke overwerk te verrichten, maar ook dat gedaagde volgens de verklaringen van zijn werkgeefster tengevolge van zijn handicap reeds bij het verrichten van zijn werkzaamheden binnen de normale werktijd duidelijke bezwaren ondervindt door een verlies aan arbeidsvermogen.

Op grond van het vorenstaande dient te worden beslist als volgt.

III. Beslissing

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NOOT

Het verheugende in deze uitspraak lijkt mij, dat de c.r. er in is geslaagd een redelijk evenwicht te vinden tussen enerzijds de eerbiediging van de beleidsvrijheid van de administratie – met inbegrip van de vrijheid om dat beleid te veranderen – en anderzijds de belangen der geadministreerden. Deze laatsten kunnen immers aan het gedurende zekere tijd volgen van een bepaald beleid verwachtingen ontleenen, welke onder bepaalde omstandigheden niet beschaamd behoren te worden.

Aldus behoeft de jurisprudentie geen beletsel op te leveren voor de administratie om een, niet langer juist geoordeeld, beleid te blijven volgen, omdat de jurisprudentie te star zou zijn. Anderzijds is de manende vinger, welke de c.r. opsteekt, evenmin mis te duiden. Verandering van beleid geschiede met inachtneming van alle in aanmerking komende belangen.

Het valt voorts op, dat de c.r. hier het beginsel, dat opgewekte verwachtingen niet mogen worden beschaamd, aanduidt als een algemeen rechtsbeginsel. Het ligt m.i. meer voor de hand hier van een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur te spreken.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

19 september 1975

(M.A.W. 1975/B 6)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mr. W. G. Kloos en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude.

Reserve-officier K.M., in 2950 van werkelijke dienst ontheven en als wervingsambtenaar in burgerlijke dienst gesteld, vraagt na jaren om overleg op welke wijze zijn belangen alsnog op billijke wijze kunnen worden gerealiseerd (als burgerambtenaar mocht hij uniform dragen). De minister antwoordt, dat hij z.i. niet onredelijk is behandeld. Tegen dit besluit wordt beroep ingesteld.

C.r. laat in het midden, of het bestreden besluit moet worden aangemerkt als bevattende een weigering terug te komen op inmiddels onaantastbaar geworden besluiten, dan wel als een zelfstandig besluit, berustende op een discretionaire bevoegdheid. In beide gevallen komt de rechter slechts een marginale toetsing toe, welke het bestreden besluit i.c. kan doorstaan.

(1 VKM VI H art. 18 lid 2; Ambtenarenwet 1929, art. 58 lid 1)

UITSPRAAK

in het geding tussen M. wonende te A., eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Eiser, die op 22 mei 1950 als luitenant ter zee van speciale diensten der eerste klasse bij de Koninklijke marine-reserve (tijdelijk verband) van de werkelijke dienst werd ontheven, is ingaande 26 juli 1950 bij het toenmalige Ministerie van Marine in de rang van hoofdcommies te werk gesteld als wervingsambtenaar (ook wel genaamd wervingsofficier). In deze functie is hij tot 18 juni 1960 werkzaam gebleven. Op zijn verzoek was hem bij besluit van 29 augustus 1950 onder de daarin aangegeven beperkingen vergund de uniform, verbonden aan voormelde officiersrang, te dragen overeenkomstig het bepaalde in artikel 18, lid 2, van 1 VKM VI H.

Laatstelijk bij schrijven van 2 februari 1971 is eiser er van in kennis gesteld, dat het niet in het voornemen lag hem op te roepen in werkelijke dienst.

Bij brief van 6 oktober 1972 is vanwege het hoofdbestuur van de Algemene Rooms-katholieke Ambtenarenvereniging namens eiser verzocht een onderzoek te doen instellen omtrent de vraag waarom eiser gedurende het tijdvak van 26 juli 1950 tot 18 juni 1960 niet in werkelijke dienst is opgeroepen. Op dit verzoek heeft gedaagde bij schrijven van 23 januari 1973 als volgt geantwoord:

„Naar aanleiding van uw brief van 6 oktober 1972, nummer 295/R/B „,waarin u vraagt om een nader onderzoek omtrent de vraag, waarom de „,heer M. in de jaren 1950–1960 niet in werkelijke dienst is opgeroepen, „,deel ik u het volgende mede.

„Op zijn verzoek werd in 1950 aan hoofdcommies M. vergund de uniform, verbonden aan de rang van luitenant ter zee van speciale diensten „,der 1e klasse KMR (TV) te dragen gedurende wervingsreizen buiten „,'s-Gravenhage.

„In de beschikkingen van 15 september 1954, nr. P. 2885317 en van „,1 maart 1957, nr. P. 2885319, waarbij aan de heer M. een gratificatie „,(kledingtoelage) werd verleend, werd overwogen:

„,„dat betrokkene, hoewel behorende tot het korps reserve-officieren „,„der zeemacht, zich niet in werkelijke dienst bevindt en het dienstbelang „,„zich er tegen verzet hem in werkelijke dienst op te roepen”.

„Thans valt niet meer na te gaan, welke beweegredenen aan genoemde „,overweging ten grondslag lagen.”

Bij brief van 18 maart 1973 heeft eiser zich tot gedaagde gewend met het verzoek om overleg inzake de vraag, op welke wijze zijn belangen alsnog naar rede en billijkheid zouden kunnen worden gerealiseerd.

In antwoord op deze brief heeft gedaagde bij schrijven van 9 mei 1973 aan eiser het volgende medegedeeld:

„Op uw verzoek van 12 augustus 1950 werd het u bij beschikking van „29 augustus 1950 nr. P. 28853/5 vergund, gedurende de in die beschikking genoemde dienstverrichtingen uniform te dragen.

„Zoals ik reeds in mijn brief van 23 januari 1973 nr. 979972/253692 „aan het hoofdbestuur van de Algemene R.K. Ambtenarenvereniging „mededeelde, werd in de – ook aan u geadresseerde– beschikkingen van „15 september 1954, nr. P. 28853/7, en van 1 maart 1957, nr. P. 28853/9, „waarbij aan u gratificatie (kledingtoelage) werd verleend, overwogen: „„dat betrokkene, hoewel behorende tot het korps reserve-officieren der „„zeemacht, zich niet in werkelijke dienst bevindt en het dienstbelang „„zich er tegen verzet hem in werkelijke dienst op te roepen". Tegen die „besluiten kwam u niet in beroep. Ook een hernieuwd onderzoek heeft „niet aan het licht kunnen brengen, wat destijds in de onder 2 geciteerde „zin onder „dienstbelang” in dit verband werd verstaan.

„Ik acht het niet zinvol u mijn veronderstellingen terzake mede te „delen. Anders dan nu was in de vijftiger jaren in het algemeen strijdig- „heid met het dienstbelang een bevredigende reden om een verzoek af te „wijzen.

„a. U wijst thans onder meer op artikel 62 van het WvMS, waar is „bepaald, dat de „andere vrijwilliger bij de krijgsmacht" (dat wil zeggen: „degene, die vrijwillig tot het reserve-personeel behoort) wordt geacht in „werkelijke dienst te zijn o.a. zolang hij uniformkleding draagt. Inder- „daad moet worden geconcludeerd, dat u op grond van die bepalingen „in de periode van 1950–1960, zolang u die kleding droeg voor de toe- „passing van het militair straf- en tuchtrecht, geacht moet worden militair „in werkelijke dienst te zijn geweest.

„Het betekent geenszins, dat u daarmee ook de rechtspositie van een „militair in werkelijke dienst had verworven.

„b. Niet relevant acht ik uw verwijzing naar een niet bij name genoem- „de beroepsofficier, ten gunste van wie van de vigerende voorschriften „zou zijn afgeweken.

„c. Nadat uw functie van wervingsambtenaar was opgeheven en niet „langer de noodzaak werd erkend dat u tijdens bepaalde dienstverrich- „tingen in uniform zou zijn gekleed, was er geen enkele reden meer, zelfs „al zou u tevoren wel in werkelijke dienst zijn geweest, het u in 1961 „verleende ontslag uit de reservedienst tot een later tijdstip uit te stellen.

„De gebruikelijke leeftijd waarop een zodanig ontslag wordt verleend „is 45 jaar; op uw verzoek werd het u echter vergund het rijk tot 1 oktober „van het jaar waarin u de leeftijd van 50 jaar bereikte, als officier bij de „Koninklijke marine-reserve te dienen.

„Als hoofdcommies gekleed in de uniform van LTZSD 1 was u destijds „enigermate bevoorrecht boven uw collega's, die in burger hun dienst „vervulden. Ik ben dan ook van mening, dat de door u ondervonden „behandeling niet onredelijk kan worden genoemd. Er is derhalve geen

„aanleiding om op uw verzoek tot nader overleg in te gaan.”.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 13 januari 1975 het tegen het in laatstvermeld schrijven vervatte besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen en heeft op de in het beroepschrift ontwikkelde gronden de Raad verzocht de uitspraak, waarvan beroep, te vernietigen en te beslissen dat gedaagde alsnog zal besluiten in overleg te komen tot een oplossing van de bestaande onredelijke situatie dan wel te beslissen overeenkomstig hetgeen te dier zake in het petitum van het klaagschrift is gesteld.

Gedaagde heeft bij contra-memorïe de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te bevestigen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting, gehouden op 29 augustus 1975, waar eiser is verschenen bij gemachtigde Mr. A. P. Vriënds, wonende te Den Helder. Gedaagde heeft zich op die zitting doen vertegenwoordigen door C. W. M. Breed, luitenant ter zee van administratie der tweede klasse oudste categorie, werkzaam bij gedaagdes ministerie en wonende te Zoetermeer.

II. *Motivering*

De eerste rechter heeft het bestreden besluit aangemerkt als een weigering van gedaagde om terug te komen op zijn in rechte onaantastbaar geworden besluit van 23 januari 1973 om niet terug te komen op in het verleden ten aanzien van eiser genomen besluiten. Tot het terugkomen op een in rechte onaantastbaar geworden besluit is gedaagde wel bevoegd, doch niet verplicht.

Namens eiser is gesteld, dat het bestreden besluit inhoudt een afwijzing van eisers eerst in zijn brief van 18 maart 1973 gedaan verzoek om nader overleg. Ook met betrekking tot het creëren van een overlegsituatie als hier aan de orde geldt, dat gedaagde daartoe wel bevoegd, maar niet verplicht is.

De Raad meent in het midden te kunnen laten welke van beide kwalificaties van het bestreden besluit als juist moet worden aanvaard, aangezien de aard van de toetsing door de rechter in beide gevallen dezelfde is. Immers, het gaat in beide gevallen om een zogenaamde discretionaire bevoegdheid van gedaagde.

De wijze waarop een administratief orgaan als gedaagde een zodanige bevoegdheid uitoefent, dient in beginsel door de ambtenarenrechter te worden geëerbiedigd. Dit is slechts anders indien gezegd moet worden dat het administratieve orgaan niet in redelijkheid tot zijn standpunt heeft kunnen geraken, dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Voor het geval dat het bestreden besluit zou moeten worden aangemerkt als een weigering terug te komen op een of meer in rechte onaantastbaar

geworden besluiten (daargelaten of dit het besluit van 23 januari 1973 dan wel enig besluit van andere datum is), verenigt de Raad zich met de overwegingen van de eerste rechter.

In dit verband merkt de Raad, mede naar aanleiding van hetgeen in eisers beroepschrift onder punt 3 is gesteld, nog op, dat aan de omstandigheid, dat gedaagde eisers positie opnieuw in beschouwing heeft genomen, niet de conclusie mag worden verbonden, dat gedaagde de zaak niet als afgedaan heeft beschouwd. Een herbeoordeling was nodig om op verantwoorde wijze te kunnen besluiten tot het al dan niet volharden bij gedaagdes in het verleden bij voortdurend ingenomen standpunt.

Voor het geval dat het bestreden besluit zou moeten worden aange-merkt als een afwijzing van een verzoek om nader overleg, acht de Raad evenmin gebleken dat gedaagde niet in redelijkheid tot zijn afwijzend standpunt heeft kunnen geraken, dan wel anderszins heeft gehandeld in strijd met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Gegeven het feit, dat gedaagde destijds geenszins verplicht was eiser, hoewel behorende tot het korps reserve-officieren der zeemacht, in werkelijke dienst op te roepen, de aan eiser verleende kledingtoelage terzake van het dragen van de militaire uniform, de toestemming zijn reis- en verblijfkosten te declareren als ware hij militair ambtenaar, en het berusten van eiser in zijn status van burgerambtenaar, heeft gedaagde vanuit zijn gezichtshoek naar 's Raads oordeel in redelijkheid er toe kunnen komen de motivering „dat de door eiser ondervonden behandeling niet „onredelijk kan worden genoemd" aan de afwijzing van eisers verzoek tot nader overleg ten grondslag te leggen.

Hieraan kan niet afdoen, dat het voor eiser uit een oogpunt van bezoldiging en leeftijd-bij-pensionering aanmerkelijk voordeliger zou zijn geweest, indien hij voor het vervullen van de functie van wervingsambtenaar in werkelijke dienst zou zijn opgeroepen. Hetzelfde moet gelden voor de omstandigheid, dat gedaagde ter motivering van het [achterwege laten van zodanige oproeping heeft gemeend te kunnen volstaan met een verwijzing naar het begrip dienstbelang, zonder te voldoen aan eisers herhaalde verzoeken dit begrip in zijn geval nader te concretiseren.

Uit het vorenstaande vloeit voort, dat moet worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NOOT

Volgens vaste jurisprudentie van de c.r. vermag de ambtenarenrechter besluiten van de administratie, welke zijn genomen krachtens een dusgenaam-

de vrije bevoegdheid, slechts marginaal te toetsen. M.a.w.: de vrijheid van beslissing, welke hier aan de overheid toekomt, dient zoveel mogelijk te worden geëerbiedigd. Strijd met ongeschreven recht kan evenwel aanwezig zijn en de ambtenarenrechter toetst dergelijke besluiten dan ook aan algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Zie voor een voorbeeld van een geval, een passering voor bevordering betreffende, waarbij het bestreden besluit deze toetsing niet kon doorstaan M.R.T. 1974, 112.

De jurisprudentie leert, dat besluiten, op een discretionaire bevoegdheid berustende, ook in het kader van een marginale toetsing bij herhaling voor nietigverklaring in aanmerking zijn gebracht, doordat een of meer dier genoemde beginselen geschonden werd(en) geacht. Zo wordt aan dergelijke op een vrije bevoegdheid berustende besluiten eveneens de eis gesteld, dat zij zorgvuldig zijn voorbereid, dat daarbij afweging der in aanmerking komende belangen heeft plaats gevonden, dat gelijke gevallen gelijk behandeld zijn, dat bevoegdelijk gedane toezeggingen nagekomen zijn, dat opgewekt vertrouwen niet is beschaamd etc.

Het is wel duidelijk, dat in het hier gepubliceerde geval van schending van een of meer der bedoelde beginselen geen sprake was. Vergelijk voorts M.R.T. 1975, 483 en de in de vorige aflevering opgenomen uitspraak M.A.W. 1974/B 21.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

12 december 1975

(M.A.W. 1974/K 10)

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mr. W. G. Kloos en Jhr. Mr. C. C. van Lidth de Jeude.

Beslissing op bezwaarschrift inzake conduite-rapport tot tweemaal toe nietig verklaard, alsmede, bij de 2e uitspraak, de beoordeling en de kennisgeving, dit wegens onvoldoende zorgvuldigheid bij de voorbereiding en bij het nemen van de beslissing op het bezwaarschrift.

Het rapport van de inspecteur geneeskundige dienst zeemacht was summier en in het licht van zijn vorige rapportage niet -concludent. Verweerder kon daarbij niet volstaan met het antwoord van de inspecteur, te minder nu de beoordelingen van klager over tijdvakken vóór en na het onderhavige beoordelingstijdvak een veel gunstiger beeld van klager gaven.

Eventuele twijfel over klagers psychische toestand behoort i.c. niet te zijnen nadele te werken.

UITSPRAAK

in liet geding tussen G. te L., klager, en *de Hoofddintendant der Zeenzacht te 's-Gravenhage*, verweerder.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Over klager, sergeant-schrijver der Koninklijke Marine, is over het tijdvak 1 juli 1971 tot 28 oktober 1971 een conduiterapport opgemaakt, terzake waarvan hem op 1 november 1971 een aantal waarderingen en op 26 november 1971 nog een tweetal waarderingen ter kennis zijn gebracht.

Naar aanleiding van door klager legen de ongunstige waarderingen ingebrachte bezwaren heeft verweerder bij besluit van 28 november 1972 het beroep niet-ontvankelijk verklaard voorzover dit was gericht tegen het tijdvak waarop het gewraakte conduiterapport betrekking heeft en het beroep voor het overige gedeeltelijk gegrond verklaard.

Bij zijn uitspraak van 15 mei 1974 heeft de Raad het door klager tegen dat besluit ingestelde beroep ontvankelijk verklaard en dat besluit nietig verklaard. Voorts heeft de Raad verstaan dat verweerder op klagers bezwaarschrift een nieuwe beslissing zou nemen met inachtneming van hetgeen in die uitspraak is overwogen.

Verweerder heeft aan die uitspraak gevolg gegeven bij zijn besluit van 16 september 1974.

Ook tegen dit besluit heeft klager beroep ingesteld op de daartoe door hem aangevoerde gronden en onder overlegging van enige stukken.

Namens verweerder is bij contra-memorije geconcludeerd tot ongegrondverklaring van het beroep en is bij brief van 14 april 1975 nog een stuk overgelegd.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 21 november 1975, waar klager is verschenen in persoon en waar voor verweerder is opgetreden C. W. M. Breed, luitenant ter zee van administratie der tweede klasse oudste categorie, werkzaam bij gedaagdes ministerie en wonende te Zoetermeer. Als ambtshalve opgeroepen getuige-deskundige is ter zitting gehoord M. Bins, arts, wonende te Nederasselt, ten tijde in dit geding van belang werkzaam bij de ziekenboeg van de Marine Kazerne te 's-Gravenhage.

II. *Motivering*

In zijn eerderevermelde uitspraak tussen partijen van 15 mei 1974 heeft de Raad onder meer het volgende overwogen:

„Door klager is aan de Raad ingezonden afschrift van een aan hem „gezonden brief d.d. 26 juni 1973 van de Inspecteur geneeskundige dienst „der zeemacht, welke brief als volgt luidt:

„„Lezing van uw schrijven van 18 mei 1973 en beschouwing van uw „„medische bescheiden, geven mij aanleiding u het volgende mede te „„delen.

„„Mij is gebleken dat u in de periode april-mei 1972 een medische bege-
„„leiding hebt gehad van de officier-arts van de Marinekazerne Den Haag,
„„die u voor een onderzoek verwees naar de marine-internist in het
„„Marinehospitaal te Overveen.

„„Uw klachten werden na onderzoek geweten aan nerveuze spannin-
„„gen, waarbij een relatie met uw werkomgeving als mede-spielende factor
„„werd aangegeven. Een advies tot verandering van werkzaamheden en
„„de realisering van dit advies hebben bijgedragen tot vermindering van
„„spanningen en daarmee het verdwijnen van uw klachten.

„„Ik meen dan ook te mogen constateren dat er een relatie heeft be-
„„staan tussen de aard van uw toenmalige werkomstandigheden en de
„„wijze waarop uw persoonlijkheid deze omstandigheden heeft verwerkt.

„„Dat deze verwerkingsreactie een tijdelijke instabiliteit lijkt te heb-
„„ben veroorzaakt, is buiten kijf en dat daardoor ongerief bij u maar ook
„„bij uw omgeving moet zijn opgetreden, acht ik zeer aannemelijk.

„„In hoeverre bij het opmaken van uw conduite met één en ander
„„rekening werd gehouden is onmogelijk door mij te beoordelen.”

„Noch uit de onderwerpelijke beoordeling, noch uit het bestreden
„besluit blijkt, dat eventueel reeds ten tijde van het onderwerpelijke
„beoordelingstijdvak bij klager aanwezige omstandigheden van genees-
„kundige aard in aanmerking zijn genomen, waartoe, gezien de inhoud
„van evenweergegeven schrijven althans achteraf gezien, wel reden kan
„zijn geweest.

„Of hierin aanleiding moet worden gevonden tot andere en eventueel
„hogere waarderingen en omschrijvingen te komen dan bij het bestreden
„besluit is geschied, kan de Raad thans in het midden laten, aangezien
„het allereerst aan verweerder dient te worden overgelaten zich *terzake*,
„na onderzoek, een oordeel te vormen. Wel wil de Raad opmerken, dat,
„indien omstandigheden van geneeskundige aard van invloed zijn geweest
„op klagers prestaties, daarvan blijk behoort te worden gegeven door
„middel van een aantekening in het conducerapport, zo dit althans niet
„in zijn geheel zal komen te vervallen.”

Op 17 juni 1974 heeft verweerder zich tot de inspecteur geneeskundige
dienst der zeemacht gewend met een brief van de volgende inhoud:

„Een door sergeant-schrijver G. ingesteld administratief beroep tegen
„het over hem over het tijdvak van 1 juli 1971 tot 28 oktober 1971 opge-
„maakte conducerapport werd door mij gedeeltelijk gegrond verklaard
„bij mijn beschikking van 28 november 1972, nr. HIZ/101.956/100.034.
„Tegen deze beschikking ging klager vervolgens in beroep bij de Centrale
„Raad van Beroep.

„De Centrale Raad verklaarde mijn besluit van 28 november 1972,
„gelezen uw aan klager gerichte brief van 26 juni 1973, nr. 4717/73/PZV,
„nietig en bepaalde daarbij dat ik alsnog moest onderzoeken of er destijds
„wellicht reden was bij het opmaken van het conducerapport over klager

„omstandigheden van geneeskundige aard in aanmerking te nemen.

„Tot heden ben ik echter slechts op de hoogte van een medische be-
„handeling die geruime tijd na het beoordelingstijdvak heeft plaatsgevon-
„den (zie daarvoor het opmerkingsblad conduiterapporten van de com-
„mandant der zeemacht in Nederland van 6 juni 1972, nr. PV/GROO/
„4040, waarvan een fotocopie is gevoegd).

„Gelet op het bovenstaande zou ik gaarne van u vernemen of naar uw
„mening omstandigheden van geneeskundige aard van invloed geweest
„(kunnen) zijn op de prestaties van klager gedurende het beoordelings-
„tijdvak van 1 juli 1971 tot 28 oktober 1971.”

Evengenoemde inspecteur heeft hierop bij brief van 15 juli 1974 aldus
geantwoord:

„In antwoord op uw schrijven d.d. 17 juni j.l., nummer HIZ/103.008/
„100.034, bericht ik u dat geen aanwijzingen te mijner beschikking staan,
„waaruit zou blijken dat in de door u genoemde periode van 1 juli 1971
„tot 28 oktober 1971 omstandigheden van geneeskundige aard van invloed
„zouden (kunnen) zijn geweest op de toenmalige arbeidsprestatie van
„betrokkene.”

Na ontvangst van dit antwoord heeft verweerder het thans bestreden
besluit genomen. Dit besluit is voor wat betreft de overwegingen en het-
geen waartoe is besloten vrijwel gelijklopend aan verweerders besluit van
28 november 1972. Slechts is in verband met een opmerking van de Raad
in zijn vorige uitspraak een wijziging aangebracht in de omschrijving,
welke in rubriek III van het conduiterapport voorkwam. Voorts vermeldt
het bestreden besluit thans onder de aanhef „overwegende voorts”:

„dat de brief van de inspecteur van de geneeskundige dienst der zee-
„macht van 26 juni 1973 aan klager en de uitspraak van de Centrale Raad
„van Beroep van 15 mei 1974 aanleiding zijn geweest om te onderzoeken
„of ten tijde van het beoordelingstijdvak bij Mager wellicht omstandig-
„heden van geneeskundige aard aanwezig zijn geweest, die zouden hebben
„moeten leiden tot andere of hogere waarderingen of omschrijvingen in
„het bestreden besluit;

„dat blijkens de in de aanhef van deze beschikking genoemde brief
„van de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht van 15 juli
„1974 echter geen enkele aanwijzing beschikbaar is waaruit de aanwezig-
„heid van zodanige omstandigheden zou kunnen blijken.”

De Raad overweegt in de eerste plaats dat het antwoord van de inspec-
teur geneeskundige dienst der zeemacht van 15 juli 1974 als summier en
- zeker in het licht van diens brief van 26 juni 1973 - als niet-concludent
is aan te merken voor de vraag of in feite al dan niet omstandigheden van
geneeskundige aard aanwezig waren, die de in het betrokken conduite-
rapport voorkomende waarderingen en omschrijvingen konden beïnvloeden.

Daarbij neemt de Raad (naast de brief van de inspecteur van 26 juni

1973) in aanmerking dat de bevindingen bij de medische behandeling, die klager - zij het na het beoordelingstijdvak - onderging, er in ieder geval wel toe hebben geleid dat (naar de Raad eerst in de loop van dit geding is gebleken) de over klager met betrekking tot de periode 29 november 1971 tot 10 mei 1972 uitgebrachte beoordeling is ingetrokken, waarbij terzake onder meer is opgemerkt:

„Hierbij heb ik de eer u hoog edelgestreng te retourneren het door u „ingediende conduiterapport t.n.v. SGT SCHR G. onder aantekening, „dat uit een door HGDZ NED ingesteld onderzoek is gebleken, dat „s-mans verminderde arbeidsprestaties mede veroorzaakt zijn door medische omstandigheden, waarvoor beoordeelde onder behandeling is gesteld. De beoordeling „fysiek geschikt" is dan ook niet geheel terecht, „doch had dienen te luiden „tijdelijk beperkt geschikt".

„Gelet op het bovenstaande ware te overwegen het onderhavige conduiterapport als niet ingediend te beschouwen en eerst een conduiterapport in te dienen wanneer betrokkene wederom „fysiek geschikt" „is en een juist beoordelingsbeeld kan worden gegeven."

De Raad constateert dat deze laatste beoordeling een tijdvak omvat, dat zeer kort na het in dit geding relevante tijdstip is gelegen.

Naar 's Raads oordeel konden noch verweerder noch de inspecteur geneeskundige dienst volstaan met zich te beroepen op de omstandigheid dat klager zich in het beoordelingstijdvak niet met klachten tot een arts heeft gewend; dit met name ook niet nu het hier om klachten in het psychische vlak ging. Verweeders beroep op evenvermelde omstandigheid in die zin dat hij daarom in het kader van zijn besluitvorming met het antwoord van de inspecteur kon volstaan kan de Raad evenmin onderschrijven.

Ook indien bij een uitspraak van deze Raad aan een orgaan wordt opgedragen een nieuw besluit te nemen met inachtneming van die uitspraak, behoort een dergelijk besluit met de nodige zorgvuldigheid te worden voorbereiden genomen.

Naar 's Raads oordeel is hiervan in het onderhavige geval geen of onvoldoende sprake, hetgeen medebrengt dat verweerder bij het voorbereiden en nemen van zijn besluit in strijd is gekomen met het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, dat zodanige zorgvuldigheid vordert.

Aan het vorenoverwogene wenst de Raad nog het volgende toe te voegen:

De ter zitting door de getuige-deskundige Bins afgelegde verklaring biedt aanknopingspunten voor klagers stelling dat hij reeds geruime tijd voor zijn eerste bezoek aan die arts klachten van nerveuze aard had. Aan de getuige-deskundige is het voorts niet onaannemelijk voorgekomen dat deze klachten hun oorzaak vonden in klagers werk bij de sectie centrale bezoldigingsadministratie en/of de omstandigheden, waaronder hij aldaar zijn werk moest verrichten; dit gelet op de ervaringen die de getuige-

deskundige overigens in het medische vlak met personeelsleden van die sectie had en zijn kennis van de omstandigheden, waaronder bij die sectie moest worden gewerkt.

De Raad acht het voorts opvallend dat zowel vóór als – naar door verweerder niet is weersproken – na het betrokken beoordelingstijdvak veel gunstiger beoordelingen over klager zijn uitgebracht. Er bestaat derhalve zeker geen aanleiding om de onderhavige beoordeling te zien in het licht van een algemeen disfunctioneren van klager.

Tenslotte heeft de Raad kennis genomen van en rekening gehouden met het door de getuige-deskundige geuite bezwaar dat in het kader van beoordelingen geen ruimte wordt of werd gelaten voor het vermelden van psychische klachten of afwijkingen. Hij heeft er daarbij op gewezen dat op het formulier voor het uitbrengen van een conduiterapport in rubriek IX alleen gelegenheid bestaat tot rapporteren over de fysieke gesteldheid, hetgeen er toe zou hebben geleid dat psychische klachten of afwijkingen alleen via de weg van het in die rubriek aangeven van een beperkte fysieke geschiktheid of fysieke ongeschiktheid naar voren konden worden gebracht. Dit laatste heeft zich ten aanzien van klager in feite ook voorgedaan bij het intrekken van zijn beoordeling over de periode van 29 november 1971 tot 10 mei 1972.

Evenvermelde omstandigheden en hetgeen de Raad overigens uit de gedingstukken is gebleken leiden hem er toe niet te volstaan met nietigverklaring van het bestreden besluit, doch deze nietigverklaring ook uit te strekken over de onderhavige beoordeling en de kennisgevingen van 1 en 26 november 1971. Daarbij merkt hij op dat een eventuele twijfel ten aanzien van de vraag of bij de beoordeling toch niet terecht is uitgegaan van een normale psychische toestand van klager niet voor risico van klager behoort te komen nu deze twijfel in overwegende mate is toe te schrijven aan de wijze van besluitvorming van verweerder.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het bestreden besluit alsmede de onderhavige beoordeling en de voornoemde kennisgevingen nietig.

NOOF

Het komt wel een enkele maal meer voor, dat na een uitspraak, waarbij de administratie opgedragen wordt een nieuwe beslissing te nemen, dit tweede besluit opnieuw wordt nietigverklaard (zie b.v. c.r. 29-4-1964, a.w. 1963/B 24, a.r.b. 1965, 830)).

Het onderhavige geval is een typisch voorbeeld van de leer van de c.r., dat de administratie zelfstandig dient te treden in de medische aspecten van een zaak. Het is, naar uit deze uitspraak blijkt, lang niet altijd voldoende

om medische inlichtingen in te winnen om zich dan bij het daarin gerapporteerde aan te sluiten. De gevraagde rapportage dient kritisch te worden bezien, ook door degene, die niet deskundig in medicis is. Dit laatste geldt ook voor de ambtenarenrechter, die niet medisch geschoold is, doch zich wel geroepen voelt medische rapporten op haar waarde te toetsen om, bij twijfel, zich nader te laten voorlichten.

In de laatste overweging geeft de c.r. nog aan, dat hij onder omstandigheden het adagium: in dubiis pro reo, wenst toe te passen. In geval van twijfel behoort deze zeker niet ten nadele van de ambtenaar te werken, indien de oorzaak van de twijfel bij de administratie ligt.

E.H.N.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. A. N. *Braunius-Kennema*;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:
Prins Clausstraat 1, Waarder (ZH).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Staatsraad i.b.d

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
mei 1976

Aflevering

5

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr. Th. J. Clarenbeek</i> , Problemen met meerderen.	257
<i>Mr. R. J. Akkerman</i> , „Five soldiers against the Netherlands”	261
<i>Mr. G. L. Coolen</i> , Een opmerking bij een naschrift	267

Strafrechtspraak

Aanrijding met dodelijk gevolg. Afwezigheid van alle schuld omdat beklaagde alles heeft gedaan wat redelijkerwijs van een bestuurder van een beveiligings- volgwagen mocht worden geëist. Vrijspraak. (W.V.W. art. 36; R.V.V. art. 36)	269
Mishandeling, meermalen gepleegd, door vuistslagen en slagen met een honde- riem. (W.Sr. art. 300)	272
Brandstichting, waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar te duchten was; voorts vernieling van de voorruit van een aantal jeeps. (W.Sr. art. 157 en 350)	277
Ten laste gelegde opzettelijke ongehoorzaamheid niet bewezen. Vrijspraak. Voorts opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid. (W.M.Sr. art. 97 en 114)	281
Als dpl. sld. een sergeant met de vuist in het gezicht geslagen en een politieambte- naar mishandeld. (W.M.Sr. art. 117; W.Sr. art. 300 en 304)	283
Opzettelijk en wederrechtelijk onbruikbaar maken van benzine in de benzinetank van een militair voertuig door daaraan suiker toe te voegen. Vrijspraak, omdat de tenlastelegging niet inhoudt, dat de onderhavige benzine geheel of ten dele aan een ander toebehoorde; het besturen van een motorrijtuig onder invloed van alcohol. (W.Sr. art. 350; W.V.W. art. 26 (2))	286
Besturen van een „opgevoerde” bromfiets onder invloed van alcohol (W.V.W. art. 26 (2); W.V.R. art. 80a)	291
Besturen van een auto onder invloed van alcohol; mishandeling van 16-jarige dochter. (W.Sr. art. 300 en 304; W.V.W. art. 26 (1))	295

Tuchtrechtspraak

Batterijcommandant vernietigt straf, nadat hij er door gestrafte op gewezen is, dat er geen formulier krijgstuuchtelijke afdoening is opgemaakt. Wnd. Afde- lingscommandant straft betrokkene vervolgens alsnog. Het H.M.G. acht nieuwe strafoplegging voor hetzelfde feit toelaatbaar. (W.K. art. 50) <i>Naschrift</i> S.W.P.C.B.	302
---	-----

BIJDRAGEN

Problemen met meerderen

door

MR. TH. J. CLARENBEEK, *Kapitein van de Verbindingsdienst*

Het zal duidelijk zijn dat vele militairen min of meer regelmatig problemen met meerderen hebben. Over deze problemen wil ik mij – althans op dit moment – niet uitspreken. Mijn bedoeling is na te gaan welke problemen de tot op heden geldende visie ten aanzien van de verhouding meerdere – mindere terzake van de opsporing van strafbare feiten kan geven.

De opsporing van strafbare feiten is in het Wetboek van Strafvordering opgedragen aan opsporingsambtenaren (art 127). Wie opsporingsambtenaar is, kunnen we vinden in de artikelen 141 en 142 van datzelfde Wetboek. In de RLLu (en de RZ, gemakshalve spreken we verder alleen over de RLLu) is geen duidelijke aanwijzing van opsporingsambtenaren te vinden. Uit de tekst van artikel 4 kunnen we destilleren dat de opsporing van strafbare feiten dient te geschieden door officieren en onderofficieren, gelet op de tekst van art 68 WvMs allen met de rang van korporaal of een hogere rang. Alhoewel de letterlijke tekst dat niet aangeeft mogen we mijns inziens „officieren en onderofficieren” voor wat betreft de opsporing van strafbare feiten gelijkstellen aan (als synoniem beschouwen van) „meerdere”, omdat anders o.a. de bepaling van art 128 WvMs in de lucht komt te hangen.

De opsporing van strafbare feiten binnen de Krijgsmacht is mijns inziens opgedragen aan:

1. De opsporingsambtenaren genoemd in de artikelen 141 en 142 WvSv,¹⁾
2. Militaire meerderen.

In beide categorieën wordt een bijzondere plaats ingenomen door de opsporingsambtenaren van artikel 141 lid 6 WvSv en die aangewezen krachtens lid 6 van art 141 WvSv. Deze opsporingsambtenaren – officieren en onderofficieren van de Koninklijke Marechaussee²⁾ en de bevoegde Marechaussees der eerste Klasse³⁾ – kunnen in de uitoefening van de hen opgedragen taken⁴⁾ gebruik maken van de hen in het Wetboek

¹⁾ J. W. Haarman, Politiebevoegdheid, 5e druk. Purmerend 1952 blz. 109—111.

²⁾ Aangewezen bij artikel 141 lid 6 WvSv.

³⁾ Aangewezen krachtens artikel 141 lid 6 WvSv in art 2 jo 3 van de **Aanwijzingsbeschikking Opsporingsambtenaren en Hulpofficieren van Justitie, Beschikking van de Ministers van Justitie en Oorlog van 18 Nov. 1957 (Stcrt 1958 nr. 1).**

⁴⁾ Takenbesluit Koninklijke Marechaussee, Besluit van 6 februari 1954 S 45.

van Strafvordering verleende bevoegdheden én van hun militair meerdere zijn. Alle overigen zijn óf opsporingsambtenaar óf militair meerdere.

Aangenomen de bevoegdheid van de opsporingsambtenaren ten aanzien van militairen – ongeacht de rang – behoeven we over hen verder weinig te spreken, daar door hen een militair, indien hij verdachte kan worden genoemd, wordt behandeld als elke andere verdachte, waarbij ik echter wil aantekenen dat hen het optreden op militaire terreinen (kazernes) in principe niet toekomt en dat waar de militair een eigen regeling van strafvordering – de RLLu – kent, deze indien de militair verdachte is, dient te worden gevolgd. Waar de RLLu lacunes vertoont kan – en mijns inziens moet – het Wetboek van Strafvordering worden toegepast.

De militaire meerdere is door de uit artikel 4 RLLu geconstrueerde opdracht geen opsporingsambtenaar geworden. Hij oefent zijn taak in de opsporing van door militairen begane strafbare feiten uit als één van de taken, die de militaire meerdere heeft in de handhaving van de Krijgstucht (zie art 27 RK). Onder de vigerende bepalingen moet de opsporing van strafbare feiten worden begrepen in de handhaving van de Krijgstucht.⁵⁾ De opsporing van strafbare feiten door militaire meerderen levert in de praktijk niet zoveel problemen op. Indien de meerdere een onregelmatig gedrag constateert maakt hij rapport op en als het een ernstig strafbaar feit betreft zegt hij voorlopig arrest aan. De overige actie onderneemt de Commanderende Officier.

Tot op heden hebben we geen onoverkomelijke problemen ontmoet, omdat nog steeds is gesproken in algemene zin én omdat de militair, die tevens opsporingsambtenaar is, nog niet is behandeld.

Bezien we dit laatste geval: Gemakshalve sprekende in termen van het WvSv vragen we ons af hoe de situatie wordt als degene die een militair verdenkt van een strafbaar feit en deze wil staande houden en eventueel aanhouden, is de opsporingsambtenaar bedoeld in artikel 141 lid 6 WvSv. Wat prevaleert: het zijn van opsporingsambtenaar of het – eventueel – zijn van militaire meerdere?

Het antwoord op deze vraag kan slechts worden gegeven in drie fasen:⁶⁾

1. De opsporingsambtenaar is meerdere van de verdachte militair,
2. De opsporingsambtenaar is gelijke in rang met de verdachte militair,
3. De opsporingsambtenaar is lager in rang dan de verdachte militair.

In het eerste geval doen zich geen problemen voor. De opsporingsambte-

⁵⁾ H. van der Hoeven, Militair Straf- en tuchtrecht III, 's-GravenhagelLeiden 1904, blz. 34.

L. M. Rollin Couquerque, De Herziene rechtspleging bij de Landmacht in Nederlandsch-Indië op den verkeerden weg, MRT XXXIX (1946) blz. 50.

VS 27 - 7 Inleiding Punt 8.

naar is op tweeërlei wijze bevoegd. Aangenomen moet worden dat hij gebruik zal maken van de meest uitgebreide bevoegdheid, namelijk die van militair meerdere.

In het tweede geval zal de opsporingsambtenaar uit zijn militaire rang geen bevoegdheden kunnen afleiden en kan hij slechts optreden als opsporingsambtenaar. De verhoudingen liggen hier dan als die tussen burgerverdachte en opsporingsambtenaar.

In het derde geval ontstaan moeilijkheden. De opsporingsambtenaar komt in de conflictsituatie dat de voor hem als opsporingsambtenaar geldende regels strijden met die, die hij als militair in acht heeft te nemen.

Hoe is dit op te lossen? VOORWINDEN zegt in 1934 reeds, nooit begrepen te hebben dat iemands plichten als opsporingsambtenaar hem in conflict konden brengen met zijn verplichtingen als militair ten opzichte van een militaire meerdere.⁷⁾ In 1947 wordt in een artikel in het MRT⁶⁾ dit probleem besproken in de redactionele kolommen en wordt het gezien het karakter van dit tijdschrift toch als redelijk „officieel” te beschouwen antwoord gegeven dat de opsporingsambtenaar uitdrukkelijk onbevoegd is. Grote waarde wordt gehecht aan de algemene bepalingen van ondergeschiktheid, die toch de ziel van de militaire dienst is, terwijl voor verdergaand optreden door de opsporingsambtenaar artikel 117 WvMs als verbodsbepaling wordt beschouwd. Voor de ernstige gevallen komt men dan in grote moeilijkheden. Als oplossing ziet men dan de weg van een beroep op noodtoestand (met alle gevolgen van dien voor de opsporingsambtenaar/militair als zijn beroep daarop zou worden afgewezen).

Dat het laatste antwoord nog steeds het algemeen aanvaard juiste is, blijkt behalve uit VS 27-48) impliciet uit het KB no 21 van 7 augustus 1950 waarin aan militairen – ongeacht hun rang – een legitimatieplicht wordt opgelegd tegenover militairen van de Koninklijke Marechaussee – ongeacht hun rang – zonder dat enige voorwaarde – welke dan ook – hoeft te worden vervuld. Zelfs op een volkomen ongemotiveerde vraag om legitimatie moet worden gelegitimeerd. Wanneer nu legitimatieplicht kennelijk als uitzondering op een algemene regel wordt neergelegd in een KB moet men toch aannemen dat verdergaand ingrijpen, zoals bijvoorbeeld aanhouden door opsporingsambtenaren van lagere militaire rang zeker niet wordt toegelaten. In 1955 nog wordt door de Commandant van de Koninklijke Marechaussee, de Brigade-Generaal KIST⁹⁾ vastgesteld dat de opsporingsambtenaar – mindere in rang – een moeilijke positie heeft. Hij dringt aan op een wettelijke regeling.

⁶⁾ Redactie MRT Bevoegdheid van opsporingsambtenaren in militaire strafzaken, MRT XL (1947) blz. 263 e.v.

⁷⁾ Ed. L. Voorwinden. Beknopte handleiding voor het formeel militair strafrecht, Thorn, 1934, blz. 69.

⁸⁾ VS 27 — 4 blz. 3 — 10 punt 6 laatste volle alinea.

⁹⁾ W. Kist. Politie en opsporing MRT XLVIII (1955) blz. 420.

Als in het officiële standpunt – want van enigerlei wijziging is mij niet gebleken – de opsporingsambtenaar tevens militair de mogelijkheid van optreden tegen militairen met hogere rang wordt onthouden, dan mogen we zeker aannemen dat een militair, die niet tevens opsporingsambtenaar is, generlei bevoegdheid heeft tegen meerderen.

De militair tevens opsporingsambtenaar die een meerdere zou willen aanhouden en het risico niet wil lopen van een vervolging o.g.v. art. 117 WvMs kan alleen nog zijn toevlucht nemen tot het vragen van legitimatie en daarna de commanderende officier in kennis brengen van het gebeuren.

De militair – geen opsporingsambtenaar zijnde – die één zijner meerderen bijvoorbeeld in geval van ontdekking op heterdaad van een misdrijf zou willen aanhouden zit in een nog veel moeilijker parket. Alleen in voor iedereen overduidelijke gevallen van zeer ernstige misdrijven zal hij kunnen optreden, daar hij geheel afhankelijk is van een beroep op artikel 40 WvS om zijn daad te rechtvaardigen, terwijl hij bovendien, indien hij alleen zou zijn met de militaire meerdere, nog wordt bedreigd door artikel 74 lid 1 van de Invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht.

Het is mijns inziens niet aanvaardbaar dat een opsporingsambtenaar, die tevens militair is, slechts ten koste van het nemen van een zeker risico van eigen strafbaarheid zou kunnen optreden tegen een militair, alleen vanwege het feit dat die militair een zekere rang bekleedt. De opsporingsbevoegdheid dient te prevaleren.

De tegenwerping dat het in de praktijk allemaal wel meevalt en dat het overgrote deel van de militairen lager in rang is dan welke opsporingsambtenaar van de Koninklijke Marechaussee dan ook en dat de meeste militairen, die meerderen zijn van de betreffende Marechaussee, geen problemen maken, moge praktisch – gelukkig – juist zijn, doch juridisch is het irrelevant. Het komt mij voor dat een militair, die enige rang bekleedt – indien hij wordt verdacht van enig strafbaar feit – geen rechten behoort te kunnen ontleen aan die rang, zeker niet tegenover militairen, die de status van opsporingsambtenaar hebben. Wat ook het doel van het verlenen van een militaire rang moge zijn, het belemmeren van de opsporing van strafbare feiten is daar niet onder te classeren. Een wettelijke bepaling dat de opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee – mits in de rechtmatige uitoefening hunner bediening – zijn gelijkgesteld met militaire meerderen, lijkt me noodzakelijk.

Aanvulling van artikel 67 WvMs met een vierde lid zou een mogelijke oplossing zijn. Ook onder de te verwachten constellatie dat het WvS integraal van toepassing zal zijn op militairen is een dergelijke bepaling noodzakelijk. De praktijk zal toch blijven dat de militair, die wordt verdacht van een strafbaar feit wordt „behandeld” door personeel van de Koninklijke Marechaussee. Niet te verwachten is, dat het adagium dat de militair, lagere in rang, niets te maken heeft met het gedrag van meerderen tegelijk met de huidige wetten zal worden afgeschaft, terwijl zeker

is dat art 117 WvMs in enigerlei vorm wordt gehandhaafd.

Het principe van het probleem van de alomtegenwoordige rangverhouding blijft en zal zich alleen maar uitbreiden daar – wat tot op heden sluimert – het artikel betreffende de aanhouding op heterdaad (art 53 lid 1 WvSv) dan onverkort binnen de Krijgsmacht geldt: Ook een mindere is immers te rekenen onder „ieder^v en de meerdere is niet uitgezonderd in de definitie van verdachte.

„Five soldiers against the Netherlands”

door

MR. R. J. AKKERMAN

1. Op 28 en 29 oktober 1975 kwam voor het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg de zaak van de ex-dienstplichtigen Engel, Van der Wiel, De Wit, Schul en Dona tegen Nederlandl). De klachten van voornoemden betroffen alle de vraag of het Nederlandse militaire tuchtrecht verenigbaar is met het Europese Verdrag ter Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. Het is mijn bedoeling hieronder de rechtsgang voor de Europese organen in Straatsburg nog eens uiteen te zetten en enkele aspecten van deze zaak van enige kanttekeningen te voorzien. De zaak is terwijl ik dit schrijf nog „sub „iudice”, de einduitspraak van het Europese Hof wordt 8 juni verwacht.

2. De klachten van Engel, Van der Wiel, De Wit, Dona en Schul werden bij beslissing van 10 februari 1972 door de Europese Commissie gevoegd, in overeenstemming met „Rule 29” van de „Rules of Procedure of the „European Commission of Human Rights” (het Rapport van de Commissie van 19 juli 1974 vermeldt abusievelijk Rule 39).

3. Op 30 juli 1971 werden de eerste klachten (n.m. van Engel, Van der Wiel en De Wit) door de Commissie geregistreerd waarvan de Regering (dit formele begrip voor de Staat als (tegen)partij blijft gedurende de

¹⁾ eerdere publikaties over deze zaak o.a.:

- MRT 1972 blz. 39 (sententies HMG inzake Van der Wiel en Schul);
- XXI Ars Aequi (1972) blz. 472 m.n. P. J. Boukema (sententie HNM inzake Schul);
- NJB 73//48, M. T. Kamminga: „Militair Tuchtrecht en de Europese Conventie „voor de Rechten van de Mens”;
- NRC-Handelsblad van 26 sept. 1975, F. Kuitenbrouwer: „Militair Tuchtrecht „goed voor een mooi debat voor het Europese Hof”;
- NJB 751144145: blz. 1429, E. A. Alkema „Gelden grondrechten ook voor militairen?”.

gehele procedure gehandhaafd) korte tijd later in kennis werd gesteld. Niettemin besloten de bewindslieden van Defensie, Justitie en Buitenlandse Zaken te pogen een „advisory opinion” te verkrijgen van het Europese Hof omtrent de uitleg van enige fundamentele begrippen gebezigd in een aantal artikelen van de Conventie zoals „deprivation of liberty” en „detention” in artikel 5^{1)a)}, „Court” in art. 5^{1)a)} en „independent and „impartial tribunal” in art. 6¹⁾, „the fulfilment of any obligation prescribed by law” in art. 5^{1)b)} en „criminal charge” in artikel 6¹⁾.

4. Waarom dit „niettemin”? Het gaat hier om de uitleg van artikel 1 van het 2e Protocol bij de Conventie, dat de competentie van het Hof om „advisory opinions” te geven, regelt. Het Hof kan een dergelijk advies geven op verzoek van het Comité van Ministers (art. 1, eerste lid) – in de praktijk betreft het de Plaatsvervangers der Ministers – van (Buitenlandse Zaken van landen aangesloten bij) de Raad van Europa²⁾, dat kan besluiten tot het indienen van een verzoek om een zodanig advies bij tweederde meerderheid (derde lid), mits (tweede lid)

„Such opinions shall not deal with any question
„relating to the content or scope of the rights or freedoms
„defined in Section 1 of the Convention (. .),
„or with any other question which the Commission, the
„Court or the Committee of Ministers might have to
„consider in consequence of any such proceedings as could
„be instituted in accordance with the Convention.”

De ratio van deze beperking is gelegen in het gevaar, dat door het Hof aan het Comité van Ministers uitgebrachte adviezen prejudiciërend zouden kunnen werken bij de beslechting van geschillen, welke taak nu juist volgens het Verdrag rust bij het Hof. Toetsing van de vragen van nederlandse zijde aan deze criteria moest wel leiden tot de veronderstelling dat het Hof zich incompetent zou verklaren indien deze voorgelegd zouden worden met het verzoek om een „advisory opinion”. Enerzijds leek het hier duidelijk te gaan om vragen „relating to the content or scope „of the rights and freedoms defined in section 1 of the Convention”, anderzijds was op het moment dat het besluit van de bewindslieden vaststond (najaar 1971) reeds bekend dat drie (van de latere vijf) klachten bij de Commissie waren ingediend zodat de irrealis „any question which the „Commission (. .) might, have to consider in consequence of any such „proceedings as could be instituted” inmiddels duidelijk realis geworden was.

De bewindslieden besloten echter de Nederlandse vertegenwoordiger in de vergadering van Plaatsvervangers opdracht te geven zijn collega's te

²⁾ slechts die landen die het tweede Protocol geratificeerd hebben.

overreden de vragen aan het Hof voor te leggen. De vergadering besloot medio februari 1972 niet tot een verzoek aan het Hof over te gaan³). Van de zijde van de Directie voor de Mensenrechten van de Raad van Europa was ook niet nagelaten de aandacht te vestigen op het feit dat inmiddels vijf klachten van Nederlandse soldaten op het gebied van het militaire straf- en tuchtrecht bij de Europese Commissie geregistreerd waren hetwelk de twijfelaars zeker heeft beïnvloed. Het risico van deze diplomatieke faux-pas lijkt doelbewust te zijn genomen in het licht van het belang dat de bewindslieden toen reeds hechtten aan een verantwoorde herziening van het militaire straf- en tuchtrecht in Nederland.

5. Op 17 juli 1972 verklaarde de Europese Commissie de klachten van alle klagers onder de art. 5, 6 en 14 van de Conventie ontvankelijk betrekking hebbende op disciplinaire straffen aan hen opgelegd, de daarbij gevolgde procedure en het onderscheid gemaakt tussen klagers en burgers aangaande zulke straffen en tussen klagers en officieren met betrekking tot de plaats van tenuitvoerlegging.

Eveneens verklaarde de Commissie ontvankelijk de additionele klachten van Dona en Schul onder de art. 10, 11, 14, 17 en 18 van de Conventie in hun relatie met de straffen aan hen opgelegd en met het recht om (binnen de krijgsmacht) artikelen te mogen publiceren en informatiestencils te verspreiden. Niet werd ontvankelijk verklaard een klacht van Engel onder art. 11 als zou de hem opgelegde tuchtstraf de uitoefening van zijn subjectieve recht van vereniging en vergadering hebben gefrustreerd.

6. Bovenstaande beslissing van de Commissie was reeds een indicatie dat de onderhavige klachten serieus genomen werden. Artikel 27 van de Conventie bepaalt namelijk dat de Commissie „shall consider inadmissible „any petition submitted (. . .) which it considers (. . .) manifestly ill-founded”. In de praktijk komt de Commissie bijzonder vaak tot deze conclusie, van (eind 1973) meer dan 6400 klachten werden slechts 130 ontvankelijk verklaard waaronder slechts twee andere van Nederlandse oorsprong, de zaak Kamma en de zaak Televizier⁴). Vele werden niet-ontvankelijk verklaard „for being manifestly ill-founded”. Dit is de enige materiële grond voor niet-ontvankelijkheid. In sommige zaken is daarom wel de vraag gerezen of het beperkte onderzoek van de Commissie, meestal afgaande op het advies van één (vroeger drie) rapporteur-lid van de Commissie, wel voldoende grond opleverde en een diepgaander onderzoek „on the merits” niet gerechtvaardigd zou zijn geweest.

³) van de inhoud van de van nederlandse zijde voorgestelde vragen alsmede de negatieve beslissing daarop werd de Tweede Kamer bij brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Voorzitter, van 21 maart 1972, in kennis gesteld.

⁴) zie voor een beschouwing over de betekenis van deze getallen: Frede Castberg, *The European Convention on Human Rights*, Sijthoff, Leiden 1974.

7. In de daarop volgende procedure (overlegging van de beschouwingen van partijen „sur le fond”) werd door de Nederlandse „regering” met betrekking tot twee punten naar voren gebracht door Engel, Dona en Schul *art.* 29 van de Conventie ingeroepen. Dit artikel luidt⁵⁾ als volgt:

„After it has accepted a petition submitted under Article 25,
„the Commission may nevertheless decide unanimously
„to reject the petition if, in the course of its examination,
„it finds that the existence of one of the grounds for
„non-acceptance provided for in *Article* 27 has been
„established.”

Artikel 27 stelt o.a. dat de Commissie niet in behandeling mag nemen klachten die kennelijk ongegrond (manifestly ill-founded) zijn of een misbruik van het recht van petitie vormen en dat de Commissie klachten die niet toelaatbaar zijn onder *artikel 26* (d.w.z. ingediend meer dan zes maanden na de beslissing in hoogste nationale instantie) dient te verwerpen. Het ging om de klacht van Engel dat hij langer dan de in art. 45 van de Wet op de Krijgstucht voorgeschreven maximale duur van 24 uur in verzekering was gesteld, waardoor art. 5^{1)c)} van de Conventie zou zijn geschonden en de klachten van Schul en Dona, dat het feit van hun bestraffing op grond van publikatie in een kazerne-krant schending opleverde van art. 11 (recht van vrijheid van vereniging en vergadering), omdat de VVDM voor zijn functioneren afhankelijk was van communicatie door middel van geschrift.

De regering nu stelde dat de betreffende klachten voorzover zij schending van art 5^{1)c)} resp. art. 11 beweren, pas opgeworpen waren in de beschouwingen van klagers betr. de ontvankelijkheid, te weten meer dan zes maanden na de beslissing van het HMG in deze, tengevolge waarvan de Commissie onder art. 29 en met toepassing van *artikel 27*³⁾ jo. art. 26 ze alsnog zou dienen te verwerpen.

8. Na van beide partijen op het afzonderlijke vraagpunt van art. 29 schriftelijke beschouwingen te hebben ontvangen besloot de Commissie op 29 mei 1973 de betreffende bestanddelen van de klachten niet onder art. 29 te verwerpen.

Hiermee stelde de Commissie duidelijk vast dat het er niet om gaat dat klagers binnen de limiet van zes maanden precies aangeven welke artikelen, leden en sub-leden zij geschonden achten, doch dat de feiten die schending zouden opleveren binnen deze limiet bij de Commissie ahangig gemaakt worden. De Commissie kan indien aan deze laatste voorwaarde voldaan is ook ex officio vaststellen of andere dan door klagers beweerde schendingen van de Conventie uit de feiten kunnen worden af-

⁵⁾ als gewijzigd ingevolge het derde Protocol bij de Conventie.

geleid. De Commissie verwierp overigens de stelling van klagers als zou art. 29 uitsluitend slaan op de gronden van niet-ontvankelijkheid van art. 27²⁾ (geen relatie met Conventie, kennelijk ongegrond, misbruik van klacht-recht) en niet van art. 27³⁾ jo. art. 26 (uitputting van nationale rechtsmiddelen, indiening klacht binnen zes maanden na beslissing in hoogste nationale instantie). Tevens verwierp de Commissie de stelling van klagers dat de „Regering” maar eerder had moeten komen met zijn bezwaren, dwz. voor de beslissing van de Commissie inzake de ontvankelijkheid, toen de regering reeds kennis droeg van de onderhavige klachten. Neen, besliste de Commissie, terzake is slechts dat de Commissie het recht heeft op elk moment in de procedure vast te stellen of één van de voorwaarden van art. 27 vervuld is, zulks „irrespective of any plea by the „parties”.

9. Eind augustus 1973 ontving de Commissie de laatste beschouwing „sur le fond” (van regeringszijde). Op 7 en 8 januari 1974 bevond de secretaris zich in opdracht van de Commissie in Nederland teneinde in overeenstemming met art. 28^{b)} te pogen een minnelijke schikking tot stand te brengen.

Deze poging werd als mislukt beschouwd nadat was gebleken dat de indicaties van beide zijden geen basis boden van waaruit pogingen om een minnelijke schikking te bereiken in dit stadium van de procedure met vrucht zouden kunnen worden voortgezet.

10. Op 19 juli 1974 besloot de Commissie tot vaststelling van haar rapport dat werd overgelegd aan het Comité van Ministers (ingevolge art. 31²⁾) en bekend gesteld aan de Nederlandse behandelende autoriteiten. In haar rapport was de Commissie tot de conclusie gekomen dat t.a.v. vier van de vijf klachten art. 5¹⁾ en 5⁴⁾ van de Conventie (verbod van vrijheidsberoving zonder dat bepaalde voorwaarden vervuld zijn, spoedige rechterlijke beslissing over de rechtmatigheid van de vrijheidsberoving) waren geschonden. Ingevolge art. 48 mogen zowel de Commissie als de Hoge Verdragsluitende Partij een zaak aan het Hof voorleggen.

De Commissie besloot hiertoe op 8 oktober 1974, de regering op 17 december 1974. Indien zulks niet tijdig gebeurd was had ingevolge art. 32 het Comité van Ministers zich over de zaak moeten buigen en bij tweederde meerderheid een beslissing moeten nemen. Hoc tempore et loco lijkt het niet juist, nu het Hof op het moment dat dit geschreven wordt zich nog over de klachten moet uitspreken, op de merites van het rapport van de Commissie en de behandeling daarvan voor het Hof in te gaan. Ik wil volstaan met het aanstippen van enkele interessante procedurele punten⁶⁾.

6) voorts verwijs ik naar het eerder genoemde tamelijk volledige artikel van E. A. Alkema in NJB 75//44/45 blz. 1429.

11. Op 1 oktober 1975 besloot de door het lot (ingevolgart. 43 van de Conventie) gekozen kamer van 7 leden (en 7 plaatsvervangers) met toepassing van Rule 48 van de Rules of Procedure voor het Hof plaats te maken voor het Hof „en plenaire“: „Considering that the case raises „serious questions affecting the interpretation of the Convention for the „Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Decides, „unanimously, to relinquish jurisdiction forthwith in favour of the plenary „Court.“

Het voltallige Hof zou in de praktijk 13 van de 18 (17 waren op het ogenblik van de hoorzitting in leven) leden tellen, het quorum is 11. Opmerkelijk is de hoge leeftijd van enkele rechters. Eén van hen sliep gedurende het grootste gedeelte van de beide zittingsdagen. Op een zeker ogenblik bepleitte de landsadvocaat, Mr. Drooglever Fortuyn, dat (de dissenting opinion van Commissielid Frowein aanhalend), „the military „service covers potentially 24 hours of the day. In this respect, Mr. President, in my opinion sleeping should be considered as a military duty „also“. Hilariteit en de betrokkene schrok wakker van het rumoer.

12. Bijzondere aandacht verdient de positie van de advocaat van klagers voor het Hof⁷⁾. Individuele klagers hebben geen „locus standi in „judicio“. Toch zijn er twee „loopholes“ in het systeem van de Conventie. Rule 56 van de „Rules of Procedure“ van de Commissie jo. Rule 29 van de „Rules of Court“ bepaalt dat de (aangewezen) gedelegeerden „may „be assisted by any person appointed by the Commission“. Voorts kan het Hof ingevolge Rule 38 van de „Rules of Court“ „hear as a witness „or expert or in any other capacity any person whose evidence or statements „seem likely to assist in the carrying out of its task“. Van deze mazen maken Commissie en Hof een toenemend gebruik. In de onderhavige zaak besloot liet Hof de weg van Rule 29 te volgen.

13. De advocaat van klagers heeft verkozen voor het Hof de Nederlandse taal te bezigen. Volgens Alkema (NJB 751144/45, blz. 1431, 1432) „omdat zijn betoog (. . .) nogal technisch was en hij ieder misverstand „wilde vermijden“. Een wijziging van Rule 27 van de „Rules of Court“ van 29 september 1975 maakte dat mogelijk. Ingevolge het nieuwe derde lid van Rule 27 zal in dat geval het Hof verantwoordelijk zijn voor vertaling in de Engelse of Franse taal. Vergelijking met de tekst van het vierde lid zou er op wijzen dat op het Hof een „zware“ verantwoordelijkheid voor de juistheid van de vertaling rust. Het risico lijkt echter in de praktijk toch te komen voor rekening van de spreker. De regeringsdelegatie heeft er dan ook geen bezwaar in gezien in het Engels te corresponderen en te pleiten.

⁷⁾ zie ook E. A. Alkema in NJB 75//44/45 blz. 1430.

14. Vier van de vijf klagers waren op uitnodiging van de Raad van Europa bij de hoorzitting aanwezig. Op de suggesties van de advocaat van klagers en van de gedelegeerden van het Hof om hen te horen of het woord te verlenen (met toepassing van Rule 38 van de „Rules of Court”) is het Hof niet ingegaan. Zulks had het voortkruipende contentieuze karakter van de procedure voor het Hof nog kunnen versterken. De vraag zal onbeantwoord blijven of het gedrag van klagers – niet alleen het blijven zitten bij binnenkomst en vertrek van de leden van het Hof, maar ook het met gebalde vuist het Hof verwelkomen – het Hof op dit punt van een voornemen heeft afgebracht.

Een opmerking bij een naschrift

door

MR. G. L. COOLEN

Naar aanleiding van het naschrift van E.H.N. bij de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage van 13 oktober 1975, nr. M.A.W. 197411182 (M.R.T. 1976, 185) moge ik het volgende in het midden brengen.

1. Reeds eerder – en wel in zijn uitspraak van 9 december 1974, nr. M.A.W. 19741625 – ging het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage (ogenschijnlijk?) in tegen de in het naschrift aangehaalde vaste jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep. Zijdens verweerder was gesteld dat klager in zijn beroep niet-ontvankelijk diende te worden verklaard, omdat de (bestreden) weigering van de minister van defensie om klager bij Hare Majesteit de Koningin voor te dragen voor bevordering, niet kon worden aangemerkt als een besluit waardoor klager rechtstreeks in zijn belang werd getroffen. Het Gerecht overwoog:

„Indien er inderdaad sprake zou zijn van een besluit, ten grondslag „liggende aan een weigering, zou het Gerecht verweerder in zijn betoog „kunnen volgen. Dit is in casu evenwel anders, nu verweerder kennelijk „niet voornemens was naar aanleiding van klagers verzoek van 5 juli 1973 „(om het daarheen te leiden, dat hij alsnog zou worden bevorderd) over- „eenkomstig dit verzoek een beslissing uit te lokken en een dergelijke „beslissing tenslotte niettemin is verkregen, nadat klagers gemachtigde „zich rechtstreeks tot Hare Majesteit de Koningin had gewend.

„Onder deze omstandigheden is naar de opvatting van het Gerecht „sprake van een besluit, waardoor klager rechtstreeks in zijn belang is „getroffen.”

In zijn in de aanhef genoemde uitspraak van 13 oktober 1975 gaat het

Gerecht een stap verder: een officier wordt ook rechtstreeks in zijn belang getroffen door het besluit hem niet (meer) voor bevordering voor te dragen.

Het standpunt van het Gerecht is duidelijk; het gaat lijnrecht in tegen de gevestigde jurisprudentie. Des te opmerkelijker is de jongste uitspraak van hetzelfde Gerecht (uitspraak van 29 maart 1976, nr. M.A.W. 1975/92), waarin – woordelijk weergegeven – wordt gesteld:

„De bestreden beslissing komt neer op een weigering klager bij Hare „Majesteit de Koningin voor bevordering voor te dragen. Tegen een „besluit als het onderhavige kan echter geen beroep op grond van de „Ambtenarenwet 1929 worden ingesteld, omdat betrokkene door een „zodanig besluit niet rechtstreeks in zijn belang getroffen wordt, als „bedoeld in artikel 24 lid 1 van deze wet. Een zodanig rechtstreeks in zijn „belang treffen van de betrokkene vindt immers eerst plaats nadat de tot „bevordering bevoegde autoriteit, te weten de Kroon, een besluit tot „niet-bevordering heeft genomen”.

2. Persoonlijk ben ik van mening dat in zaken als de onderhavige een onderscheid moet worden gemaakt tussen (*a*) het niet voordragen voor bevordering (in feite: het niet uitlokken van een beslissing omtrent bevordering) omdat er geen vacature bestaat of omdat betrokken officier, gelet op zijn plaats in de ranglijst, nog niet voor bevordering aan de beurt is, en (*b*) het niet voordragen voor bevordering (maar ook niet voor passering) op grond van de overweging dat betrokkene niet de vereiste geschiktheid (in ruime zin) bezit.

In het eerste geval wordt m.i. betrokken officier door de weigering van de minister om een beslissing omtrent zijn bevordering uit te lokken wel degelijk rechtstreeks in zijn belang getroffen. Het besluit (te weigeren) is immers bevoegd genomen; het is de taak van de minister officieren – *afhankelijk van de behoefte en gelet op hun plaats in de ranglijst* – voor bevordering of voor passering voor te dragen. Klager in geval van beroep verwijzen naar de Kroon is zinloos.

In het tweede geval ligt de zaak evenwel anders. De minister heeft zich bewogen op een terrein dat het zijne niet is; niet hij, doch de Kroon is bevoegd beslissingen omtrent bevordering te nemen. Er zijn dan, in geval van beroep, twee mogelijkheden. Men kiest voor niet-ontvankelijkheid; klager kan zich daarna wenden tot de Kroon; of men kiest voor nietigverklaring van het (onbevoegd genomen) besluit. Mijn voorkeur gaat uit naar de tweede mogelijkheid.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 19 november 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel F. H. Houtkamp
en Luitenant-Kolonel Mr. W. van den Berg;
Raadsman: Luitenant-Kolonel J. H. Bruinen.

Ten laste gelegd: dood door schuld, door een persoon, die links dicht naast een rechts van de weg geparkeerde auto stond, aan te rijden; althans onvoldoende naar links uitwijken bij het passeren van een stilstaande auto.

Het primaire niet; het subsidiaire wel bewezen verklaard; echter afwezigheid van alle schuld omdat beklagde, marechaussee, als bestuurder van een combi die een geldauto van de Nederlandse Bank begeleidde, alles heeft gedaan wat redelijkerwijs van een bestuurder van een beveiligings- en volg-wagen mocht worden geëist.

Vrijspraak.

(W.V.W. art. 36; R.V.V. art. 36)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen M.W., geboren 11 september 1955, marech.-I, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„*primair:*

„dat hij op of omstreeks 21 maart 1975 te Meppel als bestuurder van „een vierwielig motorrijtuig,

„type Combi daarmee in ernstige mate onvoorzichtig en/of in ernstige „mate onoplettend heeft gereden over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Werkhorst, even vóór en/of tijdens het inhalen „en/of voorbijrijden van een voor hem gezien ter rechterzijde van de „weg stilstaande personenauto en een links dicht naast die personenauto „staand persoon, genaamd Klaas Talen, met het aan deze in ernstige „mate onvoorzichtige en/of onoplettende wijze van rijden van beklagde „en mitsdien aan zijn min of meer grove schuld te wijten gevolg, dat de „door hem beklagde bestuurde combi is aangereden tegen voornoemde „Talen, bij en door welke aanrijding voornoemde Talen zwaar lichame- „lijk letsel heeft bekomen, te weten een bekkenfractuur, alsmede enig „ander letsel,

„of, indien het primair ten laste gelegde niet tot veroordeling van be- „klagde zou kunnen leiden,

„*subsidiair:*

„dat hij toen aldaar als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „type Combi, daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Werkhorst, bij het links inhalen van een gezien „zijn, beklagdes, rijrichting ter rechterzijde van de weg stilstaande personenauto en een links dicht naast die personenauto staande man, „niet zoveel nodig behoorlijk naar links is uitgeweken“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem primair telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 21 maart 1975 heb ik in Meppel als bestuurder gereden met een vierwielig motorrijtuig type Kombi over de Werkhorst. Deze weg stond open voor het openbaar verkeer. Tijdens het inhalen en voorbijrijden van een personenauto die stil stond aan de voor mij gezien rechterkant van de weg ben ik aangereden tegen een man die plotseling voor mij gezien links, naast die auto bleek te staan, genaamd, zoals later bleek, Klaas Talen. Ik erken dat ik om hem niet te raken meer naar links had moeten uitwijken. Ik gaf naar beste kunnen uitvoering aan mijn instructie, de voor mij rijdende bankauto met waardevolle inhoud te beveiligen door zo dicht achter hem te rijden, dat geen verkeer zich zou kunnen tussenvoegen. Hierdoor kon ik wel op tijd de achterkant van die stilstaande auto zien maar niet de man naast het linkervoorportier;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Middag, Hendrik Jan,:

Op 21 maart 1975 was ik aangewezen als commandant van de beveiliging van het waardetransport van de Nederlandse Bank. De beveiliging bestond uit twee kombi's en twee motorrijders van de Koninklijke Marechaussee. Eén kombi reed voor de bankwagen en één kombi achter de bankwagen. Als commandant zit ik in de eerste kombi, die voor de bankwagen rijdt. De andere kombi rijdt achter de bankwagen. In deze kombi zat de marechaussee W. als bestuurder. Op 21 maart 1975, reden we over de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Werkhorst, terplaatse gelegen binnen de bebouwde kom van de gemeente Meppel. We kwamen uit de richting Zwolle en reden in de richting Meppel centrum. We naderden een kruising die beveiligd was door middel van verkeerslichten. De instructie voor de chauffeur van de achterste kombi luidt, dat hij moet vermijden dat een ander voertuig zich tussen de kombi en de bankwagen voegt. Dit geldt vooral voor binnen de bebouwde kom ener gemeente. Nadat we de kruising gepasseerd waren zag ik dat aan de rechterzijde van de Werkhorst een personenauto geparkeerd stond. Ik schatte de afstand tussen de kruising en de geparkeerde perso-

nenauto op ongeveer 80 á 90 meter. Ik zag dat deze personenauto gedeeltelijk op de weg geparkeerd stond. Ik zag dat links naast deze personenauto op de rijbaan een man stond, ter hoogte van het linkerportier. Ik merkte dat het voertuig waarin ik zat uitweek naar links. Ik was op dat moment nog ongeveer 15 meter van het geparkeerde voertuig verwijderd. Ik keek in de rechterbuitenspiegel. Ik zag dat de bankwagen ons goed volgde. Ik kon de achterste kombi niet zien. Deze was geheel verscholen achter de bankwagen. Ik zag dat de bankwagen ook naar links uitweek. De bankwagen was de man en de geparkeerde auto reeds zeer dicht genaderd. Ik bleef in mijn spiegel kijken en op het moment dat we weer met ons voertuig naar rechts gingen, zag ik, de achterste kombi. In een fractie van een seconde zag ik dat de kombi de man naast het geparkeerde voertuig al zo dicht genaderd was dat een aanrijding niet meer te voorkomen was. Direct daarop zag ik dat de man door de rechterszijde van de kombi, die bestuurd werd door de marechaussee W. geraakt werd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde subsidiaris ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 21 maart 1975 te Meppel als bestuurder van een vierwielig „motorrijtuig, type Combi, daarmee rijdende over de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Werkhorst, bij het links inhalen van een „gezien zijn, beklagdes, rijrichting ter rechterzijde van de weg stilstaande „personenauto en een links dicht naast die personenauto staande man, „niet zoveel nodig behoorlijk naar links is uitgeweken”;

Overwegende, dat op grond van het onderzoek ter terechtzitting is gebleken dat hetgeen door beklagde is verklaard omtrent de feitelijke toedracht van het ten laste gelegde als juist is aan te nemen, zijnde in het bijzonder gebleken dat beklagde toen gezien de omstandigheden ter plaatse – met name dat het uitzicht van beklagde naar rechts door een vlak voor hem rijdende bankwagen, welke bankwagen door beklagde in verband met een geldtransport op zeer korte afstand gevolgd diende te worden, belemmerd werd – gedaan heeft hetgeen redelijkerwijze van een bestuurder van een beveiligings- en volgwagen, met een opdracht als bovenvermeld, mocht worden geëist;

Overwegende, dat mitsdien bij beklagde alle schuld met betrekking tot het hierboven bewezen verklaarde en gekwalificeerde feit ontbrak, weshalb hij behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „overtreding van de gedragsregel vastgesteld bij art. 36, eerste lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens, strafbaar gesteld bij art. 139, eerste lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aan-

genomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN

Verklaart niet bewezen hetgeen aan de beklaagde primair is ten laste gelegd. Spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit doch hem deswege niet strafbaar; Spreekt hem vrij.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 19 november 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel F. H. Houtkamp en Luitenant-Kolonel Mr. W. van den Berg;

Raadsman: Mr. F. H. I. Luijck.

*Mishandeling, meermalen gepleegd, begaan door een majoor die de bestuurder van een auto een vuistslag in het gezicht heeft gegeven en 3 andere personen met de vuist en met een hondenriem heeft geslagen.
f 600 boete.*

(W.Sr. art. 300)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur bij die krijgsraad, eiser, tegen H.A. geboren 26 juni 1927, majoor, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: na voeging van de afzonderlijke tegen hem aangebrachte zaken, nummers 1220/I/75 (I) en 1221/1/75 (11):

„I. dat hij op of omstreeks 29 januari 1975 te Leusden, in elk geval in „Nederland, opzettelijk gewelddadig H. T. Brack, met kracht met een „tot vuist gebalde hand in het gezicht (of op de kaak) heeft gestompt, „door welk stompen voornoemde Brack pijn heeft ondervonden,

„II. dat hij op of omstreeks 1 maart 1975 te Leusden, in elk geval in „Nederland, opzettelijk gewelddadig,

„1. met een tot vuist gebalde hand E. R. P. Brouwer op de kin heeft „geslagen en met een hondetetting (hondenriem) of soortgelijk voorwerp „op de rug heeft geslagen door welk slaan voornoemde Brouwer pijn „aan de kin en aan de rug heeft ondervonden;

„2. met een tot vuist gebalde hand D. J. Kuypers tegen het hoofd en/of

„een wang heeft geslagen, door welk slaan voornoemde Kuypers pijn heeft ondervonden;

„3. met een hondeketting of hondenriem of soortgelijk voorwerp „Yvonne J. van de Bos in de nek heeft geslagen, door welk slaan voornoemde Yvonne van de Bos pijn heeft ondervonden“;

Overwegende, dat in de telastelegging onder 11.1. tengevolge van een typfout staat vermeld: „en met met een hondeketting“, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „en meteen hondeketting“, door welke verbetering de beklagde in zijn verdediging niet wordt benadeeld;

Overwegende: . . . enz.;

I. Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 29 januari 1975 liep ik in Leusden met mijn honden te wandelen. Toen ik dan ook één van mijn twee honden aan de andere kant van de straat zag lopen, naderde er een auto met naar mijn mening een gevaarlijke snelheid. Ik maak mij daar altijd gauw kwaad over en ik ben naar de bestuurder van deze auto toegelopen en vroeg hem om uit de auto te komen. Gezien de bestuurder niet uit zijn auto kwam, opende ik het portier van zijn auto en gaf hem een draai om zijn oren, waarbij het wel mogelijk is dat ik hem meerdere klappen of stompen tegen de kaak heb gegeven. Ik kan mij wel voorstellen, dat de man, die ik in het gezicht had geslagen of gestompt, daardoor pijn ondervond. De man die ik geslagen had bleek genaamd H. T. Brack;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . . , zakelijk onder meer inhoudt, als verklaring van Heinrich Theodor Brack:

Op 29 januari 1975 reed ik in mijn personenauto over de openbare weg, de Dissel, te Leusden. Toen ik ongeveer twintig meter van het parkeerterrein van de sporthal „Groenhouten“ verwijderd was, zag ik een mij onbekende man op een verhoging in het midden van de weg staan. Doordat de man op het midden van de weg stond kon ik er met mijn auto niet langs en moest stoppen. Bovendien moest ik stoppen voor een langs de weg lopend hondje. Ik zag dat bedoelde man de hond langs de linker zijde van mijn auto verder liet lopen. Ik draaide hierop het portierraam van de auto open en maakte een grapje door tegen hem te zeggen: „Denk „om je hond“. Ik zag dat hij op mijn auto af kwam lopen. Ik zag op dat moment aan zijn gezicht, dat hetgeen ik tegen hem had gezegd in verkeerde aarde was gevallen. Ik zei tegen hem: „Je kunt toch zeker wel „tegen een grapje.“ Hierop maakte hij het portier van mijn auto aan mijn zijde open. Ik zag dat hij met zijn tot vuist gebalde rechterhand, krachtig en naar mijn mening met opzet, tegen mijn linkerkaak stompte. Ik voelde daarna een hevige pijn aan mijn linker bovenkaak. Ik voelde, dat hij mij hierna nog drie à vier harde klappen tegen mijn hoofd gaf,

welke mij allen pijn deden. Een van deze klappen raakte mijn onderlip, waardoor deze hevig pijn deed en opzwol. Ik zag, dat de man twee honden bij zich had. Ik ken deze persoon niet van naam. Ik vermoed, dat het een militair is. Ik zag dit, doordat hij een militair jack, een zogenaamde buitengevechtsjas aan had. Zijn signalement omschrijf ik als volgt: lengte ongeveer 1.85 meter, donker kort geknipt haar, grote snor, fors postuur, ongeveer 42 jaar oud;

als relaas van verbalisant :

Op 13 februari 1975 heb ik, eerste verbalisant, aangever Brack vernoemd, geconfronteerd door middel van een op de brigade Amersfoort aanwezige confrontatiespiegel met verdachte A. Eerste genoemde verklaarde hierbij:

De persoon, die ik hier voor mij zie en die u A. noemt, herken ik als de persoon, die mij op 29 januari 1975, omstreeks 19.00 uur, een aantal slagen op mijn gezicht heeft gegeven. Ik herken hem aan zijn snor en de manier van kijken. Als hij je aankijkt heeft hij een strenge en norse uitdrukking. Ik herken hem eveneens aan de vorm van zijn gezicht. Niet dik doch stevig en ovaal. Ik herken hem aan zijn haardracht;

II. Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 1 maart 1975 heb ik te Leusden E. R. P. Brouwer eerst met de vuist geslagen en daarna heb ik met de riem, die gedeeltelijk bestaat uit leer en gedeeltelijk uit ijzer, rond mij heen geslagen, waarbij het wel mogelijk is, dat ik eerst D. J. Kuypers op de kin heb geslagen en daarna E. R. P. Brouwer met de hondeketting (hondenriem) op de rug heb geslagen. Dat ik al vechtende daarbij met deze hondeketting (hondenriem) ook Yvonne J. van de Bos heb geslagen, is wel mogelijk:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . ., zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Edwin Ronald Peter Brouwer:

Op 1 maart 1975 reed ik op de door mij bestuurde brommer over een schelpenpad, gelegen tussen het Hooiland en het Vlasland te Leusden. Op enige afstand achter mij reed mijn vriend Dirk Jan Kuypers op zijn brommer. Zijn vriendin Yvonne van de Bos zat bij hem achter op de brommer. Voor mij zag ik een man op het pad staan. Ik zag, dat hij mij een stopteken gaf. Ik stopte op ongeveer één meter vóór hem. Ik zag, dat die man op mij toe kwam lopen. Ik hoorde hem roepen. Tegelijkertijd voelde ik dat de man mij met één van zijn vuisten een stomp tegen mijn kin gaf. Dit deed mij flink pijn. Meteen daarna sloeg de man mij nog enige malen met een hondeketting op mijn rug. Ik voelde dat deze slagen mij pijn deden. Zijn signalement omschrijf ik als volgt:

- opvallende spitse snor;
- lengte, ongeveer 1.85 meter, fors postuur;
- kort geknipt haar, van voren iets kalend;

als verklaring van Dirk Jan Kuypers:

Op 1 maart 1975 reed ik met mijn brommer over een schelpenpad in de omgeving van mijn ouderlijke woning te Leusden. Mijn vriend Ed Brouwer, reed – eveneens op een brommer – voor mij. Achter op mijn brommer zat mijn vriendin Yvonne van de Bos. Ed Brouwer, die ongeveer tien meter voor mij reed, zat alleen op zijn brommer. Plotseling zag ik dat Brouwer door een mij onbekende voetganger werd geslagen. Deze voetganger stond – gezien onze rijrichting – op het linker gedeelte van het pad. Ik zag dat Brouwer stopte en daarbij op zijn brommer bleef zitten. Ondertussen zag ik dat de voetganger hem met een hondenriem of -ketting op zijn rug sloeg. Ik zag, dat hij hem in ieder geval drie keer met kracht en naar mijn mening met opzet sloeg. Toen ik ongeveer een halve meter bij die voetganger vandaan was, stompte hij mij met één van zijn tot vuisten gebalde handen tegen mijn rechterschouder. Ik voelde meteen flinke pijn aan de rechterzijde van mijn hoofd. Ik omschrijf deze persoon als volgt:

- fors postuur, ongeveer 1,85 meter lang;
 - ongeveer 45 jaar oud;
 - zgn. Engelse snor;
 - donkerblond kortgeknipt haar, voor iets kalend;
- als relaas van verbalisant:

Op 4 maart 1975, heb ik aangever Kuijpers geconfronteerd met A. Hij verklaarde: „De persoon, waarmede u mij zojuist confronteerde en „die u A. noemt, herken ik pertinent als degene waarover ik in mijn „verklaring spreek. Ik herken hem aan zijn signalement zoals ik dat heb „opgegeven“;

als verklaring van Yvonne J. van de Bos:

Op 1 maart 1975 zat ik achter op de brommer van mijn vriend Dirk Jan Kuijpers. Wij reden over het schelpenpad tussen het Hooiland en het Vlasland te Leusden. Enige meters voor ons reed Ed Brouwer op zijn brommer. Hij was alleen. Plotseling stopte Dirk Jan. Toen zag ik, dat een voetganger Ed Brouwer sloeg met een riem of een ketting. Ik zag dat Brouwer voorovergebogen op zijn brommer zat. Ik zag dat die voetganger met kracht en volgens mij met opzet Brouwer enige slagen met een hondeketting toediende. Ik zag dat Dirk Jan naar hem toeliep. Toen Dirk Jan vlak bij hen was, zag ik dat die voetganger zonder enige aanleiding zich ook tegen hem keerde. Ik zag, dat hij met één van zijn tot vuisten gebalde handen Dirk Jan een stomp tegen zijn hoofd gaf en hem vervolgens met dezelfde ketting op zijn rug begon te slaan. Ik zag dat die man maar bleef slaan met die ketting en Dirk Jan bleef volgen in mijn richting. Toen ze vlak bij mij waren gaf de man mij ook twee slagen met de ketting. Eén kwam achter tegen mijn helm en de andere in mijn nek. Onmiddellijk na die laatste slag voelde ik hevige pijn in mijn nek. Ik omschrijf die man als volgt:

- fors postuur, ongeveer 1,80 meter lang;
 - kort geknipt, donker blond haar;
 - iets kalend aan de voorzijde van haarinplant;
 - Ted de Braak-snor;
- als relaas van verbalisant:

Op 4 maart 1975, heb ik aangeefster van de Bos, geconfronteerd met A. Zij verklaarde: „Ik weet zeker, dat de persoon, waarmee u mij zojuist „confronteerde, degene is waarover ik in mijn verklaring sprak. Ik „herkende hem aan zijn haardracht en zijn snor”;

overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„I. dat hij op 29 januari 1975 te Leusden opzettelijk gewelddadig „H. T. Brack met kracht met een tot vuist gebalde hand in het gezicht „heeft gestompt, door welk stompen voornoemde Brack pijn heeft ondervonden;

„II. dat hij op 1 maart 1975 te Leusden opzettelijk gewelddadig, „1. met een tot vuist gebalde hand E. R. P. Brouwer op de kin heeft „geslagen en met een hondenketting (hondenriem) op de rug heeft geslagen door welk slaan voornoemde Brouwer pijn aan de kin en aan de „rug heeft ondervonden;

„2. met een tot vuist gebalde hand D. J. Kuijpers tegen een wang heeft „geslagen, door welk slaan voornoemde Kuijpers pijn heeft ondervonden;

„3. met een hondenketting Yvonne J. van de Bos in de nek heeft geslagen, door welk slaan voornoemde Yvonne van de Bos pijn heeft „ondervonden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „mishandeling, meermalen gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht*);

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feit(en), en de omstandigheden waar-

*) Ten rechte: Wetboek van Strafrecht (*Red.*).

onder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;
[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 600, subs.
24 dagen hechtenis – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

vonnis van 7 januari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel E. G. Soomer en
Majoor R. R. A. von Barnau Sythof.

In vereniging brand gesticht door het aansteken van op de grond gegoten benzine op korte afstand van een tent, waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar te duchten was; voorts vernielen van de voorruiten van een aantal jeeps.

1 week gevangenisstraf voorwaardelijk en f 100 boete.

(W.Sr. art. 157 en 350)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen
T.M.P., geboren 17 juni 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 18 maart 1975 in de gemeente Sevenum
„tezamen en in vereniging met W.F., althans alleen, opzettelijk brand
„heeft gesticht op zeer korte afstand naast een tent waarin zich enige
„personen bevonden, hebbende hij, beklaagde, toen aldaar opzettelijk
„samen met zijn mededader, althans alleen, een jerrycan afgekoppeld en
„vervolgens een deel van de zeer licht ontvlambare inhoud op de grond
„direct naast genoemde tent uitgegoten, waarna hij en/of zijn mededader,
„met een of meer lucifers die vloeistof heeft/hebben aangestoken, terwijl
„van genoemde handelingen gevaar voor goederen en/of levensgevaar te
„duchten was voor de zich in genoemde tent bevindende militairen,

„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling
„mocht of zou kunnen volgen,

„dat hij, toen W.F. op of omstreeks 18 maart 1975 te Sevenum opzet-
„telijk brand stichtte, terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen en/of
„levens-gevaar voor personen was te duchten, alstoen aldaar opzettelijk
„bij dat misdrijf behulpzaam is geweest, hebbende hij, beklaagde, genoem-
„de F. geholpen met het afkoppelen van bedoelde jerrycan, waarin zich
„licht ontvlambare vloeistof bevond en het uitgieten van die vloeistof
„over de grond,

„2. dat hij op of omstreeks 14 en 15 april 1975 in de gemeente Nistel-

„rode tezamen en in vereniging met W.F. en/althans alleen, opzettelijk en „wederrechtelijk een of meer ruiten van militaire jeeps, toebehorende „aan de Staat der Nederlanden, met een hard voorwerp heeft ingeslagen „en dusdoende vernield of beschadigd”;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

In de avond van 18 maart 1975 heb ik in de gemeente Sevenum tijdens een oefening van onze compagnie samen en in vereniging met de soldaat W.F. opzettelijk brand gesticht op zeer korte afstand naast een Caditent waarin zich een paar militairen bevonden; we hebben toen een jerrycan, die op een driepoot stond afgekoppeld en een deel van de inhoud op de grond naast die tent uitgegoten. Ik wist dat in die jerrycan toen benzine of kerosine zat, in ieder geval een zeer licht ontvlambare vloeistof. Daarna heeft W.F. met een paar lucifers de vloeistof aangestoken. Ik schat de afstand tussen de tent en de brandende vloeistof ca. anderhalve meter.

Op 14 en 15 april 1975 heb ik, wederom tijdens een oefening, in de gemeente Nistelrode een ruit van de jeep van W.F. opzettelijk met een hard voorwerp ingeslagen en vernield (dit gebeurde in de avond van 14 april, omdat W.F. de ruit van mijn jeep tevoren had kapotgegooid met een stok). In de nacht van 14 op 15 april 1975 hebben we samen een aantal ruiten van militaire jeeps met een borstel ingeslagen en daardoor vernield, dit om te voorkomen, dat men ons zou verdenken van het vernielen van de jeeps van W.F. en van mij. Uiteraard is het mij bekend, dat de jeeps toebehoorden aan de Staat der Nederlanden. In beide gevallen had ik tijdens die oefening tevoren gedronken; op 18 maart 1975 in ieder geval cognac en bier; op 14 april 1975 bier;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisant:

Op 19 maart 1975 werd dezerzijds een bericht ontvangen, afkomstig van Commandant 141e Rayonverbindingscompagnie uit Harderwijk, inhoudende dat brand werd gesticht in een bivak in de gemeente Sevenum. Hij verzocht om een onderzoek. Naar aanleiding van bovenstaande bericht heb ik op voormelde datum omstreeks 07.35 uur op de opgegeven plaats een onderzoek ingesteld. Aldaar heb ik het volgende bevonden en waargenomen: In het kader van de oefening „Robbe-does” was in bebost terrein in de gemeente Sevenum een bivak ingericht door de 141e Rayonverbindingscompagnie van het 41e Verbindingsbataljon uit Harderwijk. De militairen van dit onderdeel waren ondergebracht in groeps- en tweepersoonstenten. Ik zag, dat bij een groepstent in het bivak een jerrycan met benzine op een driepoot stond geplaatst, welke diende voor de kachel in bedoelde tent, waarin de Cadi was gevestigd. Ongeveer één

meter vanaf die jerrycan begon een brandspoor wat doorliep tot die tent. Het terplaatse aanwezige gras was over een oppervlakte van ongeveer een meter bij vijftig centimeter verbrand. Ik zag bij het begin en ongeveer bij het einde van het brandspoor een afgestreken lucifer liggen. Het aanwezige gras was dermate vochtig, dat het onmogelijk moet zijn geweest om er zonder hulp van benzine de brand in te steken. Gezien de omstandigheden was het gras niet bestemd om verbrand te worden. Door de in de tent aanwezige benzinekachel had bij uitbreiding van de brand zeer ernstig gevaar kunnen ontstaan voor personen en goederen;

als verklaring van Hendrik Jan Hofstee:

Op 18 maart 1975 heb ik als barbediende dienst gedaan in de caditent in het bivak te Sevenum, waar wij voor een meerdaagse oefening verblijven. Ik deed in de caditent dienst samen met de soldaten Broekema en Heringa. Omstreeks 21.30 uur was niemand meer in de tent, behalve het barpersoneel en nog twee personen die in onze tent bleven slapen, omdat het bij hun in de tent vol was. Ik heb de kachel nog wat zachter gezet, waarna wij zijn gaan slapen. Op een gegeven moment schrok ik wakker. Ik hoorde iemand brand roepen. Onmiddellijk sprong ik overeind en was meteen klaar wakker. Ik sprong uit mijn bed en leunde in de verwarring met mijn linkerhand tegen de kachelpijp aan, waarbij ik tweedegraads brandwonden aan die hand opliep. Ik zag onder langs de tentrand vuur en er kwam ook veel rook in de tent. Wij zijn naar buiten gelopen en zagen het branden op een plek vlak bij onze tent. Wij wilden het vuur uittrappen maar dit lukte niet. De korporaal Warners heeft toen het vuur met een brandblusser gedoofd. Op 18 maart 1975, omstreeks 15.00 uur, heb ik de jerrycan nog verwisseld voor een volle jerrycan benzine. Bij het verwisselen wordt slechts een kleine hoeveelheid gemorst op een heel kleine oppervlakte. De brand was echter veroorzaakt over een grotere oppervlakte en was niet begonnen op de plaats waar eventueel benzine gemorst zou kunnen zijn;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . ., zakelijk onder meer inhoudt, als verklaring van Jiri Frantisek Henry Pacanda:

Ik ben commandant van de 141e Rayonverbindingscompagnie. Ik ben met de compagnie enkele dagen op oefening in het voormalige woonoord „Donzel” gelegen in de gemeente Nistelrode. Op 15 april 1975 werd mij gemeld dat van een aantal militaire voertuigen deel uit makende van de compagnie de voorruit waren vernield. Op 15 april 1975 omstreeks 08.30 uur zag ik op de parkeerplaats van ons bivak 4 jeeps staan waarvan in het totaal 5 (vijf) ruiten stuk waren. De voertuigen zijn voorzien van de kentekens KP-50-35, KB-53-19, KP-95-24 en de KR-57-62 en alle van het merk Nekaf type jeep. De voertuigen zijn eigendom van de Staat der Nederlanden. Ik heb niemand het recht of de toestemming gegeven tot het beschadigen c.q. vernielen van de ruiten van bovenge-

noemde jeeps;

overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder I-primair en sub 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„1. dat hij omstreeks 18 maart 1975 in de gemeente Sevenum tezamen „en in vereniging met W.F., opzettelijk brand heeft gesticht op zeer korte „afstand naast een tent waarin zich enige personen bevonden, hebbende „hij, beklagde, toen aldaar opzettelijk samen met zijn mededader, een „jerrycan afgekoppeld en vervolgens een deel van de zeer licht ontvlambare inhoud op de grond direct naast genoemde tent uitgegoten, waarna „zijn mededader, met meer lucifers die vloeistof heeft aangestoken, terwijl „van genoemde handelingen gevaar voor goederen en levensgevaar te „duchten was voor de zich in genoemde tent bevindende militairen;

„2. dat hij omstreeks 14 en 15 april 1975 in de gemeente Nistelrode „tezamen en in vereniging met W.F. opzettelijk en wederrechtelijk een of „meer ruiten van militaire jeeps, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, met een hard voorwerp heeft ingeslagen en dusdoende vernield”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „opzettelijk brandstichten, terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar voor een ander te duchten is door twee of meer ver- „enigde personen gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 157, aanhef en lid 1 en 2 juncto artikel 47, aanhef en lid 1 van het Wetboek van Strafrecht,

2. „opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele*) aan „een ander toebehoort, vernielen, door twee of meer verenigde personen „gepleegd”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350, lid 1 juncto artikel 354 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder I-primair en onder 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken ;

overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat – nu ten aanzien van het onder I-primair telastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het onder I-subsidiair telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening

*) De woorden „geheel of ten dele” komen in de tenlastelegging (en in de bewezenverklaring) niet voor (*Red.*).

van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 week, voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar en (onvoorwaardelijk) tot betaling van een geldboete van f 100, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 4 dagen – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 januari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel E. G. Soomer en Majoor P. R. A. von Barnau Sythoff;

Raadsman: Kapitein M. van Galen.

(1) Ten laste gelegde opzettelijke ongehoorzaamheid aan het bevel, tijdens oefening, om zijn gasmasker op te zetten, niet bewezen: vrijspraak.

(2) Opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid gedurende één week nadat hij had terechtgestaan voor het Hoog Militair Gerechtshof: 3 weken militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 97 en 114)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen E.H., dpl. sld., geboren 5 november 1951, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken:

„1. dat hij terwijl hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 5 november 1975 te „Haltern (W.Dld.), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, nadat „zijn militaire meerdere, kapitein G. J. Edens hem, beklaagde, tijdens een „oefening de opdracht had gegeven zijn gasmasker op te zetten, heeft ge- „weigerd, en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoor- „zamen;

„2. dat hij, terwijl hij als dienstplichtigsoldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 20 november 1975 na te „hebben terechtgestaan voor het Hoog Militair Gerechtshof, niet naar zijn „onderdeel te Ermelo is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk „dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en „gebleven, totdat hij op of omstreeks 27 november 1975 bij zijn onderdeel „is teruggekeerd;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem onder 1 telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, ben ik op 20 november 1975 niet naar mijn onderdeel te Ermelo teruggekeerd na die dag te hebben terechtgestaan voor het Hoog Militair Gerechtshof en sindsdien ben ik van dat onderdeel opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven, totdat ik daar bij weer ben teruggekeerd op 27 november 1975 te circa 18.30 uur. Ik heb me toen gemeld op de dagkamer;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring tevens inhoudt, dat beklagde van 20 november 1975 tot 27 november 1975 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel B-Compagnie 41e Pantserinfanteriebataljon, gelegerd te Ermelo; dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld bij zijn compagnie op 27 november 1975;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder 2-primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op 20 november 1975 na te hebben te- „rechtgestaan voor het Hoog Militair Gerechtshof, niet naar zijn onder- „deel te Ermelo is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk onge- „oorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 27 november 1975 „bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende, dat – nu het onder 2-primair telastegelegde bewezen is verklaard – een onderzoek naar het onder 2-subsidiar telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 2-primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstem-

ming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 28 november 1975 tot 15 december 1975;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 6 januari 1976 in voorlopig arrest bevindt:

[Volgt: veroordeling tot 3 weken militaire detentie, met aftrek van voorarrest van 28 november tot 15 december 1975 en vanaf 6 januari 1976 – *Red.J.*

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 20 januari 1976

President: Mr. *K. P.* Doedens; **Leden:** Luitenant-Kolonel F. M. Th. van der Ven en Majoor *N. G. W. M.* Pols;

Raadsman: Kapitein *C. H.* van Loo.

Als dpl. sld. een sergeant met de vuist in het gezicht geslagen en een politieambtenaar mishandeld.

2 weken militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 117; W.Sr. art. 300 en 304)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.R.J., geboren 27 maart 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 23 april 1975 te Utrecht,

„1. opzettelijk zijn meerdere de sergeant A. A. van Heuven feitelijk „heeft aangerand, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar „opzettelijk gewelddadig voornoemde meerdere met een tot vuist gebalde „hand in het gezicht geslagen, door welk slaan bij voornoemde meerdere „de bril en de baret werden afgeslagen of afgerukt;

„2. opzettelijk gewelddadig de in uniform geklede en toen surveillancediens verrichtende agent van gemeentepolitie te Utrecht J. C. W. van Hattum, die hem, beklaagde, trachtte vast te grijpen om te verhinderen, „dat beklaagde die zojuist een sergeant had geslagen, daarmede verder „zou gaan, met kracht met een tot vuist gebalde hand in het gelaat heeft „geslagen, door welk slaan voornoemde politieambtenaar pijn heeft „ondervonden;”

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard :

Op 23 april 1975 heb ik, als dpl. sld. bij de Koninklijke Landmacht, in werkelijke dienst, in Utrecht een mij onbekende onderofficier, die later bleek te zijn sergeant A. A. van Heuven, met opzet met kracht een vuistslag toegediend in zijn gezicht. Ik wist dat hij mijn militaire meerdere was. Ik sloeg hem daarmee de bril af en naar ik aanneem ook de baret. Vervolgens werd ik aangegrepen door twee agenten van de Utrechtse Gemeentepolitie in uniform en kennelijk op patrouilledienst. Om mij te bevrijden heb ik een van hen, geheten zoals later bleek J. C. W. van Hattum, met opzet met kracht een vuistslag toegediend ter hoogte van zijn hoofd. Mijn slag is in zijn gezicht aangekomen. Hij moet hiervan pijn hebben ondervonden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig afschrift van het ambtsedig proces-verbaal van aanhouding, als bijlage no. 1 bij het ambtsedig proces-verbaal nummer P. 37/75, opgemaakt op 24 april 1975 door Johan Frederik van Eldik en Jan Cornelis Willem van Hattum, beiden agent van gemeentepolitie te Utrecht zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 23 april 1975 zagen wij dat de schildwacht van de Hojelkazerne, voor de ingang hiervan, op de Croeselaan te Utrecht, in een gevecht was gewikkeld met een man. Hierop hebben wij de vechtenden gescheiden en de man die met de schildwacht in gevecht was geweest aangehouden en in de surveillanceauto geplaatst, hetgeen met enig verzet zijnerzijds gepaard ging. Terwijl wij, verbalisanten, met de betreffende schildwacht over de oorzaak aan het praten waren, zagen wij dat twee mannen de door ons aangehouden verdachte uit de surveillanceauto wilden halen. Hierop zijn wij naar hen toegegaan en hebben hen verzocht zich niet met de aangehoudene te bemoeien. Terwijl wij dit vroegen, gaf een der mannen, welke later bleek te zijn J.R.J., geboren op 27 maart 1954 te Rosmalen, militair, een sergeant, die ook ter plaatse was, een stomp tegen zijn gezicht, waarna hij direct van Hattum ook een stomp in zijn gezicht gaf. Meteen hierna greep ik, van Hattum, deze J.R.J. vast waarna hij mij weer in mijn gezicht sloeg;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nummer P. 37/75, opgemaakt en op 26 mei 1975 gedagtekend en ondertekend door Cornelis Pieter de Haas, opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Arthur Alexander van Strien, marechaussee der 1e klasse, opsporingsambtenaar en mede-ondertekend door Kornelis Roelf Wieringa, marechaussee der 2e klasse, allen behorende tot de brigade Utrecht zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Jan Cornelis Willem van Hattum:

Van de stompen, die ik op 23 april te Utrecht kreeg van J.R.J., toen ik

hem met een collega wilde vastpakken om te voorkomen dat hij doorging met het slaan van de sergeant A. A. van Heuven, heb ik flink pijn onder-vonden;

als verklaring van Arend Andries van Heuven:

Van woensdag 23 april 1975 op donderdag 24 april 1975, had ik als wachtcommandant dienst in de Hojelkazerne te Utrecht. Omstreeks 23.45 uur trad als portier op de mij bekende soldaat Delhaye. Ik had hem omstreeks 23.00 uur op post gesteld bij de toegangspoort tot de kazerne. Op het moment dat ik omstreeks 23.45 uur vanaf de Knoopkazerne terug liep naar de Hojelkazerne, zag ik dat soldaat Delhaye met een mij onbekende burger aan het vechten was. Op dat moment kwamen er twee leden van de gemeentepolitie in uniform, ter plaatse. De agenten grepen de beide vechtenden beet en scheidten ze. Daarna zag ik dat de agenten de burger in de surveillance-auto zetten. Tijdens dit gebeuren waren meerdere personen ter plaatse gekomen. Omdat ik aan deze oploop een einde wilde maken, stuurde ik de burgers die bij de toegangspoort stonden weg. Ik vroeg hen daarbij of ze militair waren. Als ze militair bleken te zijn, stuurde ik hen de kazerne in. Op een gegeven moment vroeg ik aan een in burger gekleed persoon, of hij militair was. Deze persoon stond op dat moment vlak bij de surveillanceauto, waarin eerdergenoemde burger was gezet. De man antwoordde bevestigend op mijn vraag. Ik zei hem daarna dat hij de kazerne in moest gaan. Hij weigerde dit te doen. Ik was op dat moment gekleed in uniform en droeg de rangonderscheidingsteken van sergeant. Toen ik deze persoon opnieuw zei dat hij de kazerne binnen moest gaan, gaf deze man mij met een tot vuist gebalde hand een stomp in mijn gezicht. De stomp schampte langs mijn gezicht, waardoor ik mijn bril en baret verloor. Ik zag vervolgens dat deze man door een paar leden van de gemeentepolitie werd beetgegrepen. Hij verzette zich daarbij en sloeg om zich heen. De man die mij een stomp heeft gegeven, was klein van postuur, had zwart krullend haar, droeg geen bril en was gekleed in een zwart leren jasje;

overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, op 23 april 1975 te Utrecht,

„1. opzettelijk zijn meerdere de sergeant A. A. van Heuven feitelijk „heeft aangerand, hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar „opzettelijk gewelddadig voornoemde meerdere met een tot vuist ge- „balde hand in het gezicht geslagen, door welk slaan bij voornoemde „meerdere de bril en de baret werden afgeslagen of afgerukt;

„2. opzettelijk gewelddadig de in uniform geklede en toen surveillance-

„dienst verrichtende agent van gemeentepolitie te Utrecht J. C. W. van „Hattum, die hem, beklaagde, trachtte vast te grijpen om te verhinderen, „dat beklaagde, die zojuist een sergeant had geslagen, daarmee verder „zou gaan, met kracht met een tot vuist gebalde hand in het gelaat heeft „geslagen, door welk slaan voornoemde politieambtenaar pijn heeft „ondervonden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*feitelijke insubordinatie*,”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, lid 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

2. „*mishandeling, terwijl het misdrijf wordt gepleegd tegen een ambtenaar „gedurende de rechtmatige uitoefening zijner bediening*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, lid 1 juncto artikel 304, lid 1 sub 2 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 januari 1976

President: Mr. R. W. Reindersma; *Leden:* Majoor Th. Krijvenaar en

Kapitein Mr. Th. J. Clarenbeek,

Raadsman: Mr. J. F. H. Hulshuizen.

(1) *Een hoeveelheid suiker in de benzinetank van een militair voertuig gedaan. Vrijspraak, omdat de tenlastelegging niet inhoudt dat de onderhavige benzine geheel of ten dele aan een ander toebehoorde.*

(2) *Als bestuurder van een motorrijtuig opgetreden terwijl het alcoholgehalte van zijn bloed 1,33‰ was.*

1 Weekgevangenisstraf voorwaardelijk, f 500 geldboete, 6 maanden ontzegging rijbevoegdheid waarvan 2 maanden voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 350; W.V.W. art. 26(2))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen C.H.M., geboren 18 oktober 1954, dpl. kan., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd: na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken:

„1. dat hij op of omstreeks 22 september 1975 te 't Harde (Gem. Elburg), tezamen en in vereniging met Th. J., althans alleen, opzettelijk „en wederrechtelijk een hoeveelheid suiker in de benzinetank van een „militair voertuig heeft gedaan en dusdoende opzettelijk en weder„rechtelijk de zich in die tank bevindende benzine onbruikbaar heeft ge„maakt;

„2. dat hij op of omstreeks 25 augustus 1975 te 't Harde in de gemeente „Elburg als bestuurder van een voertuig (vierwielig motorrijtuig) daar„mede rijdende over het terrein van de Luitenant-Kolonel Tonnetkazerne „dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende „drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek 1,33⁰/₀₀ „bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve milligram alcohol per „milliliter bloed;”

Overwegende: . . . enz.;

1. Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

In de avond van 22 september 1975 heb ik op het voertuigenpark van onze afdeling van de Luitenant-Kolonel Tonnetkazerne te 't Harde (gemeente Elburg), samen en in vereniging met T.B., zonder daartoe van iemand recht of toestemming te hebben gehad, om een geintje uit te halen, een hoeveelheid suiker in de benzinetank van een militair voertuig gedaan, waardoor de zich in die tank bevindende benzine, naar ik had kunnen begrijpen, onbruikbaar geworden is;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Alphonsus Johannes Leonard Victor Verdonck;

Ik ben als commandant van de Staf-Stafverzorgingsbatterij van de 44e Afdeling Veldartillerie verantwoordelijk voor de voertuigen behorende tot mijn batterij. Op 23 september 1975 werd mij door Sergeant-Majoor Heytink medegedeeld, dat hij bij de voertuigen, welke behoren tot mijn onderdeel, suiker had aangetroffen. Ik heb mij daarna naar bedoelde voertuigen begeven. Ik zag dat er in de benzinetank van een bij mijn onderdeel behorend militair voertuig suiker was gegooid. Ik heb niemand het recht of de toestemming gegeven om suiker in de benzinetank van genoemd militair motorvoertuig te gooien;

als verklaring van Jozephus Ludevicus Nijss;

Als Officier van de Technische Dienst en als zodanig deskundig, verklaar ik dat het toedienen van suiker aan brandstof, die bestemd is om

een benzinemotor te laten draaien, genoemde brandstof onbruikbaar maakt. De suiker lost namelijk op, zij het tot een bepaalde concentratie;

2. Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Op 25 augustus 1975 heb ik te 't Harde, in de gemeente Elburg, gereden als bestuurder van een Jeep over het terrein van de Luitenant-Kolonel Tonnetkazerne. Kort tevoren had ik 4 à 5 glazen bier en twee glazen cola met cognac gedronken. Toen ik met de Jeep over het terrein van genoemde kazerne reed, werd ik aangehouden door een patrouille van de Koninklijke Marechaussee en overgebracht naar de Marechausseekazerne te 't Harde. Daar heb ik tweemaal in een ademtestbuisje geblazen en is mij met mijn toestemming bloed afgenomen door een arts;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 25 augustus 1975, bevonden wij ons op patrouille op het terrein van de Luitenant-Kolonel Tonnetkazerne te 't Harde, in de gemeente Elburg. Wij zagen, dat over een parkeerplaats een in uniform der Koninklijke Landmacht gekleed persoon reed met een vierwielig motorvoertuig. Wij zagen, dat deze persoon met een hoge snelheid en slingerend over voornoemd terrein reed. Na de bestuurder van voornoemd voertuig te hebben achtervolgd, heb ik, Vonk, die bestuurder zijn voertuig doen stoppen. Nadat de bestuurder zijn voertuig had verlaten, roken wij dat de adem van deze persoon riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Naar aanleiding van vorenstaande hebben wij deze bestuurder aangehouden en hem overgebracht naar de Marechausseekazerne te 't Harde, alwaar wij deze persoon hebben voorgeleid aan de hulpofficier van Justitie, de Opperwachtmeester C. J. Verwey, waarnemend Brigadecommandant van de Brigade Koninklijke Marechaussee te 't Harde. Opperwachtmeester Verweij heeft de verdachte gevorderd mee te werken aan een onderzoek als bedoeld in artikel 33, 4e lid van de Wegenverkeerswet, zoals nader geregeld overeenkomstig artikel 33a, 7e lid van die wet. Ik, Vonk, heb vervolgens op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen adembuisje met een 0,5⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Ik zag, dat de verkleuring van de kristallen van geel naar groen in dit buisje tot voorbij de merkstreep reikte. Hierna heeft de Opperwachtmeester Verweij van verdachte gevorderd mee te werken aan een tweede onderzoek als bedoeld in artikel 33, 4e lid van de Wegenverkeerswet, zoals nader geregeld overeenkomstig artikel 33a, 7e lid van die wet. Ik, Vonk, heb op de voorgeschreven wijze de tweede ademtest met een daartoe verstrekt adembuisje met een 0,8⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Ik zag dat de verkleuring van de kristallen van geel naar groen in het adembuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Opperwachtmeester Verwey vroeg de verdachte of hij toestemming gaf tot het verrichten van een onderzoek als bedoeld in artikel 26, lid 2 van de Wegenverkeerswet. Verdachte verleende

hiertoe zijn toestemming. Op 25 augustus 1975, heeft de arts T. E. Vroom, in aanwezigheid van ons, van verdachte bloed afgenomen. Ik, Vonk, heb mij ervan vergewist; dat het bloed van verdachte op de wettelijke wijze gewaarmerkt en verpakt op 26 augustus 1975 is gezonden naar het gerechtelijk laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk. Op 26 augustus 1975, hebben wij in de Marechausseekazerne te 't Warde gehoord, als verdachte: C.H.M., geboren te Heerlen op 18 oktober 1954. Op grond van het gestelde in artikel 27 lid 1 van de Wegenverkeerswet, heb ik, Klatt, op 25 augustus 1975 te 't Harde, gemeente Elburg, het burgerrijbewijs van M. afgegeven door de Commissaris der Koningin in de Provincie Noord-Brabant, ingevorderd. Op grond van voornoemd artikel is tevens van verdachte ingevorderd diens Militair rijbewijs, nummer 72619, afgegeven door Commandant Rijopleidingscentrum;

Overwegende, dat een formulier „Gegevens ten behoeve van de bepaling van alcohol in bloed“, ingevuld en door de aanvrager van het onderzoek te 't Harde op 25 augustus 1975 ondertekend, onder meer inhoudt: „Aanvrager van het onderzoek: Koninklijke Marechaussee te 't Harde; plakzegelnummer: 017914; naam en woonplaats bloedgever: „C.H.M. te Vught; datum en uur van aanhouding: 25 augustus 1975, „te 21.50 uur;“

Overwegende, dat een op de keerzijde van voormeld formulier voorkomend rapport d.d. 2 september 1975 betreffende alcoholbepaling in het bloed, naar waarheid op afgelegde ambtseed als gerechtelijk deskundige opgemaakt en ondertekend door dr. G. B. Sieswerda, als scheikundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, inhoudt als verklaring van genoemde deskundige:

De bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van C.H.M., geschiedde door twee onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de A.D.H.-methode. Het resultaat van de analyse bedroeg, na aftrek van de voorgeschreven correctie, 1,33 mg alcohol per ml bloed;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder 1 en onder 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 22 september 1975 te 't Harde (gem. Elburg), tezamen en „in vereniging met Th. J., opzettelijk en wederrechtelijk een hoeveelheid suiker in de benzinetank van een militair voertuig heeft gedaan „en dusdoende opzettelijk en wederrechtelijk de zich in die tank bevindende benzine onbruikbaar heeft gemaakt;

„2. dat hij op 25 augustus 1975 te 't Harde in de gemeente Elburg als „bestuurder van een voertuig (vierwielig motorrijtuig) daarmede rijdende „over het terrein van de Luitenant-Kolonel Tonnetkazerne dit voertuig „heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het

„alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek 1,33⁰/₀₀ bleek te zijn;”

Overwegende, dat het aldus onder 2 bewezen moet worden gekwalificeerd als:

„handelen in strijd met artikel 26, lid 2 van de Wegenverkeerswet”, strafbaar gesteld bij artikel 35, lid 1 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het onder 1 bewezenverklaarde feit niet een strafbaar feit oplevert, met name niet het feit bedoeld in artikel 350, lid 1 van het Wetboek van Strafrecht, aangezien een delictsbestanddeel ontbreekt, daar niet te laste is gelegd dat de onderhavige benzine geheel of ten dele aan een ander toebehoorde;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 1 en onder 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ten aanzien van 2 strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van het onder 2 bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen, echter gedeeltelijk voorwaardelijk;

Overwegende, dat op 25 augustus 1975 het rijbewijs van de beklagde ingevolge van het bepaalde in artikel 27, eerste lid van de Wegenverkeerswet is ingevorderd, en dat het op 23 december 1975 door de Auditeur-Militair aan hem is teruggegeven in afwachting van de behandeling van de zaak door de krijgsraad;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is dat de tijd gedurende dewelke het rijbewijs van de beklagde vóór het tijdstip, waarop dit vonnis voor wat betreft bedoelde ontzegging voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, aldus ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging in mindering moet worden gebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 week, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 500, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen. Voorts: ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 6 maanden, waarvan 2 maanden voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en met aftrek van de tijd van 25 augustus tot 23 december 1975 – Red.]

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 29 januari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel F. H. Houtkamp
en Luitenant-Kolonel J. F. Spiering;
Raadsman: Kapitein A. Jansma.

Als bestuurder van een bromfiets daarmede gereden terwijl het alcoholgehalte in zijn bloed 0,86 milligram per milliliter bloed was; voorts terwijl door die bromfiets een geluid werd voortgebracht boven de sterkte van 102 dB(A), terwijl het aandrijfstandwiel 13 in plaats van 11 tanden telde en de carburateur een gasmengselopening van 12 in plaats van 10 mm en een aanzuigbuis van 17,5 in plaats van 16 mm had.

3 Geldboeten, resp. van f 150, f 25 en f 40 en onttrokken verklaring aan het verkeer van de bromfiets.

(W.V.W. art. 26(2), W.V.R. art. 80a)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen P.H.P., geboren 7 juli 1955, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 7 juni 1975 in de gemeente Meerssen,

„1. als bestuurder van een voertuig (nl. een bromfiets) daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Bunderstraat, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek 0,86 mg alcohol per ml bloed of 0,86‰ bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed,

„2. als bestuurder van een bromfiets, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Bunderstraat,

„a. terwijl door die bromfiets een geluid werd voortgebracht, hetwelk door de Minister van Verkeer en Waterstaat vastgestelde en in de Staatscourant bekend gemaakte sterkte van 102 dB(A) gemeten op de door die Minister vastgestelde en eveneens in de Nederlandse Staatscourant bekend gemaakte wijze te boven ging,

„b. terwijl die bromfiets niet behoorde tot een door of vanwege de Minister van Verkeer en Waterstaat goedgekeurde soort, noch was uitgerust met een verbrandingsmotor, behorende tot een na 1 juli 1958 door of vanwege de Minister van Verkeer en Waterstaat goedgekeurde soort, noch was uitgerust met een verbrandingsmotor, waarvan merk en type door voornoemde Minister vóór 1 juli 1958 in de Nederlandse Staatscourant waren bekend gemaakt, immers bovenbedoelde bromfiets

„was in strijd met de goedkeuringseisen voorzien van een aandrijfstand-
„wiel met 13 instelle van 11 tanden, een carburateur met een gasmengsel-
„doorlaatopening van 12 instelle van 10 min en een aanzuigbuis met een
„diameter van 17,5 mm instelle van 16 mm;”

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 7 juni 1975 heb ik in de gemeente Meerssen als bestuurder van een bromfiets daarmee gereden op de Bunderstraat:

1. nadat ik van tevoren circa 12 glazen bier had gedronken. Nadat ik door een andere bromfietser die mij geen voorrang gaf was aangereden heeft de politie mij een blaastest afgenomen en later op het politiebureau nog een, waarna mij op de Koninklijke Marechausseebrigade door een arts bloed is afgenomen. Ik weet dat het alcoholgehalte in mijn bloed bij een onderzoek 0.68 promille bleek te zijn.

2. Terwijl die bromfiets niet geheel in orde was, naar ik wist: hij bracht een nogal hard geluid voort, want ik had de demper eruit gehaald; verder was de motor naar ik wist opgevoerd: de precieuze details wist ik niet maar ik kon wel te hard rijden, wel 60 á 65 km per uur. Voor hetzelfde feit heb ik in 1973 een schikking van 40 gulden betaald;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 7 juni 1975 werd ons medegedeeld dat er zojuist op het kruispunt Maastrichterweg/Bunderstraat en oprit E9 een ongeval had plaatsgevonden. Hierop gingen wij meteen ter plaatse. Ter plaatse bleek ons dat bromfietsbestuurder I, de Waal, A. rijdende over de Maastrichterweg, in de richting E9, geen voorrang had verleend aan bromfietsbestuurder II, die over de Bunderstraat in de richting Bunde reed. Ten gevolge van de aanrijding kwam II te vallen, evenals zijn duopassagiere Y. E. J. Becker. Wij roken dat de adem van bestuurder II rook naar inwendig gebruik van alcohol. Naar zijn naam gevraagd, gaf de bestuurder II ons op te zijn: P.H.P., geboren te Heerlen op 7 juni 1955, militair.

Hij verklaarde enkele glazen bier te hebben gedronken. Wij, verbalisanten, vorderden van P. mee te werken aan een ademtest. Hierop hebben wij met een aangewezen ademtestbuisje met een 0,5⁰/₀₀ merkstreep de ademtest afgenomen. Wij zagen dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Vervolgens hebben wij een ademtest afgenomen met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een 0,8⁰/₀₀ merkstreep. Wij zagen dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Hierop werd door ons de Koninklijke Marechaussee gewaarschuwd die meteen ter plaatse kwam. Verdachte werd door wachtmeester eerste klasse Straver en marechaussee-I Van de Ben voor een nader onderzoek meegenomen;

Post alia:

Overwegende, dat een op de keerzijde van voormeld formulier voorkomend rapport dd. 17 juni 1975 betreffende alcoholbepaling in het bloed, naar waarheid op afgelegde ambtseed als gerechtelijk deskundige opge maakt en ondertekend door drs. A. J. Steenstra, als scheikundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, inhoudt als verklaring van genoemde deskundige:

„De bepaling van alcohol in het bloed van P.H.P. geschiedde door twee „onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de A.D.H.-me- „thode. Het resultaat van de analyse bedroeg, na aftrek van de voorge- „schreven correctie 0,86 mg alcohol per ml bloed;”

overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal van technisch onderzoek. . ., onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Naar aanleiding van een ontvangen verzoek van de brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee van de brigade Maastricht, hebben **wij** een onderzoek ingesteld naar de technische gesteldheid van een **bromfiets**, merk Zundapp, . . . (enz., Red.). In samenwerking met de gemeentepolitie Maastricht hebben wij de geluidssterkte van deze bromfiets gemeten met een op de voorgeschreven wijze gebruikte geluidsmeter, merk en type Bruël en Kjaer, type 2205. Tijdens deze meting zagen wij, dat de geluidsmeter daarbij een waarde aangaf van 106 dB(A). Het door de Minister vastgestelde maximum van 102 dB(A) werd derhalve met 4 dB(A) overschreden. Na demontage van de uitlaatdemper zagen wij, dat de grootste diameter van de uitlaatdemper 67 millimeter bedroeg (wettelijk vastgestelde diameter 60 millimeter).

Wij zagen, dat de bromfiets niet voorzien was van een goed werkende rem op het voorwiel. Wij zagen, dat deze rem, middels een **handremhefboom** op een met het voorwiel verbonden remtrommel in werking gesteld diende te kunnen worden. Bij inwerking stellen van deze rem zagen en voelden wij, dat op dit voorwiel geen enkele remkracht werd uitgeoefend. Na demontage zagen wij, dat het remmechanisme alsmede het overbrengingsmechanisme van deze voorrem zich in een verregaande staat van verwaarlozing bevonden en volledig waren vastgeroest, zodat op deze voorwielrem totaal geen remvertraging kon plaatsvinden.

De wettelijk vastgestelde keuringseis van de totale reductie is gesteld op 1 : 15.53, waarbij rekening is gehouden met een tandwielverhouding van 11 : 41, te weten een aandrijftandwiel met 11 tanden en een achterwiel tandwiel met 41 tanden. Wij zagen, met gebruikmaking van een zogenaamde „verklikker”, dat de totalereductie echter $\pm 1 : 13$ bedroeg. Bij nader onderzoek zagen wij, dat een afwijkend aandrijftandwiel met 13 tanden en een voorgeschreven achtertandwiel met 41 tanden was gemonteerd, zodat de tandwielverhouding in het onderhavige geval 13 : 41 bedroeg.

Wij zagen, dat de bromfiets was voorzien van een voor deze bromfiets voorgeschreven carburateur (merk Bing, type 1/10/67). Na demontage van deze carburateur zagen wij dat aan deze carburateur diverse veranderingen waren aangebracht. Bij meting zagen wij dat de gasmengsel-doorlaatopening 12 mm (toegestaan 10 mm) en de diameter van de aanzuigbuis 17,5 mm (toegestaan 16 mm) bedroeg;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: . . . enz. (Red.).

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „handelen in strijd met art. 26, lid 2, van de Wegenverkeerswet”, strafbaar gesteld bij art. 35, lid 1, van de Wegenverkeerswet,

2a. „overtreding van art. 80a lid 2 aanhef en sub h van het Wegenverkeersreglement”, strafbaar gesteld bij art. 124 van het Wegenverkeersreglement,

2b. „overtreding van art. 80a lid 2 aanhef en sub g van het Wegenverkeersreglement”, strafbaar gesteld bij art. 124 van het Wegenverkeersreglement;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslaggenomen goed aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende, daarbij, dat dit goed, met betrekking tot welke de feiten zijn begaan, van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar.

Veroordeelt beklagde [Volgt: veroordeling:

1. tot betaling van een geldboete van f 150, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis van 6 dagen;

2a. tot betaling van een geldboete van f 25, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis van 1 dag;

2b. tot betaling van een geldboete van f 40, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis van 2 dagen;

Onttrokkenverklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen brom-

fiets, merk Zundapp, type 515-006, bouwjaar 1963, voorzien van het verzekeringsplaatje TBB 689, framenummer 5380503, met uitzondering van de tank en het zadel – *Red. J.*

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 29 januari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel F. H. Houtkamp en Luitenant-Kolonel J. F. Spiering;
Raadsman: Majoor Boelee.

In dronkenschap opgetreden als bestuurder van een auto en vervolgens zijn 16-jarige dochter mishandeld door haar tegen het hoofd en tegen de ribben te stopen en haar tegen een deur te stoten.

2 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 1.000 boete.

(W.Sr. art. 300, 304; W.V.W. art. 26(1))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJCSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen M.H., geboren 12 juli 1928, sergeant I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 31 mei 1975 in de gemeente Apeldoorn, „als bestuurder van een voertuig (nl. een vierwielig motorrijtuig – per- „sonenauto), daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer open- „staande weg, Kievitsweg, dit voertuig heeft bestuurd, terwijl hij ver- „keerde onder zodanige invloed van een stof, waarvan hij wist of rede- „lijkerwijze moest weten, dat het gebruik daarvan – al dan niet in com- „binatie met het gebruik van een ander stof- de rijvaardigheid kon ver- „minderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden „geacht,

„of, indien het voorgaande niet tot veroordeling van beklaagde zou „kunnen leiden,

„dat hij toen aldaar als bestuurder van een personenauto, daarmee „rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Kie- „vitsweg dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcohol- „houdende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek „2,50 mg alcohol per ml bloed of 2,50 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger „dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed;

„2. dat hij op of omstreeks 31 mei 1975 te Apeldoorn opzettelijk ge- „welddadig zijn dochter Agata Cornelia H., oud 16 jaren, met „kracht met een tot vuist gebalde hand een klap tegen de linkerkaak heeft

„gegeven en met kracht met een tot vuist gebalde hand tegen de ribben
„heeft geslagen en met kracht, na haar met beide handen om de keel te
„hebben gegrepen, met het hoofd tegen een deur heeft gestoten of ge-
„duwd door welke gedraging van beklagde voornoemde Agata H.
„pijn heeft ondervonden en een kneuzing van een rib of van enige
„ribben en enige striemen en een bloeditstorting aan de hals heeft
„bekomen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-
Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 31 mei 1975 heb ik in de gemeente Apeldoorn als bestuurder van
mijn auto, een Datsun met het kenteken 82-35-RV daarmee gereden over
de Kievitsweg. Dit gebeurde omstreeks 15.30 uur nadat ik eerder op die
dag 3 glazen 7-Up met jonge jenever had gedronken. Ik drink vrij veel
en had ook de avond en de nacht ervoor thuis alleen zitten drinken, ik
schat mijn normale kwantum 1 à 1,25 liter jonge jenever. Verder had ik
's morgens voor ik naar het werk ging een pilsje gedronken. Ik had de
gehele dag praktisch niets gegeten. Ik weet dat het gebruik van alcohol-
houdende drank de rijvaardigheid kan verminderen. Ik heb thuis in een
blaaspijpje geblazen, althans voorzover ik mij herinner. Het is ook mo-
gelijk dat het gebeurd is op het politiebureau en/of de brigade KMar.
Ik geloof in ieder geval dat ik tweemaal heb geblazen. Rond 17.30 uur/
18.00 uur ben ik naar de Militair Geneeskundige Dienst gebracht waar
een arts mij bloed afnam. Ik heb later gehoord dat ik een alcoholgehalte
in mijn bloed had van 2,50 promille. Omdat het wel vaker gebeurt sluit
ik niet uit dat ik na thuiskomst nog meer gedronken had. Op verschillende
plaatsen in het huis zijn flessen drank weggestopt en ik heb niet veel tijd
nodig om uit zo'n fles een paar slokken te nemen. Ik kan mij niet herin-
neren dat ik na mijn thuiskomst mijn 16-jarige dochter (nu is ze 17)
Carla zou hebben geslagen tegen de kaak met een vuist en tegen haar
ribben; evenmin dat ik haar met beide handen om de keel heb gegrepen.
Ik kan me in het geheel niets herinneren van wat er gebeurd is tussen het
moment kort na mijn thuiskomst en het moment dat ik iemand van de
politie, meneer Ruitinga, in mijn woonkamer zag staan. Ik hoorde dat
deze man toen zei: „H., wat ben je nou aan het doen”.

Overwegende, dat Agata H., 17 jaar, bediende in een broodjeszaak als
getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft
verklaard en met ede bevestigd:

Ik herinner mij dat ik in de middag van 31 mei 1975 met mijn moeder
en mijn zusje Joan op de bank zat in de voorkamer van ons huis aan de
Kievitsweg te Apeldoorn. Wel weet ik gezien te hebben, dat zijn auto
midden op de weg stilstond, dat mijn vader uitstapte en slingerend naar
ons huis liep. Ik zag meteen dat hij dronken was. Nadat mijn moeder de
deur had opengemaakt kwam mijn vader de kamer binnen en ging op

zijn knieën voor een stoel in de achterkamer zitten. Daarna ging hij in die stoel zitten en begon tegen mij te schelden. Ik kreeg toen van hem een vuistslag tegen mijn linkerkaak, die pijnlijk aan kwam. Toen ik van boven weer naar beneden kwam en de kamer inliep, stond mijn vader ineens tegenover mij en gaf mij een vuistslag tegen mijn ribben, pakte me met beide handen om mijn keel vast en sloeg mij met het hoofd met kracht tegen de muur, het is misschien ook wel tegen de deur geweest. Van die klappen enz. ondervond ik behoorlijke pijn en ik ben onder doktersbehandeling geweest. Ik heb die pijn een paar dagen gevoeld. Volgens de dokter had ik een rib gekneusd en een bloedingstorting aan de hals;

Overwegende, dat Johanna H., 21 jaar, uitzendkracht, als getuige door de Officier Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Van het gebeurde op 31 mei 1975 j.l. herinner ik mij het volgende: te circa 15.45 uur zat ik in de woonkamer van mijn ouderlijk huis gelegen aan de Kievitsweg. Ik zat op een bank dicht bij het raam en zag op dat moment mijn vader in zijn auto aan komen rijden. Hij was bestuurder en verder was er niemand in de auto. Tegen mijn moeder en mijn zusje Carla, die op dezelfde bank zaten, maar wat verder van het raam, zei ik: „Daar komt pa aan, hij is bezopen”. Ik zag namelijk dat hij één hand aan het stuur had terwijl hij zijn andere hand als steun onder zijn kin gebruikte. Bovendien had hij een uitdrukking op het gezicht waaruit ik, gezien mijn ervaring, goed kon opmaken dat hij niet meer nuchter was. Hij liet de auto in de wat smalle straat scheef stil staan en stapte toen uit. Ik had op het gedeelte van die weg waarover hij aan kwam rijden en waarop hij stopte een goed uitzicht. Doordat hij de auto schuin liet staan kon er geen andere auto meer langs. Toen hij van de auto naar onze deur kwam lopen slingerde hij enigszins. Ik hoorde sleutels rammelen en ook begreep ik uit het geluid dat hij zijn sleutels een paar keer liet vallen. Toen hij binnenkwam was alles stil, niemand zei wat. Eerst ging hij in een stoel zitten, daarna ervoor op de grond bij zijn lievelingshond. Na een tijdje begon hij te schelden, ik dacht aanvankelijk tegen mijn moeder maar later begreep ik dat het voor mijn zusje Carla bestemd was. Ze liep de kamer uit. Even later kwam Carla naar beneden en werd, op het moment dat ze de kamer binnenkwam, door mijn vader met beide handen om haar hals gepakt. Vader gebruikte daarbij de woorden: „Ik wil je „vermoorden”. Doordat mijn moeder er bij kwam liet mijn vader Carla los waarna ze met het hoofd tegen de deur aankwam;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 31 mei 1975 omstreeks 16.00 uur stelden wij naar aanleiding van een telefonisch verzoek om assistentie gedaan door Wilhelmina B., echtgenote van M.H., wonende te Apeldoorn, Kievitsweg, een onderzoek in. Wij troffen in genoemd perceel een man aan in kennelijke staat van dron-

kenschap. Wij roken dat de adem van deze man riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank en zagen dat de ogen van deze man met bloed doorlopen waren. Wij hoorden dat deze man wartaal sprak. Hierop hebben wij op 31 mei 1975 omstreeks 16.15 uur in perceel Kievitsweg 22 te Apeldoorn deze man aangehouden als verdacht van overtreding van artikel 26, lid 2 van de Wegenverkeerswet. De verdachte gaf ons later op te zijn genaamd: M.H., geboren te Veenendaal op 12 juli 1928, van beroep militair;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt, als relaas van verbalisant:

Op 31 mei 1975 werd bericht ontvangen van de Gemeentepolitie te Apeldoorn, inhoudende dat door personeel van genoemde gemeentepolitie een persoon was aangehouden. De verdachte M.H., wonende te Apeldoorn Kievitsweg 22, als sergeant der eerste klasse in militaire dienst, was reeds overgebracht naar het politiebureau te Apeldoorn. Naar aanleiding van bovenstaande heb ik, De Heer, vergezeld van Brink een onderzoek ingesteld en mij naar het bureau van Gemeentepolitie te Apeldoorn begeven. Daar verdachte M.H. tegenover personeel van de Gemeentepolitie te Apeldoorn had geweigerd een ademtest af te leggen, heb ik verbalisant, op 31 mei 1975 te 17.05 uur verdachte met diens toestemming een ademtest laten uitvoeren met het daartoe bestemde 0,5⁰/₀₀ ademtestbuisje. Hierbij kwam vast te staan dat het alcoholgehalte in het bloed van verdachte M.H. hoger was dan 0,5⁰/₀₀. Hierna heb ik verdachte naar zijn naam gevraagd. Hij gaf mij op te zijn genaamd: M.H. Vervolgens heb ik op 31 mei 1975 te 17.20 uur nogmaals een ademtest laten uitvoeren door verdachte met het 0,8⁰/₀₀ ademtestbuisje. Hierbij kwam vast te staan dat het alcoholgehalte van zijn bloed hoger was dan 0,8⁰/₀₀. Vervolgens werd door de militaire arts, dokter P. van Galen ingedeeld bij het Geneeskundig Detachement van de Koning Willem III kazerne te Apeldoorn, op 31 mei 1975 te 19.00 uur met toestemming van verdachte en in mijn tegenwoordigheid, van verdachte M.H. bloed afgenomen. Ik heb het bloed op de wettelijk voorgeschreven wijze gewaarmerkt, verpakt en op 1 juni 1975 verzonden aan het Gerechtelijk Laboratorium te Rijswijk. Een rapport betreffende het bloedonderzoek zal als bijlage bij dit proces-verbaal worden gevoegd. Naar aanleiding van bovenstaande heb ik op 31 mei 1975 op grond van het bepaalde in artikel 74b van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, het burgerrijbewijs van verdachte ingevorderd;

als verklaring van Wilhelmina B.:

Op 31 mei 1975 omstreeks 15.45 uur bevond ik mij met mijn beide dochters Johanna (Joan) en Agata (Carla) respectievelijk 20 jaar en 16 jaar, in de woonkamer van mijn woning, zijnde perceel 22 van de Kievitsweg in Apeldoorn. Op genoemd tijdstip zag ik dat mijn man, als bestuurder van zijn personenauto, Datsun, thuis kwam. Ik zag dat mijn

man de auto midden op de rijbaan van de Kievitsweg tot stilstand bracht. Ik zag direct aan de manier waarop mijn man reageerde, dat hij dronken was. Nadat mijn man de auto tot stilstand had gebracht, stapte hij uit. Ik zag dat hij vanaf de weg slingerend en wankelend in de richting van de voordeur van onze woning liep. Vervolgens hoorde ik dat hij met de sleutel de voordeur probeerde open te maken, hetgeen echter niet gelukte. Nadat mijn man aanbelde, ben ik naar de voordeur gelopen en maakte de deur open. Ik rook toen ook direct dat zijn adem sterk naar alcoholhoudende drank reikte. Toen mijn man in de woonkamer kwam, zag ik dat hij vóór een van de stoelen op de grond knielde. Vervolgens ging hij in die stoel zitten. Op een gegeven moment begon mijn man te schelden met de woorden: „Viezerik, viezerik” en zei hierna „Donder op, ga het huis uit. Ik betaal niets meer voor je”. Ik begreep direct dat deze woorden voor mijn jongste dochter Carla bestemd waren. Nadat mijn man genoemde woorden had geuit, liep hij in de richting van de bank. Carla wilde langs haar vader weglopen. Op het moment dat Carla langs mijn man liep, gaf mijn man met één van zijn handen Carla een klap tegen het hoofd. Carla liep direct snel door en ging naar boven. Enkele ogenblikken na dit incident kwam Carla weer beneden. Op het moment dat Carla de kamerdeur binnenkwam, zag ik dat mijn man haar plotseling met beide handen om de keel vastpakte en vervolgens met kracht met haar hoofd tegen de deur sloeg. Tegelijkertijd hoorde ik dat mijn man tegen Carla zei: „Ik vermoord je”. Vervolgens zag ik dat Carla en mijn man op de grond vielen. Op dit moment liet mijn man Carla los. Enkele ogenblikken later ging mijn man op de bank liggen slapen. Nadat mijn man op de bank was gaan liggen heb ik de auto, die nog steeds midden op de weg stond geparkeerd, op de parkeerplaats voor ons huis gereden. Toen ik in de auto stapte, zag ik daarin een fles jonge jenever liggen. Ik zag dat de fles geopend was geweest en dat daaruit was gedronken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, . . ., onder meer zakelijk inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige, dat hij op 31 mei 1975 bij Agata Cornelia H., als letsel heeft waargenomen: gekneusde rib rechts, striemen en bloeditstorting aan de hals;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemde geneeskundige verklaring, slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder I primair en II is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„I. dat hij op 31 mei 1975 in de gemeente Apeldoorn, als bestuurder „van een voertuig (nl. een vierwielig motorrijtuig-personenauto), daar„mede rijdende over de Kievitsweg, dit voertuig heeft bestuurd, terwijl hij

„verkeerde onder zodanige invloed van een stof, waarvan hij wist dat het „gebruik daarvan de rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot „behoorlijk besturen in staat moest worden geacht;

„II. dat **hij** op 31 mei 1975 te Apeldoorn opzettelijk gewelddadig zijn „dochter Agata Cornelia H., oud 16 jaren, met kracht met een tot „vuist gebalde hand een klap tegen de linkerkaak heeft gegeven en met „kracht met een tot vuist gebalde hand tegen de ribben heeft geslagen en „met kracht, na haar met beide handen om de keel te hebben gegrepen, „met het hoofd tegen de deur heeft gestoten, door welke gedraging van „beklaagde voornoemde Agata C. H. pijn heeft ondervonden en een „kneuzing van een rib en enige striemen en een bloeditstorting aan de „hals heeft bekomen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

I. „handelen in strijd met artikel 26, eerste lid van de Wegenverkeerswet” artikel 35, lid 1 van de WWV;

II. „mishandeling, terwijl de schuldige het misdrijf begaat tegen zijn „kind”, artikel 300, lid 1 juncto artikel 304 aanhef en lid 1 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen be- klaagde onder I primair en II meer of anders is ten laste gelegd, dan hier- voor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden op- heffen of uitsluiten;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het onder I primair telaste- gelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waar- onder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van het onder I primair bewezenverklaarde gekwalificeerde feit termen aanwezig acht, aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen, echter gedeeltelijk voorwaardelijk;

overwegende, dat op 31 mei 1975 het rijbewijs van de beklagde inge- volge het bepaalde in artikel 27, eerste lid van de Wegenverkeerswet is ingevorderd;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is dat de tijd gedurende dewelke het rijbewijs van de beklagde vóór het tijdstip, waarop dit von- nis voor wat betreft bedoelde ontzegging voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, aldus ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging in mindering moet worden gebracht;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk tot betaling van een geldboete van f 1.000, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 40 dagen; voorts: ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar, waarvan 4 maanden voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en met bepaling dat de tijd gedurende welke het rijbewijs van de beklaagde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet vóór het tijdstip waarop dit vonnis voor wat betreft de bijkomende straf van ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 31 mei 1975 – *Red.*].

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 22 januari 1976

President: mr. Prins; *leden:* mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr. de Groot, brigade-generaal b.d. mr. dr. Kasten (plv.)

Batterijcommandant vernietigt straf, nadat hij er door gestrafte op gewezen is, dat er geen formulier krijgstuuchtelijke afdoening is opgemaakt.

Afdelingscommandant straft betrokkene vervolgens alsnog. Het H.M.G. acht nieuwe strafoplegging voor hetzelfde feit toelaatbaar en bevestigt beschikking waarvan beklag.

(W.K. art. 50)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verzoek ingediend op 14 november 1975, waarbij de dpl. soldaat W., dienende bij A-Batterij 25e Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant 101 Luchtdoelartilleriegroep over de straf van twaalf dagen verzuwaard arrest, hem opgelegd door de waarnemend-commandant 25 Afdeling Lichte Luchtdoelartillerie wegens:

„De hem als bestuurder van een YA 328, door een officier, tijdens een „tac oef in Duitsland, gegeven opdracht zijn voertuig af te tanken aan „de ter plaatse zijnde BOS-wagen, bewust niet opgevolgd; nadat deze „meerdere hem op de strafrechtelijke consequenties van zijn daad had „gewezen, bij zijn weigering volhard”,

bij welke beschikking – op 10 november 1975 genomen en op 11 november 1975 aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gewijzigd in die van negen dagen verzuwaard arrest;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager bijgestaan door diens vertrouwensman Mr. C. Sjenitzer;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht; overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat het beklag als ongegrond moet worden aangemerkt;

Overwegende, dat door klager, bij monde van diens vertrouwensman, als verweer is aangevoerd, dat nu door de waarnemend-afdelingscommandant een terzake van het onderhavige feit door de batterij-commandant opgelegde krijgstuuchtelijke straf was ongedaan gemaakt, aangezien

aan klager geen „tenlastelegging" of „formulier krijgstuchtelijke afdoening" was uitgereikt, een nieuwe strafoplegging voor ditzelfde feit niet toelaatbaar was;

Overwegende, dat — daargelaten de vraag of het niet-uitreiken van een „tenlastelegging" of „formulier krijgstuchtelijke afdoening" de nietigheid van de strafoplegging ten gevolge zou hebben — het verweer afstuit op, zoals in casu, de toepassing van artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht, en ook een formeel nietige behandeling gevolgd inag worden door een formeel juiste;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag:

Bevestigt de beschikking waarvan beklag, met overneming der gronden;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht, en desgewenst aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Anders dan uit de hier weergegeven beschikking valt op te maken, was de feitelijke gang van zaken als volgt:

1. De BTC hoort de betrokken militair en straft met 14 dagen verzuwaard arrest. De volgende dag wijst gestrafte de BTC op het feit, dat hem vòòr de strafoplegging geen „tenlastelegging" (bij de K.M. te vergelijken met de uitreiking van een afschrift van het rapport en de mededeling dat betrokkene zich bij de behandeling daarvan kan laten bijstaan door een vertrouwensman) is uitgereikt.

De BTC doet hierop de strafoplegging teniet.

2. De boven de BTC gestelde meerdere, de wnd AFDC, reikt hierna alsnog een „tenlastelegging" uit, hoort betrokkene in het bijzijn van zijn vertrouwensman en straft met 12 dagen verzuwaard arrest.

3. Gestrafte beklagt zich bij de commandant 101 Luchtdoelartilleriegroep, stellende dat hij deze gang van zaken onjuist vindt en — nog afgezien daarvan — de straf te hoog acht.

Genoemde beklagmeerdere is het eens met de handelwijze van de wnd AFDC maar acht de straf te hoog en vermindert deze tot 9 dagen verzuwaard arrest.

Abusievelijk stelt het Hof derhalve in de tweede overweging dat de wnd AFDC de straf van de BTC ongedaan heeft gemaakt.

Het HMG laat helaas de vraag in het midden of het niet opmaken en uitreiken van een formulier krijgstuchtelijke afdoening de nietigheid van de strafoplegging tengevolge zou hebben. Hierdoor is een kans om wat meer duidelijkheid te scheppen inzake de consequenties van een meer ernstige inbreuk op de processuele voorschriften van de regeling vertrouwensman

voorbijgegaan (Vgl. MRT 1975, p. 43). Het antwoord op die vraag is des te interessanter doordat de BLS in zijn richtlijnen aan commandanten aanmerkelijk meer waarborgen voor de gerapporteerde heeft ingebouwd, dan de staatssecretaris in zijn minimum-eisen voor die regeling (die hij kennelijk aan het HMG heeft voorgelegd) heeft vermeld. (Vgl. MRT 1974, p. 61 e.v., 306 e.v.). Eerder kwamen inbreuken op de regeling vertrouwensman ter sprake in MRT 1974, p. 289 en 1975, p. 40. (Vgl. tevens 1969, p. 109).

De „hamvraag“ openlatend stelt het Hof dat een nieuwe strafoplegging in elk geval toch mogelijk was, niet alleen op grond van art. 50 WK, maar ook op grond van de stelling dat een formeel nietige behandeling gevolgd mag worden door een formeel juiste. Formeel nietig? Hebben we hier niet te maken met een substantiële nietigheid? Afgezien van deze vraag is het goed dat de tot straffen bevoegde commandanten hier er nog eens op worden gewezen, dat over het algemeen processuele vormfouten bij de strafoplegging, door een latere, goede behandeling kunnen worden hersteld. N.m.m. kan een dergelijk herstel van vormfouten ook naar aanleiding van een *terzake* ingestelde beklagprocedure plaats vinden.

In de verwijzing van het hof naar art. 50 WK kan ik mij minder vinden. Inderdaad is het zo, dat een meerdere een straf van een ondergeschikte commandant kan „overnemen“. Maar als de laatste nalaat een straf op te leggen, kan van een „overnemen“ geen sprake zijn. De meerdere zal alsdan geen gebruik van art. 50 kunnen maken, maar zijn eigen strafbevoegdheid ex. art. 39-41 moeten hanteren. In casu is dit niet anders. Nu de batterijcommandant de strafoplegging ongedaan heeft gemaakt, **is** er geen straf en strafreden meer! Naar de letter van de wet kan er dan ook geen sprake zijn van toepassing van art. 50 WK en heeft de *wnd.cdt* van de afd. LLUA in feite van zijn eigen strafbevoegdheid gebruik gemaakt.

Tenslotte: het is niet duidelijk of de drie dagen verzwaaard arrest die uiteindelijk tevél werden ondergaan, al dan niet werden gecompenseerd. Naar mijn mening wordt deze kant van de zaak zowel in de beschikking van van de beklagmeerdere als van het HMG ten onrechte niet aangeroerd.

SWPCBr.

WETGEVING

Op 30 januari j.l. heeft de regering bij de Tweede Kamer ingediend een voorstel tot wijziging van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst (Kamerstukken Tweede Kamer, 75/76, 11 155 nr. 9).

De belangrijkste wijzigingen betreffen de verruiming van de erkenningsgronden en de vereenvoudiging van de erkenningsprocedure.

Als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet worden beschouwd de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen het vervullen van militaire dienst in de Nederlandse krijgsmacht van hem, die ervan overtuigd is:

1. dat het gebruik van wapens onaanvaardbaar is;
2. dat het gebruik van een bepaald wapen waarover de krijgsmacht van één der lidstaten van een militair bondgenootschap, waarvan Nederland deel uitmaakt, beschikt, onaanvaardbaar is; (men denke hier aan de Navo)
3. dat een bepaald gebruik dat van een wapen wordt gemaakt door de krijgsmacht van een staat als onder 2 bedoeld, onaanvaardbaar is;
4. dat het militaire geweld, waarvoor een staat als onder 2 bedoeld zijn krijgsmacht gebruikt, in strijd is met beginselen van internationaal recht en daarom onaanvaardbaar;

Deze erkenningsgronden scheppen ruimte voor gewetensbezwaren, die uit een politieke overtuiging voortkomen. Deze bezwaren moeten echter wel leiden tot absolute afwijzing door het geweten van het verrichten van dienst in de Nederlandse krijgsmacht.

De duur van de erkenningsprocedure wordt aanzienlijk bekort doordat de minister kan afzien van het inwinnen van advies van de door de Kroon benoemde Commissie tot onderzoek van de gewetensbezwaren.

Slechts in die gevallen waarin op grond van een gesprek van de verzoeker met een door de minister aangewezen persoon door deze laatste de erkenbaarheid van de bezwaren in ernstige twijfel wordt getrokken zal deze de minister adviseren alsnog een onderzoek door de commissie te laten instellen.

De regering is afgestapt van haar oorspronkelijke plan de erkenningsprocedure in het geheel af te schaffen, onder meer op grond van het door de Raad van State uitgebrachte advies dienaangaande.

De vereenvoudigde erkenningsprocedure kan bij Koninklijk Besluit tijdelijk buiten werking worden gesteld in de volgende gevallen:

1. tijdens oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden;
2. indien redelijkerwijs is te voorzien, dat bij toepassing van de vereenvoudigde procedure:
 - a. hetzij de vereiste sterkte van de krijgsmacht niet zou kunnen worden gehandhaafd,

b. hetzij het aantal arbeidsplaatsen voor tewerkstelling ontoereikend zou worden.

Evenals onder de huidige wet zal na erkenning van de gewetensbezwaren ontslag uit de militaire dienst volgen en tewerkstelling in het kader van vervangende burgerdienst. Voorgesteld wordt de duur hiervan te bepalen op $1 \frac{1}{3}$ maal de duur van de gewone militaire dienst met een minimum van 18 maanden.

Degene wiens verzoek tot erkenning is afgewezen kan binnen dertig dagen hiertegen in beroep gaan bij de Kroon. Het wijzigingsvoorstel maakt een eind aan de op dit moment bestaande beperking van de gronden waarop een dergelijk beroep kan worden ingesteld.

A.N.B.-K.

BOEKAANKONDIGINGEN

Verdediging in strafiaken. Mogelijkheden van het Nederlandse strafproces door W. AERTS, e.a., Uitg. Tjeenk Willink, Zwolle - 1975 (derde druk).

Bij alle kritiek is men licht geneigd uit het oog te verliezen, dat aan het militaire strafproces ook voordelen verbonden zijn. Een van die pluspunten is de kosteloze bijstand aan de beklagde in het proces, waarbij betrokkene kan kiezen uit een burgerraadsman of een officier. In de praktijk blijkt de keus veelal op de laatste te vallen. De motieven voor deze keus zijn (helaas) onbekend. Naar veler ervaring zou het verdedigen door een officier het voordeel geven dat de beklagde wordt begeleid door iemand die eveneens functioneert in het militaire sociale systeem. Als ik de woorden „begeleiden" en „bijstaan" gebruik is dat met opzet. De militaire raadsman kan over het algemeen meer aandacht aan zijn cliënt besteden dan de burgeradvocaat. Zo gaan veelal meerdere gesprekken tussen beklagde en raadsman aan het verhoor van de officier-commissaris en de terechtzitting vooraf.

Aangezien negen van de tien verwezen gevallen tot de categorie „geheide zaken" behoren, komt de functie van raadsman er dan ook voornamelijk op neer de beklagde op een voor hem bevredigende wijze door het proces heen te loodsen: hem het gevoel te geven dat hij daaraan deel heeft gehad.

Deze – naar mijn indruk – veel voorkomende begeleidingsopvatting van militaire raadsliden sluit evenwel niet uit dat ook zij oog moeten hebben voor de procestechiek.

Daartoe is het goed kennis te nemen van de in onderhavig boek bijeengebrachte ervaringen van een aantal raadsliden. Het is geschreven voor en door beginnende advocaten. „De stijl van dit werkje is aan deze opzet „aangepast", aldus het voorwoord. Deze stijl is recht op de (raads)man af: „je" en „jij", soms gepaard met een wat agressieve toonzetting. (b.v. p. 39). Daartegenover staat dat auteurs „zich er terdege van bewust (zijn), dat voortijdig overleg en een goede samenwerking met het „openbaar ministerie en de rechterlijke macht veel meer effect kan sorteren, dat wil zeggen veel meer in het belang van de cliënt kan zijn, dan „nodeloze muggenzifterij."

Weliswaar is het boekje voornamelijk geschreven voor de burgeradvocaat, maar dat neemt niet weg dat het ook voor de militaire raadsman van veel nut kan zijn; vooral ook omdat juist hij meer mogelijkheden tot het begeleiden van zijn cliënt heeft dan zijn burgerlijke tegenvoeter.

Bij het summiere overzicht van het militaire recht in dit boekje wil ik een enkele kanttekening maken.

Auteurs stellen op p. 69 dat, indien de krijgsraad tot krijgstuuchtelijke

afdoening overgaat, dit als voordeel heeft dat deze straf niet op het strafblad van de betrokken militair wordt vermeld. Dat moge zo zijn, een feit is echter dat deze straf wel in het justitieel documentatieregister wordt opgenomen, waardoor het bij eventuele volgende strafzaken weer boven water komt. Ik zou er aan willen toevoegen, dat hetzelfde zich voordoet bij alle door de commandant krijgstuuchtelijk bestrafte feiten, die naar zijn mening onder enig strafwet-artikel vallen. Ter terechtzitting is het derhalve mogelijk dat naar het doorgaand gedrag van beklagde wordt verwezen daarbij o.a. doelend op deze zaken in het documentatieregister. Hierbij dient te worden bedacht dat een onderzoek bij de K.M. aantoonde dat minimaal 15% van deze gevallen niet onder een strafwetartikel te brengen was en derhalve ten onrechte in het documentatieregister werden opgenomen.

Een ander punt is dat ik de visie van de auteurs (p. 67) dat in het militair proces aan de cliënt „alleen (wordt) gevraagd of hij blijft bij hetgeen hij voor de OC heeft verklaard" niet kan delen. Inderdaad wordt beklagde gevraagd of hij persisteert bij die verklaring, doch vooraf en daarna wordt – althans bij de Zeekrijgsraad – de zaak nog eens uitgebreid doorgenomen. Mijn ervaring is dat er in de praktijk ten deze geen verschil bestaat met het burgerlijk strafproces (p. 40).

Ondanks deze detaillistische opmerkingen is de voorliggende derde druk een boekje dat iedere militaire raadsman in zijn verdedigingsbagage moet hebben.

S.W.P.C.Br.

Nadat ik het bovenstaande had geschreven is mij gebleken dat de Zeekrijgsraad in Den Haag indertijd een aantal exemplaren van dit boekje heeft gekocht en ongevraagd ter beschikking van de militaire raadslieden heeft gesteld. Een lovenswaardig initiatief!

Br.

Tuchtrecht. Voor journalisten?, voor voetballers?, voor advocaten?, voor politie?, voor medici?, voor militairen?. door mr. **G. E. LANGEMEIJER**, e.a. Boekenreeks njb 2. Tjeenk Willink, Zwolle - 1975.

In zijn prae-advies voor de Nederlandse Juristen Vereniging van 1971 kwam de huidige minister van justitie tot de slotsom dat „het" tuchtrecht niet bestaat. Onder deze generieke benaming gaat immers een bonte verscheidenheid van regelingen schuil. Het woord moet dan ook „te vuur „en te zwaard worden bestreden. Het heeft al te veel verwarring van „geesten gebracht." (HNJV 1971, deel 1, tweede stuk p. 63).

Na lezing van de bundel Tuchtrecht kan men de geciteerde opvatting alleen maar bevestigen. In ieder geval is één ding duidelijk: journalisten,

voetballers, advocaten, politie, medici en militairen hebben op het gebied van tucht weinig gemeen.

De bundel – voorzien van een algemene inleiding door mr. G. E. Langemeijer – levert meer stof voor discussie dan hier besproken kan worden. Slechts zij nog vermeld, dat het militaire tuchtrecht wordt besproken door Prof. mr. Th. W. van den Bosch en mr. F. F. Langemeijer. Zij tonen zich niet gerust over de uitkomst van de vraag of het komende militaire tuchtrecht wel aan de daaraan te stellen eisen zal voldoen.

Het is de moeite waard om van de bijeengebrachte opstellen – waaronder een bijdrage over het ambtenarentuchtrecht node wordt gemist – kennis te nemen. En passant wordt daarbij tevens een goed overzicht van de relevante literatuur verkregen. Het was een goede gedachte van de redactie NJB in de nieuwe boekenreeks plaats voor dit onderwerp in te ruimen.

SWPCBr.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

„Ons wapen“, *Tweemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke marechaussee*.

22e jaargang, nr. 1, oktober 1975, blz. 1–4 en nr. 2*, december 1975, blz. 50–54.

MAJOOR MR. H. D. W. KLEIN BRETELER: „ZWIJGT HET RECHT ALS „TERRORISTEN SPREKEN?“

Met deze variant op de titel van een in 1974 verschenen boek van *Kalshoven* behandelt schrijver de vraag of en in hoeverre terroristen en met name politiek gemotiveerde terroristen aanspraak kunnen maken op de rechtsbescherming door het humanitaire recht in het algemeen en het humanitaire oorlogsrecht in het bijzonder.

Het artikel is toegespitst op het lezerspubliek van het tijdschrift „Ons „Wapen“, doch niettemin is de vraagstelling op zich interessant en overigens aan de orde gekomen bij de gijzelingsaffaire in december 1975 hier te lande.

Na een korte uiteenzetting over motivatie en karakter van het (politiek) terrorisme, behandelt schrijver de ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht tot een species van het humanitaire recht in het algemeen, parallel lopend aan de voortschrijdende humaniseringstendens in het volkenrecht, hetgeen culmineerde in de gedachte van een minimum standaard van menselijke behandeling.

Gezien het ontbreken van de voorwaarden, die over het algemeen aangehouden worden voor een volkenrechtelijke erkenning, zelfs in de vorm van een de facto-erkenning en het niet voldoen aan de, eventueel afgezwakte, criteria, die de Conventies van Genève stellen aan de te beschermen groepen in het humanitaire oorlogsrecht, komt de schrijver tot de conclusie, dat voor de meeste terroristenorganisaties géén aanspraak bestaat op bescherming door het humanitaire oorlogsrecht.

Derhalve géén mogelijkheid zich te beroepen op een krijgsgevangenenstatus enz. Daarentegen acht schrijver het onontkoombaar de rechtspositie van terroristen eveneens te benaderen vanuit de optiek van de rechten van de mens.

Na de aanhouding van een terrorist dient te worden uitgegaan van de in Nederland in de loop der jaren opgebouwde processuele normen.

Voor wat betreft de situatie vóór de aanhouding, behandelt schrijver de aspecten van het wapengebruik en het soort wapengebruik in relatie tot de begrippen subsidiariteit en proportionaliteit.

* Een fout in de opmaak wordt gerectificeerd in nr. 3, februari 1976, blz. 107.

Schrijver acht het noodzakelijk, dat bij de bestrijding van terroristen over een zodanig scala van wapens en middelen wordt beschikt, dat de belangenafweging niet stuk loopt op het ontbreken van alternatieven in de toe te passen geweldsmiddelen.

H.D.W.K.B.

Militair Juridisch Brevet

Bij beschikking van de Chef van de Generale Staf van 9 februari 1976 is het brevet voor meer uitgebreide kennis van het militaire recht toegekend aan kapitein Mr. A. D. Kok en kapitein Mr. J. A. de Koning, beiden werkzaam op de Arrondissementskrijgsraad Arnhem.

Studieprijsvraag Militair Rechtelijke Vereniging

Het bestuur van de Militair Rechtelijke Vereniging is voornemens om evenals in 1973 in het najaar van 1976 wederom een studieprijsvraag uit te schrijven over enig — bij voorkeur actueel — militair-rechtelijk onderwerp. Deze prijsvraag zal openstaan voor een ieder, derhalve niet uitsluitend voor de leden van de vereniging.

Hoewel het bestuur reeds enkele suggesties voor het onderwerp van deze studieprijsvraag heeft ontvangen, meent het bestuur, mede omdat deelname ook voor niet-leden openstaat, er goed aan te doen **alvorens** een beslissing te nemen tot vaststelling van het onderwerp de mogelijkheid open te stellen suggesties met betrekking tot het onderwerp op te geven, ook buiten de kring der leden.

Deze opgave van suggesties dient te geschieden voor **1 juli 1976** aan het secretariaat van de vereniging, van Stolkweg 16 te 's-Gravenhage.

De rechtspraak in eerste aanleg in sociale verzekeringszaken is opgedragen aan de Raden van Beroep, de rechtspraak in eerste aanleg in zaken betreffende de ambtelijke rechtspositie aan de Ambtenarengerechten. Tussen beide rechterlijke instanties bestaan nauwe bindingen; de voorzitter en ondervoorzitters van een Raad van Beroep treden

tevens op als voorzitter resp. ondervoorzitter van het Ambtenarengerecht.

In verband met bestaande vacatures en nog te verwachten uitbreidingen bestaan er voor juristen die belangstelling hebben voor deze tak van administratieve rechtspraak plaatsingsmogelijkheden als

ondervoorzitter van een raad van beroep en ambtenarengerecht

Vereist: doctoraal examen Nederlands recht en een praktijkervaring van tenminste zes jaren. Er wordt zondig voorzien in een inwerkperiode (eventueel op part-time basis naast de huidige functie).

Mogelijke standplaatsen zijn: Amsterdam, Arnhem, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Roermond, Rotterdam, Utrecht en Zwolle.

Salarisniveau maximaal f 6072,- per maand.
Promotiemogelijkheden zijn aanwezig.
Bovengenoemd salaris is inclusief de per 1 januari 1976 toegekende toeslag van 4,5%.
Het salaris is exclusief 7,8% vakantievergoeding.

De Commissie aantrekken leden rechterlijke macht zou gaarne in contact treden met diegenen die een dergelijke functie ambiëren.

Documentatie-materiaal kan schriftelijk of telefonisch worden aangevraagd bij het secretariaat van de Commissie aantrekken leden rechterlijke macht, p/a Paleis van Justitie, Juliana van Stolberglaan 2 te 's-Gravenhage (telefoon: 070-824041, toestel 2511).

Mr. K. de Vries, onafhankelijk voorzitter van de Raad van Beroep en het Ambtenarengerecht te Utrecht, tevens lid-secretaris van genoemde Commissie is desgewenst gaarne bereid in een persoonlijk onderhoud nadere inlichtingen te verstrekken.

Wetgeving

Voorstel tot wijziging van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst	305
---	-----

Boekaankondigingen

<i>W. Aerts, e.a.</i> , Verdediging in strafzaken. Mogelijkheden van het Nederlandse strafproces	307
NJB Boekenreeks . nr. 2. Tuchtrect	308

Opmerkingen en mededelingen

Zwijgt het recht als terroristen spreken? „Ons Wapen". 22e jaargang. nr. 1 en 2	310
Militair Juridisch Brevet	311
Prijsvraag Militair Juridische Vereniging	311

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. A. N. *Braunius-Kennema*;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:
Prins Clausstraat 1, Waarder (ZH).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. Th. W. *van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Oud-hoogleraar aan de Universiteit te Leiden, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. F. *Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
juni 1976

Aflevering

6

Staatsuitgeverij's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Prof. mv. F. Kalshoven</i> , Wapens te Lugano	313
<i>Mv. dr. Ch. P. Verwer</i> , De reikwijdte van artikel 4 W.M.Sr.	326
<i>Prof. jhr. mv. Th. W. van den Bosch</i> , idem	329

Strafrechtspraak

Mishandeling. Dagvaarding nietig, omdat daarin niet is vermeld waar ter plaatse het feit is begaan. (RLLu art. 114a en 193) Naschrift W.H.V.	334
Opzettelijke ongehoorzaamheid door uitspreken van de woorden: „Doe niet zo „abnormaal en fanatiek“. Krijgsraad beschouwt deze woorden niet als overtreding ex art. 108 W.M.Sr., doch als krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk door Krijgsraad krijgstuchtelijk wordt bestraft. Overigens veroordeling wegens opzettelijke ongehoorzaamheid. (W.M.Sr. art. 108, 114; W.K. art. 58, 60) Naschrift W.H.V.	335
Opzettelijk, i.s.m. de waarheid aangifte doen van strafbaar feit. (W.Sr. art. 188)	339
Opzettelijke ongehoorzaamheid. (W.M.Sr. art. 114)	341
Als militair niet voldaan aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst. (W.M.Sr. art. 150 lid 3; W.Sr. art. 24) Naschrift W.H.V.	343
Behorende tot een wacht de hem aangewezen plaats verlaten en zich vervolgens door drankmisbruik ongeschikt gemaakt voor zijn wachtdienst. Veroordeling slechts o.g.v. dit laatste. (W.M.Sr. art. 129 en 131) Naschrift W.H.V.	346
Poging tot diefstal met braak. (W.Sr. art. 45 en 310 lid 5)	350
Besturen van een auto o.i.v. alcohol. Krijgsraad: vrijspraak. H.M.G.: verworpen verweer nietigheid telastelegging wegens ontbreken ondertekening. Verworpen verweer dat rapp. Ger. Lab. niet zou mogen gelden als bew. middel, omdat het niet op wettige wijze zou zijn verkregen. (W.V.W. art. 26 lid 2) Naschrift W.H.V.	353
Feitelijke insubordinatie door vastpakken, duwen en slaan van meerdere. (W.M.-Sr. art. 117) Naschrift W.H.V.	359
Opzettelijke ongehoorzaamheid; faciliteitenregeling VVDM (W.M.Sr. art. 114, 140; RLLu art. 212; W.Sr. art. 450) Naschrift W.H.V.	362

Opmerkingen en mededelingen

Oorlogsgevaar in Nederland, N.J.B. 1976, blz. 402	373
---	-----

BIJLAGEN

Wapens te Lugano

door Prof. mr. F. Kalshoven

INLEIDING

Het oorlogsrecht kent vele regels; verbazingwekkend is het te constateren hoe weinige daarvan betrekking hebben op het gebruik van specifieke conventionele wapens. Men kent uiteraard het algemene beginsel, vervat in art. 23 (e) van het Landoorlogreglement, dat het gebruik verbiedt van wapens, projectielen of stoffen die nodeloos leed kunnen veroorzaken; een beginsel overigens met een zo hoge graad van abstractie, dat het maar uiterst moeilijk tot praktische toepassing te brengen is. Andere, haast even abstracte beginselen verbieden het verraderlijk doden of verwonden van tot de vijandige natie of strijdmacht behorende individuen (Landoorlogreglement, art. 23 onder b) en elk gebruik van de wapens dat strijders en burgers zonder onderscheid treft. Naast deze algemene beginselen vindt men – ons tot de conventionele wapens bepalend en derhalve met voorbijgaan aan de kernwapens en de chemische en de bacteriologische strijdmiddelen – eigenlijk maar één concrete regel van praktische betekenis: het verbod van gebruik van dum-dum kogels, oftewel, in de omschrijving van de Verklaring van Den Haag van 1899: van kogels die zich in het menselijk lichaam gemakkelijk uitzetten of plat worden, zoals kogels met harde mantel waarvan de mantel de kern niet geheel dekt of van insnijdingen is voorzien¹⁾. Voorwaar geen overdreven grote opbrengst! Wil dit zeggen dat sinds 1899 geen conventioneel wapen meer is ontwikkeld en in gebruik genomen dat eigenlijk verdiende te worden verboden?

Al de Ontwapeningsconferentie van de Volkenbond (1932–1934) beantwoordde deze vraag in ontkennende zin. Zij had een categorie wapens op het oog die naar haar smaak in zijn geheel, zij het met enkele onbetekende uitzonderingen, verboden diende te worden: de brandwapens. Evenwel de Conferentie eindigde in een totale mislukking en daarmee ook deze poging om het gebruik van brandwapens te verbieden.

Het is pas de Amerikaanse deelname aan de oorlog in Vietnam geweest, die in onze tijd weer aandacht heeft weten te wekken voor het probleem van de ontwikkelingen op het gebied van de conventionele

¹⁾ Ook „geldt“ nog steeds het verbod van gebruik van explosieve of ontvlambare projectielen van minder dan 400 gram, opgenomen in de Verklaring van St. Petersburg van 1868. Dit verbod heeft geen noemenswaardige praktische betekenis overgehouden. Het Landoorlogreglement bevat voorts, in art. 23 (a) een verbod op het gebruik van vergif of vergiftigde wapens; ik laat dit terzijde omdat het meer in de sfeer van de chemische dan van de conventionele strijdmiddelen thuishoort.

wapens in het licht van bovengenoemde beginselen. Zonder ook maar enigszins in te gaan op de (stellig deels politieke) achtergronden van deze hernieuwde belangstelling, leek op grond van de berichtgeving over dat oorlogstoneel in ieder geval ernstige twijfel gerechtvaardigd of wel al het daar ingezette wapentuig de toets der kritiek kon doorstaan en of, in meer algemene zin, de wapentechnologie geen wegen had ingeslagen die al te ver afvoerden van de beginselen van „geen onnodig leed“, „geen „verraderlijk doden of verwonden“ en „onderscheid tussen combattanten „en burgers“.

De hernieuwde aandacht, overgenomen door een aantal regeringen waaronder eerst en vooral die van Zweden, resulteerde tenslotte²⁾ in de bijeenroeping van een „Conferentie van regeringsdeskundigen inzake het „gebruik van bepaalde conventionele wapens“. Deze conferentie, georganiseerd door het Internationale Comité van het Rode Kruis, kwam van 24 september tot 18 oktober 1974 te Luzern bijeen. Deskundigen van 49 landen en een aantal waarnemers namen er aan deel en de behandelde materie bestreek het gehele terrein van de conventionele wapens³⁾. Hoewel een groep landen onder aanvoering van Zweden al in dat stadium een discussiestuk op tafel hadden gelegd dat suggesties bevatte voor mogelijke gebruiksverboden of -beperkingen met betrekking tot specifieke, met name genoemde wapens, bleef het debat niet tot die specifieke wapens beperkt maar richtte het zich in de breedst mogelijke zin op de verschillende categorieën wapens in hun volle omvang. Men besprak daarbij, na een inleidend debat over juridische normen: de definitie en classificatie van de onderscheiden wapencategorieën, het gebruik en de militaire karakteristieken van de tot een bepaalde categorie behorende wapens, hun uitwerking uit medisch oogpunt bezien, en de vraag van eventuele vervangende wapens. Een evaluatie sloot het onderzoek van elke categorie wapens af.

Misschien als belangrijkste – maar in ieder geval als moeilijkst te verteren – resultaat kwam uit de Conferentie van Luzern naar voren, dat de deskundigen op welhaast elk punt van enige importantie diametraal tegenover elkaar stonden. Besloten werd daarom dat een tweede dergelijke conferentie zou worden georganiseerd en dat de landen ondertussen zouden voortgaan met de onderzoekingen die verschillende van hen inmiddels hadden aangevangen. De tweede conferentie (om organisatorische redenen aangeduid als de tweede zitting van de Conferentie) zou

²⁾ Zie over de voorgeschiedenis uitvoeriger mijn *Zwijgt het recht als de wapens spreken?*, Bezige Bij, Amsterdam, 1974.

³⁾ *Conference of Government Experts on the Use of Certain Conventional Weapons (Lucerne, 24.9-18.10.1974): Report*, uitgegeven door het Internationale Comité van het Rode Kruis te Genève, 1975. Zie over deze Conferentie voorts het artikel van mijn hand in *6 Netherlands Yearbook of International Law (1975)*, p. 77.

overigens niet ten doel hebben het werk van de eerste zitting nog eens dunnetjes over te doen: haar taak zou, naast het kennis nemen van relevante nieuwe informatie, vooral hierin bestaan dat zij zich zou concentreren op die bepaalde wapens waaromtrent voorstellen tot verbod of beperking van gebruik zouden zijn of worden gedaan, en zij diende daarbij de mogelijkheid, inhoud en vorm van dergelijke gebruiksverboden of -beperkingen te bestuderen. Niet langer puur deskundigenoverleg over aard en eigenschappen van bepaalde wapens derhalve, maar een duidelijke, zij het zeer bescheiden eerste stap op de weg die uiteindelijk tot verdragsluiting zou kunnen leiden.

DE CONFERENTIE

De „tweede zitting” werd gehouden te Lugano, van 28 januari tot 26 februari 1976. Het aantal deelnemers was wat lager dan de eerste keer: goed 40 landen waren vertegenwoordigd en voorts enkele organisaties, waarvan vooral de Wereld Gezondheids Organisatie en het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) met name dienen te worden genoemd wegens de actieve participatie van de hen vertegenwoordigende waarnemers. Onder de deelnemende landen was de Derde Wereld zeer zwak vertegenwoordigd; India sprak aan het begin van de Conferentie als woordvoerder van de „Groep van 77”, die inmiddels in de Verenigde Naties over de 100 leden telt, terwijl op dat ogenblik slechts zeven leden van de groep te Lugano aanwezig waren.

De ten opzichte van de eerste zitting veranderde taakomschrijving had ten gevolge dat, hoewel de aan de orde zijnde materie soms in hoge mate een technisch karakter bezat, de discussies meer dan tijdens de Conferentie van Luzern de invloed van politieke overwegingen verraadden. Een sprekend voorbeeld hiervan deed zich voor tijdens de eerste uren van de werkzaamheden van een subcommissie van specialisten op het gebied van klein-kaliber munitie, toen de sprekerslijst geheel in beslag werd genomen door de ambassadeurs-delegatieleiders, die discussieerden over zulke zaken als het voorzitter- en rapporteurschap van de subcommissie en, vooral, de agenda die zij zou mogen behandelen.

De Conferentie werd op de gebruikelijke wijze aangevangen en beëindigd met algemene beschouwingen. Dit verschafte de deelnemers de gelegenheid hun, merendeels bekende, standpunten te herhalen over allerlei onderwerpen van algemene aard zoals: de noodzaak en mogelijkheid van min of meer veelomvattende resultaten, het forum waar de zaak verder zou moeten worden behandeld (de Diplomatieke Conferentie over de ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht te Genève, de Verenigde Naties, de CCD – Conference of the Committee on **Disarmament** – of enig ander forum), de verhouding van eventuele nieuwe rechtsregels **terzake** van het gebruik van bepaalde wapens tot het humanitaire recht dat te Genève wordt ontwikkeld en tot het recht op het stuk

van ontwapening en wapenbeheersing, etcetera.

De hoofdmoot van de werkzaamheden bestond uit de bespreking, achtereenvolgens, van de volgende categorieën wapens:

1. brandwapens,
2. wapens met uitgestelde werking en verraderlijke wapens,
3. klein-kaliber projectielen, en
4. „blast“⁹- en fragmentatiewapens,

terwijl tenslotte een enkeling inging op toekomstige wapenontwikkelingen.

Elk van de vier categorieën werd ingeleid in de plenaire vergadering en vervolgens verder besproken in de algemene werkgroep. De laatste onderscheidde zich van de eerste vooral doordat van het besprokene in de algemene werkgroep niet, en in de plenaire wèl, chronologische verslagen werden vervaardigd; een subtiel verschil, waarmee men had gepoogd te bereiken dat er zowel een forum zou zijn waar men verklaringen kon afleggen die (zij het in iets verkorte vorm) zouden worden geregistreerd zoals zij waren afgelegd, als een gelegenheid om meer onbevangen en minder in de stijl van tevoren opgestelde verklaringen te discussiëren. Het idee was goed maar in de praktijk leidde het tot een bijzonder onoverzichtelijk beeld; het debat per categorie werd kunstmatig in twee delen gesplitst die in feite een onscheidbaar geheel vormden, en gedelegeerden spraken in de algemene werkgroep net zo veel of weinig onbevangen als in de plenaire. Voor schrijver dezes, die als rapporteur zowel van de plenaire vergadering als van de algemene werkgroep fungeerde, was de gekozen opzet eerder een bron van ellende dan van vermaak.

De algemene werkgroep stelde voor sommige onderwerpen sub-werkgroepen in: niet voor wapencategorieën 1 en 4, wèl voor categorie 2 (een werkgroep van militaire experts inzake mijnen en booby-traps) en voor een bepaald aspect van het probleem van de klein-kaliber projectielen (categorie 3). Ook stelde zij een werkgroep in voor „algemene en „juridische kwesties“. Naast deze officiële werkgroepen kwam ook een informele werkgroep van medische deskundigen enige malen bijeen. Voorts werd natuurlijk talloze malen beraadslaagd en onderhandeld in de wandelgangen.

Tengevolge van al deze ingewikkeldheden zal het rapport van deze tweede zitting van de Conferentie een heel ander karakter vertonen dan dat van de eerste: terwijl het rapport van Luzern bestaat uit één doorlopend verhaal, zal dat van Lugano bestaan uit de (analytische) rapporten van de plenaire vergadering en de algemene werkgroep, het (chronologische) verslag van de plenaire, de rapporten van de sub-werkgroepen, de tekst van alle schriftelijk ingediende voorstellen en amendementen en tenslotte een aantal meer administratieve bijlagen. Aangenaam leesvoer zal het, met andere woorden, stellig niet opleveren.

In het ondervolgende zullen achtereenvolgens de uitkomsten van het

debat over de verschillende wapencategorieën kort worden weergegeven, gevolgd door enkele opmerkingen over het onderwerp „toekomstige „wapenontwikkelingen” en het werk van de juridische en medische groepen. Een conclusie zal een en ander afronden.

BRANDWAPENS

Ten aanzien van deze, zoals wij zagen ook al in de Volkenbondperiode in het centrum van de belangstelling staande wapencategorie werden twee uiterste standpunten ingenomen. Het ene wilde een verbod op alle gebruik van brandwapens, het andere wilde eigenlijk helemaal geen bijzondere regels dienaangaande.

Het eerste standpunt deed zich in twee varianten voor. Beide varianten sloten strijdmiddelen uit die, hoewel incidenteel brand kunnende veroorzaken, daartoe in feite niet zijn bestemd (zoals lichtspoorinunitie en rookverwekkers). In de ene, uitsluitend door Mexico voorgestane variant blijft het hierbij en worden geen verdere uitzonderingen toegelaten: alles wat beoogt brand te stichten is verboden. De andere variant, vervat in een door de groep-Zweden c.s. ingediend voorstel, maakt nog een tweede, verre van onbetekenende uitzondering, te weten voor alle wapens die brandwerking combineren met doorborende of fragmenterende werking en specifiek voor anti-materieel gebruik zijn bestemd. De Zweden hadden nog in Luzern gepoogd te verdedigen dat deze laatste wapens (zoals „armour-piercing/incendiary” en „anti-aircraft/incendiary”) hoogstens secundair brandeffect hebben en derhalve eigenlijk niet eens onder het begrip „brandwapens” vallen. Deze poging herhaalden zij in Lugano niet; hun argument was nu, dat het hier ging om wapens die, naar zij inzagen, althans moesten aanvaarden, militair gezien te belangrijk waren dan dat zij verboden konden worden. Dat zij met deze, door henzelf steeds als onbetekenend voorgestelde, uitzondering heel wat aan de gaafheid van het door hen gepropageerde algemene verbod afdeden en in feite aan een ieder de gelegenheid boden op soortgelijke veiligheidsargumenten voor elk ander specifiek brandwapen of voor een bepaald gebruik daarvan een uitzondering te bepleiten, wensten zij echter niet te erkennen. Nodeloos te zeggen dat de andere zijde niet naliet maximaal gebruik te maken van deze zwakte in de Zweedse positie.

Die andere, extreme zijde (vooral Engeland, West-Duitsland en de V.S.) wilde in feite niet verder gaan dan een herbevestiging van inmiddels op de Diplomatieke Conferentie te Genève algemeen aanvaarde regels over de bescherming van de burgerbevolking. Dit kwam neer op de bereidheid om uitdrukkelijk uit te spreken dat (ook) brandwapens in wat werd aangeduid als „areas of civilian concentration” noch rechtstreeks tegen de burgerbevolking zouden mogen worden gebruikt noch, bij inzet tegen militaire doelen, op een wijze die disproportionele schade of verliezen onder de burgerij zou teweegbrengen. Terecht werd tegen deze benadering

ingebracht dat men daarvoor niet naar Lugano was gekomen!

Nederland behoorde bij de weinige landen die in deze controverse al terstond een duidelijk geprofileerd tussenstandpunt innamen. Het bracht dit tot uitdrukking in een voorstel dat uit twee delen bestond:

A. regels ter bescherming van de burgerbevolking, die wat verder gingen dan de in Genève aanvaarde regels;

B. regels ter bescherming van combattanten tegen het gebruik van napalm: verbod van inzet van dit strijdmiddel tegen onbeschermden combattanten, behoudens met name genoemde uitzonderingen zoals de situatie van „close air support”, waarin, zoals werd uitgelegd, napalm met grote nauwkeurigheid en zonder gevaar voor de burgerbevolking kon worden gebruikt en andere wapens evenveel of meer leed zouden teweegbrengen.

Tegen het einde van de discussies kwam Nederland met een variant op onderdeel A. In de nieuwe versie werd het gebruik van brandwapens tegen (objecten in) burger-woongebieden gebonden aan de algemene regels maar werd daaraan een veel stringenter gebruiksverbod voor napalm en soortgelijke „vlam'-wapens toegevoegd: die zouden vrijwel alleen in „close combat"-situaties mogen worden ingezet. Ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel betekende deze versie een stapje terug, maar aan de andere kant bood zij het voordeel dat de categorie van de „vlam"-wapens en napalm in het bijzonder (een hoofdpunt van zorg voor velen) afzonderlijk aan de orde werden gesteld.

Terwijl het laatste Nederlandse voorstel van allerlei kanten waardering en steun ondervond, wist het evenmin als andere pogingen in die richting tot werkelijke onderhandelingen te leiden: daarvoor waren de posities van de verschillende delegaties nog te zeer gefixeerd. Zweden achtte het te vroeg om al iets van zijn positie op te geven en ook maar enige inschikkelijkheid te tonen; de Amerikanen, om een ander uiterste te noemen, toonden zich in het Nederlandse voorstel weliswaar duidelijk geïnteresseerd maar verklaarden dat op regeringsniveau genomen besluiten hun voorshands geen ruimte lieten om er op in te gaan. Niettemin kon zo hier en daar een zekere beweging worden waargenomen; met name onder de groep-Zweden c.s. lieten verscheidene delegaties in de wandelingen blijken dat zij bezig waren, of althans ernstig overwogen, hun positie ten opzichte van het „Zweedse" voorstel opnieuw te bezien.

Zweden kwam nog met een gedachte die op zichzelf interessant was, te weten die van een verbod op termijn. Zij meenden dat bijvoorbeeld een vijfjaars-termijn aan landen de gelegenheid zou bieden hun defensie geleidelijk aan een verbod van gebruik aan te passen. Maar het werd wel duidelijk dat de gedachte van een algeheel verbod van alle gebruik van brandwapens niet al te veel aanhangers telt: er is eerder steun te vinden voor het idee dat de burgerbevolking tegen de uitwerking van brandwapens moet worden beschermd, dan voor de gedachte dat ook combat-

tanten een dergelijke bescherming deelachtig moeten worden.

Als conclusie omtrent deze categorie wapens lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat de beweging in de richting van een compromis zich geleidelijk zal versterken, maar dat het nog wel geruime tijd zal duren voordat definitief resultaat wordt bereikt.

WAPENS MET UITGESTELDE WERKING EN VERRADERLIJKE WAPENS

Zo verregaand als de groep-Zweden c.s. het gebruik van brandwapens wilde verbieden, zo weinig verstrekkende voorstellen dienden zij in op het gebied van de mijnen en booby-traps. In feite kwamen zij maar met één voorstel, dat beoogde het leggen van mijnen uit de lucht te verbieden.

Een veel meer omvattend voorstel werd door Engeland en Nederland gezamenlijk ingediend (Frankrijk sloot zich vervolgens er bij aan). Dit voorstel werd aanvaard als basis voor de discussie, die voornamelijk in de voor deze categorie wapens ingestelde werkgroep van **militaire** experts plaats vond. De belangrijkste besproken punten waren de volgende.

Registratie van mijnevelden, reeds lang staande praktijk in verschillende landen, werd onderkend als een belangrijk middel om de risico's voor de burgerbevolking te verkleinen. Discussie ontstond vooral over de vraag of registratie wel in alle omstandigheden van de betrokken militairen zou mogen worden verwacht. Dit leidde tenslotte tot een formule die in de werkgroep zeer veel steun ondervond en die hierop neerkwam dat defensieve, volgens plan gelegde mijnevelden altijd zouden moeten worden geregistreerd en andere alleen als zij meer dan 20 mijnen bevatten en dan nog alleen voor zover mogelijk.

Een ander middel tot vermindering van de risico's voor de burgerbevolking werd gezien in beperkende bepalingen met betrekking tot het op afstand leggen van mijnen. Naast het bovengenoemde voorstel van de Zweedse groep bevatte ook het Brits-Nederlandse voorstel suggesties op dit punt: verbod mijnen op afstand te leggen tenzij zij zouden **zijn** voorzien van een neutraliserend mechanisme dan wel het gebied waarin zij worden gelegd duidelijk zou worden gemarkeerd. Over geen van beide voorstellen kwam men tot overeenstemming; wel was ook de groep-Zweden c.s. bereid te erkennen dat het Brits-Nederlandse voorstel een duidelijke stap vooruit ten opzichte van het bestaande recht betekende.

Veel discussie vond plaats over de in laatstgenoemd voorstel vervatte bepalingen inzake het gebruik van met de hand geplaatste mijnen en dergelijke strijdmiddelen in bewoonde gebieden (wederom een poging om de burgerbevolking betere bescherming te bieden) en inzake het gebruik van booby-traps (ter bescherming niet alleen van de burgerij maar ditmaal ook van de combattant). Een veelheid van ideeën werd geopperd, zowel over de wenselijkheid en mogelijkheid van gebruiksverboden of -beperkingen op het gebied van deze strijdmiddelen als met betrekking tot de voorgestelde teksten, waarop de meest uiteenlopende amendementen

werden ingediend. In de loop van het gesprek in de werkgroep kwam men tot nieuwe formuleringen die voor de oorspronkelijke initiatiefnemers aanvaardbaar waren of door hen zelfs als een verbetering werden beschouwd. Maar tot algemene aanvaarding leidde een en ander niet, anders althans dan als een „goede basis voor verdere discussie”. Wat de bescherming van combattanten betreft beoogt het voorstel in zijn laatste versie twee aspecten: enerzijds verbod van wat verraderlijk is (het schijnbaar onschuldige voorwerp – dit aspect raakt uiteraard wederom tevens de bescherming van de burgerbevolking) en anderzijds verbod van wat ontoelaatbaar wreed moet worden geacht (de uit de Vietnamese oorlog bekende valkuil met bamboe spiezen bijvoorbeeld).

Voor alle volledigheid vermeld ik een door Mexico en Zwitserland ingediend voorstel om het gebruik te verbieden van wapens met een tijdontsteking van meer dan 24 uur. Dit voorstel beoogde naast bescherming van de burgerbevolking ook het beschermen van reddingsacties, die immers door de aanwezigheid van tijdbommen aanzienlijk kunnen worden bemoeilijkt zo niet onmogelijk gemaakt. Het voorstel werd niet breedvoerig besproken en ondervond weinig steun, vooral omdat het niet erg praktisch en in zijn uitwerking op zijn best van weinig betekenis werd geacht.

KLEIN-KALIBER PROJECTIELEN

Toen enige jaren geleden een eerste gesprek over conventionele wapens op gang kwam, poneerde de Zweedse deelnemer de stelling dat de toen recent ontwikkelde en door de Amerikanen in Vietnam ingezette **geweer**-munitie met een kaliber van 5.56 in zijn uitwerking wezenlijk verschilde van de gangbare munitie met een kaliber van 7.62 of daaromtrent. De nieuwe munitie heeft een hogere afvuursnelheid en, zo zei hij, deze hogere snelheid zowel als de neiging van de projectielen om in het lichaam te tuimelen of te vervormen leidt tot ontoelaatbaar ernstige verwondingen, die in feite niet van de door dum-dum kogels veroorzaakte kunnen worden onderscheiden.

In Luzern werd deze stelling energiek bestreden. Aangevoerd werd dat ook de gangbare munitie een dergelijke uitwerking kan hebben en dat, anderzijds, geheel niet vaststond dat de kleinere kogels in alle gevallen de gewraakte effecten vertoonden. Ontkend werd, met andere woorden, dat de nieuwe munitie wezenlijk van de oude verschilde.

De Zweden hadden toen al een voorstel op tafel liggen dat een verbod beoogde van klein-kaliber projectielen die zo zouden zijn ontworpen of een zodanige snelheid zouden bezitten dat zij bij of na intrede in het menselijk lichaam de neiging zouden vertonen te vervormen of te tuimelen dan wel een schokgolf te veroorzaken. In dit voorstel was niet duidelijk of de indieners nog steeds in het bijzonder de nieuwe, extra-kleine kogeltjes op het oog hadden dan wel aan hun voorstel een algemenere strek-

king wensten te geven; maar uit hun uitlatingen bleek wel dat het eerste het geval was. Daarom èn omdat nog helemaal niet was aangetoond dat projectielontwerp en/of snelheid de enige bepalende factoren waren, werd het door de Zweden en hun consorten ingediende voorstel door de tegenspelers (waaronder vooral de Amerikanen en de Engelsen zich bijzonder weerden) als onaanvaardbaar van de hand gewezen.

Ook in Lugano lag het Zweedse voorstel, in enigszins gewijzigde vorm, weer ter tafel. De Zweden hadden inmiddels uitvoerige proefnemingen gedaan, waarbij ook buitenlandse waarnemers (onder andere uit Nederland) aanwezig waren geweest. Erg overtuigend achtten die waarnemers de resultaten van de proeven niet: integendeel, zij meenden dat eens te meer was aangetoond dat de uitwerking van geweerkogels, en met name het optreden van zeer ernstige venvondingsverschijnselen, van een veelheid van factoren afhangt en zeker niet alleen van kaliber of snelheid.

Terwijl de Zweden alle mogelijke moeite deden om deze interpretatie van hun resultaten te bestrijden, bleken zij zelf een merkwaardige omme-zwaai te hebben gemaakt: te Lugano betoogden zij ineens dat zij met de term „klein-kaliber projectielen" eigenlijk al in Luzern, maar zeker nu in Lugano, niet alleen de nieuwe maar ook alle gangbare munities voor handvuurwapens op het oog hadden. Dit kwam neer op de stilzwijgende erkenning dat de nieuwe, extra-kleine kalibers niet kunnen worden gezegd alleen al wegens hun ontwerp of snelheid ontoelaatbaar ernstige schade toe te brengen.

Nu staat wel vast dat geweerkogels in het menselijk lichaam soms buitengewoon ernstige verwondingen teweegbrengen; duidelijk lijkt ook dat een veelheid van factoren tot het optreden van die verschijnselen kan bijdragen, en dat die factoren verre van eenvoudig te onderzoeken zijn. Het was op dit punt dat de eerdergenoemde groep specialisten werd aan het werk gezet, om te bezien of afspraken zouden kunnen worden gemaakt over gestandaardiseerde proeven om althans tot behoorlijk vergelijkbare resultaten te komen. Maar zelfs dit mislukte; eensdeels omdat lang niet iedereen bereid was zo zeer open kaart te spelen met de uitkomsten van eventueel te nemen proeven op dit gebied, maar anderdeels omdat de specialisten erkenden dat althans op het ogenblik de problemen nog te groot waren en de materie te gecompliceerd dan dat een uitgewogen stel standaarden op papier kon worden gebracht.

Terwijl het onderzoek door verschillende landen, hetzij alleen of in samenwerking met anderen, wordt voortgezet, lijkt de kans dat een in abstracte termen geformuleerd verbod zoals door de Zweden c.s. voorgestaan in de voorzienbare toekomst zou worden aangenomen, wel buitengewoon gering.

„BLAST"- EN FRAGMENTATIEWAPENS

In deze categorie wapens waren het vooral de anti-personeel clusterbom

met geprefragmenteerde submunitieën en de fléchette die door de groep-Zweden c.s. voor een verbod in aanmerking werden gebracht. Het ging hun daarbij om twee elementen: prefragmentatie zou leiden tot meer en ernstiger verwondingen, en de door cluster-bommen bestreken oppervlakte zou de burgerbevolking in gevaar brengen.

Deze stellingen hadden de voorstanders van het voorgestelde verbod vooral tijdens de Conferentie van Luzern met veel ijver verdedigd. Mede onder invloed van de kritiek die zij daar al te verduren hadden gekregen, bleek hun ijver in de Conferentie van Lugano in ernstige mate bekoeld; vrijwel niemand nam meer de moeite te pleiten voor een ook maar enigszins verstrekkend verbod op het gebruik van geprefragmenteerde munitieën of fléchettes. Met name de stelling dat dergelijke munitieën ernstiger leed zouden veroorzaken dan de niet-geprefragmenteerde bom of granaat werd nog maar door een enkeling verdedigd; velen onderstreepten daarentegen (zoals ook al in Luzern was gedaan) dat de nieuwe munitieën eerder minder ernstig leed berokkenen.

De Zweden kwamen nog met de suggestie dat wellicht het gebruik zou kunnen worden verboden van munitieën met een grotere dan een bepaalde toegelaten oppervlaktespreading; zij dachten daarbij aan een maximum toegelaten spreading van 1 km². Hun argument was, dat wapens met een grotere spreading noodzakelijkerwijs de burgerbevolking in gevaar zouden brengen. De suggestie ondervond nauwelijks steun; men bracht er tegen in dat een dergelijke ruimtelijke begrenzing per ingezet wapen geen enkel effect zou sorteren, aangezien een oorlogvoerende partij door de inzet van meer wapens de in een concreet geval gewenste oppervlaktespreading zou kunnen bereiken. Betoogd werd voorts dat het aspect van risico voor de burgerbevolking niet van het wapen afhing maar van de plaats waar en de omstandigheden waaronder het werd gebruikt.

Meer aandacht werd besteed aan „fuel-air explosives“: een wolk brandstof vermengd met lucht die tot ontsteking wordt gebracht en alsdan een krachtige schokgolf teweegbrengt. Al te veel is omtrent dit strijdmiddel nog niet bekend, maar sommigen vrezen – en menen op basis van de spaarzame beschikbare informatie en met behulp van berekeningen te kunnen aantonen – dat het bij gebruik tegen vijandelijk personeel een uitzonderlijk hoog percentage doden zal veroorzaken. Anderen bestrijden dit en voeren bovendien aan, dat het wapen niet voor anti-personeel gebruik is bestemd maar voor het opruimen van mijnenvelden e.d. Hoe dit ook zij, in ieder geval had de bestaande ongerustheid geresulteerd in de indiening van twee voorstellen: het ene beoogde een verbod van anti-personeel gebruik van wapens wier uitwerking uitsluitend op schokgolven berust, en het andere een verbod van alle gebruik van „fuel-air explosives“ zoals in het voorstel nader omschreven. Geen van beide voorstellen verwierf in de discussies voldoende steun; het eerste werd vooral gekritiseerd omdat het door zijn formulering ook bepaalde handgranaten en land-

mijnen zou treffen, het tweede omdat het ook het niet-antipersoneel gebruik van het strijdmiddel in kwestie zou bestrijken. Het lijkt niet al te moeilijk deze punten van kritiek te ondervangen door de gewenste elementen uit de beide voorstellen te combineren en de ongewenste weg te laten. Evenwel blijft dan de vraag of een verbod wenselijk is; een vraag waarop velen, bijvoorbeeld ook Nederland, te Lugano een antwoord schuldig bleven wegens gebrek aan afdoende informatie. Voorstanders van een verbod voerden hiertegen aan, dat het toch niet aanging te willen wachten totdat het slagveld voldoende gegevens zou hebben opgeleverd! – Al met al betreft het hier ongetwijfeld een materie waarop de aandacht gericht moet blijven.

Een laatste onderwerp uit deze wapencategorie: het gebruik van wapens die niet of nauwelijks op te sporen deeltjes in het lichaam brengen. Men herinnert zich de berichten over plastic als component van fragmentatiewapens; berichten die door sommigen even onvoorwaardelijk worden geloofd als zij door anderen categorisch worden verworpen. Vast staat in ieder geval, dat de mogelijkheid bestaat hetzij door de keuze van het materiaal (bepaalde lichte plastics) of door de keuze van de fragmentgrootte (of liever kleinte) te bereiken dat deeltjes niet met de gebruikelijke apparatuur kunnen worden getraceerd. Een voorstel om hieraan iets te doen ondervond steun van alle kanten. In zijn uiteindelijke formulering beoogt het een verbod van gebruik van wapens wier primaire effect bestaat in verwonding door middel van deeltjes die in het menselijk lichaam niet met Röntgen-apparatuur kunnen worden opgespoord; buiten het voorgestelde verbod blijven derhalve – terecht – wapens die dit effect slechts incidenteel veroorzaken.

TOEKOMSTIGE WAPENONTWIKKELINGEN

Met dit onderwerp lijkt men zich te begeven op het terrein van de „science-fiction” en tot zekere hoogte is dat ook wel het geval: zowel te Luzern als op de Conferentie van Lugano waren er deskundigen die zich te buiten gingen aan uitvoerige, in technologie en getallen verpakte bespiegelingen over de toekomstige aanwendingsmogelijkheden van lasers (in Luzern riep een enkeling ook schrikbaar beelden op inzake het gebruik van „infrasound devices” en „light-flash devices”, „strijdmiddelen” die menige discotheek-bezoeker maar al te zeer vertrouwd zijn).

Vooraf echter ging men onder dit hoofd in op de gewenste, nationale en internationale, procedures om toekomstige wapenontwikkelingen te volgen. Verschillende landen zijn sinds de Conferentie van Luzern er toe overgegaan in hun wapenontwikkelings- of aanschafprocedures waarborgen in te bouwen ter verzekering dat het normatieve aspect niet uit het oog zal worden verloren. Sommigen vinden dit niet voldoende en bepleiten dat een internationaal lichaam in het leven zal worden geroepen om op dit gebied het nodige toezicht uit te oefenen. De moeilijkheden bij de

laatste opzet liggen natuurlijk voor de hand; men kan nauwelijks verwachten dat internationale inspecteurs aan de tekentafels zouden worden toegelaten en zelfs van al in de arsenalen opgenomen wapens poogt men nog wel eens een enkele eigenschap voor eventuele pottenkijkers verborgen te houden. Niettemin valt moeilijk te ontkennen dat een internationaal orgaan een nuttige „waakhond-functie” zou kunnen vervullen. Een enkel land (Zweden maar vooral Oostenrijk) loopt bijzonder warm voor het idee; de meeste echter zien vooralsnog weinig reden om er erg enthousiast over te doen.

WERKGROEP ALGEMENE EN JURIDISCHE KWESTIES

Deze werkgroep, opgezet op initiatief – en na herhaald aandringen – van Zwitserland (anderen voelden er niet zo veel voor) besprak op zichzelf zeer interessante zaken zoals:

- aantal en soort tot stand te brengen overeenkomsten, hun verhouding tot bestaande verdragen en tot de te Genève aanhangige **ontwerp**-protocollen,
- de verhouding die eventuele wapenovereenkomsten zouden hebben tot bestaand gewoonterecht en de vraag of zij zelf tot het gewoonterecht zouden (gaan) behoren,
- de vraag of bij schending door de ene partij de andere de overeenkomst verder naast zich neer zou mogen leggen (wederkerigheidsregel) dan wel zijn toevlucht zou mogen nemen tot (afgepaste en in de tijd beperkte) represailles als een middel om de eerste partij van zijn dwaalwegen af te brengen, en
- de gevolgen die schending van een wapenovereenkomst door een partij zou moeten hebben voor de bondgenoten van die partij.

Hoe belangwekkend ook naar onderwerpen, had het gehele debat iets onwezenlijks doordat het niet aanknoopte, en ook niet kon aanknopen, bij concrete ontwerp-verdragsteksten in een vergevorderde staat van voorbereiding. Vele deelnemers stelden dan ook uitdrukkelijk dat zij maar zo'n beetje in het abstracte zaten mee te filosoferen. De bijeenkomsten verschaften in ieder geval aan de discussianten de gelegenheid hun menigmaal *vèr* uiteenlopende denkbeelden over een en ander te ventileren. Een voorbeeld: in de discussie over wederkerigheid en represailles stelden sommigen dat, aangezien het hier om zaken van nationale veiligheid ging, de wederkerigheidsregel te allen tijde toepasselijk zou moeten blijven; anderen echter gaven de voorkeur aan de meer beperkte represailles; maar toen de represailles zelve ter sprake kwamen, bleken weer velen van mening dat de toepassing daarvan als al te onmenselijk van de hand moest worden gewezen. Dit ene voorbeeld moge duidelijk maken dat, wanneer het stadium van de ontwerp-verdragsteksten eenmaal is bereikt, nog menig woord zal moeten worden gesproken over deze en dergelijke aspecten.

INFORMELE WERKGROEP VAN MEDISCHE EXPERTS

De betrekkelijk weinige, ter Conferentie aanwezige militaire artsen kwamen op informele basis een aantal malen bijeen om, zoals zij later rapporteerden, zaken te bespreken waarmee zij de Conferentie niet hadden willen lastigvallen. Eén uitkomst van hun deliberaties meenden zij echter de overige deelnemers niet te mogen onthouden, te weten de overeenstemming die zij hadden bereikt over het begrip „onnodig leed". De „verklaring" die zij hierover het licht deden zien, kwam hierop neer dat dit begrip uit medisch oogpunt eigenlijk onbruikbaar, immers niet objectief bepaalbaar was. Zij gaven dan ook de voorkeur aan de term „verwonding" („injury") boven „leed: hoewel ook complex en van vele variabelen afhankelijk, leek het hun toch een beter hanteerbaar begrip om de uitwerking van een bepaald wapen mee te beschrijven.

Het valt te betreuren dat deze groep van deskundigen, wier specifieke deskundigheid op zijn minst een noodzakelijke component is in het geheel van de discussies over wapens en hun effecten, niet anders op tafel heeft weten te leggen dan deze abstracte en niet verder in het werk van de Conferentie geïntegreerde „verklaring".

CONCLUSIE

Overziet men het geheel, dan kan maar moeilijk worden volgehouden dat de Conferenties van Luzern en Lugano al tot indrukwekkende resultaten hebben geleid. Het tegendeel blijkt het best als men zich realiseert dat de grootste mate van overeenstemming bereikt werd op het punt van de kleinste deeltjes; bij alle overige onderwerpen bleken de standpunten vooralsnog te ver uiteen te liggen dan dat aanvaardbare oplossingen al binnen het bereik leken te komen.

Wel lijkt het mogelijk enige terreinen aan te duiden waar voortgang in de naaste toekomst mag worden verwacht althans niet uitgesloten lijkt: de brandwapens, mogelijk ook de mijnen en booby-traps, voorts de „fuel-air explosives" en de klein-kaliber projectielen (hoewel wat het laatste betreft vermoedelijk vooral in de vorm van een beter inzicht in projectiel-gedrag en wondfactoren).

Dit alles klinkt uitermate bescheiden en men vraagt zich wellicht af, of het alle gemaakte inspanningen wel rechtvaardigt. Hierop moet worden gezegd, dat in de eerste plaats de aanleidingen voor de hele exercitie deugdelijk genoeg waren en dat niet kon worden voorzien, dat aanvanke-lijke bezwaren tegen het gebruik van bepaalde wapens bij deskundige beschouwing zo veel van hun kracht zouden inboeten. Het was bovendien op zichzelf al een belangrijk resultaat dat met name de Westelijke Wereld als het ware werd gedwongen zijn deskundigheid op tafel te leggen om de aangevoerde bezwaren te ontzenuwen. Tenslotte, en in onmiddellijke samenhang met het voorgaande, schuilt het blijvende belang van de Conferentie en van de beweging waaruit zij voortkwamen hierin, dat zij

in allerlei landen, op allerlei niveau, het besef hebben gewekt dat wapenontwikkeling niet alleen een militair-technisch maar ook een menselijk probleem is en dat er internationaal aanvaarde normen bestaan die daarbij geëerbiedigd dienen te blijven. In verscheidene landen heeft dit besef al geleid tot de invoering van geïnstitutionaliseerde procedures die beogen te verzekeren dat voorgenomen ontwikkelingen of aanschaffingen in een vroeg stadium langs „norm-bewakers" worden geleid. Het zal zaak zijn te zorgen dat deze aandacht voor het normatieve aspect niet verslapt en, daarentegen, zich over steeds meer landen uitbreidt.

De reikwijdte van artikel 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht

door mr. dr. Ch. P. Verwer en prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch

Op vrijdag 16 januari 1976 promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam tot doctor in de Rechtsgeleerdheid mr. Ch. P. Verwer.

Zijn dissertatie was getiteld „Aansprakelijkheid voor bagageschade in internationaal luchtvervoer". Promotor was Professor mr. G. J. Scholten. Tijdens de verdediging van het proefschrift ontspan zich n.a.v. de achtste stelling een discussie tussen promovendus en Prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch, die door tijdsgebrek niet voltooid kon worden.

Beiden stelden voor de discussie in ons tijdschrift voort te zetten, als

gevolg waarvan beide onderstaande artikelen ons bereikten. (Red.).

Op pag. 461 van de afgelopen jaargang geeft VERMEER in een annotatie bij een aantal verkeersrechtzaken, zich afgespeeld hebbende in de BRD, te kennen, dat artikel 4 WMS in de jurisprudentie tot nog toe „geen „enkele barst of oneffenheid vertoonde".

In de navolgende korte beschouwing wil ik gaarne voor een groter publiek de discussie met Prof. VAN DEN BOSCH voortzetten over de omvang van art. 4 WMS. Deze discussie is begonnen met de oppositie van Prof. van den Bosch op 16 januari jl. tijdens mijn promotie; een wat wijdere gedachtenuitwisseling werd door het „hora est" tegengehouden.

De stelling, die de aanleiding vormt tot de oppositie, luidt aldus:

„In haar uitspraak van 5-3-1975 (M.R.T. 1975, pag. 290) waarbij een „in de BRD geleverd Nederlands militair werd veroordeeld voor een „- in de BRD - gepleegd overtreden van de Nederlandse vuurwapenwet, „heeft het H.M.G. voorbijgezien aan de straffeloosheid van de dader; „deze is immers op grond van het - in de Nederlandse wet niet expliciet „opgenomen - beginsel, dat bij het ontbreken van de materiële weder- „rechtelijkheid de dader straffeloos blijft, straffeloos, aangezien het i.c. „bestrafte wapenbezit geheel legaal was volgens de Duitse wetgeving. De

„in dit geval gehanteerde interpretatie van artikel 4 van het W.M.S. is „ongeoorloofd ruim en schiet geheel aan haar doel voorbij.”

Het door mij in de interpretatie door het H.M.G. gewraakte artikel 4 luidt:

„De Nederlandse strafwet is toepasselijk op de militair, die zich buiten „Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt”.

Mij ervan bewust, dat ik mij als civielrechtelijk specialist op gevaarlijk terrein begeef, wil ik toch mijn gedachten rondom deze problematiek uiteen zetten.

Het is wellicht zinvol hier een korte weergave te geven van het geval dat aanleiding was tot de uitspraak van het H.M.G. van 5-3-'75.

In Seedorf heeft een militair voorhanden een vuurwapen, dat valt binnen de omschrijving der door de (Nederlandse) vuurwapenwet verboden wapens. De Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht veroordeelt de beklagde voor een overtreding van de Nederlandse vuurwapenwet, waarop beklagde in hoger beroep gaat bij het H.M.G., dat het vonnis bevestigt. Het verweer, door raadsman van beklagde gevoerd en inhoudelijk hierop neerkomende dat de Nederlandse vuurwapenwet territoriale werking zou hebben, wordt als volgt terzijde gesteld:

„. . . aangezien deze stelling geen steun vindt in de wet, terwijl blijkens „de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 4 van het WMS en „in het bijzonder de M.v.T., de wetgever in dit artikel de Nederlandse „strafwet – in de meest ruime zin – toepasselijk heeft willen verklaren op „de militair die zich buiten Nederland aan enig strafbaar feit schuldig „maakt, ook wanneer door de wet van het land waar het feit is begaan „daarop geen straf is gesteld of dit feit anderszins niet strafbaar zou zijn, „en het Hof mitsdien dit verweer verwerpt;”

Of het Hof met de formulering: „. . . of dit feit *anderszins* niet strafbaar „zou zijn . . .” de mogelijke invloed van de jurisprudentie heeft willen uitschakelen, is mij niet duidelijk. (curs. door mij.) In elk geval wil ik op grond van een in de jurisprudentie erkende grond van straffeloosheid – het ontbreken der materiële wederrechtelijkheid – toch de juistheid van het door het H.M.G. ingenomen standpunt in twijfel trekken.

REMMELINK heeft in de Pitlobundel (Plus est en vous) op pag. 25 opgemerkt, dat naar zijn smaak de materiële wederrechtelijkheid nog te weinig in het bewustzijn der juristen leeft. Daar kunnen de juristen het dan mee doen.

In de literatuur, die ik geraadpleegd heb bij de voorbereiding van mijn verdediging van deze stelling tijdens de promotie, heb ik kunnen lezen dat het een lastig onderwerp is, aangezien via deze leer de rechter de kans loopt op de stoel van de wetgever te gaan zitten. (DD mei 1975 pag. 278 e.v.)

De leer van het ontbreken der wederrechtelijkheid in materiële zin is vooral gehanteerd bij politieke delicten, hetgeen niet wil zeggen dat ze

bij andersoortige delicten niet hanteerbaar zou zijn. Men beoogde vooral te benadrukken dat de delictomschrijving niet is geschreven voor de situatie die telaste is gelegd. Dat doe ik in casu ook. De vraag is slechts die, op welke grond is te verdedigen dat de Nederlandse vuurwapenwet niet in de BRD zou gelden? In analoog liggende gevallen van de werking der Nederlandse verkeerswetgeving buiten Nederland voor militairen, waar art. 4 WMS natuurlijk ook een belangrijke rol in speelt, is reeds gewezen op merkwaardige gevolgen, die kunnen optreden bij een star volgen van de tekst van art. 4 WMS. (Zie M.R.T. 1975 pag. 461.) Het verweer van de territoriale werking der vuurwapenwet is op ondubbelzinnige wijze terzijde gezet door het H.M.G. Dat gebezigde verweer echter wil ik kwalificeren als een verweer, dat in feite de materiële wederrechtelijkheid aan het telaste gelegde wil ontkennen. In de artikelen over het ontbreken van materiële wederrechtelijkheid in Delikt en Delinkwent van april en mei 1975 treffen we ook een „vertaling^y van meerdere verweren aan naar dat van het ontbreken der materiële wederrechtelijkheid.

Mijn verdediging in Amsterdam heb ik beëindigd met een rethorische vraag: uitgaande van een overtreding door een Nederlands burger op het terrein van een kazerne in de BRD kunnen we tot de conclusie komen dat voor een overtreding van de Nederlandse vuurwapenwet niet alleen de materiële maar ook de formele wederrechtelijkheid ontbreekt. Wanneer nu voor een militair, die hetzelfde vergrijp pleegt, de formele wederrechtelijkheid wel aanwezig is, betekent dat dan impliciet ook de aanwezigheid der materiële wederrechtelijkheid? Uit de beschouwingen omtrent de leer der materiële wederrechtelijkheid kan men destilleren dat wanneer een wetsbepaling een daad strafbaar stelt, de strafbaarheid toch kan worden opgeheven door populair gezegd „wat men ervan vindt“. Dit riekt naar de leer van het *Gesundes Volksempfinden*, welke ik niet altijd even gelukkig acht. LANGEMEYER merkt op in de bundel voor 's JACOB (pag. 196): „Vrijuit dient te gaan hij, die in redelijke overtuiging verkeerde „het betreffende rechtsbelang niet te schaden“. Dat is een inperking van strafbaarheid die redelijk ver kan gaan. De Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht heeft in het vonnis van 29-4-'75 (M.R.T. 1975 pag. 44) opgemerkt dat zij van een artikel der Nederlandse (verkeers-)wetgevingde toepassing begrensd ziet in de regels door de buitenlandse wegbeheerder gesteld. Wanneer we dit transponeren naar het vuurwapenwetterrein zou hetzelfde kunnen gelden en dan zou de veroordeelde vrijuit gegaan zijn. Het standpunt van 29-4-'75 is nog niet weersproken door het H.M.G.

Een andere kant van de medaille is het vervolgingsbeleid in de gevallen, die onder een strikte interpretatie van art. 4 WMS in Nederland vervolgd zouden kunnen worden. Wij moeten hierbij denken naast de overtredingen der vuurwapenwet aan bepaalde misdrijven voorkomend in de Wegenverkeerswet. Het alcoholpromillage artikel is daarvan een goed voorbeeld. In Nederland geldt 0,5 terwijl in de BRD slechts 0,8 een

strafbaarheid oplevert.

Van een militair vervolgingsambtenaar heb ik vernomen dat een vervolging in het gebied tussen 0,5 en 0,8 niet zal geschieden, onder meer op grond van de rechtsongelijkheid die dan zou ontstaan ten opzichte van de Duitse burgers. Eenzelfde reden wordt aangevoerd voor het niet meer opsporen en vervolgen van overtredingen der Nederlandse vuurwapenwet zolang de betrokkene maar voldoet aan de eisen der Duitse wetgeving terzake. Kan hieruit nu niet de conclusie getrokken worden dat ook het O.M. met de interpretatie van artikel 4 WMS door het H.M.G. enigszins in de verlegenheid is gebracht? Men belet door een consequente handelwijze via de negatieve controle van het O.M. op de zittende magistratuur een verdere uitkristallisering in jurisprudentie van het H.M.G. Wat dat betreft zal het H.M.G. wellicht nimmer het verlossende woord kunnen spreken waarnaar VERMEER in M.R.T. 1975 op pag. 461 zo verlangend uitziet.

Ondertussen is de noodzaak van artikel 4 WMS door mij niet in twijfel getrokken. Voor de typisch militaire delicten hebben we een dergelijk artikel nodig teneinde de in het buitenland gepleegde militaire misdrijven te kunnen bestraffen. Maar is het dan niet zo, dat op grond van het bovenstaande de werking van dit artikel beperkt moet blijven tot juist deze groep van misdrijven?

Ik ben mij ervan bewust een wellicht nieuwe weg aan te geven, die alle risico's daaraan verbonden met zich draagt. Het was voor mij echter te belangrijk om deze gedachten niet aan het militair juridische publiek te onthouden, in de hoop bij te dragen tot een meer bewust en weldoordachte militaire rechtspleging.

Ch. P. Verwer

De heer Verwer besloot zijn betoog waarmede hij tijdens zijn promotie bovengenoemde stelling verdedigde met de opmerking dat hij niet van de absolute geldigheid van al zijn argumenten overtuigd was. Ik heb hem geantwoord dat ik daarvan evenmin overtuigd was ten aanzien van de mijne, maar dat ik, om tegen zijn stelling te kunnen opponeren, het tegengestelde standpunt moest innemen.

Hieruit blijkt wel dat het door de heer Verwer aangesneden probleem niet eenvoudig is. De onderstaande betrekkelijk korte aantekening heeft dan ook niet de pretentie een volledige oplossing van het probleem in zijn geheel – dus geabstraheerd van het hier in het geding zijnde geval – te geven maar wil een aantal overwegingen geven, die aan die oplossing zouden kunnen bijdragen.

Om het vraagstuk niet nodeloos nog gecompliceerder te maken dan het al is, wil ik het beperken tot Nederlanders. Daardoor wordt niet de kern van het betoog van de heer Verwer geraakt. Hij heeft bezwaar tegen de rechtsongelijkheid tussen een Nederlander, die in een ander land vertoeft

en zich daar schuldig maakt aan een feit dat strafbaar is volgens de Nederlandse strafwet, en een burger van het betrokken land alwaar diezelfde handeling niet onder de buitenlandse strafwet valt.

Wij dienen goed te beseffen dat het vraagstuk niet beperkt is tot Nederlandse militairen, die krachtens art. 4 W.v.M.Sr. de hele Nederlandse strafwet met zich mede torsen. Ook de Nederlandse burger neemt in zijn bagage een gedeelte van de Nederlandse strafwet met zich mede naar liet buitenland. De artt. 3 t/m 7 W.v.Sr. en art. 3 van de Wet Oorlogsstrafrecht maken in bepaalde gevallen de Nederlandse strafwet toepasselijk op Nederlanders – en ook op anderen, maar dat zou buiten beschouwing blijven – die zich in het buitenland bevinden. Voor de gevallen genoemd in art. 5, lid 1, aanhef en onder 2° W.v.Sr. wordt een duidelijke relatie gelegd met de strafwetgeving van het land van verblijf, door de dubbele strafbaarstelling die wordt geëist, maar ondanks dat zijn er verschillen zowel wat de wetgeving als de wetstoepassing betreft, waardoor het een groot verschil kan uitmaken of de Nederlander voor de strafrechter van de staat van verblijf die volgens de strafwet van het desbetreffende land rechtspreekt, of voor de Nederlandse strafrechter, die volgens de Nederlandse strafwet rechtspreekt, terecht moet staan. Maar in andere gevallen, waarop op de Nederlander in het buitenland de Nederlandse strafwet toepasselijk is, is er de situatie dat hem aldaar bepaalde dingen verboden zijn, die aan de inwoners van het desbetreffende land zijn toegestaan. Als in het land van verblijf polygamie is toegestaan zal desalniettemin de Nederlander aldaar zich het genot van meerdere wettelijke echtgenoten moeten ontzeggen. Er zijn dus duidelijk verschillen tussen Nederlanders die in een bepaald land vertoeven en de burgers van dat land zowel wat betreft het strafrecht als de strafrechtstoepassing.

Maar er zijn ook verschillen tussen Nederlandse burgers en Nederlandse militairen die in een bepaald land vertoeven. Terwijl voor de Nederlandse burgers de gehele buitenlandse strafwetgeving geldt, is de Nederlandse militair in het buitenland op grond van ongeschreven regels van het volkenrecht of van verdragsbepalingen in bepaalde gevallen aan de rechtsmacht van de buitenlandse strafrechter onttrokken en daardoor de facto aan de werking van de buitenlandse strafwet. Door art. 168 W.v.M.Sr. kan dat heel ver gaan, in het bijzonder indien het land van verblijf afstand heeft gedaan voor die gevallen waar het bij samenloop van rechtsmacht een voorkeursrecht heeft.

Uit het bovenstaande kan men de gevolgtrekking maken dat er rechtsongelijkheid is t.a.v. Nederlanders die zich in het buitenland bevinden, zowel tussen hen en de onderdanen van de staat van verblijf als tussen Nederlandse burgers en militairen onderling. Het kan dus niet de rechtsongelijkheid zelf zijn, die zou kunnen leiden tot straffeloosheid op grond van het ontbreken van materiële wederrechtelijkheid.

De toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet in het buitenland kan

men echter niet alleen aflezen uit de artt. 3 t/m 7 W.v.Sr., art. 3 W.O.S. en art. 4 W.v.M.Sr. Er zijn nl. een aantal strafbepalingen die territoriaal gebonden zijn. Dit is evident ten aanzien van gemeentelijke en provinciale verordeningen, maar het kan ook het geval zijn t.a.v. wetten. Tot voor kort werd b.v. aangenomen dat dat het geval was met de Wegenverkeerswet, omdat met wegen in die wet bedoeld, slechts Nederlandse wegen bedoeld konden zijn. Zelfs nam men aan dat in die delictsomschrijvingen waarin het woord „weg' niet voorkwam, dat „ingelezen" diende te worden. Maar t.a.v. art. 36 WWV werd dat door de H.R. niet aangenomen, terwijl de wet van 23 mei 1973, Stbl. 182, waarbij de WWV werd gewijzigd, mede ten doel had art. 26 WWV in het buitenland toepasselijk te maken (Zie hieromtrent J. P. G. Poell, „De territoriale en ex territoriale „werking van de Wegenverkeerswet c.a." in Verkeersrecht 1976, p. 2 e.v.). Wil dus überhaupt een Nederlandse strafbepaling in het buitenland toepasselijk kunnen zijn, dan zal men zich eerst dienen af te vragen of zij exterritoriale werking heeft.

Nu in concreto het door de heer Verwer aangehaalde geval. Uit het vonnis van de krijgsraad blijkt dat beklaagde in Duitsland een revolver met munitie voorhanden heeft gehad en dat hij daarvoor veroordeeld is op grond van de Nederlandse Vuurwapenwet. De volgende vragen dienen daarbij te worden gesteld:

1. Heeft de Vuurwapenwet exterritoriale werking?
2. Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord: Is het feit volgens de Duitse strafwet strafbaar?
3. Indien de tweede vraag ontkennend wordt beantwoord: Is er reden beklaagde te ontslaan van rechtsvervolging (in de militaire rechtspleging: vrij te spreken) wegens het ontbreken van materiële wederrechtelijkheid?

De krijgsraad heeft aan die vragen geen overwegingen gewijd. Het H.M.G. beantwoordde de eerste vraag bevestigend, de tweede (niet expliciet) eveneens bevestigend en de derde ontkennend.

Ik betwijfel sterk of de desbetreffende bepaling van de Vuurwapenwet (art. 3) exterritoriale werking heeft. Zij verbiedt o.a. vuurwapenen of munitie voorhanden te hebben en bepaalt op wie dat verbod niet van toepassing is. Dat is o.a. het geval ten aanzien van hem, die het wapen voorhanden heeft met schriftelijke machtiging van het hoofd van politie zijner woonplaats of van de commissaris der Koningin, waarin die woonplaats gelegen is. Dat duidt toch wel heel sterk op territoriale werking: Nu was de beklaagde een dienstplichtige, wiens woonplaats niet veranderd wordt door het verrichten van militaire dienst. Hij had dus vergunning kunnen vragen aan het hoofd van politie van zijn woonplaats in Nederland, maar een beroepsmilitair die in Duitsland geplaatst is heeft geen woonplaats in Nederland en voor hem is er dus geen autoriteit aan wie hij een machtiging zou kunnen vragen. Uit de memorie van toelichting

blijkt trouwens dat men wettelijke voorzieningen nodig achtte, „om de „gevaren welke uit de onbelemmerde verspreiding van wapenen onder de „bevolking voortvloeien, te keeren”. Hiermede kan toch niet anders bedoeld zijn dan de Nederlandse bevolking. Artikel 6 verbiedt o.a. een vuurwapen af te leveren, welk verbod is beperkt tot binnen het Rijk in Europa. Hieruit zou men kunnen concluderen dat de overige bepalingen van de Vuurwapenwet wel exterritoriale werking hebben, maar die conclusie lijkt niet gewettigd indien men art. 6 ziet i.v.m. art. 2 dat bepaalt dat de Kroon bevoegd is bij **A.M.v.B.** invoer, doorvoer en vervoer van vuurwapenen en van munitie te verbieden. De **M.v.T.** zegt hierover: „Dat nevens invoer en vervoer ook uitvoer en doorvoer zijn genoemd „vindt zijn grond in de internationale moeilijkheden welke van laatst „bedoelde handelingen het gevolg kunnen zijn.” Aan uitvoer en doorvoer is aflevering in het buitenland verbonden en daarmee geregeld en kan het verbod tot afleveren tot binnen het Rijk van Europa worden beperkt. Overigens wordt men niet wijzer door het lezen van de **M.v.T.** op art. 5 (later art. 6). Zij zegt simpel: „Aflevering naar het buitenland wordt door „het eerste lid niet verboden”. Ik meen echter te kunnen stellen dat de conclusie gerechtvaardigd is dat de Vuurwapenwet geen exterritoriale werking heeft. Zij was dus niet van toepassing op de beklagde en de auditeur-militair had niet ontvankelijk moeten worden verklaard in zijn vordering.

Om aan de stelling van de heer Verwer toe te komen wil ik echter aannemen dat de Vuurwapenwet wel exterritoriale werking heeft. Dan kom ik aan de beantwoording van de tweede vraag toe: Is het feit volgens de Duitse strafwet strafbaar? Ten tijde van het begaan van het feit was dat niet het geval, men kon deze 4 m.m. vuurwapens vrij kopen en men behoefde daarvoor niet in het bezit te zijn van een „**Waffenbesitzkarte**”. Maar op 4 maart 1976 heeft de „**Bundesrat**” besloten de 4 m.m. wapens in de aanmeldingsplicht te betrekken. Nu zou betrokkene op grond van art. 168 **W.v.M.Sr.** juncto de desbetreffende Duitse strafbepaling kunnen worden vervolgd.

Naar mijn oordeel is er geen reden toen het betrokken vuurwapen in Duitsland nog niet onder de werking van het „**Waffengesetz**” viel, aan te nemen dat de materiële wederrechtelijkheid zou wegvallen. Er is dan wel een duidelijke discrepantie met de Nederlandse burger, die in Duitsland een dergelijk vuurwapen zou bezitten en die niet met toepassing van art. 5 lid 1, aanhef en onder 20 **W.v.Sr.** onder de bepalingen van de Vuurwapenwet valt omdat in Duitsland op het feit geen straf is gesteld, maar de Nederlandse militair komt er in het verband van de krijgsmacht en ik kan het mij heel goed voorstellen dat de militaire autoriteiten het ongewenst zouden vinden, dat er in een Nederlandse kazerne in Duitsland zich vuurwapens zouden bevinden hoewel die elders in Duitsland niet onder een verbodsbepaling vallen. De argumenten van de heer Verwer

zijn voor mij niet overtuigend, in het bijzonder niet waar hij de uitspraak van de Mobiele krijgsmacht buitenland landmacht omtrent de VVW naar het vuurwapenwetterrein transposeert. Daar gaat het over openbare Duitse wegen, waar de Duitse wegbeheerder bepaalde regels heeft gesteld. Het heeft weinig zin daar Nederlandse regels die niet met de Duitse regels in strijd zijn, maar die verder gaan, voor dat meerdere te laten prevaleren. Maar dat gaat voor de vuurwapenwetgeving niet op, het voorhanden hebben van vuurwapenen door Nederlandse militairen kan onder heel andere omstandigheden plaats hebben dan t.a.v. Duitse burgers en in dat geval is er dus wel aanleiding de Nederlandse wetgeving te laten prevaleren, indien zij exterritoriale werking zou hebben.

Ik wil echter niet zeggen dat er zich geen gevallen zouden kunnen voordoen, waarin bij toepassing van art. 4 W.v.M.Sr., met vrucht een beroep zou kunnen worden gedaan op het ontbreken der materiële wederrechtelijkheid. Maar dan in de trant van het Huizer-veearts type (Van Veen, D en D, 1975, p. 287). De gevallen waarin men kan aannemen dat de wet niet is geschreven voor de telastegelegde situatie. De feiten zijn wel bewezen maar naar de bedoeling van de wetgever leveren zij niet de delictsomschrijving op, die formeel wel zou passen op wat is ten laste gelegd. Ik denk hierbij vooral aan de toepassing van art. 168 W.v.M.Sr., waarvan men niet kan zeggen dat het in al zijn consequenties is doordacht. Par. 175 van het Duitse Strafwetboek b.v. stelt homoseksuele ontucht strafbaar met een man onder de 21 jaar wat in Nederland sedert 1971 niet meer strafbaar is. Het kan natuurlijk nooit in de bedoeling van de wetgever gelegen hebben de bestraffing van een Nederlandse militair voor het plegen van dat feit in Duitsland via art. 168 W.v.M.Sr., mogelijk te maken. De rechter zal zich hierover echter nooit behoeven uit te spreken, omdat een dergelijk feit nooit vervolgd zal worden. Er zijn echter gevallen, waar de zaak minder duidelijk ligt en daar kan het aannemen dat de materiële wederrechtelijkheid ontbreekt uitkomst brengen.

De zaak is echter uitermate gecompliceerd en het is wel duidelijk dat noch met de opmerkingen van de heer Verwer, noch met mijn repliek daarop, hierover het laatste woord is gezegd.

Th. W. van den Bosch

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 30 oktober 1975

President: Mr. J. L. M. Elders; *Leden:* Kolonel J. W. Meijer en majoor A. B. Verbaan;

Raadsvrouwe: Mejuffrouw Mr. L. C. D. F. Bienen.

Ten laste gelegd: mishandeling.

De dagvaarding wordt nietig verklaard omdat daarin niet is vermeld waar ter plaatse het feit is begaan.

(RLLu, art. 114a, 193)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser tegen M.J., geboren 1 januari 1956, kpl-TS, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 30 april 1975 opzettelijk mishandelend „Johanna Stoffers, echtgenote van G. W. Sevenhuijsen, tegen hoofd „en/of lichaam heeft geschopt of getrapt, waardoor zij pijnlijk werd „getroffen“ :

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat, waar de dagvaarding niet voldoet aan de daaraan bij artikel 114a van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht op straffe van nietigheid gestelde vereisten, immers, is niet vermeld waar ter plaatse het telastegelegde feit zou zijn begaan, de dagvaarding nietig is;

[Volgt: nietigverklaring van de dagvaarding – *Red.*].

NASCHRIFT

De militaire rechtsplegingen kennen, naast de onbevoegdverklaring (zie artikel 223 R.Z.; artikel 240 RLLu) eigenlijk slechts twee uitspraken: de schuldigverklaring en de vrijspraak (zie artikel 185 R.Z.; artikel 193 RLLu). Daarnaast introduceerde de veel jongere Wet op de Krijgstucht de mogelijkheid, de zaak te verwijzen naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier en, later, ook het opleggen van een krijgstuchtelijke straf door de Krijgsraad zelf.

Aldus is de vrijspraak in de militaire rechtsplegingen de vergaarbak voor alle uitspraken, welke geen schuldigverklaring zijn (waarvan de belangrijkste tegenhangers uit het burgerlijke strafproces het ontslag van rechtsvervolging en de niet-ontvankelijkverklaring van het Openbare Ministerie).

De praktijk heeft echter al lang aan deze mogelijkheden toegevoegd de

nietigheid van de dagvaarding. Deze uitspraak wordt ontleend aan artikel 112 R.Z.; artikel 114a RLLu, waar bepaalde eisen op straffe van nietigheid aan de dagvaarding worden gesteld. Deze uitspraak is van belang omdat na nietigverklaring van de dagvaarding terzake van hetzelfde feit opnieuw vervolgd kan worden.

Men zie over deze materie de noot van de Redactie bij de sententie van het H.M.G. van N.I. van 25 augustus 1933 (M.R.T. XXX blz. 517) en het naschrift onder de sententie van het H.M.G. van 12 april 1960 (M.R.T. LV, blz. 33).

In het licht van het bovenstaande is het opmerkelijk dat het vonnis slechts de artikelen 60 W.M.Sr. en 76 Inv. W.M.S.T. aanhaalde.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 30 oktober 1975

President: Mr. J. L. M. Elders; Leden: Kolonel J. W. Meijer en majoor A. B. Verbaan;

Raadsman: Kapitein M. van Galen.

Opzettelijke ongehoorzaamheid door niet te voldoen aan een bevel van zijn meerdere en toevoeging aan die meerdere van de woorden: „Doe niet „zo abnormaal en fanatiek”.

Veroordeeld wegens opzettelijke ongehoorzaamheid; de daaraan toegevoegde woorden worden niet beschouwd als overtreding van artikel 108 W.M.Sr. doch als een eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp hetwelk door de Krijgsraad, als ware hij commanderend officier, krijgstuuchtelijk wordt bestraft.

(W.M.Sr. art. 108, 114; W.K. art. 58, 60)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen L.J., geboren 7 september 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 7 augustus 1975 te „Ermelo, in elk geval in Nederland,

„1. nadat zijn militaire meerdere, sergeant J. J. van Riel hem in het „kader van een militaire les in het leggen van een mijnenveld de opdracht „had gegeven langs een uitgelegde (witte) naderingsband te lopen heeft

„geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te ge-
„hoorzamen en zich in plaats daarvan dwars door het terrein naar de
„plaats waar hij werkzaamheden diende te verrichten heeft begeven;

„2. opzettelijk zijn militaire meerdere, sergeant J. J. van Riel, terzake
„van de hierboven onder 1e vermelde dienstaangelegenheid, in dien
„tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd, dan wel heeft uitgeschol-
„den, beschimpt of in dien tegenwoordigheid heeft bespot, zulks met de
„woorden: „Doe niet zo abnormaal en fanatiek“, althans woorden van
„soortgelijke strekking en aard“;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van type-
fouten staat vermeld: 2 x „J. J. van Riel“ en „dien“, welke fouten de
krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gele-
zen: 2 x „J. J. P. van Riel“ en „diens“, door welke verbeteringen de
beklaagde in zijn verdediging niet wordt benadeeld;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-
Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 7 augustus 1975 heb ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke
Landmacht in werkelijke dienst in Ermelo deelgenomen aan een militaire
les in het leggen van een mijneveld, onder leiding van de mij bekende
sgt. J. J. P. van Riel.

Ik heb van de sgt. Van Riel bevel gekregen: „Blijf de tape volgen“ of
zoiets. Ik wist dat de sgt. mijn militaire meerdere was en zijn opdracht
een dienstbevel waaraan ik moest voldoen. Ik heb hem hierop geantwoord:
„Waarom?“. Ik bevond mij een paar meter verwijderd van de mijn, die
ik moest begraven. Ik bleef staan. De sergeant herhaalde zijn bevel.
Hierop antwoordde ik: „Dat is toch niet normaal“. Direct hierna stuurde
de sergeant mij weg. Ik stond toen een paar meter naast de tape;

Overwegende, dat Van Riel, Jacobus Johannes Petrus, oud 21 jaar,
sergeant, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer
zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 7 augustus 1975 heb ik als sergeant in Ermelo een vijftigtal man-
schappen geoefend in het leggen van een mijneveld. Bij de begraafploeg
was ingedeeld de mij bekende soldaat L.J. Ik liep achter deze groep aan,
ter hoogte van strook C, terwijl deze onderweg was naar strook A. Hier
moest hij het begraven aanvangen. Ik zag J. zich verwijderen van de
uitgelegde band, die de ploeg moest volgen. Ik gaf hem de opdracht:
„J., blijf de naderingsband volgen“. J. moet dat gehoord hebben. Ik zag
hem vijf meter van mij af. Ik sprak duidelijk genoeg. Ik zag dat J. in zijn
verkeerde richting bleef doorlopen en zich van de naderingsband verder
verwijderde. Opnieuw beval ik J. over een afstand van ongeveer vijf
meter met enige stemverheffing: „J. terug naar die band“. J. moet mij
gehoord hebben. Ik zag dat hij zich van de band bleef verwijderen. Hij
keek niet op of om. Opnieuw beval ik hem: „En nu terug naar de band“.

Ik hoorde J. mij antwoorden: „Je moet niet zo abnormaal en fanatiek „doen“;

Overwegende, dat Henskens, Wilhelmus P., oud 19 jaar, sergeant, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 7 augustus 1975 liep ik in Ermelo bij een oefening mijnenleggen met de mij bekende sergeant J. J. P. van Riel. Ik zag alle leden van de begraafploeg zoals voorgeschreven de naderingsband volgen, uitgezonderd één man, de mij bekende soldaat L.J. Ik zag J. enkele meters naast de band lopen, onder een schuine hoek zich daarvan verwijderend, rechtstreeks gaande in de richting van een hem nog niet toegewezen mijn. Ik hoorde sergeant Van Riel J opdragen zoiets als: „J., loop over de nade- „ringsband“. J. moet dat hebben gehoord. Van Riel sprak luid genoeg. Ik zag J. stug blijven doorlopen, in zijn verkeerde richting. Ik hoorde Van Riel opnieuw J. naar de band commanderen. Ik zag J. stug blijven doorlopen. Toch moet J. ook dit bevel zonder enige twijfel hebben gehoord. Ik hoorde Van Riel hem terechtwijzen. Ik hoorde J. hem antwoorden: „Doe niet zo abnormaal en fanatiek“.

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht op 7 augustus 1975 te Ermelo,

„1. nadat zijn militaire meerdere, sergeant J. J. P. van Riel hem in het „kader van een militaire les in het leggen van een mijneveld de opdracht „had gegeven langs een uitgelegde (witte) naderingsband te lopen opzette- „lijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen en zich in plaats „daarvan dwars door het terrein naar de plaats waar hij werkzaamheden „diende te verrichten heeft begeven;

„2. opzettelijk zijn militaire meerdere, sergeant J. J. P. van Riel, terzake „van de hierboven onder 1e vermelde dienstaangelegenheid, in diens „tegenwoordigheid mondeling heeft uitgescholden, zulks met de woorden: „Doe niet zo abnormaal en fanatiek“;

Overwegende, dat het onder 1 bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde t.a.v. het onder 1 bewezen verklaarde feit

strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het onder 1 gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het onder 2 **bewezenverklaarde** niet een strafbaar feit oplevert, met name niet het feit bedoeld in artikel 108, 1e lid jo. 108, 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, zodat beklagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de krijgsraad bevindt, dat het bewezenverklaarde onder 2 oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e, van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Overwegende, dat de krijgsraad bijzondere aanleiding acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan, alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven onder 1 als bewezen aangenomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar. Veroordeelt beklagde tot militaire detentie voor de tijd van *drie weken*;

Verklaart het onder 2 bewezen feit niet strafbaar. Spreekt beklagde daarvan vrij.

Bevindt, dat het bewezenverklaarde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2, sub 1e van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Legt de beklagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van *vijftig gulden* met omschrijving van de strafreden als volgt:

„Naar aanleiding van een ontvangen dienstopdracht bij gelegenheid „van een oefening in het leggen van mijnen, de sergeant de woorden „toegevoegd: „Doe niet zo abnormaal en fanatiek”.”

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT

Met betrekking tot het sub 2 ten laste gelegde komt de Krijgsraad tot bewezenverklaring van het feitelijke substraat, met uitzondering van de – door de auditeur-militair als wegwijzers naar de door hem beoogde wetsartikelen bedoelde – kwalificaties, waarna de Krijgsraad overweegt dat het onder 2 bewezen verklaarde geen strafbaar feit oplevert. Een ontslag van rechtsvervolging dus, dat in het militaire strafproces onder de verzamelnaam van „vrijpraak” verschijnt.

Men kan, naar mijn mening, op goede gronden met de Krijgsraad van mening verschillen. De woorden „Doe niet zo abnormaal” zijn in ieder geval laatdunkend en drukken minachting uit. De zorgvuldige specificatie van de delictsvormen van artikel 108 W.M.Sr. hebben speciaal ten doel te voorkomen dat iemand door welgekozen woorden door de mazen zou kunnen glippen.

De Krijgsraad is echter van oordeel dat dit sub 2 bewezen verklaarde niet enige delictsvorm oplevert van artikel 108, maar wel een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp. De Krijgsraad hanteert vervolgens artikel 58 W.K. en legt terzake van dat krijgstuchtelijke vergrijp – daarbij optredende als ware hij Commanderende Officier – een krijgstuchtelijke straf op.

Dit lijkt mij in de gegeven omstandigheden niet juist. Ten deze moet prevaleren de bepaling van artikel 60 W.K., imperatief voorschrijvende dat ingeval van „samenhang of verband” tussen een misdrijf of overtreding enerzijds en een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp anderzijds, dat vergrijp bij de bepaling van de straf in aanmerking wordt genomen. Artikel 58 geldt slechts wanneer het gehele ten laste gelegde feitencomplex – voor zover niet samenhangend met een ander feitencomplex, misdrijf of overtreding opleverend – geacht wordt (een) krijgstuchtelijk(e) vergrijp(en) op te leveren. Slechts een interpretatie als hier verdedigd kan een logische bestaansreden van artikel 58 naast het imperatieve voorschrift van artikel 60 verklaren.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 3 december 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel Mr. W. van den Berg en majoor N. G. W. M. Pols;
Raadsman: Tweede luitenant J. M. H. Conemans.

*Opzettelijk – in strijd met de waarheid – bij de politie aangifte gedaan van mishandeling en aanhouding door onbekenden, met het doel daarmee zijn te laat komen bij zijn onderdeel te rechtvaardigen.
f 150, – geldboete.*

(W.Sr. art. 188)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen A.I., geboren 4 maart 1956, res. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 8 september 1975 te Roermond bij de briga-

„dier rechercheur W. A. A. Smeets, van de gemeentepolitie te Roermond, opzettelijk aangifte of klachte heeft gedaan van een tegen hem, beklaagde, gepleegde mishandeling in de nacht van 7 op 8 september 1975, terwijl hij wist dat genoemd strafbaar feit niet was gepleegd“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 8 september 1975 heb ik te Roermond bij de brigadier rechercheur W. A. A. Smeets van de gemeentepolitie te Roermond opzettelijk aangifte gedaan van mishandeling tegen mij gepleegd in de nacht van 7 op 8 september 1975, terwijl ik wist, dat deze mishandeling niet was gepleegd;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, nummer 3460/75, opgemaakt te Roermond en op 10 september 1975 gedagtekend en ondertekend door Wilhelmus Antonius Albertus Smeets, brigadier-rechercheur van de gemeentepolitie te Roermond, zakelijk onder meer inhoudt, als relaas van verbalisant:

Op 8 september 1975, omstreeks 15.30 uur vervoegde zich in het bureau van gemeentepolitie te Roermond bij mij – Wilhelmus Antonius Albertus Smeets, brigadier-rechercheur van gemeentepolitie te Roermond – I., geboren te Rotterdam op 4 maart 1956. Hij deed aangifte en verklaarde:

In de nacht van zondag 7 op maandag 8 september 1975, omstreeks 24.00 uur, liep ik via de Veldstraat naar de Dionisiusstraat. Opeens stopte er een zwarte auto, waaruit twee personen sprongen. Die grepen mij en trokken mij in die auto. Ik kreeg van een van de twee vier klappen. Ik moest om 1 uur op de kazerne zijn. Toen ik werd vastgepakt en die personen mij meenamen heb ik mij wel verzet. Ik werd toen in de auto getrokken. Ik was omstreeks 2.15 uur die nacht op de kazerne terug;

Na voorlezing van zijn verklaring volhardde hij daarbij. Daar het vermoeden bestond, dat aangever deze aangifte had gedaan, om het eventuele te laat komen op de kazerne, alwaar hij die nacht van zondag 7 op maandag 8 september 1975 om 01.00 uur aanwezig moest zijn, te rechtvaardigen, hij ten aanzien van beschrijving van personen en auto geen nauwkeurig signalement kon geven, details met betrekking tot het in de auto trekken niet met de waarheid konden stroken en men eerst zijn weekentas had doorzocht nadat een heel eind, naar schatting drie kilometer, gereden was, werd hem daarop gewezen. Bij nader verhoor gaf hij toe, een valse aangifte te hebben gedaan;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten;

„dat hij op 8 september 1975 te Roermond, bij de brigadier-rechercheur „W. A. A. Smeets, van de gemeentepolitie te Roermond, opzettelijk

„aangifte heeft gedaan van een tegen hem, beklagde, gepleegde mishandeling in de nacht van 7 op 8 september 1975, terwijl hij wist dat genoemd „strafbaar feit niet was gepleegd“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet „gepleegd is“,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot geldboete van f 150,—, subs. 6 dagen hechtenis — Red.].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 18 december 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel C. H. Meijgaard en kolonel J. O. de Lange;
Raadsman: Kapitein H. L. van de Broek.

*Geconsigneerd zijnde het compagniesgebouw verlaten en opzettelijk nagelaten te gehoorzamen aan het bevel van een meerdere om terug te keren.
Opzettelijke ongehoorzaamheid;
3 Weken militaire detentie met aftrek van voorarrest.*

(W.M.Sr. art. 114)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen D.A., geboren 6 april 1954, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, op of omstreeks 2 december 1975 te Assen, in elk geval in Nederland, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem toen aldaar door zijn

„meerdere, de sergeant J. Jansen gegeven dienstbevel onmiddellijk terug
„te keren naar de compagnie en zich te melden bij de sergeant van de dag,
„hebbende hij in voormelde hoedanigheid toen aldaar opzettelijk voor-
„meld bevel niet terstond opgevolgd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-
Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke
Landmacht en ingedeeld bij de A-compagnie van het 43e Pantserinfan-
terie-bataljon, gelegerd in de Johan Willem Friso-kazerne te Assen, heb
ik aldaar op 2 december 1975 te circa 22.45 uur opzettelijk nagelaten te
gehoorzamen aan een dienstbevel, mij daar toen gegeven door de sergeant
Jansen, welk bevel inhield dat ik onmiddellijk terug moest keren naar de
compagnie en mij moest melden bij de sergeant van de dag;

Overwegende, dat Jansen, Jan, oud 20 jaar, beroepssergeant, als getuige
door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft ver-
klaard en met ede bevestigd:

Ik ben als pelotonssergeant ingedeeld bij de A-compagnie van 43
Pantserinfanteriebataljon te Assen. Op 2 december 1975 was bekend
gemaakt, dat de compagnie was geconsigneerd. Er is ook duidelijk ver-
teld door de kapitein, dat alle militairen van het onderdeel in „groen”
gekleed moesten blijven en dat niemand de poort uit mocht. Die dag zag
ik twee in burger geklede militairen het compagniesgebouw verlaten; één
van de twee was de mij bekende soldaat K., de ander bleek mij later de
soldaat A. te zijn. Toen ik beiden had ingehaald heb ik duidelijk gezegd:
„Jullie moeten terug naar de compagnie en je melden bij de sergeant van
„de dag”. Hierop zei één van hen, K.: „We gaan naar de Brammert een
„pilsje drinken”. Ik heb duidelijk gezegd dat zij dit niet mochten doen,
dat zij eerst naar de compagnie terug moesten gaan en zich daar moesten
omkleden en dat daarna wel bekeken zou worden of ze dan alsnog naar
„de Brammert” zouden kunnen. Ik heb daarna mijn eerste opdracht
herhaald. Na korte tijd leken ze te zullen gehoorzamen, ze gingen althans
enigszins op weg in de richting van het compagniesgebouw, waarop ik
ook wegliep. Tegelijkertijd zag ik dat beide militairen zich weer hadden
omgedraaid en verder in de oorspronkelijke richting van de kantine
liepen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van boven-
staande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen
aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Konink-
„lijke Landmacht op 2 december 1975 te Assen opzettelijk heeft nagelaten
„te gehoorzamen aan het hem toen aldaar door zijn meerdere, de sergeant
„J. Jansen, gegeven dienstbevel onmiddellijk terug te keren naar de
„compagnie en zich te melden bij de sergeant van de dag, hebbende hij

„in voormelde hoedanigheid toen aldaar voormeld bevel niet terstond „opgevolgd“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke ongehoorzaamheid“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde zich sedert 3 december 1975 in voorlopig arrest bevindt;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie van 3 weken met aftrek van voorarrest vanaf 3 december 1975 – Red.].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 28 januari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Majoor A. B. Verbaan en majoor Ch. P. J. van Toren.

„Als militair niet voldaan aan een wettige oproeping voor de werkelijke „dienst“.

Ten laste gelegd „opzettelijk althans hoogst nalatig“; het subsidiaire bewezen verklaard.

f 500,- boete.

(W.M.Sr. art. 150 (3); W.Sr. art. 24)

DH ARRONDISSEMENTS KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen C. S.M., geboren 4 februari 1947, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 september 1975 te Ossendrecht, in ieder „geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in het genot „van groot verlof was en verkeerde in het tijdvak gedurende hetwelk hij „voor de militaire dienst kon worden opgeroepen, opzettelijk, althans

„hoogst nalatig, niet heeft voldaan aan een wettige oproeping, afkomstig „van het Hoofd Mobilisatiebureau K.L., om van 22 september 1975 tot „en met 3 oktober 1975 te Ossendrecht voor herhalingsoefeningen in „werkelijke militaire dienst te komen”;

Overwegende, dat zich bij de ten processe aanwezige stukken bevindt een registratiekaart militair personeel in fotocopie ten name van C.S.M., uit welke registratiekaart de krijgsraad is gebleken, dat M. op 15 maart 1972 in werkelijke militaire dienst is gekomen en dat hij op 29 juni 1973 in het genot van groot verlof is getreden;

Overwegende, dat C.S.M. op 22 september 1975 blijkens een fotocopie registratiekaart militair personeel te zijnen name niet uit de dienst ontslagen was en derhalve verkeerde in het tijdvak waarin hij als soldaat in werkelijke militaire dienst kon worden opgeroepen;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 29 juli 1973 ben ik met groot verlof vertrokken; sindsdien kan ik, naar ik weet, voor de militaire dienst worden opgeroepen. Ik heb niet voldaan aan een oproeping om op 22 september 1975 in Ossendrecht voor herhalingsoefeningen in werkelijke militaire dienst te komen, omdat het mij ontgaan was, dat er een exacte datum was genoemd in het aangetekend schrijven, dat ik heb ontvangen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, ..zakelijk, onder meer inhoudt als verklaring van Paulus Gerardus Smits:

Ik ben toegevoegd aan de Sectie I van het Commando Herhalingsoefeningen. Op de door mij ontvangen oorlogsappellijst komt onder volgnummer 5210 de naam van de dienstplichtig soldaat C.S.M. voor. Blijkens deze oorlogsappellijst had betrokkene op 22 september 1975 moeten voldoen aan een wettige oproep voor de herhalingsoefeningen in werkelijke dienst. Hij had zich daartoe moeten melden bij zijn onderdeel, de C-Compagnie van het 142e Infanteriebataljon op de legerplaats Ossendrecht te Ossendrecht. M. is op die datum echter niet verschenen;

Overwegende, dat zich bij de ten processe aanwezige stukken bevindt een voor fotocopie conform het origineel getekende fotocopie van een oproep voor herhalingsoefeningen in werkelijke dienst op grond van artikel 27, eerste lid, b, der Dienstplichtwet, afkomstig van het Hoofd Centraal Mobilisatiebureau Koninklijke Landmacht, gedateerd 5 juni 1975, welke oproep zakelijk onder meer inhoudt:

dat C.S.M. op 22 september 1975 des voormiddags voor 12.00 uur dient op te komen te Ossendrecht voor herhalingsoefeningen van 22 september tot en met 3 oktober 1975;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde fotocopie van de oproep slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste

gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 22 september 1975 te Ossendrecht, terwijl hij als dienst-„plichtig soldaat in het genot van groot verlof was en verkeerde in het „tijdvak gedurende hetwelk hij voor de militaire dienst kon worden „opgeroepen, hoogst nalatig niet heeft voldaan aan een wettige oproe-„ping, afkomstig van het Hoofd Mobilisatiebureau K.L., om van 22 september 1975 tot en met 3 oktober 1975 te Ossendrecht voor herhalings-„oefeningen in werkelijke militaire dienst te komen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als militair niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke „dienst”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 150, eerste lid, juncto derde lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is
aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder
het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 500,—, bij
gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis van 20 dagen
— Red.]

NASCHRIFT

*Artikel 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht bevat een merk-
waardige delictsomschrijving*).*

*Het basismisdrijf is n.l. het opzettelijk niet voldoen aan een wettige op-
roeping voor de werkelijke dienst. In het 3e lid staat dat, als niet blijkt dat
het feit opzettelijk is gepleegd, de schuldige bestraft wordt met een mindere
straf.*

*De eersfe vraag die zich voordoet is, of het niet blijken van opzet in de
tenlastelegging moet worden vermeld, dan wel of die ter terechtzitting kan
blijken. Ik meen dat de afwezigheid van opzet niet in de tenlastelegging
behoeft te worden verantwoord doch dat – zoals het 3e lid zegt – deze om-
standigheid kan blijken.*

*Het tweede probleem is hoe de kwalificatie moet luiden als inderdaad
van opzet niet is gebleken. De jurisprudentie is wisselend; de jongste ge-
publiceerde uitspraak (Krijgsraad te Velde Zuid, vonnis van 10 januari*

*) Zie ook M.R.T. LXI (1968) blz. 321 e.v.

1957, M.R.T. LI, blz. 40) kwalificeert als: „als militair niet voldoen aan „een wettige oproeping voor de werkelijke dienst terwijl niet blijkt dat het „feit opzettelijk is gepleegd”.

De in bovenstaand vonnis gebezigde kwalificatie, waarin noch van opzet noch van schuld gesproken wordt, komt overeen met de vooroorlogse; zie Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch, vonnis van 17 december 1935, M.R.T. XXXIX, blz. 157 en Zeekrijgsraad Willemsoord, vonnis van 26 april 1933, M.R.T. XXIX, blz. 465.

De Zeekrijgsraad (te 's-Gravenhage) volgde in zijn vonnis van 27 maart 1952 (M.R.T. XLVI, blz. 18) de vooroorlogse kwalificatie, waartoe nu ook de (Arrondissements) Krijgsraad voor de Landmacht terugkeert.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 6 februari 1976

President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Luitenant-kolonel Mr. W. van den Berg en majoor P. Rueck;

Raadsman: Mr. H. Kuijper.

Behorende tot een wacht in strijd met zijn verplichting als zodanig de hem aangewezen plaats verlaten en zich vervolgens door drankmisbruik ongeschikt gemaakt voor zijn wachtdienst

Veroordeling, slechts op grond van dit laatste, tot geldboete van f 300, — .

(W.M.Sr. art. 129 en 131)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.H., geboren 13 februari 1955, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij in de nacht van 17 op 18 september 1975 te Vörden (Bonds-, republiek Duitsland) althans in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij „als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de „Koninklijke Luchtmacht en behoorde tot de wacht van de Luchtmacht-, kazerne te Vörden, in strijd met de als zodanig op hem berustende ver-, plichting de plaats, waar hij zijn wachtdienst diende te verrichten, te „weten het vluchtgebouw in genoemde Luchtmachtkazerne, niet te ver-, laten, dat gebouw heeft verlaten en zich naar de kantine „De Peerdestal” „heeft begeven, alwaar hij zich opzettelijk voor de vervulling van de uit „zijn wachtdienst voortvloeiende bepaalde soort van dienstverplichtingen

„ongeschikt heeft gemaakt door het drinken van een te grote hoeveelheid „alcoholhoudende drank”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Van 17 september 1975 te 23.00 uur tot 18 september 1975 te 08.00 uur was ik gecommandeerd voor wachtdienst op het 118 Squadron te Vörden in de BRD. Hoewel ik wist, dat ik mijn post gedurende mijn wachtdienst niet mocht verlaten, heb ik dat wel gedaan en ben ik van het vluchtgebouw gegaan naar de „Peerdestal” om ± 23.15 uur. Ik ben daar ongeveer drie kwartier gebleven en heb daar toen zo'n drie glazen bier gedronken, waardoor ik beroerd werd mede omdat ik voor op wacht te gaan 4 glazen cola-cognac had gedronken. Door zoveel te drinken heb ik mij ongeschikt gemaakt om mijn wachtdienst verder te vervullen. Ik wist dat ik geen alcoholhoudende drank mocht gedurende mijn wachtdienst;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van van der Linde, Harry:

De soldaat J. H. heb ik van 17 september 1975 te 23.00 uur tot 18 september 1975 te 08.00 uur, gecommandeerd voor wachtdienst op het 118 Squadron te Vörden, BRD. Het is het personeel van de wacht verboden de plaats, waar zij hun dienst moeten vervullen, zonder toestemming van de wachtcommandant of diens vervanger te verlaten. De plaats waar het personeel van de wacht moet verblijven indien zij niet op post staan, is het zogenaamde Vluchtgebouw in de Luchtmachtkazerne te Vörden, BRD. Een ieder dient bij aanvang van zijn dienst in staat te zijn, zijn dienst naar behoren te kunnen verrichten. Het is verboden om tijdens de dienst alcoholhoudende drank te nuttigen;

als verklaring van Bosch, Roelof:

Van 17 september 1975 te 23.45 uur tot 18 september 1975 te 08.00 uur, verrichtte ik dienst als wachtcommandant in de Luchtmachtkazerne te Vörden, BRD. Het wachtpersoneel behoorde tot het 5e peloton van het 118 Squadron van de 12e Groep Geleide Wapens. Bij deze wacht was ingedeeld de mij bekende soldaat J.H. Op 17 september 1975 te 23.45 uur, heb ik de sergeant der 1e klasse T. B. Phielix als wachtcommandant afgelost. Bij overname van de wacht verklaarde deze mij, dat alle wachtposten waren uitgezet en dat al het overige personeel van de wacht zich in het vluchtgebouw op de Luchtmachtkazerne te Vörden, BRD bevond. Op genoemde datum, omstreeks 24.00 uur, verliet ik het wachtlokaal van de wachtcommandant in het vluchtgebouw. In de hal van het vluchtgebouw, zag ik soldaat J.H. tegen de muur aanleunen. Ik zag, dat hij in gesprek was met zijn neef A.H. Naderbij gekomen hoorde ik, dat de soldaat J.H. voor mij onduidelijk en wartaal sprak. Toen ik bij hem stond rook ik, dat zijn adem sterk naar het inwendig gebruik van alcoholhou-

dende drank riekte. Ik zag, dat hij zijn ogen half geopend had en dat hij moeite had om op zijn benen te blijven staan. Op mijn vraag waar hij geweest was en wat hij gedronken had, verklaarde hij in onsamenhangende zinnen, dat hij op 17 september 1975, omstreeks 23.15 uur naar de „Peerdestal” in de Luchtmachtkazerne te Vörden was gegaan en aldaar enige glazen bier had gedronken. Ik zag, dat de soldaat J. H. slingerend naar het toilet liep en dat hij voor de urinoir aangekomen, bijna achterover viel. J.H. was naar mijn mening dronken en ik achtte hem niet in staat, zijn taak als lid van de wacht naar behoren te kunnen verrichten;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij in de nacht van 17 op 18 september 1975 te Vörden in de „Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en behoorde tot de wacht van de Luchtmachtkazerne te Vörden, in strijd met de als zodanig op hem rustende verplichting de plaats, waar hij zijn wacht-dienst diende te verrichten, te weten het vluchtgebouw in genoemde „Luchtmachtkazerne, niet te verlaten, dat gebouw heeft verlaten en zich naar de kantine „De Peerdestal” heeft begeven, alwaar hij zich opzettelijk voor de vervulling van de uit zijn wachtdienst voortvloeiende bepaalde soort van dienstverplichtingen ongeschikt heeft gemaakt door het drinken van een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „als militair zich opzettelijk voor een bepaald soort van dienstverplichtingen ongeschikt maken”,

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 131, lid 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 300,—, subs. 12 dagen hechtenis — Red.]

NASCHRIFT

Men kan zich afvragen of terecht artikel 131 W.M.Sr. (zich opzettelijk ongeschikt maken voor een bepaald soort dienstverplichtingen) – al dan niet cumulatief met het wachtdelict van artikel 129 W.M.Sr. – is toegepast.

Bewezen verklaard is immers dat beklaagde, terwijl hij „behoorde tot „de wacht . . . , in strijd met de als zodanig op hem rustende verplichting de „plaats, waar hij zijn wachtdienst behoorde te verrichten . . . niet te verlaten, dat gebouw heeft verlaten en zich naar de kantine . . . heeft begeven”. Behoudens voor het ontbreken van het (weinig meer dan een kwalificatie inhoudende) woord „eigendunkelijk”, voldeed deze bewezenverklaring aan de eerste vorm van het wachtdelict: het eigendunkelijk verlaten van zijn post.

Daarenboven is bewezen verklaard dat de beklaagde, eenmaal zijn post verlaten hebbende, zich voor de uit zijn wachtdienst voortvloeiende dienstverplichtingen heeft ongeschikt gemaakt door het drinken van een grote hoeveelheid alcoholhoudende drank. Het wachtdelict vindt men in de kwalificatie niet terug; het zich ongeschikt maken wel.

Voor de tweede wereldoorlog was het vaste jurisprudentie (zie Sententie van het H.M.G. van N.I. van 17 mei 1935, M.R.T. XXXI, blz. 495) om geen acht te slaan op hetgeen de wachthebbende, na het verlaten van zijn post, verder in strijd met zijn wachtverplichtingendeed. Genoemde sententie handelde over een schildwacht die zijn post had verlaten en zich vervolgens te slapen had gelegd. Het Hof vernietigde het vonnis van de Krijgsraad, waarin beide schendingen van de wachtverplichtingen (als één voortgezette handeling) waren gekwalificeerd. Onder overweging dat het niet van belang is wat de schildwacht, die eigendunkelijk zijn post verlaten heeft, doet gedurende de tijd dat hij zich elders bevindt, zodat beklaagde terzake van het gaan slapen op het achterdek niet nogmaals afzonderlijk strafbaar is, vernietigd het Hof het vonnis en kwalificeerde het bewezene als het als schildwacht zijn post eigendunkelijk verlaten.

Een geval dat te vergelijken is met dat hetwelk in het hier gepubliceerde vonnis is terecht, is vermeld in M.R.T. LVII, blz. 61 (vonnissen van de Krijgsraad te Velde Zuid van 22 februari 1962). De man werd veroordeeld wegens het als schildwacht zijn post eigendunkelijk verlaten en het zich in een toestand brengen waarin hij zijn dienst als zodanig niet naar behoren kon verrichten. Bij vonnis van 9 mei 1972 (M.R.T. LXVI, blz. 90) werd een wachthebbende, die zich door drankgebruik ongeschikt maakte om op post te komen, veroordeeld op grond van overtreding van artikel 131.

Tenslotte, wat de feiten betreft: In het hierboven afgedrukte vonnis is bewezen verklaard dat beklaagde zijn post heeft verlaten en zich naar de kantine heeft begeven „alwaar hij zich opzettelijk voor de vervulling van de „uit zijn wachtdienst voortvloeiende bepaalde soort van dienstverplichtingen „ongeschikt heeft gemaakt door het drinken van een te grote hoeveelheid „alcoholhoudende drank”. Uit de bewijsmiddelen blijkt dat beklaagde reeds tevoren een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank heeft gedronken, waardoor de drie glazen bier, die hij daar in een tijd van ongeveer drie kwartier gedronken heeft, „verkeerd” zijn gevallen. Men kan zich dus afvragen of inderdaad bewezen is dat beklaagde gedurende die drie kwartier

een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank heeft gedronken, dan wel of zulks vóór die tijd is geschied.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 februari 1976

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Kolonel J. P. G. Huijgens en luitenant-kolonel W. J. Esseveld;
Raadsman: Mr. D. van Driel van Wageningen.

Poging tot diefstal met braak: na een ruit geforceerd te hebben, een pand binnengegaan en daar de gelden en goederen van zijn gading gereed gezet, zijnde de uitvoering van zijn misdrijf niet voltooid onzdat hij door de politie werd betrapt en de gelden en goederen niet kon meenemen.

2 Weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 300,- geldboete.

(W.Sr. art. 45 en 310 (5))

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J.F., geboren 24 april 1953, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 13 december 1974 te Beek (L), ter uitvoering „van zijn voornemen om met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening geld en/of goederen van zijn gading, toebehorende aan de firma „Tagro-Zuid, althans aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde, „weg te nemen uit het gebouw van genoemde firma, gelegen op de hoek „van de Wethouder Sangerstraat en de D.S.M.-straat, en ruit van een „raam van genoemd gebouw, waarin zich dat geld of die goederen bevonden, heeft verbroken en door de aldus ontstane opening meer „genoemd gebouw is binnengeklommen en aldaar geld en/of goederen „van zijn gading apart heeft gezet teneinde dit (deze) mee te nemen, „zijnde de verdere uitvoering van zijn voorgenomen misdrijf niet voltooid, „alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat „hij door de politie werd betrapt, in elk geval alleen tengevolge van een „of meer van zijn, beklaagdes, wil onafhankelijke omstandigheid(heden)“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik had het voornemen om weg te gaan nemen, met de bedoeling om het

zelf voor mij te houden, geld of goederen van mijn gading toebehorende aan de firma Tagro-Zuid, te Beek Limburg. Ik wilde uit liet gebouw van die firma, gelegen op de hoek van de Wethouder Sangerstraat en de D.S.M.-straat, dit geld of die goederen wegnemen en heb daartoe in de vroege ochtend van 13 december 1974 deze voorwerpen onder mijn bereik gebracht door een reeds gebarsten ruit in te slaan van een gebouw waarin zich het geld of die goederen bevonden, waarna ik door de daardoor ontstane opening dat gebouw ben binnengaan. Toen ik enige spullen en wat geld in een plastic zak had gelegd op een bureau in dat gebouw met de bedoeling deze zak met inhoud mee te nemen, ben ik daar toen door de politie betrapt, waardoor ik de diefstal niet heb kunnen voltooien. Ik had van niemand recht of toestemming, ook niet van de eigenaar van Tagro-Zuid, Heiligers, om mij daar toen op die manier toegang tot het gebouw te verschaffen, daar geld of goederen weg te nemen en deze mij toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal. . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Martin Joseph Petrus Marie Heiligers:

Als grossier drijf ik een groothandel te Beek L. Deze is genaamd Tagro-Zuid. Het perceel waarin de groothandel is gevestigd, is gelegen op de hoek van de Wethouder Sangerstraat en de D.S.M.-straat op het industrieterrein te Beek L. Ik ben gerechtigd tot het doen van aangifte. Gisteren, 12 december 1974, omstreeks 19.40, verliet ik samen met andere medewerkers als laatste het gebouw. De kantoren en de kantine waren behoorlijk opgeruimd en alles zag er ordelijk uit. Ik zag, dat mijn broer, eveneens mede-direkteur, de enige toegangsdeur goed afsloot. In mijn bedrijf is een alarm-installatie bevestigd. Heden, 13 december 1974, omstreeks 03.50 uur, werd mij door de A.E.S.-alarmcentrale te Den Bosch telefonisch medegedeeld, dat het stille alarm in het bedrijf was overgegaan. De A.E.S.-alarmcentrale te Den Bosch belde daarna de politie, terwijl ik op weg naar het bedrijf ging. Ik zag toen dat de voordeur ter hoogte van het slot beschadigd was. Een ruit naast die voordeur was geheel vernield. De beschadigingen aan de voordeur en aan die ruit waren er gisteravond, toen ik het bedrijf verliet, niet. Binnengekomen, zag ik dat het kantoor links naast de hal geheel doorzocht was. Bureau's stonden open en er lag modder op de grond. In de hal van het magazijn, lag op de grond een plastic zak. In deze zak lagen 21 aanstekers, die uit het kantoor, waar bedoelde persoon werd aangetroffen, thuishoorden. Tevens zat er in deze plastic zak een geldsbedrag van ongeveer 30, – aan klein geld. Dit bedrag was afkomstig uit de afdeling facturering. Op bedoelde plastic zak lag een elektrische klok (batterijklok) met klepel. Deze klok is eveneens afkomstig uit het kantoor annex direktiekamer die in het magazijn is gelegen. In deze direktiekamer was een grote wanorde. Gisteravond was dit niet het geval. Mijn Samsonite handkoffer was

opengebroken. Uit een kast waren twee flessen sherry weg. Een van deze twee had de verdachte opengemaakt en uit gedronken. Hij had deze in de hand toen hij uit het kantoor kwam. Uit een andere kast is eerderbedoelde Mok weg. Tegenover de direktiekamer ligt de afdeling facturering met daaraan vast het kluiskantoor. Uit dit eerste kantoor was bedoeld bedrag adf 30, — uit de personeelskas verdwenen en zat in de plastic zak. Alle goederen in dit bedrijf zijn mijn eigendom. Ik heb aan niemand toestemming gegeven om in dit bedrijf binnen te dringen, iets te vernielen of te beschadigen of weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 13 december 1974 te Beek (L), ter uitvoering van zijn voor-,nemen om met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening geld en „goederen van zijn gading, toebehorende aan de firma Tagro-Zuid, weg „te nemen uit het gebouw van genoemde firma, gelegen op de hoek van „de Wethouder Sangerstraat en de D.S.M.-straat, een ruit van een raam „van genoemd gebouw, waarin zich dat geld of die goederen bevonden „heeft verbroken en door de aldus ontstane opening meer genoemd „gebouw is binnengeklommen en aldaar geld en goederen van zijn gading „heeft apart gezet, teneinde deze mee te nemen, zijnde de verdere uit-,voering van zijn voorgenomen misdrijf niet voltooid, alleen tengevolge „van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat hij door de politie „werd betrapt“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„poging tot diefstal, waarbij de schuldige *zich* de toegang *tot* de plaats „des *misdrijfs* heeft *verschafft* door middel van *braak* en *inklimming*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 311, lid 1 aanhef en sub. 5, junctis de artikelen 310 en 45 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat zich bij de ten processe aanwezige stukken bevinden twee kennisgevingen van inbeslagneming, als bijlage bij het ambtsedig proces-verbaal nummer P. 151/75, waaruit de krijgsraad is gebleken dat onder J.F. in beslag is genomen op 14 december 1974 te Beek (L); één breekijzer, lengte 60 cm, bekbreedte 9 cm; één paar groene handschoenen; één zaklantaarn met kapje, merk Ormatu electric; één glassnijder met

opschrift Original Glass-Cutter; één paar bruine lederen handschoenen en één rode plastic zak;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar, en tot betaling van een geldboete van f 300, —, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 12 dagen;

Verbeurdverklaring van de glassnijder, met het opschrift Original Glass-Cutter en het breekijzer, lengte 60 cm, bekbreedte 9 cm;

Last, dat de inbeslaggenomen, nog niet teruggegeven voorwerpen, te weten één paar bruine lederen handschoenen, één rode plastic zak, één paar groene handschoenen en één zaklantaarn niet kapje, merk Ormatu electric, zullen worden teruggegeven aan beklaagde — *Red. J.*

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 17 februari 1976

President: Mr. Th. A. M. van Eupen; *Leden:* Majoor A. P. Wouters en kapitein Mr. J. C. F. Knapp;

Raadvrouw: Mr. V. N. M. de Korte-van Hemel.

Als bestuurder van een auto daarmede gereden terwijl het alcoholgehalte van zijn bloed 1.28 ‰/100 bleek te zijn.

KRIJGSRAAD: *vrijspraak.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en 6 maanden ontzegging rijbevoegdheid voorwaardelijk en f 500, — boete onvoorwaardelijk.*

Verworpen het verweer dat de tenlastelegging nietig zou zijn wegens ontbreken van de ondertekening.

Verworpen het verweer dat het rapport van het Gerechtelijk Laboratorium niet als bewijsmiddel zou mogen gelden omdat het niet op wettige wijze is verkregen, immers de verbalisanten als leden van een marechaussee-patrouille optraden krachtens het takenbesluit en beklaagde, in burger gekleed, zijn particuliere auto bestuurde.

(W.V.W. art. 26 (2))

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.B., geboren 15 maart 1925, adj. o.o., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 25 juli 1975 in de gemeente Amsterdam, als „bestuurder van een voertuig, personenauto, daarmede rijdende over de

„Sarphatistraat, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van „alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een „onderzoek 1,28 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve „milligram alcohol per milliliter bloed“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad, met name niet bewezen acht dat beklagde het feit op of omstreeks 25 juli 1975 heeft gepleegd;

[Volgt: vrijspraak – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 april 1976

President: Mr. Prins; *Leden:* Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht Mr. de Groot en generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.);

Raadvrouw: Mr. V. N. M. de Korte-van Hemel.

(*zie ket vonnis hiervoor*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaar, alsmede tot betaling van een geldboete van zeventienvijftig gulden, subsidiair dertig dagen hechtenis en een ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van zes maanden, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende daarbij dat een tijdsaanduiding „op of omstreeks 25 juli „1975” in het algemeen de beklagde volledig zal inlichten omtrent het tijdstip waarop het tenlastegelegde feit zou zijn begaan, tenzij beklagde erop bedacht moet zijn dat hij zich omtrent meer feiten van gelijke aard omstreeks dezelfde tijd en in dezelfde plaats begaan heeft te verantwoorden, zijnde een zodanige omstandigheid niet aangevoerd, noch gebleken;

Overwegende, dat aan beklagde is tenlastegelegd:

„dat hij op of omstreeks 25 juli 1975 in de gemeente Amsterdam, als „bestuurder van een voertuig, personenauto, daarmee rijdende over de

„Sarphatistraat, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van „alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een „onderzoek 1,28 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve milli- „gram alcohol per milliliter bloed“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk weergegeven heeft verklaard:

Op 29 juli 1975 heb ik te Amsterdam als bestuurder van een personen- auto daarmee gereden over de Sarphatistraat, nadat ik tevoren alcohol- houdende drank had gedronken, namelijk ongeveer zes glazen bier. Ik heb toen twee blaastesten ondergaan en mij is met mijn toestemming bloed afgenomen voor een bloedproef;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 19 augustus 1975 voorzien van een plakstrook Nr. 027609, ten name van B.B., opgemaakt en ondertekend door Jan Pos en Dirk Witvoet, beiden marechaussee der eerste klasse, opsporingsambteeljaar, behorende tot de Brigade Amsterdam van de Koninklijke Marechaussee, zakelijk weergegeven onder meer inhoudt als relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisanten:

Op 29 juli 1975 omstreeks 16.30 uur bevonden wij ons in opdracht van onze brigadecommandant op patrouille, belast met het toezicht op militair verkeer op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, de Sarphatistraat te Amsterdam. Wij zagen toen een vierwielig motor- rijtuig, personenauto, rijden over de Sarphatistraat te Amsterdam. Ter controle ter naleving van de bepalingen gesteld bij of krachtens de Wegen- verkeerswet gaven wij de bestuurder van genoemd motorrijtuig een stop- teken waaraan hij voldeed. Nadat wij de bestuurder hadden aangespro- ken, constateerden wij dat zijn adem rook naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Hierna vorderden wij de bestuurder mee te werken aan een onderzoek als bedoeld in artikel 33, 4e lid van de Wegen- verkeerswet (ademtest). Die dag omstreeks 16.45 uur hebben wij de be- stuurder als verdacht van vermoedelijke overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet aangehouden en vervolgens overgebracht naar de Brigade van de Koninklijke Marechaussee te Amsterdam. Op 29 juli 1975 omstreeks 17.00 uur hebben wij op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje 0,8 ‰-merk- streepje afgenomen. Wij zagen dat de groene verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij het merkstreepje reikte. Vervolgens hebben wij aan verdachte gevraagd of hij toestemming gaf tot het ver- richten van een onderzoek als bedoeld in artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet. Verdachte gaf hierop zijn toestemming en verklaarde, desgevraagd, te zijn: B.B. Op 29 juli 1975 omstreeks 18.30 uur heeft de arts E. Slager in aanwezigheid van ons van verdachte bloed afgenomen. Op 30 juli 1975 heb ik, eerste verbalisant, het afgenomen bloed van ver- dachte voor onderzoek gestuurd naar het Gerechtelijk Laboratorium van

het Ministerie van Justitie te Rijswijk;

Overwegende, dat een schriftelijk rapport dd. 5 augustus 1975 van het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, voorzien van een plakstrook nr. 027609, ten name van B.B., betreffende bepaling van alcoholgehalte in bloed, opgemaakt en ondertekend door drs. A. J. Steenstra, als gerechtelijk deskundige, zakelijk weergegeven onder meer inhoudt als verklaring van genoemde deskundige: De bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van B.B. geschiedde door twee onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de A.D.H. methode. Net resultaat van de analyse bedroeg na aftrek van de voorgeschreven correctie, 1,28 mg alcohol per milliliter bloed;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

dat hij omstreeks 25 juli 1975 in de gemeente Amsterdam, als bestuurder van een voertuig, personenauto, daarmee rijdende over de Sarphatistraat, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek 1,28 milligram alcohol per milliliter bloed bleek te zijn;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*Handelen in strijd met artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet*”, strafbaar gesteld bij artikel 35 van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat nainens beklaagde bij monde van diens raadvrouw als verweer is aangevoerd dat het aan beklaagde op 11 februari 1976 bij de betekening van de dagvaarding dd. 5 februari 1976 afgegeven afschrift van deze dagvaarding niet door de Auditeur-Militair voor afschrift is gewaarmerkt, zoals voorgeschreven bij artikel 114a van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht en derhalve de dagvaarding dient te worden nietig verklaard;

Overwegende, dat dit verweer faalt, aangezien het door de raadvrouw aangevoerde verzuim niet van dien aard is dat dit de nietigheid van de dagvaarding tot gevolg zou moeten hebben, zijnde het afgeven van een aldus gewaarmerkt afschrift niet op straffe van nietigheid voorgeschreven en – nu het aan beklaagde afgegeven afschrift inhoudelijk geheel in overeenstemming is niet de originele dagvaarding – beklaagde niet in zijn verdediging geschaad;

Overwegende, dat voorts als verweer is aangevoerd dat het rapport van het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie niet op

wettige wijze is verkregen en mitsdien niet als bewijsmiddel mag worden gebezigd, aangezien de verbalisanten in casu niet bevoegd waren als opsporingsambtenaar op te treden nu zij als patrouille waren belast met het toezicht op het militaire verkeer, derhalve optraden krachtens het Takenbesluit Koninklijke Marechaussee ter uitvoering van de politietaak ten behoeve van de strijdkrachten en ten aanzien van de tot de strijdkrachten behorende personen, zulks terwijl beklagde in burger gekleed tijdens zijn vakantie ter plaatse reed als bestuurder van zijn particuliere motorrijtuig, en terwijl er geen noodzaak tot optreden bestond als bedoeld in artikel 2 derde lid van de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren en hulppofficieren van justitie;

Overwegende, dat ook dit verweer faalt aangezien, zoals door beklagde ten processe is verklaard, hij werd staande gehouden op de Sarphatistraat te Amsterdam terstond na het verlaten van de aan genoemde straat gelegen Oranje Nassaukazerne alwaar hij de alcoholhoudende drank had gebruikt en de verbalisanten reeds bij zijn staandeliouding bekend blijken met zijn naam en zo reeds geen zekerheid in ieder geval een vermoeden konden hebben omtrent zijn militaire status, terwijl het bloed van beklagde is afgenomen nadat zij zich zekerheid hadden verschaft omtrent zijn identiteit en hadden geconstateerd dat hij behoorde tot het personeel van de strijdkrachten;

Overwegende, dat het Hof na te melden hoofd- en bijkomende straffen in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht aan beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd en tevens om na te melden gevangenisstraf en de bijkomende straf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, met bepaling dat deze gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 2 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of zich op andere wijze heeft misdragen; voorts onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete ten bedrage van f 500, —, met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door een hechtenis voor de tijd van 20 dagen; ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 6 maanden, met bepaling dat deze ontzegging niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op 2 jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of zich op andere wijze heeft misdragen — Red.]

NASCHRIFT

(1) *Het vonnis van de Krijgsraad is een goed voorbeeld hoe onbevredigend voor de lezer van een vonnis het is, als de Rechter een vrijspraak niet motiveert: een gewoonte die zich bepaald niet tot de militaire gerechten beperkt. Dit geldt te sterker als men – zoals in casu door de afwijkende uitspraak van het hogere college – kennis neemt van de bewijsmiddelen, die ook de eerste rechter ten dienste hebben gestaan. Prima facie volgt uit de bewijsmiddelen rechtstreeks het bewijs dat de beklaagde zich juist wel aan het tenlastegelegde feit heeft schuldig gemaakt; de lezer moet verder raden. Door de overwegingen van het H.M.G. ter wederlegging van het verweer van de raadvrouw zou men kunnen raden dat de Krijgsraad mogelijk het proces-verbaal van de Marechaussee-patrouille niet als een „wettig“ bewijsmiddel heeft beschouwd. Maar het blijft raden.*

(2) *Belangrijk in de sententie is in de eerste plaats de overweging, dat de beklaagde niet in zijn verdediging is geschaad door een vormverzuim in de tenlastelegging (het niet voor eensluidend afschrift getekend zijn). Mogelijk heeft het H.M.G. hierbij tevens laten gelden dat de beklaagde op die tenlastelegging is verschenen; er ontstaat dan analogie met het rechtsbeginsel zoals o.a. neergelegd in artikel 94 Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering en, moderner, artikel 1631 (2) Burgerlijk Wetboek, welk rechtsbeginsel inhoudt dat bepaalde nietigheden voor gedekt gehouden worden als de wederpartij verschijnt.*

Belangrijk is ook de wederlegging van het verweer van beklagde's raadvrouw dat het rapport van het Gerechtelijk Laboratorium niet als bewijsmiddel zou mogen worden gebezigd omdat het niet op wettige wijze is verkregen, immers de leden van de Marechaussee-patrouille niet bevoegd waren als opsporingsambtenaar op te treden, nu zij als patrouille waren belast met het toezicht op het militaire verkeer, derhalve optraden krachtens het Takenbesluit Koninklijke Marechaussee ter uitvoering van de politietaak ten behoeve van de Strijdkrachten en beklagde in burger gekleed was, zijn particuliere auto bestuurde en tijdens zijn vakantie ter plaatse reed.

Het Hof verwerpt dit verweer omdat de staandehouding geschiedde terstond nadat beklagde de Oranje Nassau Kazerne had verlaten en de verbalisanten zo al geen zekerheid, dan toch in ieder geval een vermoeden hadden omtrent de militaire status van beklagde.

Deze overweging laat de vraag open (een vraag die trouwens niet aan het Hof is voorgelegd) hoe de beslissing geweest zou zijn als de verbalisanten dat vermoeden nu eens niet gehad hadden; als zij met overschrijding van hun bevoegdheid volgens de hun door hun brigadecommandant gegeven instructie, elders dan vlak bij de kazerne een militair in burger of zelfs een burger zouden hebben staande gehouden en overtreding van artikel 26 (2) zouden hebben geconstateerd. Naar mijn mening zou dan toch hun bevoegdheid als opsporingsambtenaar hebben moeten gelden en zou veroordeling van de beklagde of verdachte moeten volgen – dit geheel los van eventuele,

tegen de betreffende marechaussee's te nemen, interne maatregelen.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 9 maart 1976

President: Mr. **R. W.** Reindersma: *Leden:* Majoor J. L. Marcelis en kapitein M. Wensveen;

Raadsman: Majoor D. van As.

Feitelijke insubordinatie door een meerdere vast te pakken, achteruit te duwen totdat hij struikelde, met zijn rug tegen een kast te duwen en hem vervolgens in het gezicht te slaan.

6 Weken militaire detentie waarvan 2 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 117)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen R.M., geboren 2 maart 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat 1e klasse in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 22 januari „1976 te Harderwijk opzettelijk zijn militaire meerdere, sergeant **R. E.** „Bloeming, feitelijk aanrandend, opzettelijk deze heeft vastgepakt en „achteruitgeduwd tot deze struikelde en achteroverviel, deze vervolgens „opnieuw heeft vastgepakt en een of meer keren met diens rug tegen een „kast heeft geduwd en tenslotte, toen deze de door hem, beklaagde, op „dreigende toon gestelde vraag of hij bij de compagniescommandant zou „worden gerapporteerd, bevestigend beantwoordde, deze één of meer „klappen in diens gezicht heeft gegeven”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 22 januari 1976 heb ik als dienstplichtig soldaat der eerste klasse bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst in Harderwijk de mij bekende sergeant R. E. Bloeming met opzet vastgepakt en achteruit geduwd tot hij struikelde en achterover viel. Ik heb hem hierna opnieuw aangegrepen en hem enkele keren met zijn rug tegen een kast geduwd. Ik heb de sergeant op dreigende toon gevraagd: „Krijgen we rapport „CC?”. De sergeant antwoordde bevestigend. Hierop heb ik hem enkele klappen in zijn gezicht gegeven. Ik wist, dat de sergeant mijn militaire meerdere was;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huis-houdelijk onderzoek, . . . onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van R. E. Bloeming:

Op 22 januari 1976 vervulde ik de functie van sergeant van de dag bij de Staf-Stafcompagnie 4e Divisie in gebouw 16 van de Willem George Frederik-kazerne te Harderwijk. Te 23.30 uur hoorde ik lawaai op één van de legeringskamers op de begane grond. Ik begaf me in de richting van het lawaai, dat bleek te komen uit kamer 17. Toen ik daar binnenkwam, zag ik een aantal mensen op hun bed liggen, terwijl de soldaat N.N. met een angstig gezicht op een stoel zat. De soldaat D.D. stond in beschonken toestand tussen zijn bed en zijn kast, terwijl de soldaat I.R.M. in de omgeving van de deur stond. Ik hoorde D.D. tegen N.N. zeggen: „Kun jij dubbelklutsen?”. N.N. schudde ontkennend zijn hoofd. D.D. stuurde daarop de soldaat T.T. weg om twee emmers water te halen. Ik zei tegen R.M.: „Dat gaat zo niet”, waarop R.M. zei: „Nee? Kun jij „dubbel klutsen?” Ik ontkende dat, waarop R.M. zei: „Ga er dan maar „bij zitten”. Hij duwde mij onderwijl op een wat speelse wijze naar een stoel, waarop ik plaats nam. Ik stond echter onmiddellijk weer op en wilde naar de deur lopen om de soldaat T.T. te weerhouden om water te halen. Ik werd echter door R.M. vast gepakt en achteruit geduwd, totdat ik struikelde en achterover op een bed viel. R.M. pakte me opnieuw vast en duwde mij enige keren met de rug tegen een naast het bed staande kast. Hij stelde daarbij op dreigende toon de vraag: „Krijgen wij rapport „CC?”, hetgeen ik bevestigde. Hierop duwde R.M. mij ruggelings terug op het bed en sloeg mij met zijn vuist drie maal in mijn gezicht na elke slag de vraag herhalend of het rapport voor D.D. en hem door zou gaan, hetgeen ik telkenmale bevestigde. Enige aanwezigen trokken R.M. van mij af, waarop ik naar de dagkamer terug ben gegaan;

als verklaring van Robert N.N.:

Op 22 januari 1976 bevond ik mij op mijn eigen legeringskamer nr. 19 en maakte aanstalten om naar bed te gaan. Op dat moment kwam de soldaat R.M. de kamer binnen. Ik ben met hem mee gegaan naar kamer 17. Op die kamer bevonden zich circa tien man waaronder de soldaat D.D. Laatstgenoemde stond in de kamer en maakte een beschonken indruk. R.M. gaf mij opdracht op een stoel te gaan zitten, hetgeen ik deed. Op dat moment verscheen de sergeant Bloeming in de deuropening. Aan mij werd door D.D. de vraag gesteld: „Weet jij wat dubbel klutsen is?” Zonder antwoord af te wachten werd dit in ongeveer dezelfde bewoordingen, vermoedelijk door R.M. aan de sergeant gevraagd. De sergeant Bloeming werd waarschijnlijk door R.M. op speelse wijze bij de arm gepakt en naar een stoel geduwd. Toen er twee emmers water werden gevraagd stond de sergeant Bloeming op en probeerde weg te gaan, hetgeen hem belet werd door R.M., die hem op een stoel terug duwde. De sergeant verzette zich met het gevolg, dat hij met de stoel omviel en

met zijn rug tegen een kast aankwam. R.M. pakte de sergeant bij zijn revers en duwde hem enige keren tegen de kast. De sergeant zegde toen R.M. en D.D. rapport aan. Terwijl R.M. de sergeant nog steeds vast hield zei hij op dreigende toon: „Krijgen wij rapport CC?“ De sergeant antwoordde bevestigend. Hierop gaf R.M. de sergeant een duw, waardoor deze op een bed viel. R.M. vroeg nogmaals: „Blijf je erbij?“. De sergeant antwoordde wederom bevestigend. Hierop gaf R.M. de sergeant een aantal malen met de vlakke hand een Map in het gelaat, na iedere klap vragend, of het rapport door zou gaan;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van beklaagde – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten,

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat 1e klasse in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 22 januari 1976 te Harder- „wijk opzettelijk zijn militaire meerdere, sergeant R. E. Bloeming, feitelijk „aanrandend, opzettelijk deze heeft vastgepakt en achteruitgeduwd tot „deze struikelde en achteroverviel, deze vervolgens opnieuw heeft vast- „gepakt en met diens rug tegen een kast geduwd en tenslotte, toen deze „de door hem, beklaagde, op dreigende toon gestelde vraag of hij bij de „compagniescommandant zou worden gerapporteerd, bevestigend beant- „woordde, deze klappen in diens gezicht heeft gegeven“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*feitelijke insubordinatie*“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 117, lid 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht; [Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 6 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden – *Red.*].

NASCHRIFT

De qualificatie brengt niet tot uitdrukking dat de feitelijke insubordinatie meermalen is gepleegd en zulks zelfs in een verscheidenheid van vormen, te

weten vastpakken (tweemaal), achteruitduwen (tweemaal), met de rug tegen een kast duwen en slaan (meermalen). Wel kunnen deze feiten als in voortgezette handeling gepleegd worden beschouwd.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 24 maart 1976

*President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonel Mr. J. O. de Lange en
Majoor H. G. A. Geerlings,
Raadsman: Mr. R. M. Schutte, advocaat te 's-Gravenhage.*

Geweigerd en opzettelijk niet voldaan aan herhaalde bevelen (eerst van een sergeant; vervolgens van een 2e luitenant) gegeven aan een dienstplichtig soldaat, hoofdbestuurlid van de VVDM, die in een kamer van een kazerne, waar een aantal dienstplichtigen instructie hadden onder (niet voortdurend) toezicht van een sergeant, om die kamer te verlaten.

Afgewezen het beroep van beklaagde, ter rechtvaardiging van zijn ongehoorzaamheid, op: (1) de „faciliteitenregeling”, welke ledenwerving toestaat behalve tijdens gecommandeerde bezigheden die onder toezicht worden verricht, en (2) het verdrag van Rome tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden.

Het hoger beroep, namens beklaagde ingesteld door een andere advocaat dan zijn raadsman in eerste aanleg, niet-ontvankelijk verklaard omdat daartoe, volgens artikel 212 RLLu, naast beklaagde zelf slechts bevoegd is beklaagdes raadsman of een schriftelijk gevolmachtigde.

KRIJGSRAAD: 2 weken militaire detentie onvoorwaardelijk.

In hoger beroep vonnis bevestigd met verbetering van de gronden.

(W.M.Sr. art. 114, 140; RLLu art. 212; W.Sv. art. 450)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F.C., geboren 18 april 1954, dpl. soldaat (thans met groot verlof), beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 17 november 1975 te Arnhem, terwijl hij als „dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, nadat zijn militaire meerdere(n) de sergeant E. M. Moer-, man en/of de 2e Luitenant J. de Bruin achtereenvolgens hem had(den) „opgedragen legeringskamer 28 van gebouw B op de Saksen Weimar-, kazerne te verlaten, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten

„aan die/dat dienstbevel(en) te voldoen en die kamer niet terstond heeft „verlaten“;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik ben sinds 6 november 1974 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht. Van 25 juni 1975 tot 14 januari 1976 was ik hoofdbestuurslid van de **V.V.D.M.** Op 17 november 1975 heb ik, samen met de grenadier P.P., lid van het afdelingsbestuur van de **V.V.D.-M.** van de Saksen Weimarkazerne te Arnhem, een bezoek gebracht aan militairen gelegerd op kamer 28 van gebouw B van die kazerne. Toen een sergeant, in uniform gekleed binnenkwam, die naar ik later hoorde **Moerman** heette, heb ik geweigerd te voldoen aan het door deze sergeant gegeven bevel om de kamer te verlaten. P.P. en ik zijn niet de kamer af gegaan; **Moerman** heeft die kamer wel verlaten en circa vijf minuten later verscheen daar een in uniform geklede 2e Luitenant, naar ik later hoorde heette hij de Bruin. Hij heeft iets gevraagd in de geest van: „Hebben jullie gehoord wat de sergeant gezegd heeft? Blijven jullie zitten en gaan jullie niet van de kamer af?“, waarop wij bevestigend antwoordden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **Eduard Marchel Moerman**, geboren te Wageningen op 16 juli 1951:

Op 17 november 1975 was ik door mijn compagniescommandant aangewezen om instructie te geven aan de dienstplichtigen van het **mortierpeloton** van de A-Compagnie. Tijdens het geven van deze instructie in kamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne te Arnhem was ik gekleed in het gevechtstenue van de Koninklijke Landmacht, voorzien van de rangonderscheidingsteken van sergeant. Tijdens het geven van de instructie heb ik kamer 28 even verlaten. Toen ik terugkeerde zag ik dat in die kamer ook twee in burger geklede personen waren. Zij zaten aan een aldaar aanwezige tafel en hadden voorlichtingsmateriaal van de **V.V.D.M.** voor hen op de tafel staan. Eén van deze personen herkende ik als de dienstplichtig grenadier P.P. van de Pantserondersteuningscompagnie die eveneens in de Saksen Weimarkazerne is gelegerd. De andere persoon gaf later op te zijn, de dienstplichtig kanonnier **F.C.** Ik wilde mijn instructie voortzetten doch niet in aanwezigheid van bedoelde personen. Ik maakte hen dit kenbaar met de volgende woorden: „Wilt u deze kamer verlaten“. Zij bleven echter zitten en antwoordden mij, dat zij zich op deze kamer mochten bevinden omdat er geen instructie werd gegeven. Ik heb hen hierna nogmaals opgedragen dat zij de kamer dienden te verlaten. Betrokkenen bleven echter aan de tafel zitten. Ik heb hen voor de derde maal opgedragen dat zij legeringskamer 28 terstond dienden te verlaten, waaraan zij niet voldeden. Omdat ik wel inzag, dat het geven van

meerdere dienstbevelen aan hen geen zin had, heb ik mij in verbinding gesteld met de dienstdoende officier van de week, de 2e luitenant de Bruin. Deze kwam kort daarop naar legeringskamer 28 alwaar ik hem terzake het vorenstaande in kennis stelde. Ik heb gehoord, dat ook door de luitenant de Bruin aan eerder genoemde personen de opdracht werd gegeven kamer 28 te verlaten. Aan deze opdracht werd evenmin voldaan;

als verklaring van Johannes de Bruin, geboren op 17 september 1953:

Op 27 november 1975, was ik gecommandeerd voor de dienst van officier van de week van de A-Compagnie 11 Pantserinfanteriebataljon „Garde Grenadiers”, in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem. Op die dag werd mij door de mij bekende sergeant Moerman medegedeeld dat er moeilijkheden waren in het B-gebouw van de Saksen Weimarkazerne, waarin de A-Compagnie is ondergebracht. Er zouden aldaar twee bestuursleden van de V.V.D.M. hebben geweigerd te voldoen aan de door Moerman gegeven dienstbevelen om het legeringsgebouw te verlaten. Een en ander zou hebben plaatsgevonden op legeringskamer 28 van gebouw B. Ik begaf mij ogenblikkelijk naar deze legeringskamer. Ik zag dat aan een tafel in deze kamer twee in burger geklede personen zaten. Het waren naar later bleek F.C. en P.P. Nadat sergeant Moerman mij had verteld dat hij tot driemaal toe F.C. en P.P. had opgedragen legeringskamer 28 te verlaten en zij daaraan niet hadden voldaan, heb ik aan hen gevraagd of zij hadden gehoord wat sergeant Moerman hen had opgedragen. Zij antwoordden mij daarop bevestigend. Ik heb hen vervolgens opgedragen om legeringskamer 28 te verlaten. Lij gaven aan deze vordering geen gevolg. Terwijl het vorenstaande zich afspeelde waren op de epauletten van de door mij gedragen binnenjas gevechtstenuue de rangonderscheidingsteken van 2e luitenant bevestigd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 17 november 1975 te Arnhem, terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, „nadat zijn militaire meerderen de sergeant E. M. Moerman en de 2e luitenant J. de Bruin achtereenvolgens hem hadden opgedragen legeringskamer 28 van gebouw B op de Saksen Weimarkazerne te verlaten, heeft „geweigerd aan die dienstbevelen te voldoen en die kamer niet terstond „heeft verlaten”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „de voortgezette handeling van opzettelijke ongehoorzaamheid”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat namens beklagde door diens raadsman als verweer onder meer is aangevoerd, zakelijk weergegeven:

1. dat beklagde in de voor hem als V.V.D.M.-bestuurder geldende faciliteitenregeling de rechtvaardigingsgrond vond de hem door de sergeant Moerman en de luitenant de Bruin gegeven dienstbevelen naast zich neer te leggen;

dat immers in legeringskamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne tijdens het bezoek van F.C. en P.P. daaraan door de daar gelegerde militairen geen dienst werd gedaan in de zin van de faciliteitenregeling, daar in het kader van deze regeling onder dienst moet worden verstaan:

alle gecommandeerde bezigheden die onder toezicht worden verricht;

2. dat overigens de vraag dient te worden opgeworpen of genoemde faciliteitenregeling wel in overeenstemming is met artikel 11 van het Verdrag tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden (Rome, 1950);

Overwegende, dat deze verweren door de krijgsraad worden verworpen op de navolgende gronden :

ten aanzien van het eerste verweer:

dat het de krijgsraad bekend is dat in het Centraal informeel overleg militairen aan het begrip „dienst“ in de faciliteitenregeling als uitleg is gegeven: alle gecommandeerde bezigheden die onder toezicht worden verricht ;

dat nu de vraag wordt opgeworpen of tijdens het bezoek van beklagden aan legeringskamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne er door de daar gelegerde militairen dienst werd gedaan in de zin van deze faciliteitenregeling;

dat uit de hierboven aangehaalde verklaring van de sergeant Moerman en uit de verklaringen van de dienstplichtige soldaten van der Heyden en de Veen, afgelegd ter terechtzitting, naar de mening van de krijgsraad genoegzaam is gebleken dat die militairen daar toen bezig waren werkzaamheden te verrichten, hen opgedragen door hun commandant, waarbij de sergeant Moerman toezicht hield;

ten aanzien van het tweede verweer:

dat de krijgsraad van mening is dat geen inbreuk op het recht van vereniging wordt gemaakt;

dat immers artikel 11 van het Verdrag tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden zelf in de laatste volzin van het tweede lid bepaalt dat wettige beperkingen kunnen worden aangebracht in de uitoefening van dit recht door, zoals hier, leden van de gewapende macht van de Staat;

dat de onderhavige faciliteitenregeling een dergelijke wettige beperking bevat;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

dat de krijgsraad daarbij in het bijzonder overweegt dat deze militaire ongehoorzaamheid werd gepleegd in het kader van een ledenwervingsactie door een lid van het landelijk hoofdbestuur van een vakbond van dienstplichtige militairen, ten overstaan van een aantal van deze militairen op een *militaire* plaats tijdens *militaire* werkzaamheden;

dat de krijgsraad het als een ernstige zaak ervaart dat een dergelijke functionaris – die zich toch van zijn verantwoordelijkheid bewust dient te zijn *ook* ten aanzien van het functioneren van het militaire apparaat, waarbinnen hij werkzaam is – onder de omstandigheden als hierboven omschreven de opdrachten van zijn militaire meerderen, strekkende tot een juiste naleving van de meergenoemde faciliteitenregeling, naast zich neerlegt;

dat de krijgsraad meent dat een dergelijk gedrag dan ook slechts met een onvoorwaardelijke militaire detentie kan worden gewaardeerd, ondanks het feit dat beklagde inmiddels reeds met groot verlof is gezonden;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken militaire detentie onvoorwaardelijk – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

sententie van 26 mei 1976

President: Mr. Prins; **Leden:** Mr. Fikkert, Generaals-Majoor Coopmans en van der Pol, Schout-bij-Naclit Mr. de Groot, Brigade-Generaal b.d. Mr. Dr. Kasten (plv.),

Raadsman: Mr. **R. M.** Schutte, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis, hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien de akten van appèl;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot een militaire detentie voor de tijd van vier weken;

Overwegende, ten aanzien van de ontvankelijkheid van het namens be-

klaagde ingestelde hoger beroep:

dat blijkens een ten processe aanwezige „akte hoger beroep” op 30 maart 1976 mr. C. B. J. M. Samson ten overstaan van de secretaris bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem heeft verklaard namens beklagde als diens raadsman in hoger beroep te komen van hogervermeld vonnis;

dat ingevolge het gestelde in artikel 212 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht de voor het instellen van hoger beroep af te leggen verklaring namens beklagde kan geschieden door zijn raadsman of door een bijzonder daartoe schriftelijk gevolmachtigde;

dat als raadsman in voormeld artikel 212 slechts kan worden beschouwd hij die de beklagde als raadsman heeft bijgestaan voor de rechter tegen wiens uitspraak het **appèl** wordt ingesteld;

dat beklagde blijkens de notulen van de terechtzitting van voormelde krijgsraad van 10 maart 1976 voor de krijgsraad werd bijgestaan, niet door mr. Samson voornoemd, maar door mr. R. M. Schutte, zodat mr. Samson niet als raadsman, in voormeld artikel 212 bedoeld, op 30 maart 1976 voor de secretaris bij voormelde krijgsraad is verschenen;

dat – nu bovendien ten deze van een bijzondere volmacht van mr. Samson door beklagde, zoals in artikel 212 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht vereist, niet blijkt – het beroep als door een daartoe onbevoegde ingesteld, niet kan worden ontvangen;

Overwegende, dat de behandeling der zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de gronden, waarop de verwerping van de in dat vonnis vermelde verweren berust, en welke het Hof vervangt door die, welke hierna zullen worden gebezigd ter verwerping van bedoelde, ook in hoger beroep wederom gevoerde, verweren te weten:

1. dat beklagde in de voor hem als V.V.D.M.-bestuurder geldende faciliteitenregeling de reclitvaardigingsgrond vond de hem door de sergeant **Moerman** en de luitenant de Bruin gegeven bevelen naast zich neer te leggen; dat immers in de legeringskamer 28 van gebouw B van de Saksen **Weimarkazerne** tijdens het bezoek van beklagde en P. daaraan door de daar geleverde militairen geen dienst werd gedaan in de zin van de faciliteitenregeling, daar in het kader van deze regeling onder dienst moet worden verstaan: alle gecommandeerde bezigheden die onder toezicht worden verricht;

2. dat overigens de vraag dient te worden opgeworpen of genoemde faciliteitenregeling wel in overeenstemming is met artikel 11 van het Verdrag tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden (Rome, 1950);

Overwegende aangaande het eerste verweer:

dat met de daarin vermelde „faciliteitenregeling” wordt bedoeld op de door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de militaire commandanten gedane mededeling met betrekking tot de individuele leden-

werving door een belangenvereniging onder de recruten, naar luid waarvan – voor zoveel hier van belang – een dergelijke werving kan plaats vinden met ingang van de dag van opkomst, onder voorwaarde dat deze niet plaats vindt wanneer door militairen dienst wordt verricht, ongeacht het tijdstip;

dat het beroep op deze regeling faalt, omdat naar 's-Hofs oordeel op 17 november 1975 tussen 18.00 en 19.00 uur in legeringskamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne te Arnhem door de aldaar aanwezige militairen naar gewoon spraakgebruik „dienst verricht” werd, welk oordeel het Hof baseert op de feiten en omstandigheden, welke zijn vervat in:

a. het als bewijsmiddel gebezigde ambtsedige procesverbaal, voor zover inhouden als verklaringen van:

1. Hendrik Johan van *Vels*, beroepsmilitair, dienende in de rang van kapitein, luidende:

„Ik ben commandant van de A-compagnie 11 Pantserinfanteriebataljon „„Garde Grenadiers” in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem. De „A-compagnie is een schoolcompagnie alwaar dienstplichtigen voor „eerste oefening opkomen. De A-compagnie is gelegerd in gebouw B van „de Saksen Weimarkazerne” en „Ik heb bepaald, dat de tot mijn compagnie behorende sergeant Moerman op 17 november 1975 tussen 18.00 „en 19.00 uur in kamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne, „instructielessen moest geven over de bepakking gevechtstenue 2e Ijns „en bivakuitrusting aan de bij het mortierpeloton van mijn compagnie „ingedeelde dienstplichtigen”;

2. Eduard *Marchel Moerman*, dienstplichtig sergeant, luidende:

„Op 17 november 1975 was ik door mijn compagniescommandant „aangewezen om instructie te geven aan de dienstplichtigen van het mortierpeloton van de A-compagnie. Tijdens het geven van deze instructie in „kamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne te Arnhem was „ik gekleed in het gevechtstenue van de Koninklijke Landmacht, voor „zien van de rangonderscheidingstekenen van sergeant. Tijdens het geven „van de instructie heb ik kamer 28 even verlaten”;

3. *Antonius Gerardus* Johannes Maria Verhulst, dienstplichtig soldaat, luidende:

„Ik ben gelegerd op legeringskamer 28 van het B-gebouw, waarin de „A-compagnie is ondergebracht, in de Saksen Weimarkazerne te Arnhem. Op deze kamer zijn in totaal tien soldaten gelegerd waarvan er „9 aanwezig waren. Op het appèl van 17 november 1975 te 17.00 uur „was aan het mortierpeloton, waartoe ik behoor, bekend gemaakt dat „wij op deze dag tot 19.00 uur op onze legeringskamers moesten blijven „om onze uitrusting gereed te maken voor de bivakoefening, die op „18 en 19 november 1975 zou plaats vinden. Terwijl ik mij op 17 november 1975 tussen 18.00 en 19.00 uur op legeringskamer 28 bevond, was

„de sergeant Moerman aldaar aanwezig. Ook liep hij zo af en toe naar „legeringskamer 30, welke in de onmiddellijke omgeving van legeringskamer 28 is. Ik heb gezien, dat de sergeant Moerman aanwijzing gaf bij het „inpakken van onze uitrusting (gevechtstenu 2e lijns) en de bivakuitrusting. Ik beschouwde het inpakken als dienst”;

4. *Cornelis Laurentius Maria de Veen*, dienstplichtig soldaat, luidende:
„Op 17 november 1975 te 17.00 uur werd op het appèl bekend gemaakt, „dat op de avond van die dag gevechtstenu 2e lijns en bivakuitrusting „diende te worden ingepakt en dat sergeant Moerman daarbij op de „legeringskamer aanwezig zou zijn” en „Terwijl ik die avond op legeringskamer 28 van gebouw B in de Saksen Weimarkazerne aan het inpakken was, zag ik dat de sergeant Moerman daar ook was. Hij gaf „aanwijzingen bij het inpakken als hem daarom gevraagd werd. Hij had „ons een briefje gegeven, waarop de goederen stonden vermeld, die „moesten worden ingepakt”;

b. de verklaring ter terechtzitting in hoger beroep van de getuige *Cornelis Laurentius Maria de Veen* voornoemd, voor zover luidende:

„Ik was op 17 november 1975 tussen 18.00 en 19.00 uur met mijn „peloton aanwezig op de legeringskamer om te pakken. De sergeant „Moerman had 's middags gezegd, dat wij 's avonds moesten pakken. „De sergeant kwam twee keer kijken in die periode. Wij konden dan „vragen stellen. Als hij er niet was konden wij opbellen”;

c. de verklaring ter terechtzitting in hoger beroep van de getuige *Antonius Thomas Pius Langewerf*, dienstplichtig soldaat voor zover luidende:

„Ik was op 17 november 1975 tussen 18.00 en 19.00 uur met mijn „peloton op de legeringskamer om te pakken. De sergeant Moerman had „'s middags gezegd, dat wij dat 's avonds moesten doen. De sergeant „kwam af en toe (ongeveer twee keer). Wij konden vragen stellen. Als hij „er niet was konden wij opbellen”;

d. de verklaring ter terechtzitting in hoger beroep van de getuige *Willem Jonker*, dienstplichtig soldaat, voor zover luidende:

„De sergeant had 's middags gezegd, dat er die avond gepakt moest „worden. Alle soldaten namen daaraan deel”;

dat namens *beklaagde* is aangevoerd, dat de faciliteitenregeling ledenwerving is tot stand gekomen in de op 28 augustus 1975 gehouden vergadering van het „Centraal informeel overleg militairen” en dat de notulen dier vergadering inhouden, dat het in bedoelde regeling voorkomende begrip „verrichten van dienst” tijdens die vergadering door de plaatsvervangende voorzitter is omschreven als: „alle gecommandeerde bezigheden, die onder toezicht worden verricht, ”;

dat het Hof evenwel de vraag of de in die – ten processe niet overgelegde en ook overigens niet ter kennis van het Hof gekomen – notulen gegeven interpretatie zou moeten worden aangemerkt als een authentieke interpretatie van de door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de

militaire commandanten gezonden mededeling, niet onder ogen behoeft te zien, omdat – ook indien die vraag al bevestigend ware te beantwoorden – de werkzaamheden, welke de op kamer 28 van gebouw B van de Saksen Weimarkazerne te Arnhem geleverde militairen op 17 november 1975 tussen 18.00 en 19.00 uur volgens de hun gegeven opdracht moesten verrichten, niet anders zouden kunnen worden beschouwd dan als het verrichten van dienst in voormelde zin;

dat toch de omstandigheid dat sergeant **Moerman** (die blijkens de in voormeld proces-verbaal vervatte verklaring van de soldaat **Verhulst** en blijkens de verklaring van de ter terechtzitting in hoger beroep als getuige gehoorde dienstplichtige soldaat Johnny van der Heiden zijn taak ook vervulde op de nabij kamer 28 gelegen legeringskamer 30, waar dezelfde werkzaamheden door de daar geleverde militairen werden verricht) slechts intermitterend op kamer 28 de hem opgedragen taak heeft vervuld, aan diens taakuitoefening niet het karakter van het houden van toezicht ontnemt, en zulks al evenmin het geval zou zijn als die taakuitoefening – gelijk namens beklaagde nog is betoogd – veeleer een andere benaming dan het geven van instructie of les zou verdienen;

Overwegende omtrent het tweede verweer:

dat van strijd van de faciliteitenregeling met artikel 11 van het Verdrag van Rome geen sprake kan zijn, reeds hierom niet omdat dat artikel een regeling geeft van het recht van een ieder op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, en daarbij aan een ieder, die een vakvereniging wil oprichten of zich voor de bescherming van zijn belangen bij een vakvereniging wil aansluiten, het recht daartoe waarborgt, doch niet bevat een regeling van rechten van hen, die – reeds leden van een vakvereniging zijnde – anderen als lid van een dergelijke vereniging pogen te werven;

Overwegende, dat het Hof op bovenstaande gronden de beide in hoger beroep herhaalde verweren verwerpt;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis van de Krijgsraad en die overneemt, met toepassing van de in dat vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde niet-ontvankelijk in het namens hem tegen het vonnis van de Krijgsraad ingestelde hoger beroep;

Bevestigt dat vonnis, met vervanging van gronden als voormeld en overigens met overneming van gronden;

Verwerpt de hierboven vermelde in hoger beroep gevoerde verweren.

NASCHRIFT

(1) Het belangrijkste aspect van bovenstaande uitspraak is wel de vraag of de door beklaagde (bij herhaling) gepleegde ongehoorzaamheid straf-

baar was of niet. Krijgsraad en Hof beantwoordden de vraag bevestigend en zulks door hetgeen beklaagde ter rechtvaardiging aanvoerde aan de feiten te toetsen en te verwerpen.

Ik meen dat Krijgsraad en Hof, door meteen de door beklaagde voor zijn gedrag aangevoerde motieven aan de feiten te toetsen, een daarvoor liggende principiële vraag hebben gepasseerd. Ik doel op de naar mijn overtuiging nog steeds geldende verplichting van de militair om in beginsel aan alle bevelen van zijn meerderen te gehoorzamen, zonder toetsing van bevoegdheid, doelmatigheid en strekking. De ondergeschikte kan daarna zijn beklag (hetzij op grond van de Wet op de Krijgstucht hetzij, in voorkomend geval, op grond van de Militaire Ambtenarenwet) doen. Slechts als het bevel kennelijk en zuiver een particuliere aangelegenheid betref, kan hij het bevel naast zich neerleggen. Hetzelfde geldt, wanneer het bevel gericht was op het plegen van een (ernstig) strafbaar feit, waarbij het recht om het bevel niet op te volgen in meer extreme gevallen (misdrijftegen de menselijkheid) zelfs kan overgaan in een ongehoorzaamheidsplicht. Een „faciliteitenregeling” kan in deze opvatting geen rechtvaardiging opleveren voor het plegen van opzettelijke ongehoorzaamheid; zodanige regeling kan wel grond zijn voor afkeuring en mogelijk bestraffing van de meerdere (artikel 140 W.M.Sr.). Een nadere uitwerking van dit standpunt zou buiten het bestek van dit naschrift gaan; ik volsta met te verwijzen naar mijn naschrift bij de „kampongbrand-sententie” van 5 januari 1948 (N.R.T. XLI, blz. 340).

Ik meen dan ook dat het onderzoek dat Krijgsraad en Hof naar de argumenten van klager hebben ingesteld, eerst op de tweedeplaats zou moeten komen en ik vind het jammer dat in vonnis en sententie op deze prealabele problematiek niet is ingegaan.

Wat nu de beoordeling van de beide verweren van beklaagde betreft:

Ten aanzien van de eerste (belangrijkste) weer komen Krijgsraad en Hof tot de slotsom dat de feitelijke situatie een beroep op de „faciliteitenregeling” niet toeliet. De Krijgsraad zegt die regeling (althans in zoverre het betref het embargo op ledenwerving tijdens „gecommandeerde bezigheden die onder „toezicht worden verricht”) te kennen en maakt vervolgens feitelijk uit dat de bewuste militairen bezig waren met werkzaamheden, waarbij de sergeant Moerman toezicht hield. Het H.M.G. constateert dat de regeling zich niet bij de processtukken bevindt en verklaart haar ook overigens niet te kennen. Maar, aldus het Hof, zelfs als die regeling luidt zoals namens beklaagde opgegeven en als die regeling beschouwd zou moeten worden als een authentieke interpretatie ten behoeve van de commandanten, dan nog faalt het verweer omdat intermitterend toezicht ook „toezicht” is. Zowel de krijgsraad als het Hof geven daarmee aan het begrip „toezicht” een ruime interpretatie: de sergeant kwam zo nu en dan (getuige Langewerf zegt zelfs „ongeveer twee keer”) op de legeringskamer kijken; verder was hij telefonisch bereikbaar. Een zodanige ruime interpretatie schijnt mij wel een gebiedende eis en ik meen dat ook toezicht op een afstand daaronder moet vallen.

Anders zou (om een voorbeeld te geven) ledenwerving ook mogen geschieden ten aanzien van een schildwacht, die op (een afgelegen) post staat.

De tweede weer (beroep op het Verdrag van Rome) werd door beide instanties kort en goed afgedaan op grond dat dat verdrag het door beklagde gestelde (als vraag gestelde) onbeperkte recht van ledenwerving voor een vakbeweging niet garandeert. Daarbij overwoog de Krijgsraad dat het verdrag rekening houdt met wettelijke beperkingen. Het Hof bestreed het verweer dieper aan de wortel: het verdrag waarborgt wel het recht om zich bij een vakvereniging aan te sluiten doch het bevat geen regeling van de rechten van hen, die anderen lid van een vakvereniging willen pogen te maken.

(2) Belangrijk is voorts de beslissing van het Hof dat het namens de beklagde ingestelde hoger beroep niet-ontvankelijk is, omdat het werd ingesteld door de advocaat Samson, terwijl de raadsman van beklagde in eerste aanleg de advocaat Schutte was.

Ik meen dat deze beslissing juist is. Anders dan artikel 450 W.Sv. spreken artikel 211 R.Z. en artikel 212 RLLu niet van „een” advocaat (welke dan ook) indien deze verklaart daartoe bepaaldelijk te zijn gevolmachtigd, maar van „zijn raadsman”.

(3) Bij lezing van het vonnis valt nog op dat de uitspraak mede steunt op de verklaringen van de getuigen van der Heyden en de Veen; deze verklaringen zijn echter in het vonnis niet opgenomen.

Gelukkig komt de verklaring van de Veen in de sententie aan het daglicht; die van van der Heyden blijft echter voor de lezer verborgen, ofschoon het Hof de verklaring van deze getuige eveneens gebruikt. Deze getuige blijkt ook ter zitting in hoger beroep te zijn gehoord, doch zijn verklaring is in de sententie niet gerelateerd.

(4) De veroordeling luidt, blijkens het vonnis: „Veroordeelt beklagde tot militaire detentie voor de tijd van twee weken onvoorwaardelijk,“. Ik meen dat het woord „onvoorwaardelijk” beter weggelaten had kunnen worden: een veroordeling is onvoorwaardelijk, tenzij uitdrukkelijk is bepaald dat zij voorwaardelijk niet ten uitvoer zal worden gelegd.

W.H.V.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Oorlogsgevaar in Nederland

Onder bovenstaande titel komt op blz. 402 van het Nederlands **Juristen-**blad 1976 een bijdrage voor van de hand van Mr. E. RUPPERT, welke voor lezers van het Militair Rechtelijk Tijdschrift van belang is.

De Schrijver behandelt het probleem van het „oorlogsgevaar in de zin „waarin dat woord in 's Lands wetten voorkomt" (artikel 201 (4) Grondwet) in verschillende opzichten; hij bespreekt onder meer de wetsgeschiedenis, „oorlogsgevaar" als noodtoestand, „oorlogsgevaar" ten opzichte van andere buitengewone omstandigheden en de toepassing. Daarbij doet hij opmerken dat het oorlogsgevaar, dat bij K.B. van 10 april 1939 (S. 181) werd geproclameerd, nog steeds van kracht is omdat op grond van artikel 5 Wet Algemene Bepalingen die kracht daaraan alleen door een volgend K.B. ontnomen kan worden. Hij wijst voorts op het K.B. van 8 december 1952 waarin – zonder dat aangegeven werd wat de aanleiding tot dat besluit was – werd bekendgesteld dat nog steeds oorlogsgevaar aanwezig geacht werd.

Tenslotte adviseert de Schrijver, het K.B. zo spoedig mogelijk in te trekken, nadat hij een opsomming heeft gegeven van de wetten, tot welke de gevolgen van de toestand van „oorlogsgevaar" zich uitstrekken. Daarbij heeft hij echter niet de Wegenverkeerswetgeving genoemd en, naar aan te nemen is, ook de gevolgen van de intrekking voor die wet niet onderzocht. Mr. G. L. MAALDRINK maakte daarover een opmerking in verband met de verplichte bloedproef en de verplichting, autogordels te dragen in verband met artikel 45 W.V.W. Zie M.R.T. 1975 blz. 587.

W.H.V.

Voorlopige aanwijzingen betreffende de grondrechten voor militairen

In de mei-aflevering van *Ars Aequi* verscheen onder deze titel een artikel van de hand van de heer L. den Hollander, juridisch student te Rotterdam.

Schrijver geeft in zijn inleiding een overzicht van de omstandigheden, die mede aanleiding gaven tot het ter hand nemen van de herziening van het Militair Straf- en Tuchtrecht.

Vervolgens geeft hij een beschrijving van datgene dat de minister van defensie regelde in zijn op 1 september 1975 ingevoerde „Voorlopige aanwijzingen". Hij gaat na in hoeverre deze aanwijzingen verenigbaar zijn met de artikelen 7 en 9 van de Grondwet en de artikelen 10 en 11 van het Verdrag van Rome.

Formeel noch materieel kan hij concluderen tot strijd met Grondwet of Verdrag.

De eisen van de VVDM, die in zijn artikel uitvoerig aandacht kregen, stoelen, aldus schrijver, meer op het standpunt, dat deze vereniging heeft t.a.v. democratisering van de krijgsmacht, dan dat zij hun basis vinden in de huidige regeling der grondrechten.

A.N. B.-K.

Beschouwingen over het Militaire Dienstbevel

Met een rede onder deze titel aanvaardde op maandag 3 mei j.l. Prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch het ambt van bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Professor Van den Bosch geeft een beschouwing over het militaire dienstbevel, tegen de achtergrond van de historische ontwikkeling van de oorlog, de pogingen tot uitbanning daarvan en de ontwikkeling van de rechten van de mens en in verband daarmee de ontwikkeling van het humanitaire oorlogsrecht.

Hij constateert, dat het vraagstuk ongetwijfeld gecompliceerder is geworden. Kon vroeger alle nadruk gelegd worden op het nakomen van bevelen, nu spelen de gevallen waarin men bevelen niet behoeft op te volgen een belangrijke rol.

Daarbij komen de volgende vragen aan de orde:

- Wat is de inhoud van een dienstbevel?
- Wie mag een dienstbevel geven?
- Hoe kan het geven van onrechtmatige bevelen worden tegengegaan?
- Welke bescherming geniet de bevelsontvanger, indien hij onrechtmatige bevelen wel en rechtmatige niet opvolgt?

De door de nota herziening militair tuchtrecht voorgestelde scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht zal noodzakelijkerwijze leiden tot decriminalisering van de lichte vormen van een aantal delicten van het W.M.Sr., waaronder dat van opzettelijke ongehoorzaamheid aan dienstbevelen.

In verband hiermee zou het volgens spreker aanbeveling verdienen eens in concreto na te gaan welke overtredingen van art. 114 W.M.Sr. die in het verleden tot een strafvervolging hebben geleid, op grond van de nieuwe wettelijke bepalingen nog alleen maar krijgstuchtelijk kunnen worden afgedaan. Zou dit onderzoek tot onbevredigende resultaten leiden dan zouden de formuleringen moeten worden aangepast.

Dat spreker niet in alle opzichten gelukkig is met de komende wetgeving t.a.v. het militaire dienstbevel, wordt door hem op pag. 31 nog eens naar voren gebracht.

Duidelijk is, dat hij volledig openstaat voor opmerkingen van anderenkenden, ja zelfs bijna uitdrukkelijk vraagt om reacties op zijn uitgesproken mening t.a.v. de vermaatschappelijking van de krijgsmacht.

De redactie van het M.R.T. doet dan ook een beroep op een ieder, die met interesse de rede, gewijd aan dit zeer actuele onderwerp gevolgd heeft, de door de spreker zelf „uitgelokte“ reacties ter publicatie toe te zenden aan haar adres. Ook van de zijde van de redactie zal in een volgende aflevering nader aandacht aan de rede besteed worden.

Volledige tekst van de rede is afgedrukt in „Mars in Cathedra“, uitgave van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

De rede is in boekvorm verschenen bij De Walburg Pres te Zutphen. De zeer verzorgde uitgave is verkrijgbaar bij boekhandel of uitgever, prijs f 15, —.

A.N. B.-K.

Militair Juridisch Brevet

Wij ontvingen bericht, dat aan de hoofdofficier toegevoegd aan de Sectie Juridische Zaken Luchtmachtstaf, de majoor mr. D. B. ten Hoedt, het juridisch brevet werd toegekend en wel m.i.v. 15 januari 1976.

Aan de kapitein mr. G. A. Jacobs, werkzaam bij de afdeling Rechtspositie van de Dienst Opperofficier Personeel vond toekenning plaats m.i.v. 21 april 1976.

Benoeming

Mr. H. H. Verbunt, luitenant-kolonel der Koninklijke Luchtmacht, is benoemd tot rechter in de rechtbank te 's-Hertogenbosch.

Militair Rechtelijke Vereniging

Op vrijdag 14 mei j.l. hield de Militair Rechtelijke Vereniging in de Koninklijke Kaderschool Luchtmacht te Schaarsbergen een algemene ledenvergadering.

De vergadering was geheel gewijd aan de „Ervaringen van commanderende officieren m.b.t. de nieuwste wijzigingen in het tuchtrecht (geldboete en vertrouwensman)“.

Inleidingen werden gehouden door:

Kapitein ter zee W. Gonggrijp, oud-commandant van H.M. „Zeven
„Provinciën”,

Kolonel J. van den Eijkel, commandant 104 Transportgroep, en

Kolonel D. Klik, commandant Luchtmacht Instructie militaire Op-
leidingen-School.

De redactie hoopt in een der volgende afleveringen van het M.R.T.
deze inleidingen te kunnen publiceren.

Mutatie vaste medewerkers en redactie van het M.R.T.

Bij beschikking van de Minister van Defensie is m.i.v. 1 mei 1976
benoemd tot vaste medewerker van het Militair Rechtelijk Tijdschrift
Mr. N. Keijzer, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Uni-
versiteit te Amsterdam.

M.i.v. dezelfde datum is eervol ontslag uit deze functie verleend, zulks
onder dankzegging van de door hem bewezen diensten, aan prof. mr.
J. M. van Bemmelen.

Professor Van Bemmelen is gedurende bijna 30 jaar aan ons tijdschrift
verbonden geweest, eerst als lid van de redactiecommissie en vervolgens
als vaste medewerker.

Bij beschikking van de Minister van Defensie is m.i.v. 1 juli 1976 als
lid van de redactiecommissie van het Militair Rechtelijk Tijdschrift be-
noemd mr. Th. J. Clarenbeek.

M.i.v. dezelfde datum werd, onder dankzegging van de door haar in
deze functie bewezen diensten, eervol ontslagen, mr. A. N. Braunius-
Kennema, die deze functie waarnam, gedurende de tijd, nodig om definitief
te voorzien in de opvolging van mr. H. J. F. Bijvoet.

Het adres van de redactiecommissie van het M.R.T. luidt derhalve
m.i.v. 1 juli 1976 als volgt:

mr. Th. J. Clarenbeek
Zilvervoslaan 9
Lunteren

International Society for Military Law and the Law of War

Van 23 tot 28 september 1976 wordt te San Remo het zevende inter-
nationale congres gehouden van de International Society for Military
Law and the Law of War.

Het thema van het congres luidt:

„Human Rights in Armed Forces”

Het congres zal gewijd zijn aan het onderzoek betreffende deze rechten, de beperkingen waaraan zij eventueel in de krijgsmacht onderhevig zijn, de grond van deze beperkingen en de mogelijkheden deze tot een minimum te beperken.

Deelname aan het congres staat open voor een ieder.

Opgave dient te geschieden vóór 1 augustus 1976 bij het Secretariaat van de vereniging, Palais de Justice B-1000 te Brussel, tel.: 02-512.66.70.

De kosten van het congres bedragen 800 Belg.Fr., te storten vóór 1 augustus a.s. op rekening nr. 310-0305875-23 bij de Bank Bruxelles-Lambert te Brussel t.n.v. Société Int. de Droit Pénal Militaire et de Droit de la Guerre.

Het programma, zoals wij dat ontvingen, luidt als volgt:

THURSDAY 23rd SEPTEMBER 1976

16.30 hours: Opening ceremony

Addresses by:

- Mr. René Paucot, Avocat général à la Cour de cassation de France, President of the International Society for Military Law and the Law of War.
- Mr. Ambassador Pier Pasquale Spinelli, President of the International Institute of Human Rights.
- Sgn. Erminio Pennacchini, Deputato alla Camera dei Deputati, President of the Italian Group of the International Society for Military Law and the Law of War.

Report by Professor Arthur Henry Robertson, Associate Professor at the University of Paris I, formerly Director of the Human Rights of the Council of Europe: „The European Convention on Human Rights, the Conventions of U.N.O. and the Armed Forces”.

Presentation of the subject of the Congress by Mr. Henri Bosly, Avocat général près la Cour militaire de Belgique, Secretary General of the International Society for military Law and the Law of War.

18.00 hours: Reception by the International Society for military Law and the Law of War.

FRIDAY 24th SEPTEMBER 1976

09.30 hours: Working session

Subjects:

Freedom of opinion, of expression, of assembly and of association.

General Rapporteurs:

- *Freedom of opinion and of expression*
Dr. Otto Triffterer, Professor of Criminal Law, Criminal Procedure and International Criminal Law at the Justus Liebig University, Giessen (Federal Republic of Germany).
- *Freedom of assembly and of association*
Mr. Maurice Danse, Premier Avocat général près la Cour militaire (Belgium).

Discussion.

15.00 hours: Working session
Continuation of the interventions and of the discussion.

SATURDAY 25th SEPTEMBER 1976

09.30 hours: Working session

Subject:

Safeguards in case of arrest, detention and prosecution

General Rapporteur: Mr. Frits Kalshoven, Reader in International Law, and Professor of International Humanitarian Law at the University of Leyden (Netherlands).

Discussion.

15.00 hours: Working session
Continuation of the discussion.

Closing remarks by Mr. Franco A. Casadio, Director of the Italian Society for International Organizations.

17.00 hours: General meeting of the Society
Presentation of the Ciardi Prize for 1976.
Election of officers.

20.30 hours: Banquet.

SUNDAY 26th SEPTEMBER 1976

Excursion.

MONDAY 27th SEPTEMBER 1976

Meetings of Specialist Commissions.
Committee for the protection of human life in armed conflicts.

09.30 hours: The development of the concept of neutrality in modern armed conflicts.

Rapporteur: Dr. Erich Kussbach, Minister Plenipotentiary (Austria).

15.00 hours: Information on the work of the Geneva Diplomatic Conference by Mr. Waldemar A. Solf, Chief, International Affairs Division, Office of the Judge Advocate General, Department of the Army (U.S.A.) and Mr. Francis Le Gallais, Military Magistrate 1st Class (France).

Commission on Military Criminology.

09.30 and 15.00 hours: The part played by alcoholism and drug addiction in the incidence of military delinquency.

Rapporteur: Mr. John Gilissen, Professor at the Universities of Brussels (Belgium).

The Working Group on the history of military law.

09.30 and 15.00 hours: The development of the individual rights of servicemen.

Rapporteur: Prof. Dr. Manfred Messerschmidt, Freiburg im Breisgau (Federal Republic of Germany).

18.00 hours: Reception by the International Institute for Humanitarian Law.

TUESDAY 28th SEPTEMBER 1976

09.30 hours: Meeting of the Council of the Society.

Ladies' Programme

A special programme will be organised.

IN MEMORIAM MR. J. W. U. DOORNBOS,

oud-PRESIDENT VAN HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

door mr. dr. J. P. van Erk

Een indruk te geven van hetgeen de op 23 maart 1.1. te Blonay in Zwitserland op 80-jarige leeftijd overleden oud-President van het Hoog Militair Gerechtshof Mr. Joan Willem Ubbo Doornbos voor de wederopbouw en de vernieuwing van de Militaire Justitie, in het bijzonder bij onze land- en luchtmacht heeft betekend, is niet mogelijk zonder de destijds als trait d'union tussen Jellinghaus en Doornbos fungerend Griffier van het H.M.G. Dr. A. Spruijt te noemen. Deze artillerie-officier legde reeds in de dertiger jaren de grondslagen voor de zo hoogst noodzakelijke verjonging van de rechtspraak bij onze landmacht.¹⁾

Het waren enige van de door hem georganiseerde cursussen voor een aantal reserve-officieren juristen, die reserve-kapitein Mr. J. W. U. Doornbos, oud cavalerie-officier, advocaat en Kantonrechter plv. te Arnhem volgde, daarmee te kennen gevend zich beschikbaar te stellen voor de Militaire Justitie in tijd van oorlog.

Telg uit een officiers-geslacht, was hij tevens afstammeling van Mr. Petrus Wierdsma, auditeur-militair bij de Krijgsraad in Friesland (1775), door wiens voorarbeid tijdens de Franse bezetting de z.g. Commissie Morees, na op 18 december 1813 door de soevereine vorst geïnstalleerd te zijn, reeds op 7 februari 1814 o.m. de beide Rechtsplegingen en de Provisionele Instructie voor het H.M.G. kon aanbieden.²⁾

In 1916 als 2e luitenant der Huzaren de K.M.A. verlatend, werd hij enige jaren later na een val van het paard afgekeurd. Hij liet zich in Rotterdam als student inschrijven aan de Economische Hogeschool en na zijn studie, in het bankwezen werkzaam, werd hij naar Rio de Janeiro uitgezonden. Na zijn terugkomst kwam hij bij de AKU in Arnhem en vatte hij tegelijkertijd de studie in de rechten op. Na het behalen van de meesterstitel, vestigde hij zich als advocaat en procureur aldaar. Hij bewoog zich al spoedig ook op politiek terrein en was lid van de Gemeenteraad en van Provinciale Staten. Ook het verenigingsleven vooral dat met sociale aspecten had zijn belangstelling. Zijn benoeming tot Kantonrechter plv. volgde en ook een Koninklijke onderscheiding werd zijn deel.

Kort na de Mobilisatie 1939 werd hij benoemd tot Officier-Commissaris bij de toen nog enige Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch. Daarbij legde hij een sterke voorkeur aan den dag voor het houden van de informatiën bij het onderdeel van de te horen getuigen en beklagden,

¹⁾ zie zijn dissertatie „Militaire procedures”, pag. 189.

²⁾ Spruijt's dissertatie pag. 13 en Franken-Brunner „Inleiding”.

om zodoende kennis te kunnen nemen van de „couleur locale” en zich een beter oordeel te kunnen vormen over de eventuele invloed daarvan op het gepleegde feit. Deze wijze van instrueren, die na de bevrijding in de daarvoor in aanmerking komende zaken gehandhaafd bleef, droeg niet weinig bij tot de verlevendiging, verbreding en verdieping van het onderzoek.

Toen bleek, dat Den Bosch, ondanks de grootste inspanning niet in staat was de door de voor-mobilisatie en daarop volgende algehele mobilisatie veroorzaakte vloed van strafzaken te verwerken, besloot de regering tot het vestigen van krijgsraden voor de landmacht te Utrecht en 's-Gravenhage, beide voor de tijd dat de mobilisatie zou voortduren. Bij K.B. van 3 februari 1940 werd, zoals door insiders niet anders verwacht werd, de overledene tot President te Utrecht benoemd. Opmerkelijk was het beroep, dat voor deze benoemingen gedaan was op leden en plaatsvervangende leden van de rechterlijke macht, de laatsten bijna uitsluitend behorend tot de advocatuur en voorts, dat alle benoemden reserve-officieren waren.

Onder de bezielende en organisatorisch perfecte leiding van President Doornbos, die zijn Krijgsraad in vijf kamers verdeelde, waarvan hij er twee voor zijn rekening nam, werden er evenzovele zittingen per week gehouden, met het gevolg, dat de grote achterstand, waarmee begonnen was, zienderogen slonk.

Bij het uitbreken van de oorlog defungeerde hij conform het benoemingsbesluit en volgde hij op 12 mei 1940 zijn oorlogsbestemming, Hoofd Sectie VIII bij het Hoofdkwartier Veldleger.

Na de demobilisatie vatte hij zijn advocatenpraktijk weer op, maar het lag niet in zijn aard genoeg te nemen met lijdelijk toezien. Al spoedig nam hij deel aan het verzet, werd deswege gezocht en moest hij onderduiken. Bij de bevrijding van het zuiden van ons land meldde hij zich te Eindhoven bij Prins Bernhard en inmiddels bevorderd tot de rang van luitenant-kolonel, kreeg hij te Brussel de opdracht de Militaire Rechtspraak voor de Landmacht te organiseren.

Tot 1 oktober 1946 kweet hij zich van die taak, waarbij hij gebruik maakte van zijn vele connecties bij de rechterlijke macht en de balie, stammend zowel uit de tijd van vóór als die van tijdens de bezetting. Op zijn advies werden op die datum 4 krijgsraden te velde ingesteld, waarvan de Presidenten zowel als de auditeurs voor de helft uit de magistratuur en voor de andere helft uit de advocatuur afkomstig waren. Zodoende werd de lijn doorgetrokken, die reeds in 1940 was uitgestippeld. Dankzij zijn voortreffelijke organisatie en het groot aantal reserve officieren-juristen, die hij voor de militaire rechtspraak in casu had weten aan te trekken, was het de Krijgsraden mogelijk het steeds groeiend aantal strafzaken, die zich zowel bij de Binnenlandse Strijdkrachten als bij de sterk uitgebreide krijgsmacht voordeden, waarbij zich later nog enige duizenden gevallen

van z.g. Indië-Desertie zouden voegen, naar behoren te verwerken.

Wat voorts niet onvermeld mag blijven is de stijlvolle wijze, waarop hij de slotzitting van de Krijgsraad te Velde voor de Nederlandse Troepen in Groot-Brittannië, Noord-Ierland en Canada in de Westminster Guild Hall presideerde, nadat hij de nog resterende strafzaken tot de laatste toe afgehandeld had.

Op 2 november 1946 vond de installatie plaats van President en overige functionarissen bij het heropgerichte H.M.G. Na een historisch overzicht besprak hij de huidige stand van de militaire rechtspraak bij de landmacht en gaf als zijn mening te kennen, dat de Krijgsraden te Velde in geen dele achterstonden bij de strafkamers van de Rechtbanken, en dat dit te danken was aan de medewerking van enige tientallen juristen, die als raadsheer, rechter, lid van het O.M. of advocaat in de burgermaatschappij werkzaam waren.

In 1950 kreeg hij de opdracht een kamer van het H.M.G. in Indonesië samen te stellen en daarvan minstens zes maanden de leiding te nemen. Mag ik hier als tribuut aan de overledene in herinnering brengen, dat naar zijn terugkeer bij de krijgsraden destijds verlangend werd uitgezien.

Op 11 januari 1952 werd de z.g. Commissie Doornbos benoemd, met als taak de herziening van de Militaire Strafwetgeving voor te bereiden. Bij de hierna in 1963 ingediende wetsontwerpen tot wijziging en aanvulling van die strafwetgeving, vermeldde de Memorie van Toelichting, dat aan de Commissie Doornbos inmiddels opdracht was gegeven een algehele herziening ter hand te nemen. Aan de voltooiing van deze nog steeds commissoriale taak, is de overledene niet toegekomen.

Het memoreren waard zijn twee evenementen, waarbij hij liet blijken, hoezeer de uitoefening van de advocatuur van invloed kan zijn op de persoon van de jurist. Ik doel hierbij op zijn rol bij de totstandkoming van de Militaire Reclasserings Broederschap, waarbij hij een grote steun in camera is geweest bij het overwinnen van de obstakels, gelegen in het feit, dat de reclassering en kinderbescherming in die dagen sterk verzuild waren. Voorts moet in dit opzicht genoemd worden de speciale berechting van Luchtmacht strafzaken, die uiteindelijk leidde tot de Luchtmacht Krijgsraden. Ook hier gaf hij in een artikel in dit Tijdschrift³⁾ blijk van een opvatting, die hij als Officier-Commissaris reeds getoond had voor te staan, n.l. de berechting van militairen met een zo lokaal mogelijke sfeer te omringen, met waarborgen uiteraard van de nodige militaire deskundigheid maar daarnaast van een gedegen kennis van de omstandigheden, die typerend zijn niet slechts voor het onderdeel maar zelfs voor het wapen waarbij de beklagde dient.

De overledene was een persoonlijkheid met vele facetten waarvan ik er

³⁾ M.R.T. 1951 pag. 303.

slechts enkele belichtte. Opvallend was, dat hij aan alle hedendaagse eisen voor het rechterlijk ambt voldeed. Hij was economisch onderlegd, had enige jaren functies bekleed in het bankwezen en het bedrijfsleven, nam als Kantonrechter plv. vele zittingen waar, en was een sieraad van de balie.

Tot op zijn vertrek naar Zwitserland, nam hij deel aan het verenigingsleven en was hij o.m. President-commissaris van een middelgroot bedrijf.

Zijn verdiensten als Militaire Rechter werden erkend door zijn benoeming tot Ridder in de Orde van de Nederlandsche Leeuw en zijn bevordering tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau.

Joan Doornbos was uiterlijk een weinig bewogen man. Zelfs maakte hij de indruk hard te zijn. Welnu, hij was hard, als het nodig was. Hij kwam niet voor niets uit een officiers-familie. En toch, zeker is het, dat allen, die hem nader gekend hebben of die onder zijn leiding hebben mogen werken, van hem zullen gewagen, dat er een grote aantrekkingskracht van hem uitging, dat zijn leiding altijd op samenwerking was gericht, dat op zijn trouw te bouwen viel, en dat het een voorrecht is hem gekend te hebben.

Voorlopige aanwijzingen betreffende de grondrechten voor militairen. A.A. mei 1976. blz. 235	373
Beschouwingen over het Militaire Dienstbevel	374
Militair Juridisch Brevet	375
Benoeming	375
Militair Rechtelijke Vereniging	375
Mutatie vaste medewerkers en redactie M.R.T.	376
Congres Int. Soc. for Mil. Law and the Law of War	376
In Memoriam mr. J. W. U. Doornbos. door mr. dr. J. P. van Erk	380

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. A. N. *Braunius-Kennema*;

voor de Kon. Landmacht: Mr. S. *van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. S. W. P. C. *Braunius*, Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Prins Clausstraat 1, Waarder (ZH).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. Th. W. *van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militair recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. F. *Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. J. R. *Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

Mr. N. *Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 10,— per pagina tot een maximum van f 100,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
Juli/augustus 1976

Aflevering

7

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Internationale Rechtspraak

The case of Engel and others. (Five soldiers against The Netherlands) Uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de mens van 8 juni 1976 naar aanleiding van een beroep op dit Hof ingesteld door 5 Nederlandse dienstplichtigen, die meenden dat op de hen toekomende rechten door de door hen ondergane tuchtrechtelijke procedures en straffen inbreuk was gemaakt 385

Prof. mr. A. D. Belinfante, Het arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de mens van 8 juni 1976 447

Militair Justitiële Statistiek

Overzicht over de jaren 1974 en 1975 456

Register van trefwoorden inzake Militair Ambtenarenrecht

Register 464

Opmerkingen en mededelingen

Mr. Th. C. van Gelder, Reactie op naschrift onder HMG 15 april 1976 (MRT LXIX blz. 358) 467

Verhoging honorarium 468

Militair Juridisch Brevet 468

Erratum 468

HET EUROPESE HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS TE STRAATSBURG

Uitspraak van 8 juni 1976

in de zaak van Engel, Van der Wiel, De Wit, Dona en Schul tegen de Staat der Nederlanden.

Terzake van na inroeping van de eindbeslissing van het H.M.G. opgelegde krijgstuuchtelijke straffen, hebben klagers een beroep gedaan op het Internationale Hof voor de rechten van de mens. Het Hof behandelde de beroepen op de verschillende artikelen van het Verdrag afzonderlijk.

(1) beroep op artikel 5 (1) (vrijheidsberoving):

Het Hof erkent dat de militaire dienst noodzakelijkerwijs leidt tot beperkingen van vrijheid welke niet voor burgers gelden. Niettemin mogen de grenzen van artikel 5 niet worden overschreden, omdat het verdrag in beginsel niet alleen voor burgers maar ook voor militairen geldt.

De klachten in dit licht beziende oordeelt het Hof dat licht arrest niet in strijd is met artikel 5: ofschoon gebonden aan hun woning of militaire inrichting, worden de betrokkenen niet opgesloten en zij blijven hun dienst verrichten.

Ook verzuwaard arrest is niet in strijd met artikel 5. Weliswaar moeten de betrokkenen na de dienst zich op een bepaalde plaats ophouden en mogen zij de cantine niet bezoeken, maar zij worden niet opgesloten.

Streng arrest echter (afgeschaft in 1974) waarbij de betrokkenen dag en nacht achter slot en grendel verblijven, is naar het oordeel van het Hof een vrijheidsberoving in de zin van artikel 5.

Hetzelfde geldt voor de plaatsing in een tuchtklasse (eveneens in 1974 afgeschaft) zoals Dona en Schul die hebben ondergaan en voor het arrest van rechtswege in afwachting van de plaatsing in de tuchtklasse.

Het Hof erkent als juist het beroep van de Staat dat hij tot deze vrijheidsbenamingen op grond van de bepaling sub (a) van artikel 5(1) – veroordeling door een bevoegde rechter – gerechtigd was, maar dit geldt alleen voor zover het betreft de vrijheidsbenaming na de uitspraak van die rechter.

De bepaling van artikel 5(1) sub (b) – ter verzekering van de voldoening aan een wettelijke verplichting – moet naar het oordeel van het Hof eng worden geïnterpreteerd; voorlopig arrest valt daar niet onder, omdat dat ziet op een voorafgaand gedrag, niet op een toekomstige handeling.

Weliswaar doet de maatregel van voorlopig arrest meer denken aan de bepaling van artikel 5(1) sub (c), maar het doel was in casu niet, de betrokkene voor een bevoegde rechter te brengen. Dit wordt niet goedge maakt door de bepaling dat de straf wordt geacht te zijn ondergaan door het voorlopige arrest.

(2) beroep op artikel 5(1) in verband met artikel 14 (discriminatie):

Ofschoon de ongelijkheid van krijgstuuchtelijke straffen naar gelang van rang of stand van de militairen inmiddels vervallen is, beziet het Hof de toestand zoals die destijds was. Het Hof erkent de vrijheid van de Staten met betrekking tot zodanige verschillen, maar alleen als zulks binnen de perken blijft: zodanige verschillen zijn inhaerent aan de hiërarchische opbouw van de krijgsmacht. In casu is het beginsel van evenredigheid niet geschonden. De klacht van ongelijke behandeling van militairen en burgers wordt verworpen op grond van de eisen van de militaire samenleving.

(3) beroep op artikel 5(4) – (het recht van onverwijld toetsing van de rechtmatigheid van vrijheidsberoving):

Deze klacht is opgeworpen door *Dona* en *Schul*. Zij zijn echter veroordeeld door een bevoegde rechter en de toetsing van artikel 5(4) heeft het oog op een vrijheidsbeneming anders dan door de bevoegde rechter. Dit beroep wordt verworpen.

(4) beroep op artikel 6 (de eisen van „fair trial“):

Met betrekking tot de vraag of het hier een strafproces betreft, heeft het Hof vrijheid, zelf te onderzoeken; het zou niet aanvaardbaar zijn als een Staat, door een strafbaar feit tot disciplinair vergrijp te bestempelen, een procedure aan de eisen van artikel 6 zou kunnen onttrekken. Het Hof let daarbij o.a. op de bedreigde straf. De gedragingen van *Dona* en *Schul* vielen inderdaad binnen de strafrechtelijke sfeer en hadden betrekking op hun burgerlijke rechten (vrijheid van meningsuiting). De Staat was niet verplicht, hen door een Krijgsraad te doen berechten (hetgeen voor de betrokkenen vermoedelijk ongunstiger zou zijn geweest); wel was de Staat verplicht, hen de garanties van artikel 6 te verlenen.

(5) beroep op artikel 6 (uitspraak binnen redelijke tijd; openbaarheid; rechtsgelijkheid; rechtsbijstand):

De zaken waren, naar vast gebruik, door het *H.M.G.* in raadkamer behandeld. Ofschoon het *H.M.G.* in drie der gevallen de straffen had verminderd, is de gang van zaken in strijd met artikel 6. De overige klachten werden door het Hof verworpen.

(6) beroep op artikel 6 in verband met artikel 14:

De klacht hield in dat de behandeling voor het *H.M.G.* niet met gelijke waarborgen was omgeven als in een burgerlijk strafproces. Het Hof is van oordeel dat de verschillen tussen beide procedures te verklaren zijn uit de verschillen tussen de burger samenleving en de militaire maatschappij, hetgeen niet een discriminatie ten nadele van de militairen oplevert.

(7) beroep op artikel 10 (vrijheid van meningsuiting):

Het Hof erkent dat de straf, opgelegd aan *Dona* en *Schul*, een ingrijpen van de overheid in de vrije meningsuiting oplevert, zodat het Hof dient te onderzoeken of dit geschiedde volgens de wettelijke voorschriften. Het Hof

bevindt dat de opgelegde straf inderdaad bij de Wet was voorzien en strekte tot het voorkomen van onregelmatigheden binnen de krijgsmacht. Ofschoon het recht van vrije meningsuiting gelijkelijk geldt voor militairen als voor burgers, is een deugdelijk functioneren van de krijgsmacht nauwelijks denkbaar zonder regels, die de militairen weerhouden van het ondermijnen van de krijgstucht.

(8) beroep op artikel 10 in verband met artikel 14:

De klacht betreft zowel het verschil in behandeling tussen burgers en militairen (door het Hof op gelijke gronden als boven verworpen) als de klacht dat zij, als leden van de VVDM, strenger werden gestraft dan andere militairen (waarop het Hof stelt dat het niet zijn taak is om verschillende straffen voor schijnbaar gelijke feiten te vergelijken; de vrijheid van de rechters moet worden geëerbiedigd, terwijl van misbruik niet is gebleken).

(9) beroep op artikel 11 (vrijheid van vereniging en vergadering):-

Deze klacht is ingediend door *Dona* en *Schul* en houdt in dat de krijgstuchtelijke maatregelen tegen dienstplichtigen, die publicaties verspreiden, in feite maatregelen waren om stelselmatig de VVDM in de wielen te rijden.

Het Hof kan slechts de zaak van deze twee klagers in beschouwing nemen en niet die van anderen, die hen niet hebben gemachtigd een klacht in te dienen. *Dona* en *Schul* zijn niet gestraft in verband met hun lidmaatschap van de VVDM maar wegens hun publicaties.

(10) beroep op artikel 50 (schadevergoeding):

Het Hof constateert dat klagers geen eis hebben ingediend voor vergoeding van materiële schade, maar dat zij een rechtvaardige vergoeding verwachten als het Hof inbreuken op het Verdrag constateert. Zij hebben echter nog geen bedrag genoemd. De Staat heeft dit onderwerp volledig ter discretie van het Hof gelaten.

Aangezien deze zaak, volgens inlichtingen van de Commissie, nog niet gereed is voor een beslissing, wordt deze aangelegenheid aangehouden.

Achter het vonnis zijn de „*dissenting opinions*” van 7 rechters opgenomen.

In the case of *Engel and others*,

The European Court of Human Rights, taking its decision in plenary session in application of Rule 48 of the Rules of Court and composed of the following judges:

MM. H. *MOSLER*, President,

A. *VERDROSS*,

M. *ZEKIA*

J. *CREMONA*,

G. WIARDA,
 P. O'DONOGHUE,
 Mrs. H. PEDERSEN,
 Mm. T. VILHJALMSSON,
 S. PETREN,
 A. BOZER
 W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
 Mrs. D. BINDSCHEDLER-ROBERT,
 M. D. EVRIGENIS

and also Mr. M.-A. EISSEN, Registrar, and Mr. H. PETZOLD, Deputy Registrar,

Having deliberated in private on 30 and 31 October 1975, from 20 to 22 January and from 26 to 30 April 1976,

Delivers the following judgment, which was adopted on the last-mentioned date:

PROCEDURE

1. The case of Engel and others was referred to the Court by the European Commission of Human Rights (hereinafter referred to as "the Commission") and by the Government of the Kingdom of the Netherlands (hereinafter referred to as "the Government"). The case originated in five applications against the Kingdom of the Netherlands which were lodged with the Commission in 1971 by Cornelis J. M. Engel, Peter van der Wiel, Gerrit Jan de Wit, Johannes C. Dona and Willem A. C. Schul, all Netherlands nationals.

2. Both the Commission's request, to which was attached the report provided for in Article 31 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter referred to as "the Convention"), and the application of the Government were lodged with the registry of the Court within the period of three months laid down in Articles 32 § 1 and 47 - the former on 8 October 1974, the latter on 17 December. They referred to Articles 44 and 48 and to the declaration whereby the Kingdom of the Netherlands recognised the compulsory jurisdiction of the Court (Article 46). Their purpose is to obtain a decision from the Court as to whether or not the facts of the case disclose a breach by the respondent State of its obligations under Articles 5, 6, 10, 11, 14, 17 and 18 of the Convention.

3. On 15 October 1974, the President of the Court drew by lot, in the presence of the Registrar, the names of five of the seven judges called upon to sit as members of the Chamber; Mr. G. J. Wiarda, the elected judge of Netherlands nationality, and Mr. H. Mosler, Vice-President of

the Court, were *ex officio* members under Article 43 of the Convention and Rule 21 § 3 (b) of the Rules of Court respectively. The five judges thus designated were Mr. A. Verdross, Mr. M. Zekia, Mr. P. O'Donoghue, Mr. T. Vilhjalmsson and Mr. R. Ryssdal (Article 43 *in fine* of the Convention and Rule 21 § 4).

Mr. Mosler assumed the office of President of the Chamber in accordance with Rule 21 § 5.

4. The President of the Chamber ascertained, through the Registrar, the views of the Agent of the Government and the delegates of the Commission regarding the procedure to be followed. By an Order of 31 October 1974, he decided that the Government should file a memorial within a time-limit expiring on 14 February 1975 and that the delegates should be entitled to file a memorial in reply within two months of receipt of the Government's memorial. On 22 January 1975, he extended the time-limit granted to the Government until 1 April.

The Government's memorial was received at the registry on 1 April, that of the delegates on 30 May 1975.

5. After consulting, through the Registrar, the Agent of the Government and the delegates of the Commission, the President decided by an Order of 30 June 1975 that the oral hearings should open on 28 October.

6. At a meeting held in private on 1 October 1975 in Strasbourg, the Chamber decided under Rule 48 to relinquish jurisdiction forthwith in favour of the plenary Court, "considering that the case raise(d) serious questions affecting the interpretation of the Convention . . .". At the same time, it took note of the intention of the Commission's delegates to be assisted during the oral procedure by Mr. van der Schans, who had represented the applicants before the Commission; it also authorised Mr. van der Schans to speak in Dutch (Rules 29 § 1 *in fine* and 27 § 3).

7. On 27 October 1975, the Court held a preparatory meeting to consider the oral stage of the procedure. At this meeting it compiled two lists of requests and questions which were communicated to the persons who were to appear before it. The documents thus requested were lodged by the Commission on the same day and by the Government on 21 November 1975.

8. The oral hearings were held in public at the Human Rights Building, Strasbourg, on 28 and 29 October 1975.

There appeared before the Court:

– *for the Government:*

– Mr. C. W. van Santen, Deputy Legal Adviser at the Ministry of Foreign Affairs, *Agent*;

- Mr. C. W. van Boetzelaer van Asperen, Permanent Representative of the Netherlands to the Council of Europe, Substitute Agent;
 - Mr. E. Droogleever Fortuijn, Solicitor for the Government,
 - Mr. R. J. Akkerman, Official at the Ministry of Defence,
 - Mr. W. Breukelaar, Official at the Ministry of Justice,
 - Mr. J. J. E. Schutte, Official at the Ministry of Justice,
 - Mr. A. D. Belinfante, Professor at the University of Amsterdam, Advisers;
- for the Commission:
- Mr. J. E. S. Fawcett, *Principal* Delegate,
 - Mr. F. Ermacora, Delegate,
 - Mr. E. van der Schans, who had represented the applicants before the Commission, *assisting* the *delegates* under Rule 29 § 1, second sentence.

The Court heard addresses by Mr. Fawcett, Mr. Ermacora and Mr. van der Schans for the Commission and by Mr. van Santen, Mr. Droogleever Fortuijn and Mr. Belinfante for the Government, as well as their replies to questions put by the Court.

9. On 30 October, the Commission produced various documents which its representatives had mentioned during the oral hearings.

10. On the instructions of the Court, the Registrar requested the Commission, on 3 and 13 November 1975, to supply it with details on a particular point of the case; these were furnished on 4 and 14 November.

AS TO THE FACTS

11. The facts of the case may be summarised as follows:

12. All applicants were, when submitting their applications to the Commission, conscript soldiers serving in different non-commissioned ranks in the Netherlands armed forces. On separate occasions, various penalties had been passed on them by their respective commanding officers for offences against military discipline. The applicants had appealed to the complaints officer (*beklagmeerdere*) and finally to the Supreme Military Court (*Hoog Militair Gerechtshof*) which in substance confirmed the decisions challenged but, in two cases, reduced the punishment imposed.

THE SYSTEM OF MILITARY DISCIPLINARY LAW IN THE NETHERLANDS

13. The disciplinary law concerning the Netherlands Army, applicable at the time of the measures complained of in this case, was set out in the Military Discipline Act of 27 April 1903 (*Wet op de Krijgstucht* – *herein-*

after referred to as "the 1903 Act"), the Regulations on Military Discipline of 31 July 1922 (Reglement *betreffende* de Krijgstucht), the Military Penal Code of 27 April 1903 (Wetboek van Militair Strafrecht) and the Army and Air Force Code of Procedure in its version of 9 January 1964 (Rechtspleging *bij* de Land- en Luchtmacht).

This system of law has evolved during the course of the years. In particular, certain provisions of the 1903 Act, applied in the present case, have been repealed or amended by an Act of 12 September 1974, which came into force on 1 November 1974.

14. Alongside disciplinary law, there exists in the Netherlands a military criminal law. Proceedings under the latter are held at first instance before a court martial (Krijgsraad) and subsequently, if appropriate, before the Supreme Military Court on appeal.

The account that follows relates solely to military disciplinary law which, like military criminal law, applies equally to conscript servicemen, such as the applicants, and to volunteers.

Military disciplinary *offences*

15. **Offences** against military discipline are defined in Article 2 of the 1903 Act as being:

"1. all acts not included in any criminal legislation which are contrary to any official order or regulation or inconsistent with military discipline and order;

"2. such criminal acts as fall within the jurisdiction of the military judge, insofar as they are inconsistent with military discipline and order but at the same time of such trivial nature that the matter can be dealt with in proceedings other than criminal proceedings."

The Regulations on Military Discipline of 31 July 1922 set out the basic principles of military discipline (Section 15 § 2). Under Section 16 § 1, the question whether or not the conduct of a member of the armed forces is consistent with military discipline and order must be answered by reference to the general considerations set out in the first part of those Regulations.

Sections 17 to 26 list – *bij* way of example, as stated in Section 16 § 2 – offences against military discipline, such as membership of extremist organisations, non-observance of secrecy, possession and distribution of objectionable writings, showing discontentment, failure to perform military duties, absence without leave, incorrect or disorderly behaviour, disrespect for property, failure to give assistance, neglect of hygiene and cleanliness, failure to perform watch and patrol duties, etc.

Several of these acts and omissions constitute at the same time criminal offences punishable under the Military Penal Code, for example, absence

without leave for one day or more (Article 96), disobedience to a military order (Article 114) and distribution of objectionable writings (Article 147).

Under Article 8 of the Army and Air Force Code of Procedure the competent officer imposes a disciplinary penalty if he considers that the person concerned is guilty of an offence that can be dealt with outside criminal proceedings.

Military disciplinary penalties and *measures*

16. At the relevant time, the provisions on the various penalties that could be imposed on persons having committed disciplinary offences were contained in Articles 3 to 5 of the 1903 Act.

The nature of the penalties depended on the rank of the offender. Thus, Article 3-A provided for reprimand, "light arrest (licht arrest) of at most "14 days" and "strict arrest (streng arrest) of at most 14 days" as the principal disciplinary punishments for officers. As regards non-commissioned officers, Article 4-A provided, inter *alia*, for reprimand, restrictions to camp during the night, "light arrest of at most 21 days", "aggravated "arrest (verzawaard arrest) of at most 14 days" and "strict arrest of at "most 14 days". Ordinary servicemen were, under Article 5-A, subject, broadly speaking, to the same punishments as non-commissioned officers, with the additional possibility for privates of "committal to a disciplinary "unit" (plaatsing in een tuchtclassse). All ranks of servicemen could, under paragraph B of each of the above Articles, also suffer loss of wages as "supplementary punishment".

17. Under the 1903 Act the manner of execution of disciplinary punishments also varied according to rank.

18. Execution of light arrest was governed by Article 8:

"Light arrest shall be carried out:

"A. By officers:

"1. on land: in their dwellings, tent or barracks or, when bivouacking, "in the place designated by the commanding officer;

"2. . . .

"B. By non-commissioned officers and ordinary servicemen:

"1. on land: in their barracks, base or dwellings or, when in quarters, "camping or bivouacking, in the place designated by the commanding "officer;

"2. . . .

"Servicemen undergoing light arrest are not excluded from performing "their duties."

The effect of this provision was that any serviceman under light arrest, irrespective of rank, had usually to remain in his dwelling during off-duty

hours if he lived outside the barracks; otherwise he was confined to barracks.

Officers and non-commissioned officers normally lived outside, whereas ordinary servicemen were as a rule obliged to live within, the barracks. In practice, ordinary servicemen had for some time enjoyed a degree of freedom of movement in the evenings between five o'clock and midnight and at weekends. They often made use of this to stay with their families but this did not mean that they were no longer required to live in barracks.

By reason of the above, an ordinary serviceman, unlike an officer or non-commissioned officer, was in general not able to serve light arrest at home, and he thereby lost the privilege of returning to his family home during off-duty hours. Conscripts permitted to live outside the barracks were in the same situation: under Article 123 of the Rules for Internal Service in the Royal Army (*Reglement op de Inwendige Dienst der Koninklijke Landmacht*), the permission was suspended, *inter alia*, in the case of disciplinary arrest; however, this provision, deemed contrary to the 1903 Act, disappeared in 1974.

A serviceman under light arrest at the barracks was allowed visits, correspondence and the use of the telephone; he could move freely about the barracks outside duty hours, being able for instance to visit the camp cinema, canteen and other recreation facilities.

19. The execution of *aggravated arrest*, which applied only to non-commissioned officers and ordinary servicemen, was governed by Article 9 of the 1903 Act. Those concerned continued to perform their duties but for the rest of the time had to remain, in the company of other servicemen undergoing a similar punishment, in a specially designated but unlocked place. The offender might receive visits if he had the company commander's written permission. Unlike a person under light arrest, he could not move freely about the barracks so as to visit the cinema, canteen or recreation facilities. As far as possible, ordinary servicemen had to be separated from their fellows (*afzondering*) during the night.

20. The execution of *strict arrest* was governed by Article 10 of the 1903 Act. The period of arrest, covering both duty and off duty hours, was served by officers in a similar manner to light arrest, that is they usually remained at home, whereas non-commissioned officers and ordinary servicemen were locked in a cell. All ranks were excluded from the performance of their normal duties.

21. Execution of what at the time was the most severe form of disciplinary penalty, *committal to a disciplinary unit (plaatsing in een tucht-klasse)*, which applied only to privates, was governed by Articles 18 and 19 of the 1903 Act. This punishment consisted of submitting the offender to a stricter discipline than normal by sending him to an establishment

which was specially designated for that purpose (Article 18). According to Article 19, service in a disciplinary unit was imposed for a period, determined when the penalty was pronounced, of from three to six months. In this respect alone did it differ from committal to a punishment unit (plaatsing in een strafklasse), a supplementary punishment which, under Article 27 of the Military Penal Code, could be imposed on a serviceman, in the context of criminal proceedings, for a period of from three months to two years.

Committal to a disciplinary unit, when it was ordered towards the end of military service, generally delayed the individual's return to civil life. Its execution was governed by a Decree of 14 June 1971 (Besluit *straf-* en tuchtclassen voor de krijgsmacht) which concerned both committal to a punishment unit and, in principle (Article 57), committal to a disciplinary unit. Those undergoing such punishment were removed from their own unit and placed in a special, separate group; their movements were restricted, they carried out their military service under constant supervision and emphasis was placed on their education (Articles 17, 18 and 20).

The units were divided into three sections. Offenders as a rule passed thirty days in each of the first two, but these periods could be prolonged or shortened according to their conduct (Articles 26 and 27). As far as possible, they spent their nights separated from each other (afgezonderd – Article 28). In the first section, they were allowed to receive visits twice a month and to study during off-duty hours (Article 29). In the second, they also enjoyed a degree of freedom of movement on Saturdays and Sundays and at least twice a week could visit the canteen and/or recreation facilities in the evening after duty (Article 30). In the third, the régime was appreciably less strict (Article 31).

22. Under Article 20 of the 1903 Act, a serviceman on whom the punishment of committal to a disciplinary unit had been imposed might, on that ground, be placed under arrest after sentence had been passed and held in custody until he arrived at the establishment where the punishment was to be served. It seems that any of the three forms of arrest outlined above could be employed under the terms of this text.

No provision existed in military disciplinary law to limit or fix in advance or otherwise control the duration of this interim custody, or to provide for the possibility of deducting the period of such custody from the time to be spent in the disciplinary unit.

23. Disciplinary penalties imposed on a serviceman could be taken into account when, for example, the question of his promotion arose. On the other hand they were not entered on his criminal record and, according to the information obtained by the Court at the hearing on 28 October 1975, had no effects in law on civil life.

24. As the result of the Act of 12 September 1974, both the range of disciplinary punishments available and the manner in which they are to be enforced have been made the same for all ranks of servicemen. Strict arrest and committal to a disciplinary unit are abolished. Even before its entry into force (1 November 1974), these punishments had ceased to be imposed in practice, following a ministerial instruction.

While reprimand, light arrest and aggravated arrest remain, the maximum period during which any arrest may be imposed is now fourteen days, and aggravated arrest is henceforth also applicable to officers (Articles 3, 8 and 9 of the 1974 Act). Aggravated arrest today constitutes the severest form of disciplinary punishment. Three further penalties have been introduced by the 1974 Act: extra duties of between one and two hours a day, compulsory presence overnight in the barracks or quarters, and a fine.

Military disciplinary procedure

25. Articles 39 to 43 of the 1903 Act state who may impose disciplinary punishments. This is normally the commanding officer of the individual's unit. He investigates the case and hears the serviceman accused (Article 46 of the 1903 Act) and questions witnesses and experts if that proves necessary.

For each offence committed the officer chooses which of the various punishments available under the law should be applied. "When determining the nature and severity of disciplinary punishments", he shall be "both just and severe", shall have "regard to the circumstances in which the offence was committed as well as to the character and customary behaviour of the accused" and shall base his decision "on his own opinion and belief" (Article 37 of the 1903 Act).

26. Article 44 of the 1903 Act provides that any superior who has sufficient indication to suppose that a subordinate has committed a severe offence against military discipline is entitled, if necessary, to give notice of his provisional arrest (voorlopig arrest); the subordinate is obliged to comply immediately with that notification. Provisional arrest is usually served in the same way as light arrest, but, if required either in the interest of the investigation or in order to prevent disorder, it is served in a similar way to aggravated or, as was the case prior to the 1974 Act, strict arrest. The serviceman concerned is as a rule excluded from performing his duty outside the place where he is confined. Article 45 stipulates that provisional arrest shall not last longer than 24 hours and Article 49 states that the hierarchical superior of the officer imposing provisional arrest may set it aside after hearing the latter. The period of such provisional arrest may be deducted in whole or in part from the punishment imposed.

27. Under Article 61 of the 1903 Act the serviceman on whom a disci-

iplinary penalty has been imposed may challenge before the complaints officer his punishment or the grounds thereof unless it has been imposed by a military court. The complaints officer is the hierarchical superior of the officer giving the initial decision rather than a specialist, but he is usually assisted by a colleague who is a lawyer, especially in cases (before the 1974 Act) of committal to a disciplinary unit.

The complaint must be submitted within four days; if the complainant is under arrest he may on request consult other persons named by him (maximum of three), unless the commanding officer considers their presence to be inadvisable (Article 62).

The complaints officer must examine the case as soon as possible; he questions witnesses and experts to the extent he thinks necessary and hears the complainant and the punishing officer. He then gives a decision which must be accompanied by reasons and communicated to the complainant and the punishing officer (Article 65).

28. Appeal against the decision imposing a disciplinary punishment has no suspensive effect although the Minister of Defence may defer the execution of such punishment on account of special circumstances. Article 64 of the 1903 Act provided an exception in the case of committal to a disciplinary unit; the serviceman's appeal did not, however, entail the suspension or termination of any interim custody imposed under Article 20.

29. If the punishment has not been quashed by the complaints officer, the complainant may appeal within four days to the Supreme Military Court (Article 67 of the 1903 Act).

30. The composition of this Court and its functioning are regulated by the "Provisional Instructions" on the Supreme Military Court (*Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof*) promulgated on 20 July 1814 but since amended several times. Under Article 1 the Court shall be established at The Hague and shall be composed of six members: two civilian jurists – one of whom is the Court's President – and four military officers. A State Advocate for the Armed Forces (*advocaat-fiscaal voor de Krijgsmacht*) and a Registrar are attached to the Court.

The civilian members (Article 2 of the "Provisional Instructions") must be Justices of the Supreme Court (*Hooge Raad*) or Judges of the Court of Appeal (*Gerechtshof*) at The Hague and Articles 11, 12, 13 and 15 of the Judicature Act (*Wet op de Rechterlijke Organisatie*) of 18 April 1827, providing, *inter alia*, for tenure of office and grounds for discharge, are applicable to them. They are appointed by the Crown upon the joint recommendation of the Ministers of Justice and of Defence; their term of office is equal to that of the Justices of the Supreme Court or the Judges of a Court of Appeal.

The military members of the Court (Article 2 (a) of the "Provisional "Instructions"), who must be not less than 30 nor more than 70 years of age, are likewise appointed by the Crown upon the joint recommendation of the Ministers of Justice and of Defence. They may also be dismissed in a similar manner. In theory, therefore, they are removable without observance of the strict requirements and legal safeguards laid down regarding the civilian members by the Judicature Act. According to the Government, the appointment of the military members of the Court is normally the last in their service career; they are not, in their functions as judges on the Court, under the command of any higher authority and they are not under a duty to account for their acts to the service establishment.

On assuming office, all members of the Court must swear an oath that obliges them, *inter alia*, to be just, honest and impartial (Article 9 of the "Provisional Instructions"). It is true that the military judges on the Court remain members of the armed forces and as such bound by their oath as officers, which requires them, among other things, to obey orders from superiors. This latter oath, however, also enjoins obedience to the law, including in general the statutory provisions governing the Supreme Military Court and, in particular, the oath of impartiality taken by the judges.

31. Cases are never dealt with by a single judge but only by the Court as a body. The Court is required to examine cases as soon as possible and to hear the applicant and, if necessary, the punishing officer, the complaints officer and any witness or expert whose evidence it may wish to obtain (Article 56 of the "Provisional Instructions"). The Court reviews the decision of the complaints officer both in regard to the facts and to the law; in no case has it jurisdiction to increase the penalty (Article 58).

Whereas in criminal cases the Court's hearings are public (Article 43 of the "Provisional Instructions" and paragraph 14 above), it sits *in camera* in disciplinary cases. On the other hand the judgment is pronounced at a public session; it must be accompanied by reasons and is communicated to the complaints officer, the punishing officer and the appellant serviceman (Article 59).

32. At the time of the measures complained of in this case, no provision in law was made for the legal representation of the complainant. Nevertheless, as a report by the acting Registrar of the Supreme Military Court, dated 23 December 1970, explains, the Court in practice granted legal assistance in certain cases where it was expected that the person concerned would not be able himself to cope with the special legal problems raised in his appeal. This applied particularly to cases where the Convention was invoked. The assistance was, however, limited to such legal matters.

The position altered in 1973: under a ministerial instruction of 7

November 1973 (*Regeling vertrouwensman - KL*), a serviceman accused of a disciplinary offence may have the services of a "trusted person" (*vertrouwensman*) at all stages of the proceedings and even of a lawyer if the matter comes before the Supreme Military Court (Articles 1, 17 and 18 of the instruction).

FACTS RELATING TO THE INDIVIDUAL APPLICANTS

MR. ENGEL

33. In March 1971, MR. ENGEL was serving as a sergeant in the Netherlands Army. He in fact lived at home during off-duty hours. The applicant was a member of the Conscript Servicemen's Association (*Vereniging van Dienstplichtige Militairen - V.V.D.M.*) which was created in 1966 and aims at safeguarding the interests of conscripts. It was recognised by the Government for taking part in negotiations in this field and its membership included about two-thirds of all conscripts.

Mr. Engel was a candidate for the vice-presidency of the V.V.D.M. and on 12 March he submitted a request to his company commander for leave of absence on 17 March in order to attend a general meeting in Utrecht at which the elections were to be held. He did not, however, mention his candidature.

Subsequently he became ill and stayed home under the orders of his doctor who gave him sick leave until 18 March and authorised him to leave the house on 17 March. On 16 March, the company commander had a talk with the battalion commander and it was agreed that no decision should be taken regarding the above-mentioned request pending further information from the applicant who had given no notice of his absence or return. However, on the following day a check was made at the applicant's home and it was discovered that he was not there. In fact, he had gone to the meeting of the V.V.D.M. where he had been elected vice-president.

34. On 18 March Mr. Engel returned to his unit on the same day his company commander punished him with four days' light arrest for having been absent from his residence on the previous day.

The applicant considered this penalty a serious interference with his personal affairs in that it prevented him from properly preparing himself for his doctoral examination at the University of Utrecht which had been fixed for 24 March. According to the applicant, he had made several attempts on 18 March to speak to an officer on this point but without success. Believing that under the army regulations non-commissioned officers were allowed to serve their light arrest at home, he left the barracks in the evening and spent the night at home. However, the next day his company commander imposed a penalty of three days' aggravated

arrest on him for having disregarded his first punishment.

The applicant, who had just been informed that, with effect from 1 April 1971, he had been demoted to the rank of private, again left the barracks in the evening and went home. He was arrested on Saturday 20 March by the military police and provisionally detained in strict arrest for about two days, by virtue of Article 44 of the 1903 Act (paragraph 26 above). On Monday 22 March his company commander imposed a penalty of three days' strict arrest for having disregarded his two previous punishments.

35. The execution of these punishments was suspended by ministerial decision in order to permit the applicant to take his doctoral examination which he passed on 24 March 1971. Moreover, on 21, 22 and 25 March Mr. Engel complained to the complaints officer about the penalties imposed on him by the company commander. On 5 April the complaints officer decided, after having heard the parties, that the first punishment of four days' light arrest should be reduced to a reprimand, the second punishment of three days' aggravated arrest to three days' light arrest, and the third punishment of three days' strict arrest to two days' strict arrest. In the last two cases the decision was based on the fact that the previous punishment(s) had been reduced and that the applicant had obviously been under considerable stress owing to his forthcoming examination. The complaints officer further decided that Mr. Engel's punishment of two days' strict arrest should be deemed to have been served from 20 to 22 March, during his provisional arrest.

36. On 7 April 1971 the applicant appealed to the Supreme Military Court against the decision of the complaints officer relying, *inter alia*, on the Convention in general terms. The Court heard the applicant and obtained the opinion of the State Advocate for the Armed Forces. On 23 June 1971*), that is about three months after the date of the disciplinary measures in dispute, the Court confirmed the contested decision. It referred to Article 5 § 1 (b) of the Convention and held that the applicant's detention had been lawful and had been imposed in order to secure the fulfilment of an obligation prescribed by law. The system under the 1903 Act and the applicable Regulations required in fact that every serviceman should submit to and co-operate in maintaining military discipline. This obligation could be enforced by imposing disciplinary punishments in accordance with the procedure prescribed by the above Act. In these circumstances, the applicant's punishment of two days' strict arrest had been justified in order to secure the fulfilment of that obligation.

The applicant had not received the assistance of a legally trained person at any stage in the proceedings against him; perusal of the file in the case does not reveal if he asked for such assistance.

*) Niet gepubliceerd (*Red*).

MR. VAN DER WIEL

37. MR. VAN DER WIEL, at the time of his application to the Commission, was serving as a corporal in the Netherlands Army. On the morning of 30 November 1970 he was about four hours late for duty. His car had broken down during his weekend leave and he had had it repaired before returning to his unit instead of taking the first train. On these grounds, the acting company commander, on the same day, imposed a penalty of four days' light arrest on the applicant. The following day he revised the above grounds to include a reference that the applicant had not previously requested the commander's leave of absence.

38. On 2 December, the applicant complained about his punishment to the complaints officer invoking, *inter alia*, Articles 5 and 6 of the Convention. In this respect he alleged that he had been deprived of his liberty by a decision which, contrary to the requirements of Article 5, had not been taken by a judicial authority; that furthermore his case had not been heard by an independent and impartial tribunal (Article 6 § 1); that he did not have adequate time and facilities for the preparation of his defence (Article 6 § 3 (b)), and that he did not have legal assistance (Article 6 § 3 (c)).

39. On 18 December, following the rejection by the complaints officer of his complaint on 16 December, the applicant appealed to the Supreme Military Court. On 17 March 1971, the Court heard the applicant, who was assisted by a lawyer, Sergeant Reintjes, and obtained the opinion of the State Advocate for the Armed Forces. The Court then quashed the complaints officer's decision but confirmed the punishment of four days' light arrest imposed on the applicant on the original grounds stated on 30 November 1970.*)

The Court first found that Article 6 of the Convention was not applicable in a case where neither the determination of a criminal charge nor the determination of civil rights and obligations was in question. The Court referred to the definition of military disciplinary offences contained in Article 2 of the 1903 Act (paragraph 15 above) and concluded therefrom that disciplinary proceedings clearly did not fall within the scope of Article 6. Nor was there any substance in the applicant's argument that, since a conscripted man had not volunteered to come within the jurisdiction of the military authorities, any disciplinary measure imposed upon him in fact had a criminal character.

As regards the complaints based on Article 5, the Court first held that four days' light arrest did not constitute "deprivation of liberty". In the alternative, the Court further stated that the disputed punishment was

*) M.R.T. LXIV (1971) blz. 288 (*Red*).

meant to "secure the fulfilment of (an) obligation prescribed by law", within the meaning of Article 5 § 1 (b).

40. At first and second instance in the proceedings Mr. van der Wiel had not received any legal assistance, and during the proceedings before the Supreme Military Court the legal assistance granted to him had, in line with the practice described above at paragraph 32, been restricted to the legal aspects of the case.

MR. DE WIT

41. MR. DE WIT, at the time of his application to the Commission, was serving as a private in the Netherlands Army. On 22 February 1971, he was sentenced to committal to a disciplinary unit for a period of three months by his company commander on the grounds that, on 11 February 1971, he had driven a jeep in an irresponsible manner over uneven territory at a speed of about 40 to 50 km. per hour; that he had not immediately carried out his mission, namely to pick up a lorry at a certain place, but that he had only done so after having been stopped, asked about his orders and summoned to execute them at once; that, in view of his repeatedly irregular behaviour and failure to observe discipline, he had previously been warned about the possibility of being committed to a disciplinary unit.

On 25 February, the applicant complained about his punishment to the complaints officer alleging, inter *alia*, violations of the Convention. On 5 March, the complaints officer heard the applicant who was assisted by Private Eggenkamp, a lawyer and member of the central committee of the V.V.D.M., such assistance having been granted by reason of the fact that the applicant had invoked the Convention. The complaints officer also examined six witnesses, including one, namely Private de Vos on the applicant's behalf, and then confirmed the punishment while altering slightly the grounds stated therefor. He rejected the allegations under the Convention, referring to a judgment of the Supreme Military Court dated 13 May 1970.

On 11 March, the applicant appealed to the Supreme Military Court against that decision. In accordance with Article 64 of the 1903 Act, the applicant's successive appeals had the effect of suspending execution of his punishment (paragraph 28 above). The Court heard the applicant and his above-mentioned legal adviser and obtained the opinion of the State Advocate for the Armed Forces. On 28 April 1971*), the Court, without mentioning the applicant's previous behaviour, reduced the punishment to twelve days' aggravated arrest, which sentence was executed thereafter. It considered that, in the circumstances, the committal to a disciplinary

*) Niet gepubliceerd (*Red.*).

unit for three months was too heavy a penalty.

42. The applicant alleges that in his case the calling of two other witnesses on his behalf, namely Privates Knijkers and Dokestijn, was prevented at every juncture. He also complains that the legal assistance granted to him had been restricted to the legal aspects of his case.

MR. DONA AND MR. SCHUL

43. MR. DONA was serving as a private in the Netherlands Army at the time of his application to the Commission. As editor of a journal called "Alarm", published in stencilled form by the V.V.D.M. at the General Spoor barracks at Ermelo, he had collaborated in particular in the preparation of no. 8 of that journal dated September 1971. Acting in pursuance of the "Distribution of Writings Decree", a ministerial decree of 21 December 1967, the commanding officer of the barracks provisionally prohibited the distribution of this number, whose contents he considered inconsistent with military discipline.

On 28 September, two officers met in commission on the instructions of the commanding officer in order to hold an enquiry into the appearance of the said number. The applicant, among others, was heard by the commission.

On 8 October 1971, the applicant was sentenced by his competent superior to three months' committal to a disciplinary unit for having taken part in the publication and distribution of a writing tending to undermine discipline. The decision was based on Article 2 § 2 of the 1903 Act, read in conjunction with the first paragraph of Article 147 of the Military Penal Code which provides:

"Any person who, by means of a signal, sign, dumb show, speech, song, writing or picture, endeavours to undermine discipline in the armed forces or who, knowing the tenor of the writing or the picture, disseminates or exhibits it, posts it up or holds stocks of it for dissemination, shall be liable to a term of imprisonment not exceeding three years."

Entitled "The law of the strongest" (Het recht *van de sterkste*), the article objected to in no. 8 of "Alarm" alluded to a demonstration that had taken place at Ermelo on 13 August 1971 on the initiative of the executive committee of the V.V.D.M. According to Mr. van der Schans, the demonstration was terminated almost at once since the demonstrators had promptly returned to their quarters following the promise by the commanding officer that, if they did so, no disciplinary sanctions would ensue. Nevertheless, a few soldiers were allegedly transferred soon afterwards for having participated in the incident.

The passages in the article which gave rise to the disciplinary punishment of 8 October 1971 read as follows:

a. "There happens to be a General Smits who writes to his 'inferiors' ""I will do everything to keep you from violating the LAW"! But this "very General is responsible for the transfers of Daalhuisen and Duppen. "Yet, as you know, measures are never allowed to be in the nature of a "disguised punishment. How devoted to the law the General is – as long "as it suits him";

b. "... in addition to ordinary punishments, the army bosses have at "their disposal a complete series of other measures – of which transfer "is only one – to suppress the soldiers. That does not come to an end by "questions in Parliament – that makes them at most more careful. That "only comes to an end when these people, who can only prove their "authority by punishment and intimidation, have to look for a normal "job."

44. The decision ordering the applicant's committal to a disciplinary unit referred to the extracts quoted above. Furthermore, the decision took into account some aggravating circumstances: Mr. Dona had collaborated in the publication of no. 6 of the journal, which had likewise been prohibited under the "Distribution of Writings Decree" by reason of its objectionable contents; in addition, he had taken part in the demonstrations at Ermelo and had, in particular, published in connection therewith a pamphlet, for which he received on 13 August 1971 a punishment of strict arrest.

45. MR. SCHUL, a private in the Netherlands Army at the time of his application to the Commission, was also an editor of the journal "Alarm". The facts regarding his case are identical to those of Mr. Dona's except that his punishment initially amounted to four months' committal to a disciplinary unit owing to the additional aggravating circumstance of his participation in the publication of an "Information Bulletin" for new recruits the distribution of which had been prohibited by reason of its negative content.

46. As early as 8 October 1971, the two applicants announced their intention to complain about their punishment. According to them, they were then asked to refrain from any further publication while proceedings were pending against them. The Government maintain that they were only requested not to publish other articles tending to undermine military discipline. The applicants replied before the Court that they had not the slightest intention to write such articles and that they had emphasised this on 28 September 1971 before the commission of enquiry. According to the report of the latter, Mr. Dona had declared that it was not at all his aim to write articles that he expected to be prohibited, and Mr. Schul is recorded as saying: "When we produce pamphlets of this kind, it is "not our intention that they should be prohibited. The intention is that "they should be read. The risk of their being prohibited is great."

Be that as it may, the applicants refused to give the undertaking requested and they were thereupon both placed under aggravated arrest in accordance with Article 20 of the 1903 Act.

47. The applicants complained about their punishment to the complaints officer who on 19 October confirmed it, while in the case of Mr. Dona slightly modifying the grounds. He rejected the applicants' submissions, including those concerning Articles 5, 6 and 10 of the Convention. In connection with Articles 5 and 6, he referred to a decision of the Supreme Military Court delivered on 13 May 1970. The complaints officer also specified that the applicants should remain in interim custody in accordance with Article 20 of the 1903 Act.

48. The applicants appealed to the Supreme Military Court, Mr. Schul on 21 October and Mr. Dona on the next day, invoking Articles 5, 6 and 10 of the Convention.

Pursuant to Article 64 of the 1903 Act, the successive complaints and appeals by the applicants suspended their committal to a disciplinary unit but not their interim custody (paragraph 28 above).

On 27 October 1971, the Court ordered release of the applicants after they had promised to accept the Court's judgment on the merits of the case, to comply therewith in the future and, while proceedings were pending against them, to refrain from any activity in connection with the compilation and distribution of written material the contents of which could be deemed to be at variance with military discipline. According to the applicants, this undertaking was given only in *extremis* as there was no legal remedy available to terminate their interim custody.

Like Mr. de Wit, the applicants had been assisted before the Court by Private Eggenkamp who was, however, able only to deal with the legal aspects of their case (paragraphs 41-42 above).

49. On 17 November 1971*) the Supreme Military Court confirmed Mr. Dona's committal to a disciplinary unit for three months, reduced Mr. Schul's committal from four to three months and modified slightly the grounds for punishment in both cases. The Court rejected as being ill-founded the applicants' allegations. Making mention in both cases of their previous conduct and convictions, the Court recalled particularly that they had previously participated in the publication and distribution of writings that were prohibited on the basis of the decree of 21 December 1967 (paragraphs 44-45 above). When fixing the punishment, the Court deemed these factors to be indicative of their general behaviour.

The Court then dealt with the applicants' allegations under Articles 5, 6 and 10 of the Convention, and also rejected them.

As regards Article 5, the Court held that the obligation to serve in a

*) M.R.T. XLV (1972) blz. 39 (*Red.*).

disciplinary unit did not constitute "deprivation of liberty". In the alternative, adopting reasoning similar to that contained in its decision on Mr. Engel's appeal (paragraph 36 above), the Court found that the disputed punishments had been justified under Article 5 § 1 (b).

On the issue of Article 6 § 1, the Court considered that the disciplinary proceedings relating to the publication of the journal "Alarm" had involved the determination neither of any "civil right", such as freedom of expression, nor of any "criminal charge"; on the latter point, the Court based its decision on reasons similar to those given in the decision on Mr. van der Wiel's appeal (paragraph 39 above).

The applicants also contended that the measures taken against them interfered with their freedom of expression. In this respect, the Court relied on paragraph 2 of Article 10; in its opinion, the restrictions objected to had been necessary in a democratic society for the prevention of disorder within the field governed by Article 147 of the Military Penal Code.

Finally, the applicants maintained that their interim custody had been inconsistent with Article 5 § 1 (c) of the Convention and claimed compensation on this account under Article 5 § 5. The Court held that it had no competence to examine and decide such a claim.

50. A few days after the dismissal of their appeals, Mr. Dona and Mr. Schul were sent to the Disciplinary Barracks (Depot voor *Discipline*) at Nieuwersluis in order to serve their punishment. They were not allowed to leave this establishment during the first month; moreover, they were both locked up in a cell during the night.

51. Apart from the particular facts relating to Mr. Dona and Mr. Schul, there was in the background a pattern of conflict between the Government and the V.V.D.M. In mid-August 1971, for instance, there had occurred the demonstration at Ermelo mentioned above at paragraph 43. The applicants also cite the fact that prior to their punishment, and in particular between 1 January and 20 October 1971, the Minister of Defence had decreed a great number of prohibitions on publications by the V.V.D.M. Furthermore, other servicemen, as editors of sectional journals of the Association, had been punished in criminal or in disciplinary proceedings – by aggravated arrest, fines and, in one case, military detention (Article 6 § 3 of the Military Penal Code) – for writing or distributing publications considered as likely to undermine military discipline within the meaning of Article 147 of the Military Penal Code.

Since a ministerial instruction, dated 19 November 1971, and thus subsequent to the measures presently complained of, all cases involving a possible infringement of Article 147 of the Military Penal Code have had to be submitted to the military criminal courts (paragraph 14 above) and not to the disciplinary authorities. The "Distribution of Writings Decree"

of 21 December 1967, mentioned above at paragraph 43, was repealed on 26 November 1971.

PROCEDURE BEFORE THE COMMISSION

52. The applications were lodged with the Commission on 6 July 1971 by Mr. Engel, on 31 May 1971 by Mr. van der Wiel and Mr. de Wit, on 19 December 1971 by Mr. Dona and on 29 December 1971 by Mr. Schul. On 10 February 1972, the Commission decided to join the applications in accordance with the then Rule 39 of its Rules of Procedure.

In common with each other, the applicants complained that the penalties imposed on them constituted deprivation of liberty contrary to Article 5 of the Convention, that the proceedings before the military authorities and the Supreme Military Court were not in conformity with the requirements of Article 6 and that the manner in which they were treated was discriminatory and in breach of Article 14 read in conjunction with Articles 5 and 6.

Mr. Engel also alleged a separate breach of Article 5 in connection with his provisional arrest and a breach of Article 11 on the particular facts on his case.

For their part, Mr. Dona and Mr. Schul contended that their interim custody had been in disregard of Article 5 and that the punishment imposed on them for having published and distributed articles deemed to undermine military discipline had contravened Articles 10, 11, 14, 17 and 18.

Furthermore, all five applicants claimed compensation.

The applications were declared admissible by the Commission on 17 July 1972 except that the complaint submitted by Mr. Engel under Article 11 was rejected as being manifestly ill-founded (Article 27 § 2).

In answer to certain objections made by the respondent Government during the examination of the merits, the Commission decided on 29 May 1973 not to reject under Article 29 two heads of complaint raised by Mr. Engel, Mr. Dona and Mr. Schul on 21 June 1972 in support of their respective applications.

53. In its report of 19 July 1974 the Commission expressed the opinion:

- that the punishments of light arrest objected to by Mr. Engel and Mr. van der Wiel did not amount to deprivation of liberty within the meaning of Article 5 of the Convention (eleven votes, with one abstention);
- that the other disciplinary punishments complained of by Mr. Engel, Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul had infringed Article 5 § 1 since none of the sub-paragraphs of this provision justified them (conclusion following from a series of votes with various majorities);
- that there had also been violation of Article 5 § 4 in that the appeals by the four above-mentioned applicants against these same punishments

had not been "decided speedily" (eleven votes, with one abstention);

- that Mr. Engel's provisional arrest under Article 44 of the 1903 Act had, for its part, contravened Article 5 § 1 since it had exceeded the period specified under Article 45 of the said Act (eleven votes, with one member being absent);

- that Article 6 was not applicable to any of the disciplinary proceedings concerned (ten votes against one, with one member being absent);

- that in the cases of Mr. Dona and Mr. Schul no breach either of Article 5 of the Convention in respect of their interim custody (Article 20 of the 1903 Act) or of Articles 10, 11, 17 or 18 of the Convention had been established (such conclusions following from several votes with various majorities);

- that no violation of Article 14, whether read in conjunction with Articles 5, 6, 10 or 11, had occurred in this case (conclusion following from several votes with various majorities).

The report contains five separate opinions.

AS TO THE LAW

54. As the Government, Commission and applicants concurred in thinking, the Convention applies in principle to members of the armed forces and not only to civilians. It specifies in Articles 1 and 14 that "everyone within (the) jurisdiction" of the Contracting States is to enjoy "without discrimination" the rights and freedoms set out in Section I. Article 4 § 3 (b), which exempts military service from the prohibition against forced or compulsory labour, further confirms that as a general rule the guarantees of the Convention extend to servicemen. The same is true of Article 11 § 2 in *fine*, which permits the States to introduce special restrictions on the exercise of the freedoms of assembly and association by members of the armed forces.

Nevertheless, when interpreting and applying the rules of the Convention in the present case, the Court must bear in mind the particular characteristics of military life and its effects on the situation of individual members of the armed forces.

55. Having established these preliminary points, the Court will examine successively, Article by Article, each of the complaints raised by all or certain of the five applicants.

I. ON THE ALLEGED VIOLATIONS OF ARTICLE 5

A. ON THE ALLEGED VIOLATION OF PARAGRAPH 1 OF ARTICLE 5 TAKEN ALONE

56. The applicants all submit that the disciplinary penalty or penalties,

measure or measures pronounced against them contravened Article 5 § 1, which provides:

"Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be deprived of his liberty save in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law:

"a. the lawful detention of a person after conviction by a competent court;

"b. the lawful arrest or detention of a person for non-compliance with the lawful order of a court or in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law;

"c. the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him before the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after having done so;

"d. the detention of a minor by lawful order for the purpose of educational supervision or his lawful detention for the purpose of bringing him before the competent legal authority;

"e. the lawful detention of persons for the prevention of the spreading of infectious diseases, of persons of unsound mind, alcoholics or drug addicts or vagrants;

"f. the lawful arrest or detention of a person to prevent his effecting an unauthorised entry into the country or of a person against whom action is being taken with a view to deportation or extradition."

1. On the right to liberty in the context of military service

57. During the preparation and subsequent conclusion of the Convention, the great majority of the Contracting States possessed defence forces and, in consequence, a system of military discipline that by its very nature implied the possibility of placing on certain of the rights and freedoms of the members of these forces limitations incapable of being imposed on civilians. The existence of such a system, which those States have retained since then, does not in itself run counter to their obligations.

Military discipline, nonetheless, does not fall outside the scope of Article 5 § 1. Not only must this provision be read in the light of Articles 1 and 14 (paragraph 54 above), but the list of deprivations of liberty set out therein is exhaustive, as is shown by the words "save in the following cases". A disciplinary penalty or measure may in consequence constitute a breach of Article 5 § 1. The Government, moreover, acknowledge this.

58. In proclaiming the "right to liberty", paragraph 1 of Article 5 is contemplating individual liberty in its classic sense, that is to say the physical liberty of the person. Its aim is to ensure that no one should be dispossessed of this liberty in an arbitrary fashion. As pointed out by the

Government and the Commission, it does not concern mere restrictions upon liberty of movement (Article 2 of Protocol no. 4). This is clear both from the use of the terms "deprived of his liberty", "arrest" and "detention", which appear also in paragraphs 2 to 5, and from a comparison between Article 5 and the other normative provisions of the Convention and its Protocols.

59. In order to determine whether someone has been "deprived of his liberty" within the meaning of Article 5, the starting point must be his concrete situation. Military service, as encountered in the Contracting States, does not on its own in any way constitute a deprivation of liberty under the Convention, since it is expressly sanctioned in Article 4 § 3 (b). In addition, rather wide limitations upon the freedom of movement of the members of the armed forces are entailed by reason of the specific demands of military service so that the normal restrictions accompanying it do not come within the ambit of Article 5 either.

Each State is competent to organise its own system of military discipline and enjoys in the matter a certain margin of appreciation. The bounds that Article 5 requires the State not to exceed are not identical for servicemen and civilians. A disciplinary penalty or measure which on analysis would unquestionably be deemed a deprivation of liberty were it to be applied to a civilian may not possess this characteristic when imposed upon a serviceman. Nevertheless, such penalty or measure does not escape the terms of Article 5 when it takes the form of restrictions that clearly deviate from the normal conditions of life within the armed forces of the Contracting States. In order to establish whether this is so, account should be taken of a whole range of factors such as the nature, duration effects and manner of execution of the penalty or measure in question.

2. On the existence of deprivations of liberty in the present case

60. It is on the basis of these premises that the Court will examine whether there has occurred in the present case one or more instances of deprivation of liberty. In the Government's main submission, the question calls for a negative reply as regards all the disputed penalties and measures (paragraphs 15–19 of the memorial, and oral arguments), whereas in the Commission's view light arrest alone raises no problem under Article 5 § 1 (paragraphs 67–76 of the report).

61. No deprivation of liberty resulted from the three and four days' light arrest awarded respectively against MR. ENGEL (paragraphs 34–36 above, second punishment) and MR. VAN DER WIEL (paragraphs 37–39 above). Although confined during off-duty hours to their dwellings or to military buildings or premises, as the case may be, servicemen subjected to such a penalty are not locked up and continue to perform their duties

(Article 8 of the 1903 Act and paragraph 18 above). They remain, more or less, within the ordinary framework of their army life.

62. Aggravated arrest differs from light arrest on one point alone: in off-duty hours, soldiers serve the arrest in a specially designated place which they may not leave in order to visit the canteen, cinema or recreation rooms, but they are not kept under lock and key (Article 9-B of the 1903 Act and paragraph 19 above). Consequently, neither does the Court consider as a deprivation of liberty the twelve days' aggravated arrest complained of by MR. DE WIT (paragraph 41 above).

63. Strict arrest, abolished in 1974, differed from light arrest and aggravated arrest in that non-commissioned officers and ordinary servicemen served it by day and by night locked in a cell and were accordingly excluded from the performance of their normal duties (Article 10-B of the 1903 Act and paragraph 20 above). It thus involved deprivation of liberty. It follows that, the provisional arrest inflicted on MR. ENGEL in the form of strict arrest (Article 44 of the 1903 Act; paragraphs 26, 34 and 35 above) had the same character despite its short duration (20–22 March 1971).

64. *Committal* to a disciplinary unit, likewise abolished in 1974 but applied in 1971 to MR. DONA and MR. SCHUL, represented the most severe penalty under military disciplinary law in the Netherlands. Privates condemned to this penalty following disciplinary proceedings were not separated from those so sentenced by way of supplementary punishment under the criminal law, and during a month or more they were not entitled to leave the establishment. The committal lasted for a period of three to six months; this was considerably longer than the duration of the other penalties, including strict arrest which could be imposed for one to fourteen days. Furthermore, it appears that Mr. Dona and Mr. Schul spent the night locked in a cell (Articles 5, 18 and 19 of the 1903 Act, Royal Decree of 14 June 1971 and paragraphs 21 and 50 above). For these various reasons, the Court considers that in the circumstances deprivation of liberty occurred.

65. The same is not true of the measure that, from 8 October until 3 November 1971, preceded the said committal since MR. DONA and MR. SCHUL served their interim custody in the form of aggravated arrest (Article 20 of the 1903 Act; paragraphs 22, 46, 48 and 62 above).

66. The Court thus comes to the conclusion that neither the light arrest of Mr. Engel and Mr. van der Wiel, nor the aggravated arrest of Mr. de Wit, nor the interim custody of Mr. Dona and Mr. Schul call for a more thorough examination under paragraph 1 of Article 5.

The punishment of two days' strict arrest inflicted on Mr. Engel on

7 April 1971 and confirmed by the Supreme Military Court on 23 June 1971 coincided in practice with an earlier measure: it was deemed to have been served beforehand, that is from 20 to 22 March 1971, by the applicant's period of provisional arrest (paragraphs 34–36 above, third punishment).

On the other hand, the Court is required to determine whether the last-mentioned provisional arrest, as well as the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit, complied with Article 5 § 1.

3. On the compatibility of the deprivations of liberty found in the present case with paragraph 1 of Article 5

67. The Government maintained, in the alternative, that the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit and the provisional arrest of Mr. Engel satisfied, respectively, the requirements of sub-paragraph (a) and of sub-paragraph (b) of Article 5 § 1 (paragraphs 21–23 of the memorial); they did not invoke sub-paragraphs (c) to (f).

68. Sub-paragraph (a) of Article 5 § 1 permits the "lawful detention of "a person after conviction by a competent court".

The Court, like the Government (hearing on 29 October 1975), notes that this provision makes no distinction based on the legal character of the offence of which a person has been found guilty. It applies to any "conviction" occasioning deprivation of liberty pronounced by a "court", whether the conviction be classified as criminal or disciplinary by the internal law of the State in question.

MR. DONA and MR. SCHUL were indeed deprived of their liberty "after" their conviction by the Supreme Military Court. Article 64 of the 1903 Act conferred a suspensive effect upon their appeals against the decisions of their commanding officer (8 October 1971) and the complaints officer (19 October 1971), a fact apparently overlooked by the Commission (paragraph 85 and Appendix IV of the report) but which the Government have rightly stressed (paragraph 21 of the memorial). Consequently, their transfer to the disciplinary barracks at Nieuwersluis occurred only by virtue of the final sentences imposed on 17 November 1971 (paragraphs 28, 48 and 50 above).

It remains to be ascertained that the said sentences were passed by a "competent court" within the meaning of Article 5 § 1 (a).

The Supreme Military Court, whose jurisdiction was not at all disputed, constitutes a court from the organisational point of view. Doubtless its four military members are not irremovable in law, but like the two civilian members they enjoy the independence inherent in the Convention's notion of a "court" (De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, p. 41, § 78, and paragraph 30 above).

Furthermore, it does not appear from the file in the case (paragraphs

31–32 and 48–49 above) that Mr. Dona and Mr. Schul failed to receive before the Supreme Military Court the benefit of adequate judicial guarantees under Article 5 § 1 (a), an autonomous provision whose requirements are not always co-extensive with those of Article 6. The guarantees afforded to the two applicants show themselves to be "adequate" for the purposes of Article 5 § 1 (a) if account is taken of "the particular nature of the circumstances" under which the proceedings took place (above-cited judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, pp. 41–42, § 78). As for Article 6, the Court considers below whether it was applicable in this case and, if so, whether it has been respected.

Finally, the penalty inflicted was imposed and then executed "lawfully" and "in accordance with a procedure prescribed by law". In short, it did not contravene Article 5 § 1.

69. The provisional arrest of MR. ENGEL for its part clearly does not come within the ambit of sub-paragraph (a) of Article 5 § 1.

The Government have derived argument from sub-paragraph (b) insofar as the latter permits "lawful arrest or detention" intended to "secure the fulfilment of any obligation prescribed by law".

The Court considers that the words "secure the fulfilment of any obligation prescribed by law" concern only cases where the law permits the detention of a person to compel him to fulfil a specific and concrete obligation which he has until then failed to satisfy. A wide interpretation would entail consequences incompatible with the notion of the rule of law from which the whole Convention draws its inspiration (Golder judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, pp. 16–17, § 34). It would justify, for example, administrative internment meant to compel a citizen to discharge, in relation to any point whatever, his general duty of obedience to the law.

In fact, Mr. Engel's provisional arrest was in no way designed to secure the fulfilment in the future of such an obligation. Article 44 of the 1903 Act, applicable when an officer has "sufficient indication to suppose that "a subordinate has committed a serious offence against military discipline", refers to past behaviour. The measure thereby authorised is a preparatory stage of military disciplinary proceedings and is thus situated in a punitive context. Perhaps this measure also has on occasions the incidental object or effect of inducing a member of the armed forces to comply henceforth with his obligations, but only with great contrivance can it be brought under sub-paragraph (b). If the latter were the case, this sub-paragraph could moreover be extended to punishments *stricto sensu* involving deprivation of liberty on the ground of their deterrent qualities. This would deprive such punishments of the fundamental guarantees of sub-paragraph (a).

The said measure really more resembles that spoken of in sub-para-

graph (c) of Article 5 § 1 of the Convention. However in the present case it did not fulfil one of the requirements of that provision since the detention of Mr. Engel from 20 to 22 March 1971 had not been "effected" for the purpose of bringing him before the competent legal authority" (paragraphs 86–88 of the report of the Commission).

Neither was Mr. Engel's provisional arrest "lawful" within the meaning of Article 5 § 1 insofar as it exceeded – by twenty-two to thirty hours according to the information provided at the hearing on 28 October 1975 – the maximum period of twenty-four hours laid down by Article 45 of the 1903 Act.

According to the Government, the complaints officer redressed this irregularity after the event by deeming to have been served in advance, that is from 20 to 22 March 1971, the disciplinary penalty of two days' strict arrest imposed by him on the applicant on 5 April 1971 and confirmed by the Supreme Military Court on 23 June 1971. However, it is clear from the case-law of the European Court that the reckoning of a detention on remand (*Untersuchungshaft*) as part of a later sentence cannot eliminate a violation of paragraph 3 of Article 5, but may have repercussions only under Article 50 on the basis that it limited the loss occasioned (Stögmüller judgment of 10 November 1969, Series A no. 9, pp. 27, 36 and 39–45; Kingeisen judgments of 16 July 1971 and 22 June 1972, Series A no. 13, pp. 20 and 41–45, and no. 15, p. 8, § 21; Neumeister judgment of 7 May 1974, Series A no. 17, pp. 18–19, §§ 40–41). The Court sees no reason to resort to a different solution when assessing the compatibility of Mr. Engel's provisional arrest with paragraph 1 of Article 5.

In conclusion, the applicant's deprivation of liberty from 20 to 22 March 1971 occurred in conditions at variance with this paragraph.

B. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLES 5 § 1 AND 14 TAKEN TOGETHER

70. In the submission of the applicants, the disputed penalties and measures also contravened Article 5 § 1 read in conjunction with Article 14 which provides:

"The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention "shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, "colour, language, religion, political or other opinion national or social "origin, association with a national minority, property, birth or other "status."

71. Since certain of the said penalties and measures did not involve any deprivation of liberty (paragraphs 61, 62 and 65 above), the discrimination alleged in their connection does not give rise to any problem with regard

to Article 14, in that it did not affect the enjoyment of the right set forth in Article 5 § 1. The same does not apply to Mr. Engel's provisional arrest, nor to the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit (paragraphs 63 and 64 above).

72. Mr. Engel, Mr. Dona and Mr. Schul complain in the first place of distinctions in treatment between servicemen. According to Articles 10 and 44 of the 1903 Act, provisional arrest imposed in the form of strict arrest was served by officers in their dwellings, tent or quarters whereas non-commissioned officers and ordinary servicemen were locked in a cell (paragraph 20 above). As for committal to a disciplinary unit, privates alone risked this punishment (Articles 3 to 5 of the 1903 Act and paragraphs 16 and 21 above).

A distinction based on rank may run counter to Article 14. The list set out in that provision is illustrative and not exhaustive, as is shown by the words "any ground such as" (in French "notamment"). Besides, the word "status" (in French "*situation*") is wide enough to include rank. Furthermore, a distinction that concerns the manner of execution of a penalty or measure occasioning deprivation of liberty does not on that account fall outside the ambit of Article 14, for such a distinction cannot but have repercussions upon the way in which the "enjoyment" of the right enshrined in Article 5 § 1 is "secured". The Court, on these two points, does not subscribe to the submissions of the Government (paragraph 40, first sub-paragraph, of the Commission's report), but rather expresses its agreement with the Commission (*ibid.*, paragraphs 133–134).

The Court is not unaware that the respective legislation of a number of Contracting States seems to be evolving, albeit in various degrees, towards greater equality in the disciplinary sphere between officers, non-commissioned officers and ordinary servicemen. The Netherlands Act of 12 September 1974 offers a striking example of this tendency. In particular, by abolishing strict arrest and committal to a disciplinary unit, this Act has henceforth put an end to the distinctions criticised by Mr. Engel, Mr. Dona and Mr. Schul.

In order to establish whether the said distinctions constituted discrimination contrary to Articles 5 and 14 taken together, regard must nevertheless be had to the moment when they were in existence. The Court will examine the question in the light of its judgment of 23 July 1968 in the "Belgian Linguistic" case (Series A no. 6, pp. 33–35, §§ 9–10).

The hierarchical structure inherent in armies entails differentiation according to rank. Corresponding to the various ranks are differing responsibilities which in their turn justify certain inequalities of treatment in the disciplinary sphere. Such inequalities are traditionally encountered in the Contracting States and are tolerated by international humanitarian law (paragraph 140 of the Commission's report: Article 88 of the Geneva

Convention of 12 August 1949 relative to the Treatment of Prisoners of War). In this respect, the European Convention allows the competent national authorities a considerable margin of appreciation.

At the time in question, the distinctions attacked by the three applicants had their equivalent in the internal legal system of practically all the Contracting States. Based on an element objective in itself, that is rank, these distinctions could have been dictated by a legitimate aim, namely the preservation of discipline by methods suited to each category of servicemen. While only privates risked committal to a disciplinary unit, they clearly were not subject to a serious penalty threatening the other members of the armed forces, namely reduction in rank. As for confinement in a cell during strict arrest, the Netherlands legislator could have had sufficient reason for not applying this to officers. On the whole, the legislator does not seem in the circumstances to have abused the latitude left to him by the Convention. Furthermore, the Court does not consider that the principle of proportionality, as defined in its previously cited judgment of 23 July 1968 (Series A no. 6, p. 34, § 10, second sub-paragraph *in fine*), has been offended in the present case.

73. Mr. Engel, Mr. Dona and Mr. Schul in the second place object to inequalities of treatment between servicemen and civilians. In point of fact, even civilians subject by reason of their occupation to a particular disciplinary system cannot in the Netherlands incur penalties analogous to the disputed deprivations of liberty. However, this does not result in any discrimination incompatible with the Convention, the conditions and demands of military life being by nature different from those of civil life (paragraphs 54 and 57 above).

74. The Court thus finds no breach of Articles 5 § 1 and 14 taken together.

C. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 5 § 4

75. In addition to paragraph 1 of Article 5, the applicants invoke paragraph 4 which provides:

"Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful."

76. This question arises only for the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit. Mr. Engel did not raise it, even from the factual aspect, as regards his provisional arrest; as for the other penalties or measures challenged, they had not "deprived" anyone "of his liberty by arrest or detention" (paragraphs 61–66 above).

77. The Court recalls that the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit ensued from their "conviction by a competent "court", within the meaning of Article 5 § 1 (a) (paragraph 68 above). While "Article 5 § 4 obliges the Contracting States to make available . . . "a right of recourse to a court" when "the decision depriving a person of "his liberty is one taken by an administrative body", "there is nothing "to indicate that the same applies when the decision is made by a court "at the close of judicial proceedings". "In the latter case", as for example, "where a sentence of imprisonment is pronounced after "conviction by ""a competent court" (Article 5 § 1 (a) of the Convention)", "the super- "vision required by Article 5 § 4 is incorporated in the decision" (De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, pp. 40-41, § 76). The Court, like the Government (paragraph 21 of the memorial), thus concludes that there was no breach of Article 5 § 4 in the case of Mr. Dona and Mr. Schul.

II. ON THE ALLEGED VIOLATIONS OF ARTICLE 6

A. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 6 TAKEN ALONE

78. The five applicants allege violation of Article 6 which provides:

"1. In the determination of his civil rights and obligations or of any "criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public "hearing within a reasonable time by an independent and impartial "tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly "but the press and public may be excluded from all or part of the trial "in the interests of morals, public order or national security in a demo- "cratic society, where the interests of juveniles or the protection of the "private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary "in the opinion of the court in special circumstances where publicity "would prejudice the interests of justice.

"2. Everyone charged with a criminal offence shall be presumed inno- "cent until proved guilty according to law.

"3. Everyone charged with a criminal offence has the following mini- "mum rights:

"a. to be informed promptly, in a language which he understands and "in detail, of the nature and cause of the accusation against him;

"b. to have adequate time and facilities for the preparation of his "defence;

"c. to defend himself in person or through legal assistance of his own "choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, "to be given it free when the interests of justice so require;

"d. to examine or have examined witnesses against him and to obtain "the attendance and examination of witnesses on his behalf under the

"same conditions as witnesses against him;

"e. to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand
"or speak the language used in court."

79. For both the Government and the Commission, the proceedings brought against Mr. Engel, Mr. van der Wiel, Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul involved the determination neither of "civil rights and "obligations" nor of "any criminal charge".

Led thus to examine the applicability of Article 6 in the present case, the Court will first investigate whether the said proceedings concerned "any criminal charge" within the meaning of this text; for, although disciplinary according to Netherlands law, they had the aim of repressing through penalties offences alleged against the applicants, and objective analogous to the general goal of the criminal law.

1. *On the applicability of Article 6*

a. *On the existence of "any criminal charge"*

80. All the Contracting States make a distinction of long standing, albeit in different forms and degrees, between disciplinary proceedings and criminal proceedings. For the individuals affected, the former usually offer substantial advantages in comparison with the latter, for example as concerns the sentences passed. Disciplinary sentences, in general less severe, do not appear in the person's criminal record and entail more limited consequences. It may nevertheless be otherwise; moreover, criminal proceedings are ordinarily accompanied by fuller guarantees.

It must thus be asked whether or not the solution adopted in this connection at the national level is decisive from the standpoint of the Convention. Does Article 6 cease to be applicable just because the competent organs of a Contracting State classify as disciplinary an act or omission and the proceedings it takes against the author, or does it, on the contrary, apply in certain cases notwithstanding this classification? This problem, the importance of which the Government acknowledge, was rightly raised by the Commission; it particularly occurs when an act or omission is treated by the domestic law of the respondent State as a mixed offence, that is both criminal and disciplinary, and where there thus exists a possibility of opting between, or even cumulating, criminal proceedings and disciplinary proceedings.

81. The Court has devoted attention to the respective submissions of the applicants, the Government and the Commission concerning what they termed the "autonomy" of the concept of a "criminal charge", but does not entirely subscribe to any of these submissions (report of the Commission paragraphs 33–34, paragraphs 114–119 and the separate

opinion of Mr. Welter; memorial of the Government, paragraphs 25–34; memorial of the Commission, paragraphs 9–16, paragraphs 14–17 of Annex I and paragraphs 12–14 of Annex II; verbatim report of the hearings on 28 and 29 October 1975).

In the Neumeister judgment of 27 June 1968, the Court has already held that the word "charge" must be understood "within the meaning of "the Convention" (Series A no. 8, p. 41, § 18, as compared with the second sub-paragraph on p. 28 and the first sub-paragraph on p. 35; see also the Wemhoff judgment of 27 June 1968, Series A no. 7, pp. 26–27, § 19, and the Ringeisen judgment of 16 July 1971, Series A no. 13, p. 45, § 110).

The question of the "autonomy" of the concept of "criminal" does not call for exactly the same reply.

The Convention without any doubt allows the States, in the performance of their function as guardians of the public interest, to maintain or establish a distinction between criminal law and disciplinary law, and to draw the dividing line, but only subject to certain conditions. The Convention leaves the States free to designate as a criminal offence an act or omission not constituting the normal exercise of one of the rights that it protects. This is made especially clear by Article 7. Such a choice, which has the effect of rendering applicable Articles 6 and 7, in principle escapes supervision by the Court.

The converse choice, for its part, is subject to stricter rules. If the Contracting States were able at their discretion to classify an offence as disciplinary instead of criminal, or to prosecute the author of a "mixed" offence on the disciplinary rather than on the criminal plane, the operation of the fundamental clauses of Articles 6 and 7 would be subordinated to their sovereign will. A latitude extending thus far might lead to results incompatible with the purpose and object of the Convention. The Court therefore has jurisdiction, under Article 6 and even without reference to Articles 17 and 18, to satisfy itself that the disciplinary does not improperly encroach upon the criminal.

In short, the "autonomy" of the concept of "criminal" operates, as it were, one way only.

82. Hence, the Court must specify, limiting itself to the sphere of military service, how it will determine whether a given "charge" vested by the State in question – as in the present case – with a disciplinary character nonetheless counts as "criminal" within the meaning of Article 6.

In this connection, it is first necessary to know whether the provision(s) defining the offence charged belong, according to the legal system of the respondent State, to criminal law, disciplinary law or both concurrently. This however provides no more than a starting point. The indications so afforded have only a formal and relative value and must be examined

in the light of the common denominator of the respective legislation of the various Contracting States.

The very nature of the offence is a factor of greater import. When a serviceman finds himself accused of an act or omission allegedly contravening a legal rule governing the operation of the armed forces, the State may in principle employ against him disciplinary law rather than criminal law. In this respect, the Court expresses its agreement with the Government.

However, supervision by the Court does not stop there. Such supervision would generally prove to be illusory if it did not also take into consideration the degree of severity of the penalty that the person concerned risks incurring. In a society subscribing to the rule of law, there belong to the "criminal" sphere deprivations of liberty liable to be imposed as a punishment, except those which by their nature, duration or manner of execution cannot be appreciably detrimental. The seriousness of what is at stake, the traditions of the Contracting States and the importance attached by the Convention to respect for the physical liberty of the person all require that this should be so (see, *mutatis mutandis*, the De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, p. 36, last sub-paragraph, and p. 42 *in fine*).

83. It is on the basis of these criteria that the Court will ascertain whether some or all of the applicants were the subject of a "criminal charge" within the meaning of Article 6 § 1.

In the circumstances, the charge capable of being relevant lay in the decision of the commanding officer as confirmed or reduced by the complaints officer. It was undoubtedly this decision that settled once and for all what was at stake, since the tribunal called upon to give a ruling, that is the Supreme Military Court, had no jurisdiction to pronounce a harsher penalty (paragraph 31 above).

84. The offences alleged against Mr. Engel, Mr. van der Wiel, Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul came within provisions belonging to disciplinary law under Netherlands legislation (the 1903 Act and Regulations on Military Discipline), although those to be answered for by Mr. Dona and Mr. Schul (Article 147 of the Military Penal Code), and perhaps even by Mr. Engel and Mr. de Wit (Articles 96 and 114 of the said Code according to Mr. van der Schans, hearing on 28 October 1975), also lent themselves to criminal proceedings. Furthermore, all the offences had amounted, in the view of the military authorities, to contraventions of legal rules governing the operation of the Netherlands armed forces. From this aspect, the choice of disciplinary action was justified.

85. The maximum penalty that the Supreme Military Court could pronounce consisted in four days' light arrest for Mr. van der Wiel, two

days' strict arrest for Mr. Engel (third punishment) and three or four months' committal to a disciplinary unit for Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul.

MR. VAN DER WIEL was therefore liable only to a light punishment not occasioning deprivation of liberty (paragraph 61 above).

For its part, the penalty involving deprivation of liberty that in theory threatened MR. ENGEL was of too short a duration to belong to the "criminal" law. He ran no risk, moreover, of having to undergo this penalty at the close of the proceedings instituted by him before the Supreme Military Court on 7 April 1971, since he had already served it from 20 to 22 March (paragraphs 34–36, 63 and 66 above).

On the other hand, the "charges" against MR. DE WIT, MR. DONA and MR. SCHUL did indeed come within the "criminal" sphere since their aim was the imposition of serious punishments involving deprivation of liberty (paragraph 64 above). The Supreme Military Court no doubt sentenced Mr. de Wit to twelve days' aggravated arrest only, that is to say, to a penalty not occasioning deprivation of liberty (paragraph 62 above), but the final outcome of the appeal cannot diminish the importance of what was initially at stake.

The Convention certainly did not compel the competent authorities to prosecute Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul under the Military Penal Code before a court martial (paragraph 14 above), a solution which could have proved less advantageous for the applicants. The Convention did however oblige the authorities to afford them the guarantees of Article 6.

b. *On the existence of a "determination" of "civil rights"*

86. Three of the five applicants allege, in the alternative, that the proceedings instituted against them concerned the "determination" of "civil rights": Mr. Engel characterises as "civil" his freedom of assembly and association (Article 11), Mr. Dona and Mr. Schul their freedom of expression (Article 10).

87. Article 6 proves less exacting for the determination of such rights than for the determination of "criminal charges"; for, while paragraph 1 applies to both matters, paragraphs 2 and 3 protect only persons "charged with a criminal offence". Since Mr. Dona and Mr. Schul were the subject of "criminal charges" (paragraph 85 *in fine* above), Article 6 applied to them in its entirety. The Court considers it superfluous to see whether paragraph 1 was relevant on a second ground, since the question is devoid of any practical interest.

As for Mr. Engel, who had not been "charged with a criminal offence" (paragraph 85 above, third sub-paragraph), the proceedings brought against him were occasioned solely by offences against military discipline,

namely having absented himself from his home on 17 March 1971 and subsequently having disregarded the penalties imposed on him on the following two days. In these circumstances, there is no need to give any ruling in the present case as to whether the freedom of assembly and association is "civil".

88. In short, it is the duty of the Court to examine under Article 6 the treatment meted out to Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul, but not that complained of by Mr. Engel and Mr. van der Wiel.

2. *On compliance with Article 6*

89. The Supreme Military Court, before which appeared Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul, constitutes an "independent and impartial "tribunal established by law" (paragraphs 30 and 68 above) and there is nothing to indicate that it failed to give them a "fair hearing". For its part, the "time" that elapsed between the "charge" and the final decision appears "reasonable". It hardly exceeded a month and a half for Mr. Dona and Mr. Schul (8 October–17 November 1971) and two months for Mr. de Wit (22 February–28 April 1971). Furthermore, the sentence was "pronounced publicly".

In contrast, the hearings in the presence of the parties had taken place *in camera* in accordance with the established practice of the supreme Military Court in disciplinary proceedings (paragraph 31 above). In point of fact, the applicants do not seem to have suffered on that account; indeed the said Court improved the lot of two of their number, namely Mr. Schul and, to an even greater extent, Mr. de Wit. Nevertheless, in the field it governs, Article 6 § 1 requires in a very general fashion that judicial proceedings be conducted in public. Article 6 of course makes provision for exceptions which it lists, but the Government did not plead, and it does not emerge from the file, that the circumstances of the case amounted to one of the occasions when the Article allows "the press and "the public (to be) excluded". Hence, on this particular point, there has been violation of *paragraph 1 of Article 6*.

90. Mr. Dona and Mr. Schul complain that the Supreme Military Court took account of their participation in the publication, prior to no. 8 of "Alarm", of two writings whose distribution had only been provisionally forbidden under the "Distribution of Writings Decree" and for which they had never been prosecuted (paragraph 49 above). The Supreme Military Court, it is alleged, thereby disregarded the presumption of innocence proclaimed by *paragraph 2 of Article 6* (report of the Commission, paragraph 45, antepenultimate sub-paragraph).

In reality, this clause does not have the scope ascribed to it by the two applicants. As its wording shows, it deals only with the proof of guilt

and not with the kind or level of punishment. It thus does not prevent the national judge, when deciding upon the penalty to impose on an accused lawfully convicted of the offence submitted to his adjudication, from having regard to factors relating to the individual's personality.

Before the Supreme Military Court Mr. Dona and Mr. Schul were "proved guilty according to law" as concerns the offences there alleged against them (no. 8 of "Alarm"). It was for the sole purpose of determining their punishment in the light of their character and previous record that the said Court also took into consideration certain similar, established facts the truth of which they did not challenge. The Court did not punish them for these facts in themselves (Article 37 of the 1903 Act and the memorial filed by the Government with the Commission on 24 August 1973).

91. Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul do not deny that sub-paragraph (a) of *paragraph 3 of Article 6* has been complied with in their regard and they are evidently not relying upon sub-paragraph (e). On the other hand, they claim not to have enjoyed the guarantees prescribed by sub-paragraphs (b), (c) and (d).

Their allegations, however, prove far too vague to lead the Court to conclude that they did not "have adequate time and facilities for the "preparation of (their) defence" within the meaning of *sub-paragraph (b)*.

Then again, each of the three applicants has had the opportunity "to defend himself in person" at the various stages of the proceedings. They have furthermore received the benefit before the Supreme Military Court and, in Mr. de Wit's case, before the complaints officer, of "legal assistance of (their) own choosing", in the form of a fellow conscript who was a lawyer in civil life. Mr. Eggenkamp's services were, it is true, limited to dealing with the legal issues in dispute. In the circumstances of the case, this restriction could nonetheless be reconciled with the interests of justice since the applicants were certainly not incapable of personally providing explanations on the very simple facts of the charges levelled against them. Consequently, no interference with the right protected by *sub paragraph (c)* emerges from the file in this case.

Neither does the information obtained by the Court, in particular on the occasion of the hearings on 28 and 29 October 1975, disclose any breach of *sub-paragraph (d)*. Notwithstanding the contrary opinion of the applicants, this provision does not require the attendance and examination of every witness on the accused's behalf. Its essential aim, as is indicated by the words "under the same conditions", is a full "equality of arms" in the matter. With this proviso, it leaves it to the competent national authorities to decide upon the relevance of proposed evidence insofar as is compatible with the concept of a fair trial which dominates the whole of Article 6. Article 65 of the 1903 Act and Article 56 of the

"Provisional Instructions" of 20 July 1814 place the prosecution and the defence on an equal footing: witnesses for either party are summoned only if the complaints officer or the Supreme Military Court deems it necessary. As concerns the way in which this legislation was applied in the present case, the Court notes that no hearing of witnesses against the accused occurred before the Supreme Military Court in the case of Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul and that it does not appear from the file in the case that these applicants requested the said Court to hear witnesses on their behalf. Doubtless Mr. de Wit objects that the complaints officer heard only one of the three witnesses on his behalf allegedly proposed by him, but this fact in itself cannot justify the finding of a breach of Article 6 § 3 (d).

B. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLES 6 AND 14 TAKEN TOGETHER

92. According to the applicants, the disciplinary proceedings of which they complain did not comply with Articles 6 and 14 taken together since they were not attended by as many guarantees as criminal proceedings brought against civilians (report of the Commission, paragraph 37).

Whilst military disciplinary procedure is not attended by the same guarantees as criminal proceedings brought against civilians, it offers on the other hand substantial advantages to those subject to it (paragraph 80 above). The distinctions between these two types of proceedings in the legislation of the Contracting States are explicable by the differences between the conditions of military and of civil life. They cannot be taken as entailing a discrimination against members of the armed forces, within the meaning of Articles 14 and 6 taken together.

C. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLES 6 AND 18 TAKEN TOGETHER

93. According to Mr. Dona and Mr. Schul, the decision to take disciplinary rather than criminal proceedings against them had the result, or even the aim, of depriving them of the benefit of Article 6. The choice made by the competent authorities allegedly had an arbitrary nature that cannot be reconciled with Article 18 (report of the Commission, paragraph 53).

The Court's conclusions on the applicability and observance of Article 6 in the case of these two applicants (paragraphs 85 and 89–91 above) make it unnecessary for it to rule on this complaint.

III. ON THE ALLEGED VIOLATIONS OF ARTICLE 10

A. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 10 TAKEN ALONE

94. Mr. Dona and Mr. Schul allege violation of Article 10 which provides:

"1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

"2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary."

The complaint, as declared admissible by the Commission, concerns solely the disciplinary punishment undergone by the applicants after 17 November 1971 for having collaborated in the publication and distribution of no. 8 of "Alarm". It does not relate to the prohibition under the "Distribution of Writings Decree" of this number, of no. 6 of "Alarm" and of the "Information Bulletin" for new recruits nor to the strict arrest imposed on the applicants on 13 August 1971 for their participation in distributing a pamphlet during the incidents at Ermelo (paragraphs 43–45 above).

95. The disputed penalty unquestionably represented an "interference" with the exercise of the freedom of expression of Mr. Dona and Mr. Schul, as guaranteed by paragraph 1 of Article 10. Consequently, an examination under paragraph 2 is called for.

96. The penalty was without any doubt "prescribed by law", that is by Articles 2 § 2, 5-A-8°, 18, 19 and 37 of the 1903 Act, read in conjunction with Article 147 of the Military Penal Code. Even in regard to the part played by the accused in the editing and distribution, prior to no. 8 of "Alarm", of writings prohibited by the military authorities, the punishment was based on the 1903 Act (paragraph 90 above) and not on the "Distribution of Writings Decree". The Court thus does not have to consider the applicants' submissions on the validity of this decree (report of the Commission, paragraph 45, fifth sub-paragraph).

97. To show that the interference at issue also met the other conditions of paragraph 2 of Article 10, the Government pleaded that the measures taken in this case were "necessary in a democratic society", "for the prevention of disorder". They relied on Article 10 § 2 only with reference to this requirement.

98. The Court firstly emphasises, like the Government and the Com-

mission, that the concept of "order" as envisaged by this provision, refers not only to public order or "*ordre public*" within the meaning of Articles 6 § 1 and 9 § 2 of the Convention and Article 2 § 3 of Protocol no. 4: it also covers the order that must prevail within the confines of a specific social group. This is so, for example, when, as in the case of the armed forces, disorder in that group can have repercussions on order in society as a whole. It follows that the disputed penalties met this condition if and to the extent that their purpose was the prevention of disorder within the Netherlands armed forces.

Mr. Dona and Mr. Schul admittedly maintain that Article 10 ¶ 2 takes account of the "prevention of disorder" only in combination with the "prevention of crime". The Court does not share this view. While the French version uses the conjunctive "et", the English employs the disjunctive "or". Having regard to the context and the general system of Article 10, the English version provides a surer guide on this point. Under these conditions, the Court deems it unnecessary to examine whether the applicants' treatment was aimed at the "prevention of crime" in addition to the "prevention of disorder".

99. It remains to be seen whether the interference with the freedom of expression of Mr. Dona and Mr. Schul was "necessary in a democratic society", "for the prevention of disorder".

100. Of course, the freedom of expression guaranteed by Article 10 applies to servicemen just as it does to other persons within the jurisdiction of the Contracting States. However, the proper functioning of an army is hardly imaginable without legal rules designed to prevent servicemen from undermining military discipline, for example by writings. Article 147 of the Netherlands Military Penal Code (paragraph 43 above) is based on this legitimate requirement and does not in itself run counter to Article 10 of the Convention.

The Court doubtless has jurisdiction to supervise, under the Convention, the manner in which the domestic law of the Netherlands has been applied in the present case, but it must not in this respect disregard either the particular characteristics of military life (paragraph 54 *in fine* above), the specific "duties" and "responsibilities" incumbent on members of the armed forces, or the margin of appreciation that Article 10 § 2, like Article 8 ¶ 2, leaves to the Contracting States (De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, p. 45, § 93, and Golder judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, p. 22).

101. The Court notes that the applicants contributed, at a time when the atmosphere in the barracks at Ermelo was somewhat straitened, to the publication and distribution of a writing the relevant extracts from which are reproduced above (paragraphs 43 and 51 above). In these circumstan-

ces the Supreme Military Court may have had well-founded reasons for considering that they had attempted to undermine military discipline and that it was necessary for the prevention of disorder to impose the penalty inflicted. There was thus no question of depriving them of their freedom of expression but only of punishing the abusive exercise of that freedom on their part. Consequently, it does not appear that its decision infringed Article 10 § 2.

B. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLES 10 AND 14 TAKEN TOGETHER

102. Mr. Dona and Mr. Schul allege a dual breach of Articles 10 and 14 taken together. They stress that a civilian in the Netherlands in a comparable situation does not risk the slightest penalty. In addition, they claim to have been punished more severely than a number of Netherlands servicemen, not belonging to the V.V.D.M., who had also been prosecuted for writing or distributing material likely to undermine military discipline.

103. On the first question, the Court emphasises that the distinction at issue is explicable by the differences between the conditions of military and of civil life and, more specifically, by the "duties" and "responsibilities" peculiar to members of the armed forces in the field of freedom of expression (paragraphs 54 and 100 above). On the second question, the Court points out that in principle it is not its function to compare different decisions of national courts, even if given in apparently similar proceedings; it must, just like the Contracting States, respect the independence of those courts. Such a decision would actually become discriminatory in character if it were to depart from others to the point of constituting a denial of justice or a manifest abuse, but the information supplied to the Court does not permit a finding of this sort.

C. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 10 TAKEN WITH ARTICLES 17 AND 18

104. Mr. Dona and Mr. Schul further claim that, contrary to Articles 17 and 18, the exercise of their freedom of expression was subject to "limitation to a greater extent than is provided for" in Article 10 and for a "purpose" not mentioned therein.

This complaint does not support examination since the Court has already concluded that the said limitation was justified under paragraph 2 of Article 10 (paragraphs 96–101 above).

IV. ON THE ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 11

105. According to Mr. Dona and Mr. Schul, after their cases, many

conscripts who were members of the V.V.D.M. incurred penalties for having written and/or distributed publications tending to undermine discipline, within the meaning of Article 147 of the Military Penal Code. In their submission, these were systematic measures calculated to impede the functioning of the V.V.D.M., thereby infringing Article II of the Convention which provides:

"1. Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association with others, including the right to form and to join trade unions for the protection of his interests.

"2. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State."

106. The Court may take into consideration only the case of the two applicants and not the situation of other persons or of an association not having authorised them to lodge an application with the Commission in their name (De Becker judgment of 27 March 1962, Series A no. 4, p. 26 *in fine*, and Golder judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, p. 19, § 39 *in fine*).

107. Insofar as Mr. Dona and Mr. Schul rely also upon their own freedom of association, the Court finds that they were not punished by reason either of their membership of the V.V.D.M. or of their participation in its activities, including preparation and publication of the journal "Alarm". While the Supreme Military Court punished them, it was only because it considered that they had made use of their freedom of expression with a view to undermining military discipline.

108. In view of the absence of any interference with the right of the two applicants under paragraph 1 of Article 11, the Court does not have to consider paragraph 2, or Articles 14, 17 and 18.

V. ON THE APPLICATION OF ARTICLE 50

109. Under Article 50 of the Convention, if the Court finds "that a decision or measure taken" by any authority of a Contracting State "is completely or partially in conflict with the obligations arising from the . . . Convention, and if the internal law of the said (State) allows only partial reparation to be made for the consequences of this decision or measure", the Court "shall if necessary afford just satisfaction to the injured party".

The Rules of Court specify that when the Court "finds that there is a "breach of the Convention, it shall give in the same judgment a decision "on the application of Article 50 of the Convention if that question, after "being raised under Rule 47 bis, is ready for decision; if the question is "not ready for decision, the Court shall reserve it in whole or in part and "shall fix the further procedure" (Rule 50 § 3, first sentence, read in conjunction with Rule 48 § 3).

110. At the hearing on 29 October 1975, the Court, pursuant to Rule 47 bis, invited those appearing before it to present observations on the question of the application of Article 50 in the present case.

It emerges from the reply of the Commission's principal delegate that the applicants make no claim for compensation for material damage. However, they expect to be granted just satisfaction should the Court find failure to comply with the requirements of the Convention in one or more instances, but they do not for the moment indicate the amount of their claim were such satisfaction to take the form of financial compensation.

On their side the Government, through their Agent, declared that they left this point completely to the discretion of the Court.

111. The question of the application of Article 50 of the Convention does not arise in the case of Mr. van der Wiel, or for those complaints of Mr. Engel, Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul which the Court has not retained. On the other hand, it does arise for the breach of Article 5 § 1 in the case of Mr. Engel and of Article 6 § 1 in that of Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul (paragraphs 69 and 89 above). The information supplied by the Commission's principal delegate shows however that the question is not ready for decision; it is therefore appropriate to reserve the question and to fix the further procedure in connection therewith.

FOR THESE REASONS, THE COURT,

1. *Holds*, unanimously, that Article 5 was not applicable to the light arrest of Mr. Engel (second punishment) and of Mr. van der Wiel;

2. *Holds*, by twelve votes to one, that it was also not applicable to the aggravated arrest of Mr. de Wit, or to the interim aggravated arrest of Mr. Dona and Mr. Schul;

3. *Holds*, by eleven votes to two, that the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit did not violate Article 5 § 1;

4. *Holds*, by nine votes to four, that the whole period of Mr. Engel's provisional strict arrest violated Article 5 § 1, since no justification is to be found for it in any sub-paragraph of this provision;

5. *Holds*, by ten votes to three, that apart from that it violated Article 5 § 1 insofar as it exceeded the period of twenty-four hours stipulated

by Article **45** of the Netherlands Military Discipline Act of **27** April 1903;

6. Holds, unanimously, that the committal of Mr. *Dona* and Mr. *Schul* to a disciplinary unit and Mr. *Engel's* provisional arrest did not violate Articles **5** § **1** and **14** taken together;

7. Holds, by twelve votes to one, that there has been no breach of Article **5** § **4** as regards the committal of Mr. *Dona* and Mr. *Schul* to a disciplinary unit;

8. Holds, by eleven votes to two, that Article **6** was not applicable to Mr. *Engel* on the ground of the words "criminal charge";

9. Holds, unanimously, that it was also not applicable to this applicant on the ground of the words "civil rights and obligations";

10. Holds, unanimously, that neither was it applicable to Mr. *van der Wiel*;

11. Holds, by eleven votes to two, that there was a breach of Article **6** § **1** in the case of Mr. *de Wit*, Mr. *Dona* and Mr. *Schul* insofar as hearings before the Supreme Military Court took place in camera;

12. Holds, unanimously, that there was no breach of Article **6** § **2** in the case of Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

13. Holds, unanimously, that there was no breach of Article **6** § **3** (b) in the case of Mr. *de Wit*, Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

14. Holds, by nine votes to four, that there was no breach of Article **6** § **3** (c) in the case of these three applicants;

15. Holds, by nine votes to four, that there was no breach of Article **6** § **3** (d) in the case of Mr. *de Wit*;

16. Holds, by twelve votes to one, that there was no breach of Article **6** § **3** (d) in the case of Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

17. Holds, unanimously, that there was no breach of Articles **6** and **14** taken together in the case of Mr. *de Wit*, Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

18. Holds, unanimously, that there is no need to rule on the complaint based by Mr. *Dona* and Mr. *Schul* on the alleged violation of Articles **6** and **18** taken together;

19. Holds, unanimously, that there was no breach of Article **10** taken alone or together with Articles **14**, **17** or **18** in the case of Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

20. Holds, unanimously, that there was no breach of Article **11** in the case of Mr. *Dona* and Mr. *Schul*;

21. Holds, unanimously, that the question of the application of Article **50** does not arise in the case of Mr. *van der Wiel*, or for those of the complaints of Mr. *Engel*, Mr. *de Wit*, Mr. *Dona* and Mr. *Schul* which the Court has not herein retained (items **1** to **3**, **6** to **10** and **12** to **20** above);

22. Holds, by twelve votes to one, that the question is not yet ready for decision as regards the breaches found in the case of Mr. *Engel* (Article **5** § **1**, items **4** and **5** above) and in the case of Mr. *de Wit*, Mr. *Dona* and Mr. *Schul* (Article **6** § **1**, item **11** above);

Accordingly,

- a. *reserves* the whole of the question of the application of Article 50 as it *arises* for these four applicants;
- b. *invites* the Commission's delegates to present in writing, within one month from the delivery of this judgment, their observations on the said question;
- c. *decides* that the Government shall have the right to reply in writing to those observations within a month from the date on which the Registrar shall have communicated them to the Government;
- d. *reserves* the further procedure to be followed on this aspect of the case.

Done in French and English, the French text being authentic, at the Human Rights Building, Strasbourg, this eighth day of June, one thousand nine hundred and seventy-six.

The Registrar
Marc-André Eissen

The President
Hermann Mosler

The separate opinions of the following Judges are annexed to the present judgment in accordance with Article 51 § 2 of the Convention and Rule 50 § 2 of the Rules of Court.

MR. VERDROSS;
MR. ZEKIA;
MR. CREMONA;
MR. O'DONOGHUE and MRS. PEDERSEN;
MR. VILHJALMSSON;
MRS. BINDSCHEDLER-ROBERT;
MR. EVRIGENIS.

M.A. E.

H. M.

SEPARATE OPINION OF JUDGE VERDROSS

(Translation)

I have voted for the operative provisions of the judgment as they are in line with the Court's established case-law. However, I cannot, to my great regret, accept the proposition underlying the judgment, namely, that Article 5 of the Convention is violated by any detention imposed by a

competent military authority whose decision is not subject to a judicial remedy having a suspensive effect.

Here are my reasons. If one compares disciplinary detention in a cell in the barracks with incarceration of a civilian or a serviceman in a prison (paragraph 1 (a) of Article 5), one is bound to see that there is a fundamental difference between the two. In the second case, the convicted person is completely cut off from his ordinary environment and occupation since he is removed from his home. On the other hand, the soldier detained for disciplinary reasons stays in the barracks and may, from one moment to the next, be ordered to carry out one of his military duties; he thus remains, even whilst so detained, potentially within the confines of military service. It seems to me from this that such detention does not in principle amount to a deprivation of liberty within the meaning of Article 5 § 1. This does not mean that all disciplinary detention imposed by the competent military authority escapes the Court's supervision. It may contravene the Convention if it violates Article 3 or if its duration, or its severity, exceeds the norm generally admitted by the member States of the Council of Europe in the matter of disciplinary sanctions; I take the view that, in the final analysis, the nature of a punishment depends on this yardstick which can, of course, vary with the requirements of international military life.

SEPARATE OPINION OF JUDGE ZEKIA

I have respectfully subscribed to the main part of the judgment dealing with views and conclusions reached and criteria formulated for demarcation of the line where deprivation of liberty in the case of a conscript or an army serviceman occurs or does not occur within the ambit of Article 5 § 1 of the Convention. Admittedly a certain amount of restriction on the right to liberty of a conscript or soldier might be imposed without infringement of Article 5 whereas such restriction cannot lawfully be imposed in the case of a civilian. Full reasons having been given in the judgment I need not repeat them.

I felt, however, unable to associate myself with the line of interpretation taken in determining the scope of application to the present case of certain Articles of the Convention, namely, Articles 5 § 1 (a), 6 § 1, 6 § 3 (c) and (d). In my view, once, in the light of the criteria enunciated by this Court, a conscript or soldier is charged with an offence which entails deprivation of his liberty such as committal to a disciplinary unit, and proceedings are directed to that end, such conscript or soldier is fully entitled to avail himself of the provisions of the Articles under consideration. For all intents and purposes the proceedings levelled against him are criminal in character and as far as court proceedings are concerned there need not be any difference between him and a civilian. I am not suggesting that such

proceedings should be referred to civil courts. On the contrary, I consider it very appropriate that military courts composed of one or more judges, assisted by assessors or lawyers if needed, might take cognisance of cases where army servicemen are to be tried.

Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul were all of them serving as privates in the Netherlands Army. The first was charged with driving a jeep in an irresponsible manner over uneven ground at a high speed. His company commander committed him to a disciplinary unit for three months. He complained to the complaints officer who heard the applicant and one out of three witnesses whom he wanted to be heard. He had the assistance of a lawyer who could assist him only on legal points. He lodged an appeal with the Supreme Military Court which, after hearing the appellant and his legal adviser and obtaining the opinion of the State Advocate, reduced the punishment to twelve days' aggravated arrest to be executed thereafter. The date of his original sentence was 22 February 1971 and the Supreme Military Court gave its decision on 28 April 1971.

On 8 October 1971 Mr. Dona and Mr. Schul, as editors of a journal called "Alarm", were sentenced by their superior commanding officer to committal to a disciplinary unit for a period of three and four months respectively, for publications undermining military authority in the Army. Both complained to the complaints officer who confirmed the sentence. Then they appealed to the Supreme Military Court. On 17 November 1971 their case was heard. Both were assisted on the legal aspects of the case by a lawyer. Sentences were confirmed. Mr. Schul's sentence was reduced to three months. Both Mr. Dona and Mr. Schul, pending their appeal before the Supreme Military Court, were placed under aggravated arrest from 8 to 19 October and remained under interim arrest as from the latter date to 27 October. They were then released until their case came up for hearing before the Supreme Military Court.

It is evident from the statement of facts made in the judgment and from the short reference I have given to certain facts that the superior commanding officer assumed the status of a judge who constituted a court of first instance and after hearing the case convicted the applicants and sentenced them for committal to a disciplinary unit. Likewise, the complaints officer assumed the status of a revisional court in dealing with complaints made by persons convicted and sentenced by a lower court, here by the superior commanding officer. The decision of the complaints officer is also subject to appeal to the Supreme Military Court which is empowered to confirm or reverse conviction and sentence or to alter them. The Supreme Military Court exercises an appellate jurisdiction over the decisions of the commanding and complaints officers. The conviction and sentence do not emanate from this Court. The Sentence for committal to a disciplinary unit originated in the decision of the superior commanding officer who is neither a judge nor entitled to consti-

tute a court. The proceedings before him are conducted partly in a quasi-judicial manner and not in full compliance with Articles 6 § 1 and 6 § 3 (c) and (d) of the Convention. The same considerations more or less apply to the status of the complaints officer. The Supreme Military Court is correctly denominated as a court although the proceedings before the court are conducted *in camera* in contravention of Article 6 § 1. This court is not supposed to take the place of a trial court but rather to correct decisions already taken and convictions and sentences already passed. Therefore I am of the opinion that the requirements of Article 5 § 1 (a) have not been met. It is a great advantage to persons facing charges to have a hearing, first before a trial court which affords equality of arms and observes the rules of fair trial. In case of conviction and receiving sentence, again it is a further advantage for a convicted man to have the chance to assert his innocence before a higher court. Usually a court of appeal considers itself as bound by the findings of fact of the lower court unless there is strong reason to upset such findings. The significance in the administration of justice of a trial court of first instance cannot be regarded as over-emphasised. On the other hand if I am right in my way of thinking that, once a soldier is sought to be deprived of his right to liberty to the extent inadmissible and impermissible with regard to his status as a soldier or conscript, he is entitled to be treated as a civilian, then the detention of the applicants either in the form of aggravated arrest or interim arrest before their cases were heard by the Supreme Military Court amounted to a detention before a conviction by a competent court had been passed. Furthermore, the detention of the applicants for the period indicated above before the Supreme Military Court heard the case was made on the strength of a conviction and sentence passed by a superior commanding officer who was not a competent court and such detention was not linked with the exigencies of service.

I have little to say in respect of infractions of Articles 6 § 1 and 6 § 3 (c) and (d). Violation of Article 6 § 1 is found by the Court. I have nothing to add. Coming to Article 6 § 3 (c), it appears from the record that the applicants were assisted only on the legal aspects of their case and very probably because they had recourse to the Articles of the Convention. This, to my mind, does not satisfy the provisions of the aforesaid subparagraph. As to Article 6 § 3 (d), it appears again that the applicants could not obtain the attendance and examination of some witnesses they wanted to call for their defence. The omission or refusal to call such witnesses for the defence does not appear to be based either on the irrelevancy of their evidence or on some other good reason. The applicants were not fully afforded the chance to examine witnesses against them either directly or through their counsel or through the court as envisaged in sub-paragraph 3 (d) of Article 6 of the Convention.

SEPARATE OPINION OF JUDGE CREMONA

I have agreed with the majority of my brother judges in the finding of the violations of the Convention indicated in the judgment. But having come to the conclusion, along with them, that certain punitive measures complained of in this case (strict arrest and committal to a disciplinary unit) were in fact deprivations of personal liberty also in the context of the special characteristics and exigencies of military life, I feel that certain other points become pertinent, and on these points, which I am briefly setting out hereunder, I find myself, with respect, in disagreement with the conclusions reached by the majority of my colleagues.

In the first place, having already excluded certain punitive measures (also described as arrests) from the purview of deprivation of liberty for the purposes of Article 5 § 1 of the Convention solely on the accepted ground that "when interpreting and applying the rules of the Convention in the present case, the Court must bear in mind the particular characteristics of military life and its effects on the situation of individual "members of the armed forces" (paragraph 54 of the judgment), then, in proceeding to identify as possible charges of a criminal nature (for the purposes of Article 6 § 1 of the Convention) certain "disciplinary charges" which involve liability to punishments entailing unquestionable deprivation of liberty, I am unable to distinguish further, as the majority of my colleagues do (paragraph 82), particularly on the basis of the relative duration of such deprivation of liberty.

Thus I find that also in the case of Mr. Engel (and not only in that of Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul, as stated in paragraph 88 of the judgment) the position was one of the determination of a criminal charge against him, and since the hearing in his case too, as in that of the others, took place in *camera*, there is also in respect of him a violation of Article 6 § 1, irrespective of the short duration of the strict arrest to which he was liable. The question of the assessment of the risk to which he was in practice exposed on 7 April 1971 cannot in my view alter the existing legal situation.

In paragraph 63 it is accepted in the judgment that the provisional arrest inflicted on Mr. Engel in the form of strict arrest did have the character of deprivation of liberty and this, as therein stated, despite its short duration. While appreciating that what I am about to say is not quite the same thing though the basis is essentially common, I feel that when considering the true nature of a criminal charge, liability to a punishment entailing unquestionable deprivation of liberty should also be viewed irrespective of its duration. In such a case the nature of the punishment itself in fact overrides its duration. An established deprivation of personal liberty cannot, without injury to the spirit of the Convention, be considered as obliterated by the shortness of its duration, also in

the process of determining, for the purposes of Article 6 § I of the Convention, the true nature of a criminal charge. With particular reference to what is stated in the last sub-paragraph of paragraph 82 of the judgment, it is my belief that the detriment involved in a deprivation of personal liberty, once established as such, cannot (as is done there) properly be qualified by the quantitative concept "not appreciable" nor indeed judged by reference to time, except only for the purposes of the relative gravity.

Another point concerns Article 6 § 3 (c) of the Convention, which, among certain minimum rights guaranteed to a person charged with a criminal offence, includes the right "to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require". I do not propose to controvert the fact that this right as a whole and as formulated in this provision is not in every respect an absolute right. But then I do believe that this important right of the accused cannot be subjected to the limitation that the legal assistance (in this case a fellow-conscript with legal qualifications chosen by the applicants themselves) be confined exclusively to any points of law arising in the case.

It will be recalled in this connection that at the time of the measures complained of, the Supreme Military Court in practice granted legal assistance in certain cases where it was expected that the person concerned would not be able himself to cope with the special legal problems raised in his appeal and such legal assistance was confined to the legal aspects of the case. This limitation is in fact the subject of complaint here and I find that its application in the case of the applicants mentioned in paragraph 91 of the judgment is in violation of Article 6 § 3 (c) of the Convention. The legal assistance mentioned in this provision refers to the case as a whole, that is to say, in all its aspects, both legal and factual. Indeed it is only too clear that every case is made up of both law and fact, that these are both important for the defence (which is what this provision is intended to protect) and that at times it may also not be too easy to separate one from the other.

In particular, it is, with respect, hardly reasonable to seek to justify the situation complained of, as the majority of my colleagues do in the third sub-paragraph of paragraph 91 of the judgment, on the ground that "the applicants were certainly not incapable of personally providing explanations on the very simple facts of the charges levelled against them". Indeed, quite apart from the questionable simplicity of the facts of the charges or at any rate some of them, the essential point here is not the matter of providing explanations, but the matter of adequately defending oneself against a criminal charge. The right guaranteed in Article 6 § 3 (c) is a vital right of the accused and indeed of the defence in general and is designed to ensure that proceedings against a person

criminally charged will not be conducted in such a way that his defence will be impaired or not adequately put. Nor is the right to legal assistance of one's own choosing, as enshrined in this provision, conditional on the person charged being incapable of defending himself (or, as stated in the judgment, providing explanations) in person. Furthermore, here the question clearly was not that the applicants were unable to defend themselves in person, but that they showed themselves unwilling to do so, preferring, as entitled to do under the Convention, to be defended (in respect of not only the legal but also the factual aspects of the charges against them) by a lawyer of their own choosing. That lawyer was in fact accepted, but then his services in the defence of the applicants were, as already stated, in my view unjustifiably restricted.

Another point concerns the failure to call two witnesses for the defence of Mr. de Wit (named by him), a failure of which he also complained in this case, invoking Article 6 § 3 (d) of the Convention, which guarantees to a person charged with a criminal offence, among certain other minimum rights, the right "to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him". Again, there is no gainsaying the fact that this is not an absolute right and is limited, for instance and to mention but one factor, by the concept of relevance. Now when Mr. van der Schans assisting the delegates of the Commission (he had previously also represented the applicants before the Commission) put it to this Court that the witnesses for the defence who were not ordered to appear were witnesses who could have helped the case for the defence (they were described as "eye-witnesses"), the Government representatives countered by saying that in view of the fact that Mr. de Wit had made a declaration acknowledging certain facts, "there was no need for further witnesses" (verbatim report of the public hearing of 29 October 1975). But, without here wishing to interfere unduly with the decisions of national jurisdictions and apart from the fact that Mr. de Wit's declaration covered only part of the charge against him (in it he certainly denied certain parts of the charge, as may be seen from the relevant decision), what was stated by the Government representatives seems to indicate that the non-admission of Mr. de Wit's two witnesses out of the three proposed by him (as against the admission of five witnesses against him) was not grounded on such justifiable considerations as, for instance, relevance, but rather on their becoming unnecessary because of certain of the accused's statements, which in my view, at least on the basis of what is before me, is not justifiable.

JOINT SEPARATE OPINION OF JUDGES
O'DONOGHUE AND PEDERSEN

We are in agreement with the view that no breach has been found in

any of the cases before the Court under Articles 10, 11, 14, 17 and 18 of the Convention. It is clear from the judgment that the difficulties arise from the consideration of the applicability of two-Articles 5 and 6. These Articles can be said to have a certain inter-relationship because if Article 5 is applicable in the sense that there has been a deprivation of liberty involving a criminal charge the full impact of the obligation to comply with Article 6 will follow.

We feel unable to adopt the conclusion of the majority of the Court that the clear obligation of members of the armed forces to observe the code of discipline applicable to such forces is an unspecified obligation and therefore outside the reach of Article 5 § 1 (b). There is a clear distinction in our opinion between the obligation of citizens at large to obey the law and the special position of military personnel to obey the disciplinary code which is a vital and integral constituent of the force of which they are members.

Apart from the considerations set out in the separate dissenting opinion of MM. Fawcett and others [pp. 74–75 of the Report]¹⁾, with which conclusion we fully agree, there is an elementary factor which should be looked at in the structure and character of a military establishment in any country which is party to the Convention. This factor is the disciplinary code, the maintenance of which is vital to the very continued existence of an armed force, and quite different from any other body or association which purports to exercise a measure of discipline over its members.

The special importance of discipline in an armed force and the recognition of this by its members, lead us to take the view that you have here a clear case of a specific and concrete obligation prescribed by law and imposed on the members. In the light of these considerations we are satisfied that in none of the cases before the Court has there been a breach of Article 5 § 1 of the Convention because of the exception stated in Article 5 § 1 (b).

What is described as the provisional detention of Mr. Engel commenced with his arrest on 20 March 1971. The Military Discipline Act of 1903 sanctioned such an arrest and detention but Article 45 of that Act restricted the period of provisional detention to twenty-four hours. In the events which took place in Mr. Engel's case there was an excessive detention of twenty-two hours and this excess was unlawful. But in the case of Mr. Engel we consider that the whole period during March to June 1971 be taken into account. The Ministerial decision to suspend the execution of his punishments to allow him to take his examination and the reduction of the several penalties in April must be balanced against the definite but technically excessive detention of twenty-two hours. In all these circumstances we would not hold that the Netherlands Govern-

¹⁾ *Note by the Registry*: Page-numbering of the stencilled version.

ment committed a breach of Article 5 § 1 of the Convention.

As we regard the breaches of the applicants as disciplinary offences, concerned only with the applicants' conduct as servicemen and with their military obligations (cf. § 122 of the Commission's report), it follows that the question of "the determination of his civil rights and obligations" as stated in Article 6 § 1 of the Convention does not arise for any of the applicants.

For the same reasons we are of the opinion that there was no contravention of Article 6 in dealing with the cases, and in not treating any of them as in essence criminal charges requiring the application of the process contained in that Article.

It is to be recognised that difficulty may be experienced by States in dealing with cases which are a breach of discipline and at the same time an offence under the criminal law. It seems to us that a test should be whether the complaint is predominantly a disciplinary breach or a criminal offence. If the latter, the provisions of Article 6 must be observed. The nature of the complaint and the punishment prescribed under the disciplinary code and under the criminal law would be helpful pointers as to the course to be followed in order to comply with the Convention. Any attempt to dilute the procedure in the case of a grave crime by treating it as a disciplinary infraction would in our opinion be such a serious abuse, and indeed quite powerless under the Convention to exclude the application of Article 6 and would oblige full compliance with the requirements of that Article.

We have derived much assistance from the separate opinion of Mr. Welter and in particular we agree with his view expressed in paragraph 9 of the opinion and his reasons given why Article 6 was not applicable to any of the five applicants.

It follows from the foregoing that no questions arise under Article 50.

SEPARATE OPINION OF JUDGE THOR VILHJALMSSON

1. I feel unable to go along with the reasoning of the majority of the Court expressed in paragraph 62 of the judgment. There the majority finds that *aggravated arrest* under the 1903 Act is not a deprivation of liberty within the meaning of Article 5 of the Convention. In my opinion it is. This is both because of its nature and its legal character.

As is described in paragraph 19 of the judgment, servicemen undergoing aggravated arrest are not allowed the same freedom of movement as other servicemen. These restrictions deviate clearly from the usual conditions of life within the Netherlands armed forces. Thus the servicemen concerned have to remain during off-duty hours in a specially designated place, cannot go to the recreation facilities open to others in the same barracks and often sleep in special rooms.

The view that this treatment is tantamount to deprivation of liberty is strengthened by its purpose which obviously is punitive. It is also worth noting that we have here a treatment in respect of which the term *arrest* is used and this in itself indicates a deprivation of liberty.

What is stated above does not lead me to find a breach of Article 5 of the Convention as regards the aggravated arrest of Mr. de Wit (paragraph 41 of the judgment) and of Mr. Dona and Mr. Schul (paragraph 65 of the judgment). This conclusion is based on my interpretation of Article 5 § 1 (b) of the Convention dealt with below. In the case of Mr. de Wit it is also based on the fact that he served aggravated arrest after a decision was rendered by the Supreme Military Court of the Netherlands.

2. Article 5 § 1 (b) of the Convention permits "the lawful arrest or detention of a person . . . in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law". The majority of the Court, in agreement with the majority of the Commission, finds this provision not applicable in the present case (paragraph 69 of the judgment). I cannot agree with the majority on this point. Any country which has a military service organises it on the basis of well-established principles, which in the case of the Netherlands are specified in the laws and regulations mentioned in the judgment. These rules form a distinct entity and they impose upon servicemen certain specific obligations. It seems to me that, far from endangering respect for the rule of law, this body of rules falls under the above-cited provision of Article 5 § 1 (b).

This conclusion, nevertheless, does not apply to the provisional detention of Mr. Engel in excess of the twenty-four hours permitted by Article 45 of the 1903 Act (paragraph 26 of the judgment). On this particular point I am in agreement with the majority of the Court (see paragraph 69).

3. In paragraph 91 of the judgment, the majority of the Court sets out its opinion in connection with sub-paragraphs (c) and (d) of Article 6 § 3 of the Convention. I do not share this opinion.

As to Article 6 § 3 (c), a natural reading of the text seems to me to indicate that it is up to the accused to decide whether he defends himself in person or entrusts this task to a lawyer. This, moreover, is in line with the general principles of law reflected in Article 6. I fail to see how, in a given case, a court – not to speak of an administrative authority – can reasonably decide to what degree the accused is capable of conducting his own defence. I therefore find a breach of Article 6 § 3 (c) in the case of Mr. de Wit, Mr. Dona and Mr. Schul.

As to Article 6 § 3 (d) of the Convention, I agree with the majority of the Court when it states in paragraph 91 of the judgment that this provision does not require the examination of every witness that an accused person may wish to have called. I am also of the opinion, like the majority,

that "equality of arms" is an important point when this provision is interpreted. Nevertheless, this provision entitles a person charged with a criminal offence to have witnesses on his behalf heard by the tribunal dealing with his case unless legally valid reasons are given for not doing so. This Court has, it is true, somewhat incomplete information on the facts concerning the alleged violations of Article 6 § 3 (d). It is stated that in the case of Mr. de Wit the calling of two witnesses was prevented at every juncture (paragraphs 42 and 91 of the judgment). This has in my opinion not been refuted. Even if the complaints officer on 5 March 1971 heard witnesses (paragraph 41), this cannot count as a fulfilment of the obligation under Article 6 § 3 (d) because he is not a court or a tribunal within the meaning of Article 6 § 1. Accordingly I find a violation of Article 6 § 3 (d) in the case of Mr. de Wit. On the other hand I agree with the majority of the Court in not finding a breach of this provision in the case of Mr. Dona and Mr. Schul as it has not been established that they made any request to the Supreme Military Court in this respect.

SEPARATE OPINION OF JUDGE BINDSCHEDLER-ROBERT

[Provisional translation]

I am in agreement with the operative provisions of the judgment, except the two items concerning Mr. Engel's provisional arrest. These items record the finding that this arrest violated Article 5 § 1 of the Convention, firstly, since no justification is to be found for it in any sub-paragraph of this provision (item 4), and secondly, because it exceeded the period of twenty-four hours stipulated by Netherlands law and insofar as it exceeded this period (item 5).

1. The difference of opinion over the first item reflects a fundamental disagreement on the applicability of Article 5 § 1 in the matter.

The first part of the section "as to the law" of the judgment is based on the idea that Article 5 § 1 is applicable *de plano* to disciplinary measures and penalties occasioning deprivation of liberty imposed in the context of military disciplinary law. It follows from this (i) that disciplinary penalties occasioning deprivation of liberty would comply with the Convention only if imposed by a court, in conformity with Article 5 § 1 (a); and (ii) that, in conformity with sub-paragraph (c), there may be provisional arrest or detention only for the purpose of bringing the person arrested before the competent legal authority, and not before the hierarchical superior even if he is empowered to impose a disciplinary penalty. Whilst, on the facts of the case, the first of these consequences does not result in the finding of a violation of the Convention, the second leads the Court to conclude that there has been a violation of Article 5 § 1 as regards Mr. Engel's provisional arrest.

To my great regret, I cannot share this point of view; I think that, despite the apparently exhaustive nature of Article 5 § 1, the measures and penalties of military disciplinary law should not be put on the scales of Article 5 § 1. Here are my reasons:

1. Account must be taken of the nature of military service and the role of disciplinary law in instilling and maintaining discipline which is a *sine qua non* for the proper functioning of that special institution, the army. It is not enough to adopt, as does the Court, a narrow concept of deprivation of liberty; what must be borne in mind is the whole system of disciplinary law. Military discipline calls in particular for speedy and effective measures and penalties, adapted to each situation, and which, therefore, the hierarchical superior must be able to impose.

2. The Convention itself recognises in its Article 4 § 3 (b) the special characteristics of military service. This provision reflects a basic option for the Contracting States and establishes in a general way the compatibility with the Convention of military service. The derogations from and restrictions on the fundamental rights to which it may give rise – for example, the right to liberty of movement guaranteed by Article 2 of Protocol no. 4 – are thus not contrary to the Convention, even if there is no express reservation about them. Now the system of discipline peculiar to the army constitutes one of these derogations; Article 5 § 1 does not concern military disciplinary law and its exhaustive nature relates only to situations in civil life. Judge Verdross is right to emphasise in his separate opinion that disciplinary penalties in the framework of military service are *sui generis*.

3. The fact that disciplinary law does not fall under Article 5 § 1 is the only explanation for the wording of this provision and its complete lack of adaptation to the situations which military disciplinary law concerns. These factors, as well as the place of Article 5 in the Convention and its logical link with Article 6, are an indication that the drafters of the Convention really had in mind situations belonging to criminal procedure.

4. The above points are corroborated by the way in which the States party to the Convention have dealt with the question in their domestic law. Even today, in their military disciplinary law, the hierarchical superior is generally the authority empowered to take measures or impose penalties whether occasioning deprivation of liberty or not. Some States certainly provide for judicial review but this does not always have a suspensive effect; furthermore, Article 5 § 1 (a) makes no distinction in its requirements between the different authorities. The governments do not seem to have envisaged the possibility that their military disciplinary law – as opposed to their military penal procedure – could be affected by the Convention. It appears difficult in these circumstances to countenance an interpretation that disregards so widespread a conception, namely, the "common denominator of the respective legislation of the various

"Contracting States", to adopt the Court's language in another context (paragraph 82 of the judgment).

I conclude from the above that Mr. Engel's provisional arrest, since it occurred in the framework of disciplinary procedure, was not subject to Article 5 § 1 (a) and that, as a result, it has not violated this provision on the ground that Mr. Engel was arrested and detained for the purpose of being brought before this hierarchical superior and not before a legal authority.

2. That Article 5 § 1 is inapplicable to disciplinary law does not mean that disciplinary measures and penalties escape supervision altogether. In point of fact, as is stated in the judgment, Article 6 gives the Convention institutions the possibility of correcting excessive extension of the scope of disciplinary law; furthermore there is ground for saying that the measures and penalties in disciplinary law that involve deprivation of liberty do not escape the requirement of lawfulness which underlies the whole of Article 5.

Mr. Engel's provisional arrest can certainly be assessed from this angle. However, although I admit that it was initially tainted with unlawfulness to the extent that it lasted more than twenty-four hours, I cannot agree with the item in the operative provisions of the judgment which records a violation of the Convention in this respect. The State which redresses injury caused contrary to international law expunges by that very act its international responsibility; to afford it this possibility is precisely the meaning of the rule on exhaustion of domestic remedies (cf. Guggenheim, *Traité de droit international public*, vol. II, p. 23). In the case before us, the State completely redressed Mr. Engel's injury when the authority hearing the appeal decided that the two days' strict arrest to which he had been sentenced would be deemed to have been served during the provisional arrest. In these circumstances it is no longer appropriate for the operative provisions of the judgment to record a violation of the Convention. This approach is not contrary to the Court's case-law; each time it has held that the reckoning of detention on remand as part of a sentence did not prevent it from taking the unlawfulness of that detention into account, there had been a detention of long duration for which the deduction did not amount to complete reparation. Moreover, the question has been pleaded before the Court in the context of affording just satisfaction (cf. for example, the Neumeister case, judgment of 7 May 1974, Series A no. 17, pp. 18-19).

SEPARATE OPINION OF JUDGE EVRIGENIS

(Translation)

1. To my great regret I have not been able to concur with the majority

of the Court on items no. 3, 14, 15 and 16 of the operative provisions of the judgment. These are the points which caused me to disagree:

a. The majority of the Court thought that the committal of Mr. Dona and Mr. Schul to a disciplinary unit, by virtue of a decision of the Supreme Military Court of the Netherlands, met with the requirements of Article 5 § 1 (a) of the Convention. Their sentence to a punishment involving deprivation of liberty emanated, according to the majority of my colleagues, from a "court" within the meaning borne by this term in Article 5 § 1 (a). The Military Court, to adopt the terminology used in our Court's case-law, was a court from the organisational point of view; yet it seems on the other hand difficult to regard the procedure prescribed by law and in fact followed before it in the present cases as being in conformity with the conditions that should be satisfied by a judicial body corresponding to the notion of a court, within the meaning of Article 5 § 1 (a). Two aspects of this procedure appear to me not to fulfil these conditions, namely, the freedom of action allowed to the accused's lawyer on the one hand and the taking of evidence on the other.

On the first aspect, the facts noted by the Court (judgment, §§ 32, 48, 91) reveal an important restriction on the defence lawyer's freedom of action before the Military Court when it hears a disciplinary case like those now before us. The lawyer may not, in fact, take part in the proceedings except to deal with legal problems and, what is more, only with any specific legal problems that might be presented by his client's appeal, such as, for example, the questions that would be raised by the entry into play of the European Convention on Human Rights. Furthermore, there are good reasons for thinking that the lawyer is not allowed to plead during the hearing (cf. the reference to the report dated 23 December 1970 of the acting Registrar of the Netherlands Supreme Military Court, decision on admissibility, report of the Commission, p. 99¹). Taking these restrictions into account, it seems difficult to reconcile the procedure in question with the notion of a court within the meaning of Article 5 § 1 (a); this, let us not forget, is a court which imposes sanctions involving deprivation of liberty (cf. De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, pp. 41-42, § 78-79, and (b) below).

The same points also apply to the second procedural aspect mentioned above, namely, the procedure prescribed by law and followed in practice for taking evidence before the Military Court when it sits as a disciplinary tribunal. According to the facts noted by the Court and bearing in mind the provisions of Netherlands law applicable in this case (cf. §§ 31 and 91 of the judgment), the attendance and hearing of defence witnesses apparently cannot take place in conditions ensuring the guarantees for the defence which I consider that a trial must provide if it involves the im-

¹) *Note by the Registry*: Page-numbering of the stencilled version.

position of a punishment occasioning deprivation of liberty and if it is to be fair. For these reasons I have had to conclude that there has been a violation of Article 5 § 1 in the case of Mr. Dona and Mr. Schul.

Having said this, I think that, once the Court had held that the charge against these two applicants was "criminal" (Article 6, judgment §§ 80 et seq., in particular § 85 *in fine*), it should have refrained from examining whether the Military Court corresponded to the notion of a court within the meaning of Article 5 § 1 (a). Whilst the expression "court" is, in principle, an autonomous concept in each of the above-mentioned provisions, this nevertheless does not alter the fact that the court mentioned in Article 5 § 1 (a) must meet the requirements of Article 6 when, as in the present case, the penalty occasioning deprivation of liberty which it imposes is finally deemed to be the outcome of a criminal charge and hence to fall within Article 6. It is permissible, in appropriate cases, for the court mentioned in Article 5 § 1 (a) not to fulfil all the conditions stipulated by Article 6 for a criminal court. The converse seems both logically and legally difficult. If a penalty occasioning deprivation of liberty was inflicted by court that had to meet the conditions of Article 6, there is no point in asking the further question whether that court complied with the notion of a court within the meaning of Article 5 § 1 (a).

b. The same reasons have led me to believe that I must dissent from the opinion of the majority of the Court on items 14, 15 and 16 of the operative provisions of the judgment. I will thus do no more than refer to the remarks set out under 1 (a) above.

The fact remains that I think that the examination of the cases of committal to a disciplinary unit in the light of the notion of "criminal charge" in Article 6 calls for some observations of a more general nature. I take the liberty of putting them forward as I wish to demonstrate that on these points my disagreement with the majority is more pronounced.

When imposing the penalty of committal to a disciplinary unit (case of Mr. Dona and Mr. Schul) or when reviewing such a penalty imposed by a non-judicial authority (case of Mr. de Wit), the Military Court was acting under Netherlands law as a disciplinary tribunal. If and to the extent that the Military Court was not dealing with conduct that could be sanctioned by penalties occasioning deprivation of liberty, its procedure could not in principle be considered contrary to the Convention. However, our Court thought, and rightly moreover, that the above-mentioned cases not only involved punishments occasioning deprivation of liberty, but also were covered by the notion of "criminal charge" within the meaning of Article 6 of the Convention. It thus had to investigate whether the Military Court afforded the guarantees that this provision requires of a criminal court. The majority considered that in the present case those guarantees were present, except the requirement of Article 6 § 1 that the hearings be in public. Now the picture of the criminal court presented

by the opinion of the majority seems to me hardly reconcilable with the minimal requirements of Article 6 for the ideal criminal court. Indeed I find it very hard to admit that a criminal court, irrespective of its level or jurisdiction, can, without contravening the provisions of Article 6, operate with a defence lawyer subject to important restrictions on the freedom of action traditionally allowed in the criminal procedure of the democratic countries in Europe and with rules of taking evidence little favourable to the accused. Of course, one cannot attribute these deficiencies to the Military Court which, it must be remembered, was acting under Netherlands law in the present cases as a disciplinary tribunal and did not therefore normally have to enquire whether it was complying with Article 6 of the Convention. It is our judgment which, by drawing the borderline beyond which the disciplinary becomes the criminal, requires retrospectively, by virtue of the Convention, that a disciplinary tribunal should have afforded the guarantees of a criminal court. Now I fear that the majority opinion, to the extent that it restricts these guarantees, may take the interpretation of Article 6, and especially the notion of a criminal court, on a path which, may I say, would not be free of risks. I would also like to point out in the same context that the classification under the Convention of a question as criminal, whether or not this corresponds to the conceptions of the relevant national law, must bring into play the guarantees of Article 7 of the Convention as well.

c. In finding a violation of Article 5 § 1 for the reasons given in 1 (a) above, I should logically conclude that there was a violation of Article 5 § 4 in the case of Mr. Dona and Mr. Schul (item no. 7 of the operative provisions of the judgment). If the Supreme Military Court, which, according to the judgment, performs cumulatively the functions both of the court mentioned in Article 5 § 1 (a) and of the court mentioned in Article 5 § 4; did not comply with the former paragraph's notion of a court, likewise it would also not comply in principle with the latter paragraph's notion of a court. I have, however, agreed with the majority on this point, taking into account that under Netherlands law there is a civil court with general jurisdiction before which the legality of any deprivation of liberty may be challenged by summary application (Article 289 of the Civil Procedure Code and Sections 2 and 53 of the Judicature Act).

2. My vote on item 6 of the operative provisions of the judgment was to the effect that there was no violation, in the cases there mentioned, of Articles 5 § 1 and 14 taken together. If the question had been put, I would for the same reasons (judgment, §§ 72 et seq) have voted the same way as regards the complaints before the Court which were not considered to concern deprivations of liberty. The court, however, thought it was able not to retain these cases for the reasons set out in paragraph 71 of

the judgment. I cannot share this view. According to the Court's case-law (case relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium, judgment of 23 July 1968, Series A no. 6, pp. 33–34, § 9; National Union of Belgian Police Case, judgment of 27 October 1975. Series A no. 19, p. 19, § 44), a “measure which is in conformity with the requirements of the Article enshrining the right or freedom in question may however infringe Article 14 for the reason that “it is of a discriminatory nature”. Article 14 obliges States to secure “without discrimination” the enjoyment of the rights and freedoms set forth in the Convention. The Convention thus prohibits any discrimination appearing in the context of the enjoyment of a right which it guarantees, whether such discrimination takes the positive form of measures enhancing the enjoyment of that right, or the negative form of limitations, legitimate or otherwise, on that right. I can hardly conceive how one could, *a fortiori*, make a distinction under Article 14, as interpreted by the Court, between measures involving an unlawful limitation on the right in question and measures tolerated by the Convention. Discriminatory treatment by measures in either of these two categories may lead to a discrimination in the enjoyment of rights that must be subject to supervision under Article 14 of the Convention. The Court should therefore have examined from the point of view of their conformity with Article 14 as well, those of the penalties brought to its attention which it finally considered not to involve deprivation of liberty.

**HET ARREST VAN HET EUROPESE HOF
VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS
VAN 8 JUNI 1976**

door prof. mr. A. D. Belinfante

1. Ik wil hieronder twee theoretische problemen behandelen, die in de zaak van de "Vijf soldaten tegen Nederland", zoals zij onofficieel werd aangeduid, ofwel „De zaak Engel en anderen" zoals het Hof haar noemt, zijn gerezen. Ik wil daarbij afzien van de individuele merites van iedere zaak, die door de verscheidenheid van de omstandigheden verschillen, maar mij beperken tot twee hoofdproblemen, die van betekenis zijn voor de vraag, of en in hoever het militaire tuchtrecht mee beheerst wordt door de Europese conventie voor de rechten van de mens. Het zijn in het bijzonder twee artikelen, die ik hier wil behandelen, en wel artikel 5, eerste lid, en 6, eerste lid, van de Conventie, en de vragen waartoe deze artikelen met betrekking tot het militaire tuchtrecht aanleiding geven.

Ter vereenvoudiging van de lectuur van wat volgt, geef ik hieronder eerst de tekst van de artikelen weer.

Artikel 5

1. Een ieder heeft recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve in de navolgende gevallen en langs wettelijke weg:

a. indien hij op rechtmatige wijze wordt gevangen gehouden na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;

b. indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen wordt gehouden, wegens weigering een overeenkomstig de wet door een rechter gegeven bevel op te volgen of teneinde de nakoming te verzekeren van een door de wet voorgeschreven verplichting;

c. indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gevangen gehouden teneinde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer redelijke termen aanwezig zijn om te vermoeden, dat hij een strafbaar feit heeft begaan of indien er redelijke gronden zijn om aan te nemen, dat het noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten, nadat hij dit heeft begaan;

d. in geval van rechtmatige gevangenhouding van een minderjarige met het doel in te grijpen in zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige gevangenhouding, teneinde hem voor het bevoegde gezag te geleiden;

e. in het geval van rechtmatige gevangenhouding van personen, die een besmettelijke ziekte zouden kunnen verspreiden, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers;

f. in het geval van rechtmatige arrestatie of gevangenhouding van per-

sonen teneinde hen te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of indien tegen hen een uitwijzings- en uitleveringsprocedure hangende is.

enz.

Artikel 6

1. Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging heeft een ieder het recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaak kan aan de pers en het publiek worden ontzegd, gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé-leven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden.

enz.

De grote vragen, die nu rijzen zijn deze:

a. Indien langs tuchtrechtelijke weg een arreststraf wordt opgelegd of plaatsing in een tuchtklasse, is dan artikel 5 op die straf toepasselijk? Hetzelfde geldt voor disciplinair voorlopig arrest. Mag met andere woorden een tuchtrechtelijke vrijheidsbeneming alleen plaats vinden, indien een van de gevallen a-f van artikel 5, eerste lid, aanwezig is?

b. Indien een feit zowel strafrechtelijk als tuchtrechtelijk kan worden afgedaan (de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen), is dan op de disciplinaire procedure ook artikel 6 van toepassing? Moeten alle eisen, die daarin aan de "strafvervolging" worden gesteld, ook gelden voor de disciplinaire procedure?

2. Nederland heeft deze zaak ernstig verdedigd. Merkwaardigerwijze niet, omdat het bij de zaak in kwestie groot belang had. Het stelsel van arreststraffen en van plaatsing in een tuchtklasse is in de laatste jaren op de helling geplaatst en het is in de huidige praktijk geheel anders dan het was in de zaken, die in het arrest worden behandeld. Er waren evenwel andere motieven om te verdedigen, dat het indertijd bestaande stelsel niet in strijd met de Conventie kwam.

Een uitspraak, dat ieder militair arrest beheerst wordt door artikel 5 van de Conventie zou niet alleen voor Nederland van belang zijn, maar wellicht voor andere landen, wier tuchtrecht minder vooruitstrevend gewijzigd is, in nog veel grotere mate. Kennelijk is bij de totstandkoming

van het verdrag aan het militaire tuchtrecht niet gedacht. Toen Frankrijk tenslotte in 1974 de Conventie ratificeerde (dus toen de zaken Engel en anderen reeds liepen) heeft het een reserve gemaakt ten aanzien van de toepasselijkheid van de artikelen 5 en 6 op het militaire tuchtrecht.

Toch had ook Nederland belang bij de uitspraak van het Hof. Het militaire tuchtrecht is niet het enige tuchtrecht. Ook het penitentiaire tuchtrecht voorziet in een soort arreststraffen. De dubbele rechtsweg van strafrecht en tuchtrecht voor hetzelfde feit komt ook in andere tuchtrechten voor. De ambtenaar, die de kas verduisterd heeft, kan zowel tuchtrechtelijk als strafrechtelijk vervolgd worden. Eenzelfde situatie kan zich voordoen ten aanzien van medici, advocaten. Ook ten aanzien van die tuchtrechten rijst dan de vraag, of artikel 6 van het Verdrag op de tuchtrechtelijke procedure in bepaalde gevallen van toepassing is. Kortom: alle rechtsstelsels kennen disciplinaire sancties met betrekking tot bepaalde groepen voor gevallen, waarin het functioneren van de leden van die groep als zodanig in het geding is. Van die sanctiesystemen is het militaire tuchtrecht er slechts een. Met die systemen is bij de opstelling van de artikelen 5 en 6 geen rekening gehouden. Onder de aandacht van het Hof moest worden gebracht, dat onverkorte toepasselijkheid van de artikelen 5 en 6 op tuchtrechtelijke stelsels op heel andere terreinen dan het militaire tuchtrecht tot moeilijkheden zou leiden.

3. Men kent de rechtsgang, die gevolgd moet worden, om een beslissing van Europese instanties over de toepasselijkheid van de Conventie te laten vaststellen. Wie schending van een bepaling van het Verdrag pretendeert, moet eerst de nationale rechtsgang tot in hoogste instantie afwerken. Daarna kan hij zich wenden tot de Europese Commissie, die een mening formuleert en die aan het Comité van Ministers kan voorleggen. De Commissie en de staten, die partij waren bij het geding, kunnen de beslissing van het Europese Hof inroepen, dat een bindende beslissing kan geven.

In het geval Engel en anderen hebben zowel de Commissie als Nederland de beslissing van het Hof ingeroepen, nadat de Commissie op 19 juli 1974 haar rapport had vastgesteld.

Hoewel het Hof als algemene regel krachtens artikel 21 van zijn reglement met een kamer van zeven leden kennis neemt van aangebrachte zaken, heeft het in dit geval, gezien het belang van de zaak, overeenkomstig artikel 48 van zijn reglement de zaak in een plenaire zitting van het Hof behandeld.

4. Thans het eerste grote probleem: worden tuchtrechtelijke arreststraffen beheerst door artikel 5 van de Conventie? Mogen dergelijke straffen alleen worden opgelegd in de gevallen, die in de punten a-f van artikel 5, eerste lid, zijn opgesomd? In beginsel zegt het Hof: ja. Dat volgt alleen

al uit de tekst, die zegt, dat vrijheidsbeneming alleen mogelijk is „in de „volgende gevallen“. Partijen hebben, zegt het Hof, in punt 57 van het arrest, van het begin af aan geweten, dat er tuchtrechtelijke vrijheidsstraffen bestonden en zij hebben altijd gemeend, dat een dergelijk systeem op zichzelf niet in strijd met de Conventie was, afgezien van bijzondere gevallen.

Wat bedoelt nu de tekst met de uitdrukking „recht op persoonlijke „vrijheid“? Dat betekent alleen, dat men niet willekeurig mag worden gearresteerd en gevangen gehouden. Niet voor niets gebruikt artikel 5 ook herhaaldelijk die termen, als het de vrijheidsbeneming nader wil aanduiden.

Natuurlijk zijn er zekere vrijheidsbeperkingen, die uit de concrete situatie van de mens voortvloeien zonder dat zij echter arrestatie of gevangenhouding zijn. De hele militaire dienst is een zekere vrijheidsbeperking, evenals trouwens de ambtelijke dienst of de verplichtingen om op bepaalde plaatsen te werken, die uit een arbeidscontract voortvloeien. Die beperkingen van de bewegingsvrijheid berusten niet op arrestatie of gevangenhouding. Zij zijn dus geoorloofd onder artikel 5 van het Verdrag.

Dat betekent, dat die arreststraffen, die de betrokkenen veroorloven hun normale vorm van leven in de militaire maatschappij, met de beperkingen die deze nu eenmaal oplegt, voort te zetten, geen vrijheidsberoving in de zin van de Conventie is. Dat geldt voor licht arrest en voor verzwaard arrest. De militair kan dus in arrest worden geplaatst, ook indien er geen voorafgaande veroordeling door een rechter is, zolang het tenminste licht of verzwaard arrest betreft.

Anders ligt het ten aanzien van streng arrest en plaatsing in een tucht-klasse. Daardoor wordt het onmogelijk op normale wijze dienst te doen. Men wordt dus onderworpen aan meer vrijheidsbeperkingen dan het normale militaire leven oplegt. In feite wordt streng arrest in een cel ten uitvoer gelegd, zegt het Hof in punt 63, en dat verbreekt iedere verbinding met de normale militaire dienst. Hetzelfde geldt voor voorlopig arrest in de vorm van streng arrest. Ten aanzien van plaatsing in een tucht-klasse beslist het Hof, dat deze "in het betrokken geval" vrijheidsbeperking in de zin van het Verdrag was, enerzijds wegens de lange duur anderzijds wegens het feit, dat de betrokkenen's nachts in een cel werden geplaatst.

Het Hof neemt duidelijk een ander standpunt in dan de Commissie gedaan had. De Commissie had in haar rapport het verzwaard arrest als vrijheidsbeneming in de zin van de Conventie beschouwd (punt 72 van het rapport) en ook de plaatsing in een tucht-klasse. In beide gevallen wijkt het Hof van de Commissie af. Verzwaard arrest valt niet onder artikel 5, zegt het Hof, en plaatsing in een tucht-klasse is "in de gegeven omstandighe-„den" wel vrijheidsbeneming in de zin van artikel 5, maar kan vermoedelijk bij ietwat verschillende feitelijke omstandigheden dat karakter verliezen, bv. wanneer de nacht niet meer in een cel doorgebracht wordt.

Het is, voor ons disciplinair stelsel, een theoretische kwestie.

De beslissing van het Hof is van grote betekenis voor tuchtstraffen in de gevangnissen. Deze kunnen niet veel anders dan afzonderlijke opsluiting zijn. Gaat men met het Hof ervan uit, dat men voor de toepasselijkheid van artikel 5 (en dus voor de vraag, of er sprake is van vrijheidsberoving in de zin van het Verdrag) als uitgangspunt de concrete situatie van de betrokkenen moet nemen, dan is duidelijk dat ten aanzien van gevangenen een geheel ander begrip van vrijheidsbeneming bestaat dan ten aanzien van burgers of van militairen. Burgers zijn in beginsel vrij te gaan, waarheen zij willen. Militairen daarentegen zijn tengevolge van de dienst op dat stuk aan zekere beperkingen onderworpen (die zelfs licht en verzaamd arrest kunnen meebrengen). Gevangenen zijn als zodanig juist onderworpen aan vrijheidsbeperking. Hun insluiting in een cel als tuchtmaatregel is ook geen arrestatie of vrijheidsbeneming, omdat zij al gearresteerd zijn en omdat hun vrijheid hun al, overeenkomstig artikel 5, eerste lid sub a, van de Conventie rechtmatig ontnomen is.

5. Zowel van de zijde van de Commissie, bijgestaan door de raadsman van de betrokken militairen, als van de zijde van de regering zijn tal van argumenten aangevoerd, waarom de Conventie wel of niet van toepassing zou zijn. De Commissie is, in het kielzog van de soldaten, voor alle mogelijke ankers gaan liggen. De regering, die vooral gepleit heeft, dat de Conventie geen rekening gehouden heeft met tuchtrecht, heeft het Hof alle mogelijke argumenten willen aanreiken om het verzuim bij de opstelling van het Verdrag alsnog ongedaan te maken. Dit heeft geleid tot behandeling, ook in het arrest van het Hof, van een aantal nogal onwezenlijke problemen. Ik wil die hier niet behandelen, met uitzondering van één ervan.

Tuchtrechtelijke vrijheidsstraffen, zegt die redenering, zijn geoorloofd onder de Conventie, omdat zij dienen om „de nakoming te verzekeren van een „door de wet voorgeschreven verplichting” (artikel 5, eerste lid onder b). Onder die verplichtingen valt ook het naleven van de militaire tucht in het algemeen.

Het Hof volgt de regering hier niet. Als vrijheidsbeneming ter waarborging van de nakoming van een verplichting geoorloofd is, dan kan dat alleen betrekking hebben op specifiek door de wet voorgeschreven verplichtingen, bv. om niet in een auto te rijden na ongeoorloofd drankgebruik. De mogelijkheid ter vrijheidsbeneming mag niet bestaan ter verzekering van gehoorzaamheid van de wet in het algemeen. Als dat zo zou zijn, dan zou daarmee een administratieve detentie worden goed gepraat met het doel om te verzekeren, dat bepaalde mensen de wet in het algemeen niet zouden overtreden. Zo zou iedereen kunnen worden gedetineerd, aangezien de mogelijkheid bestaat, dat iedereen wel eens een wetsovertreding begaat.

Gelukkig is het Hof op dit verlegenhedenargument van Nederland niet ingegaan. Het heeft terecht zelf de consequenties van de gedachte overzien.

Het Hof volgt dezelfde redenering ook voor het voorlopig arrest. Dat heeft, zegt het Hof, een repressieve werking en heeft alleen betrekking op hetgeen gebeurd is. Als het anders was dan zou men echte vrijheidsstraffen kunnen opleggen zonder zich iets van artikel 5 aan te trekken omdat die de betrokkenen er wel eens toe zouden kunnen brengen geen strafbare feiten meer te plegen.

De redenering schijnt voor het voorlopig arrest in de vorm van streng arrest minder sterk dan voor de disciplinaire straffen. Aan de disciplinaire straf ligt altijd een bepaald feit ten grondslag, dat ook in de strafreden omschreven wordt. Maar voorlopig arrest wordt niet voor niets preventieve hechtenis genoemd. Dient dat alleen als voorschot op de definitieve strafrechtelijke of tuchtrechtelijke afdoening? Waarom heet het dan preventief? En waarom wordt er dan in de strafrechtelijke literatuur nog altijd over generale of speciale preventieve werking van het strafrecht (en ook van het tuchtrecht) gesproken? Maar het Hof is niet voor één gat gevangen: als men het begaan van nieuwe feiten wil verhinderen moet men artikel 5, eerste lid sub c, toepassen, dat voorlopige hechtenis toestaat, maar dan wel na rechterlijke beslissing of althans teneinde door voorgeleiding zo'n beslissing uit te lokken.

6. Ik kom nu tot de tweede vraag, die ik hierboven gesteld heb. Artikel 6, eerste lid, van de Conventie stelt bepaalde eisen aan het strafproces. Er moet een eerlijke en openbare behandeling zijn voor een onpartijdige rechter, die onafhankelijk is en bij de wet ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden uitgesproken. Kortom, een aantal redelijke naar onze begrippen normale eisen, die aan strafrechtspraak gesteld moeten worden.

Maar nu komt het probleem. In een aantal gevallen – en het militaire tuchtrecht is daar één van – stelt de nationale wetgever op bepaalde feiten tweeërlei soort sancties: een strafrechtelijke en een tuchtrechtelijke, soms naast elkaar, soms elkaar uitsluitend. Een feit kan namelijk tweeërlei implicaties hebben. Het kan zo belangrijk zijn, dat er een strafrechtelijke sanctie op moet staan, maar het kan anderzijds van betekenis zijn voor de functionering van een bepaalde maatschappelijke groep of organisatie, dat ook binnen die groep maatregelen moeten volgen. De laatste maatregelen zijn dan van tuchtrechtelijke aard. En zij worden niet opgelegd volgens de regels van strafvordering.

Een dergelijk stelsel kennen op verschillende maatschappelijke terreinen alle Europese landen. Noch de Commissie, noch de regering van Nederland, noch ook het Hof willen aan die soevereine bevoegdheid van de nationale wetgevers tornen. Maar er rijst wel een probleem en dat is het

probleem van de mogelijkheid om van de tuchtrechtelijke afdoening misbruik te maken teneinde de grondbeginselen van de Conventie te omzeilen. Commissie, regering en Hof zijn het er ook over eens, dat het niet mogelijk moet zijn om met iets, dat naar de uiterlijke vorm tuchtrecht is, de in artikel 6 opgesomde waarborgen voor een rechtvaardig strafproces te ontduiken. De hoeders van de Conventie, de Commissie en het Hof, moeten dus een nationaal tuchtrecht kunnen toetsen, teneinde vast te stellen of het een eigenlijk tuchtrecht is ofwel een versluierd strafrecht ter ontduiking van artikel 6.

Volgens welke beginselen moet een dergelijke toetsing nu plaats vinden? De Commissie gaat uit van de gedachte, dat er een autonoom **strafrecht**-begrip bestaat. Valt een feit, dat de nationale wetgever als tuchtrecht heeft gequalificeerd, onder het autonome strafrechtbegrip, dan is artikel 6 van toepassing.

Van Nederlandse kant is volgehouden, dat er geen autonoom **straf**-rechtsbegrip bestaat. Het strafrecht is een sanctiestelsel, geënt op normen, die elders in het recht te vinden zijn. Men vindt in alle handboeken, in alle landen, het strafrecht ook niet anders omschreven dan als het recht, dat te vinden is in het wetboek van strafrecht en de andere strafwetten. Terwijl men van het burgerlijk recht een materiële omschrijving geeft, is dat voor het strafrecht niet het geval. Op het nationale vlak is er geen autonoom strafrecht, dus te minder is dat op het internationale niveau te vinden.

De Commissie weet met dit begrip ook niet veel raad. Zij geeft geen definitie van dit autonome strafrecht door te omschrijven, wat nu, internationaal gezien, wel en niet onder strafrecht in de zin van artikel 6 behoort te vallen. Zij zegt alleen in punt 116 van haar rapport, dat als een feit zowel strafrechtelijk als tuchtrechtelijk afgedaan kan worden volgens de nationale wet, bepaalde eisen in acht genomen moeten worden. Dat zijn de min of meer verwaterde eisen van artikel 6 van de Conventie, waarbij o.a. voorkomt, dat appel op een onafhankelijke rechter van tuchtrechtelijke beslissingen mogelijk moet zijn. Afgezien van het feit, dat dat misschien een heel wenselijk standpunt is: het berust niet op de Conventie. Evenmin is dat het geval met de eis van de Commissie, dat in geval van dubbele vervolgingsmogelijkheid ook bij de tuchtrechtelijke procedure de minimumeisen van artikel 6 in acht genomen moeten worden.

Het bezwaar van Nederland tegen deze opvatting was vooral gelegen in haar **onduidelijkheid**. Daarom werd van die kant een andere oplossing voorgesteld. Toetsing van toepassing van tuchtrecht moet mogelijk zijn om **ontduiking** van de voor de strafprocedure gegeven regels van artikel 6 tegen te gaan. Die toetsing moet een marginale zijn. Men moet in beginsel de dubbele sanctie aanvaarden, maar niet, indien zij leidt tot feitelijke omzeiling van de waarborgen van artikel 6.

Het Hof gaat een belangrijk eind met de Nederlandse opvatting mee.

Het laat de nationale wetgever vrij om ieder feit tot een strafbaar feit te maken. Maar het acht daarentegen zichzelf bevoegd om ingeval van dubbele sanctie te beslissen, dat de tuchtrechtelijke in een bepaald geval in strijd met de Conventie komt. Zou het anders zijn, dan zou door het openen van een dubbel sanctiestelsel de nationale wetgever de voorschriften van de Conventie eenvoudig kunnen ontduiken. Of een feit onder een dubbel sanctiestelsel valt is eenvoudig na te gaan: men heeft maar het systeem van de nationale wetgever tot uitgangspunt te nemen.

Wanneer nu kan men zeggen, dat een tuchtrechtelijk opgelegde sanctie in strijd komt met artikel 6, indien niet alle voorschriften van dat artikel in acht genomen zijn?

Daar is in de eerste plaats het geval, dat het als tuchtrecht in de nationale wet gepresenteerde sanctiestelsel geen werkelijk tuchtrecht is, in de zin, dat het niet betreft een bepaald omschreven groep en de wijze van functioneren van die groep of van haar organisatie. Een tuchtrecht, dat bv. voor alle Nederlanders zou gelden, is geen tuchtrecht, maar verkapt strafrecht. Het is dan ook zeer twijfelachtig, of bv. het na de oorlog als tuchtrecht gepresenteerde Tribunaalbesluit, waarin veel waarborgen van artikel 6 ontbraken, op dit moment nog de toets van de kritiek van het Hof zou kunnen doorstaan.

Het Hof geeft nog een tweede toetsingscriterium. Ook indien het gaat om een werkelijk tuchtrecht, kan de vrijheidsstraf, die in het gegeven geval tuchtrechtelijk kan worden opgelegd, zo zwaar zijn, dat zij als een strafrechtelijke sanctie moet worden beschouwd (met alle waarborgen, die de Conventie daarvoor eist), gezien de tradities op dit stuk van de lidstaten en gezien de waarde, die de Conventie hecht aan de fysieke vrijheid van de persoon. Het tuchtrecht – daarop komt de redenering van het Hof neer – kan op het punt van vrijheidsstraffen slechts beperkt een uitzondering vormen op artikel 6 van de Conventie.

7. Om te laten zien in hoever het Hof het Nederlandse standpunt naderd, citeer ik een gedeelte uit een van de Nederlandse pleitnota's:

"Or, l'autorité européenne peut, par exemple, constater, que le système "disciplinaire prévu dans une loi ne regarde pas un groupe défini. Dans "ce cas on pourrait statuer, que l'infliction de sanctions manque un "élément constitutif du droit disciplinaire et doit être considérée comme „un système pénal régi par l'article 6 de la Convention.

„Il est de même lorsque le système de sanctions, quoiqu'il s'adresse à „un groupe social défini, n'est pas de nature à protéger le bon fonctionnement de ce groupe.

„On pourrait s'imaginer aussi, que le contrôle s'étend également à la „gravité des sanctions prévues dans un système disciplinaire. . . . De „toute façon le système disciplinaire ne pourrait s'éloigner trop loin du „patrimoine commun, qui existe en matière disciplinaire dans les pays

„européens.”

De Commissie was van mening, dat in geval van dubbele mogelijkheid van afdoening in ieder geval bepaalde waarborgen in acht genomen moesten worden. Zij beperkte deze stelling niet tot de dubbele mogelijkheid van de oplegging van vrijheidsbeperking, maar stelde haar heel algemeen. Het stelsel van de Commissie zou dus ook opgaan voor de dubbele sanctie, die geldt ten aanzien van de verduisterende ambtenaar of de medicus, die geknoeid heeft. Zelfs was de vraag, of men het systeem niet zou moeten doortrekken naar andere gevallen van dubbele sancties, zoals van administratieve en strafrechtelijke sancties wegens hetzelfde feit. Vermoedelijk was dit alles niet de bedoeling van de Commissie, maar haar te ruime opvatting gaf aanleiding tot onzekerheid.

Die onzekerheid is door het arrest van het Hof wel weggenomen. Het Hof geeft zo duidelijk als maar mogelijk is aan, welke criteria het aanlegt om te onderscheiden of een tuchtrechtelijke sanctie is toegepast om de Conventie te ontduiken dan wel te goeder trouw. In het eerste geval is er duidelijk schending van de Conventie. In het geval van opleggen van tuchtrechtelijke sancties te goeder trouw is de Conventie niet van toepassing. Het systeem van de Commissie, dat in geval van de mogelijkheid van dubbele sanctie in ieder geval aan zekere eisen van rechtszekerheid moet worden voldaan, is door het Hof verlaten.

8. In de gevallen, dat er eigenlijk sprake zou kunnen zijn van een echte strafvervolgung, zegt het Hof, hetzij omdat het niet gaat om handhaving van groepstucht, hetzij omdat er een zware straf in het spel is, belet niemand de nationale regering desondanks een tuchtrechtelijke procedure te voeren, maar dan moeten wel de eisen van artikel 6 in acht genomen worden. Deze situatie deed zich voor met betrekking tot de appellanten De Wit, Dona en Schul. De eis van artikel 6, die niet in acht genomen is, is dat de behandeling van de zaak voor de rechter openbaar moet zijn. De behandeling van tuchtzaken nu voor het Hoog Militair Gerechtshof is niet openbaar en op dat punt was er dus schending van het Verdrag. Deze uitspraak geldt voor die tuchtzaken, die het Hof met toepassing van de boven weergegeven criteria in het licht van artikel 6 van het Verdrag beschouwt als zaken, waarop dat artikel mee betrekking heeft. Zij geldt dus niet voor de andere tuchtzaken. De vraag rijst dus duidelijk, of het niet zin heeft om ook de behandeling van tuchtzaken voor het Hoog Militair Gerechtshof openbaar te doen plaats vinden, ook in de gevallen waarin dit volgens de uitspraak van het Hof niet nodig is.

MILITAIR JUSTITIELE STATISTIEK

Overzicht over de jaren 1974 en 1975

Van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontving de redactie statistische gegevens betreffende de militaire rechtspraak in het jaar 1975 met daarnaast ter vergelijking de overeenkomstige gegevens over 1974.

Deze gegevens zijn vervat in een zevental hierna vermelde staten, die achtereenvolgens weergegeven:

staat 1: de omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, waarbij de aard der delicten uitgesplitst is naar militaire- en commune delicten.

staat 2: de aantallen personen waarvan het beroep door het Hoog Militair Gerechtshof werd afgedaan, evenals bij staat 1 uitgesplitst naar militaire- en commune delicten.

staat 3: de omvang van de werkzaamheden der Krijgsraden van respectievelijk Zeemacht, Landmacht en Luchtmacht, weergegeven in de aantallen militaire en commune delicten.

staat 4: de aantallen officieren en onderofficieren, manschappen ten aanzien van wie het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden eindvonnissen wezen in zaken betreffende militaire- en commune delicten.

staat 5: de aantallen personen op wie de einduitspraken der Krijgsraden betrekking hebben, onderscheiden naar instantie en aard der delicten.

staat 6: de aantallen personen, door Hoog Militair Gerechtshof en Krijgsraden berecht, onderscheiden naar aard der delicten.

staat 7: de aantallen terzake van militaire resp. commune delicten opgelegde krijgstuchtelijke straffen, onderscheiden naar aard der sanctie bij resp. Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1974—1975

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1974	1975	1974	1975	1974	1975	1974	1975
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	4	2	—	—	7	8	2	4
B. Beroepen in de loop van het jaar aangebracht	47	32	4	2	39	65	18	27
ingetrokken	5	5	—	—	2	2	—	3
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.	44	24	4	2	36	62	16	27
D. Beroepen op 31 december nog onafgedaan	2	5	—	—	8	9	4	1

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1974—1975

		Bevestiging	Veroordeling				Totaal	
			Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onvoorw., gedw. voorw.	Vrijpraak		
Militaire delicten	Misdrijven	1974	9	27	1	4	—	44 ¹⁾
		1975	4	15	—	4	—	24 ²⁾
	Overtredingen	1974	—	—	—	—	2	4 ³⁾
		1975	1	—	—	—	1	2
Commune delicten	Misdrijven	1974	14	10	1	11	—	36
		1975	17	27	6	10	2	62
	Overtredingen	1974	5	2	—	2	6	16 ²⁾
		1975	1	10	—	5	—	27 ⁴⁾

1) Hieronder 3 opleggingen van een krijgstuchtelijke straf.

2) Hieronder 1 oplegging van een krijgstuchtelijke straf.

3) Hieronder 2 opleggingen van een krijgstuchtelijke straf.

4) Hieronder 1 niet-ontvankelijk-verklaring van het beroep.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1974—1975

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrrijven		Overtredingen		Misdrrijven		Overtredingen	
	1974	1975	1974	1975	1974	1975	1974	1975
a. Krijgsraden voor de Zeemacht								
b. Krijgsraden voor de Landmacht								
c. Krijgsraden voor de Luchtmacht								
A. Onafgedane zaken op 1 januari								
a.	29	22	3	10	64	88	323	389
b.	237	328	64	55	406	389	1 561	1 666
c.	8	54	209	178	79	62	276	459
Totaal	274	404	276	243	549	539	2 160	2 514
B. Zaken in de loop van het jaar ingeschreven								
a.	660	641	55	72	359	382	3 490	3 222
b.	2 731	2 461	1 297	2 250	1 585	1 940	13 604	13 823
c.	279	138	809	624	269	246	2 466	2 360
Totaal	3 670	3 240	2 161	2 946	2 213	2 568	19 560	19 405
C. Zaken in de loop van het jaar afgedaan								
1. door de rechter								
a.	11	13	—	—	120	152	33	53
b.	504	377	59	60	844	893	1 154	941
c.	67	52	11	42	137	141	167	116
Totaal	582	442	70	102	1 101	1 186	1 354	1 110
2. door de auditeur-militair								
a.	656	641	48	76	215	194	3 391	3 146
b.	2 136	1 959	1 247	2 019	758	801	12 345	13 348
c.	166	99	829	691	149	105	2 116	2 116
Totaal	2 958	2 699	2 124	2 786	1 122	1 100	17 852	18 610
waarvan:								
a. sepot								
a.	73	42	5	6	129	101	75	101
b.	654	527	280	219	568	595	604	543
c.	63	33	91	85	120	80	84	73
Totaal	790	602	376	310	817	776	763	717
b. instemming met krijgstu- lijke afdoening								
a.	579	595	1	6	77	70	13	12
b.	1 250	1 214	19	7	120	111	15	12
c.	60	50	—	5	24	15	—	—
Totaal	1 889	1 859	20	18	221	196	28	24
c. terugverwijzing naar comman- derende officier								
a.	—	—	—	—	—	—	—	—
b.	198	204	17	10	15	30	11	12
c.	42	16	1	1	3	7	2	1
Totaal	240	220	18	11	18	37	13	13
d. betaalde transacties								
a.			42	64			3 296	3 024
b.			924	1783			11 670	12 708
c.			736	597			2 025	2 035
Totaal			1 702	2 444			16 991	17 767
D. Zaken op 31 december nog onaf- gedaan								
a.	22	9	10	6	88	124	389	412
b.	328	453	55	226	389	635	1 666	1 200
c.	54	41	178	69	62	62	459	587
Totaal	404	503	243	301	539	821	2 514	2 199

Staat 4. Personen op wie de in staat 1 en 3 achter **rubriek C** sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1974—1975

		1974		1975	
			Onder-officieren en manschappen	officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	—	44	—	24 2
Commune delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	1 2	35 14	4 1	58 26
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	— —	11 —	— —	13 —
Commune delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	2 3	118 30	3 1	149 52
C. Krijgsraden voor de Landmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	1 —	503 59	2 —	375 60
Commune delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	6 19	838 1135	14 13	879 928
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven } Overtredingen	— —	67 11	5 2	47 40
Commune delicten	Misdrijven Overtredingen	6 11	131 156	9 6	132 110

Staat 5. Personen vermeld in **staat 4** rubrieken B, C en D naar **aard** der vonnissen; 1974—1975

Instantie en aard der delicten		Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarder	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf	
		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voor						
A. Krijgsraden voor de Zeemacht										
Militaire delicten	Misdrifven	1974	3	—	7	1	—	—	—	—
		1975	7	—	5	1	—	—	—	—
	Overtredingen	1974	—	—	—	—	—	—	—	—
		1975	—	—	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	Misdrifven	1974	59	4	37	20	—	—	—	—
		1975	58	3	80	11	—	—	—	—
	Overtredingen	1974	27	—	—	6	—	—	—	—
		1975	40	1	5	7	—	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht										
Militaire delicten	Misdrifven	1974	251	20	183	19	—	—	17	14
		1975	188	16	136	18	—	—	1	18
	Overtredingen	1974	55	—	2	2	—	—	—	—
		1975	56	—	1	3	—	—	—	—
Commune delicten	Misdrifven	1974	509	8	281	43	—	—	1	2
		1975	481	10	360	40	—	—	—	2
	Overtredingen	1974	1 006	—	104	42	2	—	—	—
		1975	851	—	65	25	—	—	—	—
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht										
Militaire delicten	Misdrifven	1974	40	3	16	6	—	—	—	2
		1975	30	2	14	1	—	—	—	5
	Overtredingen	1974	11	—	—	—	—	—	—	—
		1975	39	—	2	1	—	—	—	—
Commune delicten	Misdrifven	1974	70	—	58	9	—	—	—	—
		1975	62	—	72	7	—	—	—	—
	Overtredingen	1974	134	—	24	9	—	—	—	—
		1975	93	—	18	5	—	—	—	—

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten: 1974—1975¹⁾

	1974				1975				
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan		Totaal	waarvan	
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		ged. onv. ged. voorw.	onvoor- waar- delijk		voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
Aard der delicten	2	3	4	5	6	7	8	9	
1									
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)									
Titel									
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	8	5	—	3	41	17	—	24	
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	2	2	—	—	4	1	—	3	
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m t/m 206)	33	25	—	8	38	21	—	17	
IX Meineed	1	—	—	1	1	—	—	1	
XII Valsheid in geschrifte (art. 225 t/m 235)	2	2	—	—	18	10	1	7	
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	21	9	2	10	15	4	3	8	
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	3	3	—	—	5	4	—	1	
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	7	4	—	3	14	3	—	11	
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	4	3	—	1	—	—	—	—	
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	107	69	—	38	114	73	1	40	
XXI Verootzaken van de dood of van lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	7	1	1	5	1	—	—	1	
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	310	144	7	159	250	100	11	139	
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317 t/m 320)	3	1	1	1	—	—	—	—	
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	53	42	—	11	63	38	1	24	
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	5	1	—	4	3	—	—	3	
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	121	93	1	27	89	72	1	16	
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	4	—	—	4	4	1	—	3	
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	25	15	—	10	26	14	2	10	
Misdrijven Wetboek van Strafrecht	716	419	12	285	686	358	20	308	

Vervolg Staat 6. **Misdrijven** door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1974—19751

Aard der delicten	1974				1975			
	Totaal	waarvan			Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
I	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere Wetten								
Wegenverkeerswet	334	215	5	114	550	343	2	205
Telegraaf- en Telefoonwet	8	4	—	4	11	4	1	6
Vuurwapenwet	57	51	—	6	64	41	—	23
Opiumwet	67	60	—	7	54	41	1	12
Distributiewet	21	20	—	1	—	—	—	—
Misdrijven Bijzondere Wetten	487	350	5	132	679	429	4	246
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede Boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107)	317	172	23	122	192	91	18	83
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128)	200	121	7	72	169	103	7	59
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150)	81	51	2	28	54	43	—	11
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158) ..	7	3	—	4	2	—	—	2
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164)	63	44	1	18	55	41	—	14
Misdrijven Wetboek van Militair Strafrecht .	668	391	33	244	472	278	25	169
Totaal rubrieken A, B en C	1 871	1 160	50	661	1 837	1 065	49	723
Aantal dubbeltellingen ²⁾	453	222	9	222	423	178	18	227
Aantal veroordelingen	1 418	938	41	439	1 414	887	31	496

¹⁾ Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

²⁾ Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1974—1975

	Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				Totaal			
	Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune	
	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven
	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen
Hoofdstrafpen																
Berisping	8	—	—	—	25	1	9	4	4	4	1	—	—	—	—	—
1974	8	—	—	—	15	—	10	—	3	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strafdienst	33	—	4	—	10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	33	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	25	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verplichting, om 2 uur vóór het avondappel in de kazerne of het kwartier te zijn en te blijven	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Licht arrest	1)340	1	1)	52	6	30	33	18	21	1	2	—	—	—	—	—
1974	340	1	52	6	30	28	33	18	21	1	2	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verzwaard arrest	179	—	20	1	05	7	87	8	101	2	1	—	—	—	—	—
1974	179	—	20	1	05	7	87	8	101	2	1	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Streng arrest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verlaging	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geldboete	83	4	29	2	228	11	67	9	21	2	1	—	—	—	—	—
1974	83	4	29	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal.....	576	1	76	7	1 437	36	130	30	133	4	4	—	—	—	—	—
1974	576	1	76	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bijkomende straffen	592	6	68	11	1 428	15	159	13	91	4	3	—	—	—	—	—
Inhouding van geldelijke militaire inkomsten	9	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	9	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Hieronder respectievelijk 195, 30 en 5 tevens strafdienst.

2) Hieronder respectievelijk 182, 1, 6 en 4 tevens strafdienst.

REGISTER VAN TREFWOORDEN INZAKE MILITAIR AMBTENARENRECHT

Omdat gebleken is dat het voor de meeste justiciabelen in militaire ambtenarenzaken niet gemakkelijk is om tussen de vele uitspraken, die in het Militair Rechtelijk Tijdschrift gepubliceerd zijn die te vinden, welke voldoende analogie met het geval in kwestie vertoont om tot een min of meer verantwoorde prognose te geraken, volgt hieronder een alfabetisch register van trefwoorden, ontleend aan recent in het M.R.T. gepubliceerde uitspraken. Daarnaast zijn, ter aanvulling, nog enkele niet in het M.R.T. gepubliceerde uitspraken gebruikt.

De keuze van de trefwoorden en van de uitspraken, waaraan zij zijn ontleend, is een subjectieve; wij hopen echter dat hiermede een bijdrage is geleverd aan de voorziening in een veelvuldig te onzer kennis gebrachte behoefte.

Gebruikers wordt met klem aangeraden niet dicht te varen op de verkorte weergave, doch de uitspraak zelf te lezen.

A

Advies

- Van de raad van vlagofficieren kan worden getoetst aan algemene beginselen (C.R. 19 sept. 1975; MRT 1976, 180).

Afweging

- Van belangen (C.R. 9 aug. 1972; AB 1974, 189).

Analoge

- Wetstoepassing in pensioenzaak (C.R. 5 juni 1973, MRT 1974, 187).

Ambtenaar

- Kanook hij zijn die in dienst is van een stichting met publiekrechtelijk karakter (C.R. 6 jan. 1971; AB 1971,128).
- Als bedoeld in artikel 24 AW (naschrift EHN bij C.R. 19 sept. 1975; MRT 1976, 117).

Arbeid

- Ambtenaar heeft recht op arbeid (C.R. 21 okt. 1970; AB 1972, 251) (AG Den Haag 22 nov. 1972; AB 1974,220).

B

Beginsel

- Beginsel van rechtszekerheid (K.B. 4 jan. 1973; AB 1974,215)(C.R. 18 okt. 1972 AB 1974,217) (C.R. 29 nov. 1972 AB 1974,218) (C.R. 4 okt. 1973; MRT 1975, 53) (C.R. 16 nov. 1972, MRT 1973, 289).
- Beginsel van personeelsbeleid (C.R. 18 okt. 1972; AB 1974,217).
- Beginsel van gelijkheid (C.R. 16 mei 1975; MRT 1975,483).
- Beginsel van opgewekt vertrouwen (C.R. 25 juni 1975; MRT 1976,240).
- Beginsel dat hetgeen onverschuldigd betaald is kan worden teruggevorderd (C.R. 16 nov. 1972, MRT 1973,289).

Belang

- In art. 24 AW moet ruim worden uitgelegd (C.R. 21 okt. 1970 AB 1972, 251) (C.R. 14 febr. 1975; MRT 1975,575) (C.R. 19 sept. 1975; MRT 1976, 117).
- Wordt ambtenaar in zijn belang getroffen door weigering hem voor te dragen? (Zie: voordracht.)

Beoordeling

- Kennisgeving van beoordeling door meerdere van de beoordelaar (C.R. 16 dec. 1971; MRT 1972,298).

- Beoordeling niet nietig wegens ziekte beoordeelde (C.R. 15 mei 1963; MRT 1963,658).
- Beoordeling nietig wegens ziekte (C.R. 3 mei 1973; MRT 1965 104).
- Beroep mogelijk tegen zwart-onderstreepte passages (C.R. 22 december 1972 — niet gepubliceerd) (C.R. 23 febr. 1972, MRT 1972 — niet gepubliceerd) (C.R. 12 sept. 1973; MRT 1974,600).
- Bij (administratief) beroep tegen een beoordeling dient te worden nagegaan of die beoordeling als onvoldoende gefundeerd dient te worden aangemerkt (C.R. 7 nov. 1973. MRT 1975, 304).
- Disciplinaire straf voor een feit buiten dienst is van invloed op beoordeling CZM 23 april 1974, MRT 1975, 479).
- Beoordeling gewijzigd hangende beroepsprocedure; in beginsel geoorloofd (C.R. 28 juni 1973; MRT 1974,303).
- Ambtenaar heeft recht op beoordeling (A.G. Den Haag 22 nov. 1972; AB 1974, 220).

Beroepstermijn

- Kan worden verlengd door het vragen van inlichtingen omtrent het besluit (C.R. 17 juni 1970, MRT 1971, 48; C.R. 20 sept. 1972, AB 1974, 191).
- Klager mocht afgaan op het hem door de officier van administratie verstrekte advies (C.R. 15 mei 1974, niet gepubl.).

Besluit

- Om niet terug te komen op een eerder genomen besluit wordt marginaal getoetst (C.R. 19 juni 1974, MRT 1975,238; C.R. 29 nov. 1972, AB 1974,204).
- Tot passering voor bevordering is geen definitief besluit, wanneer nog een beroep tegen een beoordeling aanhangig is (C.R. 28 nov. 1973, MRT 1974,379).

Billijkheid

- Bij strijd tussen billijkheid en algemeen verbindend voorschrift gaat het laatste voor (C.R. 20 sept. 1972, AB 1974, 191).

C

Conduite

- Zie beoordeling.

Concrete

- Motivering: ontslagbesluit nietig omdat het niet concreet en duidelijk was gemotiveerd (C.R. 17 nov. 1971, MRT 1972, 53).

D

Discretionaire

- Bevoegdheid wordt marginaal getoetst (C.R. 16 dec. 1971, MRT 1972, 298; C.R. 19 sept. 1975, MRT 1976,245; C.R. 9 aug. 1972, AB 1974,189).

Duidelijke

- Motivering: een ontslagbesluit nietig omdat het niet concreet en duidelijk was gemotiveerd (C.R. 17 nov. 1971, MRT 1972, 53).

Dwaling

- Aannemelijk is dat eiser te goeder trouw in de mening heeft verkeerd dat de berekening juist was; het beginsel van rechtszekerheid moet praevaleren boven het beginsel dat hetgeen onverschuldigd is betaald kan worden teruggevorderd (C.R. 16 nov. 1972, MRT 1973,289).

E

Eisen

- Aan een besluit te stellen (C.R. 17 nov. 1971, MRT 1972, 53).

F

Fictieve

- Weigering: benoeming in tijdelijke dienst inplaats van in vaste dienst (R.C. 21 maart 1975, AB 1975,234).
- Weigering om een besluit te nemen tot het verlenen van een toelage (C.R. 9 aug. 1972, AB 1974, 189).

- Termijn: de termijn van 6 maanden bedoeld in artikel 104 AW betekent niet dat de redelijke termijn, waarbinnen het administratief orgaan uitvoering moet geven aan een veroordeling, nimmer korter kan zijn (C.R. 27 maart 1975, MRT 1975,418).

G

Gedekt

- verklaring van een nietig ontslag: vergoeding van schade (C.R. 10 maart 1971, AB 1972, 98).
- verklaring van een nietig besluit (niet-bevordering: geen vergoeding van schade (C.R. 27 maart 1975, MRT 1975,418).

Geheime

- Richtlijn naast een openbare in strijd met beginsel van behoorlijk bestuur (K.B. 4 jan. 1973, AB 1974, 215).

H

Herziening

- Ingevolge artikel 112 A.W. (C.R. 25 nov. 1970, AB 1972,262).

Hoorbepaling

- Strafoplegging nietig omdat ambtenaar niet is gehoord (C.R. 29 nov. 1972, AB 1974, 218).

K

Kennisgeving beoordeling

- Kennisgeving van het oordeel van de meerdere van de beoordelaar niet noodzakelijk indien de meerdere een conclusie trekt uit het op de „binnenzijde“ van het beoordelingsformulier vermelde; wel noodzakelijk als van een eigen inbreng van de meerdere sprake is (C.R. 16 dec. 1971, MRT 1972,298).
- De Minister heeft een zekere vrijheid in zijn beleid met betrekking tot het uitreiken van een kennisgeving; in casu had tot uitreiking dienen te worden overgegaan, omdat het betreft een Lt. Kol., behorende tot een groep voor welke die rang in beginsel een eindrang is. Weigering tot uitreiking kennisgeving nietig (AG Den Haag 13 okt. 1975, niet gepubliceerd).
- Op grond van de hem gegeven inlichtingen was er voor eiser verschoonbare reden om geen bezwaar te maken tegen de kennisgeving (C.R. 30 mei 1973, MRT 1974, 112).

„Kort Geding“

- (Voorziening bij voorraad ex artikel 102 A.W.) is ook mogelijk als de procedure in hoofdzaak reeds aanhangig is (Voorz. A.G. Utrecht 13 dec. 1972, AB 1974,221).

M

Marginale

- Toetsing: zie besluit en discretionaire bevoegdheid.

Motiveringseis

- Aan het besluit is een motivering ten grondslag gelegd, die dat besluit niet kan dragen; besluit nietig verklaard (C.R. 19 juni 1974, MRT 1975,234).

O

Overlegging

- Van stukken; maatregelen tot geheimhouding (C.R. 16 mei 1975, MRT 1976, 47).

R

Redenen

- Het (beoordelings-)besluit onvoldoende met redenen omkleed (C.R. 20 dec. 1972, AB 1974,219).

T

Termijn

- Zie beroepstermijn.

V

Voorziening

- Bij voorraad: zie kort geding.

Voordracht

- Van Minister aan de Koningin: weigering om voor te dragen is voor beroep vatbaar (A.G. Den Haag, 13 okt. 1975, MRT 1976, 185) — is niet voor beroep vatbaar omdat hij daardoor niet rechtstreeks in zijn belang werd getroffen (C.R. 4 juni 1976; niet gepubliceerd).

Voorlopig

- Klaagschrift is aan te bevelen ter voorkoming van verlopen van beroepstermijn (C.R. 29 okt. 1974, MRT 1975,412).

W

Wijziging

- Van het besluit hangende het geding is in beginsel toelaatbaar (C.R. 28 juni 1973, MRT 1974, 303).

Z

Zorgvuldige

- voorbereiding van het besluit is noodzakelijk (C.R. 10 maart 1971, AB 1972, 98; C.R. 30 mei 1973, MRT 1974, 112; C.R. 12 dec. 1975, MRT 1976,250).

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Met het naschrift van Mr. Vermeer onder HMG 15 april 1976 (MRT LXIX, blz. 358) onder (1) kan ik het niet eens zijn. In dit naschrift wordt gesteld dat het onbevredigend is voor iemand die een vonnis leest, als de Rechter een vrijspraak niet motiveert. Deze stelling is ongetwijfeld juist, maar er is in dit geval geen sprake van een ongemotiveerde vrijspraak. Uit de overwegingen die de krijgsraad aan de vrijspraak heeft gewijd destilleer ik de volgende gedachtengang.

Er is een telastelegging en er zijn bewijsmiddelen aangevoerd. Bij het toetsen van deze bewijsmiddelen aan de telastelegging blijkt dat het feit is begaan op 29 juli 1975 in plaats van op 25 juli 1975, welke laatste datum*) in de telastelegging is vermeld. Op grond daarvan acht de krijgsraad niet bewezen dat het feit op 25 juli 1975 werd begaan. In het vonnis wordt eerst de algemene overweging opgenomen dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput enz. Vervolgens wordt met name aangegeven waarom het bewijs niet geleverd wordt geacht.

Deze gedachtengang impliceert dat de krijgsraad het proces-verbaal van de Koninklijke marechaussee wel degelijk als wettig bewijsmiddel heeft geaccepteerd, anders zou hij niet kunnen toekomen aan toetsing van de data, zoals weergegeven in de verklaringen in dit proces-verbaal, aan de datum die in de telastelegging is vermeld.

Ik meen dan ook dat dit vonnis glashelder is en geen ruimte laat voor

*) De tenlastelegging vermeldt „op of omstreeks 25 juli 1975". (Red.)

speculaties omtrent het oordeel van de krijgsraad aangaande de „wettigheid” van het proces-verbaal in kwestie. Mr. Vermeer zou gelijk hebben gehad als de laatste overweging van het vonnis zou ontbreken. Zoals de zaken thans liggen zou ik het naschrift liever met de volgende zin zijn aangevangen: Het vonnis van de krijgsraad is een goed voorbeeld hoe bevredigend voor de lezer van een vonnis het is, als de rechter een vrijspraak (behoorlijk) motiveert.

Mr. Th. C. van Gelder
K.L.T.Z.A.

Verhoging **honorarium**

De redactie kan tot haar genoegen mededelen dat schrijvers van bijdragen van meerdere pagina's met ingang van 1 september a.s. een honorarium zullen ontvangen f 30, – per pagina tot een maximum van f 300, – per aflevering, alsmede 10 presentexemplaren overdrukken.

Militair Juridisch Brevet

Bij beschikking van de Chef van de Generale Staf van 6 juli 1976 is het brevet voor meer uitgebreide kennis van het militaire recht toegekend aan de Kapitein Mr. Th. J. Clarenbeek, werkzaam bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem.

Erratum

P. 375. Abusievelijk is niet vermeld dat de Kapitein Mr. G. A. Jacobs is tewerkgesteld bij de dienst Opperofficier Personeel KLu.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Kapitein van de Verbindingsdienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *S. W. P. C. Braunius*, Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, Lunteren.

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
September 1976

Aflevering

8

Staatsuitgeverij's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Mr. R. J. Akkermun*, Het arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de mens van 8 juni 1976 (2) 469
- G. C. A. van Hulst*, De Opsporingsambtenaar en de Bloedproefbeschikking (met redactioneel naschrift) 474

Strafrechtspraak

- Deel uitmakende van een wacht en belast met de bewaking van het Alert-Force-complex van de vliegbasis Leeuwarden op zijn post zitten slapen. Krijgstuchtelijke bestraffing. (W.M.Sr. art. 129, W.K. art. 2, 58) Naschrift W.H.V. 468
- Diefstal met geweldpleging, Diefstal niet bewezen verklaard, Mishandeling. (W.Sr. art. 45, 300, 310, 312) 480
- Rijden onder invloed van alcohol, Vrijspraak op grond van verschillende fouten in het onderzoek. (W.V.W. art. 26(2)) 484
- Rijden onder invloed van alcohol, Vrijspraak omdat het bloed is afgenomen door een verpleegster niet, zoals voorgeschreven, door een arts. (W.V.W. art. 26(2) en 33a) 486
- Opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd door circa 45 personen gezamenlijk. (Koude voeten zaak) (W.M.Sr. art. 114) Naschrift W.H.V. 487

Administratieve rechtspraak

- Appellants broer werd vrijstelling verleend voor de duur van diens tewerkstelling als politieambtenaar; deze broer vervulde geen voor broederdienst geldende dienst en evenmin vervangende dienst (Dienstplichtwet art. 15, 19) 491
- Beoordelingen kunnen door de rechter als juist worden aanvaard ook als de juistheid van de gememoreerde gebeurlijkheden niet volledig vaststaat (Voorschrift conducerapporten punt 411) Naschrift E.H.N. 492

Opmerkingen en mededelingen

- Militair Rechterlijke Vereniging
- Lezingen gehouden op de algemene ledenvergadering op 14 mei 1976: 502
- Kapitein ter Zee W. Gonggrijp, Ervaringen ten aanzien van de wijzigingen in het Militair Tuchtrecht 502
- J. van den Eijkel, Kolonel der Aan- en Afvoertroepen, Regeling vertrouwensman en geldboete 507
- D. Klik, Kolonel der Koninklijke Luchtmacht, Ervaringen van een commanderend officier met betrekking tot de nieuwste wijzigingen in het Militaire Tuchtrecht

BIJDRAGEN

Het arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de mens van 8 juni 1976 (2)*)

door

Mr. R. J. AKKERMAN

1. Welke zijn de praktische gevolgen van de uitspraak van het Europese Hof in de zaak van Engel, Van der Wiel, De Wit, Schul en Dona tegen Nederland?

Het antwoord op deze vraag zal zich pas in de loop der tijden stukje bij beetje aandienen. De uitspraak is zo algemeen gesteld dat het belang ervan zowel het gebied van het militaire straf- en tuchtrecht overtreft als het nationale kader ver te buiten gaat. Anderzijds is de uitspraak in zijn uitwerking zo toegespitst op de voorgelegde klachten dat er nog wel wat „case law” van het Hof zal moeten volgen om de betekenis van het ingenomen standpunt voor alle gebieden van het recht in alle staten die partij zijn bij de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens duidelijk te maken.

De Conventie en de militaire samenleving

2. Als prealabel punt – Nederland, de Europese Commissie en de klagers hadden daarover niet van mening verschild – besliste het Hof dat de Europese Conventie in beginsel van toepassing is in de militaire samenleving. Het Hof haastte zich echter te vervolgen dat in het onderhavige geval rekening diende te worden gehouden met de bijzondere kenmerken van het militaire leven en de effecten daarvan op de situatie van de individuele leden van de krijgsmacht.

Vrijheidsberoving

3. Bovenstaande algemene vaststelling wordt doorgetrokken bij de beantwoording van de vraag of de gewraakte arreststraffen (licht arrest, verzwaard arrest, streng arrest, plaatsing in de tuchtclassé) vrijheidsberoving in de zin van de Conventie zijn. Als uitgangspunt wordt genomen de concrete situatie waarin de militair zich bevindt. De militaire dienst legt noodgedwongen nogal vergaande vormen van beperking van bewegingsvrijheid op aan de deelnemers. Van vrijheidsberoving is in deze omstandigheden slechts sprake indien de betreffende straf de vorm aanneemt van beperkingen van de bewegingsvrijheid die *duidelijk afwijken* van de normale leef- en werksituatie in de militaire dienst. Het Hof gaat vrij ver in de veronderstelling dat het normale militaire leven niet wezenlijk verstoord

*) De eerste bijdrage over dit onderwerp, van de hand van Prof. A. D. Belinfante, verscheen in het juli-nummer van het MRT (blz. 447).

wordt: het verzwaard arrest werd niet als vrijheidsberoving gezien aangezien deze straf niet achter slot en grendel werd uitgezeten.

4. Maar het streng arrest en de plaatsing in de tuchtklasse dienen volgens het Hof toch als vrijheidsberoving in de zin van art. 5 van de Conventie te worden beschouwd. Ten aanzien van het streng arrest weegt zwaar het feit dat de gestrafte door cellulaire opsluiting niet in staat was de normale dienst te volbrengen. Ook de nacht werd achter slot en grendel doorgebracht. Tijdens het verblijf in de tuchtklasse werd weliswaar een soort dienst uitgeoefend, doch hier lijken voor het Hof de vermenging met strafrechtelijk gedetineerden, de feitelijke beperking van de bewegingsvrijheid binnen de inrichting, de duur (drie tot zes maanden) en de nachtelijke opsluiting de doorslaggevende overwegingen te zijn.

5. Het Hof besliste nu echter dat het verblijf in de tuchtklasse (Schul en Dona) onder de bepalingen van de Conventie geen verder effect sorteerte, omdat de toenmalige wetgeving (art. 64 Wet op de Krijgstucht) bepaalde dat beroep tegen de plaatsing in de tuchtklasse schorsende werking had. Tenuitvoerlegging geschiedde bijgevolg pas na de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, zodat de vrijheidsberoving gerechtvaardigd was op grond van lid 1 sub a van artikel 5.

6. Terecht is reeds van vele kanten de vraag gerezen welke de positie was van de aldus gestrafte indien hij niet in beroep ging van de beslissing van commandant of beklagmeerdere. Ware deze straf dan opeens niet meer als gerechtvaardigde vrijheidsberoving te beschouwen?

Kon de gestrafte door geen beroep aan te tekenen de militaire autoriteiten in een positie van schending van de Conventie brengen? Het antwoord is in beginsel positief. Maar de kans om in Straatsburg door de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens ontvankelijk te worden verklaard had de aldus handelende gestrafte dan wel verspeeld: artikel 26 Conventie legt als voorwaarde voor ontvankelijkheid neer uitputting van de nationale rechtsmiddelen. Langs een omweg werd aldus door dit deel van de uitspraak bereikt dat de tuchtklasse in al zijn theoretische toepassingsmogelijkheden, d.w.z. geabstraheerd van de klachten in kwestie, toetsing aan de Conventie overleeft. Een weinig zuivere oplossing!

Discriminatie

7. Dit laatste is voor het Nederlandse militaire tuchtrecht niet meer van belang. Wellicht gaat er enig praktisch belang van uit voor andere staten die partij zijn bij de Conventie. Wel van verregaande importantie is de uitspraak van het Hof over de toelaatbaarheid van onderscheid gebaseerd op rangverschil bij de tenuitvoerlegging van straffen (de uitspraak beperkt zich tot de aan de kaak gestelde vrijheidsstraffen, de motivering is echter ook toepasbaar op andere straffen).

8. Ten aanzien van de verschillen in opleggingen tenuitvoerlegging van

het streng arrest en de plaatsing in de tuchtclassen tussen officieren, onderofficieren en dienstplichtigen hadden Engel, Schul en Dona geklaagd dat dit verschil in strijd was met artikel 14 van de Conventie. Dat artikel garandeert het genot van de rechten en vrijheden als geformuleerd in de Conventie (maar dan ook alleen van deze) „zonder onderscheid op grond „van geslacht, ras, kleur (etc.) (. . .) of andere status". Het Hof stelde eerst vast dat onder „andere status" ook militaire rang kan vallen. Maar, zo dit nog twijfelachtig zou zijn: het Hof stelde voorts nog vast dat het rijtje geslacht, ras, kleur etc. slechts illustratief en niet uitputtend moet worden uitgelegd. De vraag was dus terecht gesteld of de genoemde verschillen discriminatie in de zin van de Conventie opleverden.

9. Het Hof constateert dan dat dergelijke verschillen in de disciplinaire sfeer vanouds voorkomen in de staten die partij zijn bij de Conventie en in het internationale humanitaire recht geduld worden (zo regelt artikel 88 van de Geneefse Krijgsgevangenen Conventie dat krijgsgevangenen officieren, onderofficieren en manschappen, die een krijgstuuchtelijke of gerechtelijke straf ondergaan, niet aan een strengere behandeling mogen worden onderworpen dan die welke bij dezelfde straffen voor leden van de gewapende macht van de gevangenhoudende mogendheid van overeenkomstige rang wordt toegepast). Ook de verschillen in kwestie kenden op het betreffende tijdstip hun evenknie in het recht van alle andere staten die partij zijn bij de Europese Conventie.

10. Het Hof komt dan tot de conclusie dat de verschillen in het Nederlandse militaire tuchtrecht waren gerechtvaardigd uit hoofde van de zorg voor discipline door middel van methoden die geschikt zijn voor elke afzonderlijke categorie militairen. Het beginsel van proportionaliteit was in dit systeem geen geweld aangedaan¹⁾. Derhalve had in relatie met deze vrijheidsstraffen geen schending plaatsgevonden van het verbod van discriminatie op grond van rangverschil. Het Hof beperkte zijn oordeel en tot de situatie zoals die omstreeks 1970 bestond en tot die vrijheidsstraffen die volgens 's Hof's oordeel strijdig waren met het verbod van vrijheidsberoving in de Conventie. Voor de huidige en toekomstige situatie kan de uitspraak dan ook alleen maar een (redelijke) richtlijn zijn, nu de gewraakte vrijheidsstraffen uit ons rechtssysteem verdwenen zijn.

11. De toetsing aan het recht van snelle beslissing door een rechterlijke instantie (art.5, lid 4) kon beperkt blijven tot het geval Engel. De klachten van Van der Wiel en De Wit betroffen geen vrijheidsberoving in de zin van de Conventie en de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraffen van Schul en Dona had pas na de eindbeslissing van het HMG plaatsgevonden zodat elk beroep op art. 5, lid 4, grond voor ontvankelijkheid miste.

¹⁾ Voor de rechtstheorie is deze volkenrechtelijke vaststelling van de gelding van het beginsel van proportionaliteit in het volkenrecht een belangwekkend feit. Een andere bevestiging van dit beginsel ligt duidelijk besloten in het werk van de diplomatieke conferentie ter herziening van het oorlogsrecht.

Snelle beslissing door een rechterlijke instantie

12. Ten aanzien van de aldus overblijvende klacht van Engel besliste het Hof kortaf en tamelijk verrassend dat het dit geval niet hoefde te toetsen aan lid 4 van artikel 5 aangezien Engel er geen beroep op had gedaan – verrassend, nu toch duidelijk uit de feiten, zoals neergelegd in het vonnis van het Europese Hof zelf, bleek dat het HMG pas drie maanden na oplegging van de disciplinaire straffen daarover oordeelde en het toch de gevestigde praktijk van de Europese Commissie is om ex officio de feiten ten grondslag liggend aan een klacht te onderzoeken ongeacht de specifieke bepalingen van de Conventie die al dan niet door de Mager zijn aangevoerd. Deze redenering heeft tot gevolg gehad dat het Hof niet is ingegaan op het door Nederland opgeworpen verweer op dit punt. Ook dit deel van de uitspraak is voor het huidige scala van straffen niet van betekenis.

Waarborgen bij de behandeling van tuchtzaken

13. Over de praktische betekenis van de uitspraak over de vraag of de proceswaarborgen, zoals die zijn vastgelegd in artikel 6, ook moeten worden gegarandeerd bij de behandeling door het HMG, zijn in de pers nogal wat onjuiste verhalen geschreven. Welke uitleg moet hieraan gegeven worden?

Het Europese Hof is het eens met Nederland dat een staat in beginsel een vergrijp dat gericht is tegen een wettelijk voorschrift ter regeling van het functioneren van de strijdkrachten, krijgstuuchtelijk mag behandelen. Maar indien in de aldus gevolgde procedure de militair in kwestie een vrijheidsstraf riskeert die „aanzienlijke leedtoevoeging” („préjudice „important”, „appreciably detrimental”) met zich meebrengt, dient de ingestelde procedure beschouwd te worden als een „strafvervolgning” in de zin van artikel 6 van de Conventie en dienen de proceswaarborgen voorgeschreven in dat artikel verleend te worden. De vraag of de in de onderhavige gevallen geriskeerde vrijheidsstraf deze „aanzienlijke leedtoevoeging” met zich meebracht, werd beantwoord aan de hand van de zwaarte van de straf zoals die opgelegd was door de strafopleggende commandant en zoals bevestigd of verminderd door de beklagmeerdere, omdat het HMG nu eenmaal geen zwaardere straf kan opleggen.

14. Het aldus uitgewerkte criterium had tot gevolg dat inzake Schul, Dona en De Wit artikel 6 in acht had moeten worden genomen. Inzake Van der Wiel was geen sprake geweest van een vrijheidsstraf in de zin van de Conventie en daarom evenmin van „aanzienlijke leedtoevoeging”. In het geval Engel was het streng arrest van zo korte duur geweest dat niet gesproken kan worden van „aanzienlijke leedtoevoeging”. Ook de overige aan Engel opgelegde vrijheidsstraffen hielden geen vrijheidsberoving in de zin van de Conventie in en konden dus evenmin zulk „na-deel” met zich meebrengen.

15. Die vrijheidsstraffen die volgens de uitspraak „aanzienlijke leed-„toevoeging“ inhielden zijn echter sinds eind 1974 uit de Wet op de Krijgstucht verdwenen. Daarom is de conclusie van het Hof (zie hieronder) niet van betekenis voor het huidige militaire tuchtrecht; de procedure die door het HMG gevolgd wordt indien de eindbeslissing van dit college in krijgstuchtelijke zaken wordt ingeroepen kan gehandhaafd blijven.

16. Het Hof concludeerde in het algemeen (art. 6, eerste lid): dat het HMG een **onafhankelijk** en onpartijdig tribunaal, vastgesteld bij wet, is; dat het HMG in de onderhavige gevallen een faire zitting had gehouden binnen een redelijke tijd na de aanklacht in eerste instantie; dat het HMG in het openbaar uitspraak had gedaan; dat echter het HMG, in overeenstemming met de door dit college gevestigde praktijk, de pleidooien achter gesloten deuren had doen plaatsvinden, terwijl artikel 6, eerste lid, in het algemeen voorschrijft dat deze in het openbaar dienen plaats te vinden weshalve het Europese Hof oordeelde dat op dit punt artikel 6 van de Conventie geschonden was.²⁾

17. Het Hof concludeerde meer in het bijzonder (art. 6, derde lid): dat niet is gebleken dat klagers Schul, Dona en De Wit onvoldoende tijd en gelegenheid hadden gehad om hun verdediging voor het HMG voor te bereiden; dat dezelfde klagers weliswaar slechts juridische bijstand hadden gekregen op de juridische vraagpunten van hun zaak, maar dat dit bij toetsing aan artikel 6, derde lid, kon volstaan aangezien klagers zelf in staat hadden kunnen worden geacht de simpele feiten betreffende hun resp. zaak toe te lichten; dat sublid d van het derde lid van artikel 6 niet geschonden was door het feit dat in de gevallen van klagers voor het HMG geen getuigen waren gehoord, aangezien deze bepaling slechts beoogt, *indien* getuigen gehoord worden, te dien aanzien een gelijkheid van partijen tot stand te brengen. Of getuigen gehoord dienen te worden werd aan de nationale autoriteiten overgelaten mits deze daarbij blijven binnen de ramen van een faire rechtsgang.

De vrijheid van meningsuiting en van vereniging

18. Dona en Schul waren gestraft voor hun medewerking bij publikatie en verspreiding van een nummer van een kazerneblad („Alarm^{o)}) dat volgens (in hoogste instantie) het HMG krijgstuchtondermijnende opmerkingen bevatte. Het Hof erkent dat de hun opgelegde straffen een inmenging betekenden in de uitoefening van hun recht op vrijheid van

²⁾ De provisionele instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof schrijft als regel voor (artikel 43) dat „de pleidooien zullen worden gehouden met **ongesloten deuren**“ (. . .). Nu was dit artikel geschreven voor de behandeling van strafzaken. Later is de regeling voor de eindbeslissing in tuchtzaken in de PI opgenomen (artikelen 56–59) en is nagegaten voor deze procedure de openbaarheid anders te regelen, zodat 's Hof's praktijk in strijd was met de letter van de PI.

meningsuiting. Er was echter geen sprake geweest van volledige beroving van vrijheid van meningsuiting; slechts voorzover de uitoefening van dit recht was misbruikt, was dit misbruik bestraft. Deze maatregel was niet verder gegaan dan wat nodig was in een democratische samenleving in het belang van de bescherming van de orde in de Nederlandse strijdkrachten (artikel 10, tweede lid, van de Conventie): „de doelmatige functionering van de strijdkrachten kan men zich nauwelijks voorstellen zonder „rechtsregels die beogen dienstplichtigen te verhinderen de krijgsmacht, „bijvoorbeeld door middel van geschriften, te ondermijnen”.

Ter besluiting kan vastgesteld worden dat het Hof zich met een buitengewoon helder vonnis van zijn taak heeft gekweten, in vergelijking met het rapport van de Europese Commissie, dat met name ten aanzien van de toepasselijkheid van artikel 6 vaag en slecht gemotiveerd was.

Deze uitspraak kan als een duidelijke richtlijn, met name voor andere staten-partij bij de Conventie, dienen, voor welke het vonnis dan ook harder aankomt. Het zal interessant zijn de uitwerking in de rechtssystemen van andere staten te volgen. Een klacht van Zwitserse oorsprong ligt inmiddels ter beoordeling van de Europese Commissie.

De Opsporingsambtenaar en de Bloedproefbeschikking

door

G. C. A. VAN HULST

wachtmeester der Koninklijke Marechaussee

Met veel interesse lees ik, als opsporingsambtenaar, steeds de uitgaven van het Militair Rechtelijk Tijdschrift. Bij de laatste uitgave van uw blad trof mij de verhandeling van een bepaalde rechtzaak. Ik heb hierop mijn wetboeken ter hand genomen en heb vergeleken en gecontroleerd, heb mijn uitkomsten meerdere malen trachten te corrigeren, maar kon na afloop tot geen andere conclusie komen, dan dat het beschrevene in deze verhandeling niet correspondeert met de in bedoelde verhandeling genoemde wetten, besluiten en beschikkingen.

Het betreft hier het MRT van april 1976, aflevering 4, in casu de twee vrijwel identieke vonnissen, d.d. 4 **februari** 1976 van de Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage, een en ander gerelateerd op de bladzijden 234 t/m 239 van bedoelde uitgave.

Als ik mij nu beperk tot het eerste gerelateerde vonnis en wel op blz. 235 bovenaan, mag ik dan het volgende citeren:

„Vrijspraak van het tenlastegelegde besturen van een bromfiets, terwijl

„zijn bloed 1,34⁰/₀₀ alcohol bleek te bevatten, omdat van een onderzoek „als bedoeld in artikel 33a WVV geen sprake was nu de opsporings- „ambtenaren de verdachte niet het recht hebben gegeven het hem afge- „nomen bloed te doen onderzoeken door een ander dan het gerechtelijk „laboratorium, zoals bedoeld in artikel 6 in samenhang met artikel 14 „van de bloedproefbeschikking.”

Het komt mij voor, dat zich in werkelijkheid iets heel anders heeft afgespeeld, dan hier met zoveel woorden is weergegeven.

Allereerst komt de zinsnede, dat een opsporingsambtenaar iemand een recht zou kunnen „geven”, of ontzeggen, mij komisch voor. Waar zou de man die macht vandaan moeten halen? Is het niet eerder zo, dat een opsporingsambtenaar slechts de arm, de uitvoerder, is van de Wetgever? Immers de Wetgever bepaalt toch in zijn wetten, welke „rechten” de verdachte toekomen en welke hem ontzegd kunnen worden? Het is dan toch nooit aan de opsporingsambtenaar om iemand een „recht” te geven? Hij heeft slechts die ambtshandelingen uit te voeren, waartoe de Wetgever hem de opdracht of de bevoegdheid geeft.

Ik heb mij hier nu afgevraagd, welk „recht” in het onderhavige artikel bedoeld kan zijn.

Er wordt namelijk in het door mij geciteerde (het cursief gedrukte op blz. 235) gesproken over het „recht” als bedoeld in „artikel 6 in samen- „hang met artikel 14 van de Bloedproefbeschikking”. In artikel 6 van de Bloedproefbeschikking wordt echter slechts gesproken over degene (de korpschef, brigadecommandant KMar e.d.) die de bloedmonsters verzendt en op welke wijze hij zulks moet doen. Artikel 14 van de Bloedproefbeschikking spreekt over de laboratoria waar verdachte op zijn wens, kenbaar gemaakt bij het Openbaar Ministerie, het 2e bloedmonster, dat van hem werd afgenomen, kan laten onderzoeken. Waar is nu de „sa- „menhang” tussen beide artikelen? Zou ik nu verder grijpen naar blad- zijde 236, 2e alinea, 3e regel, dan kan ik aannemen, dat met: „artikel 6 „in samenhang met artikel 14 van de bloedproefbeschikking” bedoeld werd: artikel 6, lid 3 *van het Koninklijk Besluit van 9 okt. 1974, Stb 596 in samenhang met artikel 14, lid 1 van de Bloedproefbeschikking.*

Tot mijn spijt en verbazing zie ik echter ook nu de „samenhang” niet. Immers artikel 6, lid 3, van genoemd Koninklijk Besluit (met als aanhef: Afnemen Bloed- en Urinemonster) spreekt over de uitkomst van het onderzoek met het laagste alcoholgehalte, hetwelke dan bepalend is voor verdachte. In dit artikel wordt gesproken over het *recht* van verdachte op een 2e bloedafname onmiddellijk na een uur na de aanhouding, indien de eerste bloedafname binnen dat uur geschiedde. Hier heeft de opsporingsambtenaar de *plicht* om, in voorkomend geval, de verdachte op dat recht te wijzen. Het recht van verdachte op deze 2e bloedafname moet mijns- inziens volledig los gezien worden van en mag absoluut niet verward worden met de zogenaamde „contra-expertise”, neergelegd in artikel 12

van hetzelfde Koninklijk Besluit. Nergens kan ik vinden, dat de opsporingsambtenaar daar de plicht heeft, om een verdachte mede te delen, dat hij bij het Openbaar Ministerie om een „contra-expertise” kan verzoeken. Dit verzoek zal verdachte trouwens pas kunnen doen als hij de uitslag van het bloedonderzoek van het Gerechtelijk Laboratorium heeft vernomen, neem ik aan. Pas dan immers, is het voor hem zinvol, om die uitkomst te vergelijken met de uitkomst van een onderzoek bij een ander, door hem aan te wijzen laboratorium. Hier kan hij dan kiezen uit die laboratoria, die artikel 14 van de Bloedproefbeschikking hem ter beschikking stelt. Steeds wordt er op blz. 235 en 236 van het MRT gesproken over de *samenhang* tussen artikel 6 van genoemd K.B. en artikel 14 van de Bloedproefbeschikking, terwijl deze twee artikels toch twee geheel verschillende onderwerpen betreffen.

De rechten en plichten van respectievelijk verdachte en opsporingsambtenaar zijn als volgt te resumeren:

1. Bloedafname op het bureau geschiedt binnen één uur na de aanhouding:

= *Recht* van verdachte: een 2e bloedafname onmiddellijk na verstrijken van één uur na die aanhouding (geregeld in art. 6 lid 1 van het K.B.).

= *Plicht* van de opsporingsambtenaar: Aan de verdachte dit recht mede te delen, en dit in zijn proces-verbaal te vermelden (art. 6, lid 2 K.B.).

2. Nadat aan verdachte (na f 10 dagen) de uitslag van het bloedonderzoek is medegedeeld (imperatief voorgeschreven ingevolge art. 11 K.B.) hetwelk dan niet persé door de verbalisant behoeft te geschieden, volgt:

= *Recht* van verdachte, nu de uitslag van het bloedonderzoek van het gerechtelijk laboratorium hem bekend is, het Openbaar Ministerie om een 2e bloedonderzoek, de zgn. „contra-expertise”, te verzoeken. Hierbij wordt dan gebruik gemaakt van het 2e, bewaarde en ongebruikte, bloedbuisje (geregeld in artikel 12 van het K.B.).

Nogmaals, de plicht van de opsporingsambtenaar, om verdachte dit laatst genoemde recht (dus eigenlijk de inhoud van artikel 12 van het K.B.) mede te delen, laat staan te geven, heb ik nergens kunnen vinden. Mijns inziens gaat de Wetgever hier uit van de stelling: „Iedere Nederlander wordt geacht de Wet te kennen” (dus ook dit recht).

Ik kan daarom bij het lezen van de vrijspraak in het onderhavige vonnis haast tot geen andere conclusie komen, dan dat de betreffende opsporingsambtenaren de integriteit van hun ambt zouden moeten hebben geschonden, door bijvoorbeeld tegen verdachte te hebben gezegd: „Zeg, kerel nou moet je eens luisteren, er is nog wel geen uur verlopen sinds jouw aanhouding, maar een tweede bloedafname, niks hoor! Dat is ons, te veel moeite en dat duurt ons te lang, dus mouw naar beneden en „opgeduveld!”, of iets dergelijks.

In dat geval echter begrijp ik niet, waarom dan in de vonnissen (zie blz. 236 en blz. 238) gesproken wordt over het onderzoeken van het bloed

door een ander laboratorium, dus eigenlijk over de „contra-expertise^y bedoeld in art. 12 van het K.B. Zou echter in het andere geval, in dit cursief gedrukte wél de „contra-expertise^m, anders gezegd het tegenonderzoek van artikel 12 van het K.B., bedoeld zijn, waar vind ik dan die plicht, of het „geven van dat recht" omschreven, hetwelk de opsporingsambtenaar aan verdachte zou moeten toekennen?

Omdat een druk-, of een redactiefout mij in dit geval uitgesloten lijkt, immers in beide vonnissen d.d. 4 februari 1976 worden exact dezelfde termen beschreven, worden mijn vraagtekens als maar groter.

Welke overwegingen hebben de Krijgsraad toch doen besluiten, om verdachte vrij te spreken? Dit is nu hetgeen mij hevig interesseert.

NASCHRIFT

Het gecursiveerde „kopje^s boven een vonnis of sententie is niet meer dan een poging tot korte samenvatting van de belangrijkste aspecten van de uitspraak; daarop mag een beschouwing van de uitspraak zelf niet worden gebouwd.

Inderdaad heeft de drang tot bekorting bij het redigeren van het kopje een kans tot misverstand geschapen: men kan daaruit lezen dat artikel 6 en artikel 14 beide ontleend zijn aan de bloedproefbeschikking. Lezing van het (zeer korte) vonnis leert echter dat artikel 6 behoort bij het K.B. en artikel 14 bij de Ministeriële Beschikking, zoals Schrijver terecht oppert in zijn cursivering op blz. 475.

Aangenomen moet worden dat de door de Krijgsraad bedoelde samenhang tussen de beide artikelen die is dut in artikel 14 van de Beschikking de alternatieve laboratoria worden aangewezen, terwijl in artikel 6 van het Besluit de tweede bloedafname wordt geregeld. Aan Schrijver moet naar onze mening worden toegegeven dat de tweede bloedafname (op het recht waartoe de verdachte door de opsporingsambtenaar gewezen moet worden) niet dient voor het alternatieve onderzoek als bedoeld in artikel 14 van de Beschikking (d.w.z. een onderzoek door een ander laboratorium, ter keuze van de verdachte) maar voor een tweede onderzoek door het Gerechtelijk Laboratorium. Wij menen dan ook dat de opmerking van Schrijver, dat de twee genoemde artikelen verschillende onderwerpen behandelen en dat daartussen geen (d.w.z. geen directe) samenhang bestaat, juist is.

Red.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 7 mei 1975

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonels J. B. Spiegelenberg en C. C. Wilhelm;

Raadsman: Kapitein J. A. Groeneveld.

Deel uitmakende van een wacht en belast met de bewaking van het Alert-Force-complex van de vliegbasis Leeuwarden, op zijn post zitten slapen.

Feit bewezen verklaard en gekwalificeerd; vervolgens bevonden dat het feit een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp oplevert, hetwelk de Krijgsraad zelf, als commanderende officier, afdoet. Krijgstuchtelijke straf van 14 dagen verzwaaard arrest.

(W.M.Sr. art. 129; W.K. art. 2, 58)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAADTE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K.P., geboren 28 april 1954, dpl. korporaal, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 2 maart 1975 te Leeuwarden, terwijl hij als dienstplichtige in „werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht, en beho- „rende tot de wacht van de Vliegbasis Leeuwarden belast was met de „bewaking van het Alert-Force-complex, in strijd met de als zodanig op „hem rustende verplichting om voortdurend paraat en waakzaam te zijn, „heeft geslapen, althans onvoldoende waakzaam is geweest”;

Overwegende: . . . enz.

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zake- lijk heeft verklaard:

Op 2 maart 1975 had ik om 04.00 uur de wacht bij het Alert Force-complex van de Vliegbasis Leeuwarden. Omstreeks genoemd tijdstip heb ik in strijd met de op mij rustende verplichting om voortdurend paraat en waakzaam te Zijn, geslapen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huis- houdelijk onderzoek, . . . , zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Jan Marten Ritsema, sergeant der 1e klasse:

Op 2 maart 1975 om ca. 04.00 uur reed ik, op patrouille zijnde, in de richting van de Alert Force. Ik heb de wagen zodanig gemanoeuvreerd, dat de grote lichten op het wachthokje schenen. In het hokje zag ik twee hoopjes zitten, waarvan ik niet zeker wist of het mensen van de wacht waren. Daarop besloot ik op onderzoek uit te gaan. Ik ben het complex

opgegaan, naar het wachthokje toe. Daar aangekomen scheen ik met mijn zaklantaarn naar binnen en zag toen de twee wachtposten zitten, soldaat V. op een stoel met zijn hoofd achterover en korporaal P. voorover in elkaar gedoken op een prullebak. Toen ik de deur opendeed schrokken ze wakker;

Overwegende, dat zich bij de stukken bevindt een afschrift van de consigne voor de wachtpost(en) Alert-Hangar van de vliegbasis Leeuwarden waaruit blijkt dat op de wachtpost de verplichting rust om voortdurend paraat en waakzaam te zijn;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek en genoemd afschrift consignes wachtposten slechts gebezigd in verband met de inhoud van de verklaring van beklaagde – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „althans onvol-„doende waakzaam is geweest”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*als schildwacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet nako-„men”*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129, lid 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

post alia:

Overwegende, dat de krijgsraad bevindt, dat het bewezenverklarde en gekwalificeerde feit een in artikel 2, sub 2e, van de Wet op de Krijgstucht omschreven vergrijp opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Overwegende, dat de krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd begaan, alsmede de persoonlijkheid en het doorgaand gedrag van de dader;

[Volgt: bevindt dat het bewezenverklarde en gekwalificeerde feit een in artikel 2, sub 2, van de Wet op de Krijgstucht omschreven vergrijp opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan; oplegging van een krijgstuchtelijke straf van 14 dagen verzwaard arrest, met als strafreden: „*deel uitmakende van de wacht in strijd met de bestaande consignes geslapen*” – Red.].

NASCHRIFT

Terecht heeft de Krijgsraad, alvorens te beslissen dat het gepleegde (strafbare) feit onder de gegeven omstandigheden een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert, eerst bewezenverklard en gekwalificeerd. Merkwaardig is echter daarbij dat de Krijgsraad kwalificeerde als „Als schildwacht . . .”;

terwijl die hoedanigheid niet was ten laste gelegd (en zelfs niet uit de bewijsmiddelen bleek).

Verder is de uitspraak van belang in verband met de daaruit blijkende opvattingen omtrent de strafmaat.

W.H.V.

Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 15 oktober 1975

President: Mr. H. Donker; Leden: F. D. Meijer, kapitein-luitenant ter zee en Mr. S. W. P. C. Braunius, luitenant ter zee van administratie der 1e klasse;

Raadsman: P. J. Schreuder, luitenant ter zee van administratie der tweede klasse.

Beklaagde had, in een café, een koperen beddepan van de wand genomen en die naast zich neergezet; vervolgens, toen de waard die beddepan terug wilde nemen, hem daarmee op het hoofdgeslagen, waarna de waard kans zag de beddepan tot zich te nemen.

FISCAAL: diefstal, gevolgd van geweld tegen personen, teneinde zich het bezit van het gestolene te verzekeren.

KRIJGSRAAD: mishandeling, zijnde de krijgsraad van mening dat de tenlastegelegde diefstal niet is bewezen, zijnde de uitvoering van dit misdrijf niet voltooid tengevolge van een van zijn wil onafhankelijke omstandigheid.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis): vonnis bevestigd behalve ten aanzien van de straf (vonnis: f 400 geldboete; Hof: 2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk + f 400 geldboete).

(W.Sr. art. 45, 300, 310, 312)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen G.J., geboren 21 juli 1955, bottelier der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 24 juni 1975, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 31 december 1974 te ongeveer 01.00 uur te „Weert met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft wegge- „nomen een bedpan, toebehorende aan P. J. Howard, althans aan een „ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde, hebbende hij, beklaagde, „na genoemde pan van een wand te hebben gerukt deze vervolgens op- „zettelijk gewelddadig met kracht op het hoofd, althans tegen het lichaam,

„geslagen van voornoemde Howard en aldus geweld gebruikt tegen voor-
„noemd manspersoon met het oogmerk om die diefstal gemakkelijk te
„maken, althans, daar voornoemde Howard deze diefstal op heterdaad
„had ontdekt, zichzelf de vlucht mogelijk te maken, althans zich het
„bezit van het gestolene te verzekeren;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„1e. dat hij op of omstreeks 31 december 1974 te ongeveer 01.00 uur
„te Weert met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weg-
„genomen een bedpan, toebehorende aan P. J. Howard, althans aan een
„ander of aan anderen dan aan hem, beklaagde;

„2e. dat hij op of omstreeks 31 december 1974 te ongeveer 01.00 uur te
„Weert opzettelijk gewelddadig een manspersoon met een bedpan, al-
„thans een voorwerp, op het hoofd, althans tegen het lichaam heeft ge-
„slagen tengevolge waarvan dat manspersoon, P. J. Howard genaamd,
„pijn ondervond”;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord
de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot:
bewezenverklaring van het de beklaagde primair ten laste gelegde, met
uitzondering van de woorden „om die diefstal gemakkelijk te maken,
„althans daar voornoemde Howard deze diefstal op heterdaad had ont-
„dekt, zichzelf de vlucht mogelijk te maken, althans”, alsmede zijn
schuld eraan; kwalificatie daarvan als:

„diefstal, gevolgd van geweld tegen personen teneinde zich het bezit van *het*
„gestolene te verzekeren”

en veroordeling deswege tot: een gevangenisstraf voor de tijd van: vier
weken, waarvan twee weken voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard :

1. G.J., oud 20 jaar, als beklaagde:

Op 30 december 1974 ben ik van 16.00 uur af op stap geweest met mijn
vriend Henk Heijmans. Wij bezochten in Weert diverse café's en om-
streeks 22.30 uur bezochten wij het café Barley Mow. Ik had gezien, dat
in dat café een roodkoperen bedpan aan de muur was bevestigd. Om-
streeks 00.30 uur op 31 december 1974 liep ik naar die bedpan en rukte
deze van de muur. Ik liep met de bedpan terug naar de bar en zette deze
aan mijn voeten neer. Ik zag, dat Howard dit bemerkte had en naar mij
toekwam. Ik pakte die pan weer in mijn hand, tilde deze op en gaf Ho-
ward er een tik mee op het hoofd. Hierna ontstond er zulk een rumoer,
dat ik niet meer weet wat er allemaal gebeurd is. Op een gegeven moment
was ik de pan kwijt en zijn wij gevlucht.

2. Henricus Hubertus Elisabeth Heijmans, als getuige:

Op 30 december 1974 ben ik van 16.00 uur af op stap geweest met mijn
vriend J. Wij bezochten tot 22.30 uur verschillende café's in Weert. Om

ongeveer 22.30 uur waren wij in café Barley Mow te Weert. In dat café hing een roodkoperen bedpan. Om ongeveer 00.30 uur op 31 december 1974 zag ik dat J. naar de muur toeliep en de pan van de muur rukte. Dit maakte nogal wat lawaai, waardoor de café-eigenaar dit bemerkte en naar ons toekwam. Wij waren inmiddels weer aan de bar gaan zitten. J. had de pan naast zich neer gezet op de vloer. Ik hoorde dat de café-eigenaar aan J. vroeg of hij die pan terug wilde geven. Ik zag, dat hij zich bukte en de pan probeerde te pakken. Ik zag, dat J. de steel van de bedpan met twee handen vastgreep, de pan optilde en vervolgens de café-eigenaar met die pan op zijn hoofd sloeg. Ik zag daarna, dat de café-eigenaar de pan uit de handen van J. rukte en ermee naar de achterzijde van het café liep. Het gevolg was, dat de overige gasten zich tegen ons keerden. In de verwarring die ontstond zagen wij kans het café uit te vluchten.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 118/75 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Weert, gesloten op 22 februari 1975 en opgemaakt door L. H. C. M. Wijnhoven, Wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, verbalisant, zakelijk onder meer inhoudt:

als op 2 januari 1975 aan verbalisant afgelegde verklaring en gedane aangifte van Peter John Howard:

Ik ben eigenaar van het café Barley Mow, gevestigd aan de Maaspoort 38 te Weert. Op 30 december 1974 bevond ik mij achter de bar in mijn café. De man waarmede u mij voor het afleggen van mijn verklaring confronteerde en die u J. noemde, herkende ik als één van de twee mannen die op die avond omstreeks 22.30 uur in mijn café kwamen. Het was op 31 december 1974, omstreeks 01.00 uur, ik was met enkele andere gasten aan het afrekenen, toen ik zag dat J. de in mijn café aan de wand hangende antieke van rood koper vervaardigde bedpan van de wand rukte. Ik liep naar J. toe en eiste van hem dat hij mij de bedpan terug zou geven. Ik stond ongeveer 1,50 meter van J. af. Ik zag en voelde dat J. mij met deze bedpan met kracht op mijn hoofd sloeg. Ik voelde hevige pijn aan mijn hoofd en werd duizelig.

overwegende, dat de **krijgsraad** door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen beklaagde subsidiair sub 2e is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op 31 december 1974, te ongeveer 01.00 uur, te Weert, opzettelijk gewelddadig een manspersoon met een bedpan op het hoofd heeft „geslagen, tengevolge waarvan dat manspersoon, P. J. Howard genaamd, „pijn ondervond“;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„mishandeling“
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid, Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde subsidiair sub 2e meer of anders is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde deswege strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zij strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde primair en subsidiair sub 1e ten laste gelegde:

dat beklagde weliswaar heeft verklaard dat hij de bedpan, welke hem noch Heijmans toebehoorde, van de muur rukte met de bedoeling zich deze toe te eigenen zonder daartoe van iemand recht of toestemming te hebben verkregen, doch dat de uitvoering van dit misdrijf naar het oordeel van de Zeekrijgsraad niet is voltooid tengevolge van een van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, te weten, dat Howard, zoals hij tegenover verbalisant verklaarde, gezien hebbende dat J. de bedpan van de muur rukte van hem eiste deze terug te geven, hem de bedpan uit de handen rukte en deze aan de achterzijde van de bar tegen de muur plaatste en dat J. en zijn metgezel uit het café vluchtten, zonder medeneming van de bedpan;

de Zeekrijgsraad acht derhalve niet bewezen hetgeen beklagde hier is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder **terzake** van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 400, subs. 16 dagen hechtenis — *Red.*]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 15 april 1976

President: Mr. Prins; **Leden:** Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht mr. de Groot, schout-bij-nacht b.d. Bagchus (plv.);

Raadsmans: P. J. Schreuder, luitenant ter zee van administratie der tweede klasse.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien de akte van appel;

Gezien de door de Fiscaal ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden waarop het beroep steunt;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen *terzake* van de subsidiair tenlastegelegde diefstal en mishandeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van zes weken, waarvan drie weken voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf en daarop betrekking hebbende overweging, welke het Hof onjuist zijn voorgekomen;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon des daders;

overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht na te melden gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, . . . enz.;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot een geldboete van *f* 400, subs. 16 dagen hechtenis – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 31 maart 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. P. G. Huijgens en majoor Ir. B. Koster;

Raadsman: Mr. J. B. Nijhuis.

Als bestuurder van een auto daarmede gereden terwijl zijn bloed 1,97 ‰ alcohol bleek te bevatten.

Vrijspraak, omdat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging kon worden geput dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft gepleegd, daar het onderzoek als bedoeld in artikel 26(2) W.V.W. niet op de voorgeschreven wijze heeft plaats gevonden:

– het proces-verbaal vermeldt niet dat beklaagde is aangehouden;

- het formulier „bepaling van alcohol in bloed" is noch door de aanvrager, noch door de arts ondertekend;
- tussen het tijdstip van het constateren van het rijden van beklaagde en het nemen van de bloedproef is één uur verlopen, terwijl het formulier „bepaling van alcohol in bloed" inhoudt dat de aanhouding heeft plaats gevonden te 01.15 uur, welk gegeven in strijd is met het proces-verbaal, alwaar het tijdstip van 01.15 is aangegeven als moment van het constateren van het feit;
- aan beklaagde is bovendien niet medegedeeld dat hij een tweede bloedafname kan verzoeken.

(W.V.W. art. 26(2))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R.L., geboren 15 maart 1954, dpl. soldaat, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd;

„dat hij op of omstreeks 15 december 1975 in de gemeente Opsterland „als bestuurder van een voertuig (vierwielig motorrijtuig) daarmede „rijdende over de weg, Tolhûslaene, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van „zijn bloed bij een onderzoek 1,97 0/00 bleek te zijn, in elk geval hoger „dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed";

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad heeft bevonden, dat het onderzoek als bedoeld in artikel 26, lid 2, van de Wegenverkeerswet niet heeft plaats gevonden op de wijze als is voorgeschreven in het Besluit van 9 oktober 1974, Staatsblad 596, nu uit het proces-verbaal, nuinmer 2132/1975, van de gemeentepolitie van Opsterland noch uit enig ander ten processe aanwezig proces-verbaal, blijkt van aanhouding van beklaagde en tussen het ogenblik van constateren van het rijden van beklaagde en het ogenblik van het nemen van de bloedproef één uur is verlopen, terwijl op het formulier „Bepaling van alcohol in bloed" – welk formulier overigens noch door aanvrager noch door de arts is ondertekend – is aangegeven, dat aanhouding heeft plaats gevonden te 01.15 uur, welk gegeven in strijd is met genoemd proces-verbaal, alwaar het tijdstip van 01.15 uur is aangegeven als moment van constateren van het feit, dit alles terwijl aan beklaagde niet is medegedeeld, dat hij een tweede bloedafname kan verzoeken;

Overwegende, dat de krijgsraad derhalve niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

[Volgt: vrijspraak – Red.].

Permanente krijgsraad Nederland voor de zeemacht te 's-Gravenhage

vonnis van 5 mei 1976

President: Mr. H. Donker; *Leden:* G. Jungslager, kapitein ter zee en Mr. S. W. P. D. Braunius, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse;

Raadsman: Mr. Drs. J. A. M. van Blijswijk, luitenant ter zee SD 3 KMR.

Als bestuurder van een auto daarmee gereden terwijl zijn bloed 0,85 ‰ alcohol bleek te bevatten.

Vrijspraak, omdat niet door wettige bewijsmiddelen het bewijs is geleverd, immers het bloed is afgenomen door een verpleegster en niet, zoals voorgeschreven, door een arts.

(W.V.W. art. 26 en 33a)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen P.S., geboren 12 augustus 1950, ziekenverpleger der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 30 maart 1976, aan de voet van welk **stuk** door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 18 augustus 1975 in de gemeente Loosdrecht, „als bestuurder van een voertuig (n.l. een vierwielig motorrijtuig) daar, „mede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande wegen, „de Nieuw Loosdrechtsedijk en de Nootweg, dit voertuig heeft bestuurd „na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte „van zijn bloed bij een onderzoek 0,85 ‰ bleek te zijn, in elk geval hoger „dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat de krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, immers:

dat blijkens de stukken beklaagde op 19 augustus 1975 te omstreeks 03.30 uur door een hoofdverpleegster bloed is afgenomen ten behoeve van een bloedonderzoek als bedoeld in artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet;

dat mitsdien is komen vast te staan dat dit bloed niet is afgenomen door een arts;

dat artikel 33a, derde lid van de Wegenverkeerswet, zoals nader uitgewerkt in artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 9 oktober 1974 S 596

uitdrukkelijk bepaalt dat bloed afgenomen dient te worden door een arts;
dat derhalve geen sprake kan zijn van een onderzoek, waarvan de uitkomst bepalend is voor toepassing van artikel 26, tweede lid van genoemde Wet;

[Volgt: vrijspraak – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 9 juni 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. W. Meijer en luitenant-kolonel W. J. Esseveld;

Raadsman: Mr. C. Sjenitzer, advocaat te Amsterdam.

„Koude voeten zaak”

Als dpl. sld. tezamen met meer dan 40 andere soldaten samengeschoold op de appèlplaats van de kazerne en geweigerd te voldoen aan de bevelen van zijn pelotonssergeant en van zijn bataljonscommandant, achtereenvolgens om op de appèlplaats te gaan staan en met de dienst aan te vangen.

3 Weken militaire detentie, waarvan 1 week voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden.

(W.M.Sr. art. 114)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen P.M., geboren 26 april 1953, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op 5 februari 1976, „ten tijde van het ochtendappèl, te Zuidlaren, althans in Nederland, nadat „hij samen met andere soldaten van het 44e Pantserinfanteriebataljon, „waartoe hij behoorde, althans alleen, van zijn bataljonscommandant, de „luitenant-kolonel A. B. M. Frinking en/of zijn pelotonssergeant de „sergeant J. M. Rutten en/of enige andere militaire meerdere, **achtereenvolgens** het bevel had gekregen om op de appèlplaats te gaan staan en „daarna het bevel om aan te vangen met de dienst, telkens gezamenlijk „met ongeveer veertig, althans meerdere soldaten, althans alleen, heeft „geweigerd of opzettelijk heeft nagelaten aan voormelde dienstbevelen „te gehoorzamen, immers is beklaagde voor wat het eerste bevel betreft,

„gezamenlijk met voormelde andere soldaten, althans alleen, opzettelijk „niet naar de appèlplaats gegaan, en, wat het tweede bevel betreft, gezamenlijk met voormelde soldaten, althans alleen, willens en wetens niet „met de dienst aangevangen, doch heeft hij zich tezamen met die andere „soldaten, althans alleen, naar een kamer begeven en zich aldaar gedurende „de enige uren, althans enige tijd aan de dienst onttrokken”;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 5 februari 1976 heb ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst in Zuidlaren ten tijde van het ochtendappèl samen met een aantal medesoldaten van mijn eenheid, het 44e Pantserinfanteriebataljon, gestaan midden op de appèlplaats van mijn kazerne. Ik heb toen van mijn pelotonssergeant, sergeant J. M. Rutten, opdracht gekregen op mijn appèlplaats aan te treden. Ik wist de sergeant mijn militaire meerdere en zijn opdracht een dienstbevel, waaraan ik moest voldoen. Ik heb daaraan geen gevolg gegeven. Ik ben samen met een veertigtal soldaten – medebetogers – op dat plein vóór onze campagnieopstellingsplaatsen blijven staan. Aan het eind van het appèl heb ik samen met alle andere militairen van mijn eenheid van onze bataljonscommandant, luitenant-kolonel A. B. M. Frinking bevel gekregen aan te vangen met de dienst. Ik wist de overste mijn militaire meerdere en zijn opdracht een dienstbevel, waaraan ik moest voldoen. Ik heb het niet opgevolgd. Ik ben met mijn medebetogers naar een legeringskamer gegaan. Ik heb daar met hen omstreeks vijf kwartier gestaakt;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van luitenant-kolonel Antonius Bernardus Matthijs Frinking:

Op 5 februari 1976 heb ik als commandant van het 44e Pantserinfanteriebataljon te Zuidlaren om omstreeks 06.45 uur aan een groep tot genoemd bataljon behorende soldaten, die aan het demonstreren waren op het van Hoving-plein op het terrein van de Adolf van Nassau-kazerne, nadat ik hen had gewezen op de strafbaarheid van hun handelen, het bevel gegeven om naar hun appèlplaatsen te gaan en daar aan te treden voor het appèl. Toen ik dat bevel gaf, was het stil en werd er naar mij geluisterd. Ieder normaal horende militair kon mijn opdracht verstaan. Ik zag, dat een deel van de demonstrerenden, mede omdat zij door leden van het kader werden aangespoord, aan mijn bevel gehoorzaamde. Een deel voldeed, zoals ik zag, niet aan mijn bevel. Vervolgens heb ik om omstreeks 07.55 uur het gehele bataljon toegesproken. Aan het einde van deze toespraak heb ik aan het hele bataljon het bevel gegeven aan te vangen met de dienst. Ook nu waren mijn woorden voor ieder normaal te verstaan. Ik zag, dat de groep militairen, die niet op de appèlplaatsen waren aangetreden, mijn bevel niet opvolgden, maar op het plein bleven beraad-

slagen. Na enige tijd beëindigden zij hun demonstratie. Ik zag, dat deze militairen pas om omstreeks 9.30 uur en niet zoals ik bevolen had om 8.00 uur aanvingen met hun dienst;

Overwegende, dat bovengenoemd ambtsedig proces-verbaal tevens inhoudt als verklaring van sergeant J. M. Rutten:

Op 5 februari 1976 zag ik, dat een groep militairen van het 44e Pantserinfanteriebataljon aan het demonstreren was op het van Hovingplein op het terrein van de Adolf van Nassau-kazerne te Zuidlaren. Ik zag, dat de bataljonscommandant, de luitenant-kolonel Frinking, naar die groep toeliep en ik hoorde, dat hij hen toesprak en het bevel gaf aan te treden op de appèlplaats. Ik zag, dat een groep militairen niet gehoorzaamde aan dit bevel. Ik noteerde de namen van de soldaten, die niet aan dit bevel gehoorzaamd hadden, ook niet toen ik hen persoonlijk dat bevel nog eens gegeven had. Onder hen was de soldaat M. Toen de bataljonscommandant de soldaten toesprak, stond ik van alle aanwezigen het verst van hem af en ik kon toen zijn woorden goed en duidelijk verstaan. Ik ben toen het gebouw van de C-Compagnie binnen gegaan en ik zag even later, dat de soldaten, die de demonstratie gehouden hadden, het plein verlaten hadden. Ik zag, dat zij gegaan waren naar kamer 41 van het legeringsgebouw van de C-Compagnie. Ik heb toen de namen van de daar aanwezige soldaten, die weigerden aan te vangen met hun dienst, naar mij uit hun woorden en houding bleek, genoteerd. Onder hen was de soldaat M.;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 5 februari 1976 ten tijde van het ochtendappèl „te Zuidlaren, nadat hij samen met andere soldaten van het 44e Pantserinfanteriebataljon, waartoe hij behoorde, van zijn bataljonscommandant, de luitenant-kolonel A. B. M. Frinking of zijn pelotonssergeant „de sergeant J. M. Rutten, achtereenvolgens het bevel had gekregen om „op de appèlplaats te gaan staan en daarna het bevel om aan te vangen „met de dienst, telkens gezamenlijk met meerdere soldaten opzettelijk „heeft nagelaten aan voormelde dienstbevelen te gehoorzamen, immers is „beklaagde voor wat het eerste bevel betreft, gezamenlijk met voormelde „andere soldaten, opzettelijk niet naar de appèlplaats gegaan, en, wat „het tweede bevel betreft, gezamenlijk met voormelde soldaten, willens „en wetens niet met de dienst aangevangen, doch heeft hij zich tezamen „met die andere soldaten, naar een kamer begeven en zich aldaar gedurende enige tijd aan de dienst onttrokken”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl meer personen gezamenlijk het „misdrijf plegen, meermalen gepleegd”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, lid 1, juncto lid 3, aanhef en sub 3e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is, dat de feiten, zoals die zich hebben voorgedaan, van zeer ernstige aard zijn – immers het niet opvolgen van dienstbevelen in het algemeen en zeker wanneer meerdere militairen daartoe gezamenlijk overgaan, maakt het functioneren van de krijgsmacht als zodanig onmogelijk – doch, dat bij het vaststellen van de strafmaat mede in overweging genomen dient te worden, dat is komen vast te staan dat een en ander niet is voortgekomen uit kalm overleg na afweging van alle in het geding zijnde belangen, maar eerder gezien moet worden als een spontaan opgekomen uiting van onrust, die mede door het chaotisch karakter ervan de deelnemers uit de hand is opgelopen en waarin door velen is volhard uit een weliswaar te begrijpen, maar in dezen toch misplaatst gevoel van onderlinge solidariteit;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 3 weken, waarvan 1 week voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden – *Red.*].

NASCHRIFT

Deze zaak heeft nogal wat gerucht gemaakt en is in de pers als de „koude „voeten zaak” ten doop gehouden omdat de betreffende soldaten opzagen tegen de verwachte dienst (een oefening in Duitsland) in het heersende koude weer.

Er waren 46 beklagden. Eén daarvan is vrijgesproken; drie werden veroordeeld tot 3 weken militaire detentie (waarvan 2 weken voorwaardelijk); de overigen tot 3 weken militaire detentie (waarvan 1 week voorwaardelijk).

Alle beklagden hebben in het vonnis berust.

W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSpraak

Koninklijk Besluit van 15 januari 1975, no. 29

(Dienstplichtwet art. 15, 19)

Appellants broer werd vrijstelling verleend voor de duur van diens tewerkstelling als politie-ambtenaar; deze broer vervulde geen voor broerdienst geldende dienst en evenmin vervangende dienst.

WIJ JULIANA, ENZ.

Beschikkende op het beroep, ingesteld door H.W., ingeschrevene der lichte 1976 uit H., tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 18 september 1974, Afdeling Dienstplichtzaken, no. 56.11.29.534, waarbij aan hem vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens broerdienst is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 11 december 1974, no. 2404/II;

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie, C. L. J. van Lent, van 8 januari 1975, Hoofdafdeling Dienstplichtzaken, Bureau Beroepszaken nr. 40.611;

Overwegende dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overwegingen, dat ingevolge artikel 19, eerste lid, der Dienstplichtwet vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens broerdienst wordt verleend aan de ingeschrevene, die ten minste twee broers heeft of gehad heeft, die dienen of gediend hebben bij de landmacht, bij de zeemacht of bij de overzeese krijgsmacht; dat bij controle van de diensttijden van de opgegeven broers, hem, Minister, is gebleken, dat de broer van de ingeschrevene, J., niet verkeert in een der gevallen als bedoeld in het tweede lid van genoemd artikel, waarin nader is uiteengezet, wat onder dienen of gediend hebben moet worden verstaan; dat de ingeschrevene dientengevolge slechts naar één broer kan verwijzen, die aan de gestelde voorwaarden voldoet;

dat de appellant in beroep aanvoert, dat zijn broer J. politie-ambtenaar is; dat deze zijns inziens als politie-ambtenaar vervangende dienst verricht;

Overwegende dat krachtens artikel 19, eerste lid en tweede lid, onder a en b der Dienstplichtwet, juncto artikel 31, tweede lid, van het Dienstplichtbesluit, vrijstelling wegens broerdienst wordt verleend aan de ingeschrevene, die ten minste twee broers heeft of gehad heeft, die ten minste dertig dagen in werkelijke dienst zijn geweest, dan wel ten gevolge van verleend uitstel nog niet of nog geen dertig dagen in werkelijke dienst zijn geweest;

dat de ingeschrevene kan verwijzen naar een broer, die ten gevolge van

verleend uitstel nog geen dertig dagen in werkelijke dienst is geweest, te weten L.W.;

dat daarentegen aan de broer van de ingeschrevene J.W. met ingang van 1 juli 1973 voor de duur van zijn tewerkstelling als politie-ambtenaar vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is verleend;

dat deze broer derhalve niet een voor broederdienst geldige dienst heeft vervuld;

dat derhalve de ingeschrevene onder deze omstandigheden niet voldoet aan de in artikel 19 der Dienstplichtwet, juncto artikel 31, tweede lid, van het Dienstplichtbesluit gestelde vereisten voor vrijstelling wegens broederdienst;

dat de gevraagde vrijstelling, mede gelet op het verhandelde in de openbare vergadering van de Afdeling van de Raad van State voor de geschillen van bestuur, mitsdien terecht is geweigerd;

Gezien de Dienstplichtwet;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

het beroep ongegrond te verklaren.

Centrale Raad van Beroep

9 januari 1975

M.A.W. 1975/K 2

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; *Leden:* Mrs. W. G. Kloos en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

VOORSCHRIFT CONDUITERAPPORTEN PUNT 411

De c.r.v.b. is niet tot de overtuiging kunnen komen, dat de aangevochten zinsneden uit het conduiterapport op onvoldoende grondslag berusten. Het is niet van beslissend belang, dat i.c. – evenals in vele vergelijkbare gevallen – niet (meer) met volkomen zekerheid kan worden vastgesteld hoe bepaalde feiten zich hebben voorgedaan. De juistheid van de terzake van een beoordeling als de onderhavige gememoreerde gebeurlijkheden behoeft voor de rechter niet steeds volledig vast te staan wil hij tot een conclusie als de onderwerpelijke komen.

UITSpraak

in het geding tussen:

N., wonende te D, klager, en de Commandant der Zeemacht in Nederland, te Den Helder verweerder,

I. Ontstaan en loop van het geding

Door J., luitenant ter zee der tweede klasse oudste categorie, is aan klager, bootzman, onder dagtekening 3 oktober 1973 het volgende medegedeeld:

„Zij U medegedeeld, dat in de door mij over U opgemaakte beoordeling over de periode van 12 januari 1973 tot 1 juli 1973 de volgende passages c.f. het gestelde in VVKM 1 punt 411 zijn onderstreept:

„Rubriek III karakterbeschrijving:

„„Nerveuze man, die snel op zijn tenen is getrapt”.

„„Doch is soms niet op die plaatsen waar zijn leiding nodig is.”.

„Overwegingen welke ertoe geleid hebben deze zinsneden te onderstrepen:

„U bent gedurende de beoordelingsperiode door de oudste officier meerdere malen op tekortkomingen geweest, waarna U, eenmaal zelfs in mijn tegenwoordigheid, bijzonder gebelgd was, en met stemverheffing tegen Uw meerdere taal gebruikte, die U niet paste. Onder andere wordt vermeld, het feit dat U als Chef der Equipage onaangekondigd afwezig was op „Alle Hens”, en achteraf niet eigener beweging bij de oudste officier meldde welke Uw redenen van afwezigheid waren. U was zeer verongelijkt, dat U ter verantwoording werd geroepen.

„Na de indienststelling van Hr. Ms. „B” hebt U incidenteel in bijzijn van ondergeschikten Uw misnoegen kenbaar gemaakt betreffende Uw schip, en de hoeveelheid werk die voor U en Uw onderhebbenden was weggelegd.

„Dit is U door mij zeer kwalijk genomen, temeer daar deze uitlatingen niet getuigen van loyaliteit en incasseringsvermogen, ja zelfs in zekere zin gezagsondermijnd zijn. Voor een kaderlid, in het bijzonder een Chef der Equipage is dit zeer ongepast.

„Tijdens dezelfde deconserveringsperiode, bent U meerdere malen gedurende een groot gedeelte van de dag voor het regelen van futiliteiten afwezig geweest, terwijl enerzijds Uw taak – het leiding geven bij deconserveringsmaatregelen – aan boord uitgeoefend diende te worden en anderzijds artikelen als verf, schuurpapier en plakband, op een dusdanige wijze bij de dienst bevoorrading verkregen kunnen worden dat U een matroos 3 de opdracht had kunnen geven, teneinde zelf aan boord te kunnen blijven.”.

Klager heeft bij verweerder beroep, als bedoeld in het Voorschrift betreffende het administratieve beroep bedoeld in artikel 97 van het Reglement Rechtstoestand militairen zeemacht, ingesteld. Verweerder heeft dat beroep ongegrond verklaard en de aangevallen beoordelingen gehandhaafd bij besluit van 25 februari 1975, waarin is overwogen:

„dat, blijkens vermelding op het betreffende conduiterapport, aan klager mededeling werd gedaan conform het gestelde in punt 260 van

„VVKM 1 op 3 oktober 1973 en hem op dezelfde datum inzage van het „conduiterapport werd verleend;

„dat aan klager mededeling werd gedaan op grond van het gestelde in „punt 411 van VVKM 1 door middel van verweerders brief van 3 oktober „1973;

„dat klager, naar hij in zijn klaagschrift stelt, aan verweerder heeft ver- „zocht een nadere toelichting over het over hem opgemaakte conduite- „rapport te mogen ontvangen;

„dat genoemde toelichting niet werd verstrekt onder mededeling dat „deze reeds genoegzaam tot uitdrukking was gebracht in vorenvermelde „- door verweerder aan klager uitgereikte - brief van 3 oktober 1973;

„dat klager bij klaagschrift, ingediend op 30 oktober 1973, derhalve „binnen de daarvoor gestelde termijn, in beroep is gekomen en daarin „mitsdien kan worden ontvangen;

„dat, gelet op het gestelde in artikel 3 (3) van voornoemd Voorschrift „betreffende het administratieve beroep, de beschouwingen van verweer- „der aan klager werden toegezonden, teneinde deze in de gelegenheid te „stellen nadere bemerkingen naar aanleiding daarvan te maken;

„dat, eveneens gelet op het hiervoor aangehaalde artikel van voornoemd „Voorschrift, door hem - commandant der zeemacht in Nederland - „door middel van zijn vorenvermelde beschikking - ter voortzetting van „het onderzoek - tevens een commissie werd benoemd, teneinde hem „van advies te dienen inzake de in de onderhavige aangelegenheid te „nemen beslissing;

„dat met betrekking tot de aan zijn oordeel onderworpen zaak thans „van partijen - en ook overigens - voldoende gegevens zijn verkregen om „tot een oordeel te kunnen komen en dat de inhoud van de stukken niet „wederom in extenso behoefte te worden weergegeven, aangezien deze „bij partijen genoegzaam bekend mag worden verondersteld;

„dat klagers beroep blijkens diens klaagschrift, is gericht tegen de „onderstreepte passages in rubriek III van het betreffende conduiterap- „port, alsmede tegen de cijferwaarderingen in de daarmede verband „houdende andere rubrieken van dat rapport;

„met betrekking tot de feiten en omstandigheden, welke aan de ge- „wraakte beoordelingen ten grondslag hebben gelegen:

„dat uit het gehouden onderzoek, voornamelijk door het inmiddels „plaatsgevonden tijdverloop, niet op alle punten tot in detail duidelijkheid „kon worden verkregen;

„dat immers het zonder de minste twijfel vaststellen van de nauwkeurige „gang van zaken met betrekking tot elk der met name genoemde voor- „beelden om reden van de hiervoor genoemde tijdfactor niet of nauwelijks „mogelijk bleek;

„dat uit genoemd onderzoek in ieder geval wel genoegzaam is komen „vast te staan dat sprake is geweest van enige wrijving tussen klager en

„de oudste officier, doch dat aan deze constatering geen andere conclusie „dient te worden verbonden dan deze, dat noch laatstgenoemde omstan- „digheid noch het feit dat niet elk onderdeel der tot klager gerichte be- „schuldigheden tot in bijzonderheid kan worden nagespoord, er toe moet „leiden om de juistheid van de met betrekking tot klager in het betreffende „conduiterapport tot uitdrukking gebracht waarderingen in twijfel te „trekken;

„dat het immers in elk samenwerkingsverband kan voorkomen dat „enkele daarin optredende personen het minder goed met elkaar kunnen „vinden, maar dat zulks slechts een verklaring, doch zeker geen vrijbrief, „vermag te vormen voor het zich wellicht veelvuldiger dan normaal voor- „doen van onenigheden;

„dat deze constatering niet wordt gebezigd bij wijze van poging om „aan te tonen dat de andere partij, in casu de oudste officier, geen aandeel „zou hebben geleverd in het ontstaan, danwel het zich voortzetten, van de „betreffende wrijvingspunten;

„dat echter in het kader van de behandeling van de onderhavige aan- „gelegenheid niet diens rol, doch die van klager dient te worden onder- „zocht, aangezien immers de neerslag daarvan in het bestreden conduite- „rapport kan worden teruggevonden;

„dat, zulks doende, moet worden geconstateerd dat klager zich – zoals „hij ook zelf heeft toegegeven – bij verschillende gelegenheden op duide- „lijke en zeer uitdrukkelijke wijze onvergenoegd heeft betoond en daarbij „tevens van weinig bereidheid tot coöperatie heeft doen blijken;

„dat een en ander ook voor klagers ondergeschikten niet onopgemerkt „kan zijn gebleven, hetgeen niet bevordelijk moet worden geacht voor „het motiveren van betrokkenen en voor het stimuleren van hun loyali- „teit, incasseringsvermogen en hun opvattingen over gezag en de hand- „having daarvan;

„dat het dan wel zo mag zijn dat ook hij – klager – zoals hij het zelf „heeft uitgedrukt, is „onderworpen aan de werking van door omstandig- „heden opgewekte menselijke emoties", doch dat bij de vaststelling „daarvan dan ook niet zonder meer mag worden voorbijgegaan aan de „vanzelfsprekende omstandigheid dat ook anderen aan de invloed daar- „van bloot staan;

„dat hij er eveneens niet verbaasd over moet staan indien het duidelijk „constateren van vorengenoemde werking zijn neerslag vindt in een over „hem op te maken conducerapport;

„dat de wet van oorzaak en gevolg immers ook voor hem, klager, „opgaat en dat het niet redelijk zou zijn het eerstgenoemde uitsluitend „aan de ander en slechts het tweede aan hem zelf toe te schrijven;

„dat de thans met betrekking tot klager geconstateerde – en soortge- „lijke – tekortkomingen in een aantal eerder over klager opgemaakte „conduiterapporten tot uitdrukking zijn gebracht en – blijkens daarin

„opgenomen vermelding – ook aan hem zijn medegedeeld, hetgeen andermaal een reden voor klager mag vormen om zich niet verrast te tonen „dat zulks nu weer het geval is;

„dat het vorenstaande veeleer grond geeft aan de veronderstelling dat „klager daaruit lering zou hebben getrokken en er naar gestreefd zou „hebben een en ander voor de toekomst te voorkomen;

„dat uit het onderzoek eveneens is gebleken, dat klagers werking „tot aanmerkingen aanleiding heeft gegeven, waardoor bij de leiding van „het schip – ondanks het feit dat de werkzaamheden aan boord voortgang „vonden onder leiding van een, naar ieders oordeel, zeer bekwame kwartiermeester – de mening is ontstaan, dat klager zich meer dan nodig was „en vaak zonder dat hij daarvan tevoren kennis gaf, naar elders heeft „begeven;

„dat onder meer deze omstandigheid, alsmede de hiervoor reeds besproken aspecten met betrekking tot klagers persoon, aanleiding hebben „gegeven tot toekenning van de thans bestreden waarderingen, hetgeen „naar het oordeel van hem – commandant der zeemacht in Nederland „– op goede gronden heeft plaats gevonden;

„dat, gelet op al het vorenstaande, moet worden geconcludeerd dat het „beoordelingsresultaat op voldoende overtuigende wijze is tot stand gekomen en dat verweerder – alle van belang zijnde factoren in aanmerking „genomen – in redelijkheid tot de toegekende waarderingen heeft kunnen „besluiten."

Klager heeft beroep ingesteld bij de Raad, verzokende het genoemde besluit alsmede het daarbij gehandhaafde conducerapport nietig te verklaren. Verweerder heeft van contra-memorie gediend, en desverzocht nog stukken ingezonden.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 19 december 1975, waar klager in persoon is verschenen, daartoe ambtshalve opgeroepen. Hij werd bijgestaan door Mr. A. P. Vriends, kapitein ter zee van administratie b.d., wonende te Den Helder. Voor verweerder trad op Mr. J. E. Blankhart, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Den Helder. Als getuige, ambtshalve opgeroepen, werd gehoord H., luitenant ter zee der tweede klasse oudste categorie, eveneens te Den Helder wonende.

II. Motivering

De Raad is, gelet op de inhoud der gedingstukken en het te zijner terechtzitting verhandelde, niet tot de overtuiging kunnen geraken dat de aangevochten zinsneden uit het onderhavige conducerapport op onvoldoende grondslag berusten. Wel is gebleken dat de verhouding tussen klager en de oudste officier van het schip waarop hij diende, de getuige H., niet in elk opzicht ideaal te noemen is geweest, maar naar 's Raads oordeel is geenszins komen vast te staan dat zulks ten gevolge zou hebben gehad

dat het deze officier redelijkerwijs onmogelijk was een voldoende objectieve inbreng bij de beoordeling te verwezenlijken, laat staan dat de beoordeling zelf als ongefundeerd zou moeten worden aangemerkt.

De Raad heeft het niet nodig geacht te voldoen aan klagers verzoek de aan de onderhavige beoordeling direct voorafgaande conduite op te vragen. De Raad wil er niet aan twijfelen dat deze conduite zeer goed was; ook andere over klager uitgebrachte, de Raad ter kennis gebrachte, beoordelingen verdienen deze kwalificatie. Daarnaast zijn er echter ook beoordelingen geproduceerd, waaruit blijkt van zekere tekortkomingen, verband houdende met eigenschappen, welke ook ten grondslag liggen aan hetgeen klager thans ter kennis is gebracht. De Raad heeft de indruk gekregen dat klager er niet steeds in is geslaagd ook onder voor hem moeilijker omstandigheden volledig bevredigend te functioneren.

De Raad acht het evenmin als verweerder van beslissend belang dat in het onderhavige geval – evenals in vele vergelijkbare gevallen niet (meer) met volkomen zekerheid kan worden vastgesteld hoe bepaalde feiten zich hebben voorgedaan. Gelijk de Raad reeds eerder heeft beslist behoeft de juistheid van de ter zake van een beoordeling als de onderhavige gememoreerde gebeurlijkheden voor hem niet steeds volledig vast te staan, wil hij tot een conclusie als de onderhavige komen.

Beslist moet worden als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Verklaart het beroep ongegrond.

NASCHRIFT

Macht en onmacht van de beoordeling ener beoordeling. Onder deze titel kan een beschouwing worden gegeven over het voor (militaire) ambtenaren geldende beoordelingssysteem, zoals dit zijn sluitstuk vindt in de jurisprudentie van de ambtenarenrechter. Algebräisch gezien hebben wij bij het beoordelingssysteem als regel te maken met beoordelen tot de derde macht. Immers, de voor de bevoegde macht vastgestelde beoordeling wordt in eerste instantie in administratief beroep beoordeeld, voor de land- en luchtmacht na het inwinnen van advies der bezwaarschriften-commissie, voor de zeemacht als regel zonder zodanig advies (de hier gepubliceerde in administratief beroep genomen beschikking is wél na commissoriaal onderzoek genomen). Daarna volgt eventueel het beroep op de (militaire) ambtenarenrechter. Voor de onderofficieren der land- en luchtmacht is dit een beroep in eerste aanleg op het ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken (zie terzake c.r.v.b. 11-3-1964, m.a.w. 1963/K13, a.r.b. 1964, 511). Voor de officieren der land- en luchtmacht en voor de officieren en onderofficieren der marine is dit een beroep,

in eerste en enige aanleg op de centrale raad van beroep. Van de uitspraken van genoemd ambtenarengerecht staat uiteraard hoger beroep open op de centrale raad van beroep.

Wanneer wij in aanmerking nemen, dat de beoordeling, opgemaakt door een beoordelaar, als regel nog aan wijziging, aanvulling of voorziening met een onderschrift kan worden onderworpen, dan blijkt het wel gerechtvaardigd om met het algebraïsche begrip van de 3e – en soms, onderofficieren land- en luchtmacht – van de 4e macht te werken!

Genoeg om, van rechtspositioneel gezichtspunt uit gezien, te spreken van een behoorlijk gewaarborgde rechtstoestand. Oordelen over beoordelingen tot in de derde of vierde macht.

Eenzijds zou men hierover kunnen opmerken, dat dit van het goede wel iets te veel lijkt. Anderzijds kan men hier tegenover stellen, dat het overgrote deel der beoordelingen buiten de sfeer van het administratieve beroep blijft, doordat geen bezwaar tegen de beoordeling gemaakt wordt, en dat van de in administratief beroep genomen beschikkingen slechts een zeer gering percentage – minder dan tien waarschijnlijk – bij de ambtenarenrechter wordt aangevochten.

Helaas ontbreken terzake statistische gegevens. Uit mijn praktijk in de rechtszaal herinner ik mij, dat de gemachtigde van de minister van defensie bij de behandeling van een tweetal, nogal stof doen opwaaiende, beoordelingszaken (m.a.w. 1968/K 6 en m.a.w. 1969/K 5, uitspraken 17-12-1969, m.r.t. 1970, 169 en 181) gegevens verstrekten betreffende de behandeling in administratief beroep van bezwaarschriften tegen beoordelingen van officieren van land- en luchtmacht. Daaruit bleek, dat in veel meer dan 50% van de gevallen de bezwaren geheel of gedeeltelijk gegrond werden bevonden. Tevens bleek, dat van de beschikkingen, op de bezwaarschriften genomen, slechts in ongeveer 5% der gevallen beroep bij de centrale raad van beroep werd ingesteld. Indrukwekkende cijfers, waarmede enerzijds wordt aangetoond, dat een bezwaarschriftenprocedure vrij veel kans op succes biedt, anderzijds, dat beoordelen kennelijk „moeilijker is dan U denkt“. Althans, dat verschillende personen en instanties gemakkelijk tot uiteenlopende waarderingenniveaus komen. Uiteraard kan de bezwaarschriftencommissie, door het grote aantal gevallen dat zij behandelt en door de dientengevolge ontstaande mogelijkheid van veelvuldige vergelijking, met haar adviezen komen tot een zekere normering.

Centraal staat uit den aard der zaak, dat men bij beoordelingen te maken heeft met een materie, welke zich niet aan de hand van exacte maatstaven meten laat. Of men nu werkt met cijfers – marine – met letters – onderofficieren land- en luchtmacht – dan wel met qualificaties als voldoende, goed e.d. zoals bij de officieren dezer laatstgenoemde krijgsmachtonderdelen, het gaat om waarderingssuitdrukkingen, waarin de individuele benadering door beoordelaar, chefs van beoordelaar, administratieve beroepsinstantie en als laatste administratieve rechter onontkoombaar een rol spelen.

Een prestatie in een bepaalde functie zal door de ene beoordelaar met goed gewaardeerd worden, terwijl een andere er goed tot zeer goed dan wel ruim voldoende voor gegeven zou hebben.

Een beoordeling is iets anders dan het te laste leggen van bepaalde nauwkeurig omschreven feiten (c.r. 5-4-1960, m.a.w. 1959/K 20). En het verschil tussen ruim voldoende en goed is te gering, om in het feit op zich zelf, dat betrokkene in eerstgenoemde waardering berustte, een aanwijzing te zien, dat deze ook naar zijn oordeel meer juist was dan de laatstgenoemde (c.r. 19-5-1959, m.a.w. 1959/K 3; in gelijke zin 20-12-1960, m.a.w. 1960/K 12, waarin is uitgesproken, dat het verschil tussen goed tot zeer goed en zeer goed zich zó weinig voor objectieve toetsing leent, dat althans als regel geen aanleiding zal bestaan de ene waardering als juist, de andere als onjuist te beschouwen).

Hiertegenover moet wél bedacht worden welke gevolgen aan de toekenning van de verschillende *waarderingsniveaus* verbonden kunnen zijn. Scores als CD, 7, ruim voldoende tot goed, zijn bepaald niet slecht te noemen, maar zullen veelal een beletsel voor bevordering zijn. Zo is althans mijn stellige indruk uit de vele bevorderings- en beoordelingszaken, welke mij onder de ogen zijn gekomen. Blijkbaar een gevolg van een zeker automatisme, dat intreedt zodra beoordelingen gevat worden in een geformaliseerd systeem. Men verzeilt dan al gauw in de gevaarlijke hoek – te eerder naarmate het dienstvak groter is – waar men door de formulieren heen het zicht op de mens is kwijtgeraakt (vergelijk ook mijn noot bij m.a.w. 1974/K 5 in m.r.t. 1975, 346).

Het vorenstaande roept in mijn herinnering terug een beoordelingszaak van een onderofficier, die op één, nogal ondergeschikt, punt een CD had gescoord, terwijl alle andere waarderingen op het niveau D lagen. Zijn *chef/beoordelaar* hierover aansprekende, reageerde de overste ongeveer aldus: Kijk eens hier, X., als mijn zoon met een heel goed rapport thuis komt en daarop voor Engels het cijfer 7 voorkomt, zal ik hem zeggen, dat hij het goed gedaan heeft, maar dat hij er toch verstandig aan zal doen om te trachten op zijn volgende rapport voor Engels een 8 te behalen. De *onderofficier* reageerde hierop als volgt: Jawel, overste, maar wat zegt U tegen Uw zoon, als die 7 tot gevolg heeft, dat hij niet tot de volgende klasse bevorderd wordt?

Uit de eerder vermelde uitspraken van de centrale raad van beroep is wel reeds duidelijk geworden, waarin de onmacht van de beoordeling van de beoordeling gelegen is; in de onmogelijkheid de aangelegde normen objectief te waarderen. Geheel iets anders is uiteraard de mogelijkheid om na te gaan, of de beoordeling en de beslissing in administratief beroep hebben plaats gevonden met inachtneming van de daarvoor geldende – eventueel ook ongeschreven – regels (zie b.v. c.r. 23-2-1972, m.a.w. 1971/K 5, m.r.t. 1972, 440).

De onmacht een beoordeling objectief te beoordelen wordt wel het beste

uitgedrukt in de vaste formulering, welke de c.r. in zijn uitspraken in beoordelingszaken bezigt, namelijk dat hem niet gebleken is, dat de beoordeling op onvoldoende gronden berust (zie b.v. 28-10-1970, m.a.w. 1967/K 9, m.r.t. 1971, 180). Dit is derhalve een dusgenaamde negatieve benadering door de rechter.

Met andere woorden, in zijn onderzoek moet de rechter zich er toe bepalen om na te gaan, als eenmaal gebleken is dat de voorschriften van formele aard in acht zijn genomen, of voldoende aannemelijk kan worden geacht, dat de waarderings in de beoordeling een juiste afspiegeling vormen van beoordeelde prestaties. Dit houdt derhalve in, dat de beoordelaar aannemelijk moet kunnen maken, dat hij voor de door hem gegeven waarderings voldoende gronden heeft. De feiten, waarop ze berusten moeten derhalve bewezen kunnen worden (zie de hiervoren vermelde uitspraak in m.r.t. 1970, 169 en 181, waarin na uitgebreid onderzoek bleek, dat de feitelijke omstandigheden vaak anders waren geweest dan die, waarvan de beoordelaar was uitgegaan; zie anderzijds c.r. 8-9-1965, m.a.w. 1965/B 5, m.r.t. 1965, 708, waar de eerste beoordelaar als getuige was gehoord, de tweede beoordelaar het met de eerste beoordelaar eens was, waar voorts overwogen werd, dat elke beoordeling een subjectief element bevat, maar dat i.c. ook uit vroegere beoordelingen van dezelfde tekortkomingen gebleken was).

Het vorenstaande wil niet zeggen, dat elke qualificatie onder alle omstandigheden met voldoende feitelijkeheden moet kunnen worden „belegd” (zie b.v. c.r. 7-4-1965, m.a.w. 1964/K 7 en 8, m.r.t. 1965, 625). De rechter moet redenen hebben om te twijfelen aan het oordeel, ook dan wanneer een gegeven qualificatie niet of nauwelijks met feitelijke voorvallen geïllustreerd kan worden. Denken wij hier maar aan qualificaties als „traag”, „gevoelig”, „lichtgeraakt” e.d.m.

Tot zover over de onmacht van de beoordeling van een beoordeling. De macht ligt enerzijds op het reeds genoemde terrein van het instellen van een onderzoek naar de feiten en omstandigheden, welke in het beoordelingstijdvak zijn voorgevallen, c.q. gegolden hebben. Onderzoek achteraf ondervindt vaak wel het bezwaar, dat de getuigen, die over de feiten en omstandigheden een oordeel kunnen hebben, door het tijdsverloop minder zeker van hun zaak kunnen zijn. Dit zal voor het onderzoek in het administratieve beroep minder zwaar wegen, omdat dit als regel betrekkelijk snel na het opmaken van de beoordeling plaats zal hebben. Verblijf buitenslands zal ook hier echter bemerkerend kunnen werken.

Intussen, dit is een bezwaar, dat zich niet alleen bij deze materie voordoet, doch geldt voor elk onderzoek, dat in een rechtszaak moet plaats vinden.

De grootste macht bij de beoordeling van de beoordeling zal hierin gelegen kunnen zijn, dat de beoordelaars desgevraagd in staat moeten zijn de door hen gegeven qualificaties aannemelijk te maken. De wetenschap hiervan dwingt hen tot zorgvuldige afweging van relevante en niet- of minder relevante factoren. De ervaring in de rechtszaal gedurende vele jaren heeft

mij de stellige indruk gegeven, dat de beoordelaars als regel zich zeer nauwgezet van hun moeilijke taak in deze kwijten en zich gewetensvol afvragen, of zij met de door hem gegeven waarderingen de betrokkenen voldoende „recht doen wedervaren“.

*Tot slot van deze beschouwing wil ik stellen, dat in een niet gering aantal gevallen bij beoordeling door de ambtenarenrechter **beoordelingsbeschikkingen** – om in een militaire terminologie te blijven – niet ongeschonden uit de strijd komen. Daarbij behoeven wij niet de illusie te koesteren, dat de rechter met zijn uitspraak de betrokkenen, met name ook de beoordelaars, de administratieve beroepsautoriteiten, steeds zal weten te overtuigen van de juistheid van des rechters visie. We mogen er gerust van uitgaan, dat, in het militaire vlak gezien, de rechterlijke uitspraak in een aantal gevallen zelfs als onjuist gekenmerkt moet worden. Ook de rechter kan zich vergissen, maar veel belangrijker is, dat men zich in militaire kringen realiseert, dat de militair, staande voor de ambtenarenrechter – dit geldt met name voor de centrale raad van beroep – zich bevindt, om met frater Venantius te spreken, „in een gezelschap van leken“. Dit wil zeggen, dat voor het eindoordeel van de rechter van zeer groot belang is welke voorlichting hij ontvangt omtrent het militaire **bedrijf**. Voor hem, als leek op dit terrein, zal veel niet vanzelfsprekend zijn, wat dit wél is voor hen die daarin en daarmee werken. Aan hen de taak die voorlichting te geven, ook en juist daar, waar zij van mening zijn, dat de zaak toch zonneklaar is.*

E.H.N.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Militair Rechtelijke Vereniging

Op vrijdag 14 mei j.l. hield de Militair Rechtelijke Vereniging een algemene ledenvergadering. De vergadering was gewijd aan de „Ervaringen „van Commanderende Officieren m.b.t. de nieuwste wijzigingen in het „tuchtrecht (geldboete en vertrouwensman)”. Inleidingen werden gehouden door Kapitein ter Zee W. Gonggrijp, oud-commandant van Hr. Ms. „Zeven Provinciën”, Kolonel J. van den Eijkel, commandant 104 Transportgroep, Kolonel D. Klik, Commandant Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School. De ter vergadering gehouden inleidingen volgen hieronder.

Ervaringen ten aanzien van de wijzigingen in het Militair Tuchtrecht

door

KAPITEIN TER ZEE W. GONGGRIJP

Ik ben de Militair Rechtelijke Vereniging bijzonder dankbaar hier in de gelegenheid te worden gesteld een inleiding te mogen houden over mijn ervaringen met de nieuwste wijzigingen in het militair tuchtrecht.

Dit tuchtrecht ligt mij n.l. na aan het hart. Ik geloof nog steeds in de noodzaak van een goede krijgsmacht en die kan alleen bestaan indien er, naast verschillende andere voorwaarden, een aantal normen en gedragsregels zijn waaraan de leden van die krijgsmacht voldoen en waarvan de naleving zonedig met behulp van het tuchtrecht kunnen worden afgedwongen.

Wanneer wij over militair tuchtrecht praten moeten wij goed in de gaten houden waar dat militaire apparaat, waarvoor dat tuchtrecht geldt, voor dient en hoe het is georganiseerd. Ik behoef u, militaire juristen, natuurlijk niet te zeggen dat de krijgsmacht er is om zo nodig te kunnen vechten, en dat zij, om dit te kunnen doen, is georganiseerd in gevechtseenheden. Voor de Marine oorlogsschepen, bij de Landmacht parate troepen, bij de Luchtmacht gevechtsvliegtuigen en grond-lucht geleide wapens. Er komt nog wel eens voor dat de Marine ten aanzien van verschillende zaken binnen de krijgsmacht een afwijkend standpunt inneemt. Dat is zo. Maar dat komt niet omdat Marinemensen anders zijn dan andere militairen, maar omdat een oorlogsschip iets anders is dan een pantserinfanteriebataljon en dat is weer iets anders dan een squadron gevechtsvliegtuigen.

Ook ten aanzien van het militaire tuchtrecht geldt dat de praktische uitvoering daarvan op een oorlogsschip iets anders is dan bij een infanteriecompagnie of een vliegtuigsquadron.

Ik zal het hebben over tuchtrecht op dat oorlogsschip.

De gedragsregels voor de Koninklijke Marine, reglement inwendige dienst, het leerlingenstelsel, rechtspleging bij de zeemacht, tokobeheer en al die tientallen andere zaken zijn allemaal toegespitst op het oorlogsschip. U kunt zich nu afvragen: is dat terecht? Wel, van de huidige f 18.000 marinemilitairen zijn er iets minder dan 5.500 geplaatst op een schip, dat is 30%. Al die overigen maken hun vaartijd echter ook. De marineman die nooit op een schip heeft gediend is een witte raaf.

De Koninklijke Marine gaat van het standpunt uit dat de schepen haar bestaansrecht zijn, dat al het personeel op een schip moet kunnen dienen en er ook regelmatig op dient, en er zonder speciale cursus of wat dan ook op moet kunnen worden geplaatst b.v. bij mobilisatie en de marine acht het daarom noodzakelijk zelfs aan de wal de zaken zoveel mogelijk hetzelfde te regelen als aan boord en natuurlijk niet omgekeerd, want het schip heeft een zeer groot aantal beperkingen, waardoor er speciale regels moeten zijn. Door dit systeem wordt het aan de wal geplaatste personeel gewend aan de noodzakelijke regels aan boord en is een overplaatsing naar een schip eenvoudig en dat is waar elke marineman voor wordt opgeleid.

Dat ook de wetgever de verschillen binnen de krijgsmacht onderkende vond en vindt u in de Wet op de Krijgstucht terug, b.v. de inhouding van soldij bij arrest-straffen, gedurende de tijd buitengaats. De combinatie van de twee hoofdstraffen licht arrest + strafdienst en lang geleden, de bijkomende straf van het verbod om buiten dienst wapens te dragen, waarbij speciaal gedacht werd aan het mes van de matroos, wat hij ook buiten dienst graag droeg als teken van zijn beroep, zijn waardigheid.

Van de specifieke gevolgen van deze organisatie gericht op het oorlogsschip met betrekking tot het militair tuchtrecht wil ik u enkele kenmerken noemen:

1e. Alleen de commandant van een schip is tot straffen bevoegd. Dit wettelijk vastgelegd beginsel wordt voor 100% nagekomen. Wanneer een detachement aan boord geplaatst is, zelfs als dat een landmachtdetachement zou zijn, dan is de commandant van het schip de enige tot straffen bevoegde meerdere. Een absoluut strikte doorvoering van het principe er is slechts één Commandant op een schip.

Voordeel: binnen de eenheid een gelijke krijgstuuchtelijke bestraffing.

Nadeel: soms een aanzienlijke belasting van die commandant.

2e. De KM kent de divisiechef. De officier die aan het hoofd staat van een aantal militairen die onder hem werken, dus tot dezelfde dienst b.v. technische dienst behoren, en meestal hetzelfde dienstvak hebben. Deze divisiechef behartigt de personele belangen van zijn divisie, beoordeelt hen, behandelt hun verzoeken, regelt de lessen en het leerlingensysteem en in het tuchtrecht treedt hij op in de dubbelfunctie van fiscaal en ver-

dediger. Hij licht de Commandant van te voren in over zijn bevindingen en tijdens parade doet hij dit nog eens in het bijzijn van de gerapporteerde en de andere functionarissen die daarbij aanwezig moeten zijn, waarbij hij de plus- en minpunten naar voren brengt.

3e. De commandant straft niet op parade maar heeft, na parade tot de volgende dag de tijd om zich over straf en strafreden te beraden, want dan krijgt de gerapporteerde pas uitslag.

Wanneer ik dan nu kom op mijn ervaringen met de laatste wijzigingen in het militair tuchtrecht dient u deze, mag ik het een aantal marinekenmerken noemen, in het achterhoofd te houden.

1. De Vertrouwensman.

Ik voerde het commando over Hr. Ms. de „Zeven Provinciën“, gemiddelde sterkte 700 man, van mei 1974 tot oktober 1975. Ik heb ongeveer 575 rapporten op parade behandeld. Twee maal trad een vertrouwensman op. 1 x was dat een onderofficier, 1 x een officier, in beide gevallen was de vertrouwensman mr. Of dit in de keuze een rol heeft gespeeld kan ik slechts gissen.

In de gehele KM geldt voor de jaren '74 en '75 dat per half jaar 4.500 en 5.500 rapporten werden behandeld en tussen de 35 en 50 maal een vertrouwensman optrad, een gemiddelde van minder dan 1%.

Mijn conclusie is: in de KM is de vertrouwensman overbodig. Waarom? De divisiechef vervult die functie al sinds jaren en misschien dat de hele manier waarop in de marine het rapport wordt behandeld, de paradecommandant wordt gebonden tot en met de officiële uitslag waarop de eventuele straf wordt aangezegd, er mede toe bijdraagt dat er voor een vertrouwensman gewoon geen taak is. Vele divisiechefs in de marine kunnen getuigen dat, wanneer zij een gerapporteerde vragen wil je een vertrouwensman, als antwoord krijgen: „maar dat bent u toch“.

2. De sinds november 1974 ingevoerde straf van de geldboete.

Persoonlijk ben ik altijd een groot voorstander van deze nieuwe straf geweest. Ik meen dat hij past in onze tijd en goed aansluit op de praktijk in de burgerlijke rechtspleging. Daarnaast is het een eenvoudige straf. De man is gestraft, betaalt bij de officier van administratie en de kous is af. Geen opname op de gestraftenlijst, geen controle door onderofficieren en officieren op de uitvoering, behalve door die officier van administratie, geen gestraftenappels. Vanaf het begin heb ik hem bewust toegepast. Van 1 november 1974 tot de uitdienststelling van de „Zeven Provinciën“ heb ik bijgehouden wat er op krijgstuuchtelijk gebied aan boord gebeurde. In die 11½ maand behandelde ik 458 rapporten op parade, in 226 gevallen legde ik een geldboete op variërend van f 5,- tot f 50,-. Het totaalbedrag was f 3765,50, wat helaas in de sok van de staat verdween.

Of dit door mij gehanteerde systeem effectief was is door mij niet te beoordelen, ik kan alleen zeggen, dat ik er mee tevreden was. Informaties

en meningen van de bemanning zijn altijd moeilijk te krijgen en vaak weet je niet of wat ze zeggen goed gefundeerd is en of er geen achtergrond-motieven zijn. Mijn indruk, maar ook niet meer dan dat, was dat ze er wel content mee waren en het een billijke en goede zaak vonden. Echter wanneer ik de geldboete nooit zou hebben toegepast, dan zou ik niet verbaasd zijn geweest wanneer de bemanning ook dat beleid zou hebben geaccepteerd, als goed en billijk. Ik ben nl. zo ijdel te denken dat de „Ze-„ven Provinciën" een goed schip was en dat houdt in dat men het beleid van de commandant accepteert. De straf van geldboete wordt door de meeste commandanten in de marine toegepast. De meningen van de verschillende commandanten lopen uiteen, evenals de frequentie van toepassing en het is beslist nog niet zo dat het merendeel der krijgstuhtelijke straffen uit geldboeten bestaat. Voor de Koninklijke Marine geldt, meen ik, dat deze straf nog niet geheel is ingeburgerd. Een periode van 1½ jaar is daarvoor ook wat te kort. Persoonlijk verwacht ik wel dat dit in de nabije toekomst zal gebeuren. Maar dat is een privé-mening, die ik niet kan bewijzen of aantonen.

Tot slot iets over de arrest-straffen.

Streng arrest is verdwenen, naar mijn mening geen ramp. Hij werd in de KM al niet zo vaak meer toegepast. Wanneer hij werd opgelegd betrof het bijna altijd een oneigenlijk krijgstuhtelijk vergrijp. Het schrappen van streng arrest uit het straffen-pakket heeft misschien tot gevolg dat de commandant een geval nu verwijst naar de zee-krijgsraad, wat hij vroeger met streng arrest zelf zou hebben afgedaan. Ik dacht dat dit echter niet aantoonbaar is, terwijl het om een zo gering aantal gevallen gaat dat het van geen wezenlijk belang is. Wat mij betreft blijft het streng arrest geschrapt. Echter niet alle marinecommandanten delen deze mening.

Verzwaard en licht arrest.

Voor de marine blijft het noodzakelijk deze straffen te kunnen opleggen. Op het oorlogsschip zijn leef-, woon- en werkomstandigheden niet van elkaar te scheiden maar volledig met elkaar verweven en dat kan ook niet anders. Je leeft boven op elkaar, kunt elkaar niet ontlopen, bent van huis en voortdurend op elkaar aangewezen. De kansen voor menselijke botsingen liggen voor het opscheppen en deze komen dan ook regelmatig voor. Dat hoeft niet te leiden tot rapporten en krijgstuhtelijke straffen maar het kan wel. Langdurige spanningen tussen bepaalde personen kunnen zich ontladen, waarbij de toelaatbare grenzen ver worden overschreden, scheldpartijen of zelfs de stomp of klap komen voor. Hoe verklaarbaar ook, juist in die enge samenleving kunnen zij niet worden getoleerd. Het is in dergelijke gevallen noodzakelijk dat er wordt opgetreden: 1e direkt, d.w.z. door de tuchtrechter aan boord, ten einde de goede verhoudingen weer te herstellen; 2e. geldboete zal vaak niet van voldoende

zwaarte zijn, de straf moet meer „gevoeld” worden en de omgeving moet de straf „zien”. Arrest-straffen zijn daartoe geschikt en behalve het licht arrest, wat op zee niet veel effect heeft, dient ook verzuwaard arrest mogelijk te zijn. Misdragingen van bemanningsleden tegen de normen van de scheepssamenleving en de goede naam van het schip worden door de opvarenden vaak zeer hoog opgenomen en het is heel normaal dat een commandant van opvarenden te horen krijgt „Ik hoop dat u hem een „flinke pof geeft”.

Door mij werd in dezelfde periode 1 november '74 - oktober '75 naast de 226 maal geldboete, 37 x licht arrest, 40 x licht arrest + strafdienst en 13 x verzuwaard arrest opgelegd. Eenmaal werd door een onderofficier een beklag ingediend tegen een straf van 3 dagen licht arrest.

De schets die ik zo even gaf over het leven aan boord, de spanningen die daar kunnen optreden en de conflicten die daaruit kunnen voortkomen maken tevens, dat de mogelijkheid om voorlopig arrest op te leggen moet blijven bestaan. De noodzaak iemand „te laten afkoelen” in afzondering (verzuwaard of streng) is juist bij dergelijke ontladingen van te hoog opgelopen spanningen een mogelijkheid waarover men de beschikking moet hebben. Het werkt vaak heilzaam en kalmerend, zeker wanneer ook drankgebruik mede oorzaak is van het wangedrag. Sinds 1 januari 1974 moeten commandanten halfjaarlijks een overzicht indienen van de door hen opgelegde krijgstuchtelijke straffen. Daarnaast moet bij de KM sinds half '75 bij elke straf een lijst ingediend worden met uitgebreide informatie van het hoe en waarom.

Al deze rapporten verschaffen een uitgebreide statistische informatie. Zij houden echter ook een gevaar in. Het gevaar n.l. dat uit deze statistische gegevens conclusies worden getrokken ten aanzien van het gevoerde en te voeren beleid, de efficiëntie van verschillende krijgstuchtelijke straffen dan wel de wenselijkheid bepaalde straffen te handhaven of te schrappen. Speciaal wanneer deze conclusies worden getrokken door mensen of instellingen die geen zeer grondig inzicht hebben in de speciale omstandigheden, die bij een bepaalde eenheid voorkomen, dan is de kans op foute conclusies groot. Deze omstandigheden kunnen op het krijgstuchtelijk beleid een zeer grote invloed hebben.

Gedurende de tijd dat ik het commando voerde over Hr. Ms. Drenthe, eind '71 tot voorjaar '73 was dit schip 8 maanden gestationeerd in West-Indië. In die periode moest ik vaker straffen dan in de tijd dat het schip was ingedeeld in het eskader. Een ervaring die door andere jagers in de West wordt gedeeld.

Zowel gedurende mijn commando over de „Drenthe”, als gedurende de 6 maanden commando over een fregat, als tijdens mijn commando over de „Zeven Provinciën”, was het een steeds weerkerend verschijnsel dat bij grote meerdaagse oefeningen waarbij oorlogswacht werd gelopen,

(6 uur op, 6 uur af) de eerste dagen het aantal rapporten meestal tot 0 terugliep, terwijl na een week dit aantal weer opliep, maar minder bleef dan het gemiddelde, wanneer geen oorlogswacht werd gelopen. Ook de weersomstandigheden, de duur van de reis, de buitenlandse havens, die werden aangedaan, speelden een belangrijke rol in het aantal rapporten. Volgens mij volkomen logisch. Het tuchtrecht is geen zaak die op zich zelf staat maar volledig verweven is met alle facetten die een rol spelen in een samenleving van mensen. Die samenleving verandert voortdurend, het tuchtrecht ook, zelfs wanneer de wettelijke basis zoals de Wet op de Krijgstucht niet verandert, dan nog zal de dagelijkse praktijk van het tuchtrecht zich aanpassen aan de mensen en de omstandigheden waarin die mensen werken.

Het is de taak van de wetgever de regels van het militaire tuchtrecht vast te stellen voor de militairen van nu, levend en werkend in de militaire organisaties die nu bestaan, en die nu worden gemaakt, opdat een goede krijgsmacht en dat wil dus zeggen een gevechtswaardige krijgsmacht kan blijven bestaan.

Regeling vertrouwensman en geldboete

door

J. VAN DEN EIJKEL, KOLONEL DER AAN- EN AFVOERTROEPEN

ALGEMEEN

In mijn kwaliteit als C-104 Transportgroep treed ik op als Commanderende Officier over het personeel van de onder mijn bevel staande eenheden. Als zodanig heeft uw Bestuur mij uitgenodigd iets te vertellen over mijn ervaringen met een tweetal nieuwe aspecten in het tuchtrecht, n.l. de Regeling Vertrouwensman en de nieuwe krijgstuchtelijke straf van geldboete.

Vooropgesteld zij, dat ik als CO nu niet bepaald dagelijks in persoon met deze zaken wordt geconfronteerd; zij spelen zich af op het vlak van de tot straffen bevoegde meerdere en dat is vrijwel altijd de compagniescommandant. De toepassing van de geldboete ervaar ik in de mij voorgelegde straflijsten.

Niettemin dringt voldoende van deze materie tot mij door om mij een voorzichtig oordeel toe te staan; bovendien had ik onlangs met een aantal van mijn compagniescommandanten een diepgaande discussie om deze beide onderwerpen nog eens uit te diepen. Immers, ik ben in mijn commando verantwoordelijk voor een juiste handhaving van de krijgstucht, de Regeling Vertrouwensman en de toepassing van de straf van geldboete maken daarvan deel uit.

REGELING VERTROUWENSMAN

Deze regeling dateert van november 1973 en trad op 10 december 1973 in werking. Alle begin is moeilijk en dat gold uiteraard ook voor dat instituut. De toenmalige ccn zochten aarzelend hun weg in deze materie, welke zij aanvankelijk ondergingen als een toeneming van de hoeveelheid te verwerken paperassen en als een hinderpaal bij het snel afdoen van krijgstuuchtelijke vergrijpen. Voor beide bezwaren kan ik begrip opbrengen, hetgeen ik in het verloop van mijn betoog hoop uiteen te zetten. Alvorens nader op deze regeling in te gaan schets ik u eerst de omstandigheden waaronder zij in mijn commando moet worden toegepast.

Het voornaamste aspect is dan dat mijn commando uit *transporteenheden* bestaat. In vergelijking tot b.v. een infanterie-eenheid is zulks een bijzonderheid in het raam van de RV. Eén van de verschillen tussen een AAT-er en die infanterist is, dat de laatste in vredetijd bezig is zich tijdens zijn opleiding en oefeningen te verweren tegen een vijand, waarvan hij hoopt dat deze nimmer in werkelijkheid in zijn vizier zal komen. De AAT-er in een transporteenheid wordt echter dagelijks geconfronteerd met hetzelfde werk waarmee hij in oorlogstijd bezig zal zijn, nl. het aan derden leveren van vervoerssteun.

Kenmerkend voor het optreden van een transporteenheid zijn de volgende gezichtspunten:

1. de eenheid treedt zelden als geheel op; meestal rijdt de chauffeur individuele transporten, soms werkt hij in kleine verbanden,

2. de perioden, waarin de chauffeur buiten de kazerne verblijft kunnen uiteenlopen van enige uren tot enige weken; ik wijs u erop dat we elf maanden lang pendeltransporten uitvoerden op Engeland en in Frankrijk lange tijd heen en weer reden tussen een munitiefabriek en het verlaadstation. Ook Italië is voor mijn chauffeurs geen onbekend terrein gebleven. U ziet, de man kan lange tijd onder de ogen en uit het handbereik van een cc weg zijn,

3. de transporteenheid moet onmiddellijk kunnen voldoen aan plotse optredende spanning in de vervoersbehoeften bij derden; dat betekent dat de cc het ene uur nog een aantal voertuigen – en chauffeurs – denkt beschikbaar te hebben, het volgende uur ziet hij deze de poort uittijden, misschien wel voor langere tijd. Het lijkt misschien wat dramatisch, maar zo is de realiteit. Deze is geënt op het volgende kenmerk, n.l.,

4. er is een voortdurende schaarste, een voortdurend gebrek aan transportmiddelen.

Hier raak ik dan meteen aan één van de problemen van de c van zo'n transporteenheid. In zijn brief van 7 november 1973 stelt BLS o.a. dat, hoezeer de toepassing van de procedureregels van de RV ook enige tijd zal kosten, deze toepassing het karakter van het tuchtrecht als SNELRECHT onverlet laat en een voortvarende afhandeling van krijgstuuchtelijke vergrijpen als voorheen geboden blijft.

Vroeger volgde de straf meestal direct op de zonde; tegenwoordig verloopt er – door de procedureregels – enige tijd tussen het uitreiken van de tenlastelegging en het moment van aanvang rapport cc. Zulks is bijeen aan de eigen kazerne gebonden eenheid al zo, hoeveel te meer dan als de verdachte inmiddels op transport moet! Het komt maar al te vaak voor dat de afdoening van een eenvoudige misstap één tot drie weken op zich moet laten wachten, omdat de commandant het zich niet kon veroorloven de man terwille van het afdoen van dat krijgstuchtelijk vergrijp binnen de kazerne te houden; nogmaals zij gezegd, transportmiddelen hebben de wetmatige eigenschap schaars te zijn! Deze feitelijkheid demonstreert zich het duidelijkst bij 829 Zwarte Transportcompagnie (10-tonners), welke algemene lading en vloeibare brandstof in bulk vervoert en waarvan de voertuigen meestal dubbel zijn bemand i.v.m. de af te leggen grote afstanden evenals bij het vervoer van munitie ingevolge het Reglement Ontploffingsgevaarlijke Stoffen Krijgsmacht.

Op deze wijze wordt het doel van het tuchtrecht voorbij geschoten. Het is evenmin denkbeeldig dat deze vertraging de toepassing van de soort straf en/of de strafmaat beïnvloedt. Wat zal de cc, als hij na het uitreiken van de tenlastelegging op maandag de man op transport moet sturen, deze 10 dagen later binnenkomt en de zondag daarna wederom voor langere tijd de poort verlaat? Niet alleen blijft de man al die tijd tegen een mogelijke straf aankijken, ook de cc komt klem te zitten. De verdachte op zijn beurt heeft in de procedureregels mogelijkheden om, in zijn mogelijk of verondersteld voordeel, extra vertragend op te treden. Zulks komt niet vaak voor, maar het gebeurt wel.

Meen nu niet dat ik, of mijn ondercommandanten, de rechtswaarborgen voor de militair minder belangrijk achten, verre van dat. De chauffeur, realistisch als hij is door zijn dagelijks werk, geeft de cc vaak te kennen totaal geen behoefte te hebben aan een vertrouwensman: Fout is fout en hij stelt de cc voor de zaak maar meteen af te doen. Vaak is hij bereid het formulier meteen terug te geven en de krijgstuchtelijke straf te incasseren. Uit de kwartaalrapportage VM blijkt dat althans in mijn commando het merendeel van de zaken zonder VM wordt afgedaan. Nu is dat op zich niet zo'n probleem; immers ook zal het bij andere eenheden voorkomen dat de pelotonscommandant op rapport cc aanwezig is en, gegeven het ontbreken van een VM, ongemerkt en vaak ongewild als zodanig functioneert.

Een ander, algemeen geldend aspect van de regeling is het formuleren van de tenlastelegging. De cc moet daarmee aan de man bekend maken wat hij hem verwijt. Alvorens tot de formulering te kunnen overgaan zal hij zich echter vaak moeten oriënteren. Artikel 9 van de regeling immers stelt, dat de beschuldiging zodanig feitelijk moet zijn omschreven dat de verdachte weet, waarvoor hij ter verantwoording wordt geroepen. In pt 3 van de brief van de BLS van 15 augustus 1974 is het voeren van oriënte-

rende besprekingen met verdachte en/of getuigen echter verboden. Halverwege de behandeling van de zaak kan echter de tenlastelegging niet meer worden gewijzigd en aangepast aan gebleken ontwikkelingen. De ccn voelen dit als een reëel bezwaar.

Het moge wonderlijk klinken, maar vaak ligt de behoefte aan het optreden van een VM aan de kant van de cc, vooral als verdachte tijdens het rapport angstig of schroomvallig reageert, moeilijk uit z'n woorden kan komen of zich slecht verdedigt. Vooral in wat ingewikkelder gevallen of zaken met een achtergrond schildert de VM deze vaak vrijmoediger dan belanghebbende zelf. Er komen dan bijzonderheden aan het licht welke zonder VM nooit zouden zijn onderkend. U kent dit verschijnsel ongetwijfeld uit strafprocessen.

Is er in de dagelijkse praktijk een duidelijke behoefte aan een VM? U kent ongetwijfeld de rapportage VM en u zult het me eens zijn dat deze wordt opgebouwd uit hoofdzakelijk de reacties van de dienstplichtigen. Ik geloof dan ook dat in 90% van de gevallen de regeling VM niet in die behoefte voorziet. Ik vraag me dan ook vaak af of het wellicht zin zou hebben een soort „recht van afstand" in te voeren, zodat tot onmiddellijke afhandeling kan worden overgegaan. In voorkomend geval zou dan verdachte in deel A van het formulier met zijn handtekening moeten bekrachtigen dat hij van een VM wenst af te zien; in veel gevallen zou zulks het formaliseren van een zich feitelijk voordoende situatie betekenen. Veel vertraging als in het begin van mijn betoog bedoeld, zou aldus worden voorkomen en het tuchtrecht zou voor 90% van de gevallen weer SNELRECHT zijn, waarbij 's mans handtekening borg staat voor het feit dat hij – als de afdoening tegenvalt – niet kan stellen dat hem die VM is onthouden.

In de overige 10% van de gevallen zie ik het nut van de VM duidelijk in. Sterker nog, bij de afdoening van oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen, strafbare feiten dus, zou ik de VM zelfs verplicht gesteld willen zien. Buiten de onafhankelijke rechter is er niemand in onze Rechtsstaat die strafbare feiten mag berechten dan de veelal jonge cc. Zelfs de President-Directeur van immens-grote bedrijven komt er niet aan te pas.

Waarom vinden mijn ccn en ik dat dan wel zo nodig? Mag ik een vergelijking trekken met de behandeling door een krijgsraad?

1. de cc mist het vooronderzoek, zoals dit vaak door de genomen informatiën ter beschikking van de Krijgsraad staat.
2. de jonge cc is beslist geen jurist.
3. vaak ontbreken psychologische/psychiatrische rapporten; ik mag u er wel op wijzen dat veel gevallen van opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid die kant op gaan.
4. de cc heeft geen secundanten; hij heeft geen klankbord in de personen van mede-raadsleden, met wie hij in raadkamer kan beraadslagen.
5. bij een krijgsraadzaak past iemand er meestal wel voor op om zonder

verdediger te verschijnen; hij acht deze een belangrijk rechtsmiddel, gevoelsmatig ligt dit bij rapport cc voor de man gewoon „anders”, waarbij ik wederom verwijs naar de kwartaalrapportage.

Nu geef ik direct gewonnen dat de Venvijzingsofficier een geheide krijgsraadzaak natuurlijk niet terugverwijst. Toch vindt terugverwijzing tegenwoordig plaats bij zaken waarin dit vroeger nooit zou zijn voorgekomen. De CO gaat zich spiegelen aan dat beleid bij het bepalen van het antwoord op de vraag of te zijner kennis gekomen zaken krijgstuuchtelijk kunnen worden afgedaan; zodoende komen er meer „zwaardere” zaken op rapport cc dan aleer. Om al deze redenen zou ik het dan ook op hoge prijs stellen indien zou worden voorgeschreven, dat bij de behandeling van oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen de toevoeging van een VM dient te geschieden. Ik zou dan ook in zo'n geval het recht van afstand, waarover ik eerder sprak, onmogelijk willen maken.

Résumerend zou ik mijn wensen t.a.v. de regeling VM als volgt willen formuleren:

1. invoering van het „recht van afstand” teneinde in eenvoudige gevallen het karakter van het tuchtrecht als snelrecht te herstellen,
2. het verplicht stellen van de VM bij de afdoening van oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen.

DE GELDBOETE

De geldboete is zonder meer een goede zaak, maar toch moet ik soms denken aan dat soms voor kapitalistisch uitgekreten spel „Monopoly”, waarin men een „algemeen fonds”-kaart kan trekken met als opschrift: „Betaal tien gulden boete of neem een kanskaart”.

Ik weet dat ik me op glad ijs begeef, maar in zekere zin is het zo ook met de geldboete.

De rangorde van de krijgstuuchtelijke straffen is vastgelegd in de Wet op de Krijgstucht, artikel 3. Daarin neemt de geldboete de vierde van de zes plaatsen in en is dus zwaarder dan achtereenvolgens de berisping, de strafdienst en de verplichting te 22.00 uur in de kazerne terug te zijn. Deze rangorde is bepaald door de Wetgever. De ervaring in mijn commando leert echter dat de één na lichtste straf, de strafdienst, vaak als véél zwaarder wordt ervaren, ook zwaarder dan de 22.00 uur-verplichting. In de praktijk leggen vooral dienstplichtigen, een heel andere rangorde aan:

1. berisping
2. de verplichting met die lange tekst
3. geldboete
4. strafdienst
5. licht arrest
6. verzwaard arrest

Ik geef onmiddellijk toe dat deze subjectieve waardering mede afhankelijk is van persoon en mentaliteit van gestrafte. Er zijn er heus die de berisping ernstig nemen en zich ermee ongelukkig voelen en dat is dan het betere deel van de bloem der natie. Sancties echter behoeven niet te worden gesteld voor het goedwillend volk. Je moet er de slechterikken mee achterna zitten en bij die laatsten weegt de verplichting vroeger binnen te moeten zijn nauwelijks mee. De strafdienst daarentegen is elke dag dat deze duurt frustrerend voor de man in mijn commando. Zichtbaar voor het deel van de mensen dat toevallig in de kazerne aanwezig is, voor zijn kamergenoten die hun vrije tijd vieren, gaat de met strafdienst gestrafte met z'n overal aan naar het voertuigenpark om aan z'n wagen te werken. Hij staat daarmede telkens te kijk voor zijn collegae, hij valt op, wordt uitgelachen . . . Bijkomende omstandigheden kunnen de strafdienst ook nog verzwaren: denk aan een voetballiefhebber op een woensdagavond als er een internationale bekerwedstrijd via de televisie wordt uitgezonden. Moet u de gestrafte eens horen . . .

Terzijde: zou het geen aanbeveling verdienen de term „strafdienst” te wijzigen in „extra dienst”? Als 't goed is bestaat er n.l. een duidelijke relatie tot de dagelijkse, functionele dienst van de man en de aard van zijn „strafdienst”, i.c. „extra dienst”. Op grond daarvan acht ik de term „strafdienst” dan ook minder geslaagd.

Stel daartegenover de geldboete van maximaal f 50,- per keer en tot een totaal van f 100,- per maand, die – als het voor iemand de spuigaten zou uit lopen – nog aftrekbaar is voor de Inkomstenbelasting ook, eventueel middels een T-biljet. Nog afgezien daarvan zijn de gevolgen voor 's mans portemonnaie zéér beperkt ten opzichte van de weddebedragen die de man maandelijks in handen krijgt. De dienstplichtige en de technisch specialist, ongehuwd, ontvangen maandelijks aan vrij te besteden bedragen:

soldaat	± f 590,-
korporaal	f f 640,-
korporaal technisch specialist	f f 1 000,-

En dan te bedenken dat ik alleen al aan technisch specialisten er zo'n 100 in mijn eenheden heb rondlopen. Bovendien, voordat een cc een boete van f 50,- oplegt moet er nogal wat gebeurd zijn; hij kan in die straf immers niet verder? Onderschat daarnaast de maandelijks belastingvrije inkomsten uit de vele binnen- en buitenlandse dienststreizen niet; deze kunnen, vooral bij de zware transportcompagnieën, per man tot honderden guldens oplopen. Elk uitgevoerd transport van meer dan drie uren levert immers een reisdeclaratie op en de tientonnerchauffeur rijdt gemiddeld 50 000 km per jaar.

De geldbuidel wordt van de straf van geldboete derhalve nauwelijks lichter. Dit geldt temeer daar wedde en wedde e.o. sinds de invoering van de geldboete belangrijk zijn gestegen, terwijl het boetemaximum

nimmer werd verhoogd. Het zou me dan ook niet verbazen als de intrinsieke waarde van de boete door weddestijgingen toenemende inflatie tot omstreeks f 22,50 zou zijn gezakt. Dus. . . wat wilt u? Van morele aantasting, zoals bij de extra dienst, ik bedoel strafdienst, is er vrijwel geen sprake, immers, de man krijgt de boete en petit comité opgelegd en betaalt 'm even bij de administrateur. Klaar.

Toch is die geldboete uiterst nuttig, echter onder voorwaarde dat de bedragen onmiddellijk worden aangepast als er weer beweging is op het loonfront en/of de inflatie blijft toenemen. De Minister zal er niet aan kunnen ontkomen de bedragen uit de Wet op de Krijgstucht te lichten en de hoogte daarvan telkens apart vast te stellen bij Algemene Maatregel van Rijksbestuur. Zoals 't nu gaat (en er gebeurt n.l. helemaal niets) ont kracht de geldboete zichzelf. Het betalen van boete moet hartebloed kosten. Aan de tot straffen bevoegde meerderen de taak om de op te leggen boete aan te passen aan de aard van de misdrijvingen aan de persoonlijkheid van de dader, wat dit laatste dan ook in dit verband moge betekenen.

De afschaffing van het streng arrest en de invoering van de geldboete hebben, ook in de ogen van de man, het licht en verzwaard arrest in zwaarte doen toenemen. De Regeling Beslaglegging doet dit in wezen ook. De geldboete is in het scala van straffen een extra drempel alvorens de cc tot vrijheidsbeperking geraakt en ze zal ook een drempel moeten blijven. Hij moet zich niet gedwongen zien naar arrest te vluchten om de man te kunnen treffen.

De geldboete wordt veelvuldig toegepast, het licht arrest wellicht wat minder, maar toch nog vrij frequent. In dit verband moge ik u verwijzen naar de uitslag van de onder de tot straffen bevoegde meerderen ingestelde enquête. Ik begrijp het aandringen van C-1Lk om het gehele scala van straffen te gebruiken, om in de geboden mogelijkheden te differentiëren. Mede bepalend echter voor de waarde van welke straf dan ook is, hoe deze bij gestrafte overkomt.

De geldboete is in zekere zin ook een gemakkelijk te hanteren straf. Je kunt 'm in eenheden uitmeten en zij vertoont enige overeenkomst met bij de afdoening van overtredingen aangeboden schikkingen. Zodra de analogie echter te ver wordt doorgedreven komt de strafoplegger terecht in een tariefensysteem, zo in de geest van . . . „zonder binnenhelm zijn „militaire vrachtwagen bestuurd is me f 15, - waard" en dat zou indruisen tegen letter en geest van artikel 37 van de Wet op de Krijgstucht. Evenmin is deze straf bedoeld als een verkapte vorm van verhaal van door het Rijk geleden schade. Ik geef u een voorbeeld. Een chauffeur rijdt achteruit zonder zich daarbij te laten assisteren, terwijl hij daartoe wel degelijk in de gelegenheid was; er ontstaat een botsing met lichte schade voor het Rijk. Volgens het vigerende verbaliseringsbeleid wordt de botsing zelf niet vervolgd. Terecht **straf** de cc de man wegens het overtreden van de

gegeven orders m.b.t. het achteruit rijden. Als hij dan bewust kiest voor de geldboete met in zijn achterhoofd geheel of gedeeltelijk verhaal van geleden schade, dan lijkt zulks rationeel maar is het niet.

Zoals ik u al eerder zei, is de geldboete een waardevolle strafsoort, maar dan zal aan de volgende voorwaarden moeten worden voldaan:

1. de intentie waarmee en de wijze waarop toegepast moeten correct en vruchtdragend zijn; zulks geldt overigens ook voor elke andere strafsoort,
2. de hoogte van de bedragen zal uit de Wet op de Krijgstucht moeten worden gelicht en voortdurend moeten worden bijgesteld bij Algemene Maatregel van Rijksbestuur,
3. de geldboete is slechts nuttig náást de andere nu nog ter beschikking staande strafsoorten; het huidige scala van artikel 3 acht ik – en gelukkig zeer velen met mij – het uiterste minimum (vergeef me dit taalkundig monstrem). In de Wet mag de geldboete nooit de zwaarste straf worden, want dan kan de compagniescommandant wel inpakken.

Ervaringen van een commanderend officier met betrekking tot de nieuwste wijzigingen in het Militaire Tuchtrecht

door

D. KLIK, Kolonel der Koninklijke Luchtmacht

INLEIDING

Indien ik probeer iets te vertellen over de ~~ervaringen~~ van een commanderend officier met betrekking tot de nieuwste wijzigingen in het militaire tuchtrecht (invoering geldboete en vertrouwensman) wil ik opmerken dat dit de ervaringen zijn van één commandant bij één luchtmachtonderdeel, de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School. Ik maak hier doelbewust enige beperkingen omdat:

- a. ik mij niet bevoegd acht een oordeel uit te spreken over de toepassing van het militaire tuchtrecht binnen de Koninklijke Luchtmacht.
- b. mij bekend is dat bij mijn onderdeel in vergelijking met andere onderdelen van de Koninklijke Luchtmacht zelfs een duidelijk afwijkende situatie bestaat;
- c. ik van mening ben dat door de verschillende taken van onderdelen niet alleen bij de krijgsmachtdelen verschil zal bestaan maar dat dit evenzeer het geval is bij de onderdelen binnen één krijgsmachtonderdeel.

Alvorens nader in te gaan op praktijkervaringen is het voor een goed begrip nuttig twee zaken nader vast te stellen:

- a. in zijn algemeenheid enige aspecten bij de toepassing van het tuchtrecht binnen de Koninklijke Luchtmacht in de oude vorm;

- b. de taak van de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School (LIMOS) en de plaats die de handhaving van de krijgstucht daarbij inneemt.

TUCHTRECHT OUDE VORM

Bij de Koninklijke Luchtmacht werd een aantal krijgstuchtelijke straffen vrijwel nimmer opgelegd. Het toepassen van de straf van streng arrest was in de laatste jaren sterk verminderd. Toen de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten dan ook in overweging gaf de straf van streng arrest niet meer op te leggen werd dit door niemand als een bezwaar ervaren. De indruk bestaat dat nu de straf van streng arrest is afgeschaft geen enkele strafoplegger dit als een gemis voelt.

Een andere straf die voorzover mij bekend zo goed als nooit werd opgelegd is de straf van strafdienst. Als squadroncommandant heb ik deze straf nooit opgelegd, als onderdeelcommandant nooit zien opleggen. Wellicht kan hierin verandering komen als de arreststraffen worden afgeschaft, tot die tijd zal toepassing van deze straf waarschijnlijk uitzondering blijven. Om deze reden zal bij verdere bespreking van het tuchtrecht de straf van strafdienst geheel buiten beschouwing worden gehouden.

TAAK LIMOS

De LIMOS heeft een groot aantal taken waarvan **de twee** belangrijkste en tevens **de meest** omvattende zijn:

- a. **de militaire basisopleiding van 9 à 10 weken voor alle militairen die bestemd zijn voor functies op het niveau van soldaat en korporaal; deze opleiding wordt gegeven bij twee squadrons, het 2e en 3e Instructie Squadron;**
- b. de militaire basisopleiding gevolgd door een opleiding luchtmachtbeveiliging van in totaal 14 weken voor alle militairen luchtmachtbeveiliging op het niveau van soldaat en korporaal; deze opleiding wordt gegeven bij het 1e Instructie Squadron.

Welke is nu het doel van een basisopleiding? Tot 1974 was dit doel omschreven als „Het doel van de opleiding is de soldaat die kennis en vaardigheid bij te brengen die nodig is voor het verrichten van taken m.b.t. „de bewaking, beveiliging en verdediging van luchtmachtonderdelen en „-objecten“. Bij een kritische beschouwing is dit doel wat vaag omschreven. Gesproken wordt over *die kennis die nodig is* en dan nog uitsluitend voor beveiliging, maar welke kennis dat moet zijn **wordt niet** vermeld.

Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken **dat in 1974 de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten deze doelstelling verving door een nieuwe** die als volgt geformuleerd werd: „Het voorbereiden van de soldaat Klu „op zijn militaire taak door het bijbrengen van de vereiste kennis en „gevechtvaardigheid door middel van fysieke en mentale vorming, ten- „einde **een** basis te geven om in oorlogstijd en bij calamiteiten te

„overleven en als lid van een groep bij de plaatselijke verdediging te „kunnen functioneren“. In deze nieuwe doelstelling staat de soldaat centraal. Immers het gaat om het voorbereiden van de soldaat op **zijn** militaire taak teneinde **hem** een basis te geven om te overleven en als lid van een groep te kunnen functioneren.

Bij deze nieuwe doelstelling waarin mentale vorming wordt genoemd is naar mijn mening niet alleen belangrijk het bijbrengen van kennis en vaardigheden, maar bovenal het trachten de man te motiveren en hem door innerlijke discipline, maar als dat niet mogelijk is door uiterlijke discipline bij te brengen, de orde, netheid en regelmaat, die onontbeerlijk zijn voor het functioneren van de krijgsmacht in het algemeen en het functioneren van de mens in die krijgsmacht in het bijzonder.

Dat motiveren en bijbrengen van orde, netheid en regelmaat zal op verschillende manieren moeten gebeuren. Persoonlijk ben ik tot de overtuiging gekomen dat de oplossing is zo goed mogelijk te voldoen aan het verwachtingspatroon dat de jonge **recruit** heeft. Dit houdt in dat hij verwacht in een organisatie te komen waarin de leidinggevendenden vakbekwaam en goed gemotiveerd zijn en het goede voorbeeld geven. Een organisatie waarin het opleidingsprogramma, de voeding, de legering, de materieelvoorziening enz. vlekkeloos zijn geregeld. Een organisatie die met zijn belangen terecht rekening houdt maar van hem eist dat hij rekening houdt met **de belangen** van die organisatie en anderen in die organisatie. Kortom in een organisatie waarin zijn **rechten** gerespecteerd worden **maakt** hij is gehouden zijn **verplichtingen** na te komen. Hij moet weten dat in een **krijgsmacht** bij **overtreding** en **plichtsverzuim** – maar ook **alleen dan** – **sancties** kunnen en **zullen** worden toegepast.

Om met de vernieuwde opleiding een optimaal resultaat te behalen werd met de invoering van de nieuwe doelstelling in 1974 ook de organisatie van de LIMOS ingrijpend gewijzigd. Van een klasse-systeem, waarbij een groep van **f** 28 leerlingen werd opgeleid, werd overgeschakeld op een sectie-systeem, waarbij de grootte van de groep gehalveerd werd. De organisatie is streng hiërarchisch opgebouwd. De squadrons zijn onderverdeeld in vluchten, de vluchten maximaal in 5 secties van maximaal 16 leerlingen. De sectiecommandant, een beroeps sergeant-majoor of sergeant, is de militaire meerdere, de instructeur en de begeleider die belast is met de vorming van zijn leerlingen. Over het algemeen groeit hij snel uit tot de vertrouwensman van zijn leerlingen. De kwaliteit van de sectiecommandant **bepaalt voor** het belangrijkste deel de kwaliteit van de opleiding.

UITOEFENING TUCHTRECHT

Hoe wordt nu bij deze recruten de tucht gehandhaafd en **wanneer** wordt gestraft? De praktijk is dat reeds vrij snel – in de eerste weken na opkomst – met een aantal recruten moeilijkheden ontstaan. Sommige **recruten** kunnen zich absoluut niet aanpassen, ook **heerlijk** komt **nogal eens** voor.

Het resultaat is ongeoorloofde afwezigheid, niet opvolgen van een dienstbevel enz. Beleid bij de LIMOS is deze mensen bij de eerste symptomen – die meestal door de sectiecommandant zeer snel worden onderkend – te doen bezien door de geneeskundige dienst. Het grootste gedeelte van deze groep wordt afgekeurd met **S5** en huiswaarts gezonden. Op een totaal van de lichter schommelt het aantal afkeuringen rond **7%**. Aan **recruten** die worden afgekeurd en die zich hebben schuldig gemaakt aan een strafbaar feit wordt als regel dit feit niet meer ten laste gelegd. De regel is bij afkeuren seponeren, bij niet afkeuren, strafbaar feit melden aan de commanderend generaal. Van de overgebleven **recruten** is **95%** goed gemotiveerd en geeft nauwelijks aanleiding tot problemen.

In de eerste twee weken worden in het algemeen geen **krijgstuchtelijke** straffen opgelegd. Alles is voor de **recruut** nog nieuw. Overtredingen die worden begaan zijn in verreweg de meeste gevallen van zeer lichte aard en worden niet uit opzet maar uit onwetendheid begaan. Als regel worden de **recruten** hierover onderhouden door de sectiecommandant. Vanaf de tweede oefenweek treedt de squadroncommandant als tuchtrechter op, maar hij kan meestal met een waarschuwing volstaan.

Als in de derde of volgende oefenweek blijkt dat een waarschuwing geen effect heeft gesorteerd volgt een officieel rapport, al dan niet gevolgd door een **krijgstuchtelijke** straf. Om enig inzicht te geven in het aantal en soort straffen is een overzicht van de in **1974** opgelegde soortgelijke **krijgstuchtelijke** straffen opgenomen in tabel 1. Een overzicht van **1975** is opgenomen in tabel 2.

Vergelijking met het jaar 1974 – waarin aan het einde de geldboete werd **ingevoerd** – toont aan dat in het jaar 1975 de straf van geldboete veel

Tabel 1 *Krijgstuchtelijke afdoening*

1974	Nr. 1 Instr. Sq.	Nr. 2 Instr. Sq.	Nr. 3 Instr. Sq.
Totaal aantal rapport formulieren:	403	47	65
Sepôt door SqC:	258	—	8
Behandeling door SqC:	145	47	57
Vrijspraak/vermaning:	37	17	9
Opgelegde straffen waarvan:			
Geldboete:	3	3	3
Licht arrest:	67	21	25
Verzwaard arrest:	28	—	19
Andere sanctie:	10	6	1

Tabel 2 *Krijgstuchtelijke afdoening*

1975	Nr. 1 Instr. Sq.	Nr. 2 Instr. Sq.	Nr. 3 Instr. Sq.
Totaal aantal rapport formulieren:	138	59	71
Sepôt door SqC:	50	6	50
Behandeling door SqC:	88	53	21
Vrijspraak/vermaning:	14	16	3
Opgelegde straffen waarvan:			
Geldboete:	32	20	18
Licht arrest:	34	12	—
Verzwaard arrest:	8	4	—
Andere sanctie:	—	1	—

werd opgelegd en dat het aantal opgelegde straffen van licht en verzuwaard arrest sterk is verminderd. De squadroncommandanten achten de straf van geldboete in vele gevallen effectief, vele gestraften ervaren de straf van geldboete als een redelijke straf. Opmerkelijk hierbij is dat één squadroncommandant geen behoefte voelde om in 1975 enige arreststraf op te leggen en kon volstaan met het geven van geldboetes. De discipline in zijn squadron moet als uitstekend worden aangemerkt.

De straf van geldboete zoals deze thans wordt opgelegd beschouw ik als een redelijke en doelmatige straf. De ervaringen met de geldboete zijn goed. De vraag rijst wel hoe de geldboete te bezien. De straf van geldboete blijkt een goede aanvulling van de sanctiemogelijkheden te zijn. Ten aanzien van de mogelijkheid om de geldboete als vervanging van arreststraffen aan te wenden heb ik ernstige twijfel om een aantal redenen, waarvan ik er vier zal noemen.

In de eerste plaats geloof ik niet in een straf die gelet op de hoogte van het bedrag slechts enkele malen per maand kan worden opgelegd. Juist voor de beperkte groep aan wie een krijgstuchtelijke straf moet worden opgelegd moet de mogelijkheid blijven bestaan indien nodig onder alle omstandigheden een straf op te leggen. Hierbij mag niet worden vergeten dat het succes van de straf van geldboete mede ontstaat omdat de gestrafte weet dat indien nodig de tot straffen bevoegde meerdere bij herhaling een arreststraf kan opleggen.

In de tweede plaats valt bij het vervallen van de arreststraffen het verschil in bestraffing weg. Als praktijkvoorbeeld moge dienen dat twee soldaten 30 minuten te laat binnenkomen beiden als argument ~~opgeven~~ de bus te hebben gemist. Gelijke bestraffing aangezien het doorlopend ~~ge~~drag van beiden goed is? Zeker niet, want de omstandigheden zijn anders. Soldaat A keert 30 minuten te laat terug van verleende avondpermissie en dupeert verder ~~niemand~~. Soldaat B verschijnt te laat voor ~~een~~ bevolen wachtdienst waardoor ~~een collega~~ extra lang wacht moet ~~verrichten~~ en later naar huis kan. Ik ~~ben het~~ geheel met de squadroncommandant eens die soldaat A strafte ~~met een~~ geldboete en soldaat B met licht arrest.

In de derde plaats onderken ik bij strafopleggers emotionele ~~problemen~~ indien de straf van geldboete in feite als te licht wordt ervaren. Ander praktijkvoorbeeld. Soldaat A komt te laat binnen, meldt zich bij de wachtcommandant en neemt de volgende dag tot volle tevredenheid van zowel hemzelf als de squadroncommandant een geldboete in ontvangst. Soldaat B komt eveneens te laat binnen, maar klimt daarbij over het hek en bemoeilijkt een collega in zijn dienst van patrouille door een misplaatst beroep op collegialiteit te doen. Ik stem geheel in met de ~~squadron~~commandant die meende in het laatste geval niet met een geldboete te kunnen volstaan.

In de vierde en laatste plaats is mij gebleken dat soldaten de straf van licht arrest in een aantal gevallen meer passend dan de geldboete achten.

Bij de enige beklagzaak die ik ooit behandelde zei klager tegen mij dat hij een straf van geldboete onjuist achtte en er op had gerekend gestraft te zullen worden met licht arrest. Hij vroeg daarop de straf van geldboete te veranderen in licht arrest. Bij navraag bij andere gestraften is mij gebleken dat de mening van deze klager door anderen werd gedeeld. Overigens lijkt het mij een illusie aan te nemen dat soldaten de rangorde van straffen als juist ervaren. Niemand gelooft toch dat een soldaat in plaats van één dag verzuwaard arrest de lichtere straf van veertien dagen licht arrest zou prefereren.

Gelet op het vorenstaande acht ik de straf van geldboete een nuttige aanvulling van het pakket straffen maar wijs ik de straf van geldboete als vervanging van arreststraffen af.

VERTROUWENSMAN

De praktijk leert dat indien een tot straffen bevoegde meerdere de krijgstucht juist hanteert er geen grote behoefte bestaat aan een vertrouwensman in het tuchtproces. Soldaten die op rapport moeten komen antwoorden op de vraag of zij een vertrouwensman willen vaak dit niet nodig te vinden omdat de zaak duidelijk ligt en zij vertrouwen hebben in het oordeel van de squadroncommandant. Dat betekent niet dat daarom onder alle omstandigheden een vertrouwensman overbodig is. Want de zaak ligt niet altijd duidelijk en helaas heeft niet iedere soldaat een rotsvast vertrouwen in het oordeel van de squadroncommandant.

In tabel 3 is opgenomen een overzicht betreffende de vertrouwensman in het tuchtproces bij de LIMOS in de jaren 1974 en 1975. Uit de tabel blijkt dat in meer dan tweederde van de gevallen geen vertrouwensman deel uitmaakte van het tuchtproces. Dat betekent echter ook dat in een groot aantal gevallen wel een vertrouwensman in het proces was betrokken.

Tabel 3 *Overzicht vertrouwensman in tuchtproces.*

	Nr. 1 Instr. Sq. 1974-1975		Nr. 2 Instr. Sq. 1974-1975		Nr. 3 Instr. Sq. 1974-1975	
I. Behandeling door SqC:	145	88	47	53	57	21
II. Gekozen vertrouwensman:	36	22	6	15	10	6
Toegevoegde vertrouwensman:	10	6	—	—	—	—
Geen vertrouwensman:	99	60	41	38	47	15
III. Vertrouwensman						
a. Functionale meerdere:	41	23	4	12	6	5
b. Andere militaire meerdere:	1	2	1	1	2	1
c. Militair van gelijke stand:	4	2	1	2	1	—
d. Militair van lagere stand:	—	—	—	—	—	—
e. Geestelijk verzorger:	—	1	—	—	1	—
f. Burger:	—	—	—	—	—	—
Representant belangenvereniging:	4	—	—	—	—	—

Ik acht dit een nuttige zaak. Een squadroncommandant kwam tot de overtuiging dat een aantal soldaten slecht in staat was hun argumenten onder woorden te brengen. Naar zijn overtuiging droeg het toevoegen van een vertrouwensman er toe bij dat alle kanten van de zaak goed werden belicht en alle verzachtende omstandigheden werden aangedragen.

Bij de gekozen vertrouwensman valt op dat dit in bijna alle gevallen de sectiecommandant was hetgeen gelet op hiervoor over de sectiecommandant werd opgemerkt overigens niet verwonderlijk is. Frappant is dat de sectiecommandant alleen dan niet als vertrouwensman werd gekozen als de sectiecommandant zelf als rapporteur was opgetreden en had verklaard liever niet als vertrouwensman te willen optreden. De ervaring is dat het optreden van de sectiecommandant als vertrouwensman bijdraagt tot wederzijds respect en in de opleiding een motiverende factor is. Tenslotte zij opgemerkt dat de sectiecommandant als vertrouwensman beter voldeed dan militairen van gelijke stand. Vertragingen in het tuchtproces door het aanwijzen of zoeken van een vertrouwensman hebben zich nimmer voorgedaan.

EINDCONCLUSIES

– De straf van geldboete is een nuttige aanvulling van het pakket straffen maar mag niet dienen ter vervanging van de thans bestaande arreststraffen.

– Van een vertrouwensman wordt in vele gevallen geen gebruik gemaakt. Waar dit wel plaats vindt voldeed het instituut vertrouwensman over het algemeen goed. De vertrouwensman in het tuchtrecht ware zeker te handhaven.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
Oktober 1976

Aflevering

9

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Gelukwens van mr. A. Stemerding, Staatssecretaris van Defensie ter gelegenheid van het 30-jarig jubileum als lid van de redactiecommissie van het MRT van mr. W. H. Vermeer	521
---	-----

Bijdragen

Mr. R. J. Akkerman, Recht voor querilla's en huurlingen?	522
Mr. G. L. Coolen, Aanstelling en inlijving	526

Strafrechtspraak

Met een drietal andere soldaten in West Duitsland, op de openbare weg opzettelijk, inbreuk makend op de openbare orde, met vereende krachten, gewelddadig een aantal Duitse politiebeambten schoppen, trappen, slaan en/of stompen Subs. : verzet tegen Duitse politieambtenaren (W.M.Sr. art. 168; W.Sr. art. 300) Naschrift W.H.V.	539
Mishandeling tegen een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening (W.Sr. art. 27,300,304) Naschrift W.H.V.	544
Herhaalde diefstal van geld uit PSU-kasten, gepleegd in het buitenland	548
Opzettelijke onwettige afwezigheid. Toepassing van art. 172 R.Z. Naschrift W.H.V.	550

Tuchtrechtspraak

Beschikking op beklag krachtens artikel 9 lid 4 van het Reglement betreffende de Krijgstucht. Naschrift W.H.V.	555
--	-----

Administratieve rechtspraak

Beroep op ambtenarengerecht niet ontvankelijk verklaard omdat het verschuldigde griffierecht ad f 7,50, ook na onverplichte aanmaning, niet werd ontvangen. Beschikking voorzitter. Verzet tegen de beschikking van de voorzitter door ambtenarengerecht ongegrond verklaard. Naschrift E.H.N.	563
Het beroep tegen het besluit van de minister, houdende een weigering om eiser op een vroeger tijdstip voor bevordering in beschouwing te nemen is niet-ontvankelijk. Motivering daarvan.	569
Eiser kon in redelijkheid komen tot het besluit gedaagde blijvend voor bevordering voorbij te gaan. Een brief waarin eiser aan gedaagde mededeelt dat hij nog gedurende drie jaren in beschouwing zal worden genomen voor bevordering schept geen nieuwe beoordelingsperiode. Bij de beoordeling mocht redelijkerwijs worden gelet op gedaagdes geschiktheid voor een functie bij de parate troepen. Naschrift E.H.N.	571

Wetgeving

Wijziging in de ambtenarenwet van 2 juni 1976.	575
--	-----

De redactie van het Militair Rechtelijk Tijdschrift mocht onderstaand schrijven ontvangen van de Staatssecretaris van Defensie mr. A. Stemer-dink:

's-Gravenhage. 20 september 1976

Bij Ministeriële beschikking van 10 oktober 1946 nummer AD/18/4/44/46 werd tot wederopzeggens benoemd tot lid van de redactie van het Militair **Rechtelijk** Tijdschrift (onder anderen) de Officier van Administratie der Eerste **Klasse W.H. Vermeer.**

Op 1 februari 1947 verliet de Heer **Vermeer** de werkelijke militaire dienst. Bij deze dienstverlating overwoog de Minister in de beschikking waarin hij de Heer **Vermeer** handhaafde in **zijn** functie van lid van de redactie van het tijdschrift : " dat het derhalve den inhoud van het Militair Rechtelijk Tijdschrift ten goede zal komen, indien genoemde officier..... in de redactie wordt **gehandhaafd.**"

De Heer **Vermeer** heeft sinds 1946 als lid " later als secretaris en tenslotte als voorzitter " van de redactiecommissie zeer veel werk verricht, hij heeft zich steeds ingespannen het tijdschrift te handhaven op het hoge peil waarop het in de jaren van zijn bestaan zich steeds heeft bevonden.

De vele artikelen die van zijn hand in zowel als buiten het tijdschrift zijn verschenen hebben bijgedragen tot een betere kennis van en een groter begrip voor dit deelgebied van het Recht. De onder de letters **W.H.V.** gepubliceerde naschriften onder vonnissen van krijgsraden en onder sententies van het Hoog Militair Gerechtshof hebben velen gewezen op de lijn in de ontwikkeling van het militaire recht, zoals die is terug te vinden in de jurisprudentie.

Mr. Vermeer heeft aldus een belangrijke bijdrage geleverd aan de rechtsvorming op het gebied van het militaire recht.

Ter gelegenheid van zijn 30 jarig jubileum als lid van de **redactie-**commissie van het Militair Rechtelijk Tijdschrift **wens** ik **mr. Vermeer** dan ook van **harte geluk.**

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE,

mr. A. Stemer-dink.

BIJDRAGEN

Recht voor guerilla's en huurlingen?

door

MR. R. J. AKKERMAN

Sinds enkele jaren wordt op diplomatiek niveau in maandenlange conferenties gewerkt aan de herziening van het oorlogsrecht, dat in **1949** voor het laatst in verdragen werd vastgesteld¹⁾. Daarbij zijn twee stromingen actief die beide beogen iets te veranderen in de samenstelling van de groep die bij gevangenneming recht kan doen gelden om als krijgsgevangene behandeld te worden. De ene stroming wil aan guerillastrijders het recht verlenen om te profiteren van de bescherming die verbonden is aan de status van krijgsgevangene (die is uitgewerkt in de zogenaamde **IIIe** Conventie van **1949**); de andere stroming, die wat herkomst betreft vaak verwant is aan de eerste, wil deze zelfde bescherming juist ontzeggen aan huurlingen. De snel acuter wordende toestand in Afrika doet de druk toenemen achter deze pogingen om het oorlogsrecht, dat na **1949** formeel geen ontwikkeling meer gekend heeft, bij te stellen. Soweto, het huurlingenproces in Luanda en de versterkte guerilla-activiteit in Rhodesië zijn signalen die meer bewijzen dan alleen de nieuws waarde van enkele activiteiten op diplomatiek niveau: zij zijn vooral ook illustratief ten aanzien van de samenhang tussen de twee stromingen.

KRIJGSGEVANGENENSTATUS

Aan de positie als krijgsgevangene zijn vele voordelen verbonden, als tenminste van voordelen in gevangenschap in de macht van een vreemde mogendheid en van onzekere duur gesproken kan worden. Deze bestaan uit minimum garanties bij gevangenneming, ondervraging, omstandigheden van gevangenschap, proceswaarborgen in geval van berechting voor misdrijven etc. en voorzien zelfs in voorwaarden voor invrijheidstelling. Tegen dit geheel van minimum-rechten worden nogal eens laatdunkende opmerkingen gemaakt. „In oorlogen gelden geen regels” is de grondgedachte achter dit tamelijk verbreide volksgeloof. Het bestaan van deze „twijfel” hoeft niet te verbazen aangezien vaststaat dat inderdaad vele regels van het oorlogsrecht in het oorlogsgeweld overtreden zijn. Vooral de burgerbevolking, die ook door een verdrag (**IVe** Geneefse Conventie) „beschermd” is, heeft het vaak moeten ontgelden. Toch leert de ervaring (de oorlogen in het Midden-Oosten bijvoorbeeld) dat het

¹⁾ Verdragen van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken zich bevindende bij de strijdkrachten te velde (I), der gewonden, zieken en schipbreukelingen ter zee (II), Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen (III) en het Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd, alle van 12 augustus 1949, Ned. vert. Trb. 1951, nrs. 72, 74 en 75.

krijgsgevangenenrecht doorgaans door de oorlogvoerende partijen is gerespecteerd. Tegen respect verzet zich geen kennelijk militair belang en de strijdende partijen hebben er bij benadering hetzelfde voordeel bij indien zij wederzijds elkaars krijgsgevangenen een goede behandeling geven.

GUERILLA'S

Terwijl het woord „guerilla” verwijst naar een bijzondere vorm van oorlogvoering, duidt de term „vrijheidsstrijder” meer op de rechtvaardiging van het doel van de militaire actie (in Nederland is de term „guerilla” als neutralere uitdrukking duidelijk favoriet). De aldus aangeduide strijders vechten in hun eigen terminologie in een „volksoorlog” (ter aanduiding van de vereenzelviging van het gehele volk met de strijd) die tegelijk is een „revolutionaire” oorlog of een „verzetsoorlog” (d.w.z. gericht tegen van buiten opgelegde structuren en regimes²).

Guerilla's hebben om verscheidene redenen volgens het nu nog geldende internationale recht geen recht op de status van krijgsgevangene indien zij tijdens hun militaire acties gevangen genomen worden. Zo voldoen ze niet aan de voorwaarden dat hun optreden verband moet houden met een conflict tussen staten³) (ze vertegenwoordigen immers in de meeste gevallen nog geen staat), dat ze een vast en op enige afstand herkenbaar onderscheidingsteken moeten dragen⁴) en dat ze hun wapens openlijk moeten dragen⁵).

De herziening van het oorlogsrecht is op deze en andere punten al vanaf het begin van de jaren zeventig voorwerp van internationale besprekingen. In 1974 werd in de eerste diplomatieke conferentie ter herziening van het humanitaire oorlogsrecht in Genève besloten dat oorlogen, waarin volkeren vechten voor bevrijding van de koloniale overheersing, tegen bezetting door een vreemde mogendheid en tegen racistische regimes, gelden als internationale conflicten⁶). Daarmee was aan de eerste voorwaarde voldaan. Vertegenwoordigers van vooral Noord-Vietnam en Algerije (beide landen met een befaamd vrijheidsoorlog-verleden) hebben

²) Zie Michel Veuthey, „Guérilla et Droit Humanitaire”, Collection Scientifique de l' Institut Henry-Dunant, Genève 1976, p. 11 e.v.

³) Art. 2 van het IIIe Verdrag: „... (. . .) . . . gewapend conflict dat ontstaat tussen „twee of meer der hoge verdragsluitende partijen (. . .).”

⁴) Art. 4/A/2/b van het IIIe Verdrag.

⁵) Art. 4/A/2/c van het IIIe Verdrag.

⁶) Lid 2 van art. 1 van het „Draft Protocol additional to the Geneva Conventions of „August 12, 1949 and relating to the protection of victims of international armed conflicts”, als aangenomen in Commissie I van de diplomatieke conferentie in 1974. De tekst, (voor zover van belang) luidt als volgt:

„(. . .) armed conflicts in which peoples are fighting against colonial domination and „alien occupation and against racist regimes in the exercise of their right of self-determination, as enshrined in the Charter of the United Nations and the Declaration on „Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation „among States in accordance with the Charter of the United Nations”.

zich vervolgens, gesteund door vele, vooral Afrikaanse, derde-wereld-landen, beijverd om aanpassing van de resterende voorwaarden – onderscheiding van de burgerbevolking en openlijk dragen van de wapens – aan de guerillaoorlog te bewerkstelligen. De tegenspuiterende westerse landen werden opgeroepen de „nieuwe werkelijkheid” van de oorlogvoering, te weten de guerilla-oorlog, te erkennen. In zo'n type oorlog schuilt de grote kracht in de vermenging met de burgerbevolking; de guerilla treedt uit de anonieme massa voor korte tijd naar voren en gaat er vervolgens weer in op. De meeste westerse landen voerden hiertegen aan dat het onderscheid tussen strijdkrachten en burgers gehandhaafd moet blijven (d.w.z. de plicht van de militair zich te onderscheiden en de wapens openlijk te dragen) om te voorkomen dat de niet aan de gewapende strijd deelnemende burgerbevolking in een oorlogspsychose doelwit wordt van gewapende acties van de tegenstander (die dan immers in elke burger een guerilla kan vermoeden). Tijdens de derde diplomatieke conferentie ter herziening van het oorlogsrecht die enkele maanden geleden besloten werd is een compromis naderbij gekomen dat inhoudt dat het voldoende is indien een strijder zijn wapens openlijk draagt „zolang als hij zichtbaar is voor de tegenstander terwijl hij bezig is zich op te maken voor de aanval” en „tijdens „elke militaire actie”). Dit openlijk dragen van de wapens wordt ook

7) Tijdens de vierde zitting van de diplomatieke conferentie zal besloten moeten worden of dit compromis aanvaardbaar is voor alle delegaties. De socialistische landen zijn slechts bereid een tekst te aanvaarden indien consensus bestaat. De tekst van de relevante paragrafen luidt als volgt:

„3. In order to promote the protection of the civilian population from the effects of hostilities combatants are obligated to distinguish themselves from the civilian population while they are engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack. Recognizing, however, that there are situations in armed conflicts where, owing to the nature of the hostilities, an armed combatant cannot so distinguish himself, he shall retain his status as a combatant, provided that, in such situations, he carries his arms openly:

„a) during each military engagement, and
„b) during such time as he is visible to the adversary while he is engaged in a military deployment preceding the launching of an attack in which he is to participate.
„Acts which comply with the requirements of this paragraph shall no be considered as perfidious within the meaning of article 35 (1) (c).

„4. A combatant who falls into the power of an adverse party while failing to meet the requirements set forth in the second sentence of paragraph 3 shall forfeit his right to be a prisoner of war, but he shall, nevertheless, be given protections equivalent in all respects to those accorded prisoners of war by the Third Convention and this Protocol. This protection includes protections equivalent to those accorded to prisoners of war by the Third Convention in the event such a person is tried and punished for any offenses he has committed”.

Het zal overigens niet eenvoudig zijn een dergelijke tekst te „vertalen” voor gebruik in een militair handboek.

Het is het complexe resultaat van het zoeken naar een compromis tussen twee in wezen fundamenteel tegengestelde stromingen.

aanvaard als voldoende onderscheiding van de burgerbevolking.

Onopgelost blijft de vraag wat de straf moet zijn voor de guerilla die wordt gevangengenomen terwijl hij ook aan deze minimumvoorwaarden niet heeft voldaan. Men is het erover eens dat hij dan voor wat betreft zijn oorlogshandelingen niet als „combattant” hoeft te worden aangemerkt, maar als gewoon burger. Het doden van een tegenstander in het gevecht kan dan bijvoorbeeld als „moord” berecht worden. Niet is men het erover eens of de guerilla dan wel het recht moet behouden om als krijgsgevangene (ook tijdens en na eventuele berechting) behandeld te worden. In de westelijke groep neemt Noorwegen een bijzondere positie in als beschermer van de belangen van de guerillastrijders. Een Noorse vertegenwoordiger voerde o.a. aan dat een guerilla die weet dat hij niet krijgsgevangen zal worden gemaakt zich eerder tot het uiterste met de wapens zal verdedigen tegen zijn belagers waardoor in steden en dorpen de burgers in zo'n situatie eerder het gevaar lopen door vuur van één van beide partijen getroffen te worden. Tegen de toekenning van dat recht verzetten zich vooral een aantal andere westerse landen, vaak dezelfde die ertegen zijn om datzelfde recht aan huurlingen te ontnemen.

HUURLINGEN

Tijdens de onlangs besloten conferentie in Genève bestond algemeen overeenstemming dat het recht om als „combattant” en als krijgsgevangene beschouwd te worden zou dienen te worden ontzegd aan huurlingen.

Vooral Afrika is in het naoorlogse dekolonisatieproces een aantrekkelijk werkterrein voor deze huurmoordenaars gebleken. Of moeten we zeggen voor hun ronselaars?

Met schone beloften werden de outcasts van een aantal West-europese landen en een aantal werkloze Vietnamveteranen gelokt naar een strijdtoneel dat hun in al zijn facetten onbekend is onder het voorwensel dat het tegen het „wereldcommunisme” gaat. Sommige landen, zoals België, dat nogal wat geïnteresseerden in het vak herbergt, hebben dan ook in hun wetgeving maatregelen genomen om vooral het ronselen tegen te gaan.

Onenigheid bestaat nog over de definitie van „huurling”. Hij is gemotiveerd om te vechten door het geldelijk gewin en geronseld om direct aan de gevechten deel te nemen. Hij is onderdaan van een land dat geen partij is bij het conflict. Maar niet elke niet-onderdaan van een partij bij het conflict is een huurling. Nederlanders vochten als Amerikaanse dienstplichtigen in Vietnam en ook de wetgeving van sommige andere landen belet niet om ingezetenen van een andere nationaliteit als dienstplichtigen op te roepen. Sommige delegaties in de diplomatieke conferentie meenden dat iemand die deel uitmaakt van de strijdkrachten van een staat niet als huurling dient te worden beschouwd. Ook wensten enkele delegaties militaire adviseurs, technici of ander personeel in dienst van de gewapende macht van staten die geen partij bij het conflict zijn, niet onder de definitie

van huurling te brengen. Kortom: volgens welke criteria tezamen kan iemand als huurling aangemerkt worden?⁸⁾

Voorts blijft de vraag over of men aan huurlingen die als zodanig gebrandmerkt zijn het recht op elke menswaardige behandeling en op elke vorm van eerlijk proces moet ontzeggen.

In Luanda heeft men in ieder geval een poging gedaan voor de wereldopinie de indruk van een eerlijke rechtsvervolging te vestigen.

MINDERHEIDSREGIMES

In Afrika staan blanke minderheden tegenover zwarte guerilla's. Volgens de zwarte meerderheid is de guerilla-oorlog, na vele jaren van pogingen tot een dialoog, het laatste middel. Wanneer de zwarte heerschappij eenmaal aldus is gevestigd wil het wel voorkomen (Congo, Angola) dat binnen de bevolking strijd ontbrandt over aard en verdeling van de macht. Sommige groeperingen maken daarbij gebruik van de diensten van huurlingen. Volgens een groot aantal Afrikaanse landen worden deze groeperingen beïnvloed door neo-kolonialistische krachten. Op basis van die vaststelling valt het deze landen niet meer zwaar te komen tot een zo scherp mogelijke veroordeling van de gehuurde werktuigen van deze krachten. Terwijl volgens het nog geldende recht de guerilla in de regel niet en de huurling in de regel wel aanspraak kan maken op de bescherming als krijgsgevangene gaat de ontwikkeling van het oorlogsrecht in tegengestelde richting. Deze ontwikkeling – daarover hoeven de juristen zich geen illusies te maken – gaat zijn eigen weg. Zolang er nog minderheidsregimes bestaan zal de guerilla-oorlog wel gedijen, zolang er nog miljoenen-werkloosheid heerst zal het ook moeilijk blijken het eeuwenoude vak van huursoldaat uit te bannen.

Aanstellingen inlijving

door

MR. G. L. COOLEN, kapitein-luitenant ter zee van administratie

OPMERKING VOORAF

Wordt in het burgerlijk recht een onderscheid gemaakt tussen overeenkomst en verbintenis (overeenkomsten doen verbintenissen ontstaan), in

⁸⁾ Het oorspronkelijke ontwerp-artikel, ingediend door Nigeria, waarover geen overeenstemming kon worden bereikt, luidde als volgt:

„1. The status of combatant or prisoner of war shall not be accorded to any mercenary who takes part in armed conflicts referred to in the Conventions and the present Protocol.

„2. A mercenary includes any person not a member of the armed forces of a Party to the conflict who is specially recruited abroad and who is motivated to fight or to take part in armed conflict essentially for monetary payment, reward or other private gain.

het militaire ambtenarenrecht worden beide begrippen door elkaar gebruikt. Het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht en het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der Koninklijke Luchtmacht bijv. spreken van het sluiten of aangaan van verbintenissen, terwijl o.a. in de (voor de Koninklijke landmacht geldende) Regeling overeenkomsten met artsen, apothekers en tandartsen wordt gesproken van het sluiten van een overeenkomst¹).

Daarnaast komt de uitdrukking het aangaan van een dienstverband voor, bijv. in het Koninklijk besluit van 18 februari 1961 (Stb. 47), houdende vaststelling van een premieregeling en andere voorzieningen voor kortverband-vrijwilligers en vrijwillig nadienenden²).

Dit wat merkwaardige taalgebruik zal ook in deze bijdrage worden gevolgd.

INLEIDING

De hoedanigheid van militair kan op twee wijzen worden verkregen: door aanstelling en door inlijving. Aanstelling duidt op vrijwillige, ambtelijke dienst. Beroepsmilitairen en vrijwillig dienende reservisten worden als zodanig *aangesteld*³). Inlijving duidt op verplichte — en deswege niet-ambtelijke — dienst. Dienstplichtigen worden als zodanig ingelijfd.

In deze bijdrage komt eerst de aanstelling aan de orde. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan: de verschillende wijzen waarop bij de drie krijgsmachtdelen de aanstelling als militair ambtenaar geschiedt;

¹) Enig systeem is in het gebruik van beide termen wel te ontdekken. Bij de Koninklijke marine wordt als regel in alle gevallen de uitdrukking het sluiten of aangaan van een verbintenis gebruikt, terwijl bij de Koninklijke land- en luchtmacht gewoonlijk wordt gesproken van het sluiten van een overeenkomst indien het een officier betreft, en van het sluiten of aangaan van een verbintenis in de overige gevallen.

²) Blijft bij de Koninklijke marine de vrijwillig nadienende, ook indien hij een verbintenis heeft gesloten, (m.i. terecht) de status behouden van dienstplichtige, bij de Koninklijke land- en luchtmacht wordt hem eerst — als dienstplichtige — groot verlof verleend, waarna aanstelling plaatsvindt bij het reserve-personeel.

³) Krachtens artikel 1 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 zijn militair ambtenaar zij die zijn aangesteld in militaire openbare dienst om bij de krijgsmacht werkzaam te zijn. Het vereiste van aanstelling betekent, aldus de Memorie van Toelichting bij artikel 1, „dat alleen zij militair ambtenaar zijn, die geheel of gedeeltelijk krachtens vrijwillige „overeenkomst militaire dienst verrichten“. Tot deze groep wordt niet alleen het beroepspersoneel gerekend, maar ook „dat gedeelte van het reserve-personeel, welks **publiekrechtelijke** verhouding tot de overheid geheel of gedeeltelijk op een vrijwillige „basis berust“.

Anders Prof. JEUKENS, die de vrijwillig dienende reservist, althans voor zover de door hem gesloten verbintenis slechts gericht is op het, na voltooiing van de opleiding, beschikbaar zijn in geval van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden, niet als militair ambtenaar beschouwt (Dr. H. J. M. JEUKENS, Het **Ambtenarenrecht**, deel IV, 1959, blz. 62).

het karakter van de verbintenis welke als regel, alvorens aanstelling plaatsvindt, wordt gesloten; en het verschijnsel van aanstelling met ingang van een in het verleden of in de toekomst gelegen tijdstip.

Daarna volgt een korte uiteenzetting betreffende de inlijving als dienstplichtige. Ook een reservist krachtens de (Dienstplicht)wet is – dit zij volledigheidshalve vermeld – een dienstplichtige en als zodanig ingelijfd.

De bijdrage eindigt met een samenvatting.

AANSTELLING ALS MILITAIR AMBTENAAR

„De Koning heeft het oppergezag over de krijgsmacht. De militaire „officieren worden door hem benoemd. Zij worden door hem bevorderd, „ontslagen of op pensioen gesteld, volgens de regels door de wet te stellen”, aldus de eerste twee leden van artikel 68 van de Grondwet⁴⁾.

Anders dan voor de bevordering, het ontslag en de op pensioenstelling, eist de Grondwet derhalve voor de benoeming van officieren niet een wettelijke regeling (= een regeling bij wet in formele zin)⁵⁾. Evenmin is – in de Grondwet of elders – voor niet-officieren (= militairen beneden de rang van luitenant ter zee der derde klasse of van tweede luitenant) een wettelijke regeling van de benoeming voorgeschreven.

Dit betekent dat de bevoegdheid tot het vaststellen van voorschriften betreffende de benoeming (of aanstelling) van zowel officieren als niet-officieren, krachtens artikel 68, eerste lid, van de Grondwet, bij de Kroon berust; zoals de Kroon aan genoemd artikel de bevoegdheid ontleent voorschriften vast te stellen omtrent alle rechten en verplichtingen van de militaire ambtenaar.

Intussen is deze algemene bevoegdheid van de Kroon tot regelgeving door de wetgever – en wel bij artikel 12 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 – omgezet in een plicht⁶⁾.

De belangrijkste twee algemene maatregelen van bestuur welke uit-

4) Aan artikel 68 GW is uitvoering gegeven bij de Wet bevordering en ontslag beroeps-officieren, de Wet voor het reservepersoneel der krijgsmacht en de Algemene militaire pensioenwet. Laatstgenoemde wet geeft (mede) uitvoering aan het laatste lid van artikel 68, luidende: „De pensioenen worden door de wet geregeld.”

5) Voor de betekenis van de (verouderde) term *op pensioenstelling*, zie Mr. M. A. M. VERSTEGEN, De pensionering van officieren, MRT 1962, blz. 1 e.v. Hij schrijft o.m.: „Uit de in het artikel (68) gemaakte tegenstelling tot het ontslag moet wel volgen dat de „*op pensioenstelling*, zoals die in dit artikel aan de Koning wordt voorbehouden, een „alternatief van het ontslag is en niet — zoals de pensioenverlening thans — een *gevolg* „van het ontslag *kan zijn*. Beide begrippen, die overigens in de loop van anderhalve „eeuw in wetten en besluiten lustig door elkaar gebruikt werden, dekken elkaar dus niet. „De *op pensioenstelling* hield — althans ten tijde van het ontstaan van dit Grondwets- „artikel — meer in dan alleen het toekennen van een militair pensioen, hij betekende „tevens de feitelijke beëindiging van het militaire dienstverband.”

6) Over artikel 125 van de Ambtenarenwet 1929 (dat wat inhoud betreft overeenstemt met artikel 12 MAW '31) schrijft Prof. JEUKENS (t.a.p. blz. 96): „Allereerst dient er „op te worden gewezen, dat genoemde bepaling (artikel 125) — behoudens een be-

voering geven aan artikel 12 van de Militaire Ambtenarenwet 1931, zijn het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht en het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht⁷⁾. Beide reglementen bevatten slechts enkele bepalingen betreffende de aanstelling. Nadere regels zijn gegeven in tal van (lagere) voorschriften, waarvan de voornaamste zijn het Voorschrift aanneming en reëngagement zeemacht en het (voor de land- en luchtmacht geldende) Voorschrift dienstverbintenissen beroepspersoneel.

Er vallen twee vormen van aanstelling te onderscheiden: aanstelling voor onbepaalde tijd en aanstelling voor een bepaalde tijd. Beide vormen komen zowel bij het beroepspersoneel als bij het reserve-personeel voor.

Aanstelling voor *onbepaalde* tijd is regel; het houdt in dat de militair in beginsel niet zal worden ontslagen alvorens hij de leeftijd van 50 jaar (bij de Koninklijke marine) of 55 jaar (bij de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht) zal hebben bereikt. Heeft aanstelling voor een *bepaalde* tijd plaatsgevonden, dan volgt in beginsel ontslag (kan althans ontslag volgen) zodra de tijdsduur waarvoor de militair is aangesteld, is verstreken⁸⁾.

Officieren worden, krachtens artikel 68, tweede lid, van de Grondwet, aangesteld door de Kroon, dus bij Koninklijk besluit, welke beschikking wordt mede-ondertekend door de minister van defensie. Als regel wordt, alvorens aanstelling plaatsvindt, een overeenkomst gesloten waarbij de gedagigde zich verbindt om na zijn aanstelling een bepaald aantal jaren doorlopende werkdienst te verrichten, dan wel — in voorkomende gevallen — deel uit te maken van het reserve-personeel. Deze overeenkomst wordt gesloten met (een vertegenwoordiger van) de minister van defensie (en m.n. niet met de Kroon).

Wie bevoegd is *niet-officieren* aan te stellen is in de Grondwet niet met zoveel woorden aangegeven. Ook de reglementen bepalen dit niet uitdrukkelijk. Naar algemene opvatting evenwel berust de bevoegdheid tot aanstelling van ambtenaren in het algemeen, dus ook van militaire

„perkte uitzondering — geen nieuwe competentie heeft geschapen, de Kroon niet bevoegd heeft verklaard, waar een bevoegdheid van de Kroon eerder niet aanwezig was. „Er is dus in art. 125 voornoemd geen sprake van attributie, noch van delegatie van bevoegdheden. De reglementaire bevoegdheid van de Kroon met betrekking tot „’s Rijks administratie was vanouds erkend (—).”

7) Beide reglementen zullen, zoals in de Defensienota 1974 valt te lezen, worden samengesmolten tot één Algemeen militair ambtenarenreglement. Ook de bezoldigingsvoorschriften voor de zeemacht en die voor de land- en luchtmacht zullen tot één Regeling inkomsten militairen worden samengevoegd.

8) Niet: zodra *de tijd waarvoor hij zich heeft verbonden* is verstreken. Weliswaar zal als regel de tijdsduur waarvoor de militair is aangesteld gelijk zijn aan de duur van de verbintenis welke hij heeft aangegaan, doch dit is niet noodzakelijk. Bovendien neemt zulks niet weg dat ontslag wordt verleend, omdat *de tijd waarvoor de militair is aangesteld* is verstreken. De formulering van de desbetreffende ontslaggrond in de verschillende rechtspositievoorschriften is dan ook niet juist (zij het historisch wel verklaarbaar).

ambtenaren, bij de Kroon⁹⁾.

Wat burgerambtenaren betreft is deze bevoegdheid door de Kroon grotendeels gedelegeerd aan de verschillende ministers, hoofden van departementen van algemeen bestuur. Aanstelling geschiedt slechts bij Koninklijk besluit, indien zij plaatsvindt in vaste dienst en het aan het ambt verbonden maximum-salaris gelijk is aan of hoger is dan het maximum-salaris van een administrateur¹⁰⁾.

Wat militaire ambtenaren betreft is de praktijk dat niet-officieren worden aangesteld door, althans namens, de minister van defensie. Een uitdrukkelijke bepaling waarbij de bevoegdheid tot aanstelling van bepaalde categorieën militaire ambtenaren aan de minister van defensie is gedelegeerd, komt in de reglementen evenwel niet voor. Aangenomen zal daarom moeten worden dat de minister van defensie de bevoegdheid tot aanstelling van militaire ambtenaren beneden de rang van luitenant ter zee der derde klasse of van tweede luitenant ontleent aan zijn benoeming als zodanig door de Kroon.

Zowel de voor de Koninklijke marine als de voor de Koninklijke land- en luchtmacht geldende regelingen schrijven voor dat, alvorens aanstelling als schepeling of als militair beneden de rang van tweede luitenant plaatsvindt, een verbintenis wordt aangegaan. De procedure bij de Koninklijke marine is echter een enigszins andere dan die bij de twee andere krijgsmachtdelen.

Bij de Koninklijke marine tekent de gegadigde een verbintenisbiljet waarbij hij zich verbindt om gedurende een bepaald aantal jaren doorlopende werkelijke dienst te verrichten of – in voorkomende gevallen – deel uit te maken van het reserve-personeel, welke verbintenis vervolgens namens de minister van defensie wordt aanvaard door de officier, belast met de aanneming. Door deze aanvaarding komt de aanstelling tot stand¹¹⁾. Bij de Koninklijke land- en luchtmacht tekenen de gegadigde en een als vertegenwoordiger van het Rijk aangewezen de verbandakte, waarna de verbintenis door een andere „ten deze bevoegde militaire autoriteit" wordt bekrachtigd. Eerst door deze bekrachtiging ontstaan de wederzijdse verplichtingen¹²⁾.

9) „De bevoegdheid ambtenaren aan te stellen", aldus Prof. JEUKENS (t.a.p., blz. 93), „is onderdeel van een algemene bevoegdheid van de Koning om als hoogste staatsor- „gaan alles te doen, hetgeen in het belang van een goede werking van het staatsapparaat „vereist is en niet valt onder de termen wetgeving en rechtspraak”.

10) Zie artikel 7 van het Algemeen Rijksambtenarenreglement.

11) Zie artikel 6 RRMZ jo. punt 2250 van het Voorschrift aanneming en reëngagement zeemacht. Ten bewijze van de aanstelling wordt een akte van aanstelling uitgereikt (zie artikel 5 RRMZ en punt 2260 van genoemd voorschrift).

12) Zie o.a. de Ministeriële Kennisgeving van 15 febr. 1955, Dir. Pers. Afd. Mil. Personeel, nr. P 105.301 („Uit andere bepalingen, betreffende het sluiten van een „verbintenis als militair blijkt, dat **wederzijdse** verplichtingen eerst ontstaan nadat de „akte van verbintenis bekrachtigd").

Uit het vorenstaande blijkt dat bij de aanstelling van zowel officieren als niet-officieren een onderscheid kan en moet worden gemaakt tussen het sluiten van de overeenkomst (of verbintenis) en de eigenlijke aanstelling. De overeenkomst (of verbintenis) wordt steeds gesloten met (een vertegenwoordiger van) de minister van defensie; de aanstelling geschiedt òf door de Kroon òf door (althans namens) de minister.

Aanstelling zonder dat een verbintenis wordt gesloten is derhalve, ofschoon niet gebruikelijk, wel mogelijk. Dit geldt niet alleen voor aanstelling voor onbepaalde tijd, doch eveneens voor aanstelling voor een bepaalde tijd.

KAN AANSTELLING OOK PLAATSVINDEN OP ANDERE WIJZE DAN BIJ KONINKLIJK BESLUIT OF BIJ MINISTERIËLE BESCHIKKING?

Bovenstaande vraag is door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bevestigend beantwoord¹³⁾. Naar het oordeel van dit Gerecht kan uitsluitend uit de feitelijke omstandigheden voortvloeien dat een ambtenaarsverhouding tot stand is gekomen; een zienswijze welke – aldus het Gerecht – „steun vindt in de zij het vrij schaarse jurisprudentie op dit punt, „waaruit een geval valt te putten waarin een ambtenaarsverhouding werd „aanvaard, zonder dat een formele aanstelling had plaatsgevonden (Centrale Raad van Beroep 11 januari 1940, A. B. 1940, blz. 492) en een ander „geval, waarin iemand als ambtenaar werd aangemerkt, ofschoon schriftelijke benoeming achterwege was gebleven (Centrale Raad van Beroep „4 november 1946, A. B. 1946, blz. 316)“.

In de aan het Gerecht voorgelegde zaak – het betrof een schepeling van de Koninklijke marine – was geen verbintenisbiljet ondertekend, noch een akte van aanstelling opgemaakt. Het Gerecht overwoog dat de omstandigheden in casu echter de conclusie wettigden dat klager op 8 mei 1940 in dienstverhouding tot het Rijk was komen te staan; „dat toch met „ingang van die datum aan alle materiële vereisten was voldaan om te „komen tot het door beide partijen beoogde dienstverband en met aan „zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan worden aangenomen, dat „binnen korte tijd ook aan de formele vereisten, te weten het tekenen van „het verbintenisbiljet en het opmaken en uitreiken van de akte van aan„stelling, zou zijn voldaan, indien dit niet als gevolg van het uitbreken „van de oorlog achterwege was gebleven“.

HET KARAKTER VAN DE VERBINTENIS WELKE WORDT GESLOTEN ALVORENS AANSTELLING PLAATSVINDT

De betekenis van de verbintenis welke wordt aangegaan alvorens aanstelling plaatsvindt, blijkt uit hetgeen in de verschillende rechtspositie-

¹³⁾ Uitspraak 25 april 1960, MRT 1961, blz. 36 e.v.

voorschriften is bepaald met betrekking tot het ontslag uit de dienst. **In** deze voorschriften wordt een onderscheid gemaakt tussen ontslag op verzoek van de militair zelf en (verschillende vormen van) gedwongen ontslag. Verzoeken om ontslag worden in beginsel steeds ingewilligd. Zij kunnen echter in een aantal met name genoemde gevallen worden afgewezen. Eén van die gevallen betreft de omstandigheid dat op de militair krachtens de verbintenis welke hij heeft gesloten, nog de verplichting rust om als militair te dienen.

Maakt dit, zo kan men zich afvragen, bedoelde verbintenis tot een publiekrechtelijke of blijft deze van privaatrechtelijke aard?

Een oordeel over het karakter van de verbintenis welke door een dienstplichtige was gesloten alvorens deze werd aangesteld als officier, gaf het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage in zijn uitspraak van 4 mei **1964**. Het betrof een overeenkomst, waarbij een diensplichtig korporaal in het bezit van een ingenieursdiploma zich had verbonden om tegen het genot van een premie als beroepsofficiervoor de duur van acht jaren doorlopen de werkelijke militaire dienst te verrichten. Het gerecht overwoog:

„dat de door klager aangegane overeenkomst er een is van **burgerrechtelijke** aard; dat zij wel verband houdt met de benoeming van klager tot beroepsofficier — waardoor een rechtsbetrekking van **publiekrechtelijke** aard tot stand is gekomen —, maar dat de overeenkomst daar „toch naast staat en een zelfstandig karakter draagt”.

In hoger beroep liet de Centrale Raad van Beroep echter in het midden of moest worden gesproken van een privaatrechtelijke dan wel van een publiekrechtelijke overeenkomst. De Raad overwoog:

„dat toch, indien het eerste het geval is, de Raad het in de aangevallen „uitspraak uitgesproken oordeel onderschrijft, dat de ambtenarenrechter „niet bevoegd is een verzoek om nietigverklaring of vernietiging der **overeenkomst** te behandelen;

„dat indien het tweede het geval is, de overeenkomst is gesloten vóór „dat eiser ambtenaar in de zin der Militaire Ambtenarenwet **1931** was **ge** „worden, zodat het besluit van gedaagde tot het sluiten der overeenkomst „niet is genomen ten aanzien van eiser als militair ambtenaar en de **ambtenarenrechter** deswege niet bevoegd is die overeenkomst nietig te ver „klaren of te vernietigen;

„dat hierbij opmerking verdient, dat evenbedoeld besluit van gedaagde „niet van karakter is veranderd, toen eiser later militair ambtenaar is ge „worden, doch is gebleven een besluit, dat niet ten aanzien van een **militair** ambtenaar is genomen;

„dat derhalve in beide standpunten de Raad heeft uit te gaan van de „rechtsgeldigheid der door eiser aangegane verbintenis, nu (voorzover „mogelijk) bij de burgerlijke rechter een rechtsvordering tot nietigver „klaring of vernietiging der overeenkomst niet is ingesteld en er geen „grond is om aan te nemen dat de overeenkomst van rechtswege nietig

„zou zijn;”.¹⁴⁾

Enige jaren daarvoor had de Centrale Raad echter, in een geval waarin een overeenkomst was gesloten tussen een beroepsofficier (dus een militair ambtenaar) en de minister van defensie waarbij eerstgenoemde zich had verplicht in ruil voor bepaalde studiefaciliteiten na het behalen van het accountantsdiploma vier achtereenvolgende jaren werkelijke militaire dienst te zullen verrichten, uitdrukkelijk overwogen dat bedoelde overeenkomst „er een (was) van burgerrechtelijke aard”¹⁵⁾.

Aan de hand van het vorenstaande kan worden geconcludeerd dat naar het oordeel van de ambtenarenrechter het dienstverband dat wordt aangegaan alvorens aanstelling plaatsvindt, een overeenkomst van burgerrechtelijke aard is.

AANSTELLING MET TERUGWERKENDE KRACHT

De vraag in welke gevallen aan een beschikking terugwerkende kracht kan worden verleend, is niet in algemene zin te beantwoorden; ook niet, indien wordt onderscheiden tussen begunstigende en belastende beschikkingen. Met name kan niet worden gesteld dat het verlenen van terugwerkende kracht aan begunstigende beschikkingen steeds en aan belastende beschikkingen *nimmer* is toegestaan¹⁶⁾.

De beslissing of het verlenen van terugwerkende kracht is geoorloofd, zal derhalve — ook als het gaat om begunstigende beschikkingen — per geval moeten worden genomen. Hierbij zullen de wettelijke regeling waarbij de bevoegdheid tot het nemen van de beschikking is verleend, alsmede het karakter van de beschikking als leidraad moeten worden genomen¹⁷⁾.

De (begunstigende) beschikking, waarbij aanstelling als militair ambtenaar geschiedt, behoort tot de categorie status-verlenende beschikkingen: door de aanstelling verkrijgt de benoemde de status van militair ambtenaar; worden op hem de verschillende voorschriften op het gebied van de rechtspositie van de militaire ambtenaar van toepassing.

Dit karakter van de aanstellingsbeschikking zal zich als regel verzetten tegen het verlenen van terugwerkende kracht aan de aanstelling. Zulks zal dan ook in het algemeen als ongeoorloofd moeten worden beschouwd. Dit ligt evenwel anders indien — om welke reden dan ook — op de formele aanstelling is vooruitgelopen, door de gegadigde toe te staan alvast in werkelijke dienst te treden. Dit handelen kan dan bij de aanstellingsbeschikking, door daaraan terugwerkende kracht te verlenen, worden bekrachtigd.

14) Uitspraak 28 oktober 1964, MRT 1965 blz. 207 e.v. (m.n. A.B.).

15) Uitspraak 4 april 1961, MRT 1962, blz. 139 e.v.

16) Zie Algemene Bepalingen van Administratief Recht, rapport van de commissie inzake algemene bepalingen van administratief recht, derde druk, blz. 54.

De hiervóór genoemde uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, waarbij dit Gerecht als zijn oordeel gaf dat uitsluitend uit de feitelijke omstandigheden kan voortvloeien dat een ambtenaarsverhouding tot stand is gekomen, betrof een geval waarin op de formele aanstelling was vooruitgelopen. Klager was op 8 mei 1940 in werkelijke dienst getreden, doch de formele aanstelling (de ondertekening van het verbintenisbiljet en de aanvaarding van de verbintenis namens de minister) was achterwege gebleven. Deze vond pas jaren later plaats – en wel op 20 augustus 1947 –, echter slechts met terugwerkende kracht tot 8 juni 1945, de dag waarop klager na de oorlog in werkelijke dienst was teruggekeerd. Het gerecht stelde in zijn uitspraak naar aanleiding hiervan onder meer dat „geen algemeen verbindend voorschrift zich zou hebben verzet tegen een aanstelling met terugwerkende kracht tot 8 mei 1940 in „stede van 8 juni 1945”.¹⁸⁾

Het bovenstaande is in de volgende stelling weer te geven:

Het verlenen van terugwerkende kracht aan een beschikking waarbij aanstelling als militair ambtenaar plaatsvindt, is uitsluitend toegestaan indien op de formele aanstelling is vooruitgelopen en het verlenen van terugwerkende kracht ten doel heeft dit handelen te bekrachtigen.

AANSTELLING MET INGANG VAN EEN IN DE TOEKOMST GELEGEN TIJDSTIP

Het karakter van de aanstellingsbeschikkingsluit geenszins uit dat aanstelling geschiedt met ingang van een in de toekomst gelegen tijdstip. Dit komt dan ook regelmatig voor, zij het dat de tijd, gelegen tussen de totstandkoming van de beschikking en de dag van ingang van de aanstelling, over het algemeen kort zal zijn.

Toch is deze handelwijze niet zonder gevaar. De mogelijkheid is immers zeker niet uitgesloten dat een aangestelde, die ten tijde van het nemen van de aanstellingsbeschikking aan alle voor aanneming gestelde eisen voldeed, op de dag van ingang van de aanstelling blijkt bijv. niet meer aan één of meer keuringseisen te voldoen. Ook kan het voorkomen dat het een (reeds) aangestelde tegen de verwachting in niet lukt op tijd een bepaald diploma, dat wettelijk is vereist, te behalen.

Indien een en ander tijdig bekend wordt, kan de aanstellingsbeschik-

¹⁷⁾ Vgl. Mr. W. G. VEGTING, Het Algemeen Nederlands Administratiefrecht, eerste deel, 1954, blz. 306 e.v. Hij schrijft o.m.: „Vrij algemeen wordt dan ook aangenomen, „dat terugwerkende kracht van beschikkingen slechts mogelijk is, wanneer zij berust „op de wet. Zij berust op de wet, wanneer deze het overheidsorgaan met zoveel woorden bevoegd maakt terugwerkende kracht aan zijn beschikkingen te geven, of wanneer „uit het karakter van een beschikking voortvloeit, dat van haar terugwerkende kracht „moet uitgaan.”

¹⁸⁾ Uitspraak 25 april 1960, MRT 1961, blz. 36 e.v.

king (bij een nieuwe beschikking worden ingetrokken¹⁹). Indien intrekking echter achterwege blijft, wordt de aangestelde, met alle rechtspositionele gevolgen van dien, militair ambtenaar, zonder evenwel aan alle wettelijke eisen te voldoen.

Dit ongewenste gevolg kan op twee manieren worden voorkomen. Allereerst kan aanstelling plaatsvinden onder de opschortende voorwaarde dat de aangestelde op de dag van ingang van de aanstelling (*nog of wel*) aan alle wettelijke eisen voldoet. Wordt deze voorwaarde niet vervuld, dan komt de aanstelling niet tot stand. Het geven van een aanstellingsbeschikking onder een voorwaarde als hier bedoeld, is m.i. ook bij de huidige wetgeving alleszins geoorloofd. De voorwaarde wordt immers gesteld om te voorkomen dat aanstelling plaatsvindt hoewel niet aan alle voor aanneming gestelde eisen wordt voldaan²⁰).

Een andere mogelijkheid is de aangestelde de verplichting op te leggen om het bevoegde gezag tijdig in te lichten, indien hij verwacht (of vreest) op de ingangsdatum van de aanstelling niet aan alle voor hem geldende eisen te zullen voldoen. Komt hij deze verplichting niet na, dan kan, indien op de dag van indiensttreding blijkt dat niet aan één of meer eisen wordt voldaan, de aanstellingsbeschikking worden ingetrokken. Ook het aan een aanstellingsbeschikking verbinden van een verplichting als hier bedoeld, is m.i. bij de huidige wetgeving toegestaan²¹).

INLIJVING

Inlijving duidt op verplichte – en om die reden niet-ambtelijke – dienst. Worden beroepsmilitairen en vrijwillig dienende reservisten als zodanig *aangesteld*, dienstplichtigen worden *ingelijfd*.

Inlijving vindt men allereerst in de Dienstplichtwet. Zij wordt voorafgegaan door *inschrijving* (door de burgemeester) in het inschrijvingsregister. Ingeschreven worden, krachtens artikel 6 van de Dienstplichtwet, alle (mannelijke) Nederlanders, die op 1 februari van het jaar waarin zij 18

¹⁹) Vgl. Prof. Mr. A. D. BELINFANTE, Kort begrip van het administratief recht, 1968, blz. 71 e.v. Hij schrijft o.m.: „Het beginsel van de wetmatigheid en rechtmatigheid van „het bestuur brengt mee, dat, wanneer een administratiefrechtelijke rechtshandeling „in strijd met een regel van geschreven of ongeschreven recht is verricht, de administratie tot taak heeft de begane strijd met het recht te herstellen. Hierover kan geen verschil van mening bestaan. Alle schrijvers aanvaarden deze bevoegdheid. De vraag rijst „evenwel, of deze bevoegdheid ook een verplichting is en zo ja, of er op die verplichting „uitzonderingen bestaan.“ En: „De intrekking of wijziging van de gebrekkige rechtshandeling is zelf een administratiefrechtelijke rechtshandeling. Als zodanig behoort „zij geschreven en ongeschreven rechtsregels in acht te nemen.“

²⁰) Prof. BELINFANTE (t.a.p. blz. 49) komt tot de conclusie, dat het geven van een beschikking onder voorwaarde of met tijdsbepaling alleen is geoorloofd, wanneer de basisregeling dat uitdrukkelijk of stilzwijgend toelaat.

²¹) Let wel, het gaat om een verplichting, welke uitsluitend geldt vóór de ingangsdatum van de aanstelling.

jaar oud worden in een der Nederlandse bevolkingsregisters zijn opgenomen of hadden behoren opgenomen te zijn²²⁾).

Inlijving geschiedt in de regel in het jaar waarin de ingeschrevene 20 jaar oud wordt. Niet ingelijfd worden zij die — na hun inschrijving — voor goed voor de dienst ongeschikt zijn verklaard of om een van de redenen, genoemd in artikel 22 van de Dienstplichtwet, van de dienst zijn uitgesloten.

Wat de wijze van inlijving betreft, moet een onderscheid worden gemaakt tussen inlijving van degenen die tot gewoon dienstplichtige zijn bestemd en inlijving van hen die tot buitengewoon dienstplichtige zijn bestemd. Bestemming tot gewoon dienstplichtige is regel; wie tot buitengewoon dienstplichtige worden bestemd valt te lezen in artikel 24 van de Dienstplichtwet.

De inlijving van tot *gewoon* dienstplichtige bestemde personen kan op twee manieren geschieden: in persoon of buiten tegenwoordigheid van de in te lijven persoon. Inlijving *in persoon* geschiedt door verschijning, na oproeping, op de vastgestelde tijd en plaats voor de inlijvingsofficier. Inlijving *buiten tegenwoordigheid* van de in te lijven persoon geschiedt door het stellen van een aantekening in het dienstplichtregister door de burgemeester.

De inlijving van tot *buitengewoon* dienstplichtige bestemde personen geschiedt steeds door het stellen van een aantekening in het dienstplichtregister, derhalve buiten tegenwoordigheid van de in te lijven persoon.

Door de inlijving wordt de ingeschrevene dienstplichtige in de zin van de Dienstplichtwet²³⁾.

Men vindt inlijving ook — al wordt de term als zodanig niet gebruikt — in de (Antilliaanse) Dienstplichtverordening 1961, welke de dienstplicht regelt in de Nederlandse Antillen. Zij wordt, evenals inlijving krachtens de Dienstplichtwet, voorafgegaan door inschrijving in het dienstplichtregister (welke geschiedt door de Gezaghebber c.q. de Administrateur). Ingeschreven worden alle Nederlanders, woonachtig in de Nederlandse

²²⁾ Blijkens artikel 7 van de Dienstplichtwet wordt ook ingeschreven:

a. de Nederlander, die na het in artikel 6 bedoelde tijdstip en vóór 1 januari van het jaar, waarin hij 35 jaar oud wordt, in een der Nederlandse bevolkingsregisters wordt opgenomen of behoort te worden opgenomen;

b. hij, die in bedoeld tijdvak Nederlander of opnieuw Nederlander is geworden, indien hij in een van de bevolkingsregisters is opgenomen of had behoren te zijn opgenomen.

²³⁾ De dienstplichtige wordt als zodanig ontslagen:

a. voor zover hij geen rang bekleedt, m.i.v. 1 oktober van het jaar, waarin hij 35 jaar oud wordt;

b. voor zover hij een onderofficiersrang bekleedt, m.i.v. 1 oktober van het jaar, waarin hij 40 jaar oud wordt;

c. voor zover hij een officiersrang bekleedt, m.i.v. 1 oktober van het jaar, waarin hij 45 jaar oud wordt.

Antillen, die 18 jaar of ouder zijn doch jonger dan 45 jaar, mits niet reeds in werkelijke dienst bij de krijgsmacht. Na inschrijving vindt keuring plaats, waarbij de geschiktheid of ongeschiktheid voor de dienst bij de krijgsmacht wordt beoordeeld door een keuringscommissie. Niet elke ingeschrevene wordt echter gekeurd; het aantal hangt af van het (bij landsbesluit vast te stellen) aantal diensplichtigen dat jaarlijks in werkelijke dienst zal worden opgeroepen²⁴).

Goedgekeurden kunnen van de militaire dienst worden vrijgesteld (bijv. wegens kostwinnerschap) of uitgesloten (bijv. omdat zij bij rechterlijke uitspraak uit de militaire dienst zijn ontslagen met ontzetting van de bevoegdheid om bij de krijgsmacht te dienen). Elke goedgekeurde ingeschrevene die niet is vrijgesteld of uitgesloten, is, aldus artikel 22, eerste lid, van de Dienstplichtverordening 1961, dienstplichtige.

Inlijving als dienstplichtige van een voor de Antilliaanse dienstplicht ingeschrevene geschiedt derhalve door het in vervulling gaan van een aantal voorwaarden: de ingeschrevene moet zijn goedgekeurd, niet van de militaire dienst zijn vrijgesteld, noch van de dienst zijn uitgesloten.

De Antilliaanse dienstplichtigen worden – dit zij volledigheidshalve vermeld – onderscheiden in externe en interne dienstplichtigen. Extern dienstplichtige is hij die reeds elders in het Koninkrijk voor eerste oefening is opgeroepen en deze heeft volbracht of geacht wordt te hebben volbracht. Wie geen extern dienstplichtige is, is intern dienstplichtige en kan voor eerste oefening in werkelijke dienst worden opgeroepen.²⁵)

SAMENVATTING

Het voorafgaande is weer te geven in de volgende stellingen:

1. De hoedanigheid van militair kan op twee wijzen worden verkregen: door aanstelling en door inlijving. Aanstelling duidt op vrijwillige, ambtelijke dienst; inlijving op verplichte, en om die reden niet-ambtelijke dienst.

2. Er vallen twee vormen van aanstelling te onderscheiden: aanstelling voor onbepaalde tijd en aanstelling voor een bepaalde tijd. Aanstelling voor onbepaalde tijd houdt in dat de militair in beginsel niet zal worden ontslagen alvorens hij de leeftijd van 50/55 jaar zal hebben bereikt. Heeft aanstelling voor een bepaalde tijd plaatsgevonden, dan volgt als regel ontslag zodra de tijd waarvoor de militair is aangesteld, is verstreken.

3. Officieren worden aangesteld door de Kroon; militairen beneden de rang van luitenant ter zee der derde klasse/tweede luitenant door of namens de minister van defensie. Het is echter mogelijk dat moet worden aangenomen dat een militaire ambtenaarsverhouding tot stand is gekomen hoewel een formele aanstelling, bij Koninklijk besluit of bij

²⁴) Wie van de ingeschrevenen in werkelijke dienst zullen worden opgeroepen, wordt bepaald door middel van een loting.

²⁵) Zie artikel 22, tweede lid, van de Dienstplichtverordening 1961.

ministeriële beschikking, niet heeft plaatsgevonden.

4. Als regel wordt, alvorens aanstelling plaatsvindt, een verbintenis gesloten waarbij de gegadigde zich verbindt om na zijn aanstelling gedurende een bepaald aantal jaren doorlopende werkelijke dienst te verrichten dan wel deel uit te maken van het reserve-personeel. Deze verbintenis is van burgerrechtelijke aard.

5. Aanstelling zonder dat een dienstverbintenis wordt aangegaan, is mogelijk. Dit geldt niet alleen voor aanstelling voor onbepaalde tijd, maar ook voor aanstelling voor een bepaalde tijd.

6. Het verlenen van terugwerkende kracht aan een beschikking waarbij aanstelling als militair ambtenaar plaatsvindt, is uitsluitend toegestaan indien op de formele aanstelling is vooruitgelopen en het verlenen van terugwerkende kracht ten doel heeft dit handelen te bekrachtigen.

7. Het karakter van de aanstellingsbeschikking sluit geenszins uit dat aanstelling geschiedt met ingang van een in de toekomst gelegen tijdstip. Het verdient aanbeveling, indien van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt, de aanstelling te doen plaatsvinden onder de opschortende voorwaarde dat de aangestelde (ook) op de dag van ingang van de aanstelling aan alle wettelijke eisen voldoet.

8. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen inlijving van degenen die tot gewoon dienstplichtige zijn bestemd en inlijving van hen die tot buitengewoon dienstplichtige zijn bestemd. De inlijving van tot gewoon dienstplichtige bestemde personen kan op twee manieren geschieden: in persoon en buiten tegenwoordigheid van de in te lijven persoon. De inlijving van tot buitengewoon dienstplichtige bestemde personen vindt uitsluitend plaats buiten tegenwoordigheid van de in te lijven persoon.

STRAFRECHTSPRAAK

*Mobiele Krijgsraad Buitenland Luchtmacht
(zittinghoudende te Arnhem)*

vonnis van 23 april 1975

*President: Mr. P. E. Kloots; Leden: Kolonels M. W. A. Weers en C. Baas,
Raadsman: Mr. D. Siep te Arnhem.*

Beklaagde had, als dpl. soldaat, tezamen met een drietal andere dpl. soldaten, in West-Duitsland op de openbare weg, opzettelijk, inbreuk makende op de openbare orde, met vereende krachten gewelddadig een aantal Duitse politiebeambten geschopt, getrapt, geslagen en/of gestompt. Subsidiar ten laste gelegd: aangehouden zijnde op verdenking van kort tevoren gepleegde huisvredebreuk en/of mishandeling, zich met geweld tegen een aantal Duitse politiebeambten verzet en hen daarbij aangevallen.

Het primair ten laste gelegde bewezen verklaard en gekwalificeerd volgens artikel 168 W.M.Sr. (een feit waarop krachtens het Wetboek van Militair Strafrecht geen straf is gesteld doch dat volgens de toepasselijke wet van het land strafbaar is).

Veroordeling tot f 150 geldboete.

(W.M.Sr. art. 168; W.Sr. art. 300)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LUCHTMACHT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen B.J., geboren 8 augustus 1953, dpl. soldaat, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 16 mei 1974 te Munster (*BRD*), terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht „en zich in militaire dienstbetrekking in de BRD bevond,

„*primair:*

„tezamen en in vereniging met de zich eveneens in werkelijke militaire „dienst zijnde en zich in militaire dienstbetrekking in de BRD bevindende „dienstplichtige soldaten A.A., B.B. en C.C., althans met één of meer „van hen, op of aan de openbare weg, hoek Mauritztor-Promenade, „opzettelijk, inbreuk makende op de openbare orde en in elk geval open- „lijk, met verenigde krachten gewelddadig de politiebeambten Kempka, „Schumacher, Neumann en Schriewer van de politie te Munster, althans „een of meer van hen, heeft geschopt en/of getrapt en geslagen en/of ge- „stompt, alsmede tegen de politiewagen, waarin zij door de politie waren „gebracht, heeft getrapt en geschopt;

„*subsidiar:*

„tezamen en in vereniging met genoemde soldaten, althans met één of „meer van hen, althans alleen, opzettelijk, toen de in uniform geklede in „politiedienst zijnde politiebeambten te Munster, **Kempka**, Schumacher, „**Neumann** en **Schriewer**, althans een of meer van hen, hem, beklaagde, en „zijn mededader(s) hadden/had aangehouden op verdenking van het „kort tevoren gepleegd hebben van huisvredebreuk en/of mishandeling, „althans van enig strafbaar feit en hen/hem had(den) bevolen plaats te „nemen in een politievoertuig teneinde hen/hem ter vaststelling van hun/ „zijn personalia over te brengen naar een bureau van politie, zich met „geweld of bedreiging met geweld tegen die politiebeambte(n), bevoegd „uitvoering te geven aan de wetten, heeft verzet en hen/hem daarbij feite- „lijk heeft aangevallen door hen/hem opzettelijk te slaan en/of te stompen „en te trappen en/of te schoppen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris**, onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 16 mei 1974 bevond ik mij te Munster in de BRD terwijl ik toen als dienstplichtig soldaat in militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en mij in militaire dienstbetrekking in de BRD bevond. Ik heb toen 's avonds **tesamen** en in vereniging met mijn collega's de soldaten **A.A.**, **B.B.** en **C.C.** op de openbare weg, de hoek van de Mauritztoor er de Promenade aldaar, openlijk met verenigde krachten gewelddadig enige politieambtenaren van de politie te Munster geslagen en gestompt en mogelijk ook geschopt.

Het is mogelijk dat ik ook tegen die schuifdeur van de politieauto heb getrapt zodat die deur er uitgevallen is;

Overwegende, dat **Kempka**, Horst; beroep: Polizeiobermeister van de Politie te Munster (BRD); oud: **36** jaar, als getuige door de **Officier-Commissaris** gehoord, onder meer zakelijk naar waarheid heeft verklaard:

Op 16 mei 1974, omstreeks 21.20 uur, werd ik **tesamen** met de Polizeiobermeister Schumacher met onze politieauto, een Volkswagenbusje gezonden naar de „Paprika Stube” een restaurant aan de **Warendorferstrasse** in Munster in de Bondsrepubliek Duitsland, waar vier Nederlandse soldaten zich zeer onbehoorlijk zouden hebben gedragen.

Die soldaten waren volgens de eigenaar van het restaurant daarna weggegaan en hadden zich in de richting van het centrum van de stad begeven. Op de hoek van de Mauritztor en Promenade in Munster werden die vier Hollandse soldaten, die in uniform waren gekleed zoals wij ter plaatse zagen, door ons, dat wil zeggen Polizeiobermeister **Kempka**, Polizeiobermeister Schumacher, Polizeihauptmeister Neumann en Polizeimeister Schriewer staande gehouden. Ik heb die vier soldaten toen aangesproken en aan hen om hun personalia gevraagd. Ik heb daarbij ook tegen hen gezegd dat zij voorlopig aangehouden werden en ik heb van hen gevorderd

dat zij in de politieauto moesten stappen. Aan deze vordering hebben zij geen gevolg gegeven. Met een armgreep hebben wij hen in de politieauto proberen te duwen. De naar mij later bleek te heten soldaat **B.J.** verzette zich meteen en sloeg met zijn vuisten op ons, Schumacher en ik, in. Daarbij werden wij aan het hoofd en aan de schouder getroffen. Toen alle vier soldaten in de politieauto zaten, probeerden zij plotseling daar weer uit te komen. Intussen was de schuifdeur van de politie-volkswagen gesloten. Ik zag toen dat zij tegen de schuifdeur schopten. De deur sprong daardoor uit zijn ophangpunten en viel van de auto op de straat. Daardoor werd deze deur beschadigd. Er werd ook een zijruit uit de politieauto getrapt. Bovendien is door die soldaten toen de tafel in de politieauto kapot gemaakt en is de lamp van de binnenverlichting beschadigd. Toen die deur op die stoep was getrapt door die soldaten probeerden zij gemeenschappelijk, **tesamen**, door de nu openstaande deur uit de politieauto te stappen en vielen zij ons aan door met hun vuisten naar ons te stompen. Tegelijkertijd schopten zij ook naar ons met hun hoge militaire schoenen en traptten zij ons. Op het bureau hebben wij vastgesteld dat die vier Nederlandse militairen waren genaamd **B.J.**, **A.A.**, **B.B.** en **C.C.**

Een en ander geschiedde openlijk en op de openbare weg in de stad Munster. Daarbij bevonden zich zeker een 20 à 30 mensen, passanten, ter plaatse;

Overwegende, dat Schumacher, Klaus Kurt Wolfgang; oud: **31** jaar; beroep: Polizeiobermeister van de **Polizei** Munster, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk naar waarheid heeft verklaard:

post alia:

Toen wij met behulp van onze collega's Neumann en Schriewer de vier Hollandse soldaten in de auto hadden geduwd, heb ik de schuifdeur van die politieauto, die Volkswagen, dichtgedaan. Vervolgens hebben de vier soldaten met hun voeten tegen de schuifdeur getrapt. De soldaten droegen toen hoge militaire schoenen. Door hun trappen en schoppen tegen de deur sprong de schuifdeur van die politieauto uit zijn ophangpunten en viel op straat. Daardoor werd die deur uiteraard beschadigd. De vier militairen probeerden weer uit de politieauto te stappen en vielen ons met vuistslagen en trappen aan. Zij sloegen en schopten ons en zij spuwden naar ons. Om ons tegen deze aanvallen te verweren en om deze aanval af te slaan moesten wij gebruik maken van de gummistok, gummiknuppel. Ter plaatse van de Mauritztor en de Promenade, hadden zich, toen een en ander geschiedde, zich zeker 20 à 30 mensen, passanten, verzameld en werd door een en ander aldaar op de openbare weg de orde verstoord;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten: „dat hij op 16 mei 1974 te Munster (BRD), terwijl hij als dienstplichtig

„soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht
„en zich in militaire dienstbetrekking in de BRD bevond, tezamen en in
„vereniging met de zich eveneens in werkelijke militaire dienst zijnde en
„zich in militaire dienstbetrekking in de BRD bevindende dienstplichtige
„soldaten B.B. en C.C. op de openbare weg, hoek Mauritztor-Promenade
„openlijk, met verenigde krachten gewelddadig de politiebeambten
„Kempka, Schumacher, Neumann en Schriewer van de politie te Munster
„heeft geschopt en geslagen en gestompt, alsmede tegen de politiewagen
„waarin zij door de politie waren gebracht, heeft getrapt”;

Overwegende, dat – nu het primair telastegelegde bewezen is verklaard
– een onderzoek naar het subsidiair telastegelegde achterwege moet
blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon buiten het Konink-
„rijk een feit begaan dat niet met straf wordt bedreigd door enige inge-
„volge het Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijke strafbepaling
„doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet van het land
„waar het feit wordt begaan strafbaar is”,
voorzien en strafbaar gesteld bij: art. 168 van het Wetboek van Militair
Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-
klaagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewe-
zen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef-
fen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder
het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 150, – subs. 6 dgn. hechte-
nis – Red.]

NASCHRIFT

*Beklaagde heeft zich met geweld tegen een aantal Duitse politie-beambten
verzet; daarbij heeft hij deze beambten geschopt, geslagen, getrapt en/of ge-
stompt. De Auditeur-Militair heeft primair kennelijk een in de Duitse wet
strafbaar gestelde handeling ten laste gelegd – zo heeft althans de Krijgs-
raad zijn tenlastelegging gelezen – en daarmee heeft hij dan gemikt op
artikel 168 W.M.Sr. Subsidiair legde hij ten laste: verzet tegen politie-
ambtenaren in de rechtmatige uitoefening van hun bediening.*

*In de eerste plaats meen ik dat, als sprake is van een keuze tussen een
toepasselijk Nederlands wetsvoorschrift en artikel 168 W.M.Sr. – dat im-
mers als laatste redmiddel bedoeld is en dus als zodanig moet gelden – de
overtreding van dat Nederlandse wetsvoorschrift primair behoort te staan.*

Dat geldt zelfs als de Auditeur-Militair een poging zou willen wagen om gevestigde jurisprudentie op een bepaald punt om te laten gaan. Artikel 168 W.M.Sr. is immers eerst toepasselijk als op „het feit” (zoals dat is ten laste gelegd en bewezen verklaard) geen straf wordt bedreigd bij enige Nederlandse strafbepaling. Door een toepasselijk geachte Nederlandse strafbepaling subsidiair te plaatsen, loopt de Auditeur-Militair de kans dat de Krijgsraad niet eerst alle alternatieven onderzoekt om er zeker van te zijn dat de beklaagde niet toch een feit heeft gepleegd dat bij enige Nederlandse strafbepaling strafbaar is gesteld maar, naar gewoonte, na vaststelling dat een relevant te achten feitenbestand van het primaire bewezen is, een onderzoek naar de alternatieven achterwege laat; zelfs (zoals ook in casu) verklaart dat hij dat onderzoek achterwege moet laten.

Erger is echter dat het duidelijk is dat beklaagde een in de Nederlandse strafwet omschreven misdrijf heeft gepleegd en dat de Auditeur-Militair dat niet klaar en duidelijk in het primair ten laste gelegde heeft laten uitkomen, zodat de Krijgsraad het mogelijk niet aangedurfd heeft de duidelijk gepleegde mishandeling bewezen te verklaren (omdat de Auditeur-Militair niet uitdrukkelijk het opzet ten laste gelegd heeft en/of dat het schoppen en stompen pijn heeft veroorzaakt, hetgeen enerzijds de delictsomschrijving van artikel 300 W.M.Sr. niet vordert, anderzijds een normaal sequel is van schoppen en stompen).

Artikel 168 W.M.Sr. is in het Wetboek geplaatst om de Nederlandse militair in het buitenland de jurisdictie van de Nederlandse Krijgsraad te verzekeren; er mogen geen strafbare feiten volgens de wet van het gastheerland zijn die niet door de Krijgsraad kunnen worden berecht. Met artikel 168 is elk mogelijk gat gedicht. Maar voor toepassing is natuurlijk in de eerste plaats vereist dat er een gat is; niet dat het kunstmatig geschapen wordt, waardoor een Nederlands (en Duits) misdrijf eerst gedegradeerd wordt tot overtreding om het vervolgens via het kapstok-artikel 168 te bestraffen. Het gastheerland heeft er recht op, dat een misdrijf als misdrijf behandeld wordt.

De onderwerpelijke situatie is in de militaire rechtspraak van vòòr de oorlog overbekend: het was in Nederlands Indië (en in „de West”) ten aanzien van de verhouding van de Marine tegenover locale ambtenaren aan de orde van de dag. Toen, vòòr de oorlog, bestond er nog geen artikel 168, terwijl de wijziging van artikel 2 W.M.Sr. eerst tijdens de oorlog, bij V.M.G. geschiedde¹⁾. Verzet tegen een Indische politie-beambte werd zo mogelijk als mishandeling en als dat niet kon krijgstuuchtelijk bestraft. Ook beledi-

¹⁾ De tekst van deze Verordening is te vinden in M.R.T. XXXIX, blz. 477.

Voor belangrijke uitspraken over deze verordening wordt verwezen naar vonnis Zeekrijgsraad Soerabaja van 27 mei 1941 en sententie H.M.G.v.N.I. van 22 augustus 1941 (en speciaal de daarbij gestelde naschriften) in M.R.T. XLI, blz. 43 e.v. en naar vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 15 juli 1948 en sententie van het H.M.G. van 26 april 1949 in M.R.T. XLII, blz. 346 e.v.

ging van een Indische politie-beambte werd, wegens het ontbreken van een (rechtsgeldige) klacht, krijgstuuchtelijk afgedaan, zolang artikel 67a W.Sr. nog niet bestond. Zie o.a. vonnis Zeekrijgsraad Willemsoord van 31 mei 1933 en sententie H.M.G. 8 september 1933, M.R.T. XXIX, blz. 468. Pas bij sententie van 12 oktober 1934 (M.R.T. XXX, blz. 541) heeft het Hoog Militair Gerechtshof, zij het volgens een wat gekunstelde redenering, een klacht bij een Indische opsporingsambtenaar als rechtsgeldig aanvaard.

In het vonnis valt op dat de Duitse politie-beambten, door de **Officier-Commissaris** gehoord, kennelijk hun verklaring niet met de eed of verklaring hebben bevestigd, zoals artikel 94 RLLu voorschrijft, maar „naar *waarheid*” hebben verklaard. Niet is vermeld, wie geconstateerd heeft dat de afgelegde verklaringen inderdaad naar *waarheid* waren. W.H.V.

Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht (zittinghoudende te Seedorf)

Vonnis van 21 mei 1976

President: Mr. J. A. L. Brada; Leden: Majoors T. A. Sies en J. A. M. von Scheven;

Raadsman: Kapitein H. L. van den Broek;

In kennelijke staat van dronkenschap aangehouden door een patrouille van de Rijkspolitie, in het wachtlokaal dier politie te Lichtenvoorde, een zware metalen perforator geworpen naar een der politie-beambten, die daardoor aan het voorhoofd werd getroffen en daardoor bloedend werd verwond en pijn heeft ondervonden.

Mishandeling tegen een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening.

2 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 400, — geldboete, waarbij 2 dagen voorarrest op de geldboete in mindering worden gebracht tegen f 25, — per dag.

(W.Sr. Art. 27,300,304)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LANDMACHT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. F., geboren 21 juli 1955, dpl. huzaar, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 20 juli 1975 te Lichtenvoorde, in elk geval in „Nederland, opzettelijk gewelddadig in het wachtlokaal van het post-„bureau van de Rijkspolitie, alwaar hij werd gehoord in verband met de „op heterdaad geconstateerde door hem gepleegde overtreding van artikel

„453 van het Wetboek van Strafrecht door enige, surveillancedienst ver-
richtende in uniform geklede politiebeambten van de Rijkspolitie, onder
wie de wachtmeester der Rijkspolitie eerste klasse E. van den Berg, een
zware metalen perforator (omstreeks 850 gram wegende) met kracht
heeft geworpen in de richting van voornoemde van den Berg, die – naar
verdachte wist of begreep – zich vlak schuin achter hem bevond en toen
door deze verdachte geworpen perforator aan het hoofd werd getroffen
en daardoor drie bloedende wonden heeft bekomen, in elk geval aan-
zienlijk letsel en pijn heeft ondervonden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor voor de **Officier-Commissaris** onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 20 juli 1975 heb ik in Lichtenvoorde in het wachtlokaal van het Postbureau van de rijkspolitie een zware metalen perforator met kracht geworpen in de richting van een in uniform geklede politieman die later bleek te zijn wachtmeester I rijkspolitie E. van den Berg. Ik wist dat hij op korte afstand vlak achter mij stond. Ik heb hem daarmee geraakt op zijn voorhoofd waardoor hij drie bloedende wonden moet hebben opgelopen. De perforator moet omstreeks 850 gram hebben gewogen. Ik was aangehouden en werd gehoord als verdacht van op heterdaad bemerkte openbare dronkenschap. Aanhouding en verhoor vonden plaats door twee ambtenaren rijkspolitie in uniform, kennelijk belast met patrouilledienst. Een van hen was genoemde Van den Berg. Ik erken, dat ik met mijn gooien de kans schiep hem te raken. Ik heb gehandeld uit woede;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr 795 opgemaakt en op 22 juli 1975 gedagtekend en ondertekend door Nijenbanning, Aaltienus, opperwachtmeester der rijkspolitie behorende tot de groep Groenlo zakelijk onder meer inhoudt: als verklaring van Van den Berg, Evert:

Op 19 juli 1975, omstreeks 23.55 uur, bevond ik mij in uniform gekleed op de openbare weg, de Markt, in de gemeente Lichtenvoorde. Ik was op dat moment met surveillancedienst in de groep Groenlo belast en was in gezelschap van de wachtmeester der rijkspolitie Oudenampsen. Op genoemd tijdstip zagen wij op het trottoir van de Markt een manspersoon liggen die mij later bleek te heten: W.F., geboren op 21 juli 1955 te Lichtenvoorde. Deze man lag gedeeltelijk tegen een terplaatse geplaatste bank. Wij roken toen dat de adem van die persoon sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Nadat wij hem omhoog hadden geholpen zag ik dat hij zich slechts met moeite staande kon houden. Daar deze persoon in kennelijke staat van dronkenschap op de openbare weg was hebben wij hem in het belang van zijn eigen en eens anders veiligheid naar het Postbureau der rijkspolitie te Lichtenvoorde overgebracht. In het wachtlokaal van het Postbureau der rijkspolitie te Lichtenvoorde hebben wij hem op een stoel plaats laten nemen, terwijl

Oudenampsen schuin tegenover hem ging zitten en ik mij schuin achter hem opstelde op een afstand van ongeveer 1.00 meter. Aanvankelijk gedroeg die man zich op het bureau agressief en zei onder andere meerdere keren: „Sla mij maar alle tanden uit mijn bek”. Voorts hoorde ik dat hij schreeuwde dat hij ons alle twee kapot zou maken, waarbij hij volgens mij Oudenampsen bedoelde, omdat er verder niemand op het bureau aanwezig was. Door een gesprek met die man te beginnen werd hij ogen-schijnlijk gekalmeerd, hetgeen mij bleek uit zijn manier van spreken en zijn gedragingen op dat moment. Ik heb mij toen verder niet met het gesprek bemoeid en heb het militaire paspoort van die persoon ter hand genomen om te kijken waar deze was geleverd. Toen ik in dat paspoort stond te kijken voelde ik plotseling een harde klap tegen mijn voorhoofd en het leek wel alsof ik in een keer achterover zou slaan. Meteen hierna stroomde het bloed langs mijn gezicht en kon ik mij niet meer bemoeien met hetgeen in het wachtlokaal gebeurde. Ik heb toen getracht het bloeden tot staan te brengen. Ik heb van hetgeen verder op het bureau gebeurde ook niets meer gezien. Wel heb ik nog gehoord dat Oudenampsen op een gegeven moment tegen mij riep dat ik hem moest helpen om die man in de cel te brengen, doch ik was daartoe op dat moment niet in staat. In het ziekenhuis te Lichtenvoorde werd geconstateerd dat aan mijn voorhoofd drie wonden waren ontstaan;

Als verklaring van verbalisant:

Ik kan hierbij opmerken dat de hiervoor genoemde getuigen Van den Berg en Oudenampsen, ten tijde van het constateren van de door verdachte gepleegde overtreding van artikel 453 van het Wetboek van Strafrecht belast waren met surveillance in de groep Groenlo, omvattende de gemeente Groenlo en Lichtenvoorde. Hierbij waren zij in uniform gekleed;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 20 juli 1975 te Lichtenvoorde opzettelijk gewelddadig in het „wachtlokaal van het postbureau van de rijkspolitie, alwaar hij werd ge-„hoord in verband met de op heterdaad geconstateerde door hem gepleeg-„de overtreding van artikel 453 van het Wetboek van Strafrecht door „enige, surveillancedienst verrichtende in uniform geklede politieamb-„tenaren van de rijkspolitie, onder wie de wachtmeester der rijkspolitie „eerste klasse E. van den Berg, een zware metalen perforator (omstreeks „850 gram wegende) met kracht heeft geworpen in de richting van voor-„noemde Van den Berg, die – naar verdachte wist of begreep – zich vlak „schuin achter hem bevond en toen door deze door verdachte geworpen „perforator aan het hoofd werd getroffen en daardoor drie bloedende „wonden heeft bekomen en pijn heeft ondervonden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„mishandeling, gepleegd tegen een ambtenaar gedurende de rechtmatige „uitoefening zijner bediening“, voorzien en strafbaar gesteld bij art. 300, 1e lid jo art. 304, aanhef en sub 2, van het Wetboek van Strafrecht;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 20 juli tot 22 juli 1976;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 400, — subs. hechtenis van 16 dagen, met bepaling dat de tijd van 2 dagen door hem voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde geldboete geheel in mindering zal worden gebracht, te waarden op f 25, — per dag — *Red.*].

NASCHRIFT

Er bestaan diverse punten van overeenstemming tussen het feit, berecht bij bovenstaand vonnis en dat, berecht bij het vonnis van de Mobiele Krijgsraad Luchtmacht van 23 april 1975, hiervóór op blz. 539 e.v. afgedrukt. Wanneer in het geval van 1975, de tenlastelegging zou zijn opgesteld volgens dezelfde lijnen als in het bovenstaande geval, zou de Krijgsraad niet zijn gedrongen in de richting van artikel 168 W.M.Sr. (dat in feiten niet toepasselijk was) maar zou hij artikel 300 W.Sr. hebben kunnen toepassen. De Auditeur-Militair zou tevens zijn gelegenheid hebben behouden om te trachten de jurisprudentie op het stuk van „ambtenaar“ (buitenlandse ambtenaar) òm te krijgen. De Krijgsraad zou de mogelijkheid hebben gehouden om op het oproerige optreden van het viertal Nederlandse militairen tegen de politie van het gastheerland (voorwaardelijke) gevangenisstraf op te leggen.

In bovenstaand vonnis valt nog op dat de beklagde het ondergane voorarrest meteen mag afrekenen en daarmee niet hoeft te wachten op de (onverhoopte) executie van de voorwaardelijke gevangenisstraf.

W.H.V.

Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht
(zittinghoudende te Seedorf)

vonnis van 29 april 1975

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Majoors C. Ruiten en J. A. M. von Schelven;

Raadsman: Kapitein H. L. van den Broek:

Herhaalde diefstallen van geld uit P.S.U.-kasten in een legeringsgebouw in het buitenland.

2 maanden gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen).

(W.M.Sr. art. 23; W.Sr. art. 310)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LANDMACHT

in de zaak van de Auditeur-militair, eiser, tegen B.J., dpl. soldaat, geboren 4 oktober 1954, beklagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij te Seedorf (Bondsrepubliek Duitsland), althans in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke „militaire dienst verbleef,

1. „op of omstreeks 2 oktober 1974, telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een bedrag van D.M. 500,— en een bedrag van D.M. 500,— althans telkens bedragen in geld, geheel „of ten dele toebehorende aan respectievelijk Harmanus Tibbe en Albert „Mulder, althans telkens aan een ander of anderen dan aan hem, beklagde.”

2. „op of omstreeks 29 oktober 1974, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een portemonnaie, inhoudende een geldsbedrag van DM 700,— of daaromtrent en een geldsbedrag „van f 90,— of daaromtrent geheel of ten dele toebehorende aan Willem „Westerhof, althans aan een ander of anderen dan aan hem, beklagde”;

Overwegende: . . . enz.;

overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Op 2 oktober 1974 heb ik te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland op kamer 28 van ons legeringsgebouw uit 2 P.S.U.-kasten een bedrag aan geld weggenomen. Uit elke kast 500 mark. Deze bedragen bleken mij later toe te behoren aan H. Tibbe en A. Mulder. Ik had uiteraard van niemand recht of toestemming om dit geld weg te nemen. Op 29 oktober 1974 heb ik te Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland op een kamer van ons legeringsgebouw uit een P.S.U.-kast een portemonnaie weggenomen,

die mij later bleek toe te behoren aan W. Westerhof. De portemonnaie met inhoud, bestaande uit 7 biljetten van D.M. 100,— en f 90,— Nederlands geld, heb ik mij toegeëigend. Ik had hiertoe uiteraard van niemand recht of toestemming;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Harmannus Tibbe:

Op 1 oktober 1974 heb ik vijf briefjes van DM. 100,— in mijn portefeuille gestoken. De portefeuille met het geld heb ik op het bovenste schapje in mijn P.S.U.-kast neergelegd. Het geld behoorde mij in eigendom toe. De P.S.U.-kast staat op kamer 28 van gebouw 31 op de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Op 8 oktober 1974 stelde ik vast dat de DM. 500,— uit de portefeuille gestolen waren. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven om de DM. 500,— weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

als verklaring van Albert Mulder:

Op 1 oktober 1974 heb ik vijf briefjes van DM. 100,— in mijn portefeuille gestoken. De portefeuille met het geld heb ik op het bovenschapje in ~~mijn~~ P.S.U.-kast neergelegd. Het geld behoorde mij in eigendom toe. De P.S.U.-kast staat op kamer 28 van gebouw 31 op de legerplaats Seedorf in de Bondsrepubliek Duitsland. Op 8 oktober 1974 stelde ik vast dat de DM. 500,— gestolen waren uit de portefeuille. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven om de DM. 500,— weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van:

Willem Westerhof:

Op 29 oktober 1974 stopte ik een bruin lederen portemonnaie in de linker binnenzak van mijn veldblouse welke zich in mijn P.S.U.-kast van ons legeringsgebouw te Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland, bevond. Beoelde portemonnaie bevatte DM. 700,— te weten zeven bankbiljetten van DM. 100,— en ongeveer f 90,—. Toen ik op 31 oktober 1974 mijn geld wilde pakken zag ik dat de portemonnaie met inhoud verdwenen was. Zowel de portemonnaie als het geld behoorden mij in eigendom toe. Ik heb niemand het recht of de toestemming gegeven om de portemonnaie mei het geld weg te nemen en zich toe te **eigenen**;

Overwegende: (bewezenverklaring — Red.);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal, meermalen gepleegd, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 4 november 1974 tot 6 november 1974;

Overwegende, dat de krijgsraad de beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven doch niet zodanig, dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen te dienen behoort te worden ontzet;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 4 november 1974 tot 6 november 1974; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Red.*].

Permanente Krijgsraad Nederland voor de zeemacht te s'-Gravenhage

vonnis van 17 maart 1976

President: Mr. H. Donker; *Leden:* J. C. Hoogerduyn, kapitein ter zee van administratie en L. J. H. Willinge, kapitein ter zee;
Raadsman: Mr. J.L. Koning.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van 14 dagen, gepleegd door een marinier der eerste klasse.

KRIJGSRAAD: *gelet op het feit dat de fiscaal ter terechtzitting de Krijgsraad mondeling opmerkzaam heeft gemaakt op het feit dat beklaagde zich daarna nog 4 x aan (korte) ongeoorloofde afwezigheden heeft schuldig gemaakt, veroordeeld tot 3 maanden gevangenisstraf met onmiddellijke in-arrest-stelling en zonder aftrek van voorarrest en ontslag zonder ontzetting.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *nu beklaagde blij heeft gegeven zijn taak als militair naar behoren te willen vervullen, de hoofdstraf gewijzigd in militaire detentie van 4 maanden (met aftrek van voorarrest) waarvan 2 maanden voorwaardelijk en het ontslag voorwaardelijk opgelegd.*

(W.M.Sr. art. 97. R.Z. art. 160 en 172)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen **L.J.** geboren 18 augustus 1956, marinier der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 23 februari 1976 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als marinier der eerste klasse bij het Marinevliegkamp „De Kooij” te Den Helder aldaar op of omstreeks 2 september 1975 te „ongeveer 00.01 uur opzettelijk ongeoorloofd niet is teruggekeerd van „passagieren of anderszins en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder

„vergunning afwezig is gebleven totdat hij zich op 15 september 1975 te „ongeveer 11.00 uur bij de brigade van de Koninklijke Marechaussee te „'s-Hertogenbosch heeft teruggemeld”;

Gezien: . . . enz.:

Overwegende, ten aanzien van het beklagde ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd heeft verklaard:

L.J., oud 19 jaar, als *beklaagde*:

Op 1 september 1975 diende ik als marinier der eerste klasse bij het marinevliegkamp „De Kooij” te Den Helder. Te ongeveer 17.45 uur die dag ben ik gaan passagieren en heb ik mij begeven naar 's-Hertogenbosch. In 's-Hertogenbosch vatte ik het plan op niet meer terug te keren naar het marinevliegkamp „De Kooij”. Op 2 september 1975 keerde ik opzettelijk niet terug en wilde ik mij aan mijn dienstverplichtingen onttrekken. Ik had mij op 2 september 1975 terug moeten melden bij het marinevliegkamp „De Kooy” te Den Helder. Dit heb ik niet gedaan en ik ben sedertdien ongeoorloofd afwezig gebleven tot 15 september 1975 te 11.00 uur. Op dit tijdstip heb ik mij ruggemeld bij de brigade van de Koninklijke Marechaussee te 's-Hertogenbosch. Ik wilde de militaire dienst verlaten, maar ik heb nooit een verzoek daartoe ingediend.

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een uittreksel uit het scheepsjournaal van het marinevliegkamp „De Kooij”, ddo. 9 oktober 1975, opgemaakt en ondertekend door H. Sjoerds, kapitein ter zee vlieger, commandant van genoemd vliegkamp, zakelijk onder meer inhoudt:

dinsdag 2 september 1975

Marn 1 L.J. ongeoorloofd afwezig sedert 00.01 uur.

maandag 15 september 1975

18.05 Marn 1 L.J. teruggekeerd van ongeoorloofde afwezigheid.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 167/75 van de Koninklijke Marechaussee, 1e divisie, brigade 's-Hertogenbosch, gesloten op 15 september 1975 en opgemaakt door J.F. Crul, wachtmeester der 1e klasse, verbalisant, behorende tot bovengenoemde brigade, zakelijk onder meer inhoudt:

als *relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisant*:

Op 15 september 1975, te 11.00 uur, vervoegde zich op het bureau van de brigade van de Koninklijke Marechaussee te 's-Hertogenbosch een persoon, die verklaarde te zijn: L.J., geboren te Rotterdam, 18 augustus 1956, marinier der 1e klasse.

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij dienende als marinier der eerste klasse bij het Marinevliegkamp „„De Kooij” te Den Helder, aldaar op 2 september 1975, te ongeveer

„00.01 uur, opzettelijk ongeoorloofd niet is teruggekeerd van passagieren „en sedertdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is ge- „bleven, totdat hij zich op 15 september 1975, te ongeveer 11.00 uur, bij de „brigade van de Koninklijke Marechaussee te 's-Hertogenbosch heeft „teruggemeld;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende"

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1° Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad er door de Fiscaal ter terechtzitting mondeling opmerzaam op is gemaakt dat beklaagde zich bovendien schuldig heeft gemaakt aan ongeoorloofde afwezigheid in de perioden van 2 tot 8 december 1975, van 19 februari tot 3 maart 1976, van 8 maart tot 10 maart 1976 en van 11 maart tot 15 maart 1976;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht, in verband met de handhaving van de krijgstucht onder andere militairen, om per afzonderlijke dispositie de onmiddellijke gevangenneming van beklaagde te gelasten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklaagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld en mede gelet op het op 12 februari 1976 door Dr. H. Havinga, zenuwarts te Voorburg, over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklaagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf en bijkomende straf moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad beklaagde op grond van het gepleegde feit ongeschiktacht om in de militaire stand te blijven, doch van mening is, dat beklaagdes ontslag uit de militaire dienst niet: gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

[Volgt: veroordeling tot 3 maanden gevangenisstraf en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen – Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 29 april 1976

President: Mr. Prins; Leden: Mr. Fikkert, generaal-majoor Coopmans,

generaal-majoor van der Pol, schout-bij-nacht mr. de Groot, schout bij nacht Van Weelde (plv.);

Raadsmansman: Kapitein H. L. van den Broek.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akten van appel;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde hoofd- en bijkomende straf en daarop betrekking hebbende overwegingen, welke het Hof onjuist zijn voorgekomen, nu beklaagde blijk heeft gegeven zijn taak als militair naar behoren te willen vervullen;

Overwegende, dat het Hof na te melden hoofd- en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklaagde bij dispositie van de krijgsraad met ingang van 17 maart 1976 in voorlopig arrest is gesteld, in welk arrest hij zich thans nog bevindt, zodat de tijd door beklaagde in voorlopig arrest doorgebracht geheel in mindering dient te worden gebracht bij de tenuitvoerlegging van de hem op te leggen hoofdstraf;

Overwegende, dat het Hof beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt zou achten om in de militaire dienst te blijven, indien hij tijdens de hierna te bepalen proeftijd na te melden voorwaarde niet naleeft, doch in elk geval niet zodanig ongeschikt dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht na te melden hoofdstraf gedeeltelijk en na te melden bijkomende straf geheel voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede de artikelen 11, 13, 14 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 27 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie.

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zover

de aan beklaagde opgelegde hoofd- en bijkomende straf en de daarop betrekking hebbende overwegingen betreft, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Veroordeelt beklaagde tot een militaire detentie voor de tijd van vier maanden, met bepaling dat de tijd door de veroordeelde voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht geheel in mindering zal worden gebracht te weten sedert 17 maart 1976;

Beveelt, dat van deze militaire detentie een gedeelte groot twee maanden niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op een jaar bepaalde proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of zich op andere wijze heeft misdragen;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Beveelt, dat dit ontslag niet zal worden tenuitvoer gelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een op een jaar bepaalde proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of zich op andere wijze heeft misdragen;

Bevestigt het vonnis voor al het overige met overneming der gronden.

NASCHRIFT

In het vonnis valt op dat de — zware — straf van 3 maanden gevangenisstraf en ontslag mede het gevolg is van de omstandigheid, door de Fiscaal op grond van art. 172 R.Z. ter kennis van de Krijgsraad gebracht, dat beklaagde zich nog 4 x aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid heeft schuldig gemaakt. Het bezwaar hiervan is dat aldus straf (strafverzwaring) volgt op feiten die niet zijn ten laste gelegd en waarnaar niet op de door de wet voorgeschreven wijzen een onderzoek is ingesteld.

Voorts valt op dat beklaagde onmiddellijk in arrest is gesteld en dat het arrest niet in mindering is gebracht op de opgelegde vrijheidsstraf: Hierdoor kan de keuze van de veroordeelde om al of niet in hoger beroep te gaan worden beïnvloed door andere overwegingen dan alleen die, welke behoren te gelden, n.l. de afweging van de kansen op lichtere, gelijk ofzwaardere bestraffing in hoger beroep. Het is daarom goed dat het Hof gelegenheid heeft gevonden om reeds 6 weken na het vonnis uitspraak te doen in hoger beroep.

W.H.V.

TUCHTRECHTSPRRAAK

Beschikking op beklag

van 16 juni 1976,

Krachtens artikel 9(4) van het Reglement betreffende de Krijgstucht.

Klager, toen nog majoor-tandarts, had zich over zijn chef, de Chef van de Militair Tandheelkundige Dienst, bij diens meerdere, de Inspecteur Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht, beklaagd wegens grievende behandeling.

Omdat klager bij de behandeling van dat beklag niet was gehoord, beklaagde klager zich over door deze Inspecteur ondervonden krenkend en onzorgvuldig geachte behandeling. Dit beklag werd behandeld door de Opperofficier Personeel der Koninklijke Landmacht en gegrond bevonden. Deze opperofficier verdiepte zich tevens in het door de Inspecteur Militair Geneeskundige Dienst gehouden onderzoek en verklaarde geen reden te vinden, van diens beslissing af te wijken.

Klager achtte zich door deze beslissing wederom onbillijk behandeld en beklaagde zich daarover. De minister wees de in artikel 9(4) R.K. bedoelde autoriteit aan deze klacht behandelde.

De klacht ex artikel 9(4) R.K. kent geen hoger beroep. Nochtans is het mogelijk dat het onderzoek en de beslissing van de beklagmeerdere op zichzelf in strijd komt met daaraan op grond van artikel 9(3) R.K. te stellen eisen. Het onderzoek van de klacht moet zich daartoe beperken.

(R.K. art. 9(3) en 9(4))

Mr. A. BERKHOUT, Raad in het Hoog Militair Gerechtshof, door de Staatssecretaris van Defensie bij diens besluit van 3 februari 1976 nr. 34.09.21.138/08, aangewezen als autoriteit in de zin van artikel 9, vierde lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht voor de behandeling van en de beslissing over het door de Luitenant-kolonel-tandarts Dr. D. gedane beklag over een vermeende onbillijke behandeling ondervonden van de Opperofficier Personeel Koninklijke Landmacht, de generaal-majoor T.J. de Geus, ingediend rechtstreeks bij de Minister van Defensie bij bezwaarschrift van 23 december 1975 door klagers gemachtigde Mr. G. L. Maaldrink, advocaat en procureur te 's-Gravenhage.

Gezien voormeld bezwaarschrift alsmede de nadere uiteenzetting van gronden vervat in de schriftuur van 8 maart 1976 van klagers gemachtigde;

Gezien de overige op de zaak betrekking hebbende bescheiden;
Gehoord de klager, bijgestaan door diens raadsman Mr. G.L. Maaldrink voornoemd;

Overwegende dat de beklagene te kennen heeft gegeven ten deze niet gehoord te willen worden;

Overwegende ten aanzien van de feiten:

1. Op 26 juni 1972 heeft klager – toen nog majoor-tandarts – schriftelijk beklag gedaan over een vermeende grievende behandeling onderzonden van zijn meerdere, de kolonel-tandarts J.W. Teunissen, Chef van de Militair Tandheelkundige Dienst, inhoudende – zakelijk weergegeven – dat hij zich gegriefd voelde doordat de Chef Militair Tandheelkundige Dienst, door een onderzoek in te stellen bij ziekenfondsen, laboratoria en patiënten over de aard en de hoogte van klagers inkomsten uit de behandeling van burgerpatiënten, de indruk bij deze derden wekte dat er sprake zou zijn van onoorbare praktijken van klager, diens vertrouwensrelatie met die derden schaadde en diens goede naam en eer te grabbel gooide. Het bezwaarschrift werd door hem gezonden aan de Opperofficier **Personeel Koninklijke Landmacht**.

2. Op het beklag werd beslist door de Inspecteur Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht, de generaal-majoor-arts A.D.A. van Overeem zonder klager te hebben gehoord, bij brief van 3 juli 1972, inhoudende – kort weergegeven – dat er wèl een onderzoek naar klagers verrichtingen ten aanzien van de categorie burgerpatiënten gaande was, maar dat er geen sprake was van een onderzoek naar zijn inkomsten en dat het beklag derhalve ongegrond werd bevonden.

3. Op 4 augustus 1972 heeft klager zich over deze laatste door hem krenkend en onzorgvuldig geachte behandeling andermaal schriftelijk beklagd. Uit de stukken blijkt niet op welke wijze dit beklag is ingediend. Het hield in dat klager niet was gehoord, waardoor hem op wellicht essentiële delen van het eerdere beklag géén recht was wedervaren.

4. Op gelijke datum diende klager nog een schriftelijk beklag in (niet blijkt aan wie) over een vermeend onbillijke behandeling ondervonden van de Inspecteur Geneeskundige Dienst, bestaande in een verbod aan klager om in het Militair Hospitaal „Dr. A. Mathijssen” poliklinische burgerpatiënten te behandelen.

5. De huidige Opperofficier Personeel Koninklijke Landmacht, de generaal-majoor T.J. de Geus, heeft in die functie op 21 november 1975 beschikt op deze onder 3. en 4. vermelde beklagen, na klager en een drietal andere personen te hebben gehoord, onder wie de beide meerderen tegen wie de beklagen waren gericht. Ten aanzien van het hiervoor onder 4. vermelde beklag werd beschikt dat dit buiten behandeling bleef, aangezien klager ter gelegenheid van zijn horen verklaard had daarbij niet te volharden.

6. Op het onder 3. hiervóór vermelde beklag werd beschikt dat het niet-horen van klager door de beklagmeerdere alvorens te beslissen, onder de gegeven omstandigheden met zich bracht dat het beklag (van 4 augustus 1972) gegrond moest worden verklaard. (De in de beschikking ingesloten typefout tengevolge waarvan „ongegrond” werd geschreven in stede van „gegrond”, werd hersteld bij brief aan klager van 16 januari

1976).

Deze beslissing gaf de generaal-majoor De Geus reden tevens opnieuw ten gronde te beslissen — als ware het een beslissing in hoger beroep — op het oorspronkelijke beklag van 26 juni 1972, hetwelk door hem na zeer uitvoerige behandeling van klagers grieven en vermelding van alle relevante, uit de verhoren verkregen feiten, tenslotte ongegrond werd bevonden, omdat — kort weergegeven — weliswaar enige kritiek op de wijze van aanpak van het bedoelde onderzoek mogelijk was, maar tevens was komen vast te staan, dat het, op zichzelf tot de taak van de MGD behorende, onderzoek *nòch* was ingegeven door een verkeerde intentie ten opzichte van klager, *nòch* de indruk bij derden heeft gewekt dat sprake zou zijn van onoorbare praktijken en mitsdien géén vertrouwensrelatie werd geschaad, noch de goede naam van klager te grabbel gooide.

7. Door deze beslissing heeft klager zich andermaal onbillijk behandeld gevoeld en hij heeft deswege andermaal beklag gedaan en wel op de volgende — kort weergegeven — gronden:

a. reeds het feit dat ruim drie jaar na het beklag van 4 augustus 1972 werd beslist, levert een onbillijke behandeling op; een dergelijke termijn kan niet als redelijk worden aanvaard, zeker niet omdat klager in briefwisselingen met de drie opvolgende Opperofficieren Personeel (de generaals-majoor Berghuis, Jhr. de Savornin Lohman en De Geus) te kennen heeft gegeven een spoedige afdoening te wensen;

b. de wijze waarop de beschikking tot stand is gekomen is voor klager onbillijk, omdat getuigen zijn gehoord buiten klagers tegenwoordigheid, zodat hem de gelegenheid ontbroken heeft aan deze vragen te stellen, omdat hij zelf niet als laatste werd gehoord en aldus niet de gelegenheid heeft gehad tegen de getuigenverklaringen het zijne in te brengen en het laatste woord te hebben, zulks terwijl zowel het militaire straf- als het tuchtprocesrecht een dergelijke wijze van procesvoering voorschrijven in overeenstemming met de algemeen geldende rechtsbeginselen op dat stuk; klager meent zelfs dat zowel deze wijze van behandeling als de termijn bijkans neerkomen op een — jegens klager onbillijke — rechtsweigering als bedoeld in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering;

c. tengevolge van de onjuiste wijze van totstandkoming is de beslissing komen te rusten op getuigenverklaring die ten dele door klager als onjuist worden beschouwd;

d. ook overigens sluiten de beslissingen vervat in de beschikking naar klagers inzicht niet logisch en zonder meer aan op hetgeen in het onderzoek is gebleken.

Overwegende ten aanzien van het beklag:

1. Bij de indiening van het beklag heeft klager verzuimd het vrijwel enige formele voorschrift daarover — te weten indiening langs de hiërarchieke weg — na te leven, daar hij zijn bezwaarschrift rechtstreeks aan de Minister van Defensie heeft ingezonden; het ware niettemin onbevredigend.

digend klager op die grond niet in zijn klacht te ontvangen, temeer niet nu de aanwijzing van een beklagmeerdere de verwachting van een beslissing reeds heeft gewekt.

2. Het bezwaarschrift houdt naar de vorm in een beklag over een vermeend onbillijke behandeling ondervonden van de meerdere van klager, de generaal-majoor De Geus, gelegen in diens beslissing als **Opperofficier-Personeel Koninklijke Landmacht**, genomen inzake een eerder beklag van klager over eveneens een vermeend onbillijke behandeling, ditmaal ondervonden van de generaal-majoor arts A.D.A. van Overeem, die als Inspecteur Geneeskundige Dienst had beslist op een weer eerder beklag van klager over een krenkende behandeling van de zijde van de kolonel-arts J.W. Teunissen. Hoewel de generaal De Geus formeel had kunnen volstaan met zijn beslissing dat klager onbillijk was behandeld door de generaal-majoor Overeem en het beklag derhalve gegrond, heeft hij de – voor klager bevredigender – werkwijze verkozen om tevens de zaak ten gronde te onderzoeken en opnieuw te beslissen over klagers oorspronkelijke klacht (over kolonel Teunissen), overigens ook in die zin dat die klacht andermaal ongegrond werd bevonden. Gegeven de beslissing van generaal De Geus, dat het beklag over de behandeling ondervonden van generaal Van Overeem gegrond was, komt het huidige beklag mitsdien in wezen neer op het invoeren van een derde instantie, over hetzelfde feitencomplex. Hoewel in de regelingen aangaande de krijgstucht géén beroepsrecht is voorzien en in het algemeen wordt aangenomen dat ook geen hoger beroep openstaat van beslissingen op beklagen als de onderhavige, is het op zichzelf mogelijk dat in een dergelijke beslissing elementen zijn gelegen, hetzij naar de inhoud, hetzij naar de wijze van totstandkomen, waardoor een klager zich andermaal onbillijk behandeld kan voelen, zodat ook klager ten deze in zijn voortgezet beklag zal kunnen worden ontvangen.

3. Nu klager voor zijn grieven de wegen van het tuchtrecht heeft gekozen, zal het onderzoek zich ten deze hebben te beperken tot de vraag of de vorenbedoelde elementen aanwezig moeten worden geacht in de beklagbeschikking van generaal-majoor De Geus. Met het antwoord op die vraag is immers tevens gegeven of klager al dan niet onbillijk door deze is behandeld. De bijzondere aard van het gekozen middel brengt voorts nog een verdere beperking met zich mede ten aanzien van de toetsing van de inhoud der beslissing. Immers moet dit recht van beklag aan de mindere gegeven in het vierde lid van artikel 9 van het Reglement op de Krijgstucht, worden gezien in rechtstreeks verband met het onmiddellijk voorafgaande derde lid, waarin aan de militaire meerdere wordt voorgehouden dat hij zich ten enenmale zal hebben te onthouden van krenkende of onbillijke bejegening van de „mindere^m”. Uit dit verband volgt dat een krenkende of onbillijke behandeling waarover de mindere zich met vrucht zal kunnen beklagen, gelegen dient te zijn in een krenkende of onbillijke benadering bijzonderlijk gericht tegen de mindere.

Dientengevolge zal er voor de mindere géén beklag uit hoofde van een onbillijke behandeling openstaan over alle handelingen of beslissingen van de meerdere die wellicht achteraf beschouwd niet of minder billijk blijken te zijn, doch slechts over die handelingen te zijnen aanzien, die zo zeer indruisen tegen hetgeen billijk is, dat géén meerdere daartoe in redelijkheid had kunnen besluiten.

4. Ten deze richt het eerste bezwaar van beklagde zich tegen het grote tijdsverloop tussen het indienen van zijn tweede beklag en de beslissing daarop, doch gezien de omstandigheid dat – gelijk hijzelf ook aangeeft – in die tussentijd een drietal opperofficieren-personeel zich over dit beklag hebben gebogen, kan dit tijdsverloop niet worden aangemerkt als opleverende een onbillijke behandeling van de zijde van de generaal-majoor De Geus, die nu juist degene is, die als laatste van die drie functionarissen een beslissing heeft genomen. Bovendien is uit de stukken gebleken, dat het beklag een deel betrof van vraagstukken over klagers positie in de dienst, waarover voortdurend – zij het intermitterend – overleg met klager heeft plaatsgevonden, zodat ook in het algemeen het lang uitblijven van een beslissing niet als onbillijk kan worden aangemerkt.

5. Het tweede bezwaar van klager betreft de procedure die de generaal-majoor De Geus heeft gevolgd bij de behandeling van het beklag. Maar de mening van klager zou niet gehandeld zijn in overeenstemming met de in het tucht- en strafrecht als beginsel geldende regels, in dier voege dat de getuigen niet in tegenwoordigheid van klager zijn gehoord, zodat hij hen zijnerzijds geen vragen heeft kunnen stellen, noch het zijne over hun verklaringen heeft kunnen opmerken en dat hij niet in de gelegenheid is geweest het laatst het woord te voeren.

Hoewel aan klager kan worden toegegeven dat deze procedure (uiteraard) behoort tot het tuchtrecht in ruime zin des woords, omdat dit beklagrecht stoelt op het Reglement betreffende de Krijgstucht, moet voor het overige worden opgemerkt dat hij het wezenlijke verschil over het hoofd heeft gezien, dat bestaat tussen enerzijds de procedures waarin het onderzoek door de meerderen wordt ingezet over de vraag of aan een mindere wegens diens handelen in inbreuk op zijn vrijheid een sanctie behoort te worden opgelegd, voor welke procedures de door hem ingeroepen beginselen gelden en anderzijds de eveneens tot het tuchtrecht behorende procedures, waarin het onderzoek door de mindere zelf als klager wordt ingestigend en is gericht tegen handelingen van de meerdere, voor wie in feite dan eerder het recht van het laatste woord zou behoren te gelden. (beklagen ex art. 9 en 13 R.K., art. 71 W.K.).

Reeds uit dien hoofde wordt het bezwaar van klager ongegrond geacht en slechts ten overvloede moge worden opgemerkt dat de aanduiding van de gehoorde personen, buiten klager, als „getuigen” in de beklagbeschikking enigszins oneigenlijk is gebruikt, aangezien het bij onderzoeken naar de gegrondheid van een beklag niet gaat om getuigen in de gebruikelijke

zin van het woord, die omtrent de feiten verklaring doen, maar eerder om het horen van personen, wier inlichtingen de beklagmeerdere bij zijn oordeelsvorming over de al dan niet gegrondheid van het beklag, in welke zin dan ook, kunnen helpen, degenen tegen wie het beklag is gericht daarvan niet uitgezonderd.

Eveneens ten overvloede zij voorts nog opgemerkt dat klager ten deze – blijkens de beschikking waarvan beklag – ruimschoots in de gelegenheid is geweest zijn eigen standpunten uiteen te zetten en zijn feitelijk relaas te doen.

In de wijze waarop de bedoelde beklagbeschikking tot stand is gekomen, zijn derhalve geen onbillijkheden jegens klager gelegen, zodat hij ook op dat punt niet in zijn beklag kan worden gevolgd.

6. Voor wat betreft de inhoud van de beklagbeschikking heeft klager aangevoerd dat deze is komen te rusten op door hem deels onjuist genoemde verklaringen van de gehoorde personen en dat ook overigens de overwegingen van de beklagmeerdere zijns inziens niet logisch voortvloeien uit de voorhanden gegevens; maar uit het enkele feit dat de beklagmeerdere – in casu de generaal-majoor De Geus – ten aanzien van het waarheidsgehalte van verklaringen van derden en van de interpretatie van de feiten tot andere waarderingen komt dan klager wenselijk of juist acht, volgt niet dat geen redelijk denkende meerdere tot die waarderingen zou kunnen komen. Op grond van hetgeen hiervoor onder 3. is overwogen, moet derhalve worden aangenomen dat in de inhoud van de beklagbeschikking geen redenen liggen om de daarin vervatte beslissing als een onbillijke behandeling van klager aan te merken.

Overwegende, dat op grond van het bovenstaande het beklag ongegrond moet worden verklaard;

Beschikkende op het beklag krachtens artikel 9, vierde lid van het Reglement op de Krijgstucht;

Verklaart het beklag ongegrond;

NASCHRIFT

In deze beklagbeschikking is een veelheid van problemen aan de orde gesteld. Bij de keuze van een methode om de belangrijkste ervan te bespreken, schijnt het op de voet volgen van de beschikking een aanvaardbare.

(1) Volgens artikel 9(4) R.K. wordt een beklag van een militair die vermeent, door een meerdere krenkend of onbillijk behandeld te zijn, langs de hiërarchie weg ingediend bij de tot straffen bevoegde meerdere van degene, die hem aldus behandeld heeft; bij gebreke van zodanige meerdere, bij de door de Minister daartoe aangewezen autoriteit. Aangezien de Minister geen vaste autoriteit als zodanig heeft aangewezen, zal moeten worden aangenomen dat het beklag bij de Minister moet worden aangebracht, die het in handen stelt van de ad hoc door hem aan te wijzen autoriteit.

(2) Artikel 9(4) schrijft imperatief voor dat „in dat geval” (dus ingeval er

geen tot **straffen** bevoegde meerdere bestaat) het bezwaarschrift „niet anders „dan. . . langs den hiërarchieken weg“ kan worden ingediend; een strakker voorschrift derhalve dan de in artikel 14 R.K. naar voren gebrachte voorkeur voor het bezigen van deze weg.

Daarop heeft kennelijk betrekking het uitdrukkelijk vermelden, in de aanhef van de beschikking, dat het onderwerpelijke beklag „rechtstreeks bij de Minister“ is ingediend. In de eerste rechtsoverweging komt de beschikking daarop terug. De autoriteit speelt daar met de vraag of het niet opvolgen van dit formele voorschrift niet zou moeten leiden tot **niet-ontvankelijkverklaring** van het bezwaarschrift doch verwerpt een dergelijke uitspraak omdat zulks onbevredigend zou zijn en omdat de aanwijzing van een beklagmeerdere (waarmede kennelijk bedoeld wordt op de „autoriteit“, bedoeld in artikel 9 (4)) reeds de verwachting van ontvankelijkheid heeft gewekt.

Op zich zou in het voorliggende geval het opperen van deze vraag gerechtvaardigd zijn, omdat het artikel deze eis zo uitdrukkelijk stelt én omdat het bezwaarschrift was ingediend door een praktiserend jurist, waarvan verwacht mag worden dat hij de bij de rechtsgang geldende vormen nagaat. In casu was echter — zo blijkt uit de ons ten dienste staande stukken — het bezwaarschrift wel degelijk langs de hiërarchieke weg ingediend, zij het dat een afschrift rechtstreeks aan de **Opperofficier Personeel** (van het Ministerie) was gezonden, onder vermelding overigens, dat het origineel de hiërarchieke weg volgde.

(3) In de tweede rechtsoverweging geeft de autoriteit een duidelijke evaluatie van het onderwerpelijke bezwaarschrift: het is géén hoger beroep op een eerdere beklagbeschikking maar een geheel eigen klacht over een (vermeende) krenkende of onbillijke behandeling door de daarin genoemde meerdere.

Minder juist, althans naar de maatstaven welke in het tuchtrecht spelen, acht ik het dat, als het beklag gegrond wordt bevonden (als derhalve uitgemakt wordt dat de beklagmeerdere, bij het geven van een beslissing op een eerder beklag, de mindere onbillijk heeft behandeld) de zaak daarmede uit zou zijn (zou kunnen zijn). De billijkheid, die hier aan de orde is, eist dat in dat geval de geconstateerde onbillijkheid van de lagere beklagmeerdere ongedaan wordt gemaakt. Hoewel het derhalve n.m.m. juist is dat het bezwaarschrift naar aanleiding van de behandeling, die de klager van een lagere beklagmeerdere heeft ondervonden, niet een hoger beroep van het eerdere beklag uitmaakt, moet het dit naar de eisen van billijkheid wèl worden als in het tweede beklag wordt uitgemakt dat de mindere in het eerste beklag onbillijk is behandeld.

(4) In de derde rechtsoverweging wordt de lijn van het betoog van de vorige overweging doorgezet en wordt uiteengezet dat het onderwerpelijke (derde) beklag wegens (vermeende) onbillijke of krenkende behandeling zich slechts richt tegen het optreden van de beklagmeerdere; niet tegen het optreden van de lagere beklagmeerdere.

Ook dit schijnt mij — overigens met de beperkingen zoals in (3) uiteenge-

zet — juist. Niet duidelijk is waarom (en m.i. niet juist is dat) de autoriteit van oordeel is dat de billijkheid hier marginaal getoetst zou moeten worden (dus alleen aangevallen zou kunnen worden als géén meerdere in redelijkheid aldus had kunnen besluiten). De autoriteit heeft opgemerkt dat het onderwerpelijke beklag als een zelfstandig beklag, tegen de daarin genoemde meerdere, moet worden beschouwd. Hij heeft er evenzeer op gewezen dat er een duidelijk verband bestaat tussen het vierde lid van artikel 9 (het beklagrecht) en het derde lid (waarin de plichten van de meerdere worden beschreven). Dat derde lid geeft geen enkele grond voor het toepassen van marginale toetsing; integendeel! De meerdere, zo staat daar, „zal zich ten eenenmale „onthouden van krenkende of onbillijke bejegening van zijne minderen, zo, mede in het algemeen van handelingen, uitlatingen of gesprekken, welke hem „de aanspraak op den eerbied en het vertrouwen van zijn minderen kunnen „doen verliezen.“ Als de meerdere zich daar niet aan houdt, zo zal moeten worden aangenomen, zal de mindere zich daartegen kunnen beklagen.

(5) In de vierde rechtsoverweging wordt de lijn van het betoog, dat het géén hoger beroep is, afgemaakt. Het bezwaar dat klager ruim drie jaar op een beslissing op het beklag heeft moeten wachten, wordt verworpen omdat het beklag zich richt tegen de generaal De Geus, die nu juist de beslissing genomen heeft (en men kan daarachter denken: en niet tegen zijn voorgangers, die aan een beslissing niet zijn toegekomen).

(6) Ik heb de hierboven beschreven lijn van het betoog afgemaakt, maar keer even terug naar de aanhef van de derde rechtsoverweging, waar wordt geconstateerd dat klager voor zijn grieven de wegen van het tuchtrecht heeft gekozen en dat de bijzondere aard van het gekozen middel beperkingen met zich brengt.

De autoriteit beperkt zich tot deze constatering en verdiept zich (terecht, want dat is niet aan de orde) niet in eventuele andere mogelijkheden, die klager ten dienste zouden hebben gestaan. Aangenomen mag nochtans worden dat de autoriteit gedacht zal hebben aan de mogelijkheid van administratief beroep bij de (militaire) ambtenarenrechter. Ik breng deze mogelijkheid naar voren omdat nu juist in die procedure de billijkheid van de aangevallen beslissing marginaal getoetst zou zijn.

(7) In de vijfde rechtsoverweging volgt wederom een scherpe determinering van de posities; hier van de positie van klager, die zich erover beklagt dat hij de getuigenverhoorniet geeft kunnen bijwonen, de getuigen geen vragen heeft kunnen stellen en niet het laatste woord is gegund.

Terecht merkt de autoriteit ten aanzien van dit laatste op dat dit een recht is van de beklagde/verdachte; niet van de (aan-)klager. Minder overtuigend vind ik het betoog waarom de tot het verstrekken van inlichtingen gehoorde personen (buiten de klager en de aangevallen meerdere) niet als „getuigen“ benaamd zouden mogen worden.

(8) Op het onderzoek van de generaal De Geus wordt, m.i. terecht in de gedachte dat het hier geen hoger beroep maar een nieuw en eigen beklag betreft

niet verder ingegaan dan om uit te maken of deze meerdere zich heeft gehouden aan de verplichtingen, die artikel 9 (3) hem oplegt. Uit het hoger betoogde volgt echter dat dit geen overwegingen (en geen onderzoek) ten overvloede behoort te zijn, maar een wezenlijk onderzoek naar de ten toets gestelde (on-)billijkheid van de meerdere. W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Voorzitter ambtenarengerecht Roermond 30-9-1975
(Mr. A. H. G. M. Houben)

Ambtenarenwet 1929, art. 57 leden 1 en 3.

Beschikking van de Voorzitter van het Ambtenarengerecht te Roermond, inzake een klaagschrift van:
Dr. E., wonende te B., klagster.

Betrokkene, uitgenodigd binnen 8 dagen na 3 september 1975 het verschuldigde griffierecht te voldoen, gaf hieraan geen gevolg. Voorzitter a.g. verklaart beroep niet-ontvankelijk bij beschikking van 30 september 1975. Het griffierecht werd op 1 oktober 1975 ontvangen.

A.g. verklaart verzet tegen beschikking ongegrond. Onzorgvuldigheid van de gemachtigde van de klagster moet aan deze laatste worden toegerekend.

I. OVERWEGINGEN

Door Mr. J.F.G. Voorhuis, advocaat te Maastricht, is bij voormeld klaagschrift namens klagster beroep ingesteld tegen een daarbij overgelegd besluit van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Maastricht d.d. 30 juli 1975.

Ingevolge artikel 57, lid 1 van de Ambtenarenwet 1929 wordt van de klager, die bij een Ambtenarengerecht beroep instelt, een griffierecht geheven van f 7,50.

Door of namens klagster is daaraan bij het inzenden van het klaagschrift niet voldaan.

Aan klagsters gemachtigde, Mr. J.F.G. Voorhuis voornoemd, is bij schrijven van de griffier van het Ambtenarengerecht medegedeeld, dat hij evengenoemd griffierecht verschuldigd is en daarbij is hem voorts in overweging gegeven dit alsnog binnen 8 dagen na 3 september 1975 te voldoen. Zowel klagster als haar gemachtigde zijn echter nalatig gebleven het verschuldigde griffierecht te betalen.

Derhalve bestaat aanleiding gelet op het bepaalde in artikel 57, lid 3, der Ambtenarenwet 1929 het namens klagster ingestelde beroep met toepassing van artikel 68 van genoemde wet niet-ontvankelijk te verklaren.

II. BESLISSING

De voorzitter van het Ambtenarengerecht te Roermond,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het namens klaagster ingestelde beroep niet-ontvankelijk.

Ambtenarengerecht te Roermond

5 december 1975

Voorzitter: Mr. A.H.G.M. Houben; *Leden:* G.L. Loos en Mr. J.G. Smeets)

Ambtenarenwet 1929 art. 57 leden 1 en 3 en art. 69.

Beschikking inzake het door Dr. E., wonende te B., gedane verzet tegen de beschikking d.d. 30 september 1975 van de Voorzitter van het Gerecht.

I. OVERWEGINGEN

Opposante is bij door haar gemachtigde Mr. J.F.G. Voorhuis, advocaat en procureur te Maastricht, ondertekende schriftuur d.d. 13 oktober 1975 in verzet gekomen tegen voormelde beschikking van de Voorzitter van het Ambtenarengerecht te Roermond, waarbij het namens haar ingestelde beroep niet-ontvankelijk is verklaard, omdat het griffierecht niet was voldaan.

Opposante en haar gemachtigde hebben op 1 december 1975 de gelegenheid waargenomen omtrent dat verzet te worden gehoord in raadkamer.

Bedoeld verzet is gelet op het bepaalde in artikel 69, lid 1 van de Ambtenarenwet 1929 tijdig gedaan en er zijn ook geen termen het verzet nietig te verklaren gelet op het bepaalde in lid 4 genoemd wetsartikel.

Het gerecht moet derhalve nog vaststellen of het verzet al dan niet gegrond is. Het verzet kan gegrond worden verklaard, indien de beschikking, waartegen het is gericht, niet op juiste feitelijke grondslag berust en niet in overeenstemming is te brengen met de redelijkheid.

Het gerecht nu houdt voor juist hetgeen bij de onderwerpelijke beschikking *terzake* van de feiten is overwogen. Gelet op de situatie, waarover de Voorzitter bij het wijzen van zijn beschikking op 30 september diende en vermocht te oordelen, berust deze beschikking althans op juiste feitelijke grondslag. Zulks is door of namens opposante ook niet betwist. Daaraan kan niet afdoen, dat mag worden aangenomen, dat althans op 30 september 1975 bedoelde situatie anders was, namelijk dat op laatstgenoemde datum het griffierecht was voldaan. Die wijziging in de feitelijke situatie is aan de Voorzitter immers eerst op 1 oktober 1975 kunnen blijken en ook gebleken, hetgeen ook door of namens opposante niet is betwist.

Het Gerecht acht gelet op de feiten de onderwerpelijke beschikking ook niet in strijd met de redelijkheid. Opposante was immers vanaf de indiening van het klaagschrift op 27 augustus 1975 in gebreke het verschuldigde griffierecht te voldoen en haar beroep was dientengevolge krachtens artikel 57, lid 3 van de Ambtenarenwet 1929 niet-ontvankelijk.

Opposante – toen klaagster: – procedeerde bij gemachtigde en deze werd bij schrijven d.d. 3 september 1975 onverplicht door de Griffier van het Gerecht vermaand om het griffierecht binnen 8 dagen na deze datum te voldoen. Toen de Voorzitter op 30 september 1975 – derhalve ruim-schoots na bedoelde termijn van acht dagen – moest vaststellen, dat nog niet gebleken was van voldoening van het griffierecht, kon hij toch alleszins redelijkerwijze concluderen, dat zowel opposante als haar gemachtigde nalatig waren gebleven het verschuldigde griffierecht te voldoen en dat er derhalve aanleiding was met toepassing van artikel 68 van de Ambtenarenwet 1929 het beroep niet-ontvankelijk te verklaren.

Het Gerecht is het mitsdien eens met het oordeel van zijn Voorzitter als vervat in de beschikking, waartegen het verzet is gericht, namelijk dat het beroep kennelijk niet-ontvankelijk is en het is derhalve gelet op artikel 69, lid 6 van de Ambtenarenwet 1929 bevoegd zonder nader onderzoek het verzet ongegrond te verklaren. Hetgeen door en namens opposante bij het verzet is gesteld geeft het Gerecht geen aanleiding die bevoegdheid in dit geval niet te hanteren. **Terzake** daarvan heeft het Gerecht nog overwogen als volgt.

De gemachtigde van opposante heeft in raadkamer betoogd, dat opposante door de niet-ontvankelijk-verklaring van het beroep in ernstige mate in haar belangen is geschaad en dat zulks met name hard aankomt, omdat daaraan ten grondslag is gelegd het niet voldoen van een griffierecht van f 7,50. Naar het inzicht van het Gerecht moet daartegenover echter worden gesteld niet slechts, dat de rechter de wet moet toepassen en de innerlijke waarde en billijkheid van de onderhavige wettelijke bepaling – artikel 57, lid 3 van de Ambtenarenwet 1929 – niet in zijn beoordeling behoort te betrekken, maar ook, dat de verwerende partij ervan mag uitgaan dat de rechter de klagende partij – uiteraard met inachtneming van de redelijkheid – houdt aan een wettelijk voorschrift als het onderhavige.

De toepassing daarvan kan de wederpartij immers het voordeel opleveren – en dat is het belang van deze partij bij handhaving door de rechter van de processuele voorschriften –, dat het beroep tegen een beslissing harerzijds niet zal worden behandeld en daarom geen voor deze wederpartij ongunstig resultaat kan opleveren.

Met betrekking tenslotte tot de stelling van de gemachtigde van opposante, dat enige onzorgvuldigheid aan opposante allerminst kan worden verweten, heeft het Gerecht overwogen, dat er geen termen zijn om in het onderhavige geval anders dan in de **terzake** bestaande jurisprudentie aangenomen pleegt te worden de onzorgvuldigheid en de nalatigheid van

de gemachtigde niet aan opposante als degene, die bij hem als haar gemachtigde procedeerde, toe te rekenen.

II. BESLISSING

*Het Ambtenarengerecht te Roermond,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Verklaart het verzet ongegrond!*

NASCHRIFT

Het lijkt niet erg bevredigend, dat het beroep van deze klaagster met een niet-ontvankelijkheid eindigt, als gevolg van een niet-tijdige betaling van het verschuldigde griffierecht. Als men de beschikkingen gelezen heeft vraagt men zich uiteraard af wat er gebeurd zou zijn, indien het griffierecht een dag eerder was ontvangen, of indien de voorzitter van het ambtenarengerecht zich er één dag later toe gezet zou hebben om te beslissen, of hij een beschikking-niet-ontvankelijk zou nemen.

In het eerste geval zou zeker de bevoegdheid bestaan hebben om het beroep niet-ontvankelijk te verklaren wegens niet-tijdige voldoening van het griffierecht. Ook al is hier aan de betrokkene een uitnodiging gericht het griffierecht binnen 8 dagen te voldoen, de Ambtenarenwet 1929 huldigt voor het verzuim griffierecht te betalen een ander systeem dan voor de andere verzuimen, welke bij indiening van een klaagschrift kunnen worden begaan. Artikel 57 lid 1 dier wet stelt, dat ten behoeve van de staat van de klager een griffierecht wordt „geheven” en het 3e lid van deze bepaling zegt, dat het beroep van de klager, die het verschuldigde griffierecht niet voldoet, niet-ontvankelijk „is”.

Merkwaardig is dan, dat in artikel 66 der wet, waarin de verplichting van de voorzitter van het gerecht wordt geregeld om de klager uit te nodigen tot herstel van door hem, klager, begane verzuimen (b.v. ontbreken handtekening, ontbreken bepaalde vordering, niet-medezenden van afschrift bestreden besluit e.d.) niet tevens is opgenomen, dat de voorzitter verplicht is uit te nodigen tot de voldoening van het griffierecht, indien dat niet tegelijk met de inzending van het klaagschrift is voldaan.

Met andere woorden, voor alle andere verzuimen „moet” de voorzitter uitnodigen deze te herstellen, voor de niet-voldoening van het griffierecht moet hij dat niet! Praktijk is intussen, dat ook hiervoor altijd wordt uitgenodigd. Zou men evenwel aan die uitnodiging niet voldoen dan zou niet met toepassing van artikel 67 der wet de betrokkene niet-ontvankelijk verklaard kunnen worden in zijn beroep, maar met toepassing van artikel 57 lid 3. Het resultaat is overigens hetzelfde!

*Men kan twisten over de vraag, of er een verplichting bestaat om uit te nodigen tot voldoening van griffierecht. Artikel 66 regelt dit weliswaar niet, maar uit het gebruik van het woord „geheven” in artikel 57 lid 1 mag toch wel afgeleid worden, dat met het woord **heffen** gedacht is (belasting **heffen**)*

aan vorderen, innen.

Maar ook in deze gedachte geeft de wet niet de verplichte uitnodiging tot verzuimherstel, als in artikel 66 omschreven. De eerste uitnodiging is beslissend en niet-gehoor-geven-daaraan leidt, *ex* artikel 57 lid 3 tot niet-ontvankelijkheid. Er is hier ook een kenmerkend verschil: artikel 57 lid 3 zegt; het beroep is niet-ontvankelijk: artikel 67 zegt, dat degene die het verzuim niet hersteld heeft, ondanks uitnodiging, in zijn beroep niet ontvankelijk verklaard kan worden.

Nu de wet een duidelijk verschillend systeem volgt, is het niet onverklaarbaar, dat met betrekking tot verzuimen griffierecht te betalen, een wat strenger systeem van hantering der niet-ontvankelijkverklaring wordt gevolgd.

In zijn oudere jurisprudentie huldigde de centrale raad van beroep de opvatting, dat verzet niet kon dienen tot verzuimherstel. Als gevolg hiervan leidde een verzuimherstel, dat tegelijk met de indiening van het verzetschrift plaats vond, niet tot een voor de betrokkene gunstig resultaat (zie b.v. 28-4-1938, a.w. 1938/K 7, a.r.b. 1938,637). Later werd evenwel een milder standpunt ingenomen en genoeg genomen met herstel van verzuimen tegelijk met het verzetschrift (zie 3-2-1948, a.w. 1947/B 50 en 51, a.r.b. 1948, 324; deze zaak betrof evenwel niet het griffierecht).

Heeft het ambtenarengerecht te Roermond de wet derhalve aan zijn zijde, dit neemt niet weg, dat het ook anders had gekund. Het is in eerste instantie de voorzitter die bepaalt wanneer het moment van constatering van verzuim griffierecht te betalen aangebroken is. Ook na uitnodiging kan hij in termijnoverschrijding berusten en als het ware stilzwijgend de termijn waarbinnen gelegenheid bestaat het verzuim te herstellen, verlengen. Hij kan bovendien met overmachtssituaties rekening houden (zie b.v. c.r. 10-8-1944, a.w. 1944/K 7, a.r.b. 1945, 207, betreffende een te Veenhuizen gedetineerde; zie voorts b.v. m.r.t. 1957,558).

In zijn redengeving gaat het a.g. er van uit, dat hem met betrekking tot de beschikking van zijn voorzitter twee toetsingsgronden ter beschikking staan, te weten; 1e het niet berusten van die beschikking op een juiste, feitelijke grondslag, en 2e het niet in overeenstemming zijn van die beschikking met de redelijkheid.

Als primaire toetsingsgrond zou m.i. in aanmerking komen, of de beschikking is gegeven in overeenstemming met de terzake toepasselijke algemeen verbindende voorschriften. De eerst door het a.g. genoemde grond is uiteraard niet onjuist, al kan hij begrepen worden onder een juiste wetstoepassing, aangezien de wet op een bepaalde feitelijke situatie moet worden toegepast.

De tweede grond van het a.g. — overeenstemming met de redelijkheid — kan m.i. niet worden aanvaard. Het aantalgevallen, waarin de rechter direct aan de redelijkheid kan toetsen, is uiterst beperkt; als regel is dit slechts dan aanwezig, wanneer dit in de wetgeving uitdrukkelijk bepaald is (b.v. artikel

60 der Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering; zie c.r. 8-1-1973, WAO 1971/686, a.r.b. 1975, 47).

Gaat het om een beslissing, welke op een dusgenaamde vrije bevoegdheid berust, dan ware een toetsing aan de redelijkheid eerder denkbaar, hoewel de c.r. zulks steeds — en terecht — heeft afgewezen (zie b.v. 17-11-1965, a.w. 1965/B 18, a.r.b. 1966, 470 en Nuver, Schipper c.s. het burgerlijke ambtenarenrecht, III C 8). Iets geheel anders is een toetsing van een op een vrije bevoegdheid berustend besluit aan de vraag, of in redelijkheid tot dat besluit gekomen kon zijn.

Maar i.c. gaat het niet om een vrije bevoegdheid van de voorzitter van het a.g. of van het a.g.; artikel 57 lid 3 der Ambtenarenwet 1929 is een dwingende bepaling; het beroep is niet-ontvankelijk. Het komt mij daarom voor, dat een toetsing van de toepassing dezer bepaling aan de redelijkheid niet geoorloofd is. Wellicht bedoelt het a.g. het ook niet zo vergaand als in de tekst der overwegingen is gesteld, want verderop in de beschikking wordt overwogen met betrekking tot de beschikking van zijn voorzitter; „kon hij „toch alleszins redelijkerwijze concluderen“, hetgeen een redengeving is welke bij een marginale toetsing past.

En hier zou ook bij een imperatieve wettelijke bepaling als de onderwerpelijke wellicht enige speelruimte kunnen zitten. Immers, de grifvier nodigde uit binnen 8 dagen grifvierrecht te voldoen bij brief van 3 september 1975. 11 september d.a.v. was die termijn dus verstreken, zodat de voorzitter direct daarop zijn beschikking had kunnen nemen. Men kan zich nu indenken, dat als dit geschied ware en 13 september daarop het grifvierrecht werd ontvangen, het a.g. geredeneerd zou hebben, dat zijn voorzitter redelijkerwijze rekening had moeten houden met de soms trage overschrijving via de postgirodiens.

Hetgeen zojuist is aangevoerd doet tevens zien, dat een stellingname tegen een formele benadering, als i.c. door het a.g. is geschied, als tegenwerping toegevoegd kan krijgen, dat tenslotte niets de voorzitter had behoeven te belletten om veel eerder dan 30 september 1975 zijn beschikking te nemen.

Uit de weergave van de feiten in de beschikking, kan worden afgeleid, dat i.c. de gemachtigde van de ambtenaar het verzuim om tijdig grifvierrecht te voldoen had begaan. Dit kan de betrokkene niet baten: verzuimen van een gemachtigde worden volgens vaste jurisprudentie aan de opdrachtgever toegerekend (zie b.v. c.r. 24-12-1936, a.w. 1936/K 66, a.r.b. 1937, 196).

Met de onderhavige casus bevinden wij ons op het terrein van de dwingende wettelijke bepalingen en daarbij is aan de orde de vraag, of en zo ja in hoeverre de rechter de vrijheid heeft een dergelijke bepaling buiten toepassing te laten. Dit is uiteraard een onderwerp, dat zich voor een zeer uitgebreide behandeling leent. Thans moge worden volstaan met een verwijzing naar een tweetal uitspraken van de c.r. voorzien van een noot van Van der Horst (24-11-1971, a.w. 1971/B 23, a.r.b. 1972, 269 en 23-3-1972, a.b.p. 1971/19, a.r.b. 1972, 270).

De ambtenarenzaak betref de terugbetalingsverplichting van een van de

gemeente ontvangen studiekostentoeelage, zulks wegens het verlaten van de dienst binnen het in de desbetreffende regeling genoemde tijdvak. Doordat de ambtenaar per abuis een exemplaar van de oude studietoelage-regeling had ontvangen, ingevolge welke onder de gegeven omstandigheden geen verplichting tot terugbetaling bestond, oordeelde de c.r., dat op grond van het algemeen rechtsbeginsel der rechtszekerheid de gemeentegeen uitvoering mocht geven aan de nieuwe, op zich zelf beschouwd ook t.a.v. de betrokkene als algemeen verbindend voorschrift aan te merken, studiekostenregeling.

In de pensioenzaak ging het om vanwege het pensioenfonds verstrekte onjuiste inlichtingen, waaraan de ambtenaar bepaalde verwachtingen ontleend had. De c.r. zag hier geen aanleiding het pensioenfonds te verplichten om t.a.v. betrokkene een besluit te nemen, dat in strijd was met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften (de c.r. wees wel op de mogelijkheid de betrokkene een schadevergoeding te verlenen).

Van der Horst constateert in zijn noot bij beide uitspraken, dat hier door twee verschillende kamers van de c.r. een tegenstrijdig standpunt werd ingenomen. M.i. kan gesteld worden, dat hier van enige tegenstrijdigheid geen sprake is. Immers, in de zaak van de studietoelage ging het om een algemeen verbindend voorschrift, dat inhield, dat de ambtenaar bij dienstverlating in in die regeling voorziene gevallen verplicht was de ontvangen toelage terug te betalen. Een dergelijke bepaling geeft het betrokken administratief orgaan de vrijheid desgewenst van een terugvordering af te zien. Het al dan niet gebruik maken van die vrijheid geeft de rechter een mogelijkheid tot marginale toetsing. In de pensioenzaak zou bij vernietiging van het bestreden besluit de administratie de opdracht moeten worden verleend om een besluit te nemen in strijd met hetgeen in de wet was geregeld en dat is een geheel andere situatie. Vergelijking van de bedoelde twee uitspraken en constatering, dat ze met elkander strijden, gaat daarom niet op.

E.H. N.

Centrale Raad van Beroep

9 april 1976

Voorzitter: Mr. W.H. Schipper; Leden: Mrs. W.G. Kloos en jhr. C.C. van Lidth de Jeude (plv.)

(Ambtenarenwet 1929 artikel 24)

UITSpraak

in het geding tussen: P., wonende te M., eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

Het beroep tegen het besluit van de minister, houdende een weigering om eiser op een vroeger tijdstip voor bevordering in beschouwing te nemen, is niet-ontvankelijk. Dat besluit was er wel een in de zin van artikel 13 der Ambtenarenwet 1929, maar voor een besluit inzake bevordering slechts door de

Kroon kan worden genomen, is het beroep op grond van artikel 24 der Ambtenarenwet 1929 niet-ontvankelijk.

I. Ontstaan en loop van het geding

Verwezen zij naar rubriek I van de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage d.d. 7 april 1975, waarbij eiser niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen. Op de in het beroepschrift aangevoerde gronden heeft hij de Raad verzocht om met vernietiging van de gemelde uitspraak en van het bestreden besluit, alsnog te beslissen dat het hem mogelijk wordt gemaakt – bij normale dienstverrichting – alsnog de rang van majoor te bereiken.

Gedaagde heeft bij contra-memorije de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te bevestigen dan wel het beroep ongegrond te verklaren.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 19 maart 1976, waar eiser in persoon is verschenen en waar voor gedaagde is opgetreden O.A. Buirma, luitenant-kolonel der Koninklijke Luchtmacht, wonende te Rijswijk (Z.H.).

II. Motivering

De Raad heeft in dit geding eerst te onderzoeken, of eiser door de eerste rechter terecht niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep.

Dit beroep was gericht tegen het naar 's Raads oordeel wel als een besluit in de zin van artikel 3 der Ambtenarenwet 1929 aan te merken besluit van gedaagde, houdende een weigering om eiser op een vroeger tijdstip dan vermeld in de brief van 15 februari 1974 voor bevordering in beschouwing te nemen alsmede een weigering om hem te garanderen, dat hij in ieder geval voor een bevordering tot majoor in beschouwing zal worden genomen.

Een besluit terzake van een bevordering als in kwestie kan gelet op artikel 90 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren slechts door de Kroon worden genomen.

Dit brengt volgens constante jurisprudentie van de Raad mede dat een ambtenaar door een besluit van een ander orgaan dan de Kroon betreffende een voordracht tot bevordering – en a fortiori dooi een besluit betreffende het in beschouwing nemen van bevordering dan wel het garanderen dat hij in beschouwing zal worden genomen – niet, althans niet rechtstreeks, in zijn belang wordt getroffen.

Daaraan kan niet afdoen, dat aan een besluit van de Kroon tot bevordering c.q. om niet te bevorderen in de regel onder meer een voordracht van gedaagde voorafgaat, aangezien aan een dergelijke voordracht slechts een voorbereidend karakter kan worden toegekend, hetgeen te meer geldt voor de onderhavige beslissing.

Hieruit volgt, dat eiser op grond van het bepaalde in artikel 24, lid 1 der

Ambtenarenwet terecht niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep, zodat de aangevallen uitspraak voor bevestiging in aanmerking komt.

De Raad wil niet verzuimen – ten overvloede – op te merken dat hij eveneens deelt het oordeel van de eerste rechter (ook ten overvloede gegeven) aangaande de materiële kwestie welke eiser aan de orde heeft willen stellen.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak.

Centrale Raad van Beroep

9 april 1976

Voorzitter: Mr. W.H. Schipper; *Leden:* Mrs. W.G. Kloos en Jhr. C.C. van Lidth de Jeude (plv.)

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren artikel 48)

UITSPRAAK

in het geding tussen:

de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, eiser, en P., wonende te C., gedaagde.

Eiser kon in redelijkheid tot het besluit komen gedaagde blijvend voor bevordering voorbij te gaan.

De brief van eiser, dat gedaagde nog gedurende drie jaren voor bevordering in beschouwing zou worden genomen hield niet in het scheppen van een nieuwe beoordelingsperiode van drie jaren. Bij de beoordeling mocht redelijkerwijs worden gelet op gedaagdes geschiktheid voor een functie bij de parate eenheden.

1. Ontstaan en loop van het geding

Op 7 december 1970 zond eiser aan gedaagde, kapitein van speciale diensten der infanterie, een brief van de volgende inhoud:

„Hierbij deel ik u mede, dat bij de bevordering tot majoor, welke per „1 november 1970 heeft plaatsgevonden, de keuze niet op u is gevallen, „hoewel u – gezien uw ouderdom in uw rang – voor een zodanige be- „vordering in aanmerking had kunnen komen.

„Dit houdt evenwel niet in dat u thans blijvend voor bevordering bent „voorbijgegaan. Wel is uw bevorderingsmogelijkheid van beperkte duur; „zij staat gerekend van vorengenoemde datum gedurende een periode van „precies drie jaren, derhalve tot 1 november 1973, voor u open.

„Op laatstgenoemde datum zult u (uiteraard voor zover binnen voren-

„bedoelde periode te uwen aanzien nog geen bevordering heeft plaatsge-
„vonden) bij alsnog gebleken geschiktheid en indien u ook aan de overige
„terzake gestelde eisen voldoet, bij Hare Majesteit de Koningin voor be-
„vordering met ingang van die datum in aanmerking worden gebracht.

„Blijkt u op dat moment de geschiktheid voor bevordering niet te bezit-
„ten, dan zal Hare Majesteit de Koningin in overweging worden gegeven
„machtiging te verlenen u mede te delen, dat u in de omstandigheid bent
„komen te verkeren dat u voor bevordering bent voorbijgegaan en daar-
„voor niet meer in aanmerking komt”.

Bij brief van 11 juni 1974 deelde eiser aan gedaagde onder meer het volgende mede:

„Hierbij deel ik u mede, dat Hare Majesteit de Koningin bij kabinets-
„rescript d.d. 24 januari 1974, nr. 80, heeft doen kennen, dat u blijvend
„voor bevordering bent voorbijgegaan, zulks te rekenen van 1 november
„1973.

„Bij vorengenoemd kabinetsrescript heeft Hare Majesteit tevens mach-
„tiging verleend u met bovengenoemde beslissing, alsmede met de redenen
„welke daartoe hebben geleid, in kennis te stellen.

„Deze beslissing is gegrond op de overweging dat u op 1 november 1973
„gedurende precies 3 jaren voor bevordering bent voorbijgegaan.”

Tegen het in laatstgenoemde brief gestelde heeft gedaagde beroep inge-
steld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht bij uit-
spraak van 12 juni 1975 het bestreden besluit heeft nietig verklaard met
bepaling dat een nader besluit zal worden genomen met inachtneming van
die uitspraak.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen en heeft op de in het
aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden de Raad verzocht de aan-
gevallen uitspraak te vernietigen en het beroep van gedaagde ongegrond
te verklaren.

Mr. C.L. Wieringa, advocaat en procureur te Utrecht, heeft bij contra-
memorie de Raad verzocht de aangevallen uitspraak, zo nodig met aan-
vulling der gronden, te bevestigen en te verstaan dat gedaagde alsnog voor
bevordering tot majoor der infanterie per 1 november 1973 worde voor-
gedragen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 19 maart 1976, waar voor
eiser is opgetreden **Mr. R.M.R. van der Heide**, luitenant-kolonel van de
militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage en waar gedaagde is
verschenen in persoon, bijgestaan door **Mr. Wieringa** voornoemd. Door
partijen zijn ter zitting nog stukken overlegd.

II. Motivering

De eerste rechter is op de in de aangevallen uitspraak vermelde gronden
tot het oordeel gekomen dat, gelet op de aangelegde maatstaven, aan de
hand van de gebezigde bescheiden niet in redelijkheid tot het bestreden be-
sluit kon worden gekomen en dat dit besluit derhalve niet in stand kan

blijven.

Dienaangaande overweegt de Raad dat ingevolge artikel 48 der Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren de bevordering tot een hoofd-officiersrang bij de landmacht door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte officieren geschiedt. De Kroon is in beginsel in haar keuze uit de meest geschikte officieren vrij, ook voor wat betreft de maatstaven die daarbij worden aangelegd en de bescheiden, welke daarbij in aanmerking worden genomen alvorens de keuze te maken. Hieruit volgt dat de ambtenarenrechter zich in gevallen als het onderhavige dient te beperken tot de vraag of gezegd moet worden dat de Kroon bij afweging van alle betrokken belangen in redelijkheid niet tot het onderhavige besluit heeft kunnen geraken dan wel anderszins heeft gehandeld in strijd met een algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Voor wat betreft het in eisers brief van 11 juni 1974 (tevens) vervatte besluit om gedaagde niet per 1 november 1973 te bevorderen tot majoor kan de Raad het oordeel van de eerste rechter dat in de in dit geding overgelegde bescheiden onvoldoende steun te vinden is voor eisers oordeel dat gedaagde niet geacht kan worden te voldoen aan het tweede gedeelte van de zogenaamde keuzenorm niet onderschrijven.

Voor zover uit de overwegingen van de aangevallen uitspraak zou moeten worden afgeleid dat de eerste rechter uitsluitend beoordelingen, die betrekking hebben op het tijdvak 1 november 1970 tot 1 november 1973 in aanmerking heeft genomen verenigt de Raad zich met eiseres stelling dat zijn brief van 7 december 1970 niet inhield het scheppen van een nieuwe beoordelingsperiode van 3 jaren los van de beoordelingslijsten en verdere bescheiden, die betrekking hebben op de overige door gedaagde in de rang van kapitein doorgebrachte jaren. Het daaromtrent namens eiser ter zitting aangevoerde onderschrijft de Raad.

De eerste rechter heeft gemeend als vaststaand te mogen aannemen dat het karakter en de instelling van de beoordelaar, die de beoordelingslijsten omtrent gedaagde over de tijdvakken 1 juli 1970 tot 26 januari 1971 en 26 januari 1971 tot 18 januari 1972 opmaakte, nog al verschilden van die van gedaagde.

Aangenomen dat dit het geval was en dat de mening van deze beoordelaar dat gedaagde zijn plafond had bereikt (mede) in dit licht moet worden gezien, dan kan naar 's Raads oordeel evenwel toch niet worden gezegd dat — bij buiten beschouwing lating van evengenoemde beoordelingslijsten en die van dezelfde beoordelaar over een drietal eerdere tijdvakken — eiser niet in redelijkheid tot zijn eerderevermelde besluit kon komen. Naar 's Raads oordeel heeft eiser in dit verband terecht gewezen op de feiten en omstandigheden als vermeld onder de punten 1 tot en met 3 op de pagina's 3 en 4 van het aanvullend beroepschrift. Daarbij neemt de Raad voorts onder meer in aanmerking dat in de overige beoordelingsbescheiden omtrent gedaagde in de rang van kapitein op meerdere plaatsen blijkt van

aarzeling omtrent zijn geschiktheid voor een hogere rang dan wel van feiten en omstandigheden, die tot een dergelijke aarzeling kunnen leiden.

Van de zijde van eiser is sterk de nadruk gelegd op het in de keuzenorm vervatte criterium van geschiktheid voor een functie in de naasthogere rang in eerste instantie bij de parate eenheden.

Daargelaten welk gewicht dit criterium in het algemeen heeft, eiser kon dit criterium in gedaagdes geval redelijkerwijs bij zijn besluitvorming in aanmerking nemen en daarbij tot het oordeel komen dat op grond van de diverse bescheiden niet tot een geschiktheid van gedaagde voor een dergelijke functie kon worden geconcludeerd.

Ten aanzien van evenvermeld criterium verwerpt de Raad gedaagdes grief dat hier sprake is van een ex post-eis. Gedaagde kon weten dat dit criterium een onderdeel van de keuzenorm is. Gedaagdes stelling dat een alsnog plaatsen bij een parate eenheid in zijn geval – mede ook gelet op zijn leeftijd – dwaas zou zijn omdat hij als commandant Staf- en Verzorgingscompagnie P.M.C./G.C.U. tevens kazernecommandant de juiste man op de juiste plaats was, is in dit verband niet relevant aangezien dit niet kan medebrengen dat eiser niet mocht toetsen aan evenvermeld criterium.

Het overigens namens gedaagde aangevoerde heeft de Raad met betrekking tot het vorenstaande niet tot een ander oordeel kunnen leiden.

De Raad is tenslotte van oordeel dat tevens in redelijkheid tot het besluit kon worden gekomen gedaagde blijvend voor bevordering voorbij te gaan, zulks te rekenen van 1 november 1973. Aan de Raad is met name niet gebleken van voldoende relevante feiten en omstandigheden, die zouden kunnen leiden tot de conclusie dat gedaagde – in afwijking van het ten aanzien van anderen gevoerde beleid – nogmaals voor bevordering in beschouwing zou moeten worden genomen.

Het vorenoverwogene leidt er toe dat de aangevallen uitspraak moet worden vernietigd en dat het door gedaagde ingestelde beroep alsnog ongegrond moet worden verklaard.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak;

Verklaart het door gedaagde ingestelde beroep alsnog ongegrond.

NASCHRIFT

Vergelijk de in M.R.T. 1976, blz. 185 gepubliceerde uitspraak van het a.g. 's-Gravenhage.

In een uitspraak van 28 mei 1976 heeft de c.r. de opvatting van het a.g. inzake de ontvankelijkheid van het beroep niet overgenomen. Wij hopen deze uitspraak in een volgend nr. te publiceren en vergezeld te doen gaan van een uitvoerig onderschrift.

E.H.N.

WETGEVING

Ambtenarenwet

Bij de wet van 2 juni 1976 zijn enkele wijzigingen in de Ambtenarenwet aangebracht, welke in hoofdzaak ten doel hebben de bestaande, en nog steeds toenemende, achterstand op te lossen.

In het voetspoor van de bestaande artikelen 68 en 69 die de voorzitter de bevoegdheid geven een reeds aanstonds blijkende (kennelijke) niet-ontvankelijkheid of ongegrondheid uit te spreken, met geen ander beroep dan het beroep op de voltallige kamer van het college, zijn thans ingelast de artikelen 101a en 101b, waarvan wij de tekst hieronder laten volgen.

Artikel 101a

1. Indien de voorzitter na de voltooiing van de schriftelijke behandeling, dan wel na de voltooiing van de schriftelijke behandeling en het voorbereidend onderzoek, van oordeel is dat voldoende grondslag is verkregen voor een beslissing van het geschil kan hij bij met redenen ontklede beschikking het beroep niet-ontvankelijk of ongegrond verklaren, dan wel gegrond met zodanige nadere beslissing als nodig is.

2. De beschikking wordt door de voorzitter in het openbaar uitgesproken in tegenwoordigheid van de griffier.

3. De griffier doet binnen drie dagen afschrift van de beschikking aan de partijen toekomen.

Artikel 101b

1. Tegen de beschikking, in het vorige artikel vermeld, kunnen de partijen binnen dertig dagen na de dagtekening van verzending van het afschrift der beschikking verzet doen bij het gerecht. De artikelen 60, derde en vierde lid, en 66, tweede lid, zijn van overeenkomstige toepassing.

2. De griffier kan een partij op haar verzoek in de gelegenheid stellen vóór het einde van de verzetstermijn de gedingstukken ter griffie in te zien. De griffier bepaalt het tijdstip van de inzage. Artikel 87, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.

3. Het verzet wordt schriftelijk gedaan. De artikelen 63, 64 en 66, eerste lid, zijn van overeenkomstige toepassing.

4. De griffier tekent onverwijld de dag van ontvangst aan op het verzetschrift. Desverlangd geeft hij aan de inzender kennis van de ontvangst.

5. Het gerecht kan het verzet bij beschikking niet-ontvankelijk verklaren.

6. De beschikking tot niet-ontvankelijkverklaring van een verzet is met redenen ontkleed. Het tweede en derde lid van artikel 68 zijn op de beschikking van toepassing. Tegen deze beschikking staat geen rechtsmiddel open.

7. Tenzij het gerecht het verzet niet-ontvankelijk verklaart, vervalt de beschikking en wordt de gewone behandeling van het beroep hervat. De griffier deelt dit zo spoedig mogelijk mede aan degene die het verzet heeft gedaan, en zendt, onder het doen van gelijke mededeling, een afschrift van het verzetschrift aan de andere partij.

Dit voorschrift kan tot een aanmerkelijke versnelling — maar alleen van eenvoudige zaken leiden.

Aanvankelijk hield het wetsvoorstel slechts de mogelijkheid in om niet-ontvankelijk of ongegrond te verklaren. In de wet is deze processuele discriminatie opgeheven: de voorzitter kan nu de vordering hetzij toewijzen, hetzij afwijzen.

Gebleven is de niet zo erg gelukkige figuur van beroep op de voltallige kamer van hetzelfde gerecht (gewoonlijk voorgezeten door dezelfde voorzitter) in plaats van, zoals toch in ons rechtssysteem gebruikelijk, een beroep op een ander (hoger) college. Er zou toch niet zoveel bezwaar tegen zijn, beroep toe te laten bij de Centrale Raad van Beroep, met de bevoegdheid aan de voorzitter van die Raad om het beroep te behandelen. Voor de justitiabelen zou dat, naar mijn oordeel, een bevredigender oplossing zijn geweest.

Op grond van artikel 108 AW, inhoudende dat de behandeling in hoger beroep (behalve hier niet *terzake* doende verschillen) geschiedt als in eerste aanleg en op grond van het feit dat de artikelen 101a en 101b staan in de afdeling II van de wet, waarvan het opschrift luidt „van het gewoon „geding in eersten aanleg“, moet worden aangenomen dat deze versnelde behandeling ook van toepassing is voor de procedure voor de Centrale Raad van Beroep: zowel wanneer die Raad uitspraak doet in hoger beroep van een uitspraak van een Ambtenarengerecht, alsook wanneer die Raad recht doet in eerste en laatste aanleg op de voet van artikel 3(2) A.W.

Tenslotte is door de nieuwe wet de regeling van de inzage van de stukken verbeterd. Verwezen wordt naar de hieronder afgedrukte nieuwe tekst van artikel 87.

Artikel 87

1. Vóór de behandeling van het geding ter terechtzitting worden alle daarop betrekking hebbende stukken, dan wel gewaarmerkte afschriften daarvan:

a. op door de voorzitter te bepalen voet, ter inzage gezonden aan de leden die voor de behandeling zullen zitting nemen;

b. gedurende ten minste zes dagen ~~ter~~ griffie of, indien de terechtzitting buiten de standplaats wordt gehouden, in het gerechtsgebouw of gemeentehuis ter zittingsplaats nedergelegd ter kosteloze inzage van belanghebbenden.

2. De nederlegging wordt door de griffier tijdig ter kennis gebracht van de partijen. De in ~~het~~ eerstelid onder b genoemde termijn wordt aldus bepaald, dat ten minste acht dagen liggen tussen de laatste dag van die termijn en de dag der terechtzitting.

3. De griffier kan een partij op haar verzoek in de gelegenheid stellen vóór de inzage-termijn de dan aanwezig of na de inzage-termijn de ter inzage gelegde en — zo deze er zijn — de na die termijn overgelegde gedingstukken ter griffie in te zien. De griffier bepaalt het tijdstip van inzage, dat — zo inzage gevraagd wordt na de uitspraak — vóór het einde van de termijn voor hoger beroep moet worden gesteld.

4. De voorzitter kan in het belang van de geestelijke of lichamelijke gezondheid van de betrokken persoon, al dan niet op verzoek van het betrokken orgaan, bepalen, dat het inzien van geneeskundigerapporten niet wordt toegestaan aan een bepaalde belanghebbende persoonlijk, maar uitsluitend aan een gemachtigde, die hetzij arts, hetzij advocaat of procureur is, dan wel van de voorzitter bijzondere toestemming heeft verkregen.

5. De belanghebbenden kunnen ter plaatse kosteloos afschrift nemen van de ter inzage gegeven stukken of daarvan afschrift bekomen overeenkomstig het bijen krachtens de Wet tarieven in strafzaken bepaalde. Het voorgaande lid is van overeenkomstige toepassing.

Te vervullen is de vacature,
ontstaan door defungeren
van Mr R. Prins, van

Raadsheer (plv.)

in het Gerechtshof te
's-Gravenhage, te belasten
met de taak van president
van het Hoog Militair
Gerechtshof.

Het aan de functie verbonden
salaris bedraagt
f 132.697,— + f388,— p.j.

Sollicitatietermijn sluit 6 november 1976.

Gegadigden wordt verzocht hun aan Hare Majesteit de Koningin
gerichte rekest te zenden aan de Minister van Justitie,
Hoofdafdeling Rechterlijke Organisatie.

Postadres: Plein 2b, 's-Gravenhage

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Kapitein van de Verbindingsdienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. B. B. *Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *S. W. P. C. Braunius*, Kapitein-Luitenant ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 285,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplareii-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

AANGEBODEN:

M.R.T. 1946 t/m 1974,

gedeeltelijk ingebonden (van jaargang 1965 mankeert aflevering 8).

Prijs f 100.—.

Mr. *J. H. Bijl de Vroe*, Vrijburglaan 28, Overveen (tel. 023-265033)

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXIX
november/december 1976

Aflevering

10

INHOUD

Bijdragen

- Dr. A. Plate, De uitspraak van het Europees Hof en de vrijheid van meningsuiting binnen de Krijgsmacht. 577
- Dr. C. H. F. Simons, Enkele grepen uit de geschiedenis betreffende de totstandkoming van de militaire wetgeving van 1814 in het bijzonder met betrekking tot de rechtspleging bij de zeemacht, zomede uit de inhoud van die wetgeving 586

Strafrechtspraak

- Dierenmishandeling, door zonder redelijk doel met een luchtbuks op een hond te schieten en deze te verwonden (W.Sr. art. 254) 603
- Aangewezen zijnde om wachtdienst te verrichten, tijdens consignatie het kamp tersluik verlaten en zich opzettelijk tijdelijk aan de vervulling van dienstverplichtingen onttrokken (W.M.Sr. art. 129,131) Naschrift W.H.V. 605
- Uit het Slot-Theater te Celle een antieke vaas weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening. (W.Sr. art. 310) 609
- Tenlastegelegde diefstal van een vaas uit het Slot-Theater te Celle niet bewezen. Oplegging van krijgstuchtelijke straf wegens zich in het buitenland als Nederlands militair misdragen. (W.K. art. 2 en 58) 611

Tuchtrechtspraak

- Als dpl. kanonnier de kazerne zonder toestemming gedurende ca. 20 uur verlaten en een en ander eerst met een leugenachtig verhaal geprobeerd te verdoezelen, terzake waarvan de klager een straf van 6 dagen licht arrest was opgelegd.
Beklagmeerdere: Beklag ongegrond. Het bezwaar dat klager had opgeworpen dat in de strafreden was opgenomen het onwaarheid-spreken verworpen. Zodanig gedrag is in strijd met de krijgstucht.
HMG: Beklagbeschikking bevestigd. Naschrift C. 613

Administratieve rechtspraak

- Tegen een beleidslijn gevolgd bij bevorderen van specialisten is geen beroep mogelijk. Geen besluit waardoor eiser rechtstreeks in zijn belang is getroffen. Naschrift E.H.N. 618
- De verplichting tot terugbetaling van teveel uitgekeerd pensioen kan i.c. slechts gedeeltelijk worden aanvaard, nl. in zoverre bij eiseres twijfel bestond of haar het bedrag wel toekwam. Afweging tegenover elkander van het algemeen rechtsbeginsel der rechtszekerheid en het in art. 1395 BW neergelegde beginsel. (art. 1395 B.W.) 621

Wetgeving

- Verenigingen volgens het nieuwe Burgerlijk Wetboek 627

Opmerkingen en mededelingen

- Aankondiging publikatie perscommuniqué van de Griffier van het Europees Hof voor de rechten van de Mens te Straatsburg en van de analyse van die uitspraak door het Ministerie van Defensie 628

Registers

- Jaarregisters 1976 629

BIJDRAGEN

De uitspraak van het Europese Hof¹⁾ en de vrijheid van meningsuiting **binnen** de Krijgsmacht²⁾)

door

DR. A. PLATE

Sommige artikelen van het Europese verdrag³⁾ garanderen, in het eerste lid, een recht dat vervolgens in het tweede lid aanzienlijk wordt ingekort. Zo is het ook met de vrijheid van meningsuiting, art. 10. De straffen, in 1971 door het H.M.G. aan de dienstplichtige militairen Dona en Schul opgelegd wegens hun aandeel in de publikatie van een artikeltje in „Alarm”, een afdelingsblaadje van de V.V.D.M., konden dan ook met een beroep op het 2e lid van art. 10 worden gerechtvaardigd⁴⁾. Volgens de bepalingen van dit lid kan de vrijheid van meningsuiting „worden „onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, **bepalingen** „of sancties, welke bij de wet worden voorzien, en die in een demo- „**cratische** samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, „territoriale onschendbaarheid of openbare veiligheid, de bescherming „van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de be- „**scherming** van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van „de goede naam of de rechten van anderen. . . .”

Nadat het Hof had vastgesteld dat art. 10 lid 1 „**ontegengelijk**” was geschonden moest het derhalve eerst een wettelijke grondslag zoeken voor de aan Dona en Schul opgelegde sancties. Het Hof achtte deze aanwezig in art. 2 sub 2, de inmiddels vervallen artikelen 5, 18 en 19, alsmede art. 37 W.K. juncto art. 147 W.M.Sr. Het diende vervolgens de van regeringswege geponeerde stelling te onderzoeken dat de opgelegde sancties noodzakelijk waren „**in een democratische samenleving**”, „voor de „bescherming van de openbare orde”. Hier wijkt de Nederlandse ver-

1) De uitspraak van het Europese Hof voor de rechten van de mens te Straatsburg - hierna verder het Hof te noemen - van 8 juni 1976 inzake 5 Nederlandse dienstplichtige militairen, gepubliceerd o.m. in M.R.T. LXIX (1976) 385.

2) De door Mr. G. Lammers en Mr. Drs. A. J. Modderkolk in het M.R.T. in 1974 en 1975 gevoerde discussie houdt zich met name bezig met de vrijheid van meningsuiting binnen de krijgsmacht onder art. 7 Grondwet en het Reglement op de krijgsmacht. Deze problematiek blijft hier buiten beschouwing.

3) Het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, hierna het verdrag te noemen.

4) De beschikking van het H.M.G. inzake Schul is gepubliceerd in M.R.T. 1972, 39 en Ars Aequi 1972, 472 met noot P. J. Boukema. De beschikking van Dona is bijna woordelijk gelijk aan die van Schul.

taling van het verdrag af van de authentieke Engelse en Franse teksten die onderling trouwens ook verschillen. De zinsnede „voor de bescherming van de openbare orde” in art. 10 lid 2 luidt respectievelijk „for the prevention of disorder” en „à la défense de l'ordre”.

Het Hof volgde de mening van de Regering en Commissie dat hier niet slechts „public order” is bedoeld maar ook de orde die binnen een bepaalde groep in de maatschappij moet heersen. Dona en Schul hadden gesteld dat de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten één geheel vormden en beriepen zich daarbij op de Franse tekst van het verdrag die inderdaad luidt „à la défense de l'ordre et à la prévention du crime”. Het Hof volgde echter de Engelse tekst die beide begrippen duidelijk scheidt met het woordje „or”⁵⁾.

Ook onze Hoge Raad heeft beide begrippen vroeger al gescheiden. In strijd met de openbare orde achtte de Hoge Raad de verkoop van bidprentjes op zondag, verboden bij de Winkelsluitingswet⁶⁾, een demonstratie zonder de volgens de Alg. Politieverordening Amsterdam vereiste toestemming⁷⁾ en reclameborden langs de openbare weg, verboden bij de Zeeuwse Landschapsverordening⁸⁾. Het verbieden van deze activiteiten achtte de Hoge Raad derhalve een geoorloofde inbreuk op de meningsvrijheid.

In een arrest van 1967 geeft de Hoge Raad zijn uitleg van de zinsnede „de bescherming van de openbare orde” en komt tot een soortgelijke conclusie als het Hof nu, namelijk dat „daarmee wordt bedoeld op maatregelen nodig ter voorkoming van een toestand van wanorde”⁹⁾.

Het Hof moest derhalve beslissen of de inbreuk op de vrijheid van meningsuiting van Dona en Schul wel „noodzakelijk in een democratische „samenleving” was „ter voorkoming van wanorde”. In par. 100–101 redeneerde het Hof als volgt :

„100. Natuurlijk geldt de bij artikel 10 gewaarborgde vrijheid van meningsuiting zowel voor militairen als voor andere personen onder de rechtsmacht van de verdragsluitende Staten. Men kan zich echter nauwelijks voorstellen dat een leger behoorlijk kan functioneren zonder wettelijke regels, bestemd om militairen te beletten de krijgstucht te ondermijnen, met name door geschriften. Artikel 147 W.M.Sr. (zie par. 43 hierboven) vloeit voort uit deze rechtmatige eis en is op zichzelf niet in strijd met artikel 10 van het verdrag.

5) De zinsnede uit de officiële Nederlandse vertaling: „. . . de bescherming van de „openbare orde en . . .” zal derhalve voortaan gelezen moeten worden als „. . . het „voorkomen van wanorde of . . .”.

6) H.R. 18 april 1961, N.J. 1961, 273.

7) H.R. 30 mei 1967, N.J. 1968, 5.

8) H.R. 18 januari 1972, N.J. 1972, 193.

9) H.R. 24 januari 1967, N.J. 1967, 273.

„Het lijkt geen twijfel dat het Hof de bevoegdheid heeft in het licht van het verdrag na te gaan op welke wijze het interne recht in Nederland op de onderhavige zaak werd toegepast, maar het dient in dit opzicht noch de bijzondere aard van het militaire leven (par. 54 slot, hierboven vermeld), de specifieke „plichten“ en „verantwoordelijkheid, heden“ van de leden van de strijdkrachten, noch de beoordelingsvrijheid welke bij artikel 10 lid 2, evenals bij artikel 8 lid 2, aan de verdragssluitende Staten wordt gelaten, buiten acht te laten (uitspraak De Wilde, Ooms en Versyp van 18 juni 1971, Serie A nr. 12, blz. 38, par. 93, en uitspraak Golder van 21 februari 1975, Serie A nr. 18, blz. 22).

„101. Het Hof constateert dat de verzoekers, op een tijdstip waarop een zekere spanning in de kazerne van Ermelo heerste, hebben meegeerkt aan de uitgave en verspreiding aldaar van een geschrift, waarvan de relevante uittreksels hierboven in paragraaf 43 en 51 zijn weergegeven. In deze omstandigheden heeft het Hoog Militair Gerechtshof gegronde redenen kunnen hebben voor het oordeel dat zij getracht hadden de „krijgstucht te ondermijnen en dat het voor de bescherming van de orde „nodig was hen de straf op te leggen die zij hebben gekregen. Het ging „er dus niet om hen hun vrijheid van meningsuiting te ontnemen, maar „uitsluitend het misbruik te straffen dat zij gemaakt hadden in de uitoefening van deze vrijheid. Derhalve blijkt niet dat de beslissing van „het Hof inbreuk maakt op artikel 10 lid 2.”¹⁰⁾

Het Hof oordeelde dus niet dat het H.M.G. gelijk had. Het oordeelde alleen dat het H.M.G. gelijk heeft kunnen hebben.

Terecht laat het Hof een zekere marge ter beoordeling van de nationale autoriteiten maar het is jammer dat het op zo een belangrijk en controversieel punt geen eigen mening heeft geformuleerd. Het Hof is immers géén cassatierechter die de feiten, zoals die door de lagere rechter zijn vastgesteld, niet nader behoeft te onderzoeken. Er ligt trouwens een zeer grondig feitenonderzoek aan de gehele uitspraak van het Hof ten grondslag dat op vele punten tot uiting komt. Men kan zich daarom afvragen waarom het Hof, na een zeer zuivere probleemstelling, geen eigen mening velde over de vraag of de aan Dona en Schul opgelegde sancties al dan niet noodzakelijk waren in een democratische samenleving ter voorkoming van wanorde. Of het Hof ook de strafmaat had moeten beoordelen laat ik in het midden. De aan Dona en Schul opgelegde straffen waren er zeker belangrijk genoeg voor. De aan elk van hen

¹⁰⁾ Een niet-authentieke vertaling in het Nederlands bestaat in opdracht van de griffier van het Hof. De uitspraak zelf werd in het Engels en Frans gegeven, de twee officiële talen van de Raad van Europa. Het Hof besliste dat de authentieke tekst van de uitspraak de Franse zou zijn. Dit doet wat merkwaardig aan aangezien partijen zich vrijwel steeds van het Engels hebben bediend (zie art. 27 van het Huishoudelijk reglement van het Hof).

opgelegde 3 maanden tuchtclassse lijkt immers wel zwaar in vergelijking met de zoveel lankmoediger straffen die het H.M.G. aan de drie andere dienstplichtige militairen had opgelegd¹¹⁾).

In zijn pleidooi voor het Hof vergeleek de advocaat van de vijf militairen, Mr. E. van der Schans uit Amsterdam, de straffen van Dona en Schul met andere straffen die door het H.M.G., wegens overtreding van art. 147 W.M.Sr., aan dienstplichtige militairen waren opgelegd in de periode 1971 – 1973 maar waarbij steeds de strafrechtelijke procedure en niet de tuchtrechtelijke procedure, zoals bij Dona en Schul, was gevolgd. Steeds waren geldboetes gegeven die varieerden van f 100 tot f 250. Slechts in één geval – het betrof zeven hoofdbestuursleden van de V.V.D.M. – had het H.M.G. militaire detentie opgelegd waarvoor echter gedeeltelijk gratie was verleend¹²⁾. Mr. Van der Schans concludeerde hieruit dat de aan Dona en Schul opgelegde straffen disproportioneel waren. Hieruit zou dan schending van art. 10 juncto art. 14 van het verdrag volgen¹³⁾.

Het Hof¹⁴⁾ antwoordde hier echter op:

„. . . dat het in principe niet zijn taak is een vergelijking te maken tussen de verschillende beslissingen welke, zelfs in op het eerste gezicht „overeenkomende zaken, werden genomen door nationale rechters, „wier onafhankelijkheid zowel door het Hof als door de verdragsluitende „Staten geëerbiedigd dient te worden. Een dergelijke beslissing zou in „feite een discriminatoir karakter kunnen hebben wannneer zij zozeer „van andere afweek dat van een rechtsweigering of van een duidelijk „misbruik zou kunnen worden gesproken, maar de aan het Hof ver- „streckte inlichtingen staan een dergelijke constatering niet toe.”

Ook was schending van het discriminatieverbod van art. 14 gesteld

¹¹⁾ Engel: 2 dagen streng arrest wegens het negeren van een verbod en twee eerder opgelegde arreststraffen, De Wit: 12 dagen verzwaard arrest wegens het op onverantwoordelijke wijze rijden met een jeep op ruw terrein na al vaker te zijn gewaarschuwd voor ondisciplinair gedrag, Van der Wiel: 4 dagen licht arrest wegens het te laat terugkeren van bewegingsvrijheid.

¹²⁾ H.M.G. 22 december 1971, M.R.T. 1972, 171: zes geldboetes van f 150; H.M.G. 12 april 1972, M.R.T. 1972, 331: vijf geldboetes van f 100; H.M.G. 12 april 1972, M.R.T. 1972, 338: vier geldboetes van f 200; H.M.G. 22 november 1972, M.R.T. 1973, 58: zes veroordelingen tot 2 maanden militaire detentie waarvan één maand voorwaardelijk en één veroordeling tot drie maanden militaire detentie waarvan één maand voorwaardelijk, en H.M.G. 2 mei 1973, M.R.T. 1973, 397 en 402: twee geldboetes van f 150 en f 250.

¹³⁾ Art. 14 luidt als volgt:

„Het genot van de rechten en vrijheden, welke in dit Verdrag zijn vermeld, is „verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, „taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke af- „komst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere „status.”

¹⁴⁾ Par. 103 van de uitspraak.

op grond van het feit dat een gewoon burger, die een soortgelijk artikeltje zou schrijven als **Dona** en Schul, niet de geringste sanctie zou riskeren. Het Hof wees dit argument echter af met een beroep op de verschillen die er bestaan tussen het militaire en het civiele leven en op de „plichten“ en „verantwoordelijkheden“ van de militair.

Aan de huidige militaire rechtspraak ligt nog de gedachte ten grondslag dat de grootste objectiviteit wordt bereikt door een speciale militaire jurisdictie. In de toekomst zal hierin verandering komen maar nu deed zich de enigszins merkwaaardige situatie voor dat zaken, die in Nederland slechts aan de militaire rechter, in casu het **H.M.G.**, werden toevertrouwd, in laatste instantie bij het Europese Hof terecht kwamen. Dit Hof bestaat, zoals bekend, uit 18 rechters, één uit iedere lid-staat van de Raad van Europa¹⁵⁾. Géén van allen zijn deze rechters gekozen vanwege speciale kennis van militaire zaken. Daarbij zijn hen, op één na, de Nederlandse rechter **Wiarda**¹⁶⁾, de Nederlandse verhoudingen waarschijnlijk geheel vreemd. Toch waren zij geroepen de aan Nederlandse militairen opgelegde sancties te beoordelen. De ratio van de bevoegdheid van het Hof moet dan ook worden gezocht in het feit dat het de Nederlandse situatie diende te toetsen aan de Europese normen uit het verdrag.

Het Hof verwees bij zijn overweging dat een zekere mate van vrijheid moet worden gelaten aan nationale instanties naar eerdere jurisprudentie. Art. 8 van het verdrag, dat in zijn 1e lid o.m. het recht van briefwisseling garandeert, kent een soortgelijke beperking in het tweede lid als art. 10 lid 2. In de zaak van de Belgische landlopers heeft het Hof inderdaad gesteld dat de Belgische instanties „aannemelijke redenen gehad kunnen „hebben om het „noodzakelijk“ te achten beperkingen op te leggen“ **maar** het Hof heeft daar toen toch nog enkele eigen argumenten aan toegevoegd. Bovendien was schending van art. 8 niet de belangrijkste klacht die de drie landlopers hadden aangevoerd¹⁷⁾. In de recente Golder-zaak heeft het Hof weliswaar de bovenaangehaalde zinsnede uit zijn landloperij-uitspraak geciteerd maar vervolgens de mérites van de klacht onderzocht en geconcludeerd dat art. 8 lid 2 was geschonden! In beide bovengenoemde zaken is het Hof aanzienlijk verder gegaan in zijn beoordeling van de nationale situatie – met hieruit voortvloeiend een beperking van de beoordelingsmarge van nationale autoriteiten – dan in de zaak **Dona** en Schul.

¹⁵⁾ Nu Portugal is toetreden tot de Raad van Europa worden dit er 19, ook als Portugal niet toetreedt tot het verdrag. De rechters worden gekozen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa voor een ambtstermijn van maximaal 9 jaar (art. 40 lid 1 van het verdrag).

¹⁶⁾ Tevens president van de Hoge Raad.

¹⁷⁾ Het ging in de eerste plaats om de vraag of hun internering door art. 5 werd gedekt. Het Hof besliste met 8 tegen 7 stemmen dat art. 5 lid 4 van het verdrag was geschonden.

In het verleden heeft het Hof meermalen te maken gekregen met voorarrest¹⁸⁾. Daarbij ging het niet alleen om de vraag of voorarrest in casu geoorloofd was¹⁹⁾ maar ook, en met name, om de vraag of het niet te lang had geduurd en of de verdachte niet, hangende het vooronderzoek, in vrijheid had moeten worden gesteld²⁰⁾. In al deze gevallen heeft het Hof zich verdiept in de specifieke Duitse of Oostenrijkse situatie en deze getoetst aan de normen van het verdrag. In sommige gevallen heeft het daarbij een schending van het verdrag vastgesteld en, ingevolge art. 50, „aan de getroffen partij een billijke genoegdoening toegekend.”²¹⁾

Het Hof heeft dus niet zo diep gespit in de vrijheid van meningsuiting als het heeft gedaan in de briefwisselings- en voorarrestzaken. Zoals reeds vermeld: na te hebben vastgesteld dat art. 147 W.M.Sr. niet in strijd is met art. 10 van het verdrag, onderwierp het Hof het oordeel van het H.M.G. niet aan een nader onderzoek. Beantwoorden de criteria van het H.M.G. wel aan de Europese criteria omtrent hetgeen nodig is in een democratische samenleving om wanorde te voorkomen? Deze vraag, waarop het Hof geen antwoord gaf, wordt opzettelijk in de verleden tijd gesteld. Immers, de beschikking van het H.M.G. is van november 1971 en er verstreken bijna vijf jaar voor het Hof uitspraak deed. In vijf jaar is er in Nederland wel wat veranderd op het gebied van de vrijheid van meningsuiting binnen de krijgsmacht²²⁾ en het doet wat onwenzelijk aan een beschikking van 1971 te toetsen aan de normen van 1976.

Volgens het systeem van het verdrag moeten klachten wegens vermeende schending van de in het verdrag opgenomen grondrechten eerst door de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens worden behandeld voordat verwijzing naar het Hof kan volgen. De Commissie onderzocht de klachten van Dona en Schul ten aanzien van de meningsuiting diepgaander dan het Hof²³⁾. In haar rapport (par. 174) kwam de

¹⁸⁾ Men vergelijk de uitspraken in de zaken Neumeister, Wemhoff, Stögmüller en Matznetter, en Ringeisen.

¹⁹⁾ Art. 5 lid 1 sub c.

²⁰⁾ Art. 5 lid 3.

²¹⁾ Neumeister: 30.000 Oostenrijkse Schilling aan advocatenkosten, Ringeisen (28 maanden voorarrest): 20.000 DM schadevergoeding.

²²⁾ Men denke bij voorbeeld aan de Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening van bepaalde grondrechten door militairen, Handelingen 2e Kamer 1974 – 1975 13100X, nr. 28 bijlage 1. In zijn beschikking van 8 december 1971, M.R.T. 1972, 48 besliste het H.M.G. reeds „dat de krijgstuicht niet eist dat de militair zich „zal onthouden van elke kritiek op maatregelen en beslissingen van militaire autoriteiten of op de in de krijgsmacht bestaande toestanden, mits die kritiek op zakelijke „wijze wordt geleverd en naar vorm en toon doet blijken dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vereiste eerbied voor de in die kritiek betrokken autoriteit.”

²³⁾ Par. 155–174 van het rapport van de Commissie van 19 juli 1974.

Commissie met elf stemmen tegen één tot de conclusie dat art. 10 lid 1 van het verdrag was geschonden maar dat deze schending gedekt werd door de beperkingen van art. 10 lid 2, in aanmerking nemende de plichten en verantwoordelijkheden van de leden van de strijdkrachten. Opmerkelijk is dat de Commissie schending van art. 10 lid 1 in het geval van **Dona** en **Schul** niet alleen gerechtvaardigd achtte „ter voorkoming van wanorde” maar ook „voor de bescherming van de goede naam of de rechten van „anderen”. Dit laatste argument voerde de Commissie ambtshalve aan. De regering had zich er niet op beroepen en heeft dit later, tijdens de procedure voor het Hof, ook niet gedaan. Ook de betrokken opperofficier vond de hem betreffende zinnen kennelijk niet grievend genoeg om zelf civielrechtelijke of strafrechtelijke stappen tegen de twee dienstplichtige militairen te ondernemen.

Hieronder volgen de belangrijkste passages uit het rapport van de Commissie:

„ . . it is only in relation to the particular circumstances prevailing „at the place and time of the application of the measures complained of, „that their justification can be examined on the ground of the necessity „to prevent disorder. Thus, in the applicants' case, the question of „whether or not their punishment was justified on that ground must be „examined in the light of the particular circumstances prevailing in the „Netherlands Armed Forces in October 1971.

„165. In this respect the Commission observes that during the period „preceding the applicants' punishment, a considerable number of writings „had been published and distributed which were found by the military „authorities to undermine military discipline and were prohibited for „that reason. Furthermore, in mid-August 1971 there had been a demon- „stration by servicemen stationed at Ermelo Barracks. It is therefore „clear that, prior to the publication of the articles in question, there had „been various incidents which were found to have upset good order „in the armed forces.

„166. The Commission is therefore of the opinion that, although the „writings in question, if examined in isolation, could perhaps not be „regarded as being normally likely to cause any disorder in the armed „forces, they could reasonably be regarded as writings which were giving „rise to disturbances if examined against the background of the particular „situation prevailing in the armed forces at the time and place of their „publication and distribution. For these reasons the Commission con- „cludes that the interference with the applicants' right to freedom of „expression of which they complain was justified under Art. 10 (2) of „the Convention as having been necessary for the prevention of disorder „in the armed forces.”²⁴⁾

²⁴⁾ Laatste twee zinnen van par. 164, par. 165 en 166.

Voorts:

„172. The passages in the articles which gave rise to the applicants' „punishment contained a number of criticisms of a General Smits and „superior officers in general. The Commission considers that there can be „no objection to objective criticism. However, in the present case, the „General was accused of having abused his powers by having transfered „two persons, and army officers were generally described as persons who „„suppress the soldiers” and „who can only prove their authority by „„punishment and intimidation.”

„173. In the Commission's opinion these remarks are clearly defama- „tory in that they attack, in an objectionable manner, the General's „objectivity and the reputation of officers in general. The Commission „considers therefore that the interference with Art. 10 (1) complained „of was also justified as having been necessary for the protection of the „reputation or right of others within the meaning of para. (2) of that „provision.”²⁵⁾

Eén lid van de Commissie heeft tegen deze beslissing gestemd. Het was de Noor Opsahl wiens afwijkende mening als bijlage is gevoegd bij het rapport van de Commissie.

Opsahl haalt de conclusie van de meerderheid van de Commissie aan dat de twee passages in „Alarm”, gezien de situatie, redelijkerwijs beschouwd moesten worden als „giving rise to disturbances”. Hij meent dat de feitelijke basis voor deze ernstige conclusie duidelijk ontoereikend is. Wat moet men als „disorder” beschouwen? Rellen en insubordinatie zijn duidelijke gevallen en het aanzetten daartoe mag men zeker sanctioneren. Anders is het echter met de kritiek op meerderen. Zulke kritiek mag men zelfs in een tijd van onrust niet geheel verbieden. Kritiek waarvan men stelt dat zij strekt de krijgstucht te ondermijnen moet daarom veel diepgaander worden onderzocht dan de Commissie heeft gedaan.

Volgens Opsahl zijn de gewraakte passages in „Alarm”⁷⁾ natuurlijk nogal kritisch, duidelijk politiek getint en in zekere zin „subversief”. Het is kritiek van een bekende soort die jeugdig en anti-autoritair aandoet. Meent men dat deze kritiek de krijgstucht ondermijnt en dat men haar derhalve, ter voorkoming van wanorde dient te bestraffen, dan zal men eerst het verband tussen ondermijning van de krijgstuchten wanorde moeten aantonen.

Ook wijst Opsahl het tweede argument van de Commissie af dat de straffen nodig waren in een democratische samenleving ter bescherming van de goede naam of de rechten van anderen. De beschrijving in „Alarm”^w van officieren als mensen die zich alleen kunnen waarmaken met straffen

²⁵⁾ Pax. 172 en 173.

en intimidatie is duidelijk eenzijdig en overdreven. Men kan er zijn schouders over ophalen of het bewijs van het tegendeel leveren maar door strenge bestraffing krijgen de schrijvers bijna gelijk als ze beweren dat deze straffen dienen om de soldaten „er onder te houden”.

Wie zich met de vrijheid van meningsuiting binnen de krijgsmacht bezighoudt zij aangeraden de afwijkende mening van Opsahl te lezen. Weliswaar is geen der andere leden van de Commissie en geen rechter van het Hof hem gevolgd in zijn opvattingen maar men moet niet vergeten dat de vrijheid van meningsuiting een door Commissie en Hof nog weinig ontgonnen gebied is en dat hun jurisprudentie zich in het verleden steeds geleidelijk heeft ontwikkeld in de richting van verdere rechten voor het individu. Bovendien mag men niet uit het oog verliezen dat de normen van het verdrag minimumnormen zijn²⁶⁾ die gelden voor alle 18 bij het verdrag aangesloten staten²⁷⁾ en op meer dan 300 miljoen Europeanen van toepassing zijn. Niets belet een individuele lid-staat, zoals Nederland, verder te gaan dan deze minimumnormen en zijn onderdanen, militairen en burgers, méér en ruimere rechten en vrijheden toe te kennen dan volgens het verdrag wordt vereist.

Nu het Hof uitspraak heeft gedaan zal men in Nederland moeten nagaan hoe de vrijheid van meningsuiting binnen de krijgsmacht nader geregeld dient te worden. Het intrekken van de Beschikking Verspreiding Geschriften en het invoeren van de „Voorlopige algemene aanwijzingen „inzake de uitoefening van bepaalde grondrechten door militairen” zijn belangrijke stappen in deze richting.²⁸⁾ Volgens Aanwijzing nr. 1 mogen overtredingen van art. 147 W.M.Sr. niet meer, zoals in de zaak *Dona* en *Schul*, tuchtrechtelijk worden afgedaan maar dienen zij „aan de tot verwijzing naar de militaire rechter bevoegde autoriteit te worden voorgelegd”. Mogelijk zal ook art. 147 W.M.Sr. zelf op de helling gaan.

Bij nadere regeling van de vrijheid van meningsuiting binnen de krijgsmacht zal zoveel mogelijk aansluiting gezocht moeten worden bij de regelingen voor rijks- en gemeenteambtenaren. Ook daar is de huidige situatie niet glashelder.²⁹⁾ De militair zal moeten weten waar **hij** staat en hoever hij kan gaan in zijn kritiek op meerderen en op de militaire organi-

²⁶⁾ Hetgeen niet hetzelfde is als *minimale* normen. Het verdrag is ook niet de kleinste gemene deler van de grondrechten van de 19 lid-staten. Zie E. A. Alkema, *Preadvies Ned. Ver. Internationaal Recht 1976*, 106.

²⁷⁾ Alle lid-staten van de Raad van Europa, met uitzondering van Portugal.

²⁸⁾ Ingevolge art. 73 W.K. zullen de aanwijzingen nog wel in de vorm van een algemene maatregel van bestuur moeten worden gegoten om te voldoen aan de eisen van art. 10 lid 2 van het verdrag dat een wettelijke regeling voorschrijft.

²⁹⁾ Zo vormde een protesttelegram van enkele leden van de Rotterdamse politie aan de Zuid-Afrikaanse ambassade, in augustus van dit jaar, aanleiding voor het gemeentebestuur zich nader te beraden over de vrijheid van meningsuiting van gemeenteambtenaren.

satie – niet alleen in zijn eigen belang, ook in het belang van de krijgsmacht zelf.

Het militaire apparaat is strak hiërarchisch opgebouwd. Een consequentie daarvan is dat weinig kritiek van onder naar boven doorsijpelt. Laat men de militair de gelegenheid om – binnen zekere grenzen – kritiek te uiten, dan kan de legerleiding hierdoor informatie verkrijgen die haar anders misschien niet ter ore zou komen. Er is ongetwijfeld veel ongefundeerde en ondermijnende kritiek maar die is zeker te scheiden van andere kritiek, waarmee men terdege zijn voordeel kan doen.

De vrijheid van meningsuiting is een essentiale van de democratie. Men mag haar niet lichtvaardig beperken en als men haar beperkt zal men dat zo min mogelijk moeten doen. Het is jammer dat het Europese Hof hier geen duidelijke richtlijnen heeft gegeven.

**Enkele grepen uit de geschiedenis betreffende de totstandkoming
van de militaire wetgeving van 1814 in het bijzonder
met betrekking tot de rechtspleging bij de zeemacht,
zomede uit de inhoud van die wetgeving**

door

DR. C. H. F. SIMONS
kapitein-luitenant ter zee van administratie b.d.

Als inleiding tot dit artikel en als korte typering van de veranderde gesteldheid ten aanzien van de militaire wetgeving van 1814, in vergelijking de met toestanden op dat gebied vóór die tijd, kan zeer goed de opmerking dienen, die door DE WIJS in het begin van deze eeuw werd gemaakt. Tot dusverre had het Marine-strafrecht vrijwel geheel op zich zelf gestaan, nu zou dit weldra anders worden: we zullen zien dat er een innige band ontstaat met het strafrecht van de Landmacht, terwijl ook de beginselen van het gemeene recht meer in het oog worden gehouden. Eindelijk gaan de regelingen van het formeele en het materiele recht hand aan hand.¹⁾

In de situatie, die was ontstaan nadat aan de Franse overheersing een

In de noten gebruikte afkortingen: ARA-MA – Algemeen Rijksarchief - Marine. archieven van 1795–1813.

Van der Hoeven – H. van der Hoeven, Onze militaire strafwetgeving (1884).

Pols – M. S. Pols, Het Crimineel wetboek voor het krijgsvolk te lande (1867).

De Wijs – E. G. de Wijs, Een en ander uit de geschiedenis van het strafrecht en de strafrechtspleging bij de Nederlandse Zeemacht (Verslagen Marine Vereniging 1907–1908).

1) De Wijs, 220.

einde was gekomen, zou het normaal zijn geweest, indien de Franse militaire wetten – evenals zulks met de burgerlijke wetten het geval was – waren blijven gelden totdat zij door nationale wetten zouden zijn vervangen. Men was evenwel van mening, dat met de Franse bezetting tevens de Franse militaire wetgeving had opgehouden te bestaan.²⁾

Voor de landmacht werd bij besluit van 30 december 1813 (Staatsblad 19) het „Reglement van 1799” – dat is het Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat – provisioneel weder ingevoerd.³⁾ Ten aanzien van de Marine lagen de zaken niet zo eenvoudig, doordat een dergelijk wetboek daar had ontbroken. Zo was men het niet eens over wat diende te gebeuren om te voorkomen, dat men zou hebben „misdaden – gevangen, gearresteerden, zonder Wetboek, zonder registers”.⁴⁾

De Commissaris-Generaal voor het Departement van Marine J. C. VAN DER HOOP, stelde in zijn brief d.d. 22 januari 1814 aan de Souvereine Vorst de vraag hoe gehandeld moest worden met „deserteurs en andere „scheepsmisdadigers . . . in afwachting der daarstelling van een finaal „reglement en Instructie, ter vervanging van de artikelbrief in dato 8 April „1702, welke daarna den 8 Maart 1766, den 26 Junij 1795, den 29 April „1797 en den 8 Maart 1804 is gealtereerd en geamplieerd . . .”.⁵⁾

VAN MAANEN, in wiens handen dit stuk „ten fine van consideratiën en „prae-advies” was gesteld, vroeg daarover op zijn beurt het oordeel van MOORREES. Diens mening was, „dat men den Prins niet kan nog behoord „aan te raden, de provisioneele introductie van den articulbrief van 95, „want vooreerst is dat te seer in den geest van dien tijd, ten anderen zijn „daarin punten namentlijk de formatie van ScheepsRaden, welker origine „ook aan den geest der tijden moet worden toegeschreven, en welker „praktijk bevonden is ten enemaal absurd, en die men waarlijk voor hoe „kort ook, niet behoord plaats te laten vinden”.⁶⁾

Wel wil hij de prins laten adviseren om te introduceren „den ouden „articulbrief van 1702 met deszelfs ampliatio en alteratio van 1766”. Hij voegt daartoe reeds een concept-besluit bij.

Van de door de Commissaris-Generaal in zijn brief genoemde publica-

²⁾ F. H. Moorrees, raadsheer in het Hoog Gerechtshof, was bijv. die mening toegedaan. Hij werd door de soevereine vorst benoemd tot president van de commissie belast met het ontwerpen van een militair wetboek voor de landmacht en een voor de marine. Van der Hoeven, 27–28.

³⁾ Alleen „voor zoo verre daarbij voorkomende qualificatie van misdaden en straf„bepalingen aangaat”. Van der Hoeven, 29–30.

⁴⁾ Brief van Moorrees aan Van Maanen, president van het Hoog Gerechtshof. Van der Hoeven, 27.

⁵⁾ De artikel brief van 1795 heeft die van 1702 „geannuleerd en buiten effect gesteld”. ARA-MA 1795–1813, 695; de publikaties van 1797 en 1804 hebben de artikelbrief van 1795 aangevuld, terwijl de publikatie van 1804 een herhaling is van die van 1797, ARA-MA 1795–1813, 698.

⁶⁾ Van der Hoeven, 38.

ties van 29 april 1797 en 4 maart 1804 zegt hij, dat zij „**bijde** . . . alleen op „een violente manier willende bedwingen de desertie, door mijnheer „vDHOOP zeer ten onregte bij zijne missive geïntituleerd worden **articul-** „brieven^m. Daarop laat hij niet zonder sarcasme volgen: „UEG. hoe seer „met de **saken** der marine apparent niet seer bekend, sal **egter** uijt de „eenvoudige inspectie daarvan wel het onderscheid penetreren tusschen „een articulbrief en deze **publicatie**”.⁷⁾

Over de tot 1795 bij de marine gevoerde justitie zegt hij in zijn eveneens bijgevoegd concept-rapport aan de vorst: „Vooreerst dat er te voren „nimmer in dit land een in alle opzigte voldoende wet is aanwezig geweest „op het stuk van Marine, edoch dat men zich altijd voor den Jare 1795 „beholpen heeft met den Articulbrief van 1702 en met de Alteratiën van „dien van 8 Maart 1766, en dat men daarmede voortgegaan heeft tot 1795, „en de voorkomende gevallen op grond van **dezelve** bij de **scheepskrijgs-** „**raden**⁸⁾ heeft afgedaan, en zo de misdaden officieren van eenigen rang „**concerneerden**, dan meest altijd extra-ordinair de krijgsraden ad illum „actum zijn benoemd; ook leren de voorbeelden, dat de Raden ter **admi-** „**raliteit** over **dezelve** gejugeerd hebben tot den Jare 1795, wanneer het „gouvernement van dien tijd het gebrek **eener** geregelde wet op de marine „heeft tragten te verhelpen door een articulbrief in train te brengen in „dato 26 **Junij** 1795, waarbij alle vorige articulbrieven werden afgeschaft, „en welke zedert dien tijd tot aan de **reunie** ⁹⁾ van dit land met het **Kei-** „**zerrijk** is in werking gebleven. **Zijnde** de publicatien van 29 April 1797 „en van 8 Maart 1804 alleen relativ tot desertie, alleen applicabel op die „tijdsomstandigheden.

„Dat deze articulbrief van 26 **Junij** 1795 behalven dat **dezelve** te veel de „hitte van die eerste tijden van revolutie kenmerkt en welke om die reden „alleen niet raadzaam is dat door UK. Hoogheid worde ingevoerd, met „hoeveel menagement en met hoeveel restrictien men zulks ook **zoude** „willen doen, is weldra gevonden aan zulke notabele defecten te **labore-** „**ren**, dat **zelf(s)** het momentaneel in train brengen van **dezelve** in veele „opzichten nadeelige gevolgen **zoude** kunnen met zich **sleepen**, minder „verkieslijk, dan het laten van 't Zeevolk een oogenblik zonder Wetboek „. . .”.

Derhalve is bij hem de bedenking opgekomen, of het niet beter zou zijn deze misdaden „**eenige** weinige oogenblikken ongestraft te laten, dan „door **dezelve** oogenblikkelijk te willen straffen in effecte **grooter** nadeel „aan de marine toe brengen, **zoals** hij onder eerbiedige correctie **be-**

⁷⁾ Van der Hoeven, 39-41.

⁸⁾ Hier kennelijk bedoeld in de ruime zin van marine-krijgsraden, bestaande uit zeekrijgsraden en scheepskrijgsraden in enge zin.

⁹⁾ Conform art. 1 van het keizerlijk decreet van 9-7-1810: La Hollande est réunie à l'Empire. G. W. Bannier, Grondwetten van Nederland, Zwolle 1936, 182.

„beschouwd het introduceren van den laatsten articulbrief van **1795** voor „welken korten tijd ook”.

Hij voegt er aan toe te hebben vernomen, dat de commissie tot het ontwerpen van de militaire wetboeken reeds ver is gevorderd en de resultaten „binnen weinige dagen” kunnen worden verwacht, waarna het advies volgt de brief van de Commissaris-Generaal „provisieel te houden in „advis totdat de concept wetboeken aan U.K.Hoogheid zullen zijn ge-„exhibeerd”.

Vermoedelijk is deze zaak verder mondeling tussen de vorst en VAN MAANEN afgedaan, want in het koninklijk kabinet is er niets over te vinden, terwijl de brief van de commissaris-generaal inderdaad „met goed-„vinden van Zijne Koninklijke Hoogheid provisieel buiten dispositie „(is) gebleven”.¹⁰⁾

Deze commissie, die op 27 december **1813** was ingesteld ¹¹⁾, was reeds op 7 februari **1814** met 7 ontwerpen gereed. Daaronder waren een concept-reglement of Instructie op de manier van procederen voor het krijgsvolk te water en een concept-instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en manier van procederen voor hetzelfde.¹²⁾

De concepten waren vergezeld van instructies voor de fiscaals en secretarissen, respectievelijk de advocaat-fiscaal, griffier, provoost-generaal en provoost-gewelddigen; bovendien van een bijbehorend rapport, waarin enkele algemene vraagstukken aan de orde waren gesteld, te weten:

1. over de militaire jurisdictie;
2. over de titulatuur van het „Hoogst Militair College van Justitie”;

¹⁰⁾ Van der Hoeven, 41-43. Het prae-advies aan de vorst kwam dus niet van Van Maanen zelf (De Wijs, 240), maar van Moorrees. Deze kon over de resultaten van de commissie zulke optimistische geluiden doen horen, omdat hij zelf daarin voorzitter was. Hij had „een overvloed van oude bouwstoffen” uit de jaren voor de inlijving in handen gekregen, waardoor hij achttien slechts korte tijd nodig te hebben om aan zijn opdracht te voldoen.

¹¹⁾ Bij uitbreiding van het besluit van 18-12-1813, waarbij een commissie was benoemd om een ontwerp-reglement van krijgsvolk te stellen. Daarin hadden zitting: Graaf L. van Limburg Stirum, generaal-majoor O. Z. van Sandick, leden Hoog Gerechtshof F. H. Moorrees en C. A. Mollerus en de advocaat-generaal Hoog Gerechtshof J. H. Conradi. Daaraan werden toegevoegd: P. Mellvill van Carnbee (vice-admiraal b.d.) en C. Bijll (kapt. t.z. b.d. en lid voormalige HMV).

¹²⁾ De andere ontwerpen waren:

1. Crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water;
2. idem voor het krijgsvolk te lande;
3. reglement of instructie op de manier van procederen voor het krijgsvolk te lande;
4. reglement van discipline voor het krijgsvolk te lande;
5. idem voor het krijgsvolk te water.

Het staat vast, dat de commissie Moorrees voor de samenstelling van al deze ontwerpen in hoofdzaak de in nt. 10 genoemde „oude bouwstoffen” heeft gebezigd. Van der Hoeven, 31-35.

3. over het recht van approbatie der sententien door het Hof in eerste instantie te wijzen;

4. over „Poincten van bezuiniging”.¹³⁾

1. De commissie herinnert eraan, dat de voormalige Hoge Krijgsraad (van de landmacht) „het zij ten regte, het zij ten onregte” haar jurisdictie had uitgestrekt, niet alleen tot de militaire misdaden, maar ook tot alle burgerlijke handelingen van militairen, zonder enige uitzondering.

„Bij gelegenheid der invoering van de Hoge Militaire Vierschaar heeft „men regens dit misbruik van gezag, willen waken; en men heeft aan den „Militairen Rechter geen andere Cognitie overgelaten dan alleen over „pure militaire misdaden, terwijl alle andere zogenaamde Commune „delicten door Militairen gepleegd, bleven onderworpen aan den **Burger**„lijken Rechter.

„Doch het is de Commissie, en vooral die der Leden van **dezelve**, welke „Leden van de vorige Hoge Militaire Vierschaar geweest zijn, bij **onder**„vinding gebleken, dat het Gouvernement van dien tijd, waarschijnlijk „ter zake van de levendige herinnering aan het toen nog onlangs gebeurde, „de rechtsmagt van het Militair wezen wederom al te naauw heeft beperkt, „en daardoor tot nieuwe onaangenaamheden, zo wel voor den Burger als „Militairen Stand gelegenheid gegeven; vermits toen bestendig jurisdictie questien zijn ontstaan, waarvan dikwerf het gevolg geweest is, dat „misdaden door Militairen begaan, zijn ongestraft gebleeven, doch waar„door teffens de Militairen, alleen om zo te **spreeken** door de apprehensie „van Dienaars der Burgerlijke Justitie, voor het militaire wezen, zijn „verloren geraakt.

„De Commissie heeft dus geoordeeld in deze beide uitterstens een mid„delweg te moeten zoeken, waardoor noch den burger, noch den **Militai**„ren stand wordt gepraejudiceerd, en tevens allen grond van klagten en „oneenigheden wordt **weggenomen**”.¹⁴⁾

Die middenweg meent de commissie te hebben gevonden door aan de militaire rechter rechtsmacht te geven om kennis te nemen van alle strafbare feiten, hetzij zuiver militaire hetzij commune, door militairen gepleegd, echter met uitzondering van belastingdelicten en in gemeenschap met burgers gepleegde commune delicten, welke ter kennisname van de burgerlijke rechter behoren te staan. De behoorlijke bestraffing van door militairen begane commune delicten acht de commissie voldoende gewaarborgd door de aanwezigheid in het hoogste militaire rechtscollege van een aantal rechtsgeleerden en doordat de lagere **landmachtkrijgs**raden „behooren voorzien te zijn van Auditeurs Militair in rechten ge„graduateerd”.

¹³⁾ Het vijfde en laatste punt betrof de auditeurs-militair bij de krijgsraden van de landmacht.

¹⁴⁾ Van der Hoeven, 45.

2. De commissie heeft de naam Hoog Militair Gerechtshof der Verenigde Nederlanden gekozen, omdat die van Hoge Krijgsraad de schijn zou kunnen hebben gehad, dat men voornemens was het oude stelsel met al zijn gebreken weer in te voeren. Ook de vorige benaming Hoge Militaire Vierschaar acht de commissie niet geschikt, omdat deze haar ontstaan te danken zou hebben gehad „aan eenen zekeren minderen rang, waarin „het Vorig Gouvernement 'r zelve plaatste, en daarvan daan ook die „inzage, welke 't zelve tegens de generale geadopteerde principes van dien „tijd op de Sententien begeerd en zich voorbehouden heeft". De commissie doelt hiermede op artikel 98 van de Instructie voor de Hoge Militaire Vierschaar waarbij approbatie van haar vonnissen door het Staatsbewind wordt voorgeschreven. Daardoor is aan „het Militaire wezen" een lagere rang in de maatschappij gegeven dan aan „het Burgerlijke" en dat kan niet in een regeringsvorm met een soevereine vorst aan het hoofd.

3. De commissie keurt approbatie van de door het hof gewezen sententien af om nog andere redenen dan de boven reeds aangegevene. De onderzinking zou namelijk hebben geleerd, dat er onaangenaamheden voor het college en „incongruiteiten" voor de zaak zelf uit zijn voortgesproten. Hiermede doelt de commissie op het verschijnsel, dat niet het hoofd van de regering zelf alle processtukken na kan zien, maar zulks overlaat aan bij voorbeeld de eerste secretaris. Deze stelt op zijn beurt de stukken in handen van de eerste commies en zo gaat her langs de ambtelijke ladder verder naar beneden, totdat tenslotte de jongste commies de beoordelaar van het al dan niet juist vonnissen van het hoogste militaire rechtcollege wordt, „een gewoonte, welke wel niet anders kan plaats hebben, doch die „ook altijd zal voortduren, omdat de Chefs van 't Gouvernement de zaak „zelve niet kunnen examineren, doch welke tevens aan elk onpartijdig „beoordelaar deed zien, aan welk incongruïteit zodanige marche onder„hevig is".

Het politiek gezag behoort zich niet „in de zaken der justitie" in te laten. Wel moet „de Chef van 't Militaire wezen" tevoren weten dat een officier voor het Hoog Militair Gerechtshof terecht moet staan „omdat het mogelijk is, dat er bijzondere redenen in het Militaire aanwezig zijn, welke de „executie der Straffe zoude kunnen afraden".

In plaats dat de stukken ter approbatie aan de vorst worden gezonden, wil de commissie dat wordt volstaan hem een gewaarmerkt afschrift van het vonnis te zenden en de executie 14 dagen op te schorten. Ontvangt het hof in de loop van die termijn geen „nadere dispositiën", dan kan het zich tot de executie van het vonnis gemachtigd achten.

Tenslotte is de commissie van oordeel, dat voor zaken waarvan in eerste instantie het Hoog Militair Gerechtshof heeft kennis genomen, de weg van herziening behoort te worden opengelaten. Bij de Hoge Militaire Vierschaar stond die mogelijkheid niet open, maar de rechtvaardigheid brengt mede dat zulks ten opzichte van „ordinaire processen" wel het geval is.

4. Het aantal leden, dat bij de Vierschaar twaalf bedroeg, kan zonder schade voor de justitie op negen worden **gebracht**. De posten van advocaat-fiscaal voor de zeemacht en advocaat-fiscaal voor de landmacht, kunnen – evenals die van provoost-generaal – tot één worden samengesmolten, terwijl die van secretaris en griffier door één ambtenaar kunnen worden vervuld. Vier hellebaardiers voor de zeemacht en vier voor de landmacht, kunnen tot totaal zes worden verminderd, „en dus de kosten „van Twee . . . geëpargneerd”.

Verder kan door de advocaat-fiscaal toe te staan een vaste procureur te kiezen, die in alle zaken voor hem kan optreden, op de kosten van een procureur, die door de advocaat-fiscaal moesten worden besteed „terwijl „meest alle de gecondemneerders, weinigen uitgezonderd, buiten staat „zijn, de proceskosten te betalen” worden bezuinigd. Die **kosten**, „welke „soms tijds wel tot bij def 3000, – (jaarlijks) beliepen, (zouden) tot f 600, – „worden teruggebracht.”

En tenslotte kan de commissie „niet nalaten . . . te observeeren, dat „de inrigting van het Gerechtshof zelve, zodanig van Militairen van „beiderlij wapen geconstitueerd, voor den Lande van groter bezuiniging „is, dan men zich zoude kunnen verbeelden”. Vergeleken met wat vroeger de Fiscaal van de Generaliteit, de Hoge Krijgsraad, de **Zeekrijgsraden** en de bijzondere „Krijgsraden over Officieren ter Zee ad illum actum „door den Stadhouders gecommiteerd; want maar zelden waren de „Raden ter Admiraliteit **Rechters**”¹⁵⁾, jaarlijks hebben gekost, zullen die van het Hoog Militair Gerechtshof „oneindig minder aan den Lande „komen te staan”.

De eerste president van het Hoog Gerechtshof VAN **MAANEN** onderzocht de ontwerpen en bood deze vervolgens mondeling aan de soevereine vorst aan. Vervolgens stelde deze de ontwerpen in handen van de Commissarissen-Generaal voor de Departementen van Marine en van Oorlog. De Commissaris-Generaal voor de Marine had voor wat betreft de voor de marine van belang zijnde ontwerpen daarop „**geene** aanmerkingen”.

Op 30 april 1814 volgde toezending aan de Raad van State „ten fine „van consideratiën en advies”.

In zijn advies d.d. 1 juli 1814 gaf de Raad aan de vorst in overweging om de ontwerpen van rechtspleging voor het krijgsvolk te water en de provisionele instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof – behoudens bedenkingen en wijzigingen – aan de Staten-Generaal voor te **dragen**¹⁶⁾.

¹⁵⁾ De tussenzin „want maar zelden waren de Raden ter Adm. Rechters” slaat op de „Officierenter Zee” en niet op rechtspraak in het algemeen, want die is door bedoelde colleges veelvuldig uitgeoefend.

¹⁶⁾ De drie andere bij dit advies van de Raad van State betrokken ontwerpen waren:

1. het Crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water;
2. het reglement op de discipline voor het krijgsvolk te lande;
3. de Regtspleging voor het krijgsvolk te lande.

De aldus gewijzigde ontwerpen werden bij brief van de souvereine vorst d.d. 10 juli 1814 aan de Staten-Generaal toegezonden.

Na lezing van de ontwerpen in vergaderingen van dit lichaam werd besloten deze in handen te stellen van Hun Edelmogenden Gedeputeerden tot de Zaken van Justitie¹⁷⁾ – eveneens „ten fine van consideratiën en „advies“.

Behoudens enkele opmerkingen voornamelijk de provisionele instructie betreffende, oordeelden gedeputeerden de ontwerpen „alleszints geschikt om den dienst der Militaire Justitie te verzeekeren“ en adviseerden zich daarmede te verenigen. Conform het advies werden de concept-wetten door de Staten-Generaal aan de souvereine vorst teruggezonden, waarna zij bij diens besluit van 20 juli 1814 no. 27 werden gearresteerd¹⁸⁾. Dit besluit werd in Staatsblad no. 85 gepubliceerd, echter zonder de wetboeken zelf, die afzonderlijk gedrukt en verkrijgbaar werden gesteld. De vraag of de wetboeken daardoor wel verbindende kracht hadden gekregen, is daarna door meerdere arresten bevestigend beantwoord.¹⁹⁾

Om in werking te kunnen treden was nog de benoeming van de leden en andere functionarissen van het Hoog Militair Gerechtshof nodig. Dit vond plaats bij besluit van 28 juli, waarbij tevens Utrecht als zetel van het Hof werd aangewezen.²⁰⁾

In de brief van MOORREES aan VAN MAANEN, waarbij hij de ontwerpen en het rapport aanbood, verbeeldt hij zich – zegt hij – „dat het stuk so „compleets is, dat bij geen der mogendheden van Europa iets dat daarna „lijkt, sal kunnen vertoond worden“. Wat bescheidener volgt daarop: „Volmaakt sal het wel niet zijn, maar het is gevaarlijk in dit ondermaansche iets te willen beproeven, dat men met die naam sal kunnen bestemmen. Maar ik durve gerust de eer of de schande dragen, mits men het „niet weer, even als de vorige wetboeken bij de nationale vergadering en „onder den Koning, aan de deliberatiën van 25 nieuwe menschen subjecteert. Ieder moet dan welstaanshalve wijshijt verkopen. Ondertusschen „is dat de eerste weg om het weer te verlammen. Men moet na mijn oordeel, onder verbetering, eijndelijk weten te berusten“.

In het advies door de Raad van State uitgebracht wordt de vraag beantwoord, of nu reeds een gedetailleerde instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof moest worden vastgesteld „alvorens te kennen het Systema, „dat ten aanzien van de Regtsmacht in het algemeen, en de manier van

¹⁷⁾ Vergelijkbaar met de vaste kamercommissie voor **privaat- en strafrecht**.

¹⁸⁾ Er was toen nog maar één Kamer. Mede doordat er geen mondelinge beraadslagingen volgden, kon de zaak in ruim een week worden afgehandeld.

¹⁹⁾ Pols, 46.

²⁰⁾ Tot leden werden benoemd: J. F. Moorrees (pres.), C. F. de Jonge, . . . Noot J. van den Velden, F. H. Raeber, P. H. Queijssen, J. L. T. C. van Oldenbarneveld, gen. Witte Tullingh en G. Bijll; tot adv.-fisc. voor zee- en landmacht J. H. W. Conradi en tot griffier C. A. Mollerus.

„procederen in Crimineele Zaken in het bijzonder, door de Commissie „tot het ontwerpen van een Algemeen Wetboek zal worden . . . aangeno- „men“.

Dit bezwaar geldt in veel mindere mate ten aanzien van de lagere krijgsraden. „De geheele behandeling der militaire Regtspleging, zooals „zij van den beginne aan bij de Krijgs-Raden bestaat en bestaan moet, is „minder afhankelijk van de algemeene beginsels, en moet als eene uit- „zondering of afwijking op dezelve worden beschouwd“.

Het komt de commissie derhalve verkieslijker voor nu een voorlopige instructie te maken, waarvan „de volmaking tot een geschikter **gelegen- „heid** wordt bewaard“.

De Raad heeft zijn eigen „systema” in een nieuw ontwerp van instructie bij zijn advies overgelegd, waartoe eerst overleg is gepleegd met de leden van de commissie belast inet de samenstelling van de algemene wetboeken.

In de brief van de soevereine vorst aan de Staten-Generaal d.d. 10 juli, waarbij de gewijzigde ontwerpen werden toegezonden, wordt overeenkomstig het uitgebrachte advies opgemerkt, dat „het Ons verkieslijk (is) „voorgekomen, de vaststelling eener finale en volledige Instructie voor het „Hoog Militair Gerechtshof . . . te verschuiven tot op het tijdstip dat „dezelve met de gronden en voorschriften van het Algemeen Wetboek „zal kunnen worden in verband gebracht. Zullende inmiddels dat gemis „worden vergoed door eene provisioneele Instructie, waarvan Wij U „Edel Mogende al mede een Ontwerp ter bekrachtiging doen toekomen“.

Eén van de opmerkingen, die de Gedeputeerden tot de Justitie in hun rapport aan de Staten-Generaal maken, betreft de commune delicten, die wederom aan de militaire jurisdictie onderworpen zouden zijn. Die regeling lijkt hen zeer geschikt te zijn „tot voorkoming van geschillen „tusschen den Burgerlijken en Militaire Regter, die zoo dikmaals hebben „plaats gehad“. Echter heeft de commissie bij de op de regel gestelde uitzonderingen (t.w. belastingdelicten en in gemeenschap met burgers gepleegde commune delicten) gemist „overtredingen tegens reglementen en „verordeningen, als bij voorbeeld teegen het Reglement van de Jagt, en „diergelijken”²¹). Aannemende echter dat onder „commune delicten” niet zijn begrepen overtredingen tegen reglementen en ordonnantiën, die meest in geldboeten bestaan en „civili modo” gevorderd worden, zien gedeputeerden hier geen hinderpaal tot het aannemen van de concept-wet.

²¹) Na de verheffing van stadhouder Willem IV in 1747, werd bij Res. van de Raad van State van 21-3-1748 bepaald, dat „nu wederom in het vervolg alle militaire zaken zonder „onderscheid, 't zy civile, 't zy criminele, en het zy dat de laatste zyn pure Militaria, „dan delicta communia moeten staan ter Judicature van den Militairen Rigter, zonder „dat den Politycken of Burgerlyken Rigter op eenige wyze daar mede kan of mag be- „moeyen“. Daarop kwamen al spoedig de volgende uitzonderingen: 1. belastingfraudes (1750) en 2. overtredingen van het reglement van de jacht (1751).

De meeste artikelen van het ontwerp-Rechtspleging bij de Zeemacht werden in 1814 onveranderd vastgesteld. Slechts op een dertiental artikelen heeft de Raad van State in zijn advies van 1 juli aanmerkingen gemaakt. De meeste daarvan betreffen punten die voor het onderhavige onderwerp van ondergeschikt belang zijn.²²⁾ Slechts op een tweetal zal nader worden ingegaan, te weten de artikelen 61 en 111 in combinatie met 120 en 191.

Het concept-artikel 61 luidde: De Commanderende Officier zal . . . met overleg van Commissarissen en den Fiscaal, zodanige correctieve middelen bepalen, als kunnen strekken om den beschuldigde te doen besluiten, aan zijne verplichtingen te voldoen.

De Raad van State was van oordeel, dat er reden was een halsstarrige beschuldigde met gepaste middelen tot het voldoen aan zijn „verplichting” om te antwoorden te brengen, maar dat, aangezien daarvan gemakkelijk misbruik kan worden gemaakt, de wetgever dit „niet dan met de meeste „schroomvalligheid” moet toekennen, temeer daar ook zonder medewerking van beschuldigde, de rechter hem bij voldoende bewijs kan straffen. Op voorstel van de Raad werd aan het artikel toegevoegd: mits echter bij deze bepaling steeds de meeste billikheid en gematigdheid worde betracht en in het oog gehouden.²³⁾

Aan artikel 111, luidende: „Deze Krijgsraad moet overigens zijn sa-„mengesteld, na gelang dezelve word gehouden, bij een Vloot, Eskader „of minder Smal-deel, of wel aan boord van een schip, hetwelk zich „geheel alleen buiten gaats bevind”, zijn op grond van door de Raad van State gemaakte opmerkingen toegevoegd: wel verstaande dat in dit laatste geval, slechts over oproer, munitierij, zamenzwering en complot tot desertie krijgsraad zal mogen worden gehouden; ten zij er geene waarschijnlijkheid ware, binnen twee maanden andere Oorlogsschepen te ontmoeten of eene der havens van den Staat te bereiken, als wanneer ook over minder capitale questiën, krijgsraad mag worden gehouden.

Betreffende een aan boord van een schip alleen buitengaats te houden krijgsraad, bepaalde artikel 120 van het ontwerp: Deze krijgsraad zal bestaan uit vijf leeden Officieren en Onderofficieren zodanig echter, dat niet meer dan twee Onderofficieren terzelve tijd zitting in den Krijgsraad mogen hebben.

²²⁾ Van der Hoeven, 142–147.

²³⁾ Correctieve middelen mochten alleen worden gebruikt „wanneer een onbetamelijk „gedrag en houding gedurende het verhoor daartoe aanleiding geven, nimmer echter „om een beschuldigde, die zijne misdaad blijft ontkennen, door strenge maatregelen „tot bekentenis te brengen”. A. J. M. Huart en I. Salmon, De militaire wetten voor het krijgsvolk te water, 's-Gravenhage 1880, 2e gedeelte, 36. Volgens het gevoelen van de auteurs zullen die middelen kunnen bestaan uit: vermindering van kost c.q. het houden gedurende enige tijd op water en brood; het intrekken van in het arrest toegestane vrijheden en het opleggen van krijgstuchtelijke straffen.

Nadat ook de Raad van State de bedenking van de Eerste President van het Hoog Gerechtshof VAN MAANEN had overgenomen, of het niet beter zou zijn in de krijgsraden geen onderofficieren toe te laten, zijn in het artikel de woorden „en Onderofficieren” tot en met „mogen hebben” geschrapt.

Artikel 191 van het ontwerp luidde: Insgelijks zullen vonnissen van Krijgsraden, aan boord van een schip dat zich buitengaats alleen bevindt, kragt van arrest hebben in zaken van Zamenzwering, mouterij, **zamenrotting**, **komplot** tot desertie, en lafhartigheid voor den vijand, mitsgaders ook in geval van gepleegden onnatuurlijken wellust, ook wanneer de delinquant daarbij tot eenige doodstraf van welken aart die zijn moge, is gecondemneerd.

In overeenstemming met artikel 111 is de opsomming van „**capitale** „**questiën**” vervallen en in plaats daarvan ingevoegd: overeenkomstig de bepalingen van artikel 111 gehouden.

Na deze geschiedenis in vogelvucht van de totstandkoming van de militaire wetgeving van 1814, dient thans aandacht te worden besteed aan de voornaamste daarin voorkomende bepalingen.

De rechtsmacht van de militaire rechter in het algemeen wordt in de artikelen 115 en 116 van de Grondwet van 1814 afgebakend en in de eerste titel van het Crimineel Wetboek, onder het opschrift „**Algemeene Bepalingen**” nader uitgewerkt.

De grondwet bepaalt, dat „het krijgsvolk te water . . . wegens alle „delicten, door hen gepleegd, (voor het Hoog Militair Gerechtshof) zal „worden te regt gesteld . . .” en het met betrekking tot alle civiele zaken aan de burgerlijke rechter onderworpen blijft. Het Crimineel wetboek bepaalt wie tot het krijgsvolk te water gerekend worden te behoren. Voorts, dat „de militaire personen, wegens alle misdaden en **overtredingen**, 's Lands lasten, middelen en compositiën te water en te lande be„treffende, blijven onderworpen aan den burgerlijken rechter, des **competent**”.

De rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof en van de krijgsraden voor de zeemacht is respectievelijk geregeld in de Provisionele Instructie en in de Rechtspleging Zeemacht. De hoofdzaak is, dat het hof jurisdictie uitoefent over alle militairen wegens alle militaire en commune delicten (met inachtneming van de bovengenoemde uitzonderingen); dat bepaalde militairen – t.w. officieren van hogere rang, alle commanderende officieren en militairen van elke rang die zich „ter purge” stellen – in eerste instantie voor het hof terechtstaan, en dat alle overige militairen in eerste instantie aan de rechtsmacht van de krijgsraden onderworpen zijn.

De samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof werd in hoofdzaak reeds onder „Bezuinigingen” vermeld. Daaraan dient nog het volgende te worden toegevoegd. Alle leden en de advocaat-fiscaal moeten de leeftijd

van 30 jaren hebben bereikt en de griffier die van 25 jaren. Tussen hen allen mogen geen bepaalde graden van verwantschap bestaan. Bij de aanvaarding van hun ambt, moeten zij „van de Praktijk, en alle andere „ambten en bedieningen . . . dadelijk afstand doen". De rechtsgeleerde leden, de advocaat-fiscaal en de griffier worden door de vorst voor hun leven aangesteld.

De door de commissie ingediende concept-instructie voor het hof wilde aanstelling „voor een onbepaalde tijd, doch tot kennelijk wederzeggen", waartegen echter de Raad van State bedenkingen had en die dan ook niet in de provisionele instructie werd overgenomen.

De samenstelling van de „krijgsraad bij een vloot, eskader of minder „smaldeel buiten en binnen gaats" is 7 leden, waaronder de president, allen officieren benoemd door de commanderende officier (C.O.) van de vloot, het eskader of het smaldeel. De gang van zaken bij de benoeming is nog steeds, dat bij de twee officieren, die als commissarissen „over de „informatiën hebben gezeten" na afloop daarvan nog vijf anderen worden aangesteld.

Tot fiscaal en tot secretaris worden „geschikte personen" uit de eerste schrijvers benoemd. De fiscaals nemen bij de krijgsraad „het regt der „Hooge Overheid" waar. Leden die onderling, of aan de fiscaal of secretaris verwant zijn, kunnen niet gelijktijdig in een krijgsraad zitting nemen.

Is beklagde een officier, dan kunnen alleen officieren van gelijke of hogere rang tot commissarissen worden benoemd. De „Krijgsraad aan „boord van een schip, hetwelk zich alleen buiten gaats bevindt" bestaat uit 5 leden-officieren. De commanderende officier van het schip is zelf president. Bij gebrek aan een geschikt persoon, neemt de fiscaal tevens de functie van secretaris waar.

De uitgebreide regeling welke de ontwerp-instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof over de manier van procederen bevatte, is in de Provisionele Instructie geheel weggefallen, omdat het „hier vooral . . . „gevaarlijk (was) nu reeds een systema te kiezen, hetwelk twijfelachtig is, „of (het) in **deszelfs** omvang voor de gewone Justitie zal worden **aan-**„genomen. Verordeningen, alleen op het militaire betrekking hebbende, „zouden kunnen worden overgenomen, doch over het algemeen schijnt „het beter te bepalen, dat, zolang er geen algemeene manier van **procede-**„ren bestaat, het Hof zich zal moeten gedragen naar de wijze van **regts-**„**pleging** vóór de Fransche vereeniging bij den Hove van Holland ge-„**bruikelijk**, met inachtneming der betrekkingen, tusschen hetzelve en de „**KrijgsRaden** bestaande, en bij de Regtspleging voor deze Regtbanken „nader bepaald".²⁴⁾

Uitvloeiisel hiervan is de uiterst summiere regeling in het derde hoofdstuk van de Provisionele Instructie. Dit bestaat uit slechts 9 artikelen,

²⁴⁾ Van der Hoeven, 156.

waarvan echter zeven handelen over vonnissen en hun executie. De beide andere zijn de bekende artikelen 75 en 76, waarvan het eerste voor de manier van procederen verwijst naar „de stijl van praktijk bij den Hove „van Holland, tot in de jare 1810 in gebruik geweest zijnde”, een voorschrift dat tot 1924 in de Instructie is blijven voortbestaan.²⁵⁾

Het vierde hoofdstuk van de Instructie bevat voorschriften voor de advocaat-fiscaal, waarin nog duidelijk de opvatting doorklinkt, dat het vervolgingsorgaan ondergeschikt is aan de zittende magistratuur. Zo bepaalt artikel 91, dat de advocaat-fiscaal „ten allen tijde verplicht (is) het „Hof te dienen van berigt, of van onderrigting en consideratie en advis, „zoo dikwijls als zulks van hem zal worden gevorderd, mitsgaders aan „hetzelve te suppediteren de gerequireerde informatien en stukken, en „zich in de waarneming en uitoefening zijner functien, naar de dispositie „van het **Hof** en Commissarissen te gedragen". Er is een begin van hiërarchisch verband tussen hem en de openbare aanklagers bij de krijgswraden in het voorschrift, dat hij zoveel mogelijk zal toezien, dat de zaken bij de krijgswraden op een regelmatige wijze worden behandeld, „en ten dien „einde, met de Auditeurs-Militair" – later uitgebreid met „en Fiscaals" – „de noodige correspondentie houdt".

Ten aanzien van de procesgang bij de krijgswraden zou kunnen worden herhaald hetgeen de commissie in 1808 in zijn rapport aan de koning mededeelde, namelijk dat hij „wat het wezen der zaak betreft, niets anders „heeft voorgesteld, dan juist dat gene, wat tot hier toe plaats hadt . . .".²⁶⁾ Geen veranderingen dus op essentiële punten. Na de weinig belangrijke opmerkingen op het ontwerp Rechtspleging Zeemacht door de Raad van State, volgde de vrijwel ongewijzigde vaststelling.²⁷⁾

De procesvorm bleef in beginsel inquisitoir van aard. Anders dan de commissie in 1808 had voorgesteld, bleven de door twee officieren-commissarissen gevoerde informatien behouden.²⁸⁾ In verband daarmee, moest de fiscaal de door hem in gereedheid gebrachte artikelen, vóór de aanvang van het verhoor niet aan de krijgswraad „exhiberen", maar aan de officieren-commissarissen, die daarin desgewenst veranderingen konden aanbrengen.

De beklagde is niet helemaal rechteloos meer. Hij is bevoegd de officieren-commissarissen, de fiscaal en de secretaris „te recuseren, of te

²⁵⁾ De PI voor het HMG, die de Raad van State bij de terugzending van de ontwerpen aan de Staten-Generaal overlegde telde 132 artt. tegen 394 van het ontwerp van de commissie. Vergelijking met de instr. voor de HMV van 25-6-1802 leert, dat de Raad van State daaruit voor de samenstelling van zijn PI ijverig heeft geput. Met name voor wat het 1e hoofdstuk betreft, komen de artt. 10, 16, 21, 22, 28, 38, 42, 43, 44 en 46 min of meer gelijkkluidend overeen met de artt. 28, 12, 8, 14, 17-18, 21, 24, 25, 26 en 31 van de instr. van juni 1802.

²⁶⁾ Zie mijn artikel in *M.R.T.*, jrg. LXIX, 1976 blz. 212.

²⁷⁾ Zie *hiervóór* blz. 595.

²⁸⁾ *M.R.T.*, jrg. LXIX, 1976 blz. 212 en 215.

„verklaren onbevoegd“; hij kan zich tot zijn verontschuldiging op bepaalde omstandigheden of op getuigen beroepen, waarbij het de duidelijke bedoeling is, dat die omstandigheden ook worden onderzocht en die getuigen gehoord; hij kan bij het voorhouden van getuigen-verklaringen of andere bewijsstukken bezwaren daartegen of tegen de getuigen zelf inbrengen; het zelfde geldt voor confrontatieverhoren.

Overigens zijn de waarborgen tegen rechterlijke willekeur, die in het ontwerp 1808 voorkwamen, in het ontwerp 1814 en in de Rechtspleging Zeemacht slechts gedeeltelijk overgenomen.²⁹⁾ Zo is het verbod op het stellen van strikfragen en suggestieve vragen niet in de wet opgenomen. Voorts kunnen tegen weigerachtige getuigen „correctieve middelen worden opgenomen, hoewel naar de mening van de Raad van State daarvan „gemakkelijk misbruik zou kunnen worden gemaakt“.³⁰⁾

Hetgeen in de wet wordt bepaald met betrekking tot de „conclusie van „eisch“³¹⁾, de wijze van stemmen door de krijgsraad, de inhoud van de vonnissen, de uitspraak in de volle krijgsraad door de secretaris in tegenwoordigheid van de fiscaal, zijn over het algemeen gelijk aan de tot dan bestaan hebbende constante praktijk en aan de voorafgegane ontwerpen. Voor wat de conclusie uit de uitgebrachte stemmen betreft, kent de wet nu ook de „absolutie van instantie“.³²⁾ De voorschriften over de geldigheid en de kracht van bewijzen en over verklaringen, die in bepaalde omstandigheden volledig bewijs van schuld opleveren, komen niet in de Rechtspleging Zeemacht voor, maar in de artikelen 159 tot en met 162 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water.

De straffen ingevolge laatstgenoemd wetboek zijn:

1. Straf des doods met den kogel;
2. Kielhalen en laarzen;
3. Van de ra vallen en laarzen;
4. Als schelm aan den wal zetten;
5. Cassatie;
6. Degradatie;
7. Slagen met handdaggen;
8. Arrest of detentie.

²⁹⁾ M.R.T. jrg. LXIX, 1976 blz. 212.

³⁰⁾ Zie **hiervóór** blz. 595.

³¹⁾ Ook genoemd „schriftuur van eisch“, wat beter uitdrukt dat de conclusie een schriftelijke is.

³²⁾ Wanneer het te laste gelegd feit niet wettig is bewezen of de krijgsraad niet tot de overtuiging daarvan is kunnen geraken, moeten de leden zich nog de vraag stellen, of het **mogelijk** zou zijn, dat te eniger tijd nadere bewijzen werden ingewonnen. Zo ja, dan moet absolutie van instantie volgen: zo neen, vrijspraak. In het eerste geval kon dus de geabsolveerde nog ter zake van hetzelfde feit worden vervolgd, in het tweede geval niet. C. P. K. Winckel, Handleiding bij de uitoefening der Rechtspleging voor 's Konings Zeemacht, Den Haag 1872, 44.

Bij vergelijking van deze lijst met die uit de ontwerpen 1808 en 1810 kan worden geconstateerd, dat de onderlinge verschillen niet groot zijn.³³⁾ Wel worden in 1814 in de wet allerlei nadere voorschriften gegeven, met name ten aanzien van kielhalen, ravallen, laarzen en slaan met handdaggen, waarbij de twee eerstgenoemde gebonden worden aan maxima van drie maal en de twee laatstgenoemde aan maxima van respectievelijk 150 en 60 slagen.

Ook is nu het verschil tussen laarzen en slaan met handdaggen in de wet vastgelegd. Het eerste wordt omschreven als: na kielhalen of **ravallen** slagen met een eind oud en ongeteerd touw van een dikte van hoogstens 24 (garens) op streng, toe te brengen op de (natte) broek van de patiënt; en het tweede: slagen met een eind oud touw van een dikte van hoogstens 12 garens op streng, toe te brengen op de rug en op de broek van het geklede slachtoffer.

De duur van de arreststraf of detentie, die in het ontwerp 1808 nog onbepaald en in dat van 1810 maximaal drie maanden bedroeg, mag in het ontwerp en in de wet van 1814 de tijd van drie weken nimmer te boven gaan.

Het tweede artikel van de titel herinnert aan de willekeur ook op dit gebied in vroegere tijden door uitdrukkelijk te bepalen, dat door de rechters geen andere straffen mogen worden ingevoerd dan in het Crimineel Wetboek of andere in gebruik zijnde wetten zijn vastgesteld.

De straf van bannissement, die in het ontwerp was opgenomen, ontmoette van de zijde van de Raad van State nogal ernstige bedenkingen, voornamelijk omdat het voorschrift alle evenredigheid tussen misdaad en straf, welke door de algemene wet werd gebanteerd wegnam. Bij het plegen van een commuun delict zou onder gelijke omstandigheden een militair veel zwaarder worden gestraft dan een burger. Dit had in zover succes, dat verbanning tot buiten het territoir van de staat facultatief in plaats van imperatief is geworden.³⁴⁾

Betreffende de straf van geldboete wordt nog bepaald, dat de militaire rechter „in de gevallen, waarin **dezelve**, naar de voorschriften van het „(algemeen) Crimineel Wetboek of andere in gebruik zijnde Wetten, „zouden **behooren** plaats te hebben", die straf niet zal opleggen en door arrest of detentie zal vervangen.

De regelingen betreffende de onderwerpen fiat-executie, approbatie en **appel** zijn deels in de Provisionele Instructie en deels in de Rechtspleging Zeemacht te vinden.³⁵⁾

Het verschil met de zelfde regelingen in de ontwerpen 1808 en 1810 is,

³³⁾ M.R.T. jrg. LXIX, 1976 blz. 213 en 216.

³⁴⁾ Van der Hoeven, 122—123.

³⁵⁾ Resp. in het tweede hoofdstuk PI (artt. 55 t/m 64) en in het 8e en 9e hoofdstuk 2e titel RZ (artt. 181 t/m 192 en 202-213).

dat thans niet bepaald wordt welke vonnissen aan approbatie en welke aan appèl zijn onderworpen, maar de Provisionele Instructie de algemene regel stelt, dat het hof in hoger beroep oordeelt Over (art. 55), c.q. de approbatie heeft *vàn* (art. 56) *alle* vonnissen (in art. 55 „gewijsdens”) van krijgsraden, *welke daarvan niet zijn uitgezonderd* (in art. 56 „bij de „wet niet speciaal zijn uitgezonderd”). Het is een ander systeem, maar kwam in feite op het zelfde neer.

De Rechtspleging Zeemacht zondert van approbatie uit alle vonnissen door krijgsraden buitengaats geweest. De vonnissen, die *wèl* aan approbatie zijn onderworpen, zijn gedeeltelijk ook appellabel. Indien in dit geval hoger beroep wordt ingesteld, is daardoor approbatie uitgesloten.

Het fiat-executie is beperkt tot de niet aan approbatie onderworpen vonnissen. Er zijn echter in bepaalde dringende gevallen vonnissen, die niet aan fiat-executie zijn onderworpen en direct ten uitvoer kunnen worden gelegd. Dit is het geval aan boord van schepen buitengaats met betrekking tot een aantal zware militaire misdrijven. Wordt in zo'n geval aan boord van een schip alleen de doodstraf opgelegd en stemt de commanderende officier in de krijgsraad tegen, dan is deze *bevoegd* de executie op te schonen totdat een „Raad van revisie”, bestaande uit hijzelf en vier niet in de zaak betrokken officieren, de zaak heeft onderzocht en uitgemaakt of het fiat-executie al dan niet moet worden verleend. Wordt in het zelfde geval door een zeekrijgsraad op een vloot, eskader of minder smaldeel de doodstraf opgelegd, dan *moet* de vlootvoogd de executie opschorten tot een raad van revisie zich daarover heeft uitgesproken. Stemt een raad van revisie in meerderheid tegen het verlenen van fiat-executie, dan moet de veroordeelde worden opgezonden en voor het Hoog Militair Gerechtshof terechtstaan.

Ondanks verschillen hier en daar, is dit een soortgelijke, fijn uitgesponnen en onderling samenhangende regeling als ook reeds de ontwerpen 1808 en 1810 bevatten, een regeling overigens, die later door de afschaffing van de approbatie en uitbreiding van de mogelijkheden van hoger beroep, zijn betekenis grotendeels verloor.

In de ontwerp-instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof komt in de tweede titel een regeling voor van het recht van cassatie van handelingen, dispositien en vonnissen, die „*met de Wetten betreffende de administratie der militaire Justitie en den vorm van rechtspleging bij alle Krijgsraden . . . openlijk strijdig waren . . . zonder zich nochtans in de beoordeling der zaken zelve in te laten*”. Het hof kon zulks doen op voordracht van de advocaat-fiscaal, op ingekomen klachten, of ambtshalve zonder vordering of verzoek van partijen. Moest daardoor de zaak opnieuw worden onderzocht, dan gaf het hof daarvan kennis aan de commanderende officier, die de informatie had bevolen of de krijgsraad had belegd, met opdracht om andere officieren „*welken niet over de zaak gezeten hebben*” tot het doen van een nieuw onderzoek en tot het wijzen van vonnis te

benoemen. De Raad van State was echter de mening toegedaan, dat de regeling behoorde te vervallen, daar dit recht „aan het Hoog Militair „Gerechtshof niet schijnt te moeten worden gegeven, dewijl de Grondwet „dit Regt als een attribuut van den **Hoogen Raad** beschouwd heeft”. Dientengevolge zijn de betreffende artikelen niet in de Provisionele Instructie overgenomen.

De derde titel van het ontwerp 1814 betreffende de instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof bevatte een regeling van de revisie.

Behoudens enkele kleine veranderingen – bij voorbeeld van vonnis in „sententie^s”, van hooge militaire vierschaar in „Hoog Militair **Gerechts-„hof”**”, van Koning in „Vorst^w” – was die regeling woordelijk uit het ontwerp 1810 overgenomen.³⁶⁾

Van de derde titel werd alleen het 8e hoofdstuk („**Tauxatie** van kosten”) in de Provisionele Instructie opgenomen, waarmede derhalve de revisieregeling uit de wetgeving verdween.

³⁶⁾ Vgl de artt. 257–283 uit het 9e hoofdstuk 3e titel de artt. 681–694 van het ontwerp 1810 M.R.T. I, 361–363.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 24 maart 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Majoor J. Schokker en majoor A. B. Verbaan.

*Dierenmishandeling, door zonder redelijk doel met een luchtbuiks op een hond te schieten en deze te verwonden.
f 200 geldboete.*

(W.Sr. art. 254)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen A.X., geboren 24 december 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 15 augustus 1975 te Erica, gemeente Emmen, zonder redelijk „doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel „bereikbaar is, opzettelijk met een geladen luchtbuiks heeft geschoten op „een hond, van het ras Whippet, en die hond heeft geraakt en pijn en/of „letsel heeft veroorzaakt of zijn gezondheid heeft benadeeld“;!

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de **Officier-Commissaris** zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik ben thans in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht sedert 6 november 1974 als dienstplichtig soldaat. Op 15 augustus 1975 omstreeks 18.00 uur was ik thuis, aan de Verlengde Herendijk 18 te Erica, gemeente Emmen. Mijn broer Albert-Jan bezit een windbuiks;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal nr. 883/75, opgemaakt en op 22 augustus 1975 gedagtekend en ondertekend door Wytze Harmers, hoofdagent van gemeentepolitie te Emmen zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van **Henderik Tingen**:

Vrijdag, 15 augustus 1975, te omstreeks 18.00 uur, lag mijn hond gewond naast mijn woning. Hij bloedde uit zijn zij. De hond is van het ras Whippet en is een half jaar oud. De hond is meestal in huis, maar af en toe loopt hij wel eens los. Ik ben direct naar de dierenarts gegaan. De hond moest daar de gehele nacht blijven. De dierenarts moest voor de behandeling f 83,— ontvangen. Ik wil graag dat U proces-verbaal opmaakt;

als verklaring van **Geesje Sanders**, geboren 15 juli 1958:

Vrijdag 15 augustus 1975, te omstreeks 18.00 uur, liep ik over de Verlengde Herendijk in de richting van de woning van H. Tingen. Ter hoogte van de woning van X., die ook aan de Verlengde Herendijk woont, zag ik de hond van Tingen lopen. Deze liep door de berm van de weg, in de richting van zijn huis. Achter de woning van X. zag ik een jongen van ongeveer 18 jaar staan. Deze jongen is een zoon van X. Ik zag dat deze jongen een windbuks aan zijn schouder deed en richtte in de richting van de hond van Tingen. Tegelijkertijd hoorde ik het schot van de windbuks afgaan en op hetzelfde moment begon de hond te janken. Ik zag toen dat de hond hard naar huis rende. Later bij de woning van Tingen zag ik dat de hond op de grond lag en dat hij uit zijn zij bloedde;

als relaas van verbalisant:

Aangever Tingen toonde mij een bruin witte hond, vermoedelijk van het ras Whippet. Ik zag dat deze hond aan zijn linkerank een wondje had. Daar er in het gezin van X. drie zoons waren en ik niet met zekerheid kon vaststellen, wie er nu eigenlijk op de hond geschoten had, gingen ze alle drie vrijwillig mee naar het politieposthuis te Erica, voor confrontatie. Getuige Sanders wees bij deze confrontatie verdachte A. X. aan. Verder deel ik nog mede dat verdachte vóór de confrontatie mij mededeelde, nadat ik hem had verteld dat er een getuige was, „Het meisje „Sanders zeker“.

De windbuks, merk Weihrauch, nummer 485514, waarmee vermoedelijk op de hond werd geschoten, heb ik inbeslaggenomen en ter beschikking gesteld van de commissaris van politie te Emmen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 15 augustus 1975 te Erica, gemeente Emmen, zonder redelijk „doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel „toelaatbaar is, opzettelijk met een geladen luchtbuks heeft geschoten „op een hond, van het ras Whippet, en die hond heeft geraakt en pijn en „letsel heeft veroorzaakt“;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van „zodanig doel toelaatbaar is, opzettelijk een dier pijn of letsel veroorzaken“, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 254, 1e lid aanhef en sub 1 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd **begaan**, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot f 200 geldboete (vervangende hechtenis niet vermeld) en verbeurdverklaring van de in beslag genomen windbuks – *Red. J.*]

Mobiele krijgsraad buitenland Luchtmacht

Vonnis van 22 april 1976

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel E. J. Minjon en kolonel D. Klik;

Raadsman: Kapitein F. J. Haarler.

Als dpl. sld. aangewezen zijnde om van 6 februari 1976 te 15.00 uur tot 9 februari 1976 te 15.00 uur wachtdienst te verrichten en uit dien hoofde van 6 februari 1976 te 23.00 uur tot 7 februari 1976 te 08.00 uur het kamp te Hesepe niet te mogen verlaten, zich opzettelijk tersluiks tijdelijk aan de vervulling van de daaruit voortvloeiende dienstverplichtingen onttrokken door van 6 februari 1976 te ± 23.30 uur tot 7 februari 1976 te ± 08.20 uur afwezig te zijn.

Veroordeling op grond van art. 131 W.M.Sr. tot 1 week militaire detentie.

(W.M.Sr. art. 129, 131)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LUCHTMACHT

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen R. A., geboren 11 september 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 6 februari 1976 te **Hesepe** (Bondsrepubliek „**Duitsland**), althans in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als „dienstplichtig militair in werkelijke militaire dienst was bij de **Konink- „lijke** Luchtmacht en was aangewezen om van 6 februari 1976 te 15.00 „uur tot 9 februari 1976 te 15.00 uur wachtdienst te verrichten op het „**Willem Versteeghkamp te Hesepe**, met dien verstande dat hij van „6 februari 1976 te 23.00 uur tot 7 februari 1976 te 08.00 uur op genoemd „**kamp** ter versterking van de wacht geconsigneerd was, opzettelijk ter- „sluik zich tijdelijk aan de vervulling van bepaalde uit die dienst voort- „vloeiende dienstverplichtingen heeft onttrokken, **hebbende** hij op „6 februari 1976 te ± 23.30 uur in burger gekleed genoemd kamp verlaten „totdat hij aldaar op 7 februari 1976 te ± 08.20 uur is teruggekeerd, „waarbij hij heeft verbleven op een voor zijn commandant onbekend „**burgeradres**”;

Overwegende: . . . enz. ;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Luchtmacht en ik als zodanig was ingedeeld bij peloton 4 van de LB van het 118 Squadron te Vörden in de BRD, heb ik te Hesepe in de BRD op 6 februari 1976 om 23.30 uur het luchtmachtkamp verlaten, terwijl ik in burger gekleed was en ben ik daar de volgende dag om \pm 08.20 uur teruggekeerd, dit, hoewel ik wist dat ik was aangewezen om van 6 februari 1976 te 15.00 uur tot 7 februari 1976 te 15.00 uur wacht-dienst te verrichten op het Willem Versteegh Kamp te Hesepe met dien verstande dat ik van 6 februari 1976 te 23.00 uur tot 7 februari te 08.00 uur was geconsigneerd hetgeen inhield dat ik gedurende die tijd gekleed in werktenue op het kamp of in het daarnaast gelegen KMT moest blijven. Ik ben toen naar een café in Furstenau gegaan en heb de nacht doorgebracht op een voor mijn commandant onbekend burger adres;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:
als verklaring van Apol, Lammert:

De soldaten P.P en R.A. zijn ingedeeld bij peloton 4 van de luchtmacht beveiliging van het 118 Squadron te Vörden en staan als zodanig onder mijn bevelen. Dit peloton had op 6 februari 1976 tot 23.00 uur wacht-dienst verricht op de site te Vörden. Na deze wacht-dienst was dit peloton tot 7 februari 1976, 08.00 uur, geconsigneerd op het Willem Versteegh Kamp te Hesepe BRD. Tijdens deze consignering moet het geconsigneerd personeel gekleed zijn in werktenue en zij moeten verblijven op het Willem Versteegh Kamp of in het daarnaast gelegen KMT. Zij hadden doorlopend dienst vanaf vrijdag 6 februari 1976, 15.00 uur tot maandag 9 februari 1976, 15.00 uur. Deze dienst is aan alle militairen van het peloton 4 van het 118 Squadron te Vörden, dus ook aan de soldaten P.P. en R.A. bekend gemaakt. Ik heb de soldaten P.P. en R.A. geen toestemming gegeven om de nacht van 6 op 7 februari 1976 buiten het Willem Versteegh Kamp door te brengen en zich eerst op 7 februari 1976 te 8.20 uur terug te melden. Zij hebben zich daardoor onttrokken aan de vervulling van bepaalde op hen rustende dienstverplichtingen;

als verklaring van Veelbehr, Frederik Willem:

Op zaterdag 7 februari 1976 verrichtte ik vanaf 08.00 uur tot 20.00 uur dienst als wachtcommandant luchtmacht beveiliging op de site te Vörden, BRD. Op 7 februari 1976 te 08.00 uur, bij het eerste door mij gehouden appel over het wachtpersoneel, stelde ik vast dat de soldaten P.P. en R.A. niet aanwezig waren. Omstreeks 8.20 uur deelde de wachtcommandant van het Willem Versteegh Kamp mij telefonisch mede, dat bedoelde soldaten in burger kleding op het Willem Versteegh Kamp waren aangekomen en zich bij hem hadden gemeld. Peloton 4, waarbij de soldaten

P.P. en R.A. zijn ingedeeld, had op 6 februari 1976 tot 23.00 uur wacht-dienst verricht op de site te Vörden, BRD. Na 23.00 uur was dit peloton geconsigneerd op het Willem Versteegh Kamp te Hesepe BRD. Deze consignering duurde tot 08.00 uur, zijnde het tijdstip waarop zij te Vörden hun wacht-dienst weer moeten aanvragen. Zij moeten tijdens deze con-sig-nering gekleed zijn in werktenuen en verblijven op het Willem Versteegh Kamp of in het daarnaast gelegen KMT. Ik heb de soldaten P.P. en R.A. geen toestemming gegeven om zich aan de consignering te onttrekken en om de nacht buiten het Willem Versteegh Kamp door te brengen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 6 februari 1976 te Hesepe in de Bondsrepubliek Duitsland, „terwijl hij als dienstplichtig militair in werkelijke militaire dienst was bij „de Koninklijke Luchtmacht en was aangewezen om van 6 februari 1976 „te 15.00 uur tot 9 februari 1976 te 15.00 uur wacht-dienst te verrichten op „het Willem Versteegh Kamp te Hesepe, met dien verstande dat hij van „6 februari 1976 te 23.00 uur tot 7 februari 1976 te 08.00 uur op genoemd „kamp ter versterking van de wacht geconsigneerd was, opzettelijk ter-„sluik zich tijdelijk aan de vervulling van bepaalde uit de dienst voort-„vloeiende dienstverplichtingen heeft onttrokken, hebbende hij op 6 „februari 1976 te f 23.30 uur in burger gekleed genoemd kamp verlaten „totdat hij aldaar op 7 februari 1976 te f 08.20 uur is teruggekeerd, „waarbij hij heeft verbleven op een voor zijn commandant onbekend „burgeradres”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„als militair zich opzettelijk tersluik aan de vervulling van een bepaalde „soort van *dienstverplichtingen* onttrekken”,
voorzien en strafbaar gesteld bij art. 131, lid 1, van het Wetboek van Militair Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie van 1 week*) – Red.]

*) De soldaat P.P. werd op dezelfde datum terzake van hetzelfde feit tot dezelfde straf veroordeeld. — Red.).

NASCHRIFT

De tenlastelegging is duidelijk geïnspireerd op artikel 131 W.M.Sr. Toch is het feit naar mijn mening een wachtdelict hetwelk (zoals niet ongewoonlijk is) tevens elementen van het afwezigheidsdelict inhoudt: beklaagde behoorde van 6 februari 1976 te 15.00 uur tot 9 februari 1976 te 15.00 uur tot enige wacht en moest uit dien hoofde als zodanig van 6 februari 1976 te 23.00 uur tot 7 februari 1976 te 08.00 uur binnen het kamp blijven. Deze speciale dienst was reeds aangevangen toen hij zich van zijn post (in de betekenis van deze term in het laatste lid van artikel 129 W.M.Sr.) verwijderde, althans toen hij de als zodanig (als wachthebbende) op hem rustende verplichting niet nakwam.

Het woord „tersluik” staat wel in de tenlastelegging en in de bewezenverklaring maar is in de bewijsmiddelen niet terug te vinden. Toch is het element van heimelijkheid, resp. van het bezigen van bedrieglijke middelen, een karakteristiek van artikel 131 (en van artikel 101). Zie VAN DER HOEVEN II, blz. 303. Ik meen dan ook dat dit wachtdelict ten onrechte in de dagvaarding, in de bewezenverklaring en in de kwalificatie niet onder artikel 129 is gebracht.

Vaak wordt de strafbepaling van artikel 131 oneigenlijk gebruikt, terwijl zuivere gevallen, zoals door de wetgever bedoeld, zeldzaam zijn. In casu ontbreekt het zowel aan de door de wet vereiste heimelijke middelen als aan het element dat het „een bepaalde soort” van dienstverplichtingen moet betreffen (anders dan artikel 101 W.M.Sr.).

Illustratief voor deze materie is het vonnis van de Krijgsraad van Tjima-hi van 24 september 1938 (M.R.T. XXXV, blz. 439) betreffende de fuselier, die opzettelijk had nagelaten te voldoen aan het bevel van de sergeant van de week om de volgende dag op wachtparade te verschijnen, teneinde bij het Paleis van de Legercommandant wachtdienst te verrichten en die zich daar-door (aldus de tenlastelegging) „tevens opzettelijk ter sluik tijdelijk had „onttrokken aan de vervulling van den wachtdienst, zijnde een bepaalde soort „van dienstverplichtingen”. De Krijgsraad overwoog dat niet gebleken was van tersluik handelen en veroordeelde de man terzake van opzettelijke ongehoorzaamheid. Dit vonnis werd door het H.M.G. van N.I. van 18 november 1938 bevestigd, ofschoon de Advocaat-Fiscaal had geconcludeerd dat beklaagde tevens veroordeeld zou worden terzake van het zich tersluiks onttrekken aan een bepaalde soort van dienstverplichtingen.

Zonder al te gedetailleerd op de jurisprudentie omtrent het onderwerpelijke artikel in te gaan mag wel gesignaleerd worden de enigszins „wilde” poging om dit artikel toepassing te laten vinden in het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 15 maart 1949 (M.R.T. XLII, blz. 497). Beklaagde, verplicht tot het inleveren van uitrustingsstukken aan de fourier, had andere dan de aan hem in bruikleen verstrekte uitrustingsstukken ingeleverd. De Auditeur-Militair legde primair ten laste (en concludeerde tot veroordeling wegens) het misdrijf van artikel 131. Gelukkig legde hij stelsidair oplichting

ten laste, welke kwalificatie door de Krijgsraad toegepast werd.

Minder gelukkig was dezelfde Krijgsraad (vonnis van 4 oktober 1950, M.R.T. XLIV, blz. 167) toen hij artikel 131 W.M.Sr. toepaste ten aanzien van de soldaat, die telefonisch, in strijd met de waarheid, had medegedeld dat zijn moeder ernstig ziek was en zich aldus gedurende 3½ etmaal ongeoorloofd aan zijn dienstverplichtingen onttrok. Hier had artikel 101 W.M.Sr. toegepast dienen te worden, omdat beklagde zich door gebruikmaking van bedrieglijke middelen tijdelijk aan de totaliteit van zijn dienstverplichtingen onttrok.

Tot slot een (zeldzaam) zuiverder voorbeeld van hetgeen de Wetgever voor ogen heeft gestaan in het vonnis van de Krijgsraad te Velde Zuid van 22 april 1953 (M.R.T. XLVII, blz. 387) betreffend twee onderofficieren die ingedeeld waren bij de versterking van de dijken in Zeeland op 1 februari 1953 en die zich aan de hun aldus bevolen hulp bij watersnood onttrokken door zich bij duisternis van het terrein te verwijderen.

Blijkens de jongere jurisprudentie wordt het artikel 131 veelal gebruikt ingeval de beklagde zich vòòr de aanvang van een bepaalde dienst (meest wachtdienst) door alcoholgebruik daarvoor ongeschikt heeft gemaakt. Veelal blijkt de man zich dan voor het vervullen van alle diensten ongeschikt te hebben gemaakt, terwijl drankgebruik nauwelijks als het bezigen van een listige kunstgreep beschouwd kan worden. In bovenstaand vonnis waren deze noodsprongen in de richting van artikel 131 echter niet nodig, omdat de man reeds daadwerkelijk wachtdienst verrichtte toen hij zich van zijn „post“ verwijderde, zodat artikel 129 voor het grijpen lag.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraadte Arnhem

Vonnis van 27 april 1976

President: Mr. R. W. Reindersma; *Leden:* Luitenant-kolonel A. J. Kappenburg en inajoor N. van der Louw;

Raadman: Mr. H. J. Prinsen.

Uit het 'Slot-Theater te Celle in Duitsland een antieke vaas weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, bij de ingang van het Theater aangehouden.

f 250 geldboete.

(W.Sr. art. 310)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAADTE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen M.F., geboren 1 juni 1954, dpl. sld., beklagde.

Gezien . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 september 1975 te Celle (Bondsrepubliek „Duitsland) althans in de Bondsrepubliek Duitsland, tezamen en in ver- „eniging met W., althans alleen, met het oogmerk van wederrechtelijke „toeëigening heeft weggenomen twee, althans één vazen/vaas, toebeho- „rende aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde of zijn mede- „dader” ;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier- Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard :

Op 28 september 1975 heb ik te Celle in de Bondsrepubliek Duitsland met het oogmerk om mij het voorwerp zonder recht of toestemming van de rechthebbenden toe te eigenen, weggenomen een vaas uit een zaal van een kasteel aldaar. Ik wilde deze vaas meenemen naar huis;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig, in de Duitse taal gestelde „Anzeige”, opgemaakt te Celle, gedagtekend op 28 september 1975 en ondertekend door Polizeiobermeister Korn van het Stadt und Polizei- amt te Celle zakelijk onder meer inhoudt als verklaring, in de Nederlandse taal weergegeven, van Karl-Heinz Wagner:

Op 28 september 1975 was ik als toezichthouder werkzaam in het slot- theater te Celle. Ik zag, dat een in burger gekleed persoon de trap opging. Ik zag hem even later de trap weer afkomen. Hij had iets bij zich. Ik kon niet zien wat het was. Ik kon de man bij de ingang van het theater aan- houden. Ik zag, dat de man een vaas uit de „Prunkzimmer” had wegge- nomen. Uit de door hem gesproken taal begreep ik, dat hij Nederlander was. De vaas is hem afgenomen en weer in de „Prunkzimmer” geplaatst. De vaas waarom het gaat is antiek en is een vermogen waard;

Overwegende, dat genoemde „Anzeige” tevens inhoudt als relaas, in de Nederlandse taal weergegeven, van de verbalisant, Polizeiobermeister Korn:

De Nederlander, die militair bleek te zijn en die door de heer Wagner is aangehouden, is door mij overgedragen aan de Koninklijke Marechaus- see. De soldaat was onder invloed van alcoholhoudende drank;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, nummer P 126/75, opgemaakt te Nunspeet, gedagtekend op 20 november 1975 en ondertekend door Wicher Jonkers, wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee, behorende tot het 103 Marechaussee Eskadron van het 101 Marechaussee Bataljon, zakelijk onder meer in- houdt als relaas van verbalisant:

Naar aanleiding van een dezerzijds op 28 september 1975 ontvangen telefonisch bericht van de politie te Celle, Bondsrepubliek Duitsland, dat een Nederlandse militair was aangehouden wegens diefstal, heb ik mij begeven naar het politiebureau te Celle, Bondsrepubliek Duitsland. De militair was M.F., dpl. soldaat. Ik heb hem voor verder onderzoek van de

Duitse politie overgenomen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde, in de Duitse taal gestelde, „Anzeige” slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 28 september 1975 te Celle (Bondsrepubliek Duitsland) „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „één vaas, toebehorende aan een ander dan aan hem, beklaagde”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*diefstal*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot f 250 geldboete, subs. 10 dagen hechtenis – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 april 1976

President: Mr. R. W. Reindersma; **Leden:** Luitenant-kolonel A. J. Kappenburg en majoor N. van der Louw;
Raadsman: Mr. H. J. Prinsen.

Tenlaste gelegde diefstal van een vaas uit het Slot-Theater te Celle niet bewezen; de krijgsraad bevindt echter dat beklaagde zich aan een daarmee samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt en straft hem met de krijgstuchtelijke straf van f 50 geldboete wegens het zich als Nederlands militair in het buitenland misdragen door in dronkenschap in een openbaar gebouw een tentoongesteld voorwerp te verplaatsen.

(W.K. art. 2 en 58)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen W.W., geboren 15 januari 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 28 september 1975 te Celle (Bondsrepubliek „Duitsland) althans in de Bondsrepubliek Duitsland, tezamen en in „vereniging met M.F., althans alleen, met het oogmerk van **wederrechtelijke** toeëigening heeft weggenomen twee, althans één, **vazen/vaas**, toe- „behorende aan een of meer anderen dan aan hem, beklaagde of zijn „mededader' ;

overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem telastegelegde strafbare feit heeft gepleegd, zodat beklaagde van het hem telastegelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, echter dat de krijgsraad bevindt, dat beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt en dat bijzondere aanleiding aanwezig is de zaak verder te behandelen als ware hij de commanderende officier;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd. Spreekt beklaagde daarvan vrij.

Bevindt, dat beklaagde zich aan een met de zaak samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt. Legt **terzake** van dit krijgstuchtelijke vergrijp aan beklaagde de krijgstuchtelijke straf op van een geldboete groot *vijftig gulden*, met omschrijving der strafreden als volgt:

„**zich** als Nederlands militair in het buitenland misdragen door in **dronkenschap** in een openbaar gebouw een tentoongesteld voorwerp te ver- „plaatsen”.

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 101 Artillerie Meetafdeling

Beschikking van 25 mei 1976

*Als dpl. kanonnier zonder toestemming de kazerne gedurende ca. 2½ uur verlaten en een en ander eerst met een leugenachtig verhaal geprobeerd te verdoezelen, **terzake** waarvan aan klager de straf van 6 dagen licht arrest was opgelegd.*

*Straf en strafreden bevestigd na beklag waarbij verworpen wordt het bezwaar van klager dat in de **strafreden** ook is opgenomen het onwaarheid spreken (omdat in de burgerstrafrechtspraak de verdachte ook niet gehouden **is** die waarheid te spreken) daar zodanig gedrag wel strijdig is met de krijgstucht.*

Bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof.

DE LUITENANT-KOLONEL DER ARTILLERIE P. J. VAN DE HAAR,
COMMANDANT 101 ARTILLERIE MEETAFDELING;

Gezien het beklagschrift van dienstplichtig kanonnier C.W., Ondersteuningsbatterij 101 Artillerie meetafdeling, houdende de op 24 mei 1976 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van 6 (zes) dagen licht arrest met de strafreden:

„a. Zonder toestemming de kazerne gedurende ca. 2½ uur verlaten.

„b. Een en ander eerst met een leugenachtig verhaal proberen te **ver-**„doezelen”.

Bi de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met een **verlof-**weekend dat geheel in de straftermijn valt, hem opgelegd door kapitein der Artillerie H. Stenekes, Commandant Ondersteuningsbatterij 101 Artillerie Meetafdelingen hem op 21 mei 1976 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking **hebbende** bescheiden;

Overwegende dat klager heeft verklaard, dat hij enige dagen tevoren een aanrijding met zijn bromfiets had gehad te Kampen en dat hij de defecte brommer voor een op dat tijdstip nog gesloten rijwielstalling heeft achtergelaten, dat hij op 19 mei naar Kampen wilde om of zijn bromfiets te repareren of indien dit niet mogelijk bleek, de afvoer ervan te regelen; dat hij geen toestemming heeft gevraagd dit te mogen doen, doch zich op 19 mei 1976 **f** 09.00 uur zonder meer naar Kampen heeft begeven en op dezelfde dag **f** 11.30 uur weer in de kazerne is teruggekeerd,

dat hij tegenover zijn groepscommandant bij herhaling heeft verklaard dat hij gedurende die tijd niet aanwezig was geweest **bij** het bevolen onderhoud aan klasse IV materieel omdat hij in de houthobbyclub **ge-**

werkt had aan een plank voor een planbord voor MLV proeven; hoewel hij deze plank reeds de vorige dag had gemaakt,

dat hij de straf te zwaar vindt en dat hij er bezwaar tegen heeft dat het onwaarheid spreken in de strafreden is opgenomen, omdat in de burgerstrafrechtspraak de verdachte ook niet is gehouden de waarheid te spreken;

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard dat een van de onderofficieren van de batterij klager op 19 mei f 11.30 uur in burger van het Station 't Harde naar de L. Kol. Tonnetkazerne heeft zien lopen en dit heeft gemeld toen hij getuige was van de onjuiste verklaring die klager gaf voor zijn afwezigheid,

dat klager bij de krijgstuchtelijke behandeling van de zaak de feiten heeft toegegeven;

Overwegende dat het bestrafte feit inderdaad gepleegd is, dat zowel het onder a. als het onder b. in de strafreden vermelde strijdig is met de krijgstucht en van zodanige ernst dat een vrijheidsstraf op zijn plaats is, mede gezien een op 18 mei 1976 bestrafte feit met overeenkomstige elementen,

dat de omschrijving van de strafreden het feit juist weergeeft, dat de soort en zwaarte van de opgelegde straf in overeenstemming zijn met het gepleegde feit;

Beschikkende op het beklag:

Handhaaft de Strafoplegging;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 15 juli 1976

President: Mr. Prins; **Leden:** generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr. De Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.) en mr. Berkhout (plv.).

(zie de beschikking hiervóór)

Gelezen een verzoek ingediend op 28 mei 1976, waarbij de dpl. kanonnier C.W., ingedeeld bij de Ondersteuningsbatterij 101 Artillerie Meetafdeling, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag door hem ingediend bij de Commandant 101 Artillerie Meetafdeling over de straf van zes dagen licht arrest hem door zijn batterij-commandant opgelegd wegens:

„a. Zonder toestemming de kazerne gedurende ca. 29 uur verlaten.

„b. Een en ander eerst met een leugenachtig verhaal proberen te ver-
„doezelen”;

Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met een verlof-
weekend dat geheel in de straftermijn valt, bij welke beschikking – op
25 mei 1976 genomen en op 26 mei 1976 aan klager uitgereikt – de straf-
oplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere
beschouwingen heeft geleid dan die vervat in de beschikking waarvan
beklag, zodat het beklag als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende
op het beklag;

Bevestigt de beschikking waarvan beklag met overneming der gronden ;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uit-
gereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-
Fiscaal voor de Krijgsmacht, en desgewenst aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

*In de hierboven gepubliceerde beschikkingen wordt zowel door de **beklag-
meerdere** als door het Hoog Militair Gerechtshof het beroep van klager op
het niet gehouden zijn de waarheid te spreken wanneer hij als verdachte
wordt gehoord, verworpen. Klager verwijst blijkens zijn in de **beklagbeschik-
king** opgenomen verweer naar de burgerstrafrechtspraak. Alhoewel artikel
29 Sv. in de militaire rechtspleging niet geldt, wordt het wel analoog toe-
gepast en had hij ook (of mede) kunnen verwijzen naar de militaire straf-
rechtspraak.*

*Is het beroep van klager juist? Bestaat een recht te liegen als men als
verdachte wordt gehoord? Mijns inziens niet. Artikel 29 Sv geeft het recht
te zwijgen; slechts omdat het onwaarheid spreken van de verdachte niet met
straf bedreigd is, kan deze **straffeloos** liegen. Een liegende verdachte kan
zich nooit beroepen op artikel 29 Sv, doch maakt gebruik van het ontbreken
van sanctie op **liegen**¹⁾ (hoewel het liegen van de verdachte in het straf-
proces er zeker toe kan leiden dat de rechter tot de overtuiging komt dat
verdachte het hem ten laste gelegde strafbare feit heeft begaan).*

*Klager hadgelijk toen hij beweerde dat in de **strafrechtspraak** de verdachte
niet gehouden is de waarheid te spreken. Klager kon – als hij de parallel
wilde doortrekken – zich dan beklagen over het feit dat zijn liegen in de **straf-
reden** was opgenomen, doch niet over het feit dat de strafoplegger er bij de
bepaling van zijn straf mee had rekening gehouden. In de strafrechtspraak*

¹⁾ G. Duisterwinkel en A. L. Melai, **Het wetboek van Strafvordering, Aantekeningen
op artikel 29, blz. 15.**

kan liegen de positie van de verdachte eveneens nadelig beïnvloeden. Is dus duidelijk dat liegen door iemand, die als verdachte gehoord wordt, geen strafbaar feit oplevert, minder duidelijk is of liegen door een militair, die wordt verdacht van een krijgstuchtelijk vergrijp is toegestaan.

Klager gaf als reden voor zijn afwezigheid op de plaats waar hij dienst had moeten doen op dat hij in de houthobbyclub een andere dienst verrichtte. Hij vertelde deze leugen aan zijn groepscommandant, toen deze had geconstateerd dat klager niet bij het bevolen onderhoud aanwezig was. Klager was toen waarschijnlijk nog geen „verdachte”, maar was dat door te zwijgen of een beroep te doen op zwijgrecht waarschijnlijk onmiddellijk geworden. Door een leugentje meende hij echter niet-verdachte te blijven. Hij had de pech dat een *onderofficier* zijn leugen kon aantonen.

De batterijcommandant, hierover geïnformeerd, bestrafte de ongeoorloofde afwezigheid én het liegen. Hij meende derhalve dat liegen, teneinde een gepleegd krijgstuchtelijk vergrijp te maskeren, op zich oplevert een feit als bedoeld in art 2 lid 1 van de Wet op de Krijgstucht – een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp. Liegen teneinde zich te vrijwaren van krijgstuchtelijke bestraffing is naar de mening van de strafoplegger (en naar later bleek van de beklagmeerdere en het HMG) dus onbestaanbaar met de militaire tucht of orde.

De batterijcommandant heeft gebruik gemaakt van de hem in de Wet toebedeelde vrijheid van interpretatie van wat **strijdig** is met de militaire tucht of orde. Hij heeft daarbij geen aanleiding kunnen vinden zich te conformeren aan het oordeel van de voor de Koninklijke Landmacht hoogste militaire tuchtrechter, de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, zoals dit betreffende dit onderwerp is neergelegd in VS 27 – 4 Hoofdstuk 11 in punt 7 op bladzijde 11 – 5, alwaar staat:

„De verdachte heeft evenals in het strafrecht bekentenisvrijheid en kan „later, wanneer zijn verklaringen in strijd met de waarheid blijken te zijn, „**terzake** niet gestraft worden.”

Hetzelfde geldt voor de beklagmeerdere; ook deze stelde zijn eigen oordeel boven dat van zijn Bevelhebber.

De tegenwerping dat de geciteerde zin alleen van toepassing is op het verhoor als verdachte van de militair op rapport bij zijn commandant, passeert het feit dat deze bepaling zinloos zou zijn als de verdachte vóór het verhoor door de commandant wél verplicht zou zijn naar waarheid te antwoorden als hij werd verdacht van een krijgstuchtelijk vergrijp.

Is het wenselijk wat beide commandanten hebben gedaan? Weliswaar geeft VS 27 – 4 geen wettelijke bepalingen, doch slechts aanwijzingen van een hogere tuchtrechter, het ware aan te bevelen dat lagere tuchtrechters zich aan het oordeel van hogere tuchtrechters conformeerden.

De eindbeslissing van het HMG heeft uit dat oogpunt een merkwaardige situatie doen ontstaan. Het HMG als onomstotelijk hoogste tuchtrechter binnen de Krijgsmacht geeft als oordeel dat liegen, wanneer de militair als

verdachte wordt gehoord *terzake* van een krijgstuchtelijk vergrijp, niet is toegestaan en op zichzelf weer een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. De **BLS** laat dit in het midden – hoeft zich op die plaats daarover ook niet uit te laten – en constateert slechts dat de militair voor dit liegen niet kan worden gestraft.

Vast te stellen wie van deze twee tuchtrechters het juiste oordeel heeft gegeven is onmogelijk. Het HMG als hoogste tuchtrechter heeft gesproken. Ondanks de mening van de **BLS** zal een militair, die wordt gestraft voor liegen teneinde zich van *bestrafning* te vrijwaren, bij het HMG geen gehoor vinden, hetgeen betekent dat de lagere tuchtrechters het oordeel van de **BLS** naast zich neer kunnen leggen.

Moet nu de **BLS** zijn bepaling in VS 27 – 4 intrekken? Mijns inziens niet. Het voorschrift 27 – 4 is een handleiding tuchtrecht, geeft (voorzover het geen herhaling is van elders voorgeschreven bepalingen) slechts de mening weer van de **BLS**. De *betreffende* zinsnede kan naar ik meen ongewijzigd blijven.

De eindbeslissing van het HMG is een bevestiging van de beschikking van 12 december 1927 (MRT XXZZ (1927/28) blz 686) alwaar eveneens de klager die een *leugenachtig* verweer had gevoerd zijn bezwaar tegen *bestrafning* daarvan ongegrond zag verklaard.²⁾

Op te merken valt dat waar een van een krijgstuchtelijk vergrijp verdachte militair die onwaarheid spreekt in het onderzoek zich volgens het HMG schuldig maakt aan een krijgstuchtelijk vergrijp omdat *liegen* onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, het zwijgen van een verdachte in het tuchtproces eveneens onbestaanbaar met de militaire tucht of orde kan zijn.

Veelal zal het toch zo zijn dat een liegende verdachte, wiens liegen niet wordt ontdekt, de handhaving van de krijgstucht *frustreert* omdat enkel daardoor de op hem toe te passen correctie onmogelijk wordt. Hetzelfde zal zeer vaak gelden voor de militair, die in zo'n geval wenst te zwijgen. Als de onderhavige klager had gezwegen, zou in deze zaak zijn ongeoorloofde afwezigheid *hoogstwaarschijnlijk* niet te bewijzen zijn geweest en had geheel geen *bestrafning* kunnen volgen. Zou dan zwijgen ook onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, zou voor de militair in het tuchtrecht de bekentenisvrijheid niet bestaan? Ik meen echter dat een algemeen rechtsbeginsel – ook geldend in het tuchtrecht – de verdachte het recht geeft te zwijgen als hij door spreken zich zou belasten.

Mijns inziens ware het wenselijker geweest als het HMG had overwogen dat klager zich had schuldig gemaakt aan moreel te verwerpen gedrag

²⁾ De eveneens over liegende verdachten handelende eindbeslissing van 22 mei 1928 en de sententie van 23 februari 1965 (resp. MRT XXIV (1928/1929) blz. 254 en MRT LIX (1966) blz. 84) blijven hier – ondanks dat daar heel wat over te zeggen zou zijn – buiten bespreking, daar het in deze zaken niet ging om krijgstuchtelijke vergrijpen, doch over strafbare feiten.

dat dit echter niet tot bestraffing had behoren te leiden, òf dat het HMG in de beschikking een motivering had gegeven waarom juist dit gedrag strijdig is met de krijgstucht.

Uit de behandeling van de nota tuchtrecht in de Tweede Kamer is uiteindelijk vast komen te staan dat (onder andere) in het nieuwe tuchtrecht de subjectieve interpretatie van wat een krijgstuchtelijk strafbaar feit is, zal komen te vervallen. Er zal een opsomming komen van wat als krijgstuchtelijk vergrijp moet worden aangemerkt. Absoluut onaannemelijk is dat zich in deze opsomming een bepaling zal bevinden, die het onwaarheid spreken tijdens het onderzoek naar een krijgstuchtelijk vergrijp aanmerkt als krijgstuchtelijk vergrijp.

Ik ben van mening dat de visie van de BLS meer overeenkomt met het gewijzigd maatschappelijk inzicht dan het in de beschikking neergelegde oordeel van het HMG.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

6 juli 1976

M.A.W. 1975/B17

Voorzitter: Mr. W. H. Schipper; Leden: Mrs. J. H. van der Meide en Jhr. C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(Ambtenarenwet 1929 artt. 24, 58 lid 1 en 60 lid 2)

Het beroep, dat naar het inzicht van de ambtenarenrechter geacht moet worden gericht te zijn tegen de beleidslijn, gevolgd bij het bevorderen van specialisten, is niet gericht tegen een besluit, waardoor eiser rechtstreeks in zijn belang is getroffen. Ditzelfde is het geval met het besluit om eiser binnen het raam van dat beleid aan te merken als specialist.

Beroep tegen een weigering een handeling te verrichten is niet-ontvankelijk wegens te late instelling daarvan.

UITSPRAAK

in het geding tussen C. G. B., wonende te Leidschendam, eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

1. Ontstaan en loop van het geding

Verwezen zij naar rubriek 3 van de aantekening der mondelinge uit-

spraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, onder dagtekening 8 september 1975 tussen partijen gewezen, waarbij eisers beroep ongegrond werd verklaard.

Eiser heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld en de Raad verzocht die uitspraak te vernietigen en verder te beslissen, zoals in goede justitie dient te worden beslist.

In zijn beroepschrift heeft hij als gronden aangevoerd:

„dat het Ambtenarengerecht eiser ter zitting zonder meer de vraag gesteld heeft of hij als „militair specialist" wilde worden aangemerkt en „dat hij hierop slechts met „ja" dan „neen" diende te antwoorden;

„dat hij immers bij het Gerecht in beroep was gekomen tegen het in de „brief van 12 maart 1974 gestelde ter bewaring van recht, omdat hij van „mening was, dat door middel van deze brief regels van „algemeen be-„„leid" op hem persoonlijk van toepassing werden verklaard n.l. dat hij „als „militair specialist" werd aangemerkt, waardoor hij, gelet op het „tijdstip waarop dit werd beslist en aan hem bekend werd gesteld, – naar „zijn mening – rechtstreeks in zijn belangen werd getroffen;

„dat hij, wanneer het standpunt was ingenomen, dat er voor hem op „dat moment nog geen materiële gevolgen waren ingetreden van dat „besluit en hij dus diende af te wachten of in de praktijk in zijn geval „ook gevolgen eraan zouden worden verbonden, hij met een niet-ontvan-„kelijk verklaring had kunnen meegaan, doch nimmer met een ongegrond-„heid, zoals thans is geschied;

„dat, wanneer Uw Raad met de ontvankelijk verklaring mee kan gaan, „hij van mening is, dat de uitspraak van het Ambtenarengerecht niet in „stand kan worden gelaten, omdat deze uitspraak onder meer is gebaseerd „op overwegingen, welke in zichzelf strijdig zijn;

„dat al wordt uitgegaan van de omstandigheid, dat partijen het er over „eens zijn, dat eerst per maart 1974 aan beide partijen bekend was, dat „eiser als „militair specialist" werd aangemerkt, doch tevens van de om-„standigheid dat gedaagde, op grond van het deelnemen aan een cursus „van langere duur door eiser, eiser sedert 1965 als „militair specialist" „mocht aanmerken; dat het eiser in dit geval zonder meer bevreemdtd, dat „gedaagde hem op 11 mei 1973 toen eiser een gesprek had met een groepje „deskundigen onder leiding van het toenmalige Hoofd van de afdeling „Personeelsbestuur van de DOOP-KL niet meteen heeft medegedeeld dat „eiser als „militair specialist" werd aangemerkt, doch hem dit eerst on-„geveer een jaar later bij brief van 12 maart 1974 werd medegedeeld, dat „het vermoeden met zich brengt dat eerst per die datum ook voor ge-„daagde vast stond, dat eiser als „militair specialist" werd aangemerkt;

„dat hierbij de kwestie „van der Kloet" zeker een rol van betekenis „speelt, doch dat het Ambtenarengerecht hieraan zonder meer voorbij-„gegaan is;

„dat eiser van mening is, dat het een algemeen beginsel van behoorlijk

„bestuur genoemd moet worden dat eiser tijdig met een beslissing, welke „tot gevolg heeft dat eiser op grond of mede op grond daarvan niet tegelijk met zijn rang en anciënniteit genoten voor een „normale“ bevordering in aanmerking wordt gebracht en dus wordt voorbijgegaan, op de „hoogte wordt gesteld, zodat voor hem de mogelijkheid bestaat te opteren voor kansen welke ook aan andere officieren worden en zijn geboden.”.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 18 juni 1976, waar eiser niet is verschenen en waar voor gedaagde is opgetreden Mr. R. M. R. van der Heide, luitenant-kolonel van de militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage.

II. *Motivering*

De Raad heeft het, evenals kennelijk de eerste rechter, niet eenvoudig bevonden vast te stellen waartegen eisers beroep zich precies richt of geacht moet worden zich te richten.

Mede aan de hand van het beroepschrift is de Raad tot de conclusie gekomen dat het beroep betreft de volgende punten:

- a. de beleidslijn, gevolgd bij het bevorderen van specialisten als hier aan de orde;
- b. het eiser althans binnen het raam van de genoemde beleidslijn aanmerken als een zodanige specialist;
- c. het eiser niet eerder dan – naar eisers opvatting eerst bij gedaagdes brief van 12 maart 1974 – is geschied, mededelen dat hij als specialist in meerbedoelde zin wordt aangemerkt.

Ten aanzien van punt a. dient te worden vastgesteld dat hier geen sprake is van een ten aanzien van eiser genomen besluit, waardoor hij rechtstreeks in zijn belang zou zijn getroffen, als bedoeld in artikel 24 van de Ambtenarenwet 1929.

Aangaande punt b. merkt de Raad op dat daarvoor het zelfde geldt als onder a. overwogen, nu eiser kennelijk slechts bezwaar wil maken tegen het besluit hem aan te merken als specialist binnen het raam van de toepassing van het bedoelde bevorderingsbeleid. Te dezen wordt hij eerst rechtstreeks in zijn belang getroffen door een besluit hem niet te bevorderen, waaraan genoemd beleid (mede) ten grondslag ligt.

Met betrekking tot punt c. is de Raad tot het oordeel gekomen dat hier moet worden gesproken van een beroep tegen een weigering om te handelen als bedoeld in artikel 58, lid 1, van de Ambtenarenwet 1929. In deze vorm kan dit beroep echter niet slagen. Immers, ook al zou kunnen worden gesproken van een „verplichte” handeling als bedoeld in artikel 60, lid 2, der Ambtenarenwet 1929, dan nog geldt dat de daar genoemde beroepstermijn geacht moet worden te zijn overschreden. Uit eisers eigen correspondentie blijkt duidelijk dat eiser reeds zo lang vóór gedaagdes brief van 12 maart 1974 redelijkerwijs kon vermoeden dat

gedaagde hem als specialist wenste aan te merken dat ook met inachtneming van lid 3 van genoemd artikel 60 het beroep als te laat ingesteld beschouwd moet worden.

Uit het voorgaande volgt dat het beroep van eiser niet-ontvankelijk had moeten worden verklaard, weshalve de volgende beslissing moet worden genomen:

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Vernietigt de aangevallen uitspraak;
Verklaart het beroep alsnog niet-ontvankelijk.

NASCHRIFT

Deze uitspraak is inzoverre interessant, dat zij duidelijk laat zien dat:
a. het niet altijd eenvoudig is om vast te stellen waartegen het beroep nu precies gericht is;

b. het evenmin eenvoudig is om na te gaan, of men te maken heeft met besluiten, waardoor men rechtstreeks in zijn belang getroffen is.

Dit laatste ziet met name op het door de c.r.v.b. onder b omschreven besluit. Op zichzelf is namelijk zeer wel denkbaar, dat een besluit als hier aan de orde de betrokkene wél rechtstreeks in zijn belang treft, b.v. bij een betoog, dat hij binnen die beleidslijnten onrechte als specialist is aangemerkt.

De c.r.v.b. plaatst het i.c. ingestelde beroep evenwel in het kader van het bevorderingsbeleid en komt zo tot de conclusie, dat er geen rechtstreeks belang van eiser aan de orde is, aangezien er nog geen besluit om eiser niet te bevorderen voorhanden was.

Ongetwijfeld is hiermede in dit geval wel een praktische oplossing bereikt, want het valt moeilijk in te zien, hoe de c.r.v.b. bij een andere opvatting – dus door het beroep wél ontvankelijk te achten – tot een bindende uitspraak over de zaak der al-dan-niet-bevordering had kunnen komen.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

13 juli 1976

A.M.P. 1975/8

Voorzitter: Mr. B. S. Tigchelaar; Leden: Mrs. A. G. van Galen en J. P. Bulte.

(Art. 1395 B.W.)

De verplichting tot terugbetaling van te veel uitgekeerd pensioen kan i.c. slechts gedeeltelijk worden aanvaard, n.l. in zoverre bij eiseres twijfel bestond, of haar het bedrag wel toekwam.

Afweging tegenover elkander van het algemeen rechtsbeginsel der rechtszekerheid en het in art. 1395 B.W. neergelegde beginsel.

UITSPRAAK

in het geding tussen: R. J., wonende te D., eiseres, en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Onder dagtekening 13 mei 1974 is vanwege gedaagde aan eiseres bericht als volgt:

„Ik bevestig hiermede de U reeds telefonisch gedane mededeling, dat „bij controle is vastgesteld, dat aan U pensioenbetalingen zijn verricht, „welke tot een totaal bedrag van f 58.891,40 (achtenvijftig duizend acht- „honderd eenennegentig gulden veertig cent) niet rechtens aan U ver- „schuldigd zijn.”.

II. Motivering

Op grond van de gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting neemt de Raad het volgende als vaststaand aan:

- Aan eiseres en haar minderjarige kinderen is in verband met het overlijden op 2 mei 1966 van haar echtgenoot R., hierna genoemd: R., gepensioneerd sergeant oorlogsvrijwilliger, ten laste van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds een militair weduwen- en wezenpensioen toegekend;

- Bij brief van 10 september 1973 is vanwege het Ministerie van Defensie aan eiseres medegedeeld, dat een nader onderzoek had uitgewezen, dat er een verband had bestaan tussen het overlijden van R. en de verwonding welke bij hem was ontstaan door de militaire dienst; dat zulks inhield, dat de aanspraak op het aan eiseres en haar minderjarige kinderen krachtens de Algemene militaire pensioenwet toekomende militair weduwen- en wezenpensioen diende te worden gerealiseerd door het Ministerie van Defensie en dat dit pensioen tot een hoger bedrag zou dienen te worden toegekend dan eiseres ten laste van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds genoot; dat het Ministerie van Defensie zich met betrekking tot de overname van het pensioen per gelijke datum tot de directie van even- genoemd fonds had gewend; en dat eiseres over de verdere stappen zou worden ingelicht, zodra zulks mogelijk was;

- In aansluiting op het genoemde schrijven van 10 september 1973 is vanwege het Ministerie van Defensie bij brief van 19 oktober 1973 aan eiseres - in hoofdzaak - bericht, dat de betaling van het aan haar en haar kinderen toekomende militair weduwen- en wezenpensioen met ingang van 1 november 1973 door genoemd ministerie zou plaats vinden en dat

het pensioen over het tijdvak van 3 mei 1966 tot 1 november 1973 zou worden gereserveerd ter verrekening van de over evengenoemd tijdvak door de directie van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds aan eiseres betaalde, respectievelijk nog te betalen bedragen; en dat, aangezien het pensioen bij Koninklijk besluit zou worden verleend, te zijner tijd een kopie van dat besluit aan eiseres zou worden toegezonden;

- Vervolgens zijn vanwege het Ministerie van Defensie aan eiseres in de periode van 1 november 1973 tot 1 maart 1974 de navolgende bedragen overgemaakt op de data en met de betalingscoderingen als hierna zijn aangegeven:

post alia:

- Op 27 maart 1974 is vanwege het Ministerie van Defensie telefonisch contact met eiseres gezocht en aan haar medegedeeld, dat zij te veel pensioen had genoten;

- Nadat van de zijde van genoemd ministerie verscheidene malen vergeefs was gepoogd een afspraak met eiseres voor een bezoek te haren huize te maken, is door het Hoofd Bureau Invaliditeits-, Weduwen- en Wezenpensioenen van de Afdeling Pensioenen en Wachtgeldten van dit ministerie onder dagtekening 13 mei 1974 aan eiseres de onder rubriek I weergegeven brief geschreven, welke op de in deze rubriek omschreven wijze heeft geleid tot het onderhavige geding in hoger beroep;

post alia:

In dit geding heeft de Raad te beantwoorden de partijen verdeeld houdende vraag, of gedaagde terecht het hiervoor vermelde bedrag van f 58.891,49 van eiseres heeft teruggevorderd.

De eerste rechter heeft deze vraag in bevestigende zin beantwoord.

Deze rechter heeft zijn oordeel allereerst hierop gegrond, dat het beginsel der rechtszekerheid niet aan de terugvordering van het door eiseres te veel genotene in de weg staat, aangezien eiseres heeft onderkend, dat ten aanzien van de uitbetaling van de pensioenen van haarzelf en van haar kinderen fouten zijn gemaakt.

Met betrekking tot dit uitgangspunt acht de Raad allereerst van belang, dat het door eiseres bij de eerste rechter ingediende klaagschrift onder meer het volgende inhoudt:

„Eind November 1973 ontving ik wezenpensioen voor twee kinderen in „plaats van wezenpensioen voor drie kinderen en weduwenpensioen voor „ondergetekende.

„Eind december 1973 werd deze vergissing gecorrigeerd.

„Januari 1974 ontving ik een „specificatie afrekening" voor drie min- „derjarige kinderen en mijzelf. Voor mijn oudste meerderjarige zoon „ontving ik tot op heden geen specificatie afrekening.

„De specificatie afrekening was mij echter niet geheel duidelijk.

„Per 29 januari 1974 ontving ik op mijn bankrekening de eerste afreke- „ning voor drie minderjarige kinderen en mijzelf, van het tegoed met

„terugwerkende kracht vanaf 3-5-1966 van het militaire weduwen- en wezenpensioen.

„Op de betaalkaarten waren de namen en registratienummers correct ingevuld. De bedragen vond ik terug op de eerder genoemde specificatie afrekening.

„Per 7 februari 1974 ontving ik wederom een bedrag op mijn bankrekening nu voor vier kinderen en mij zelf.

„Op al de betaalkaarten stond t.n.v. Th. R., dit was dus onjuist.

„Het registratienummer was het oude nummer van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, vóór de toekenning van het militaire weduwen- en wezenpensioen.

„Per 12 februari 1974 ontving ik de laatste extra overschrijving, wederom t.n.v. Th. R. en een registratienummer, dat ik nergens kon terug vinden.

„Naar mijn mening moest dit de verrekening van het wezenpensioen van mijn oudste meerderjarige zoon Bart A. zijn. Waarvan ik tot op heden nog niet de specificatie afrekening had ontvangen, zodat ik de bedragen niet kon controleren.

„Daar ik de indruk kreeg, dat er fouten waren gemaakt heb ik naar het Ministerie van Defensie gebeld (het nummer dat de op de afrekeningskaart stond).

„Tot 1 maart 1974 heb ik op reacties gewacht en daarna het achterstallige wezenpensioen op naam van de kinderen belegd in waardepapieren.".

De zoëvenweergegeven passage vermag de Raad niet anders te lezen dan dat eiseres aan de juistheid van de hiervoor onder 3 vermeldde betaling van het bedrag van f 32.005,16 per giro-overschrijving op 24 januari 1974 op grond van de daarbij verstrekte codering niet heeft getwijfeld, maar dat zij met betrekking tot de hiervóór onder 4 vermeldde overmaking per giro-overschrijving van 1 februari 1974 van het bedrag van f 43.212,21 op grond van de daarbij verstrekte gegevens ging twifelen aan de juistheid van het alstoen overgemaakte bedrag en deswege – tevergeefs – telefonisch contact heeft gezocht met het Ministerie van Defensie, dat als gevolg van een waarschuwing van de accountantsdienst van dit ministerie op 27 maart 1974 met eiseres telefonisch contact heeft gezocht.

De Raad wordt in de evenvermelde slotsom gesterkt door de hierna volgende passage uit het beroepschrift van eiseres:

„Ten tweede is er een bedrag ad f 15.679,19 om ingewikkelde boekhoudkundige of computerkundige redenen eerst bij het pensioen geteld, om er later weer afgetrokken te worden.

„Een dergelijke ingewikkelde manipulatie heb ik niet kunnen vermoeden. Derhalve heb ik het eerst gestorte bedrag f 32.005,16 ontvangen op 29 januari 1974 en een bedrag ad f 1854,46 ontvangen 12 februari 1974 t.n.v. B. beschouwd als het bedrag, waar ik en de kinderen recht op

„hadden. Op advies van de bankdirecteur heb ik dit bedrag op naam van „de kinderen in „waardevaste papieren" belegd, om de geldontwaarding „tegen te gaan.

„Door de gemaakte fouten van het Ministerie van Defensie word ik „temeer gedupeerd, omdat ik in een beurs depressie mijn stukken moet „verkopen, om de fout van het Ministerie van Defensie recht te zetten.".

Nu ook de aan eiseres verstrekte, zich onder de gedingstukken bevindende specificatie met betrekking tot de vorenbedoelde onder 3 vermelde betaling van 24 januari 1974 geen enkel aanknopingspunt bood voor de veronderstelling, dat er sprake was van de uitbetaling van een te hoog bedrag, staat voor de Raad in voldoende mate vast, dat eiseres zowel bij de ontvangst van dit bedrag als bij de beschikking hierover volledig te goeder trouw is geweest.

Indien in het licht van het vorenstaande enerzijds het algemeen rechtsbeginsel der rechtszekerheid en anderzijds het in artikel 1395 van het Burgerlijk Wetboek neergelegde rechtsbeginsel tegenover elkaar worden afgewogen, acht de Raad het redelijk en verantwoord te beslissen, dat gedaagde onder de gegeven omstandigheden niet bevoegd was het bij de overmaking van het bedrag van f 32.005,16 per giro-overschrijving van 24 januari 1974 te veel betaalde bedrag van f 15.679,19 van eiseres terug te vorderen.

Anders ligt dit ten aanzien van het bij de giro-overschrijving van 1 februari 1974 overgemaakte bedrag van f 43.212,21. Zoals hiervoor reeds is vermeld, blijkt uit het door eiseres ingediende klaagschrift, dat bij eiseres op grond van de bij de overmaking vermelde afwijkende codering zodanige twijfel bestond, of haar voormeld bedrag wel toekwam, dat zij aanleiding heeft gevonden telefonisch contact met het Ministerie van Defensie op te nemen. Tot twijfel bestond voor eiseres aanleiding, indien in beschouwing wordt betrokken enerzijds de grootte van het overgemaakte bedrag en anderzijds de omstandigheid, dat eiseres – overigens terecht – er van uitging, dat het bij de giro-overschrijving van 24 januari 1974 de bedoeling van gedaagde was het aan haar en haar minderjarige kinderen E., Th. en C. over het tijdvak van 3 mei 1966 tot 1 november 1973 te weinig betaalde bedrag aan weduwen- en wezenpensioen krachtens de Algemene militaire pensioenwet alsnog te doen toekomen.

Onder de gegeven omstandigheden mocht eiseres er op 27 maart 1974 nog niet op vertrouwen – het beroepschrift bevat overigens een aanwijzing, dat eiseres dit ook niet heeft willen stellen – dat zij niet tot gehele of gedeeltelijke restitutie van het bedrag van f 43.212,21 aan het Ministerie van Defensie gehouden zou worden geacht.

In het vorenstaande ligt besloten, dat de bestreden beslissing voor nietig verklaring in aanmerking komt, aangezien gedaagde slechts bevoegd was tot terugvordering van een bedrag van f 43.212,21, zijnde de Raad overigens, evenals de eerste rechter, van oordeel dat de berekening van de

bedragen vermeld in het overzicht, dat gedaagde aan eiseres bij de bestreden beslissing heeft doen toekomen op zichzelf beschouwd op de juiste wijze heeft plaatsgevonden.

Tenslotte merkt de Raad nog op, dat hem genoegzaam is gebleken, dat gedaagde heeft gecorrigeerd de door de eerste rechter als strijdig met artikel 120, tweede lid, van de Ambtenarenwet 1929 gesignaleerde gedragslijn van terugvordering door middel van inhouding van het gehele weduwenpensioen.

Het hiervoor overwogene voert tot de slotsom, dat niet alleen de bestreden beslissing, maar ook de aangevallen uitspraak niet in stand kan blijven.

Deswege wordt beslist als volgt.

III. *Beslissing*

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Vernietigt de aangevallen uitspraak;
Verklaart nietig de bestreden beslissing.

WETGEVING

Verenigingen volgens het nieuwe Burgerlijk Wetboek

Op 26 juli 1976 is het nieuwe tweede boek van het Burgerlijk Wetboek, hetwelk handelt over de rechtspersonen: de publiekrechtelijke zowel als de burgerrechtelijke, in werking getreden.

Ofschoon deze materie niet direct het militaire recht raakt, zijn er twee redenen, die het maken van enkele opmerkingen daarover rechtvaardigen. In de eerste plaats mag deze (tweede) stap naar de successievelijke vernieuwing van het oude, aan de Franse overheersing en de Code Civil van Napoleon ontleende, wetboek wel gememoreerd worden; in de tweede plaats bestaan er in de militaire samenleving vele verenigingen, zowel verenigingen met als verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid volgens het oude recht.

Na vooropgesteld te hebben dat er een overgangperiode zal gelden van drie jaren alvorens alle (statuten van) verenigingen aan het nieuwe recht zullen moeten voldoen, mag opgemerkt worden dat het verschil tussen verenigingen met rechtspersoonlijkheid (waarvan de statuten, volgens het oude recht, bij Koninklijk Besluit waren goedgekeurd) en verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid (waarvan de statuten niet bij K.B. waren goedgekeurd) is vervallen. Thans zijn alle verenigingen rechtspersoon. Er is thans een ander rangverschil in verenigingen gekomen: verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid¹⁾, gerechtigd om registergoederen (speciaal: onroerende goederen) te verkrijgen en om erfgenaam te zijn, en verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid²⁾, die deze rechten niet hebben.

Van de verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid dienen de statuten notarieel verleden te zijn; aan de inhoud van de statuten zijn bepaalde minimum-eisen gesteld¹⁾; de statuten van de verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid kunnen bij eenvoudige onderhandse oprichtingsacte worden gemaakt.

Het verschil in de aansprakelijkheid van de bestuurders dat bij de oude verenigingen bestond (in het kort aldus te stellen dat bij een vereniging met rechtspersoonlijkheid de vereniging, met haar vermogen, en niet de bestuurders aansprakelijk was en dat bij een vereniging zonder rechtspersoonlijkheid de bestuurders, naast de vereniging, aansprakelijk waren) komt langs een andere weg in het nieuwe recht terug.

In het nieuwe recht is namelijk een Verenigingenregister³⁾ in het leven geroepen. Verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid moeten worden

¹⁾ Artikel 2.27.

²⁾ Artikel 2.30.

ingeschreven in het Verenigingenregister³); verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid **kunnen** worden ingeschreven. Heeft inschrijving plaats gehad, dan zijn de bestuurders voor rechtshandelingen, die de vereniging verbinden, slechts aansprakelijk voor zover de wederpartij aannemelijk maakt dat de vereniging niet aan de verbintenis zal **voldoen**²).

Nog kan worden opgemerkt dat, bij het vervallen van de eis van Koninklijke goedkeuring van de statuten, welke voor niet langer dan **30** jaren werd verleend, alle verenigingen voor onbepaalde tijd kunnen worden **opgericht**⁴) (resp. dat het **nuttig** is om van de oude, „Koninklijk goed-„gekeurde“, verenigingen de bepaling dat zij geldt voor **30** jaar te schrappen); hiermede is de telkens wederkerende duurverlengingsprocedure van de baan.

Tenslotte wordt vermeld dat de formulieren voor de inschrijving van verenigingen, kosteloos verkregen kunnen worden **bij** de Kamers van Koophandel, waar ook verder gewenste inlichtingen worden verstrekt en dat voor de inschrijving een jaarlijkse contributie van **f 50** verschuldigd is.

W. H. V.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

De redactie heeft het voornemen in het januarinumnummer van de volgende jaargang het perscommuniqué van de Griffier van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg betreffende de uitspraak van 8 juni 1976 te plaatsen. Dit perscommuniqué bevat een gemakkelijk leesbare samenvatting van de belangrijkste punten van de uitspraak. Het is gesteld in het Nederlands.

Aansluitend zal worden gepubliceerd de analyse van de uitspraak gemaakt bij het Ministerie van Defensie, zoals deze ter kennis is gebracht van de vaste Commissies voor Defensie uit beide Kamers der Staten-Generaal.

³) Artikel 2.29.

⁴) Artikel 2.32.

REGISTERS 1976

TREFWOORDEN

Aangifte	
— Opzettelijk i.s.m. waarheid — doen van strafbaar feit	339
Aanhouden	
— is niet hetzelfde als „zien rijden"	485
Aanstelling	
— en inlijving; door mr. G. L. Coolen	527
Administratie	
— Rechter en —; door mr. G. L. Coolen	1
Administratieve Rechtspraak	
— In het kader van niet-bevorderingsprocedurevergelijking beoordeling betrok- kene met die van collega's. C.r. acht bestreden besluit niet door zijn motivering gedragen. Procedurele problemen bij het gebruik maken van zeer vertrouwelijke stukken	47
— Samenloop van militair invaliditeitspensioen en uitkering ingevolge Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering	53
— Beoordeling terzake van „leiding geven" uitsluitend gebaseerd op optreden als off. van de week ontbeert — aldus c.r. — voldoende feitelijke grondslag	60
— Vergeefse poging verhoging verhuiskostenvergoeding te verkrijgen	111
— Datum van ingang van militair invaliditeitspensioen is de datum van ont- vangst der aanvraag	113
— Eisers claimen vergeefs vergoeding van het Rijk i.v.m. schade aan hun, door het Rijk gehuurde, woningen; overeenkomst niet van publiekrechtelijke aard	117
— Vermindering van voor weddeverhoging tellende diensttijd door overgang naar ander dienstvak	121
— Marginale toetsing van besluit tot definitief voorbijgaan voor bevordering	180
— Nietigverklaring van twee ministeriële beschikkingen, daar niet is kunnen blij- ken, dat ze op enig besluit van de Kroon berusten	185
— Begrip belang in art. 24 Ambtenarenwet. Discretionaire bevoegdheid van minister m.b.t. niet onderstreepte passages uit conduiterapporten	187
— Weigering voortzetting overbruggingsuitkering na weigering passende arbeid	193
— Administratie dient het door haar opgewekte vertrouwen niet te beschamen	240
— Verzoek om nader overleg door minister afgewezen. Discretionaire bevoegd- heid	245
— Beslissing op bezwaarschrift inzake conduite-rapport nietig verklaard wegens onzorgvuldigheid bij voorbereiding en beslissing	250
— Appellants broer werd vrijstelling verleend voor de duur van diens tewerkstel- ling als politie-ambtenaar ; Die broer vervulde geen voor broederdienst gel- dende dienst en evenmin vervangende dienst	491
— Beoordelingen kunnen door de rechter als juist worden aanvaard ook als de juistheid van de gememoreerde gebeurlijkheden niet volledig vaststaat	492
— Beroep op ambtenarenrechter niet ontvankelijk verklaard, griffierecht f 7,50 niet betaald. Beschikking voorzitter	563
— Het beroep tegen het besluit van de minister houdende een weigering om eiser op een vroeger tijdstip voor beoordeling in beschouwingte nemen, is niet-ont- vankelijk. Motivering	569
— Eiser kon in redelijkheid komen tot besluit gedaagde blijvend voor beoorde- ling voorbij te gaan. Brief schept geen nieuwe beoordelingsperiode. Bij de beoordeling mocht redelijkerwijs worden gelet op gedaagdes geschiktheid voor een functie bij de parate troepen	571
— Tegen een beleidslijn gevolgd bij bevorderen van specialisten is geen beroep mogelijk. Geen besluit waardoor eiser rechtstreeks in zijn belang is getroffen.	618
— De verplichting tot terugbetaling van teveel uitgekeerd pensioen kan i.c. slechts gedeeltelijk worden aanvaard, nl. in zoverre bij eiserser twijfel bestond	

of haar het bedrag wel toekwam. Afweging tegenover elkander van het algemeen rechtsbeginsel der rechtszekerheid en het in art. 1395 B.W. neergelegde beginsel	621
Alcoholhoudende drank	
— Zich door overmatig drankgebruik opzettelijk ongeschikt gemaakt voor chauffeursdienst	98
— Onder invloed van — besturen van een bromfiets	235
— Onder invloed van — besturen van een voertuig	236
— Onder invloed van — besturen van een motorrijtuig	286
— Besturen van een „opgevoerde“ bromfiets o.i.v. —	291
— Besturen van een auto o.i.v. —	295
— Zich door drankmisbruik ongeschikt maken voor zijn wachtdienst	346
— Besturen van een auto o.i.v. —	353
— Vrijspraak van besturen onder invloed van —; fouten in het onderzoek	484
— Vrijspraak van besturen onder invloed van —; bloedproef niet afgenomen door arts	486
Ambtenaar	
— Mishandeling tegen een — in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening	544
Ambtenarenrecht(militair)	
— Register van trefwoorden	464
Arrest	
— Europese Hof voor de Rechten van de Mens: zie Verdrag van Rome	
Bedreiging	
— — met enig misdrijf tegen het leven gericht	106
Beklag	
— Beschikking op — krachtens art. 9 lid 4 van het Reglement betreffende de Krijgstucht	555
Belediging van een meerdere	
— door toevoeging van het woord „klootzak“	104
— door toevoegen van de woorden „I'll fuck you white rabbit“	171
Bloedproef	
— Verdachte is niet in de gelegenheid gesteld het hem afgenomen bloed te laten onderzoeken door een ander dan het gerechtelijk laboratorium	234
— idem	236
— door verpleegsterafgenomen — kan niet bijdragen tot het wettig bewijs	486
Bloedproefbeschikking	
— De Opsporingsambtenaar en de —	474
— Onderzoek niet volgens de bepalingen van de —	484
— Onderzoek niet volgens de bepalingen van de —	486
Brandstichting	
— — waardoor gemeen gevaar voor goederen en levensgevaar te duchten was	277
Broederdienst	
— Dienst als politieambtenaar is geen —	491
Congres	
— — Int. Soc. for Military Law and the Law of War	376
Dagvaarding	
— Verzuim in de —	100
— Nietige —	334
Diefstal	
— van wapen en munitie op het eiland Curaçao	18
— van pistolen. Informeel horen van reclasseringsambtenaar leidt tot vernietiging vonnis in eerste aanleg	81
— van een personenauto	38
— Poging tot — met braak	350
— gevolgd van geweld tegen personen, teneinde zich dat bezit van het gestolene te verzekeren; niet bewezen	480
— Poging tot —	480
— Herhaalde — van geld uit PSU-kasten	548
— Uit het Slot-Theater te Celle een antieke vaas weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening	609
— Tenlastegelegde — van een vaas uit het slot-theater te Celle niet bewezen	

Krijgstuchtelijke bestraffing	611
Dierenmishandeling	
— door zonder redelijk doel met een luchtbuik op een hond te schieten en deze te verwonden	603
Drugs	
— Bezit van heroïne. Opzet bewezen verklaard	160
Feitelijke insubordinatie	
— Dpl.sld. , slaat sergeant	283
— — door vastpakken, duwen en slaan van meerdere	359
Geldboete	
— De — in het militaire tuchtrecht; door mr. G. L. Lindner	129
— Regeling vertrouwensman en —; door J. van den Eijkel	507
Gelukwens	
— van mr. A. Stemerding, Staatssecretaris van Defensie ter gelegenheid van het 30-jarig jubileum als lid van de redactiecommissie van het MRT van mr. W. H. Vermeer	521
Getuige	
— Nalaten van door belang van de zaak gevorderde maatregelen na — geweest te zijn van een door een mindere gepleegd misdrijf	173
Grondrecht	
— Uitoefening van het — van betoging door militairen; door prof. mr. J. M. van Bemmelen	65
— Voorlopige aanwijzingen betreffende de — en voor militairen, A.A. mei 1976, blz. 235	363
— De uitspraak van het Europese Hof en de vrijheid van meningsuiting binnen de Krijgsmacht	577
Guerilla's	
— Recht voor — en huurlingen; door mr. R. J. Akkerman	522
Huurlingen	
— Recht voor guerilla's en —; door mr. R. J. Akkerman	522
Heling	
— Als geschenk aannemen van door diefstal verkregen geldsbedrag	32
— van geluidsapparatuur	168
Honorarium	
— Verhoging —	468
Huishoudelijk	
— Het — onderzoek; door mr. Th. J. Clarenbeek	
Huisvredebreuk	
— Opzettelijk wederrechtelijk een woning bij een ander in gebruik binnengedrongen	106
Inlijving	
— Aanstelling en — door mr. G. L. Coolen;	527
In Memoriam	
— mr. J. W. U. Doornbos	380
Koude Voeten	
— Opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl meer personen gezamenlijk het misdrijf plegen, meermalen gepleegd	487
Krijgstuchtelijkeafdoening	
— Formulier —	302
Krijgstuchtelijk vergrijp	
— Krijgsraad beschouwt de woorden „Doe niet zo abnormaal en fanatiek ” n.a.v. ontvangen dienstopdracht als —	335
Meerdere(n)	
— Belediging van een —	104
— Belediging van een —	171
— Problemen met —; door mr. Th. J. Clarenbeek	257
Militair Juridisch Brevet	
— Toekenning van het —	311
— Toekenning van het —	375
— Erratum	468
— Toekenning van het —	468

Militair Justitiële Statistiek	
Overzicht over de jaren 1974 en 1975	456
Militair Rechtelijke Vereniging	
— Studieprijsvraag	311
— Ledenvergadering	375
— Lezingen gehouden op ledenvergadering	502
Militair tuchtrecht	
— Ervaringen ten aanzien van de wijzigingen in het —; door W. Gonggrijp.	502
— Ervaringen van een commanderend officier met betrekking tot de nieuwste wijzigingen in het —; door D. Klik	514
Mishandeling	
— — en bedreiging met zware mishandeling	162
— Zware — tegen gewezen echtgenote	175
— meermalen gepleegd	272
— tegen een ambtenaar gedurende de rechtmatige uitoefening zijner bediening	283
— van 16-jarige dochter.	295
— Nietige dagvaarding	334
— —; Diefstal met geweldpleging niet bewezen	480
— van Duitse politiebeamten.	539
— tegen een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening	544
Onderzoek	
— Het Huishoudelijk —; door mr. Th. J. Clarenbeek.	
Ongeoorloofde afwezigheid	
— Opzettelijke — in tijd van vrede.	158
— Opzettelijke —	281
— Opzettelijke —	550
Onmiddellijkheidsbeginsel	
— Het — in het militaire strafproces	200
Onwaarheid spreken	
— is in strijd met de Krijgstucht	612
Oorlogsgevaar	
— — in Nederland, N.J.B. 1976 , blz. 402	363
Openbare orde	
— Met een 3-tal andere soldaten in West-Duitsland, op de openbare weg, opzettelijk inbreuk makend op de — met vereende krachten gewelddadig een aantal Duitse politiebeamten schoppen, trappen, slaan en/of stompen	539
Oproeping	
— Als militair niet voldaan aan een wettige — voor de werkelijke dienst	343
Opzettelijke ongehoorzaamheid	
— Dpl.sld. weigert zijn uitrusting op te hangen	104
— Dpl.sld. weigert zich te onderwerpen aan Mantoux-reactie	225
— HMG oordeelt dat weigering zich te onderwerpen aan Mantoux-reactie geen — oplevert	226
— door het uitspreken van de woorden: „Ik weiger dienst”	228
— Ten laste gelegde — niet bewezen. Vrijspraak	281
— — door het uitspreken van de woorden: „Doe niet zo abnormaal en fanatiek”. Krijgsraad beschouwt deze woorden als krijgstuchtelijk vergrijp	335
— — door nalaten te gehoorzamen aan bevel van meerdere terug te keren naar compagniesgebouw	341
— — faciliteitenregeling VVDM	362
— — terwijl meer personen gezamenlijk het misdrijf plegen, meermalen gepleegd (Koude Voeten zaak)	487
Personalia	
—	128
— Benoeming tot rechter	375
— In Memoriam mr. J. W. U. Doornbos , door mr. dr. J. P. van Erk	380
— Jubileum mr. W. H. Vermeer	521
Poging	
— — tot diefstal met braak	350
— — tot diefstal	480

Politieambtenaar	
— Dienst als — is geen voor broederdienst geldende dienst en evenmin vervangende dienst	491
Rechter	
— — en administratie; door mr. G. L. Coolen	
Redactiecommissie	
— Mutatie	128
— Mutatie vaste medewerkers	376
— Mutatie redactiecommissie	376
Regeling Vertrouwensman	
— zie Vertrouwensman	
Register	
— Trefwoorden inzake militaire ambtenarenrecht	464
Samenloop	
— Eendaadse —	85
Tuchtrecht	
— — aan boord; door W. Gonggrijp	20
— Voorwaarden voor strafbaarheid in het militaire —; door mr. G. L. Coolen	218
Trefwoorden	
— Militair ambtenarenrecht	464
Valsheid in geschrifte	
— Door het i.s.m. de waarheid invullen en ondertekenen van een reisdeclaratie-formulier	231
Verdrag van Rome	
— Arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens van 8 juni 1976	385
— idem (bespreking)	447
— idem (bespreking)	469
— idem (bespreking)	577
— Aankondiging publikatie perscommuniqué griffier, analyse Min. v. defensie	628
Verduistering	
— van ontvangen omzetpremies door militairen werkzaam in personeelwinkel in Duitsland. Eendaadse samenloop	85
— van gelden van anderen, bestemd voor de aankoop van treinkaartjes	165
Verkeersdelicten, commune	
— Verzet tegen toepassing ademtest, diefstal auto's, negeren stopteken, rijden zonderkentekenbewijs	38
— Onder invloed van alcohol besturen van een bromfiets. Begrip onderzoek van art. 33a W.V.W.	235
— Onder invloed van alcohol besturen van een voertuig. Begrip onderzoek van art. 33a W.V.W.	236
— Aanrijding met dodelijk gevolg. Afwezigheid van alle schuld	269
— Het besturen van een motorrijtuig onder invloed van alcohol	286
— Besturen van een „opgevoerde” bromfiets o.i.v. alcohol	291
— Besturen van auto o.i.v. alcohol	295
— Besturen van auto o.i.v. alcohol	353
— Besturen van auto o.i.v. alcohol; vrijspraak	484
— Besturen van auto o.i.v. alcohol; vrijspraak	486
Verkeersdelicten, militaire	
— Na aanrijding in Duitsland doorgereden; ten laste gelegd als overtreding § 142 Strafgesetzbuch	26
Vertrouwelijke stukken	
— Procedurele problemen bij het gebruikmaken van —	47
Vertrouwensman	
.	504
— Regeling — en geldboete; door J. van den Eijkel	507
.	519
Vervangende dienst	
— Dienst als politieambtenaar is geen —	491
Vrijheid van meningsuiting	
— De uitspraak van het Europese Hof en de — binnen de Krijgsmacht door Dr. A. Plate	577

Vrijspraak	
— Bevre digend gemotiveerd	467
Verzet	
— tegen de politie	539
(Vuur)wapen	
— Diefstal van —	18
— Onbevoegd voorhanden hebben van —	35
— Overtreding van vuurwapenwet door bezit van geweer en munitie	168
— —s te Lugano; door prof. mr. F. Kalshoven	313
Wachtdelict	
— Behorende tot een wacht de hem aangewezen plaats verlaten en zich vervolgens door drankmisbruik ongeschikt gemaakt voor zijn dienst. Veroordeling slechts o.g.v. dit laatste	346
— Deeluitmakende van een wacht en belast met de bewaking van het Alert-Force-complex van de vliegbasis Leeuwarden, op zijn post zitten slapen. Krijgstuchtelijke afdoening	478
— Aangewezen zijnde om wachtdienst te verrichten, tijdens consignatie het kamp tersluik verlaten en zich opzettelijk tijdelijk aan de vervulling van dienstverplichtingen onttrokken	605
Wederspanningheid	
— Gewelddadig verzet tegen fysieke dwang van de politie gericht op toepassing van de ademtest	38
Wetgeving	
— Wijziging Wet Immunisatie militairen	126
— Voorstel tot wijziging Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst	305
— Wijziging in de ambtenarenwet van 2 juni 1976	575
— Verenigingen volgens het nieuw Burgerlijk Wetboek	627
Zaakbeschadiging	
— In een woning goederen stukgeslagen; bewezen — doch niet strafbaar verklaard, wegens verzuim in de dagvaarding	100
— Onbruikbaar maken van benzine in benzinetank door toevoegen van suiker. Vrijspraak omdat t.l. niet inhoudt dat benzine geheel of ten dele aan ander toebehoorde	286

WETTELIJKE BEPALINGEN

	art.		blz
Wetboek van Militair Strafrecht	4		326, 333
	23		228, 548
	97		158, 281, 550
	99		158
	108		104, 111, 335
	114		104, 225, 228, 281, 335, 341, 362, 487
	117		283, 359
	129		346, 478, 605
	131		98, 346, 605
	140		362
	143		173
	147		577
	150		343
	152		18
	168		26, 539, 547
	Wetboek van Strafrecht	24	
27			544
45			350, 480
55			85
63			228
138			106
157			277
180			38
184			38
188			339
225			231
254			603
285			106, 162
300			162, 272, 283, 295, 480, 539, 544
302			175
304			283, 295, 544
310			18, 38, 350, 480, 548, 609
311			38, 81
312			480
321			85, 165
322		85	
350		100, 277, 268	
359		85	
416		32, 168	
Wetboek van Strafvordering	450		362
Ambtenarenwet 1929	24		117, 185, 187, 569, 618
	57		563, 564
	58		117, 245, 618
	60		618
	67		566
	69		564
	73		47
	87		576
	101a.		575
	101b.		575
108		576	

Bloedproefbeschikking	474, 484, 486
Beoordelingsvoorschrift	8	60
— Kader Landmacht	10	60
Bevordering en ontslag beroepsofficieren	9	180
Wet —	48	47, 571
Burgerlijk Wetboek	2.27	627
	2.29	627
	2.30	627
	2.32	628
	1539	622
Conduiterapporten		
Voorschrift — (VVKM 1)	441	187, 492
	414	187
Dienstplichtwet	15	491
	19	491
Grondwet	68	528
Inkomsten militairen	30	121
Regeling —	36	121
Krijgstucht	2	478, 611
Wet op de —	3	511
	50	302
	56	158
	58	100, 158, 335, 478, 611
	60	335, 339
Reglement betreffende de —	9	555
Koninklijk Besluit		
18 december 1961 Stb 47	5	193
Landoorlogreglement	23	313
Opiumwet	2	160
Pensioenwet		
— voor de Landmacht 1922	16	240
— voor de Zeemacht 1922	28	113
Algemene militaire —	E4	240
	E6	240
	V4	53
	Y17	53
Rechtpleging		
— bij de Land- en de Luchtmacht	88	81
	94	81
	114a	334
	164	81
	193	334
	212	362
— bij de Zeemacht	160	550
	172	550
Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Verdrag van Rome)	5	385, 407, 447, 470, 471
	6	386, 416, 448, 472

	10	386, 423, 474, 577
	11	365, 387, 426
	14	386, 413, 423, 426, 471
	17	426
	18	426
	31	388
	50	387, 427
Verplaatsingskostenbesluit	14	111
— beschikking	8	111
I VKM VI H	18	245
Vuurwapenwet	3	35, 168
Wapenen		
Wet houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van —	1	35
Wegenverkeerswet	9	38
	26	235, 236, 286, 291, 295, 353, 354, 485, 486
	30	26
	33a	235, 236, 486
	36	269
Wegenverkeersreglement	80a	291
Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	36	269
	42	236

JURISPRUDENTIE**INTERNATIONALE RECHTSPRAAK****Het Europese Hof voor de rechten
van de Mens te Straatsburg**

1976 8 juni 385

STRAFRECHT

Hoog Militair Gerechtshof		7 mei	478*
1975 27 augustus	30*	14 mei	38
11 september	102*	21 mei	158
25 september	24	21 mei	160*
25 september	44	27 mei	162
6 november	83	28 mei	165*
20 november	94	28 mei	168
1976 5 februari	226	4 juni	100
15 april	354*	12 juni	104
15 april	483	12 juni	171
29 april	552*	19 juni	173
26 mei	366*	26 juni	98
Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht		23 juli	106
1975 15 oktober	480	25 september	81
10 december	231	25 september	225
17 december	175	30 oktober	334*
1976 4 februari	234	30 oktober	335*
4 februari	236	19 november	269
17 maart	550	19 november	272
5 mei	486	3 december	339
Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen		18 december	341
1974 7 december	18	29 december	228*
Mobiele krijgsraad buitenland Landmacht		1976 7 januari	277
1975 29 april	26	7 januari	281
29 april	548	20 januari	283
1976 21 mei	544*	27 januari	286
Mobiele krijgsraad buitenland Luchtmacht		28 januari	343*
1975 23 april	539	29 januari	291
27 augustus	85	29 januari	295
1976 22 april	605*	6 februari	346*
Arrondissementskrijgsraad Arnhem		12 februari	350
1975 7 mei	32*	17 februari	353
7 mei	35	9 maart	359*
		24 maart	362*
		24 maart	603
		31 maart	484
		27 april	609
		27 april	611
		9 juni	487*

TUCHTRECHT

Hoog Militair Gerechtshof		De autoriteit in de zin van art. 9. 4e lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht	
1976 22 januari	302*	1976 16 juni	555*
15 juli	614*		
Commandanten			
1976 25 mei C-101 AMA	613*		

ADMINISTRATIEF RECHT

Centrale Raad van Beroep									
1975	9 januari	492*		1976	9 april	569			571*
	16 mei	47*			9 april	571*			
	6 juni	60			9 juni	618*			
	6 juni	111			13 juli	621			
	17 juni	113*			Ambtenarengerecht				
	24 juni	53			's-Gravenhage				
	24 juni	240*			1975 13 oktober	185*			
	19 september	117*			Roermond				
	19 september	180			1975 30 september	563*			
	19 september	245*			5 december	564*			
	31 oktober	121*			Kroon				
	31 oktober	187			Koninklijk Besluit van:				
	31 oktober	193*			15 januari 1975 nr. 29	491			
	12 december	250*							

* Voorzien van een naschrift.

AUTEURS

Akkerman. mr. R. J. I	
— Five soldiers against the Netherlands	261
— Het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de mens van 5 juni 1976 (2)	469
— Recht voor guerilla's en huurlingen?	522
Belinfante. Prof. mr. A. D. I	
— Het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (1)	447
Bemmelen. Prof. mr. J. M. van;	
— Uitoefening van het grondrecht van betoging door militairen	65
Bosch. Prof. Jhr. mr. Th. W. van den;	
— De reikwijdte van artikel 4 W.M.Sr.	329
Clarenbeek. mr. Th. J.;	
— Het Huishoudelijk Onderzoek	8
— Problemen met meerderen	257
Coolen, mr. G. L.;	
— Rechter en administratie	1
— Voorwaarden voor strafbaarheid in het militaire tuchtrecht	218
— Een opmerking bij een naschrift	267
— Aanstelling en inlijving	527
Eijkel, J. van den;	
— Regeling vertrouwensman en geldboete	507
Gelder, mr. Th. C. van;	
— Reactie op een naschrift	467
Gonggrijp. W.;	
— Tuchtrecht aan boord	70
— Ervaringen ten aanzien van de wijzigingen in het Militair Tuchtrecht	502
Hulst. G. C. A. van;	
— De opsporingsambtenaar en de Bloedproefbeschikking	474
Kalshoven. Prof. mr. F.;	
— Wavens te Lugano	313
Klik. D.;	
— Ervaringen van een commanderend officier met betrekking tot de nieuwste wij- zigingen in het Militaire Tuchtrecht	514
Lindner. mr. G. L.;	
— De geldboete in het militaire tuchtrecht	129
Plate, Dr. A.;	
— De uitspraak van het Europees Hof en de vrijheid van meningsuiting binnen de Krijgsmacht	577
Simons, Dr. C. H. F.;	
— De Rechtspleging bij de Zeemacht vóór 1814	142
— (slot)	201
— Enkele grepen uit de geschiedenis betreffende de totstandkoming van de mi- litaire wetgeving van 1814 in het bijzonder met betrekking tot de rechtspleging bij de zeemacht, zomede uit de inhoud van die wetgeving	586
Verwer, Dr. mr. Chr. P. I	
— De reikwijdte van artikel 4 W.M.Sr.	326

BOEKAANKONDIGEN

Blom. Dr. J. C. H.; de Mouterij op de Zeven Provinciën	63
Potasse. J. W. I De gang van zaken rond het psychologisch onderzoek en rapport in de dienstweigeringsprocedure	197
Gerbenzon. P. en N. E. Algra; Voortgang des rechten	198
Aerts. W. e.a.; Verdediging in strafzaken	307
Tuchtrecht. boekenreeks NJB	308
v. d. Bosch, Prof. Jhr. mr. Th. W.; Beschouwingen over het Militaire Dienstbevel	374

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Kapitein van de Verbindingsdienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *S. W. P. C. Braunius*, Kapitein-Luitenant ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 285,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. E. H. *Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*, Staatsraad i.b.d.

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1976 f 20,50. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1976 verkrijgbaar tegen de prijs van f 3,75.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat 1e 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*